KAKO SO NASTAJALA MOJA NASELJA

VIKTOR PUST

ZAKAJ POTREBUJEMO PROGRAM RAZVOJA STANOVANJSKE GRADNJE IN ZAKON O ARHITEKTURI

VIKTOR PUST

KAKO SO NASTAJALA MOJA NASELJA

ZAKAJ POTREBUJEMO PROGRAM RAZVOJA STANOVANJSKE GRADNJE IN ZAKON O ARHITEKTURI

Ljubljana, 2012

Mojim staršem in moji družini **Mariji, Sonii, Urošu**
ter
spominu na arhitektko in prijateljico **Xenio Grisogono**,
ki je naredila veliko dobrega za mnoge kulturnike,
ki so prihajali v Pariz iz tedanje Jugoslavije.

Uvodne besede

Kakovost naselij ali stanovanjske gradnje ni odvisna samo od arhitektov, temveč tudi od splošnega razvoja družbe in vrednot. Je neposreden odraz kulture naroda in razvitosti države ter zakonodaje.

Knjiga predstavlja moje delo na področju razvoja stanovanjske gradnje v preteklem obdobju, kakor tudi prizadevanja za spreminjanje razmer, ki negativno vplivajo na kakovost naselij oz. bivalnega okolja.

Kot arhitekt sem dolžan, da uvodoma izrazim posebno hvaležnost profesorju **Georgesu Candilisu**, ki je v času mojega študija in dela v Parizu odločilno vplival na mojo strokovno usmeritev.

Zahvaljujem se kolegom in prijateljem, ki so mi pomagali v letu 1968, da sem imel možnost sodelovati na natečaju za soseski Koseze in Dravlje v Ljubljani, v ožjem izboru vodilnih načrtovalskih organizacij v Sloveniji (UI RS in LUZ), na katerem sem prejel I. nagrado.
Spoštovanje in hvaležnost izražam predsedniku natečajne komisije **prof. Saši Sedlarju** in **prof. Marku Šlajmerju** kot vodilnemu mestnemu urbanistu, ki je na Mestnem svetu, v času burne obravnave mojega in alternativnega projekta, odločilno prispeval h končni potrditvi naselja terasastih objektov v Kosezah.
Zahvaljujem se **prof. Stanetu Berniku**, ki je kot likovni kritik, v razmerah tedanje načrtovalske prakse ločevanja na urbanistični in projektantski del, razumel problematiko enovitosti arhitekturno urbanističnega oblikovanja in ob poizkusu prisvajanja avtorstva terasastih objektov s strani nosilca izvedbenih projektov objektov pomembno prispeval k ohranitvi enovitosti avtorstva naselja.

Zahvala pa gre tudi vsem sodelavcem na različnih projektih, kakor tudi tistim kolegom in prijateljem, s katerimi sem med leti 1990 in 2009 imel možnost tvorno sodelovati v prizadevanjih za spreminjanje razmer v stroki in zakonodaji, to je pri ustanavljanju in vodenju sekcije IZS in Zbornice za arhitekturo in prostor Slovenije, še zlasti arhitektu **Janezu Lajovicu**, ki mi je v začetni, najtežji fazi bistveno pomagal na tej poti.

Na koncu se zahvaljujem tudi kolegu **Bogu Zupančiču** za koristne nasvete pri pripravi knjige.

Viktor Pust

Predgovor

V času, ko so strokovna poštenost, ustvarjalnost, znanje in marljivo delo malovredne vrline, je knjiga Kako so nastajala naselja dragocena in neverjetno srčna ter odkrita pripoved o arhitektovem strokovnem in javnem delovanju. S projekti in študijami podprta osebna izpoved arhitekta Viktorja Pusta odkriva vse temne plati našega poklica, a tudi neke vrste otroško veselje in naivnost, ki nas znova in znova žene k novim nalogam, pa čeprav slutimo, da bodo za vedno ostale le na papirju. V knjigi Kako so nastajala naselja je avtor na poljudni način pregledno predstavil svoj izjemno obsežen in bogat arhitekturni opus, ki ga je ustvaril v drugi polovici dvajsetega stoletja. Sistematično razporejeni dokumenti o projektnih zasnovah, izvedenih delih in raziskavah s področja stanovanjske gradnje so opremljeni z avtorjevimi komentarji, ki osvetljujejo širši kontekst razvoja posameznega projekta. Subjektivni uvid v razvoj politik in gradbenih praks na področju projektiranja in gradnje stanovanj v Sloveniji omogoča bralcu zgraditi dovolj celostno predstavo o problemih, ki v Sloveniji vse do danes onemogočajo učinkovito preskrbo prebivalcev s primernimi stanovanji.

Vsebina knjige je razdeljena na tematsko zaokrožene sklope. Preglednica 48 realiziranih in nerealiziranih projektov med leti 1967 do 2002 je celovita predstavitev širokega razpona arhitekturno-urbanističnih tem, ki jih je Pust obravnaval tekom svoje poklicne poti. Med njimi izstopa sistematičnost in izvirnost iskanja odgovorov na temo tipologije stanovanjske gradnje in s tem povezanimi raziskavami stanovanjskega tlorisa. Sledi izjemno kakovostno urejen in pregleden kompendij realizacij s komentarjem okoliščin, ki so vplivale na proces gradnje. V nadaljevanju so predstavljeni kratki povzetki raziskav, ki jih je izdelal v okviru Fakultete za arhitekturo v Ljubljani med leti 1980 in 2000 ter kronologija delovanja v okviru strokovnih društev arhitektov in urbanistov v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja. Opisana so tudi prizadevanja za ustanovitev strokovne zbornice in vodilna vloga arhitekta Pusta pri ustanovitvi in razvoju te ustanove, ki jo je vodil vse od ustanovitve leta 2004 do leta 2009. V času njegovega predsedovanja je bil sprejet sodoben in evropsko primerljiv Zakon o graditvi objektov, medtem ko ideje o posebnem zakonu o arhitekturi ni uspel uresničiti, saj je bila vizija preveč naslonjena na specifični francoski model organizacije arhitekturne stroke in kulturne politike, ki ga ni bilo mogoče neposredno prenesti v slovensko okolje. Knjigo zaključuje poglavje s pomenljivim naslovom Zakaj potrebujemo zakon o arhitekturi in nacionalni program razvoja stanovanjske gradnje, v katerem je avtor izpostavil nekaj njegovih neuresničenih, a še vedno aktualnih zamisli za izboljšanje politike načrtovanja in gradnje stanovanj.

Delo arhitekta Pusta je značilno zaznamovala njegova študijska izkušnja v Parizu, od koder je v naš kulturni prostor prenesel libertatni duh francoskih intelektualcev iz šestdesetih let preteklega stoletja, torej družbeno angažirano humanistično držo, ki jo pri kolegih arhitektih vse prevečkrat pogrešamo.

Sledi francoske arhitekturne tradicije iz časa strukturalizma so vidne tudi v njegovih izvedenih delih, predvsem v kompleksu terasnih blokov v ljubljanskem stanovanjskem naselju Koseze. Projekt je razvil v času študija v Parizu kot natečajni projekt, ki ga je nato implementiral v naš prostor v dolgotrajnem in mučnem procesu prilagajanja natečajne rešitve realnim izvedbenim pogojem takratne projektne in gradbene prakse v Sloveniji. Terasni bloki v Kosezah (1978) so nedvomno najpomembnejše Pustovo delo, s katerim je presegel tedaj prevladujočo prakso gradnje stanovanj v lamelnih blokih in stanovanjskih stolpičih. Terasna zasnova blokov v Kosezah

je uvedla v Slovenijo novi standard zasnove stanovanjskega tlorisa v večstanovanjskih objektih, ki zagotavlja vsaki stanovanjski enoti odprt bivanjski prostor, orientiran na mirno zeleno ulico brez avtomobilov. Urbanistična zasnova terasnih blokov v Kosezah je tudi uspešni poskus ponovnega uvajanja koncepta ulice, trga in dvorišča v stanovanjsko naselje, ki je v primerjavi s tedaj uveljavljenim konceptom stanovanjske soseske bistveno izboljšal uporabnost zunanjih skupnih bivalnih površin in s tem tudi splošno kakovost bivanja. Triintrideset let po izgradnji je naselje ohranilo sloves enega izmed najbolj kakovostnih stanovanjskih okolij nizke goste gradnje v Ljubljani, ki ga tudi novogradnje redko presežejo.

Opus arhitekta Viktorja Pusta je pomembno vplival na razvoj slovenske stanovanjske arhitekture v drugi polovici dvajsetega stoletja, o čemer nas prepriča že podatek, da je zgradil 2.200 stanovanjskih enot. V knjigi Kako so nastajala naselja je sistematično in pregledno predstavil tudi svoje raziskovalno delo in številne študije, povezane z razvojem tipologije stanovanjskih stavb, ki so po vsebini in obsegu izzivalno izhodišče za poglobljeno raziskavo o pomenu dela arhitekta Viktorja Pusta za slovensko arhitekturo in bivanjsko kulturo.

doc. dr. Ilka Čerpes, uni. dipl. inž. arh.,
predavateljica Urbanizma na Fakulteti za arhitekturo Univerze v Ljubljani

Ljubljana, december 2011

Predgovor

Arhitekt dr. Viktor Pust je eden tistih, ki je opazno zaznamoval zadnjega pol stoletja slovenske arhitekture in načrtovanja naselij, kakor tudi dogajanj v stroki in družbi.
Že od njegovega zgodnjega ustvarjanja je zavzel poglobljeno in inovativno pozicijo do ustvarjanja novih človekovih naselij, kakovosti in kulture bivanja. Zaradi dobrih in trpkih izkušenj operativnega, raziskovalnega in pedagoškega dela zavzema kritičen odnos do realnih družbenih dogajanj in se jim zoperstavlja. Jih hoče izboljšati in rešiti. Promovira arhitekturo, ki je boljša od dejanske prakse. Zavzema kritičen odnos do družbe, politike in institucij, ki so premalo spoštljive in obzirne do arhitekture. Je vztrajen in glasen zagovornik definiranja javnega interesa na področju arhitekture in stanovskih pravic. Bil je na čelu institucionalne stroke - na čelu stanu.
Po marsičem je prepoznavno delovanje dr. Viktorja Pusta, po moji oceni pa najgloblje seže v najkritičnejše področje kakovostne stanovanjske gradnje. Po arhitektu Ivanšku sta bila skupaj z arhitektom Alojzom Drašlerjem, v bivšem SIS-ovskem stanovanjskem gospodarstvu ob koncu 80. in začetku 90. let, zadnja prvonagrajena avtorja načrtov, sicer v Sloveniji zapostavljene, nizko zgoščene stanovanjske gradnje (nasproti enodružinski in blokovni stanovanjski gradnji). Viktor Pust sodi med najpomembnejše avtorje nastajanja tovrstnih naselij v prehodnem obdobju. Njegova projektna prizadevanja temeljijo na raziskovanju. Avtorjeva inovativnost se ob trdi realnosti preliva v ubrano naselbinsko strukturo. Katere razmere tako kruto omejujejo slovensko nizkozgoščeno stanovanjsko gradnjo v mestih in dajejo krila razpršeni gradnji kljub drugačni nacionalni deklariranosti?
Avtorjeva sporočila v pričujoči knjigi so prikaz njegovega večplastnega življenjskega ciklusa ustvarjanja in izkušenj. So sporočila nekoga, ki je bil pogosto zaželen, toda včasih in v določenem času in okolju tudi ne povsem razumljen v vseh njegovih dimenzijah. S pisano besedo in sliko v tej knjigi daje sedaj priložnost tistim, ki svoj čas niso uspeli dojeti vse njegove sporočilnosti, ker je bil prekompleksen in morda za koga premalo operativen ali preprosto zato, ker je hotel več, bolje in včasih tudi odločno drugače kot nekateri. Brezkompromisno. Vendar, kdor si vzame čas in mu hoče prisluhniti, bo lahko razumel, soglašal ali protestiral, ne da bi se nekritično muzal ali celo obljubljal, z dejanji pa ostal daleč za njegovimi razmišljanji in prispevki k sistemskim rešitvam. Veliko njegovih sopotnikov je v knjigi omenjenih, nekateri so tudi nagrajeni in gotovo je kdo prezrt, a najbrž ne pozabljen.
Knjiga je na eni strani pedagoško sistematična in poučna. Marsikomu bo približala in osvetlila ne tako belo-črni pogled na obdobje avtorjevega aktivnega ustvarjanja in delovanja. Je zaklad informacij in izkušenj, je lahko osnova in poduk mlajšim generacijam do spoštljive novejše arhitekturne zgodovine za nove ustvarjalne napore in iskanje sodobnih rešitev.
Knjiga je življenjsko sporočilo arhitekta Viktorja Pusta o problemih in logiki nastajanja naselij, o problemu nikoli dovolj razumljenih nacionalnih politik in strategij stanovanjskega, urbanega in prostorskega razvoja, varovanja krajine ter predvsem protislovij arhitekturne prakse.

Jože Novak, dipl. inž. kraj. arh.*

*
- nekdanji odgovorni urbanist Zavoda za prostorsko, komunalno in stanovanjsko urejanje Grosuplje;
- nekdanji načelnik Oddelka za urbanizem in gradnje ter nato predsednik Komiteja za varstvo okolja in urejanje prostora Občine Grosuplje;
- nekdanji pomočnik direktorja Inženiringa GPG Grosuplje d.d.;
- nekdanji direktor Projektivnega biroja GPG d.o.o. Ljubljana;
- nekdanji direktor Zavoda RS za prostorsko planiranje in nato Urada RS za prostorsko planiranje;
- nekdanji državni sekretar Ministrstva za okolje in prostor;
- nekdanji direktor Stanovanjskega sklada RS;
- direktor razvoja Imos Holding d.d. Ljubljana.

VSEBINA

005 Uvodne besede
006 Predgovor - doc. dr. Ilka Čerpes, uni. dipl. inž. arh., Fakulteta za arhitekturo
009 Predgovor - Jože Novak, dipl. inž. kraj. arh., nekdanji direktor Stanovanjskega sklada RS
014 Imensko kazalo

016 **UVOD,**
povzetek in namen knjige

022 **1.1 PROJEKTI**
realizirani in nerealizirani, 1967-2002

024 **1966-1968, uvodni projekti v Franciji:**
Študija stanovanjske enote za industrijsko proizvodnjo za natečaj CECA, Luksemburg
Stanovanjski objekt, Neauphle le Chateau
Natečajni projekt za center novega mesta ESPOO, Finska
Natečajni projekt za Paviljon MEBLO, Nova Gorica
Idejna rešitev za turistično naselje Lac de la Raviege
Študija modela strnjene družinske in večdružinske gradnje

036 **1968-1974-1978, soseska Koseze, Ljubljana.** Terasasta gradnja, realizacija 1.600 stanovanj.
Natečajni projekt za soseski Koseze in Dravlje in razvojne faze območja terasaste gradnje

056 **1970-1973, naselje Sneberje, Ljubljana.** Družinska gradnja v enotah "četvorčki" s skupnim dvoriščem, realizacija 40 hiš

068 **1971, naselje IBT, Trbovlje.** Strnjena enodružinska gradnja na pobočju, idejna rešitev zazidave in objektov, 50 hiš

070 **1971, natečajni projekt za sosesko Novo Kodeljevo - Štepanjsko naselje, Ljubljana**

073 **1971, natečajna rešitev za turistično naselje Banjole pri Puli**

074 **1974-1975, vrstne hiše z vhodnim atrijem v Trzinu in v Mostah, Ljubljana.** Realizacija 164 in 94 hiš po predloženi zazidalni osnovi

078 **1976, rešitev "vrstne hiše – blok",** kot vmesna oblika med enodružinsko in večstanovanjsko gradnjo

080 **1977, natečajni projekt za tipologijo objektov na potresnem območju v Furlaniji, Italija** – po tehnologiji montaže betonske gradnje

082 **1977-1978, naselje nadomestne gradnje Zg. Kašelj, Ljubljana.** Realizacija 96 minimalnih stanovanj v okviru Programa za odpravo barakarskih naselij

086 **1977-1979, naselje nadomestne gradnje v Črnučah, Ljubljana.** Realizacija 76 stanovanj

088 **1978, natečajna rešitev za tipologijo objektov za sosesko Rudnik – Jurčkova Pot, Ljubljana**

090 **1977-1980, projekt za sosesko Nove Poljane, Ljubljana.** 850 stanovanj na osnovi predložene zazidalne osnove LUZ-a

092 **1978, natečajni rešitev za stanovanjske objekte v soseski Kare 8, Ledine, Nova Gorica**

094 **1978, natečajni projekt za sosesko Žusterna v Kopru**

098 **1979-1982, skupina 18 vrstnih hiš v Zalogu pri Ljubljani,** realizacija

101 **1979, varianta rešitev vrstne hiše širine 4.80**

102 **1979, projekt atrijske zazidave za naselje Preserje, Domžale,** 66 hiš

106 **1979-1983, skupina 14 vrstnih hiš z notranjim atrijem v Trzinu, Domžale,** realizacija

110 **1981, natečajna rešitev za tipologijo enodružinske gradnje v strnjeni zazidavi**

114 **1983-1986, naselje strnjene družinske gradnje v Črnuški Gmajni, Ljubljana.**

Realizacija 52 hiš, aplikacija natečajne rešitve
122 **1989, projekt za manjši lokalni center v okviru naselja v Črnučah, ob potoku**
123 **1983, zazidalna zasnova družinske gradnje za sosesko Bežanijska Kosa, Beograd**
124 **1984, naselje Trzin - ob potoku.** Predlog spremembe zazidave, 140 hiš
126 **1983, natečajna rešitev za tipologijo večdružinske gradnje nižjih gabaritov, Lavrica in Izola**
128 **1983, natečajna rešitev za sosesko Ljubljana – Bežigrad, Stožice**
130 **1984, natečajna rešitev za tipologijo večdružinske gradnje na pobočju Utik - Bokalce in v predelu Stare Šiške, Ljubljana**
132 **1985, natečajni projekt za sosesko Južni Bežigrad, Ljubljana**
134 **1985, natečajni projekt za sosesko Nove Poljane, Ljubljana**
136 **1986-1990, variantna rešitev za kare Komenskega, Ljubljana Center** in rešitev osrednjega dela kot osnova za realizacijo
140 **1986-1990, soseska Ilovica Ljubljana Barje,** območje večdružinske gradnje in stanovanjsko-obrtnih objektov
146 **1987, variantna rešitev za sosesko Hrušica – Fužine, Ljubljana**
148 **1989-1990, projekt zazidave in objektov za območje ZN Sibirija, Ljubljana**
152 **1989, predlog za pozidavo območja opuščene opekarne in pobočja v Črnučah**
154 **1992-1993, natečajni projekt v Črnučah – območje opuščene opekarne**
158 **1992-1993, rešitev rastočih hiš za mlade družine v Rakovi Jelši, Ljubljana**
162 **1993, zasnova skupine 17 hiš, Plešivica pri Ljubljani**
164 **1988-1999-2002, skupina 16 hiš v Črnučah - ob potoku.** Realizacija 14 hiš, 2002
172 **1995, natečajni projekt za območje pozidave Koseze – Agrostroj, Ljubljana**
176 **1993-1994, variantna natečajna rešitev za 2. fazo pozidave Ljubljana Sneberje**
182 **1999-2000, ponovna variantna rešitev za 2. fazo pozidave Ljubljana Sneberje**
188 **1998, natečajni projekt za širitev naselja v Črnuški Gmajni, Ljubljana**
194 **1993-2002, zasnova skupine hiš v Šmartnem pod Šmarno goro, Ljubljana**

198 **1.2** **POVZETEK REALIZIRANIH PROJEKTOV**
in razmere, ki so negativno vplivale na kakovost bivalnega okolja

206 **2.0** **RAZISKOVALNE NALOGE O TIPOLOGIJI STANOVANJSKE GRADNJE**
v okviru Fakultete za arhitekturo, 1980-2000
208 **1980-1981, Stanovanjska ulica,** vloga in oblika ulice v razvoju naselij in aktualna izhodišča ter programske smernice za načrtovanje
208 **1984, Stanovanjska gradnja** – problematika uporabnosti gradbenih sistemov in elementov glede na razvoj tipologije (IMOS)
209 **1985, Humanizacija tipologije stanovanjske gradnje** glede na potrebe družine, prostorske in ekonomske možnosti ter metodologija načrtovanja
209 **1988, Modeli stanovanjske gradnje in zazidave** z ozirom na spreminjajoče potrebe, doktorska disertacija
210 **1988-1989, Osnove za načrtovanje ekonomične primestne blokovne gradnje in model za sosesko Ilovica** – del
211 **1989-1990, Nove oblike primestne stanovanjske gradnje in zazidave** za območja: Sneberje 2. faza, širitev naselja Sibirija in Črnuče – ob potoku

211 **1990-1991, Nacionalni stanovanjski program (NSP) – urbanistično-arhitekturni del** Interdisciplinarni razvojno–raziskovalni projekt:
Tuji primeri nacionalnih stanovanjskih programov
Analitični prikaz karakteristične tipološke problematike
Analitični prikaz zakonodaje in razmer, ki vplivajo na kvaliteto načrtovanja
212 **1996-2000, Izhodišča za raznolikost stanovanjske gradnje in smernice za načrtovanje** - glede na razvojne spremembe v kvaliteti bivalnega okolja.
(Ciljni raziskovalni program: CRP - Stanovanje) FA in UI RS.
Analiza stanja
Oblikovanje kriterijev za opredelitev stanja v prostoru na področju stanovanjske gradnje in kvalitete bivanja
Značilne potrebe prebivalstva po skupinah glede na željene oblike in lokacije stanovanj
Opredelitev potrebe po razvoju novih modelov bivalnega okolja oz. tipologije zazidave in objektov
213 **2009, O diverzifikaciji bivalnih potreb v informacijski dobi,** uvodne misli ob izidu knjige - Zdravko Mlinar: Življensko okolje v globalni informacijski dobi, prva knjiga

214 **3.0** **USTANOVITEV IN DELOVANJE SKUPINE ZA STANOVANJSKO ARHITEKTURO IN URBANIZEM**
v okviru Društev arhitektov in Zveze urbanistov Slovenije, 1979-1986
in značilne razmere v preteklem družbenem sistemu do leta 1990
216 1979, ustanovitev in namen skupine
216 1980, Posvetovanje: Aktualni problemi stanovanjske gradnje in razvoja
217 1980, Pobuda Zvezi stanovanjskih skupnosti Slovenije (ZSSS) za sodelovanje pri oblikovanju razvojnih natečajev za tipologijo stanovanjske gradnje
217 1981-1984, ustanovitev skupnega Programskega odbora med ZSSS in Društvi arhitektov ter Društvom urbanistov Slovenije in realizacija 3-letnega programa razvojnih natečajev
217 1984, Publikacija: Aktualni problemi razvoja stanovanjske gradnje v Sloveniji
218 Značilne razmere na področju načrtovanja v preteklem družbenem sistemu do leta 1990

220 **4.0** **PRILAGAJANJE ZAKONODAJE RAZMERAM V EU -
KOT PREDPOGOJ ZA KAKOVOST V NAČRTOVANJU,**
ustanavljanje in delovanje strokovne zbornice, 1990-2009
222 1990-1991, delovanje v času družbenih sprememb in aktivnosti za osamosvajanje arhitekture od gradbeništva
222 1990-1994, neuspela uvodna prizadevanja DAL za zakon o zbornici arhitektov - kot predpogoj za ustrezno vlogo arhitekture v načrtovanju
223 1995-1996, priprava Zakona o graditvi objektov (ZGO) in ustanavljanje Inženirske zbornice Slovenije (IZS)
223 1997-1998, ustanovitev IZS in Matične sekcije arhitektov, urbanistov in krajinskih arhitektov ter uvodni problemi delovanja
223 1997-2002, prizadevanja za zakon, ki bi omogočal ustanovitev samostojne Zbornice za arhitekturo in prostor Slovenije
224 2003-2004, uveljavitev novega zakona ZGO in ustanavljanje Zbornice za arhitekturo in prostor Slovenije (ZAPS)

225 2004-2006, prizadevanja ZAPS za zakon o arhitekturni dejavnosti in za ustanovitev Hiše arhitekture
225 2006-2008, neuspela priprava Zakona o arhitekturni in inženirski dejavnosti (ZAID)
226 2008, Evropski forum arhitekturnih politik (EFAP) v Ljubljani in priprava Resolucije o arhitekturni politiki Slovenije
226 2008, ustanovitev Hiše arhitekture v okviru ZAPS
227 Zaključna beseda o ustanavljanju in pomenu zbornice

228 5.0 **ZAKAJ POTREBUJEMO NACIONALNI PROGRAM RAZVOJA STANOVANJSKE GRADNJE IN ZAKON O ARHITEKTURI**

230 **Povzetek ugotovitev**
232 **Razlogi za Nacionalni program razvoja stanovanjske gradnje in Zakon o arhitekturi**
233 **Osnovni cilji in rešitve**

236 # **INFORMATIVNE PRILOGE**

Priloge k 1. delu
238 Skupina arhitektov - Team X in G. Candilis
240 Predstavitev projektov v izbranih knjigah in na razstavah
242 Informativni članki v časopisju - naselje Koseze
246 O sporu z IBT glede avtorstva v Kosezah
251 Informativni članki v časopisju - naselje IBT in kare Komenskega Lj.
253 Strokovni članki

Priloge k 2. delu
262 Razvojno raziskovalne naloge
269 O mojem pedagoškem delu, 1983-1996
271 Problematika poklica arhitekt in študijskega programa

Priloge k 3. delu
274 O delu skupine za stanovanjsko arhitekturo in razvoj
279 PUBLIKACIJA DAL: O tipologiji, raziskovanju in problemih načrtovanja
291 PUBLIKACIJA DAL: O problemih načrtovanja in vlogi stroke

Priloge k 4. delu
292 Aktivnosti za spremembo zakonodaje po letu 1990
294 Ustanavljanje IZS - sekcije arhitektov, urbanistov in krajinskih arhitektov, 1997
296 Delovanje V IZS: Pobuda za razvojno-natečajni program stanovanjske gradnje
297 Delovanje v IZS: za ustanovitev samostojne zbornice
299 Ustanavljanje in delovanje ZAPS
300 ZAPS - Pobuda za razvojno-natečajni program stanovanjske gradnje, 2005
302 ZAPS - za spremembo zakonodaje in arhitekturno politiko
305 ZAPS - bilten zbornice
306 EU FORUM - arhitekturna politika in pobude ZAPS

310 O avtorju

Imensko kazalo

AHAČIČ Janez **152, 204**
ANDRAULT, PARAT **283**
ARNAUTOVIĆ Ilija **036**
ATELIER 5 **282**

BAKEMA B. Jacob **239**
BASSIN Peter **152, 294**
BERGANT KOŽELJ Majda **090, 092, 094, 102, 106, 114, 124, 126, 128, 130, 132, 136, 140, 146, 176, 263**
BERNIK Stane **005, 240, 247, 311**
BERTONCELJ Matjaž **223, 228, 294**
BEŽAN Marjan **216, 280, 289, 290**
BIRSA Uroš **223, 224, 294**
BIZJAK Brane **070**
BLAGANJE Dušan **216, 222, 271, 274, 276, 277, 278**
BOFILL R. **286**
BONČA Miloš **270**
BOŠNJAKOVIČ Ivo **294**
BREZAR Vladimir **209, 211, 216, 223, 262, 294**

CANDILIS Georges **005, 013, 237, 238, 239, 310**
COUPEL A. **286**

ČERNELČ Metka **307**
ČERNIGOJ Andrej **136, 224, 225, 298, 305, 311**

De CARLO Giancarlo **239**
DERMAŠA Roman **294**
DIMITROVSKA ANDREWS Kaliopa
DOLENC Marjana **036, 068, 073**
DRAŠLER Lojze **009, 132, 176, 182**
DUSSAUX J. P. **026**
DURJAVA Matjaž **294**

ERSKINE Ralph **239**

FATOSME Jean **025**
FISTER Peter **211, 266, 293**
FLORIJANČIČ Miloš **223, 294**
FREY Roland **282**
FRELIH Peterv **192**
FURLAN Barbara **090**

GABERŠČIK Boris **267, 293**
GABRIČ Milan **222**
GABRIJELČIČ Peter **136, 211, 266, 267**
GANTAR Pavel **223, 268**
GANTAR Riko **132, 134, 136**
GOLJAR Andrej **225, 270**
GRISOGONO Xenia **004, 028**
GRMEK Jadranka **136**
GUEDES Pancho **239**

HRAUSKY Andrej **222, 223, 294**

IVANŠEK France **216, 241, 277, 285 311**

JAGODIČ Greta **154, 164, 172**
JAVORNIK Rajko **263**
JAZBINŠEK Miha **222**
JERNEJEC Mitja **036, 216, 277**
JESSE Irena **070**
JOSIČ Alexis **282, 310**
JURKAS Kosta **294**

KALIN-VEHOVAR Nives **070**
KANCLER Tomaž **223, 225, 294, 298**
KARDELJ Borut **070, 073**
KOBE Janez **176, 182, 294**
KOCUVAN POLUTNIK Alenka **294**
KOPAČ Janez **224, 296**
KOSELJ Nataša **311**
KOŠAK Grega **293**
KOŠIR Fedja **268**
KOŽELJ Janez **280**
KOŽELJ Jože **269**
KRAJCAR Vlado **226, 298**
KRANJC Katka **134**
KRESAL Janez **270**
KRISTL Stanko **269**
KULTERMANN Udo **250**

LE CORBUSIER **281**
LAJOVIC Janez **005, 222, 223, 224, 294**
LEČNIK Darko **090**
LESAR Bojan **136, 146, 152, 154, 164**
LESKOVEC Boris **036**
LORKOVIČ Boris **294**
LUCAS Marie Helene **298, 302**
LUKAS Mladen **188**

MANEVIĆ Zoran **311**
MATJAŠEC Darja **225**
MEDVEŠEK Igor **263**

MEDVEŠČEK Tomaž **138, 216**
MIHEVC Edo **269, 310**
MIKLAVC Barbara **90, 94, 110, 126, 128**
MIKUŽ Stane **249**
MLAKAR Andrej **182, 186, 222, 223**
MLINAR Zdravko **012, 206, 213, 268**
MOHAR-VOZLIČ **188**
MONTES F. **286**
MOŠKON Dušan **211, 216, 311**
MREVLJE Neža **245**
MRVA Mirko **036, 082**
MUŠIČ Vladimir Braco **216, 276, 283**

NOVAK Boris **148**
NOVAK Jože **009, 010, 268**

ORAŽEM Dušan **293**
OVEN Edvard **296**

PASTERNAK Aco **243**
PAVČIČ Vojko **294**
PAVLIN Alenka **090**
PAVŠEK Lea **082, 086, 088, 090, 092, 094, 098, 102, 110, 114, 122, 124, 126, 128, 130, 132, 134, 140, 176, 164, 263**
PETANČIČ Samo **245**
PIETILA R.+R. **239**
PODLOGAR Božo **294**
PODOBNIK Branko **242**
PODOBNIK Janez **225, 298**
PORTZAMPARC Cristian **286**
POŽARNIK Hubert **209**
PRELOVŠEK Andrej **223, 224, 225, 293, 294**
PRELOVŠEK Damjan **298**
PREM Marko **294**
PRINCES Jurij **154**
PUČNIK Jože **293**
PUST Jean **066**
PUST Uroš **182, 188, 194**

RAJŠTER Iztok **263**
RAVNIKAR Vojteh **136**
REICHENBERG Bogdan **226, 294**
REMS Roman **088, 140, 217**
RICHARDS Brian **239**
RIHTAR France **209, 269**
ROZIN ŠAREC Lučka **216**
RUDOLF P. **282**

SAFDIE M. **283**
SCHIEDHELM Manfred **239**
SCHMIDLIN Claude **028**
SCHRODER H. **282**
SEDLAR Saša **005, 036, 200**
SEDONJA Ludvik **056**
SENDI Richard **212, 231**
SERIA F. **286**
SERŠA Roman **036, 068**
SIEW Gaetan **298**
SIMIČ Borut **294**
SLUGA Janez **249**
SMITHSON P.+A. **239**
STARC Nives **283**
STRMČNIK Angelca **263**
SUSSINI Jean Francois **298, 302**

ŠAREC Aleš **278**
ŠKOLARIS Boris **294**
ŠLAJMER Marko **005, 040, 200**
ŠTRUKELJ Tomaž **036, 040, 200**
ŠULIGOJ Aleš **223**

TRAUNŠEK Sanja **223**

UMEK Drago **248**

Van EYCK Aldo **239**
VIZJAK-PAVČIČ Mojca **253, 254, 255**
VOZLIČ Matej **294**
VADNJAL Janez **164**
VALENČAK Jelko **294**
VIRANT Gregor **224**
VOVK Janez **036**
VRABEC Marjan **294**
VRHOVEC Marjan **090**
VRTOVEC Marjan **036**

WEWERKA Stephen **239**
WOODS Shadrach **282, 310**

ZULIANI Boris **223, 225, 294, 298**
ZUPANČIČ Bogo **134, 152, 311**

ŽARN BAJEC Irena **164, 170, 204, 310**

UVOD

povzetek in namen knjige

Po dolgoletnih izkušnjah načrtovanja stanovanjske gradnje, razvojno-raziskovalnega dela v okviru Fakultete za arhitekturo, vodenja Skupine za problematiko in razvoj stanovanjske gradnje v Društvu arhitektov, vodenja Sekcije IZS in Zbornice za arhitekturo in prostor Slovenije in prizadevanjih za zakonsko uveljavitev arhitekture se mi zdi koristno, da na osnovi opravljenega dela predstavim širšo problematiko kakovosti stanovanjske gradnje ter opozorim na nujnost nacionalnega programa razvoja stanovanjske gradnje in zakona o arhitekturi.

Namen knjige je prikazati, kako so nastajala naselja, od zasnove do realizacije, kako se je spreminjala kakovost bivanja ter kakšne so bile razmere, ki so pogosto negativno vplivale na razvoj projekta in naselja.
Knjiga opisuje razmere na področju načrtovanja in vlogo arhitektov v preteklem družbenem sistemu ter razmere danes – po vstopu Slovenije v EU. Pojasnjuje, zakaj te razmere - kljub določenemu razvoju - še vedno niso primerljive z razmerami v razvitejših državah, kaj zavira kakovostni razvoj in katere so danes aktualne naloge stroke in države.
Moje delo in spoznanja so opisana v naslednjih delih:

V 1. delu
PROJEKTI (1967-2002) knjiga prikazuje dela v dveh sklopih:

1.1
Realizirani in nerealizirani projekti, skupno 48 del,
1.2
Povzetek realiziranih projektov ter razmere in vzroki, ki so negativno vplivali na kakovost bivalnega okolja.
Skupno 10 naselij ali skupin objektov. Poleg naselja v Kosezah, ki šteje cca 1.600 stanovanj, še 9 naselij ali skupin v različnih oblikah strnjene družinske pozidave, 608 stanovanj ali skupno preko 2.200 stanovanj.

V tem okviru posebej izpostavljam uvodni, natečajni projekt za terasaste objekte v Kosezah, ki sem ga pridobil leta 1968 po vrnitvi iz nekajletnega študija in dela v Parizu, ter razmere, s katerimi sem se tu soočil na področju načrtovanja stanovanjske gradnje. Te so bile popolnoma drugačne od razmer v Franciji.

To se je odražalo v ločenosti načrtovanja zazidave in načrtovanja objektov, v ločenih interesih investitorjev objektov in izvajalcev komunalne opreme, v povsem podrejeni vlogi arhitektov gradbeniško komercialnim interesom, v odsotnosti ustrezne organiziranosti stroke kot tudi v neupoštevanju etičnega kodeksa med arhitekti.

V povzetku realiziranih projektov in opisu razmer, ki so negativno vplivale na kakovost stanovanjske gradnje, knjiga opominja na pogosto pretirane zahteve investitorjev po povečevanju števila stanovanj, na neustrezno zakonodajo na področju načrtovanja, na slabo kulturo bivanja in stihijsko dograjevanje objektov ter na neučinkovitost inšpekcijskih organov – kar se odraža v razvrednotenju kakovosti naselij.

V 2. delu
RAZISKOVALNO DELO v okviru Fakultete za arhitekturo (1980–2000)

knjiga predstavlja moje delo v naslednjih raziskovalnih nalogah:
- Stanovanjska ulica – vloga in oblika ulice v razvoju naselij, 1980-1981,
- Stanovanjska gradnja – problematika uporabnosti gradbenih sistemov in elementov glede na razvoj tipologije (IMOS), 1984,
- Humanizacija tipologije stanovanjske gradnje, 1985,
- Modeli stanovanjske gradnje in zazidave, 1983-1988,
- Osnove za načrtovanje ekonomične primestne blokovne gradnje in model za sosesko Ilovica – del, 1988-1989,
- Nove oblike primestne stanovanjske gradnje za območja: Sneberje 2. faza, Sibirija in Črnuče – ob potoku, 1989-1990,
- Nacionalni stanovanjski program – Urbanistično arhitekturni sklop, 1990-1991,
- Izhodišča za raznolikost stanovanjske gradnje in smernice za načrtovanje, 1996-2000.

Omenjam pa tudi moje pedagoško delo in izkušnje na fakulteti (v prilogi).

V 3. delu
USTANOVITEV IN DELO SKUPINE ZA STANOVANJSKO ARHITEKTURO IN RAZVOJ v okviru Društev arhitektov in Zveze urbanistov Slovenije (1979-1985)

knjiga opisuje ustanovitev Skupine za problematiko stanovanjske gradnje in razvoja, ki sem jo vodil od leta 1979 v okviru Društva arhitektov Ljubljana (DAL). Skupina je nato razširila delovanje in zastopala interese vseh Društev arhitektov in Zveze urbanistov Slovenije. Navedene so nekatere odmevne akcije:

- Posvetovanje o aktualnih problemih stanovanjske gradnje in razvoja (1980) ob veliki udeležbi stroke in politike,
- pobuda Zvezi stanovanjskih skupnosti Slovenije (ZSSS) za sodelovanje pri usmerjanju natečaja za kvalitetnejšo tipologijo enodružinske gradnje (1980),
- ustanovitev skupnega Programskega odbora med ZSSS in Društvi arhitektov ter Društvom urbanistov Slovenije in realizacija 3-letnega programa razvojnih natečajev za različne tipologije stanovanjske gradnje (1980-1984), kar je tedaj omogočilo kakovostni premik na tem področju,
- priprava in izdaja publikacije Aktualni problemi razvoja stanovanjske gradnje v Sloveniji s preglednim katalogom projektov, ki je izšla v okviru revije AB (1984).

Knjiga v tem delu opisuje značilne razmere v projektantski dejavnosti v obdobju preteklega družbenega sistema, ko se je organizirana stanovanjska gradnja projektirala v birojih gradbenih podjetij in ko dejavnost privatnih birojev ni bila dovoljena niti za naročnike individualnih hiš; ko se je individualna gradnja izvajala skoraj izključno na osnovi tipskih projektov in pretežno na samograditeljski način.
Sicer pa projektiranje objektov ni bilo omejeno le na arhitekturno stroko, temveč je bilo dovoljeno tudi gradbeniški stroki (inženirjem ali tehnikom).

V 4. delu
UVELJAVLJANJE ARHITEKTURE V ZAKONODAJI, USTANAVLJANJE IN DELOVANJE ZBORNICE ZA ARHITEKTURO IN PROSTOR SLOVENIJE (1990-2009)

knjiga opisuje prizadevanja za spremembo zakonodaje in za ustanovitev zbornice arhitektov, delo v okviru Inženirske zbornice Slovenije (IZS) in Zbornice za arhitekturo in prostor Slovenije (ZAPS).

Sprememba družbenega sistema je odprla možnosti za večje uveljavljanje strok na vseh področjih. Knjiga navaja, da je DAL že v letu 1990 ustanovil Komisijo za pripravo zakona o zbornici in dejavnosti arhitektov, da pa tedaj ta prizadevanja zaradi prevlade gradbeniških interesov niso uspela.

Knjiga opisuje pripravo in sprejem Zakona o graditvi objektov (ZGO), ki je leta 1996 uvedel pooblastila za projektiranje po posameznih strokah in predvidel ustanovitev skupne Inženirske zbornice Slovenije (IZS) z matičnimi sekcijami strok. Po sklepu DAL sem bil imenovan za vodenje priprav za ustanovitev IZS in Matične sekcije arhitektov, urbanistov in krajinskih arhitektov. Leta 1997 je sledila ustanovitev IZS in matičnih sekcij ter moj 1. predsedniški mandat v Sekciji IZS.

Z zakonom ZGO in z ustanovitvijo Sekcije v okviru IZS je bil storjen prvi korak v smeri uveljavljanja arhitekturne stroke kot samostojne dejavnosti arhitektov na tržišču. Izpolnjen je bil pomemben pogoj za kakovostnejši razvoj stroke.

Nadalje knjiga omenja težavno obdobje uveljavljanja potrebne avtonomnosti delovanja Sekcije arhitektov, urbanistov in krajinskih arhitektov v okviru IZS in prizadevanja za sprejem zakona, ki naj bi omogočil ustanovitev samostojne Zbornice za arhitekturo in prostor Slovenije (ZAPS).
Ko je sekcija po šestih letih prizadevanj leta 2002 uspela uveljaviti zakon, ki je omogočil ustanovitev samostojne zbornice (ZAPS), je bil storjen naslednji pomemben korak v osamosvajanju arhitekture od gradbeništva.

Sledilo je ustanavljanje nove zbornice ZAPS in po volitvah moj 1. predsedniški mandat v tem okviru za obdobje 2004-2006.

Zavedajoč se, da je arhitekturna stroka - čeprav organizacijsko ločena od IZS - zakonsko še vedno opredeljena le kot ena od gradbeniških strok, je bilo delo zbornice usmerjeno v prizadevanja za pripravo novega zakona o arhitekturni dejavnosti glede na specifični javni interes na tem področju. ZAPS je tedaj, v letu 2005, uspela prepričati pristojno ministrstvo o potrebnosti takega zakona in pričele so se priprave na bistveni cilj arhitektov.

Toda v letu 2006 se je Ministrstvo za okolje in prostor (MOP) odločilo, da namesto Zakona o arhitekturni dejavnosti pripravi enotni zakon - Zakon o arhitekturni in inženirski dejavnosti (ZAID). Zaradi različnih interesov strok, zlasti med IZS in ZAPS, pa je prišlo do slabih kompromisnih rešitev v zakonu, nato pa še do nasprotujočih si interesov med Vlado in obema zbornicama. Zaradi izteka mandata tedanje Vlade pa zakona ni bilo mogoče več usklajevati in končati zakonodajnega postopka v Državnem zboru.
Podobno usodo je doživela tudi Resolucija o arhitekturni politiki Slovenije, za katero je zbornica v dogovoru z ministrstvom v letu 2008 pripravila izhodišča.

Knjiga tudi navaja, da je Sekcija IZS v letu 2001 in ZAPS v letu 2005 dala pobudo ministrstvu in Stanovanjskemu skladu RS za ustanovitev Programa razvojnih natečajev za pridobivanje kvalitetnejših projektov, kot sestavni del Nacionalnega stanovanjskega programa. Žal pobuda ni bila uspešna. Čeprav zbornica še ni uspela na teh področjih, pa je pridobila spoznanja in izkušnje, ki ji lahko koristijo v naslednji fazi.
Sicer pa je zbornica tekom let uveljavila tudi pomembno natečajno prakso v Sloveniji. V letu 2008 pa je z ustanovitvijo Hiše arhitekture po vzoru razvitejših držav zagotovila tudi možnosti za razvoj promocijskih dejavnosti za širšo javnost.

S temi rezultati sem v letu 2009 zaključil svoje dolgoletno delo pri ustanavljanju in vodenju Zbornice za arhitekturo in prostor Slovenije.

Knjiga navaja, da je zbornica v nadaljevanju (2009-2010) zastavila delo na izobraževanju in promociji arhitekture, da pa je bilo delo na področju zakonodaje usmerjeno predvsem v reševanje problematike prostorskih načrtovalcev in krajinskih arhitektov, medtem ko so prizadevanja za zakon o arhitekturi in za arhitekturno politiko zastala.

Zato v nadaljevanju ponovno izpostavljam potrebo po kakovostnejšemu reševanju Nacionalnega stanovanjskega programa in bistvenih problemov arhitekturne stroke, ki vplivajo na kakovost grajenega okolja.

V 5. delu
ZAKAJ POTREBUJEMO NACIONALNI PROGRAM RAZVOJA STANOVANJSKE GRADNJE IN ZAKON O ARHITEKTURI

knjiga podaja problematiko in osnovne rešitve v treh poglavjih:

1. Povzetek splošnih ugotovitev po področjih:
- problematika kakovosti stanovanjske gradnje,
- problematika načrtovanja v preteklem družbenem sistemu,
- koristne izkušnje Programa razvojnih natečajev organizirane stanovanjske gradnje v 80-ih letih, uveljavljanje arhitekture v zakonodaji od 1990 dalje,
- problematika prevladujoče tipologije stanovanjske gradnje
- neuspele pobude stroke oz. zbornice za ustanovitev Programa razvojnih natečajev za kakovostnejše reševanje Nacionalnega stanovanjskega programa.

2. Razlogi za Nacionalni program razvoja stanovanjske gradnje in za zakon o arhitekturi:
Nacionalni program razvoja stanovanjske gradnje in zakon o arhitekturi potrebujemo iz naslednjih razlogov:
- ker Slovenija, za katero je značilna pozidava razpršene družinske gradnje, potrebuje bolj smotrne in kakovostne rešitve zgoščene stanovanjske gradnje, primerne za različna ambientalna okolja,
- ker je le na tej osnovi možno zaščititi spoštovanje naravnega in urbanega okolja ter kulturne dediščine,
- brez ustreznega programa razvoja stanovanjske gradnje oz. programa razvojnih natečajev in zakona o arhitekturi ni možno kakovostno izvajati Nacionalnega stanovanjskega programa,

- brez zakona o arhitekturi ni možno zagotavljati potrebnih pogojev za razvoj arhitekture kot dejavnosti,
- ker je le na tej osnovi možno izboljšati, racionalizirati in skrajšati postopke za pridobitev gradbenega dovoljenja.

3. Osnovni cilji in rešitve:
V zaključnem delu knjiga izpostavlja naslednje cilje oz. rešitve:
- uskladiti zakonodajno pristojnost na področju arhitekture in arhitekturne politike med ministrstvom pristojnim za prostor in ministrstvom pristojnim za kulturo,

- pripraviti zakon o arhitekturni dejavnosti, ki bo opredelil javni interes na področju grajenega okolja,

- prilagoditi in racionalizirati dokumentacijo, postopke in strokovno službo za izdajo gradbenih dovoljenj,

- opredeliti cilje arhitekturne politike Slovenije,

- uskladiti Nacionalni program stanovanjske gradnje RS z razvojnimi cilji arhitekturne politike Slovenije.
  S tem namenom:
  - ustanoviti strokovno telo z nalogo, da pripravi analizo stanja in aktualnih potreb – zlasti na področju smotrne, zgoščene družinske gradnje,

  - pripraviti Nacionalni program razvoja stanovanjske gradnje in večletni Program razvojnih natečajev za tipologijo objektov oz. naselij v različnih okoljih,

  - osveščati širšo javnost o vprašanjih kakovosti bivalnega okolja z regijskim delovanjem Hiše arhitekture v povezavi s strokovno zbornico in zagotoviti namenska sredstva za izvajanje določenih programov.

Uveljavljanje arhitekture in kakovosti naselij je dolgotrajni tranzicijski proces, ki zajema različna področja razvoja družbe. S pričujočo knjigo želim prispevati k razumevanju problematike kakovosti naselij in k zakonski opredelitvi arhitekture, kar mora biti osnova za oblikovanje arhitekturne politike Slovenije.
Zato je knjiga namenjena tako širši, laični in strokovni javnosti kot tudi predstavnikom države ter odgovornih inštitucij.

1966-1968, **uvodni projekti v Franciji**
1968-1974-1978, **soseska Koseze, Ljubljana,** terasasta gradnja
1970-1973, **naselje Sneberje, Ljubljana**
1971, **naselje IBT, Trbovlje**
1971, **natečajni projekt za sosesko Novo Kodeljevo, Ljubljana**
1971, **natečajna rešitev za turistično naselje Banjole pri Puli**
1974-1975, **vrstne hiše v Trzinu in v Mostah, Ljubljana**
1976, **rešitev "vrstne hiše - blok"**
1977, **natečajna rešitev za potresno območje Friuli v Italiji**
1977-1978, **naselje nadomestne gradnje Zg. Kašelj, Ljubljana**
1977-1979, **naselje nadomestne gradnje v Črnučah, Ljubljana**
1978, **natečajna rešitev za sosesko Rudnik - Jurčkova pot, Ljubljana**
1977-1980, **projekt za sosesko Nove Poljane, Ljubljana**
1978, **natečajna rešitev v soseski Kare 8, Ledine, Nova Gorica**
1978, **natečajni projekt za sosesko Žusterna v Kopru**
1979-1982, **skupina 18 vrstnih hiš v Zalogu pri Ljubljani**
1979, **varianta rešitev vrstne hiše širine 4.80**
1979, **projekt za atrijsko zazidavo v Jaršah, Domžale**
1979-1983, **skupina 14 vrstnih hiš z notranjim atrijem v Trzinu**
1981, **natečajna rešitev za tipologijo enodružinske gradnje**
1983-1986, **naselje družinske gradnje v Črnuški Gmajni, Ljubljana**
1989, **projekt za manjši lokalni center v Črnučah, ob potoku**
1983, **zasnova družinske gradnje za sosesko Bežanijska Kosa, Beograd**
1984, **naselje Trzin - ob potoku**
1983, **natečajna rešitev za tipologijo v Lavrici in Izoli**
1983, **natečajna rešitev za sosesko Ljubljana Bežigrad**
1984, **natečajna rešitev za Utik - Bokalce in Stara Šiška, Ljubljana**
1985, **natečajni projekt za sosesko Južni Bežigrad, Ljubljana**
1985, **natečajni projekt za sosesko Nove Poljane, Ljubljana**
1986-1990, **variantna rešitev za kare Komenskega, Ljubljana**
1986-1990, **soseska Ilovica Barje, Ljubljana**
1987, **variantna rešitev za sosesko Hrušica - Fužine, Ljubljana**
1989, **predlog za območje opuščene opekarne in pobočja v Črnučah**
1989-1990, **projekt za območje ZN Sibirija, Ljubljana**
1992-1993, **natečajni projekt za območje opuščene opekarne v Črnučah**
1992-1993, **rešitev rastočih hiš za mlade družine v Rakovi Jelši**
1993, **zasnova skupine 17 hiš, Plešivica pri Ljubljani**
1988-1999-2002, **skupina 16 hiš v Črnučah - ob potoku**
1995, **natečajni projekt za območje pozidave Koseze - Agrostroj**
1993-1994, **natečajna rešitev za 2. fazo pozidave Sneberje, Ljubljana**
1999-2000, **ponovna rešitev za 2. fazo pozidave Sneberje, Ljubljana**
1998, **natečajni projekt za širitev naselja v Črnuški Gmajni**
1993-2002, **zasnova skupine hiš v Šmartnem pod Šmarno goro**

PROJEKTI

realizirani in nerealizirani
1966-2002

Uvodni projekti v Franciji 1966-1968

1966, **študija stanovanjske enote za industrijsko proizvodnjo za natečaj CECA, Luksemburg**
1966, **projekt za rezidenčna stanovanja v Neauphle le Chateau**
1967, **natečajna rešitev za center mesta Espoo, Finska**
1967, **natečajna rešitev za paviljon Meblo, Nova Gorica**
1967-1968, **projekt za turistično naselje Lac de la Raviege**
1967-1968, **študija zazidalne enote družinske in večdružinske gradnje**

ŠTUDIJA STANOVANJSKE ENOTE ZA INDUSTRIJSKO PROIZVODNJO ZA NATEČAJ CECA

(Communauté Européenne du charbon et de l'acier), Luksemburg 1966

Avtorja: VIKTOR PUST in JEAN FATOSME

Stanovanjske enote so bile zasnovane v kovinski konstrukciji z nosilnimi instalacijskimi jedri. Projekt zaradi določenih okoliščin ni bil oddan.

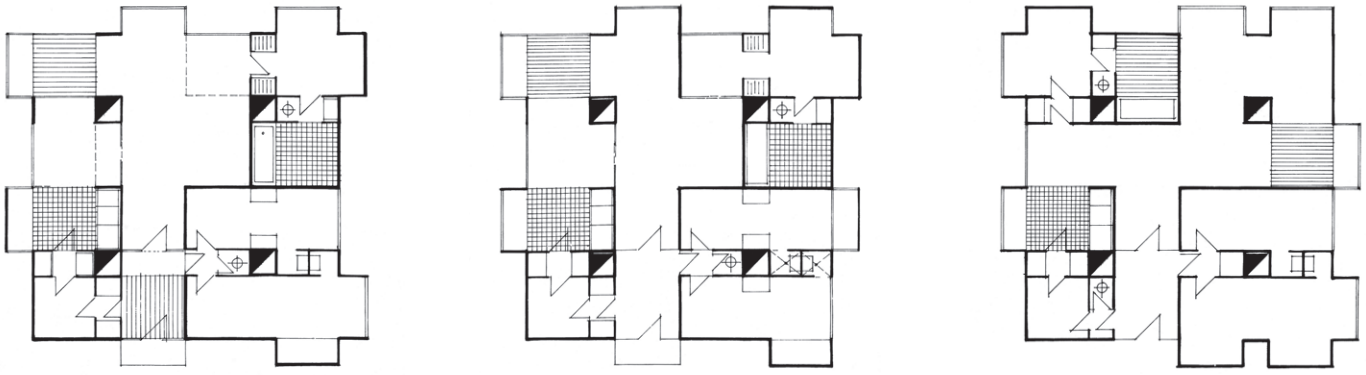

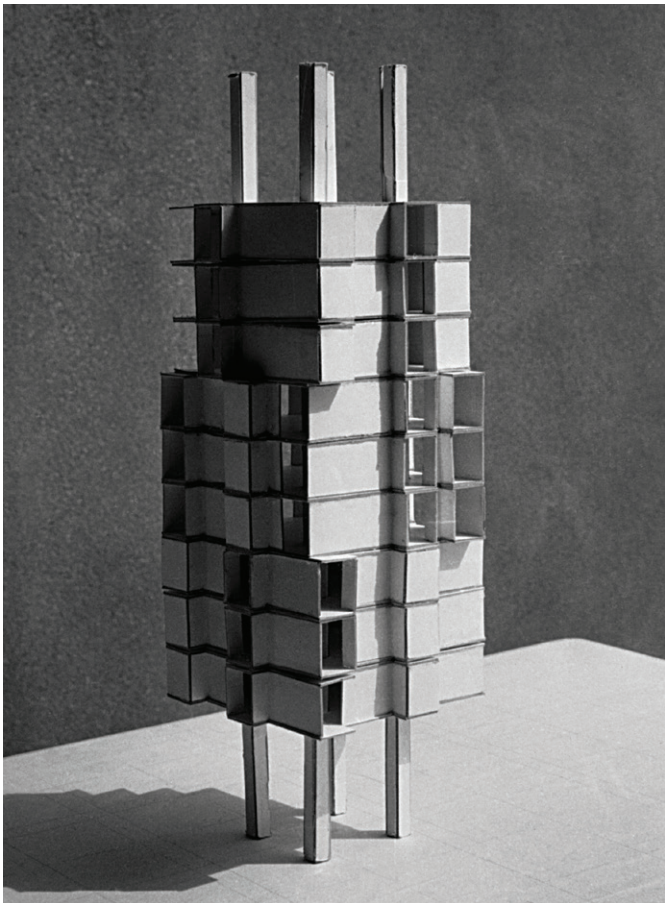

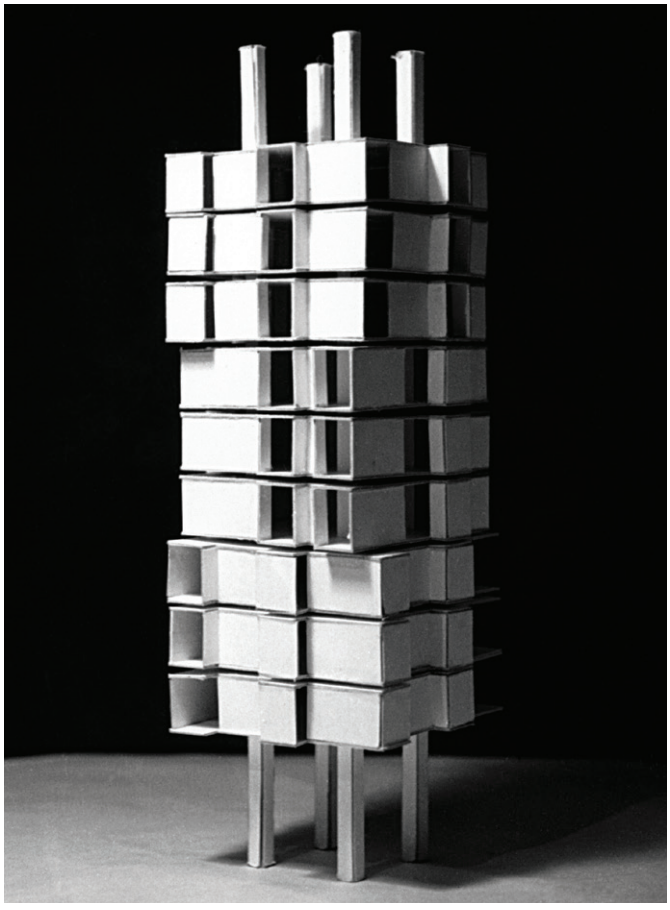

1.1

PROJEKT ZA REZIDENČNA STANOVANJA, NEAUPHLE LE CHATEAU, FRANCIJA
1966

Avtorska zasnova: VIKTOR PUST v okviru biroja SOCAR, Societe civile d'architectes

Lokacija projekta je na blagem pobočju sredi zelenih površin v širši okolici Pariza.
Projekt sem reševal v okviru arhitekturne družbe SOCAR v sodelovanju z arhitektom J. P. Dussauxom in promoterjem oz. investitorjem - avtorsko samostojno.

Izhodiščni program je predvideval, da se na lokaciji, ki je rezidenčnega značaja, zgradi za trg nekaj večjih rezidenčnih stanovanj s terasami in bogatejšo zunanjo ureditvijo. Naloga je bila, da se v sodelovanju s pristojnim regijskim urbanistom in promoterjem preveri različne možnosti programa in zasnove, ki bi optimalno ustrezala specifični kategoriji interesentov za to lokacijo.

Izhodiščna zasnova je vsebovala - v skladu z urbanističnimi možnostmi - program večjih atrijskih stanovanj, organiziranih stopničasto po pobočju z večjimi terasami.
Kasneje je dozorelo spoznanje, da je tržno sprejemljivejša rešitev več manjših stanovanj (16), kar je bila osnova za izdelavo idejnega projekta za pridobitev predhodnega soglasja na projekt za gradbeno dovoljenje.

Sledilo je obdobje iskanja potencialnih interesentov za nakup stanovanj. Nadaljevanju projekta nisem sledil, ker sem zaradi drugih obveznosti zapustil navedeni biro.

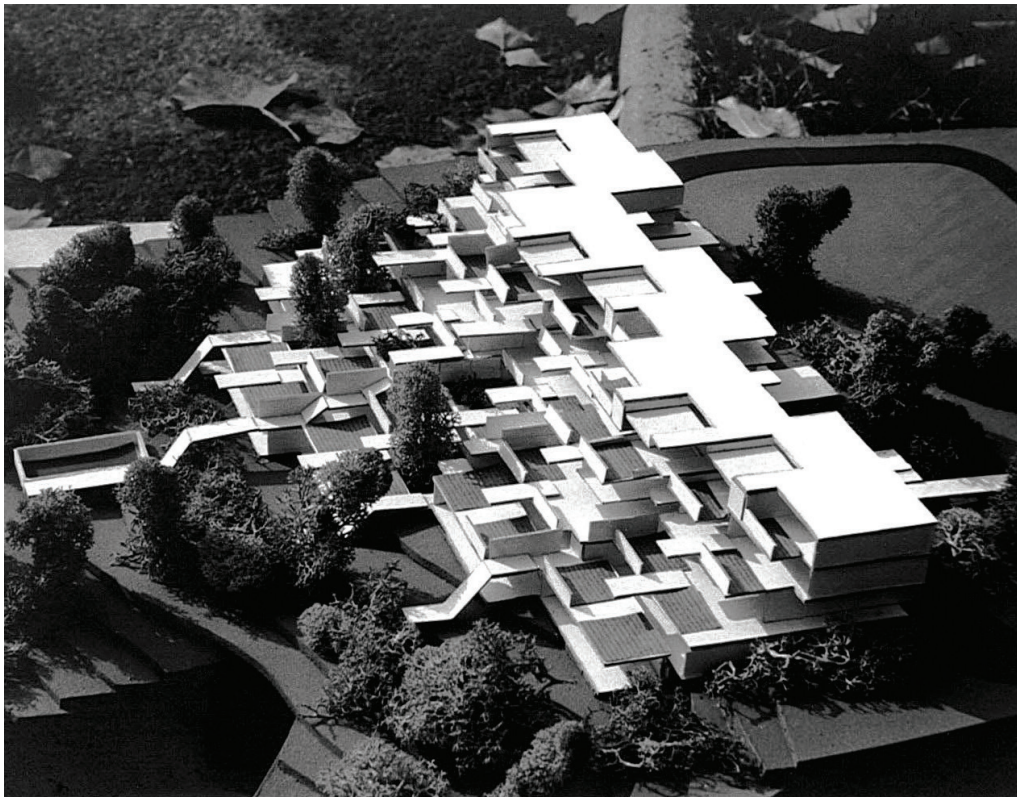

1.
Uvodna študijska maketa z lokacijo
2.
Idejna rešitev objekta in stanovanj

1.

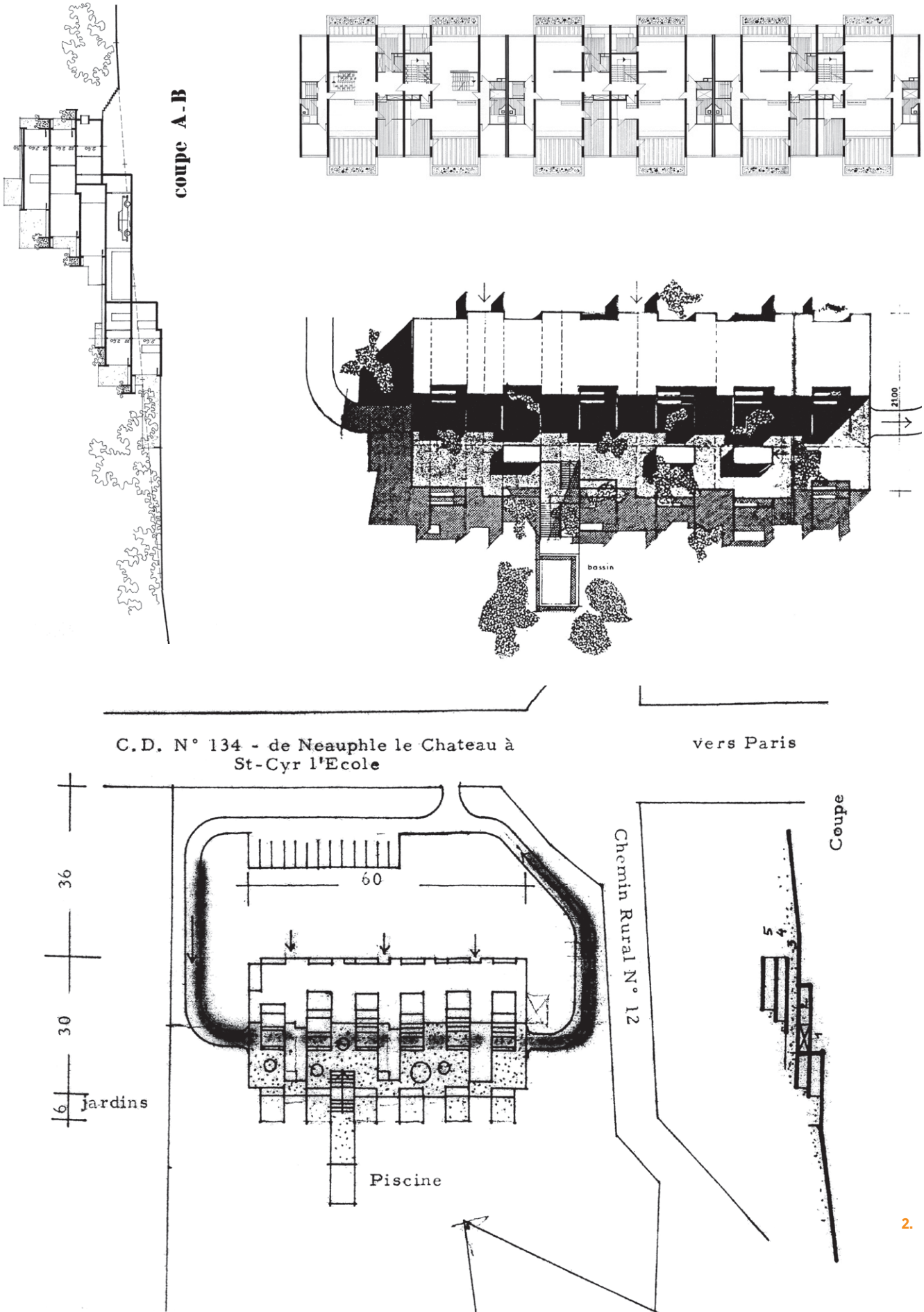
coupe A-B
2100
bassin
C.D. N° 134 - de Neauphle le Chateau à St-Cyr l'Ecole
vers Paris
36
30
6
Jardins
60
Piscine
Chemin Rural N° 12
Coupe
5
4
3

2.

1.1

NATEČAJNA REŠITEV ZA CENTER MESTA ESPOO, FINSKA
1967

Avtor: VIKTOR PUST
Sodelavca: XENIA GRISOGONO, CLAUDE SCHMIDLIN

Mednarodni natečaj je bil razpisan za urbanistično rešitev centra novega mesta ESPOO v bližini Helsinkov.

Natečajna rešitev je bila usmerjena v zasnovo urbane strukture ožje mestne aglomeracije v osrednjem delu mesta.
Zasnovana je na osnovi enotne urbane mreže, ki služi kot izhodišče za oblikovanje pozidave različnih vrst objektov, komunikacij ali komunalne opreme.
Natečajna rešitev omogoča oblikovanje centralnih površin v okviru odprte in oblikovno skladne strukture pozidave centralnih površin.

Projekt na natečaju, na katerem je sodelovalo 577 natečajnikov, ni bil uvrščen v izbor (bil pa je omenjen v finski reviji ARK, 8, 1967).

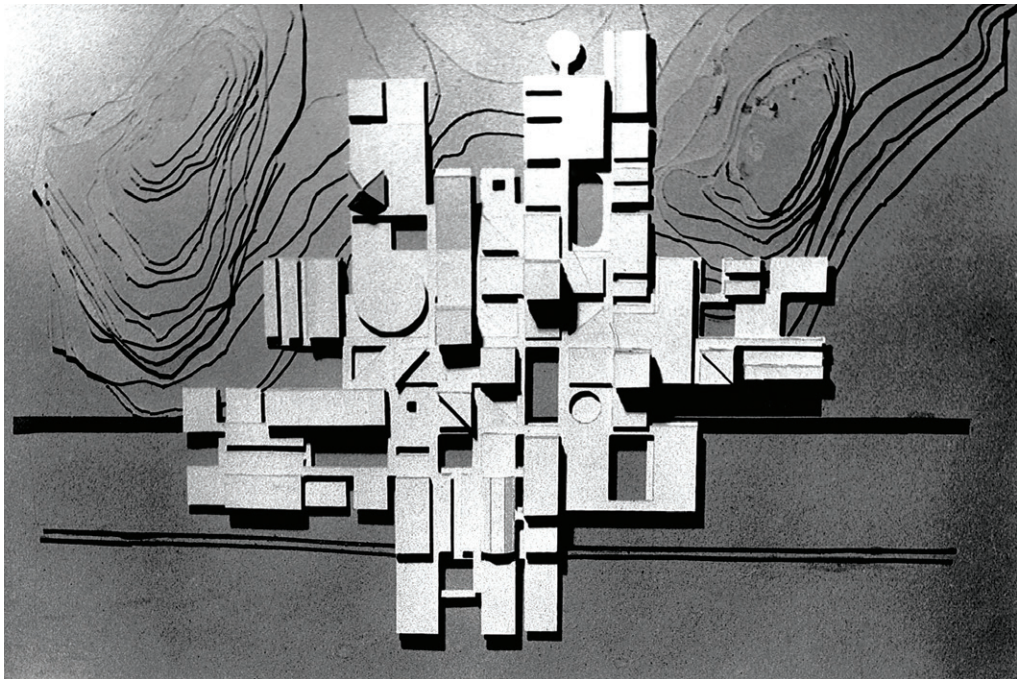

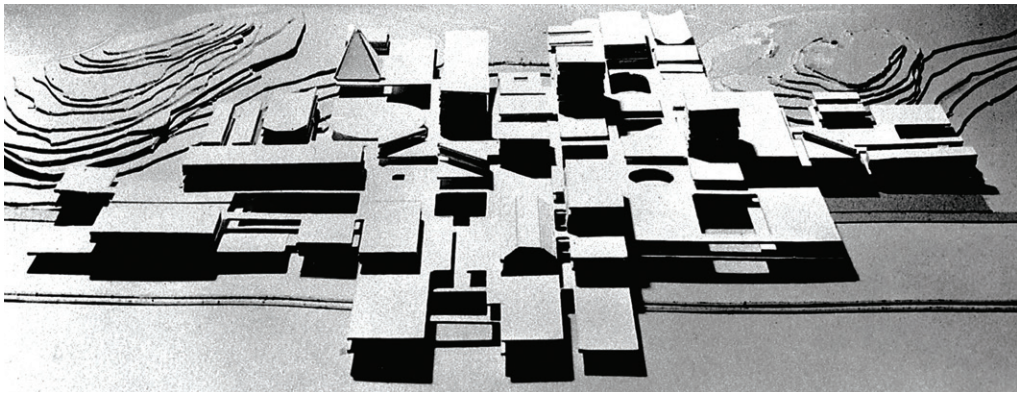

1.

1.
Maketa urbane strukture
2.
Rešitev urbane strukture območja centra
3.
Situacija pozidave območja centra ESPOO

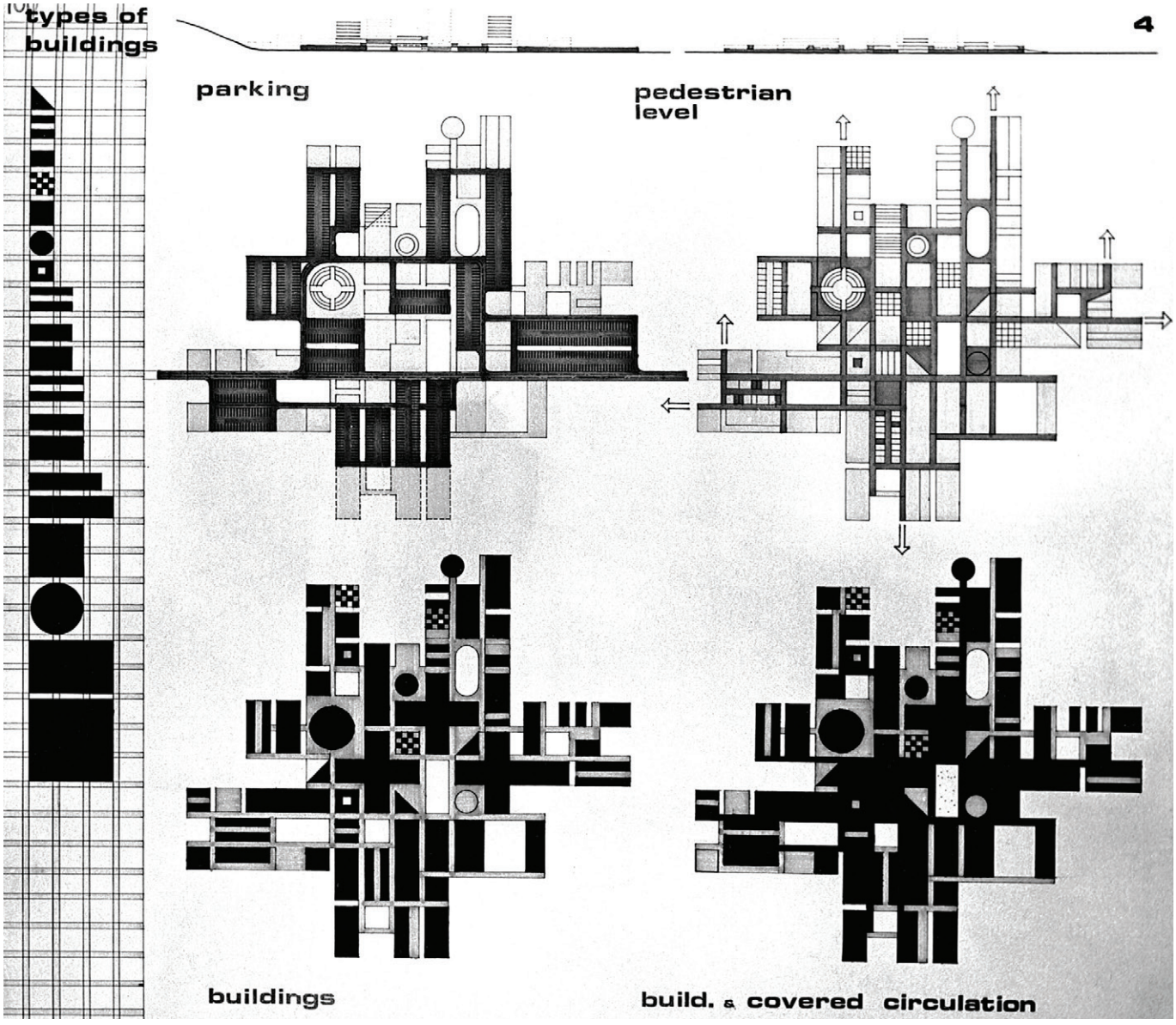
types of buildings
4
parking
pedestrian level
buildings
build. & covered circulation

2.

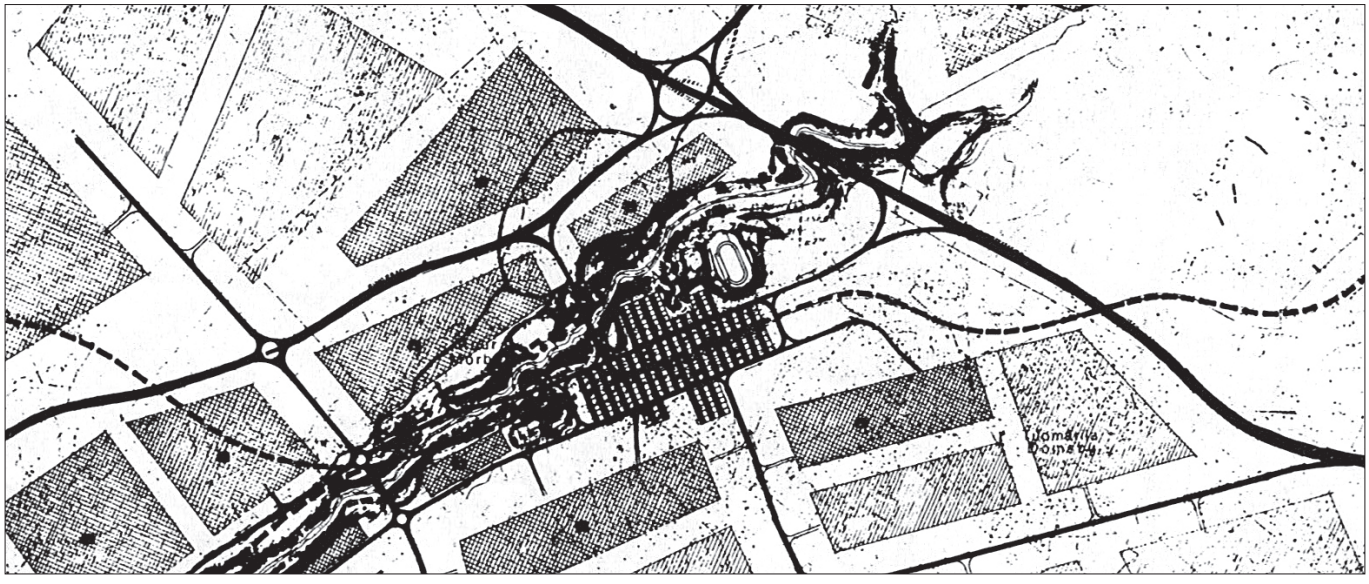

3.

1.1

NATEČAJNA REŠITEV ZA PAVILJON MEBLO, NOVA GORICA
1967

Avtor: VIKTOR PUST

Tema natečaja je bila rešitev razstavnega paviljona Meblo za prodajo pohištva v kontekstu širše pozidave centralnega trgovskega območja in ustrezne navezanosti na okoliške objekte.
Natečajni projekt razstavnega paviljona skuša reševati problem nepreglednosti velikih prodajnih površin s pohištvom tako, da loči spodnji razstavni nivo in nad njim nivo "razglednih" komunikacij, ki se navezujejo na strukturo peš komunikacij okoliških objektov.

Rešitev je obravnavala trgovski objekt in navezavo na ostale predvidene objekte na osnovi enotne urbanistično arhitekturne tipologije objektov in strukture peš ulic, ki potekajo tudi v notranjosti objekta nad razstavnim prostorom. Na ta način se rešuje tudi enostavna preglednost razstavnega prostora.

Ker sem se natečaja udeležil iz tujine, sem natečajni projekt poslal po hitri (letalski) pošti iz Pariza pravočasno in o tem telegramsko obvestil razpisovalca DAL, vendar je bil projekt po daljšem času vrnjen z obvestilom, da ga žirija ni dobila pravočasno ter da ni bil obravnavan.

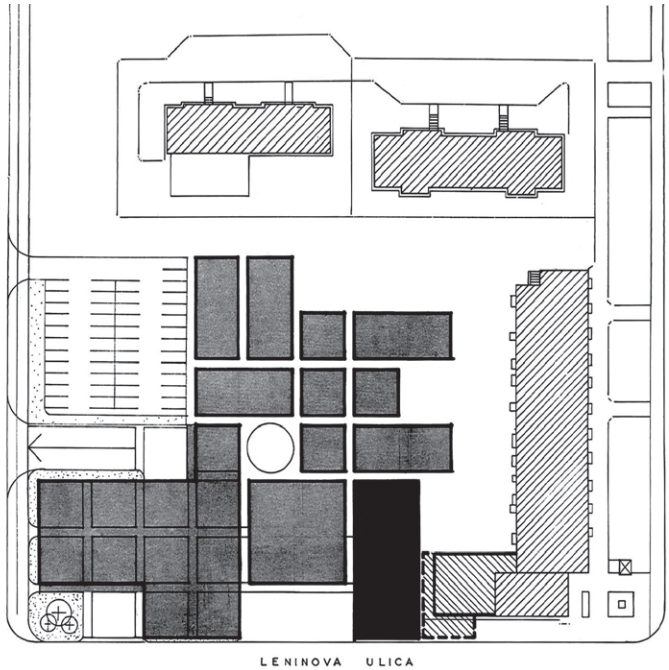

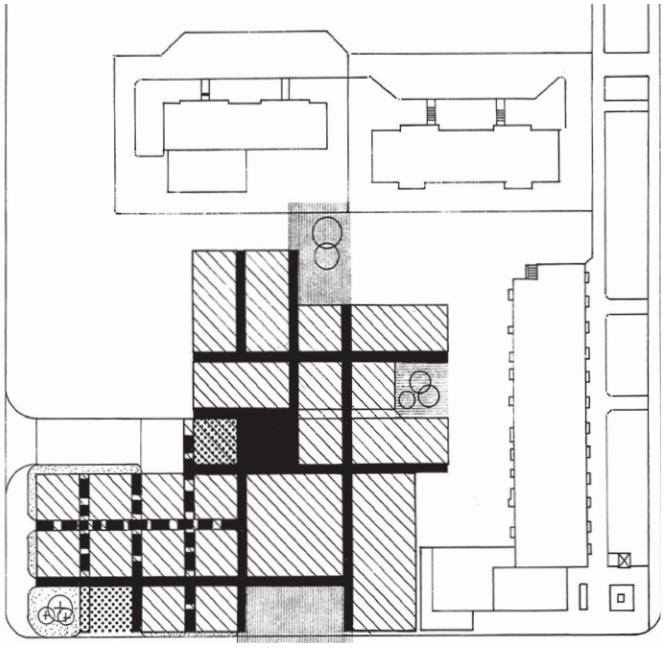

1.

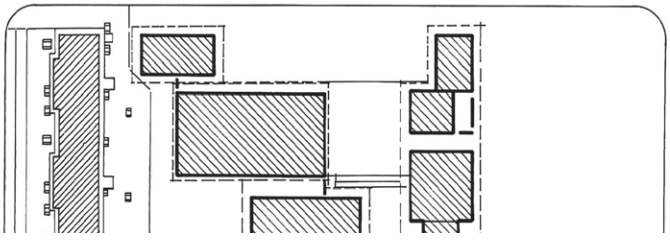

1.
Rešitev paviljona v povezavi s širšim območjem
2.
Rešitev z razglednimi potmi na višjem nivoju in razstavno površino na nižjem nivoju (prerez in tlorisi)
3.
Maketa paviljona

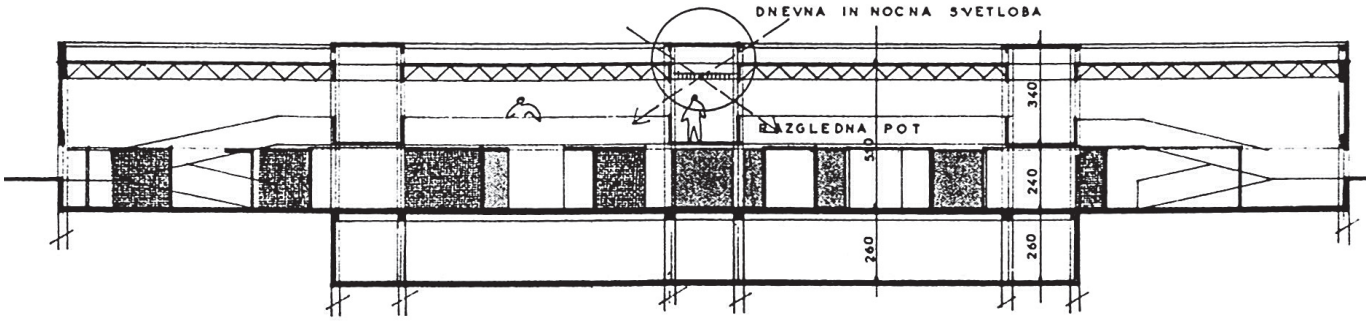

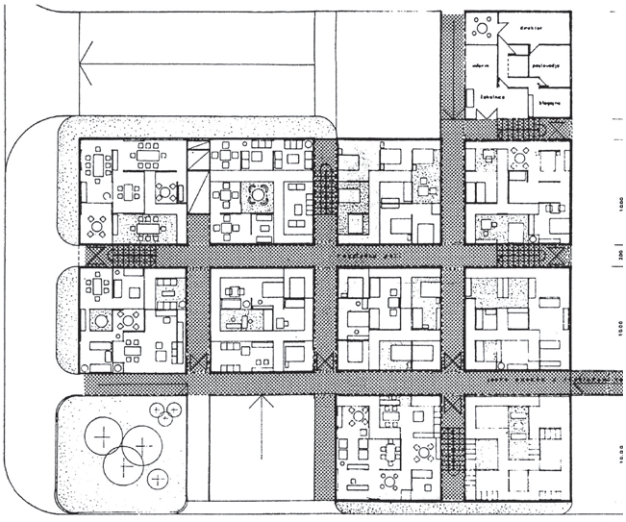

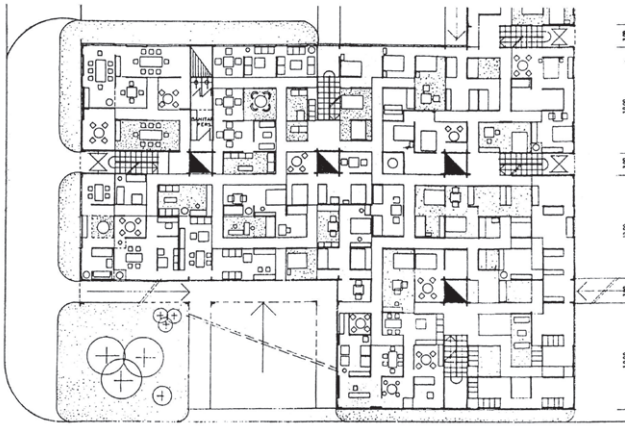

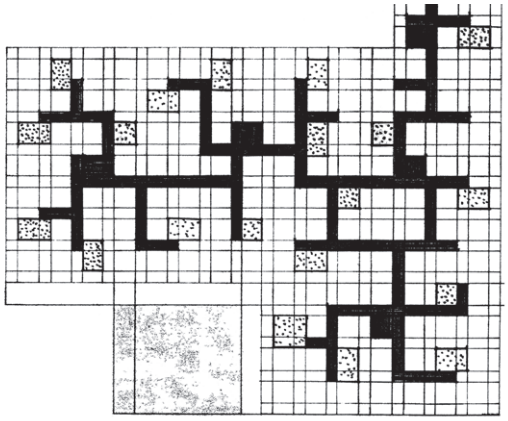

2.

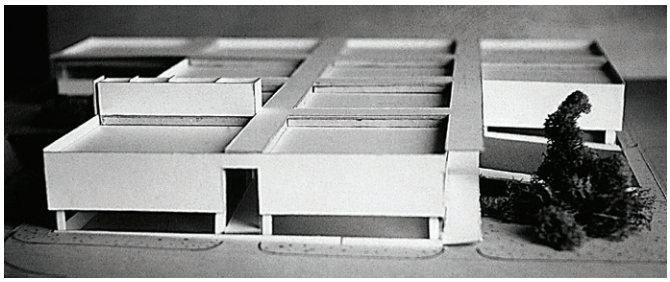

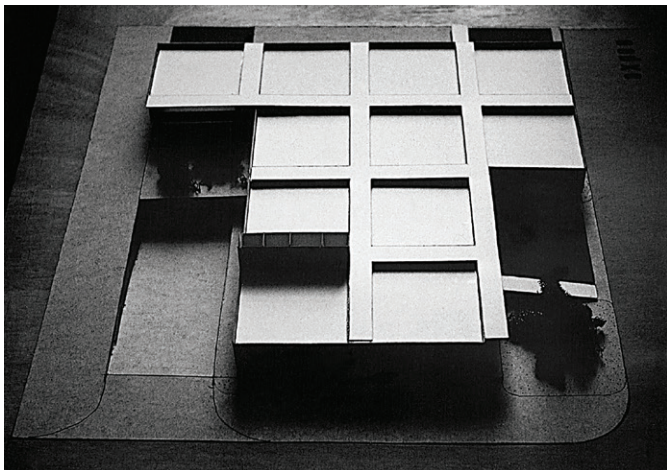

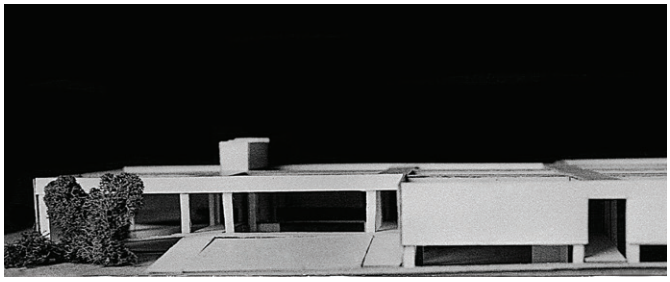

3.

1.1

PROJEKT ZA TURISTIČNO NASELJE LAC DE LA RAVIEGE
1967-1968

Avtor: VIKTOR PUST

Po naročilu lastnika večjega zemljišča ob jezeru na jugu Francije projekt rešuje ureditev območja za postavitev počitniških montažnih objektov - boksov in nadstreškov na niveliranem pobočju.

Projekta nisem nadaljeval zaradi prevzema obveznosti ob udeležbi na natečaju za soseski Koseze in Draveljska Gmajna ter odhoda v Ljubljano.

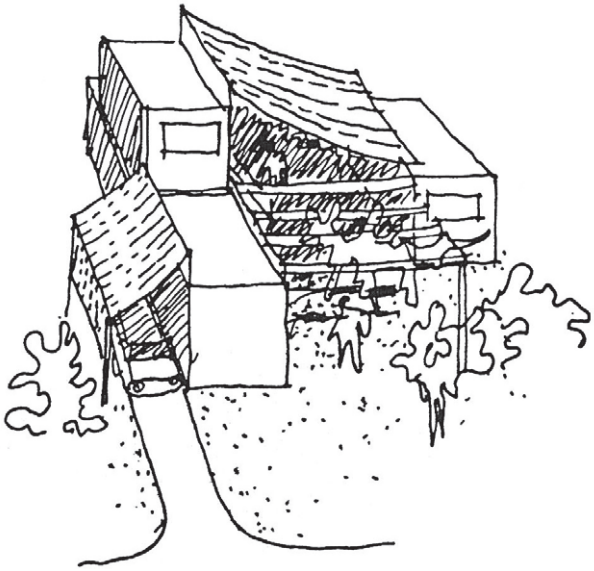

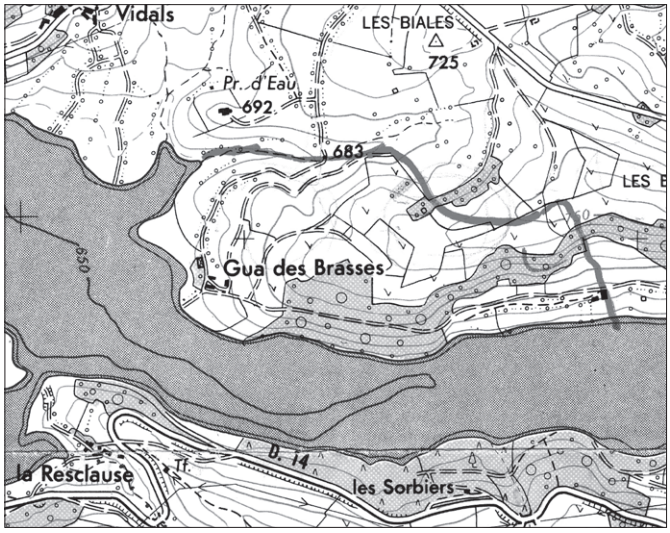

1.

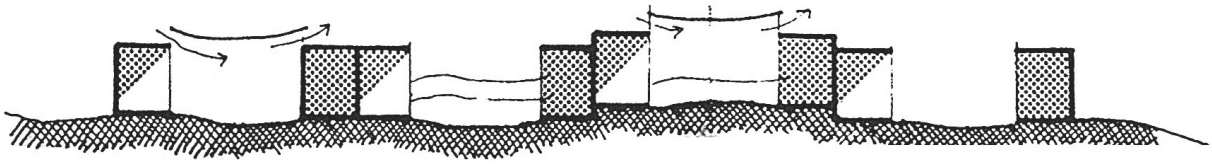

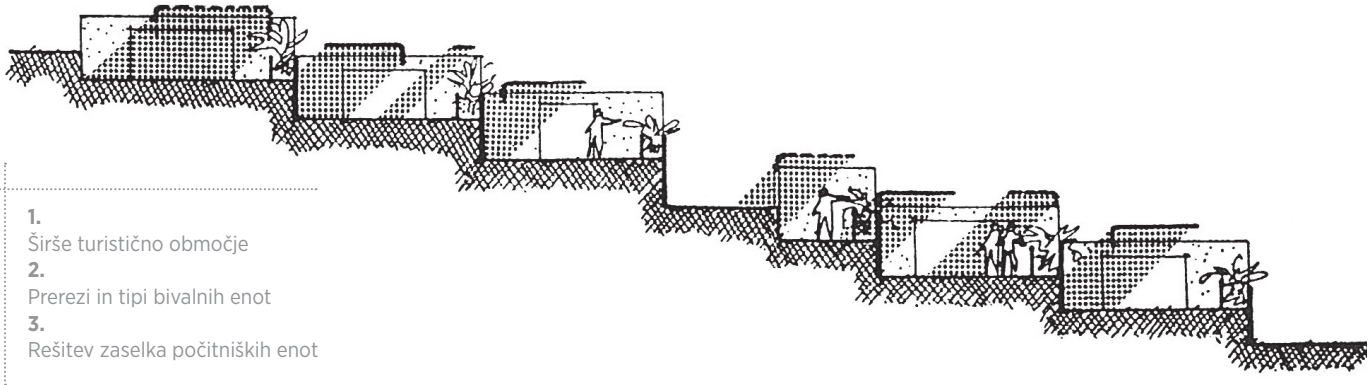

2.

1.
Širše turistično območje
2.
Prerezi in tipi bivalnih enot
3.
Rešitev zaselka počitniških enot

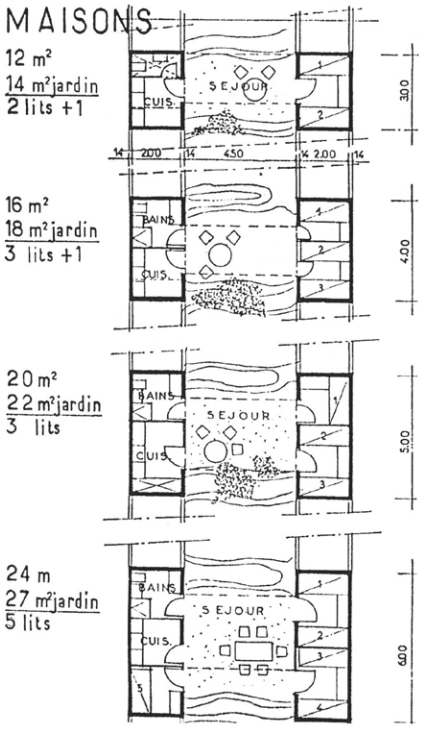
MAISONS
12 m²
14 m²jardin
2 lits +1
16 m²
18 m²jardin
3 lits +1
20 m²
22 m²jardin
3 lits
24 m
27 m²jardin
5 lits
SEJOUR
CUIS.
BAINS
3.00
4.00
5.00
6.00

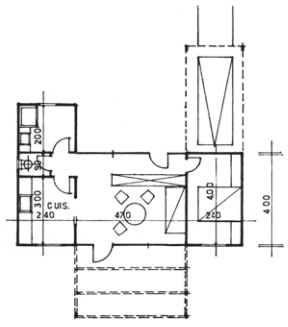
CUIS.
4.00

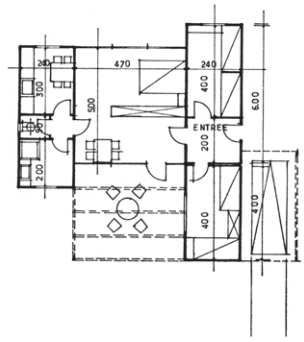
ENTREE
6.00

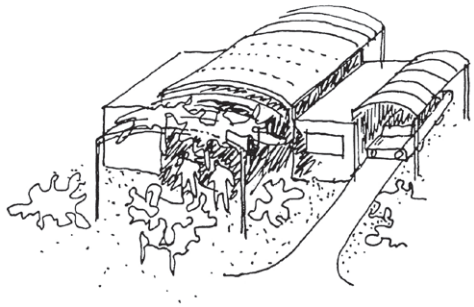

2.

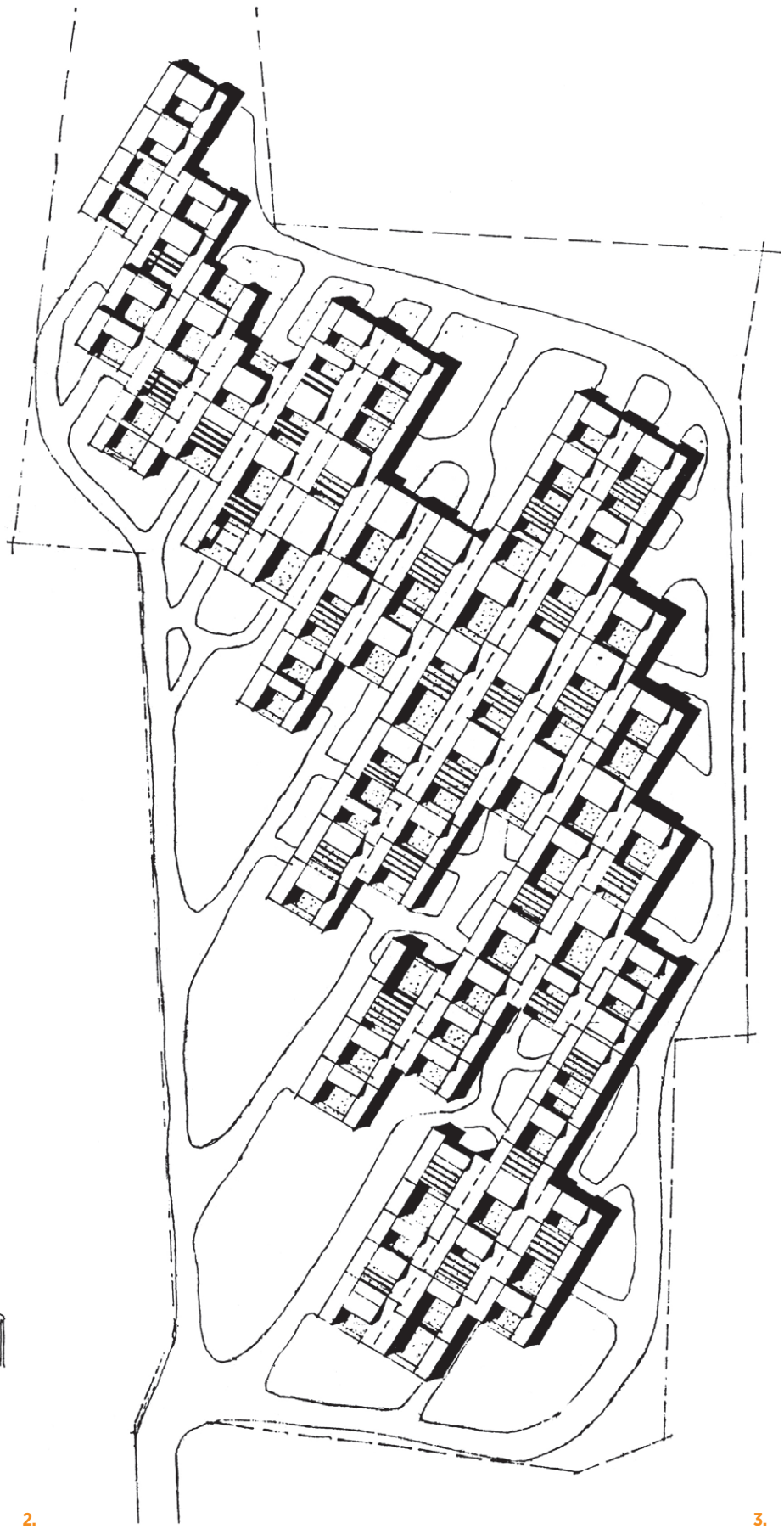

3.

1.1

ŠTUDIJA ZAZIDALNE ENOTE DRUŽINSKE IN VEČDRUŽINSKE GRADNJE
1967-1968

Avtor: VIKTOR PUST

Zasnova je služila kot informativni prikaz možnosti pozidave in tipologije objektov v zvezi z vabilom za udeležbo na natečaju za urbanistično in arhitekturno rešitev sosesk Koseze in Draveljska Gmajna v Ljubljani.

Zasnova prikazuje možnost reševanja gostejše stanovanjske gradnje nižjih gabaritov z upoštevanjem tedanjih razvojnih trendov v oblikovanju kakovosti bivalnega okolja. Za razliko od tedaj prevladujoče tipologije blokovnih stanovanj sem v zasnovi upošteval potrebo po individualnejših oblikah in večji povezanosti stanovanja z naravo, hkrati s tem pa tudi potrebo po ustreznejšem reševanju avtomobilskega prometa in zaščiti pešcev v naselju.
Na osnovi predložene rešitve in ostalih referenc sem dobil vabilo za udeležbo na natečaju v Ljubljani.

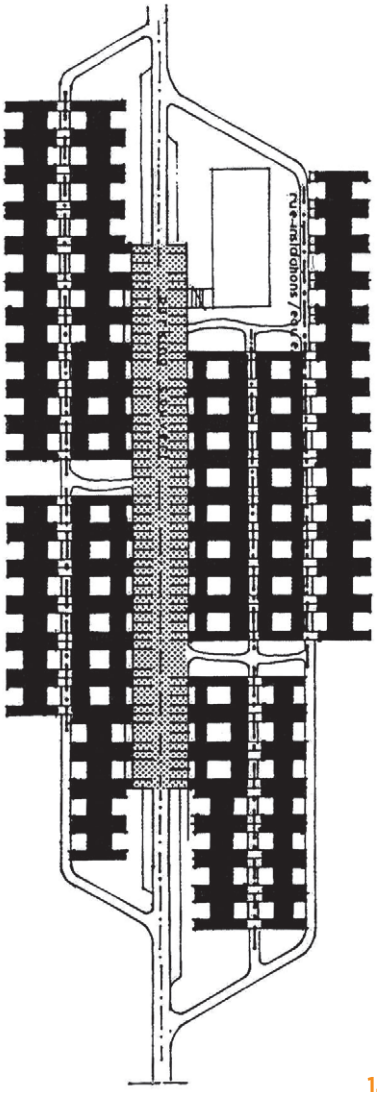

1.

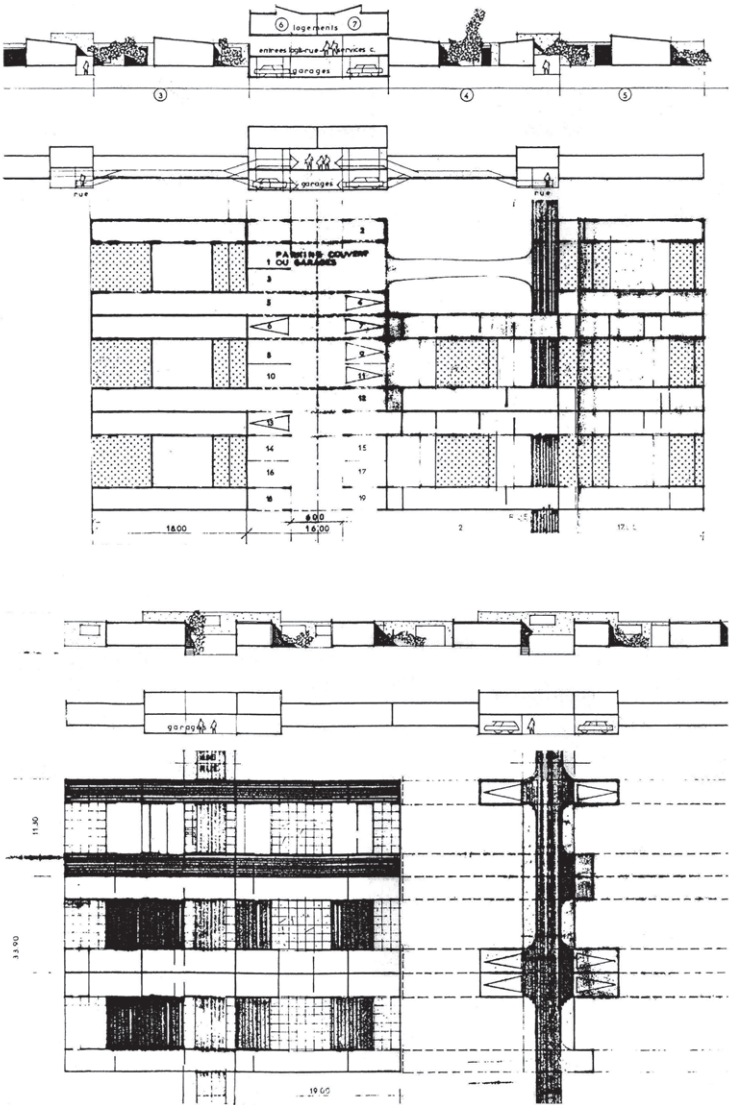

2.

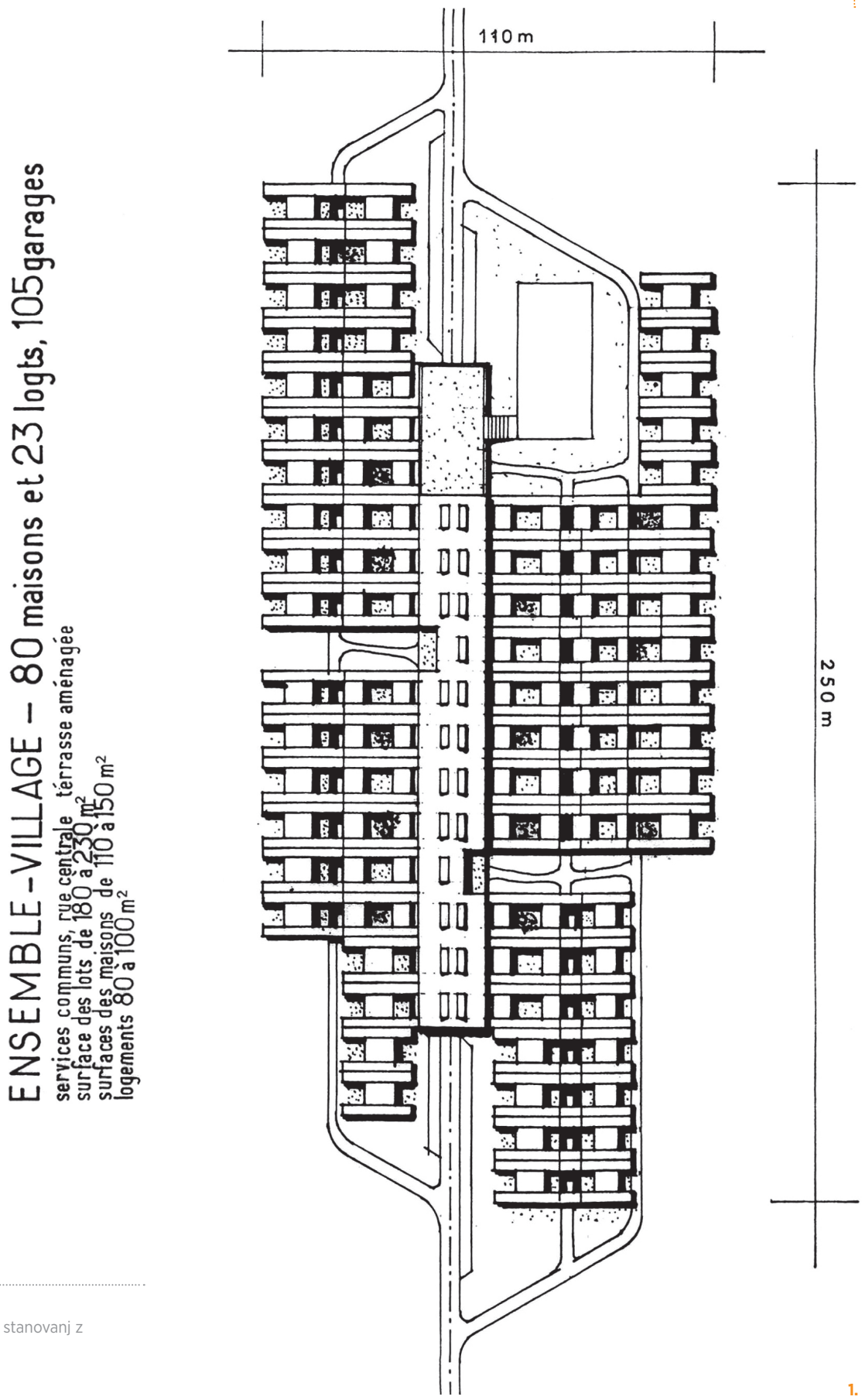

1.
Zazidalna enota 80 hiš in 23 stanovanj z garažami
2.
Zasnova tipologije objektov

1.1

NATEČAJNA REŠITEV ZA POZIDAVO SOSESK KOSEZE IN DRAVELJSKA GMAJNA TER KOSEZE – REALIZACIJA OBMOČJA TERASASTIH OBJEKTOV, LJUBLJANA

Ulica Bratov Učakar, 1.600 stanovanj
1968–1974 (prvi objekti), 1978

Avtor zazidave in arhitekture objektov: VIKTOR PUST; Sodelavci: MARJAN VRTOVEC, MARJANA DOLENC in BORIS LESKOVEC
Odgovorna projektanta izvedbenih načrtov objektov: TOMAŽ ŠTRUKELJ (1. del) in ROMAN SERŠA (2. del);
Projektantski organizaciji: P.B. PROGRES, Ljubljana in IBT TRBOVLJE, Enota Ljubljana; Investitor in izvajalec gradnje: SGP ZIDAR KOČEVJE in INGRAD Celje; Površina zemljišča: 15 ha, cca 1.600 stanovanj v 34 objektih

Uvod - o razvoju kakovosti bivanja in izhodišča natečajne rešitve

Večstanovanjska blokovna gradnja, ki je v okviru funkcionalističnih načel oblikovanja predstavljala pretežno obliko bivanja v času povojne obnove v Evropi, je konec 50-ih let doživela nove usmeritve, tako v vsebinskem kot v oblikovnem smislu. V oblikovanju urbanega prostora je na osnovi izhodišč skupine arhitektov Teama X prišlo do uveljavitve potrebe po večji združevalni funkciji javnega prostora, ulice oz. naselja. To se je odražalo v razvoju različnih tipov pozidav konec 50-ih in na začetku 60-ih let, ki so izhajale iz sistema komunikacije ali ulice (kot osnovne sociološke in urbane forme) ter v oblikovanju "odprte" zazidalne strukture z značilno artikulacijo objektov in urbanega prostora.

V oblikovanju stanovanjske gradnje se je uveljavila potreba po neposrednejši povezanosti bivanja z naravo ter po uveljavljanju človekovih meril v obvladovanju prostora. To se je odražalo v uvajanju nižjih gabaritov objektov, v artikulaciji sklenjenih verižnih objektov ter zlasti v postopnem uvajanju goste enodružinske gradnje z vrtom kot vse bolj idealne oblike bivanja.

Z dvigom življenjskega standarda in razvojem avtomobilizma se je uveljavila tudi potreba po zaščiti peščevega okolja ter izločitvi avtomobilskega prometa v naselju.

V načrtovanju naselij se je uveljavila potreba po večji diferenciaciji različnih oblik bivanja - od večdružinske blokovne do strnjene družinske gradnje. V okviru blokovne gradnje je bila značilna diferenciacija stanovanj in specifično oblikovanje pritličnih stanovanj z vrtovi ter zgornjih, mansardnih stanovanj s terasami.
Vsekakor je bila značilna težnja po uvajanju individualnejših oblik bivanja z večjo možnostjo oblikovanja lastne identitete stanovalcev. Osnovno vprašanje tedanjega razvoja ali humanizacije bivanja je bilo, kako oblikovati ekonomično, množično stanovanjsko gradnjo gabaritov do P+3, ki bo omogočala čim večje število stanovanj z vrtovi oz. zelenjem ter obenem zaščito bivalnega okolja pred naraščajočimi potrebami avtomobilskega prometa v naselju.

Natečajna rešitev za soseski Koseze in Draveljska Gmajna, 1968

Natečajna naloga je zahtevala rešitev za območje pozidave sosesk Koseze in Draveljska Gmajna z večstanovanjsko blokovno gradnjo nižjih gabaritov in z individualno gradnjo. K izdelavi natečajnih rešitev so bili vabljeni: Urbanistični inštitut RS (Mitja Jernejec), LUZ (Mirko Mrva in Janez Vovk), Gipos - Obnova kot projektant objektov (Ilija Arnautović) ter Viktor Pust v okviru biroja Progres.

Natečajna rešitev je vsebovala skupno 2.200 stanovanj v obeh soseskah, in sicer v obliki individualnih in blokovnih stanovanj.

V soseski Koseze, v območju predvidene blokovne gradnje, je natečajna rešitev vsebovala dve skupini oz. "vasi" s kombinirano večdružinsko gradnjo P+3 in atrijskimi hišami - v okviru enovite zazidalne strukture s peš ulicami in garažami. Rešitev je v okviru predvidenega števila blokovnih stanovanj (800 do 850 enot - odvisno od strukture stanovanj) omogočala individualnejše oblike bivanja ter hkrati racionalizacijo v graditvi stanovanj in komunalne opreme z garažiranjem.

Natečajna žirija, ki ji je predsedoval prof. S. Sedlar, je dodelila I. nagrado projektu biroja Progres, hkrati pa določila izvedbo posameznih območij različnim natečajnikom, in sicer: območje večdružinske gradnje severno od Podutiške ceste po navedenem projektu biroja Progres, območje individualne gradnje južno od Podutiške ceste po projektu Urbanističnega inštituta RS in sosesko Draveljska Gmajna po projektu LUZ.

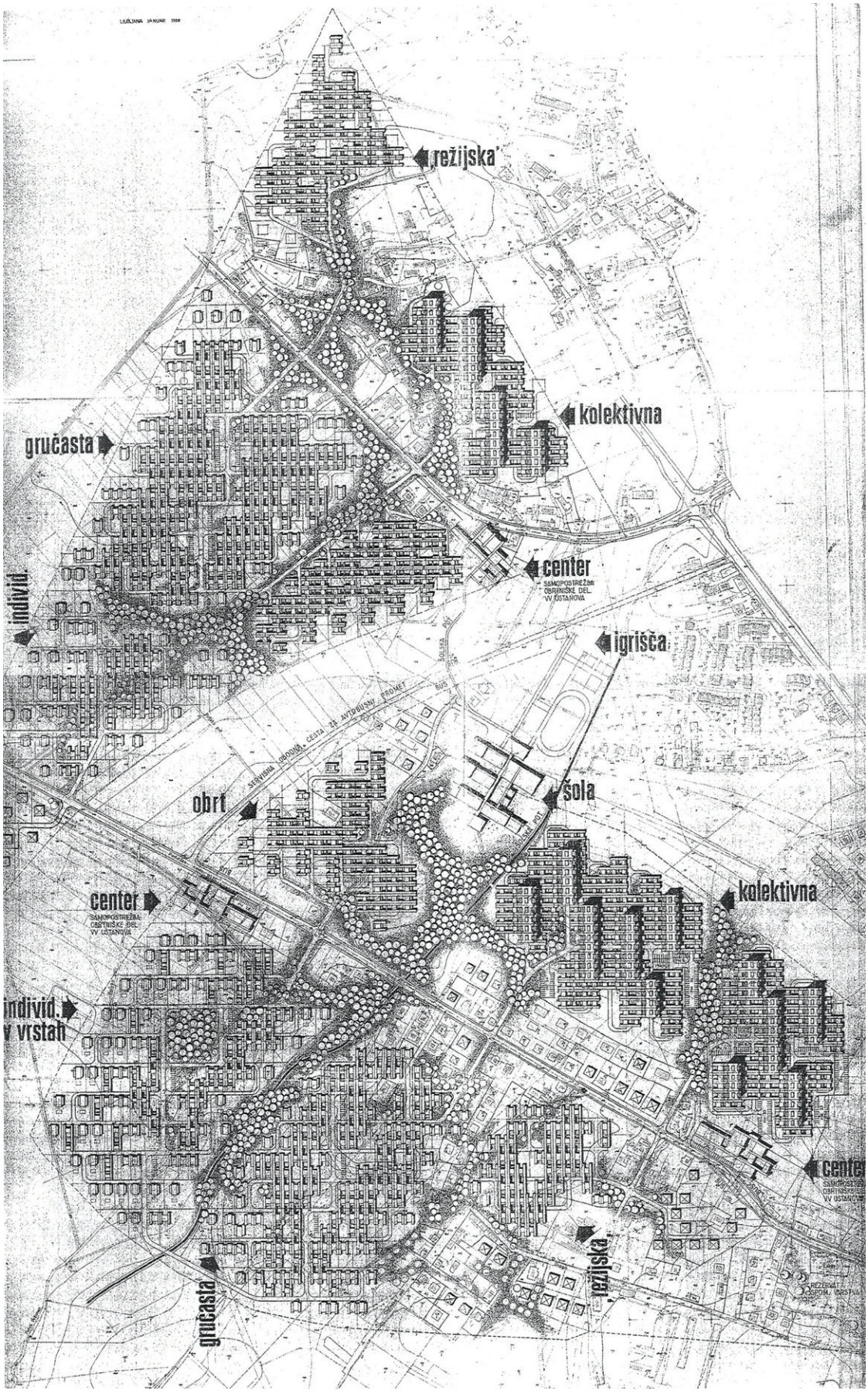
režijska
kolektivna
gručasta
center
SAMOPOSTREŽBA
OBRTNIŠKE DEL.
VV USTANOVA
individ.
igrišča
šola
obrt
kolektivna
center
SAMOPOSTREŽBA
OBRTNIŠKE DEL.
VV USTANOVA
individ.
v vrstah
center
režijska
gručasta

1.

KOLEKTIVNA ZAZIDAVA - 40 ENOT
blok in male hiše z garažami

PRITLIČJE
hiša netto 91 m² garaža 13,5 m² vrt blok 84 m²

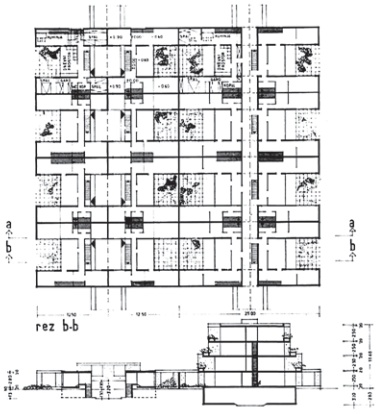

NADSTROPJE
netto 60 m² terasa

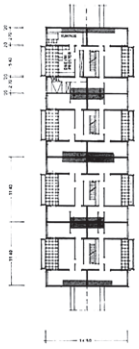

NIVO CESTE
vhodi individualne in skupne garaže

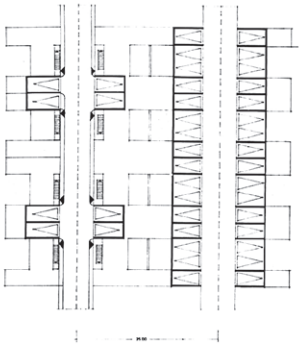

STRNJENE INDIVIDUALNE HIŠE
z garažami

PRITLIČJE
stanovanje 123,118 m² garaža shramba 26,21 m² vrt 54,54 m²

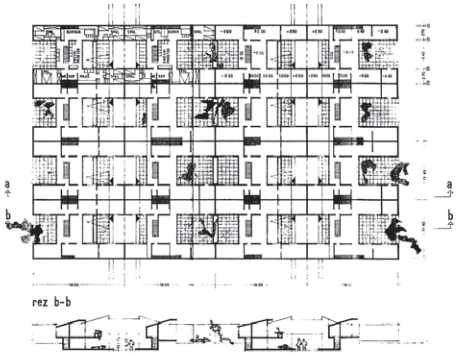

NIVO GARAŽ - VHODOV

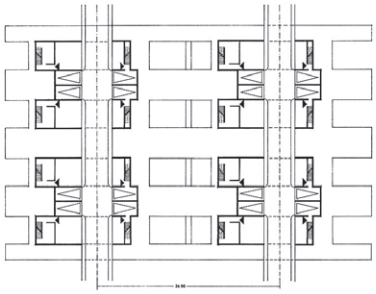

STR. IND. HIŠE varianta ceste
stan.: 141 m² 157 m² parc.: 173, 192, 278 m²

DVOJNE VRSTNE HIŠE
stan.: 114 m² parc.: 192 m²

DVOJNE VRSTNE HIŠE
stan.: 108 m² parc.: 192 m²

VRSTNE HIŠE
stan: 140 m² parc.: 380 m²

OBRTNIŠKE VRSTNE HIŠE
stan.: 172 m² parc.: 380 m²

DVOJČEK
stan.: 140 m² parc.: 518 m²

SAMOSTOJNE HIŠE
stan.: 110 m² parc.: 525 m²

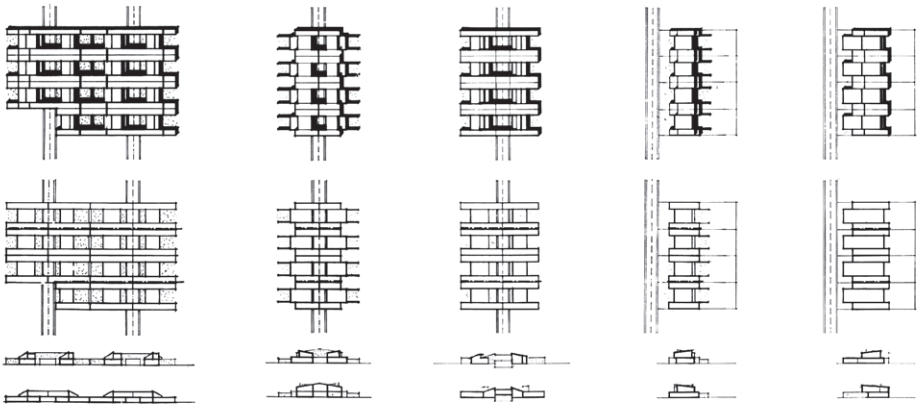

2.

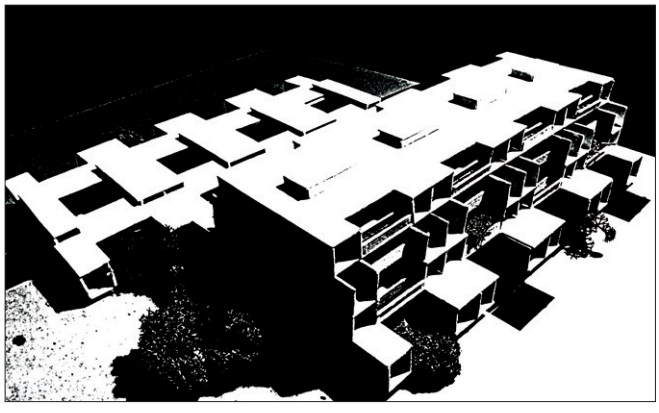

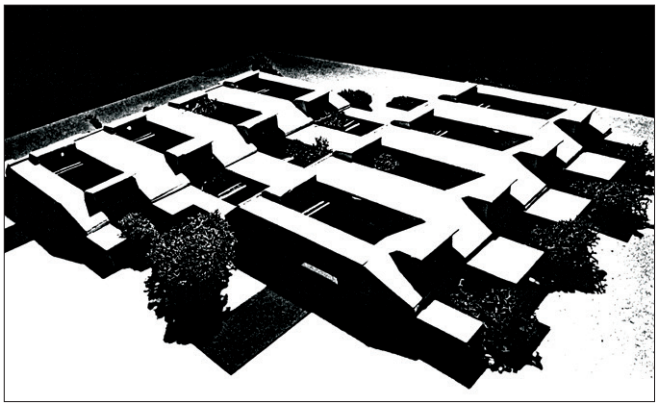

3.

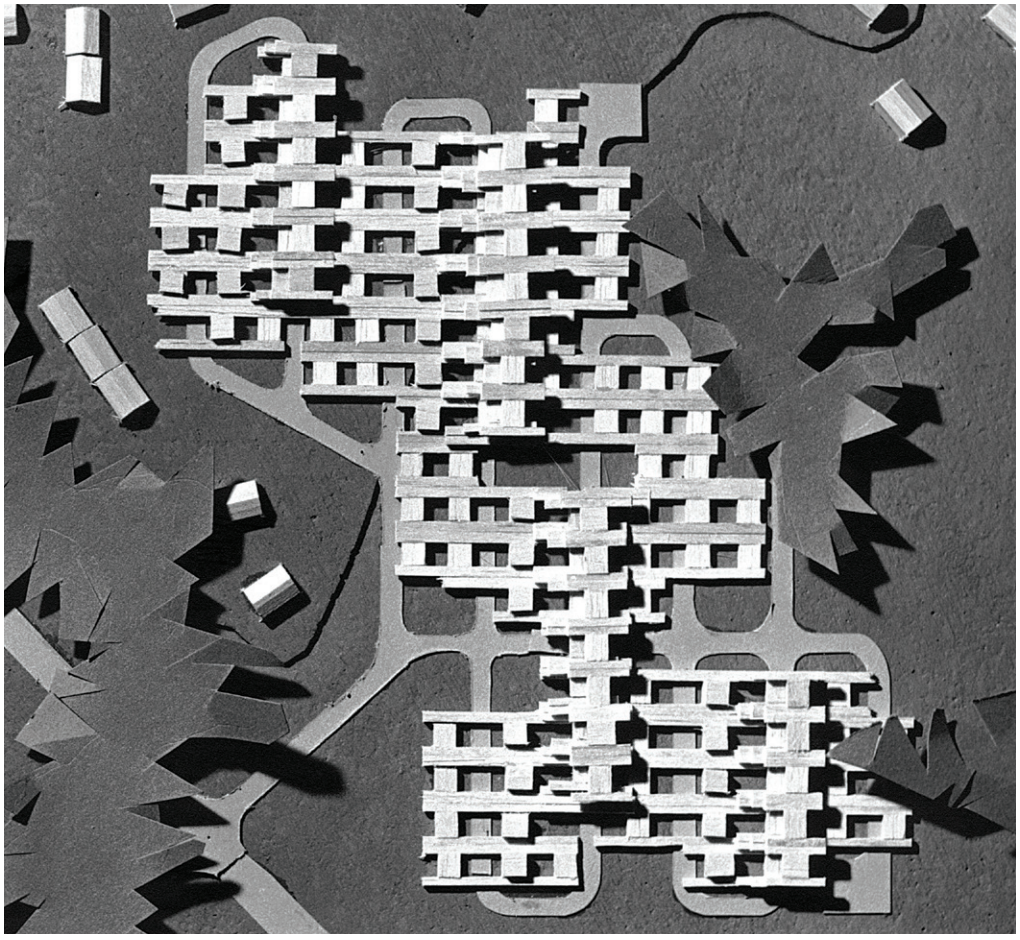

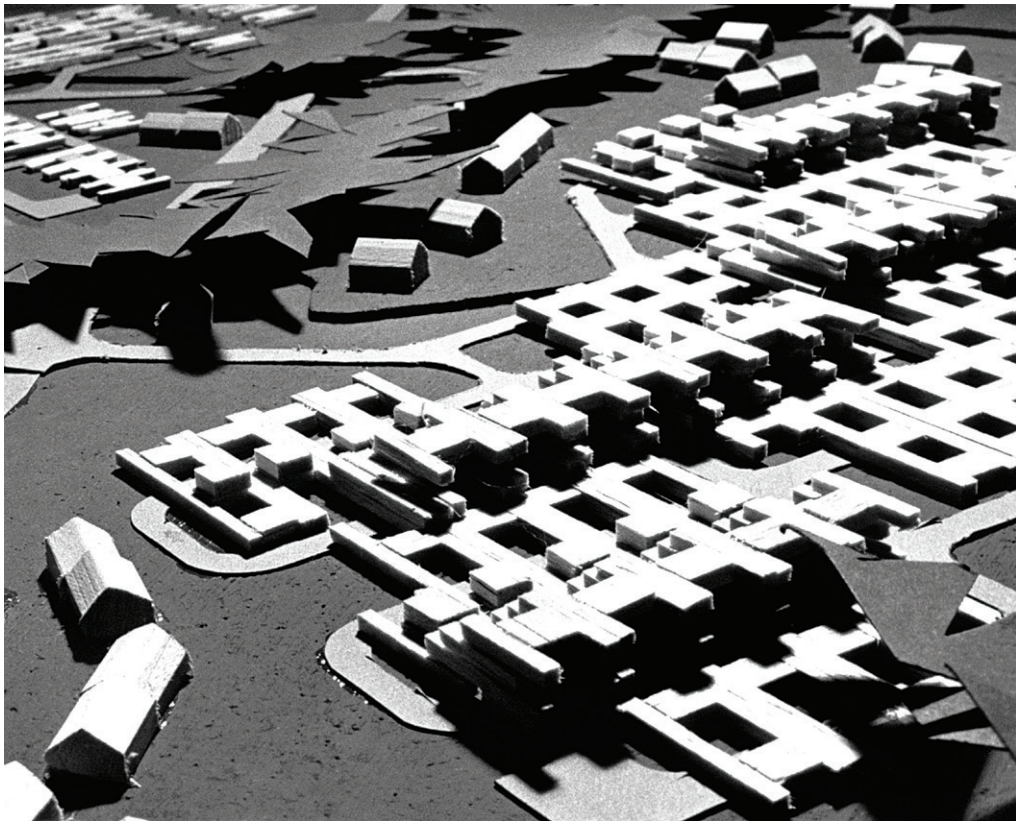

3.

1.
Natečajna rešitev pozidave sosesk Koseze in Draveljska Gmajna
2.
Katalog različne tipologije objektov
3.
Maketa območja kolektivne gradnje v Draveljski Gmajni

OBMOČJE TERASASTIH OBJEKTOV in razvoj projekta po zaključku natečaja

Po zaključku natečaja je postalo očitno, da je odločitev žirije za območje blokovne gradnje v Kosezah v nasprotju z nekaterimi interesi. Tako je prišlo v fazi izdelave zazidalnega načrta na osnovi natečajne rešitve tudi do vzporedne izdelave "variantnega" predloga zazidalnega načrta z bolj klasično tipologijo objektov in večjim številom stanovanj (preko 1.000 namesto 800-850 prvotno predvidenih). To naj bi odločilno vplivalo na končni izbor projekta.

V teh razmerah mi je postalo jasno, da je potrebno tudi izbrani natečajni projekt znatno zgostiti v korist večjega števila stanovanj. Ker pa takšne zgostitve ni bilo možno doseči kvalitetno z enako tipologijo objektov, je bilo potrebno preoblikovati natečajno rešitev zazidave v smeri oblikovanja enotnega "blokovnega" profila gradnje, ki naj bi omogočil čim večje število terasnih in atrijskih stanovanj v pritličju.
Na tej osnovi je nastala rešitev obojestranskega poševnega objekta, ki je omogočala optimalno osončenje 1.406 pretežno večjih terasastih in atrijskih stanovanj v pritličju.

Po obravnavi in potrditvi zazidalnega načrta z rešitvijo terasastih objektov na Mestnem svetu, ki jo je strokovno podprl tudi prof. Marko Šlajmer - kot vodilni mestni urbanist, se je končala pomembna faza v smeri realizacije projekta. Vendar pa je, kljub formalni potrditvi, še vedno obstajala določena negotovost o usodi projekta, tako zaradi dvomov investitorjev o tehničnih možnostih realizacije - ker ni bilo že zgrajenih podobnih objektov niti v tujini - kot tudi zaradi družbeno-političnih razmer, ki so narekovale vse manjša stanovanja.
Kot odgovor na navedene razmere sem pripravil ponovno modifikacijo projekta v smislu poenostavitve objektov – 34 ločenih terasastih objektov.

Po prehodu projektne ekipe iz biroja Progres v IBT je na tej osnovi, ob sodelovanju arhitektov Romana Serše in nato Tomaža Štruklja (ki je bil pred tem odgovorni projektant izvedbenih projektov za objekte v soseski Ruski car), delo potekalo na reševanju optimalne strukture stanovanj in izdelavi izvedbene zazidalne situacije.
Ob tem pa je prišlo do spora z arh. Tomažem Štrukljem, ki je bil angažiran s strani IBT kot odgovorni projektant objektov, ker sam tedaj še nisem imel strokovnega izpita oz. pooblastila.
Izkazalo se je, da so pričakovanja in ambicije arh. Tomaža Štruklja znatno presegala okvir, ki je bil določen z enovito arhitekturno urbanistično rešitvijo. V smislu dotedanje prakse ter zakonodajne ločenosti urbanističnega načrtovanja in projektiranja objektov je arh. Štrukelj smatral, da lahko kot odgovorni projektant v okviru urbanistične zasnove samostojno in neodvisno oblikuje objekte. Ker pa je imel pri tem tudi podporo novega vodstva IBT, moje nadaljnje sodelovanje v tem okviru ni bilo več možno.

Zapustil sem IBT zavedajoč se, da veljavni urbanistični Pravilnik za to območje predpisuje - predhodno soglasje avtorja naselja na izvedbene projekte – tako za zazidavo kot za objekte. Po mojem odhodu je potekalo projektiranje I. faze naselja v glavnem na osnovi prvotnih rešitev z nekaterimi dopolnitvami: poglobljena uvozna ulica, izraba pritličnih stanovanj v osrednjem delu naselja za lokale, nekatere rešitve na čelnih fasadah in delna izraba strešne oz. 4. etaže za manjša stanovanja.

Zgodilo pa se je, da je IBT pridobil dovoljenje za graditev objektov brez soglasja avtorja, da je Mestna uprava očitno "spregledala" navedeno določilo ali da je bilo kako drugače urejeno s strani IBT. Seveda sem ob tem vseskozi skušal uveljavljati pravice avtorja, tako v okviru Društva arhitektov kot na nivoju družbeno političnih organov. Postopki pa so trajali in I. faza naselja je bila med tem realizirana.
Ko pa je IBT nato predložil spremembo projekta objektov za izgradnjo II. faze naselja, ki je vsebovala dodatno povečanje števila stanovanj ter bistveno oblikovno spremembo v stopničasti profil objekta z utemeljitvijo, da je to zahteva nove tehnologije gradnje s tunelskimi opaži, sem končno uspel uveljaviti avtorske pravice in spoštovanje Urbanističnega pravilnika.
Mestna uprava je obvestila vse odgovorne, da je prišlo do "neljube pomote" pri upoštevanju Pravilnika, da mora IBT ustrezno spremeniti projekt za objekte II. faze v skladu z zahtevo projektanta avtorja in ohraniti značilni profil objektov.

Danes, po večkratnem povečevanju števila stanovanj, šteje naselje - namesto prvotno predvidenih 800 do 850 stanovanj – cca 1.600 stanovanj.

1. Natečajna maketa kolektivne gradnje v Kosezah, 800 do 850 stanovanj, izbrane za gradnjo v I. fazi
2. Aeroposnetek realizacije naselja terasastih stanovanj, cca 1600 stanovanj
3. Natečajna rešitev kolektivne gradnje s tipologijo strnjenih atrijskih hiš in blokovnih stanovanj P+3
4. Zazidalni načrt z bistveno zgostitvijo števila stanovanj, iz 850 na 1.408 na osnovi enotnega profila terasastih objektov
5. Del makete objektov

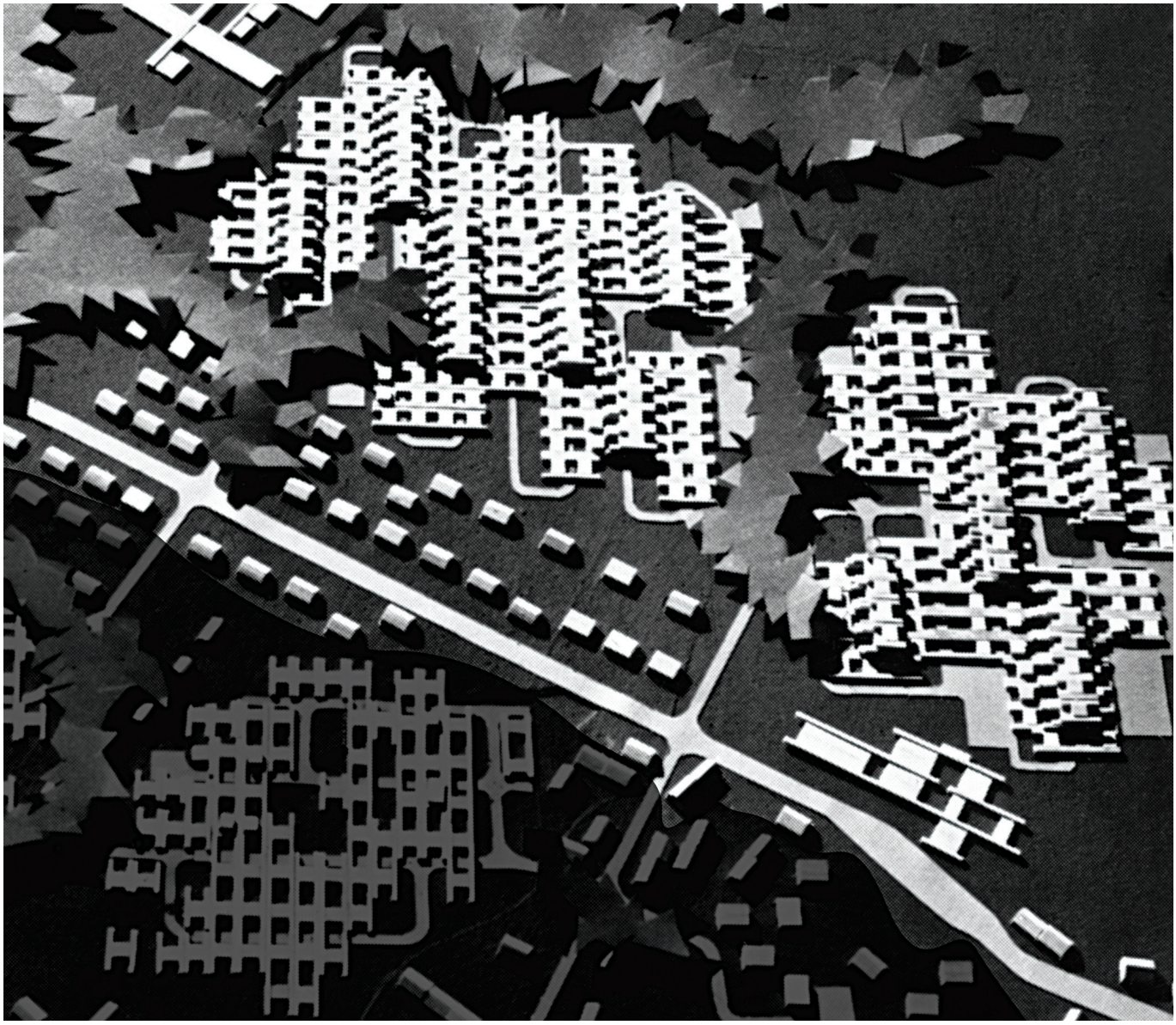

1.

2.

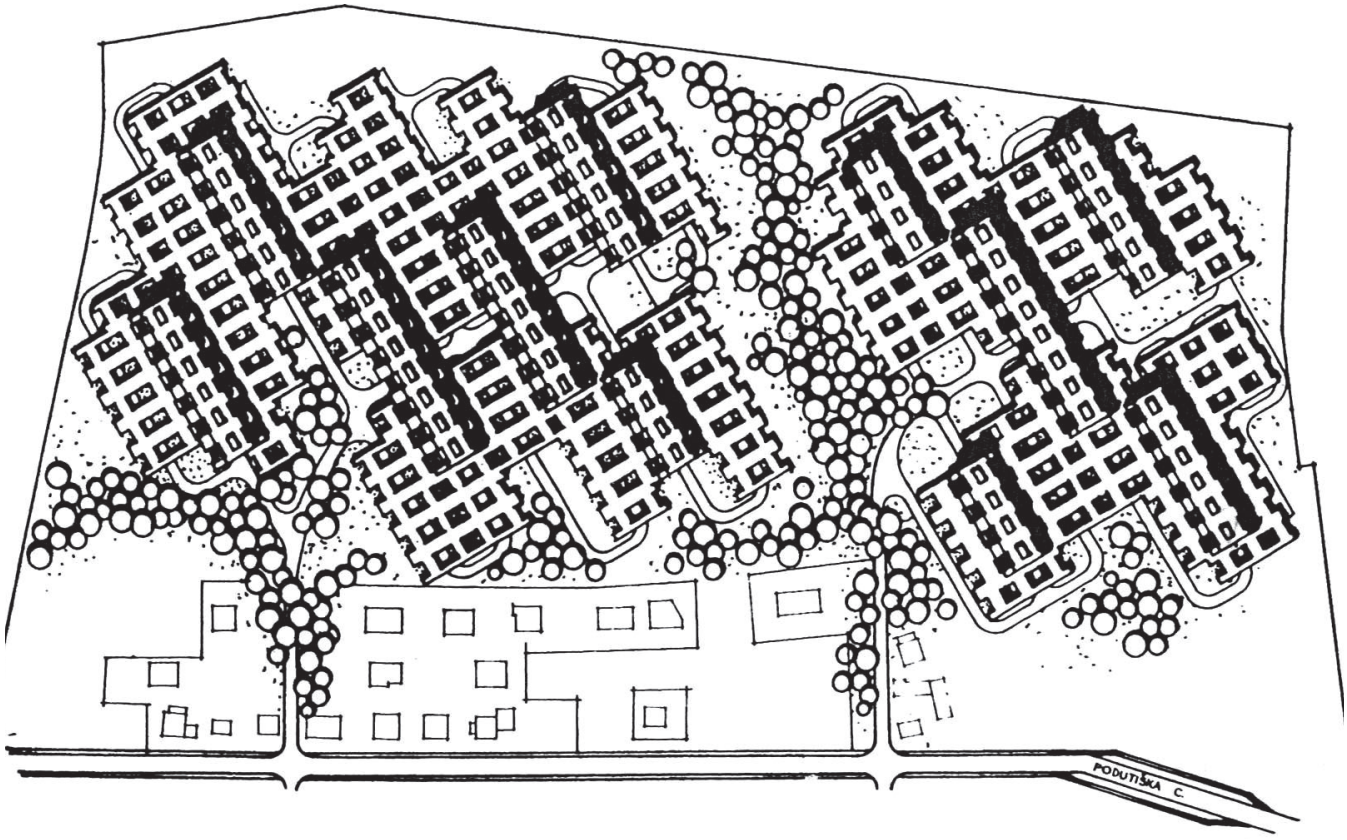

KOLEKTIVNA ZAZIDAVA - 40 ENOT
blok in male hiše z garažami

PRITLIČJE
hiša netto 91 m² garaža 13.5 m² vrt blok 84 m²

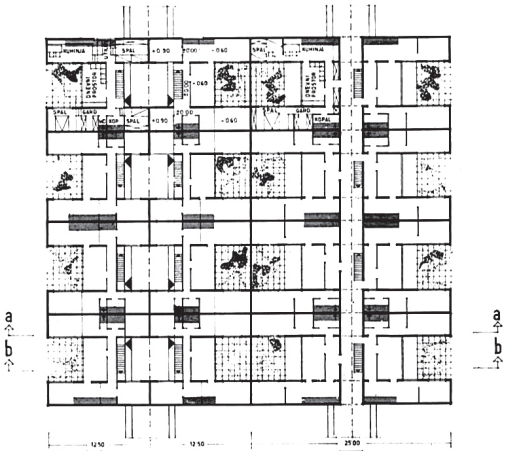

NADSTROPJE
netto 60 m² terasa

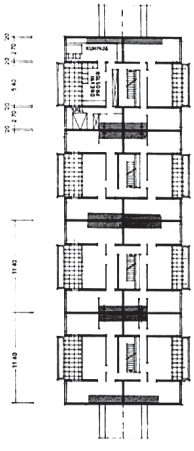

rez a-a

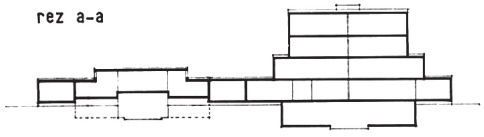

rez b-b

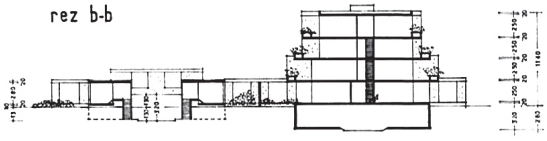

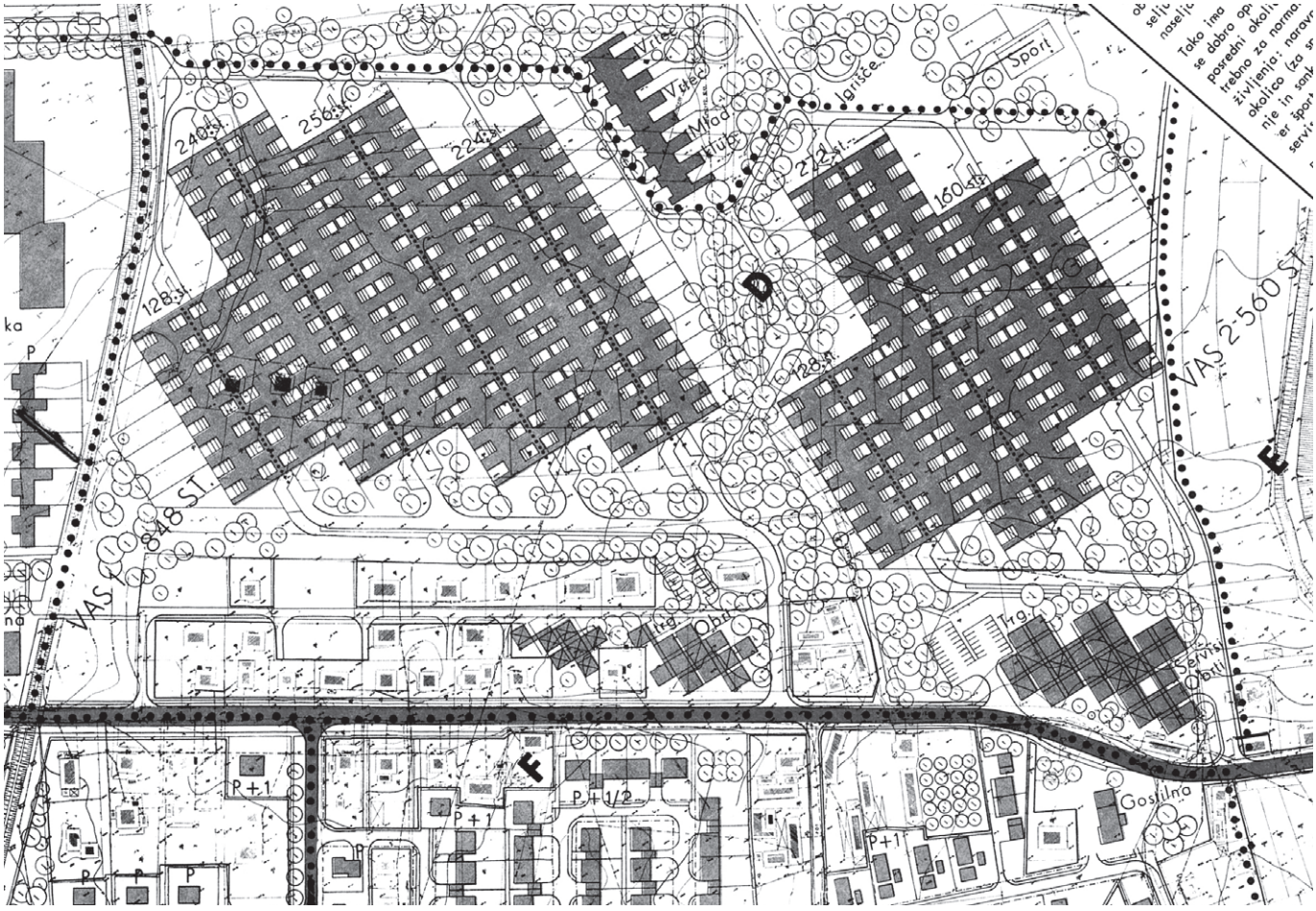
240 st.
256 st.
224 st.
Vrtec
Vrtec
Mlad. klub
Igrišče
Sport
272 st.
160 st.
128 st.
128 st.
VAS 1 848 ST.
VAS 2 560 ST.
Trg.
Trg.
Servisi Obrti
Gostilna
P+1
P+1
P+1/2
P+1
P
P
P
P
P
D
E
F

4.

5.

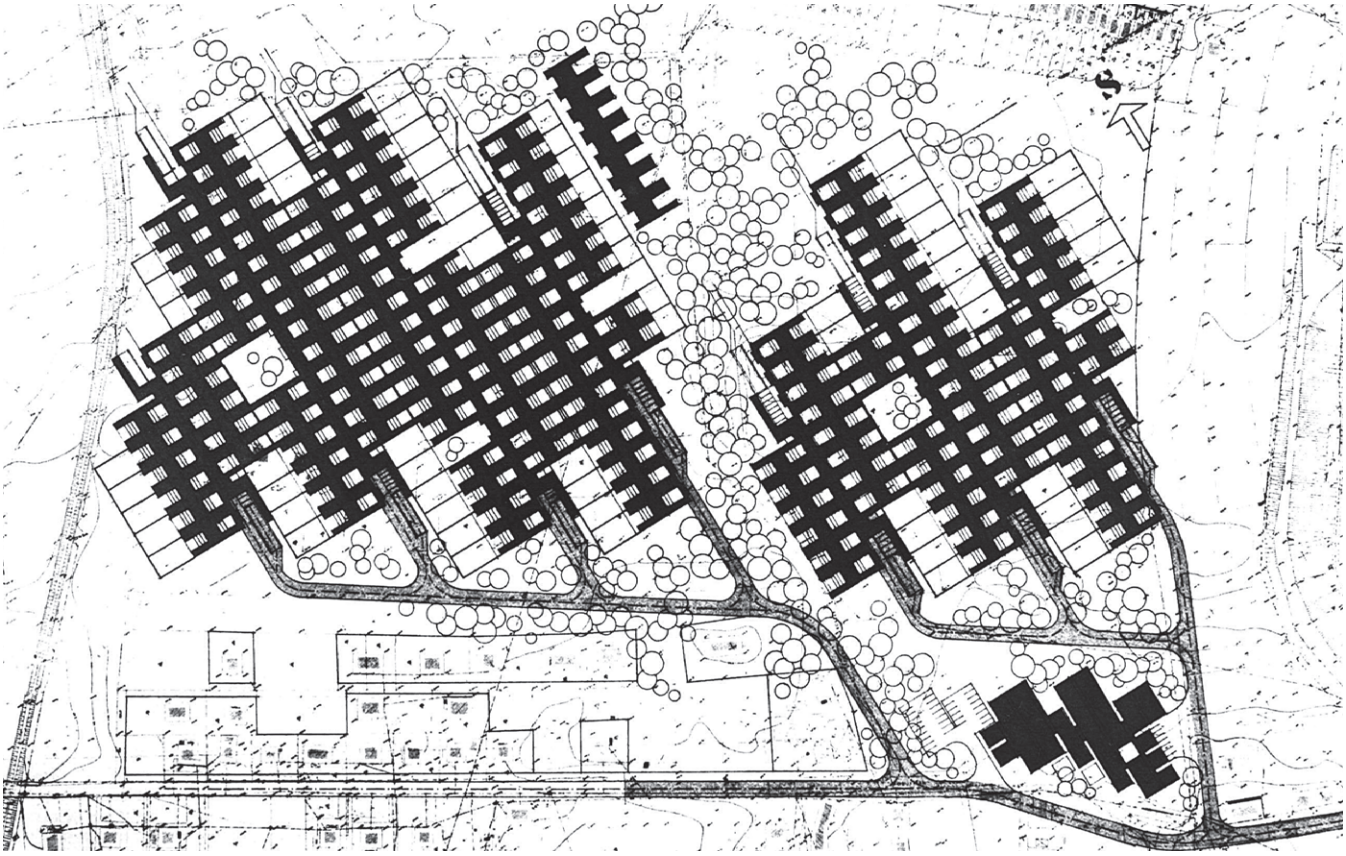

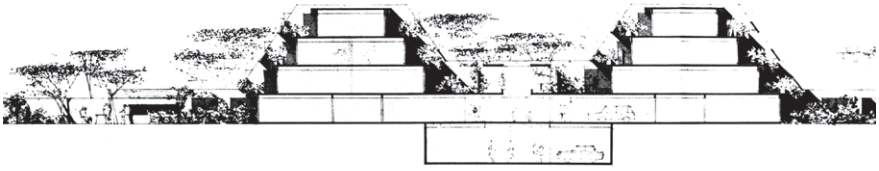

6.
Razvojna faza tipologije objektov in zazidave, prerez, tlorisi nivojev, maketa in pogledi

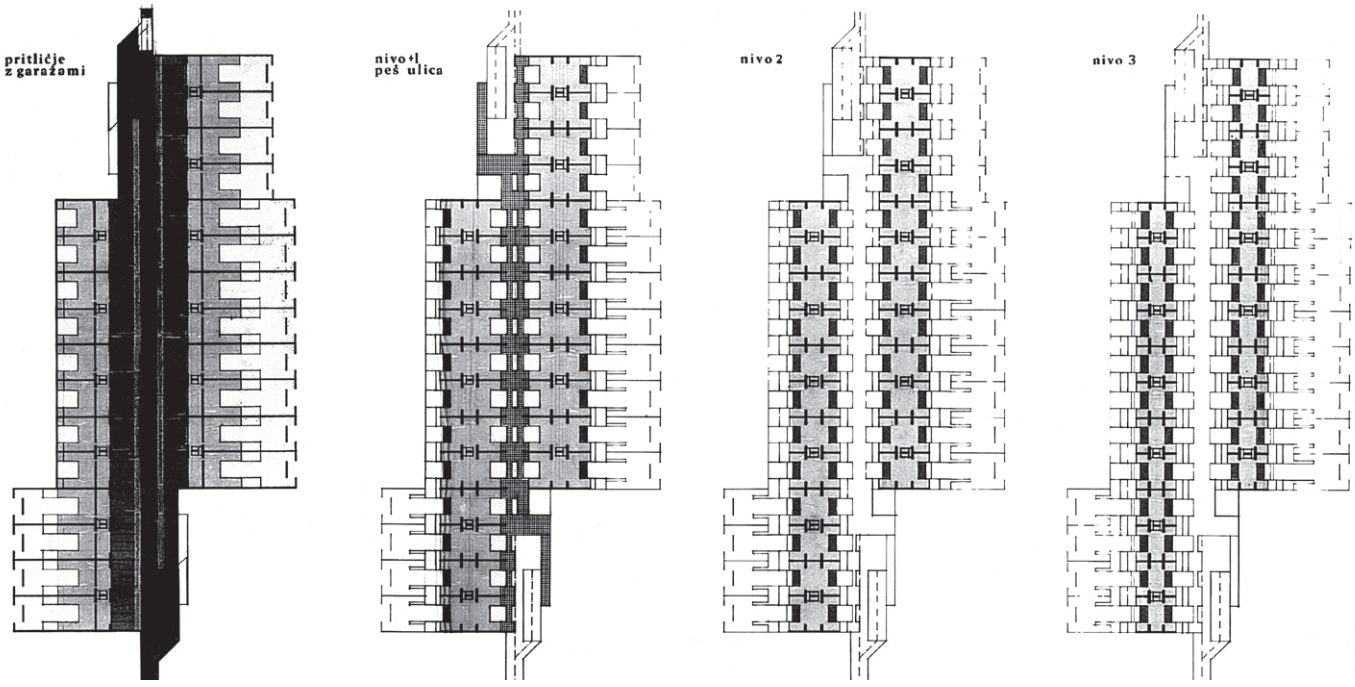

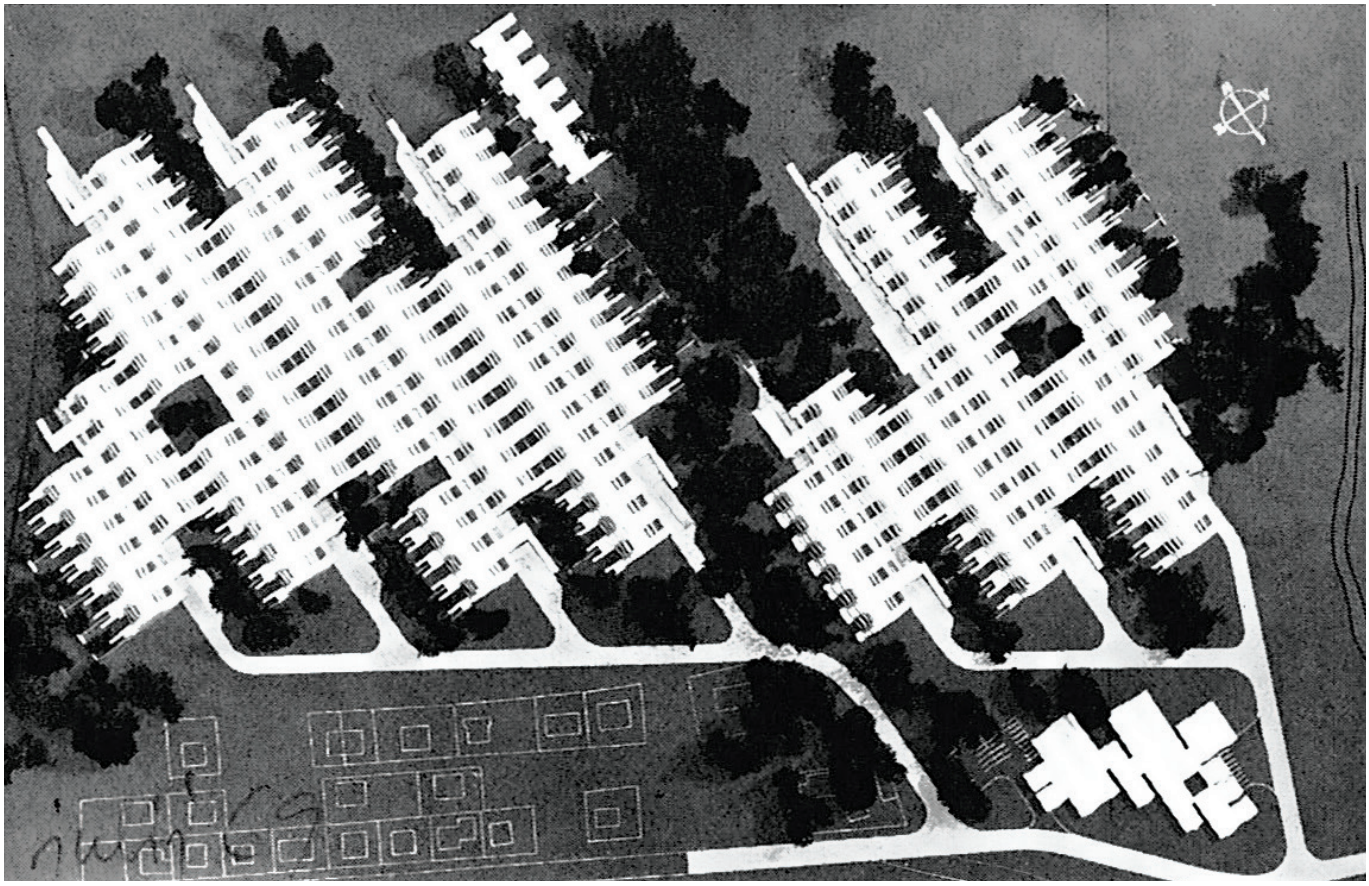

6.

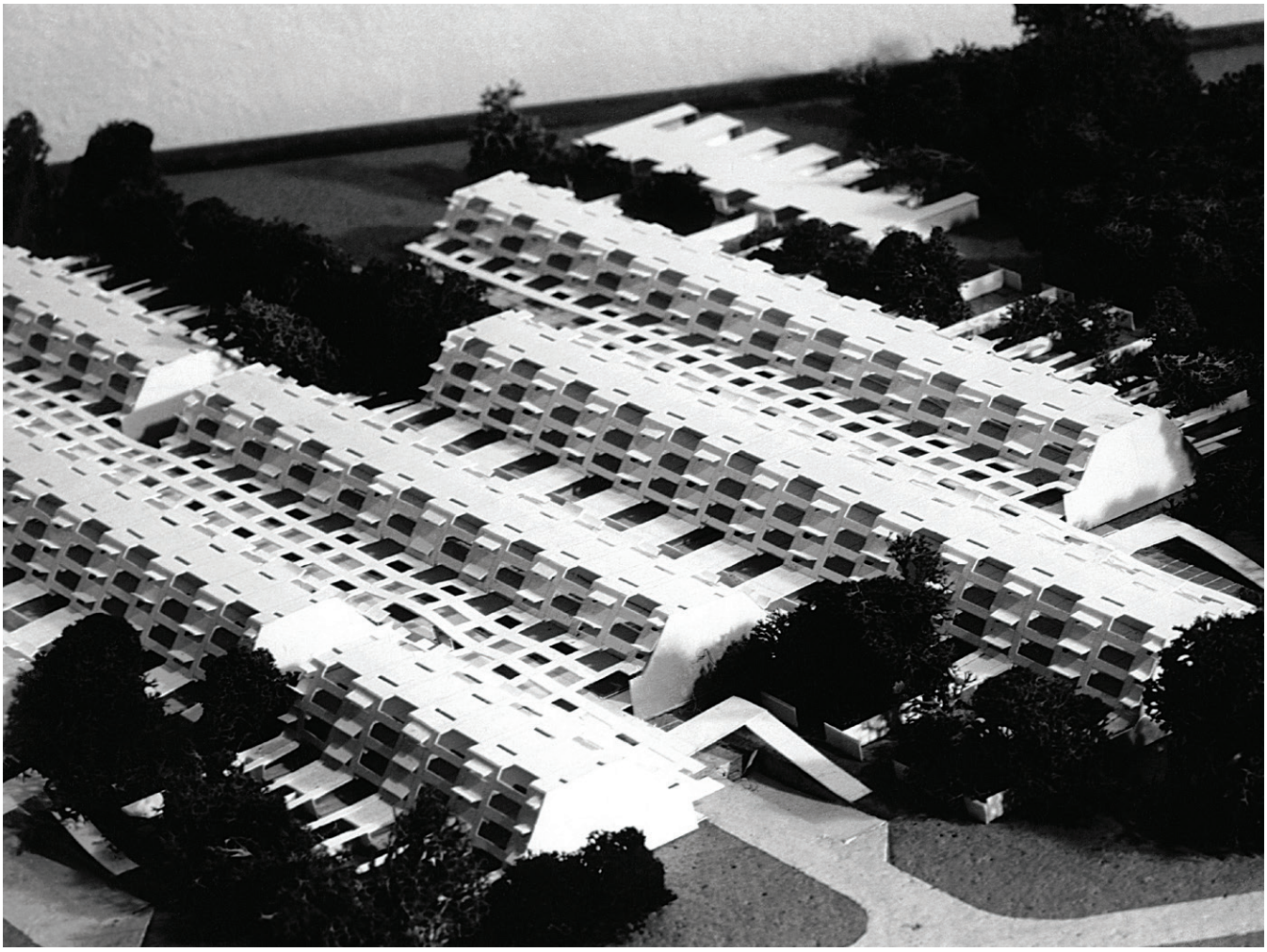

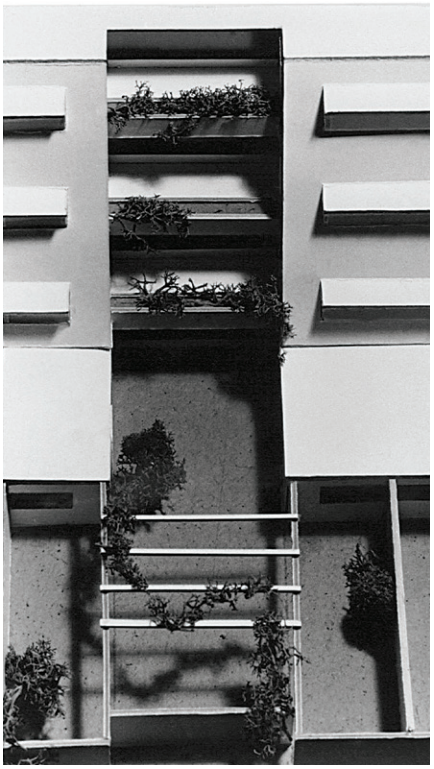

6.

6.

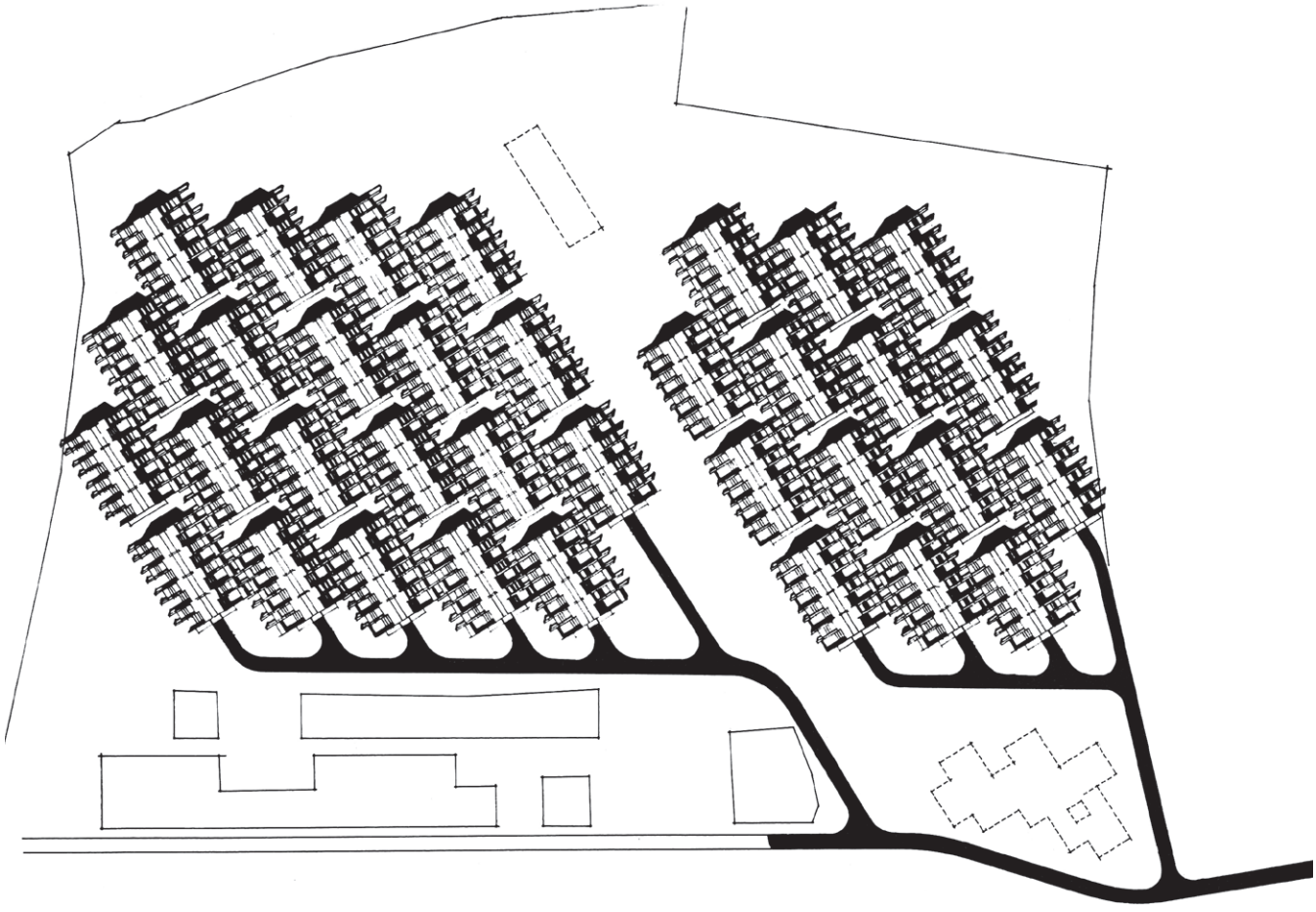

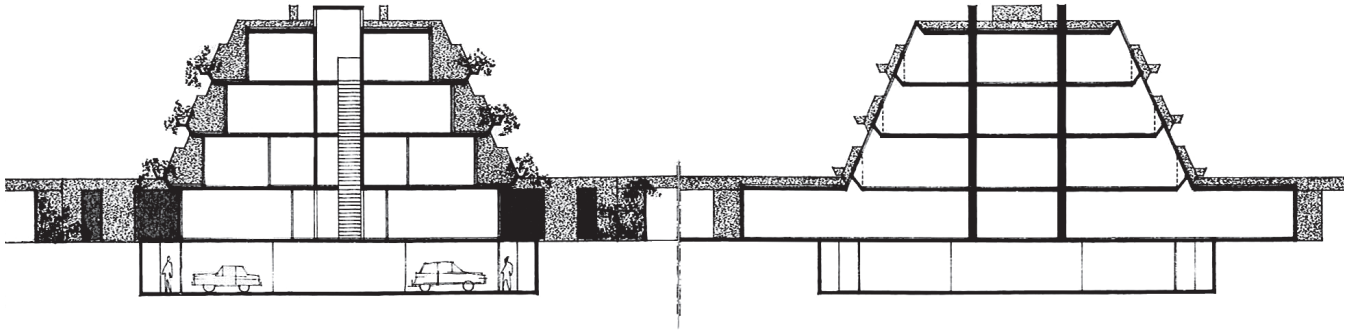

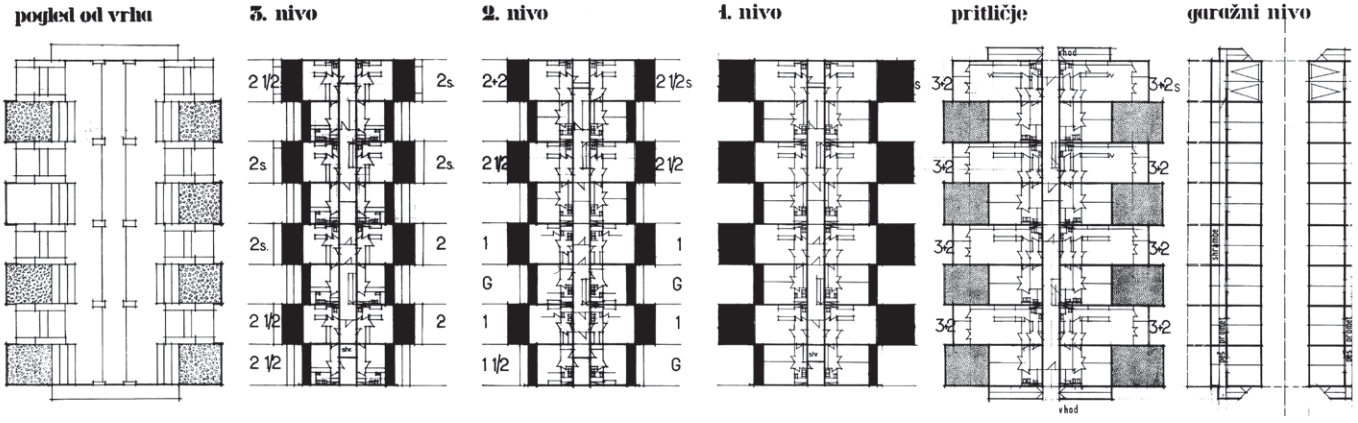
pogled od vrha
3. nivo
2. nivo
4. nivo
pritličje
garažni nivo
2 1/2
2s
2s
2s
2
2 1/2
2
2 1/2
2+2
2 1/2s
2 1/2
1
G
1
1 1/2
1
G
1
G
s
3+2
3+2
3+2
3+2
3+2
3+2s
vhod
vhod

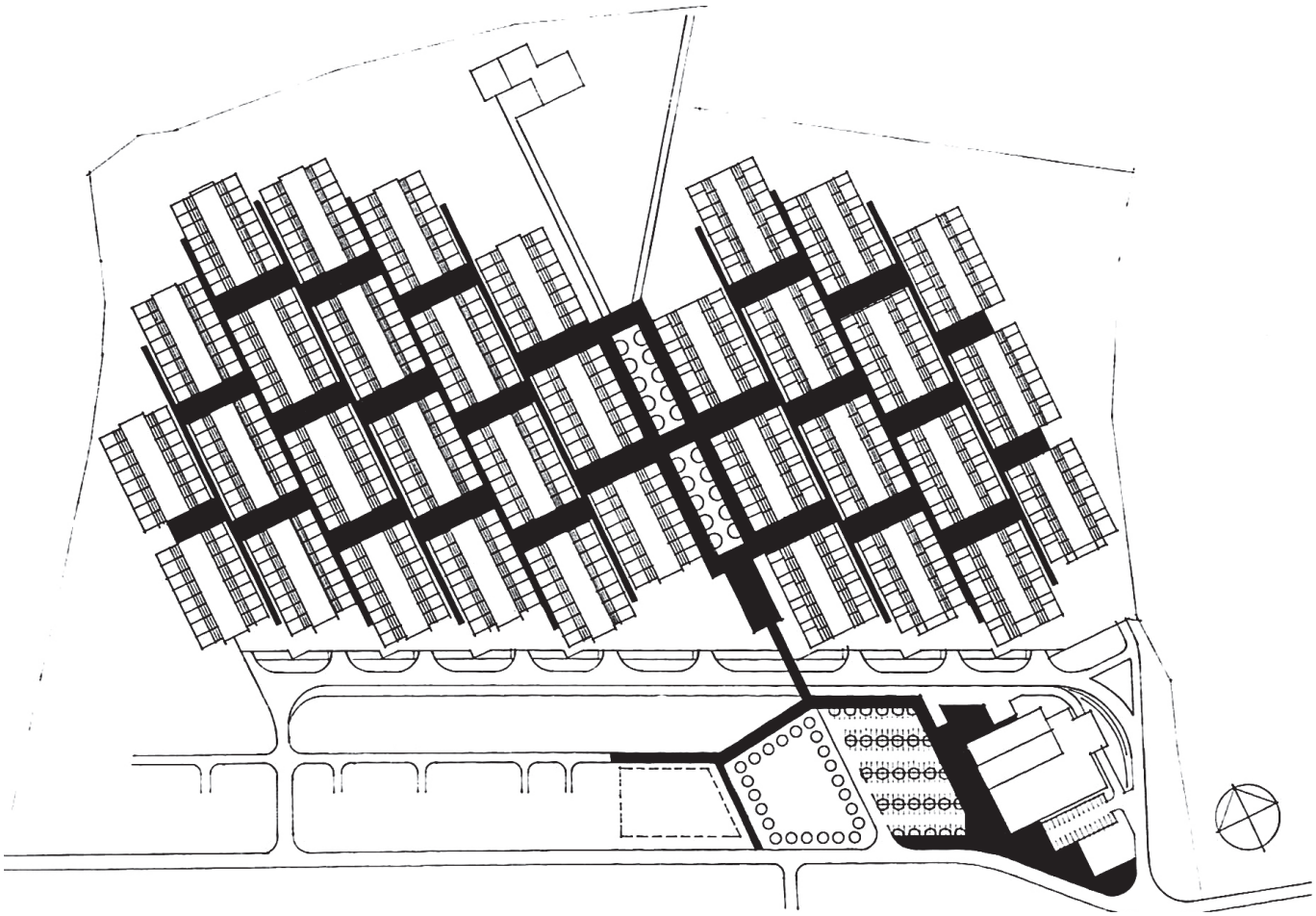

7.

7.
Naslednja razvojna faza projekta, osnova za realizacijo naselja:
34 samostojnih objektov P+3; zazidalna rešitev, tipični prerez in tlorisi nivojev, peš komunikacije v naselju

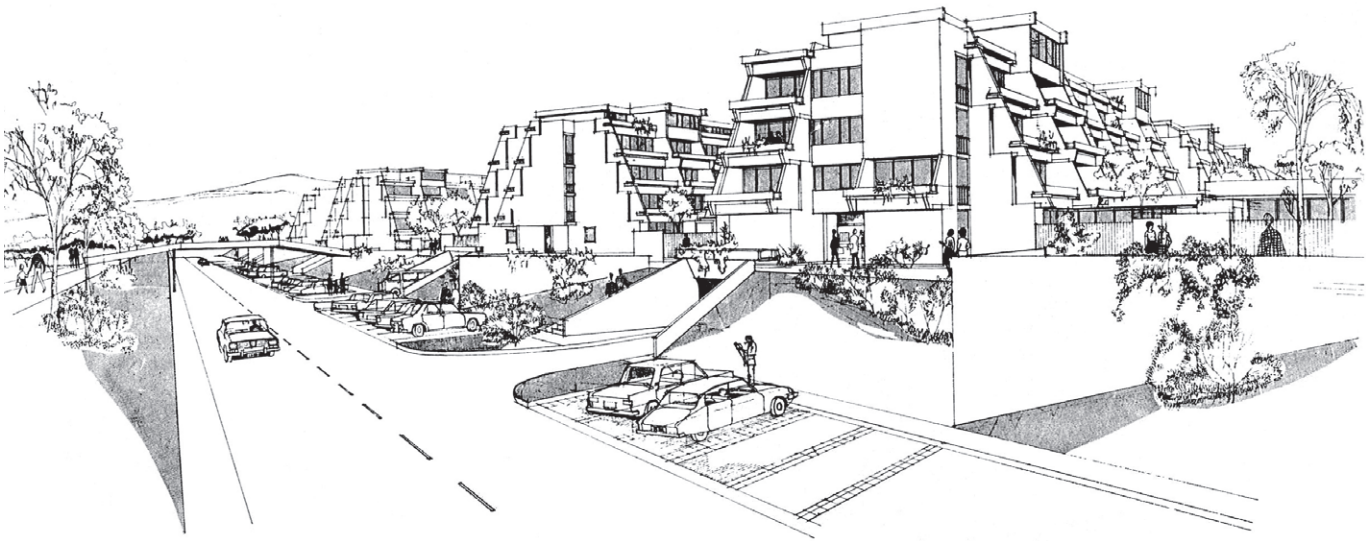

8.

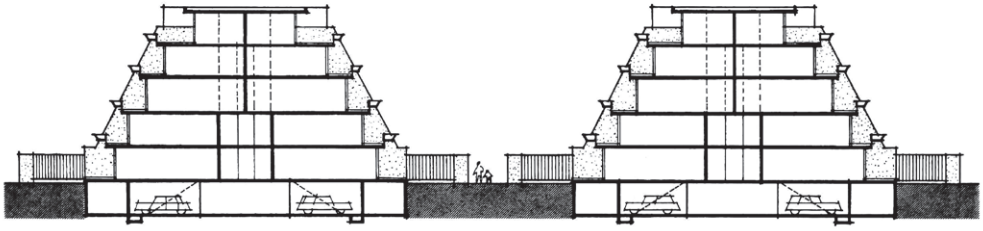

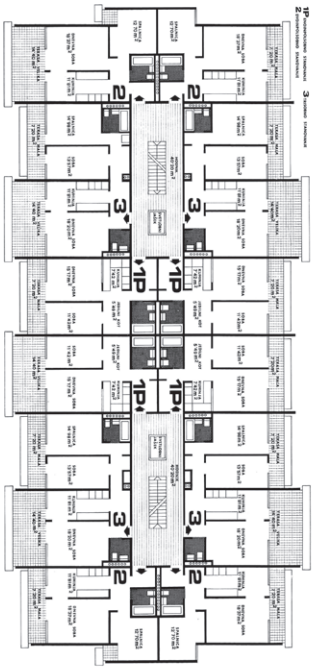

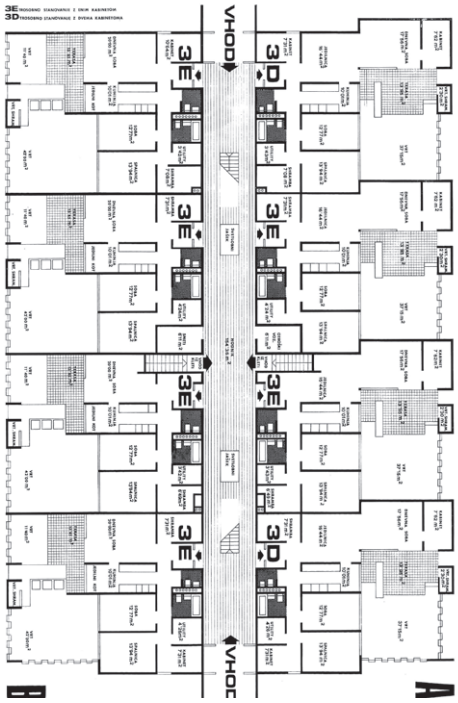

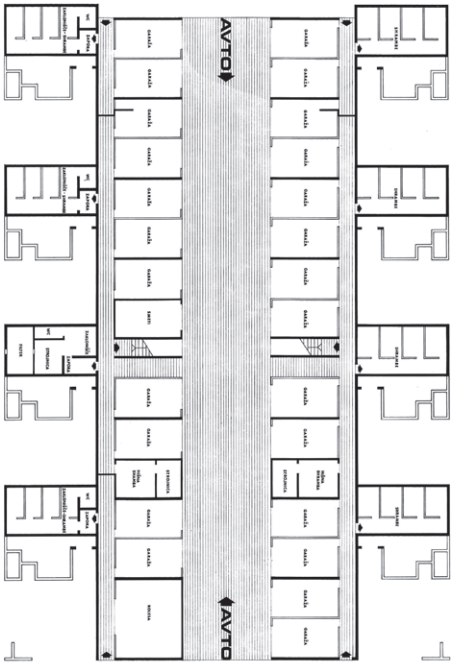

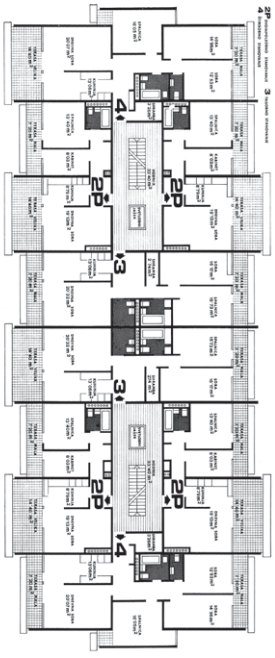

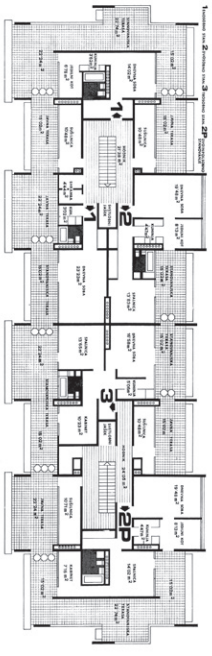

8.
Pogled na uvozno - parkirno ulico v naselju. Prerez in tlorisi etaž (iz komercialne dokumentacije)
9.
Foto posnetki izvedenega naselja

9.

Franck
ESPRESSO

1.1

NASELJE DRUŽINSKE GRADNJE SNEBERJE, LJUBLJANA
1970-1973

Avtor zazidave in arhitekture: VIKTOR PUST
PROGRES, P. BIRO
Odgovorni projektant objektov: MARLES, LUDVIK SEDONJA
Investitor in izvajalec: MARLES in Stanovanjska zadruga JNA
80 stanovanjskih enot

Projekt za naselje hiš v Sneberjah je nastal v obdobju uvajanja organizirane družinske gradnje, ki se je tedaj oblikovala predvsem kot vrstna ali atrijska gradnja. Izhodišča zasnove so bila težnja po zgoščevanju posamične družinske gradnje, omogočanje razvoja kakovostnih sosedskih odnosov v naselju in ohranjanje značilnosti obstoječega pol vaškega naselja.

Izhodiščna enota zasnove zazidave je skupina štirih hiš z izkoriščenim podstrešjem, postavljenih v obliki "križa" tako, da oblikujejo sosedsko enoto s skupnim dvoriščem ali "trgom". Enote se medsebojno sestavljajo v obliki "grozdov" v različne oblike pozidave. Velikost zemljišča hiše je okoli 360 m^2, površina posamezne hiše pa 117 m^2. Individualnost bivalnih prostorov zagotavljajo ograjeni vrtovi, ki so orientirani večstransko. Različne smeri strešin omogočajo lažje vključevanje objektov v obstoječi značaj primestnega naselja. Združevanje komunalnih vodov v osrednjem delu zazidalne enote in način odcepov od napajalne ceste omogočajo ekonomičnost komunalne opreme.

Izhodiščni projekt za naselje Sneberje obsega dva med seboj ločena predela pozidave na obeh straneh Šmartinske ceste, skupno 80 hiš. Oba dela pozidave sta povezana s podhodom pod Šmartinsko cesto ter z osrednjim javnim delom s trgovino in vrtcem.

Kasneje, po sprejetju zazidalnega načrta, v času družbenih premikov na stanovanjskem področju, pa je na zahtevo investitorja in izvajalca MARLES-a ter Stanovanjske zadruge JNA prišlo do povečanja števila stanovanj, in sicer z zahtevo, da se vsaka od štirih hiš v skupini razdeli na dve stanovanji. Ob tej izsiljeni zgostitvi je bila prvotna zasnova znatno okrnjena, zaradi večjega števila garaž (8 namesto 4) pa je bil bistveno osiromašen skupni javni prostor med objekti. Na zahtevo izvajalca montažnih hiš MARLES-a je bilo opuščeno tudi stikovanje nadstreškov med objekti. Vprašljiva je bila celo postavitev ločilnih ograj med hišami oz. stanovanji, za katere se je smatralo, da niso potrebne - sploh pa ne v primeru vojaških stanovanj.

Navedene izsiljene spremembe prvotne zasnove in kasnejša nepripravljenost upravnega organa, da upošteva določila Urbanističnega pravilnika o potrebnem nadzoru avtorja naselja pri naknadnih posegih (po spremembi družbenega sistema v 90-ih letih), so privedle do razvrednotenja kakovosti naselja.

Medtem ko je bil severni del naselja nad Šmartinsko cesto (80 stanovanj v 10. sosedskih enotah) realiziran v letih 1973-1974, pa je ostal vzhodni del zaradi predvidene prestavitve Šmartinske ceste in naknadne uvedbe vodovarstvenega rezervata dolgo časa nepozidan.

1.

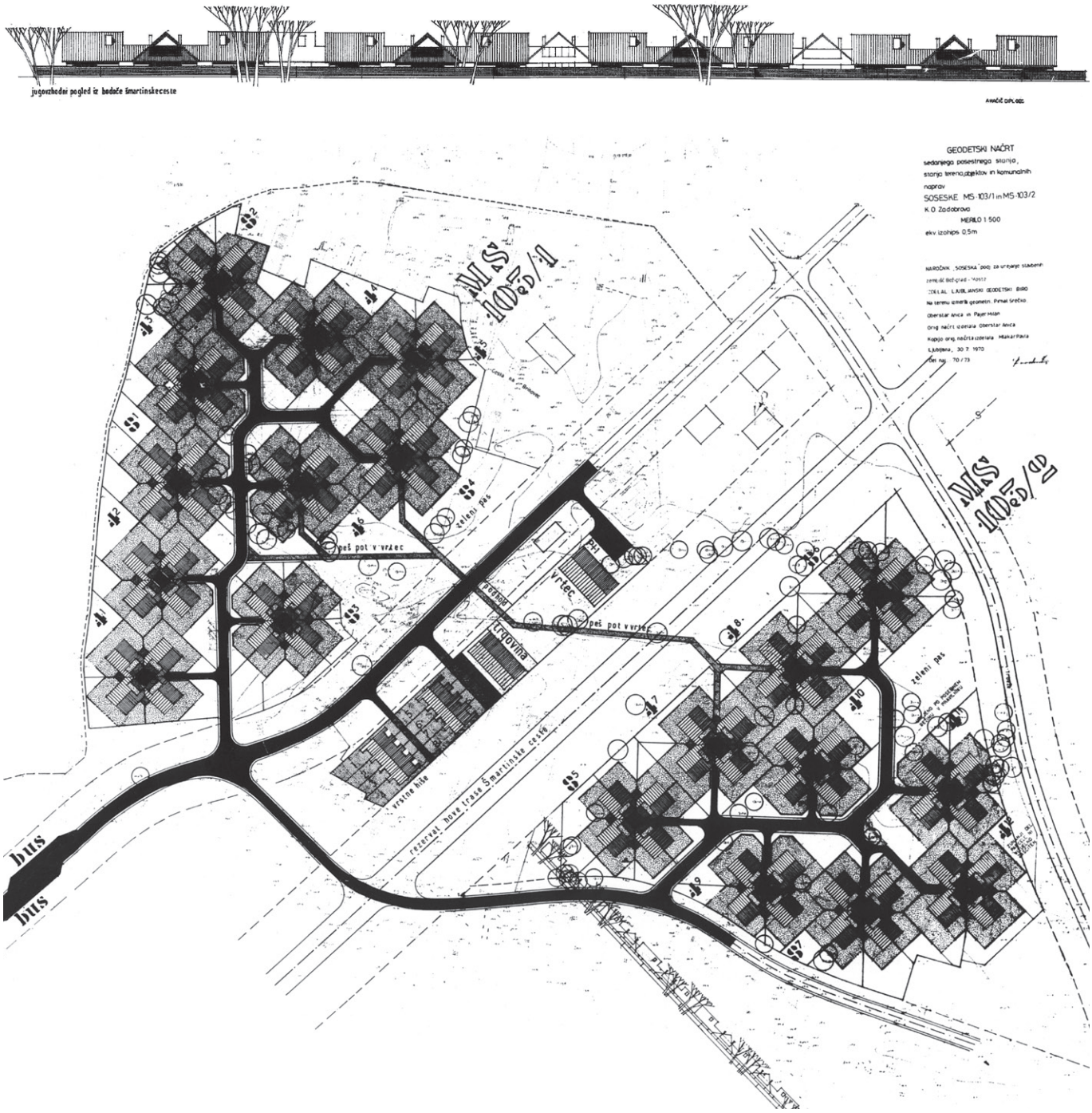
jugovzhodni pogled iz bodoče šmartinskeceste
GEODETSKI NAČRT
sedanjega posestnega stanja,
stanja terena,objektov in komunalnih
naprav
SOSESKE MS-103/1 in MS-103/2
K.O. Zadobrova
MERILO 1:500
ekv. izohips 0,5m
MS 103/1
MS 103/2
peš pot v vrtec
zeleni pas
vrtec
trgovina
rezervat nove trase Šmartinske ceste
bus
bus

2.

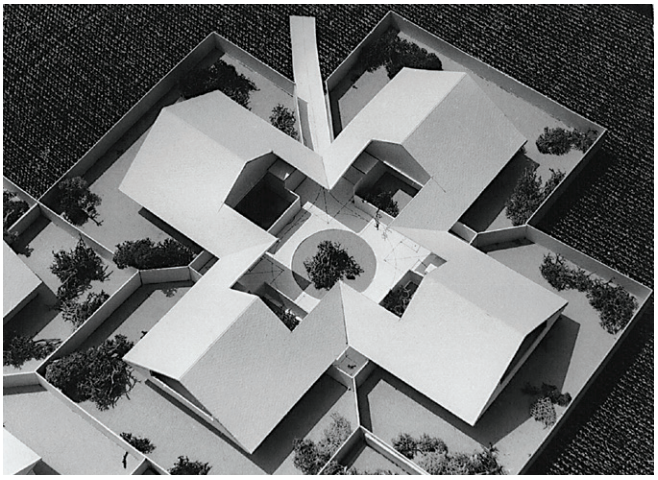

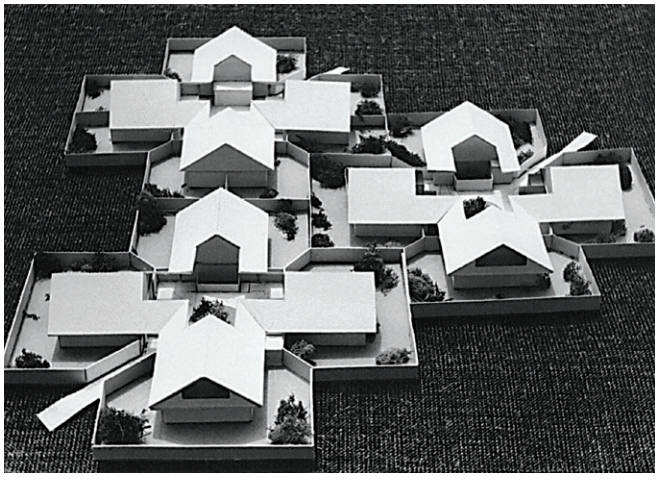

3.

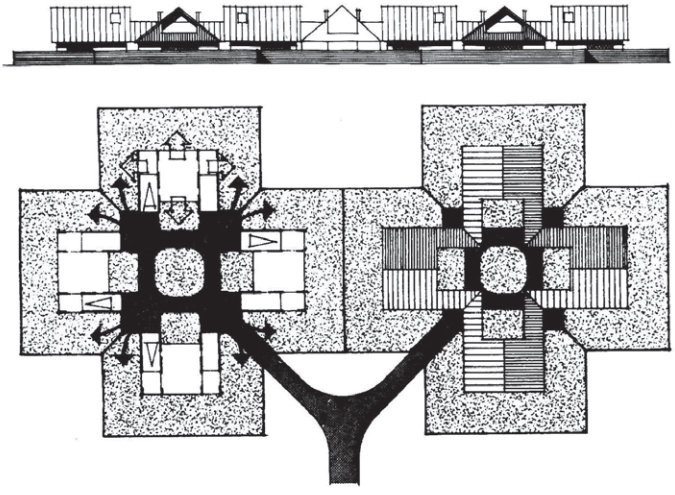

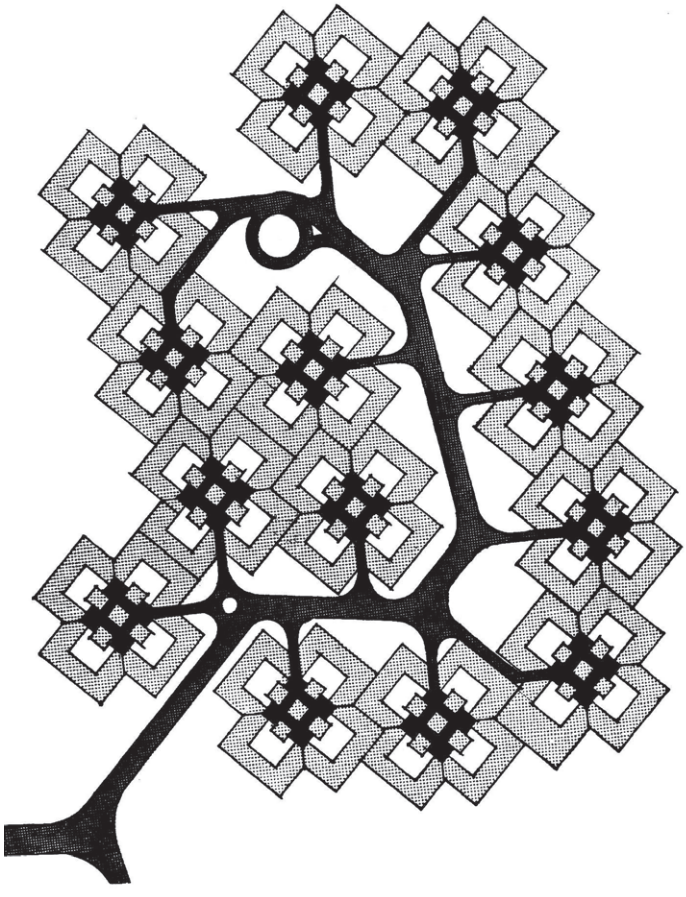

4.

1.
Značilni pogled na silhueto obsavskih vasi
2.
Zazidalna rešitev za območji na obeh straneh Šmartinske ceste in značilni pogled
3.
Zasnova osnovne zazidalne enote štirih hiš s skupnim prostorom, maketa in sestavljanje enot
4.
Model naselja

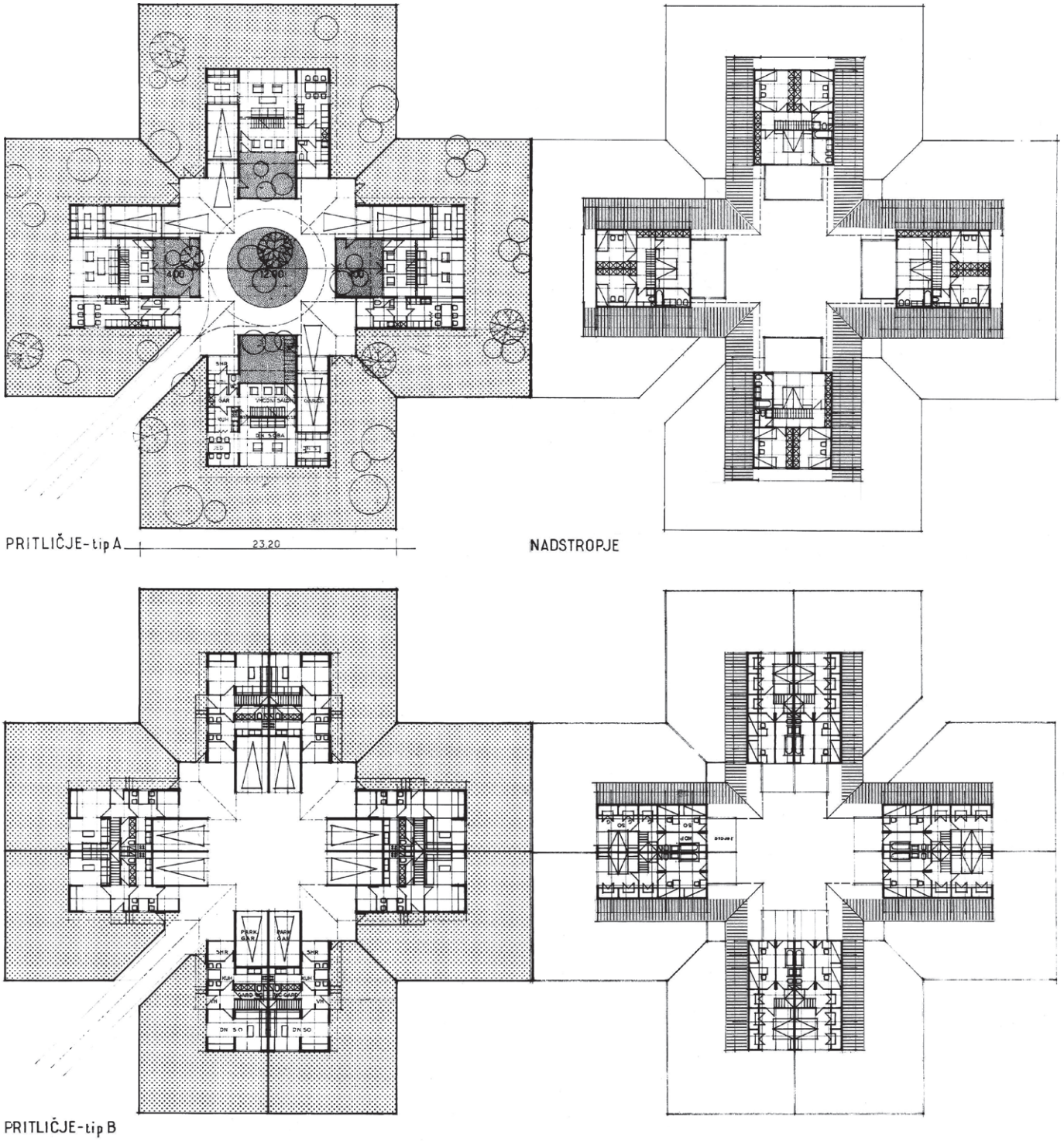

5.

5.
Tloris zazidalne enote štirih hiš in "rezervna" varianta zgostitve za izjemne primere
6.
Zazidalni načrt I. faze naselja; končna realizacija v izvedbi MARLES-a z maksimalno zgostitvijo hiš - 80 namesto prvotno predvidenih 40 hiš
7.
Aero posnetek izvedbe naselja in značilni pogledi

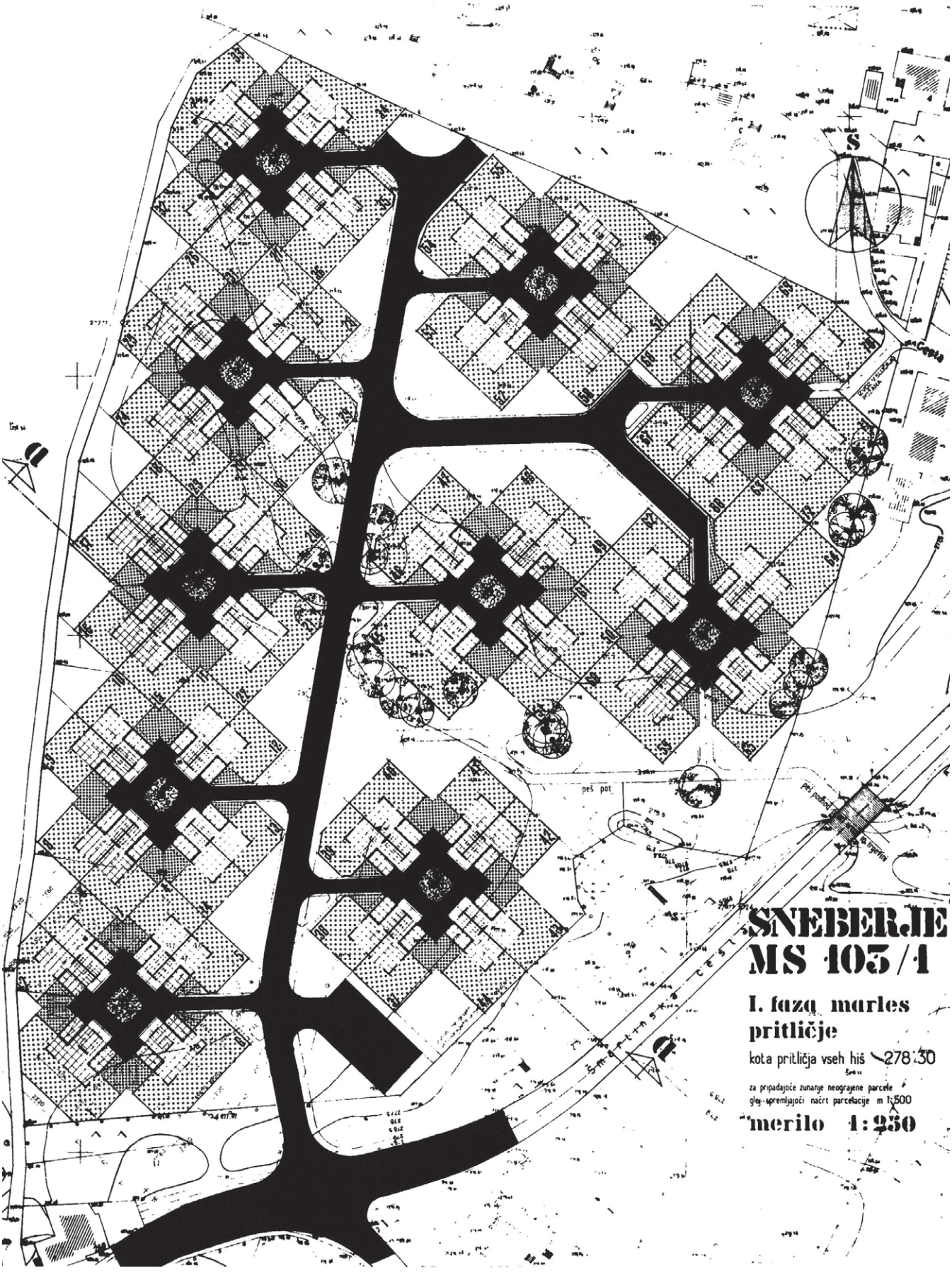
SNEBERJE
MS 103/1
I. faza marles
pritličje
kota pritličja vseh hiš 278.30
za pripadajoče zunanje neograjene parcele
glej spremljajoči načrt parcelacije m 1:500
merilo 1:250
pešpot
cesta

7.

150

UNITE VILLAGE A STRUCTURES URBAINES

UNITE de 4 maisons
avec patio interieur

GROUPEMENT de 16 4x4
avec place commune

DENSITE 25 maisons/ha

4 maisons

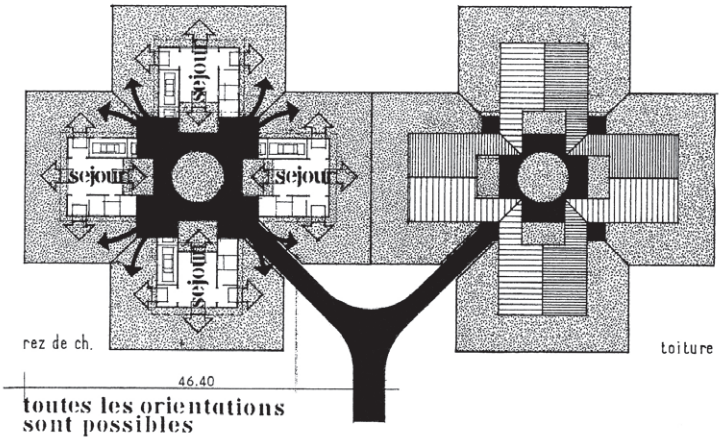

toutes les orientations
sont possibles

4x4=16

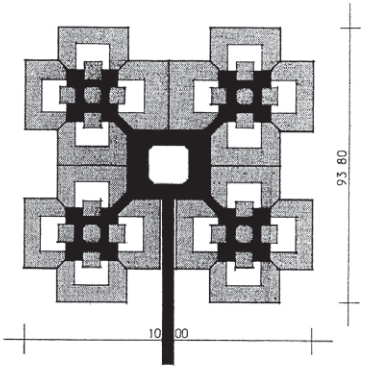

composition libre

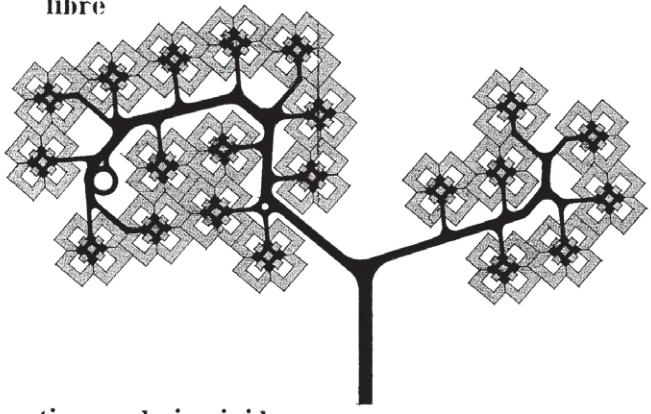

4x16 =64

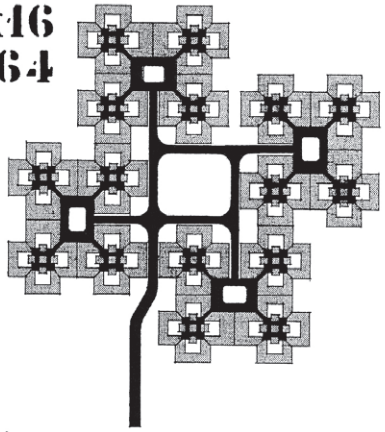

tissu urbain rigide comportant espaces verts

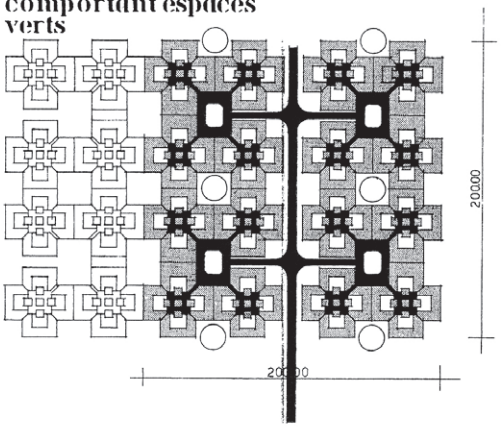

semi rigide

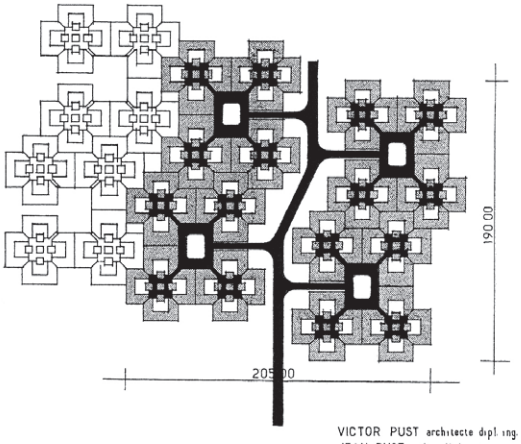

VICTOR PUST architecte dipl. ing.
JEAN PUST arch. collaborateur
61 rue des Morillons Paris 15e – octobre 72

PREDSTAVITEV TIPOLOGIJE OBJEKTOV IN MOŽNOSTI ZAZIDALNIH STRUKTUR NA FRANCOSKEM NATEČAJU PAN, FRANCIJA 1972.

40 hiš /40 do 80 stan./

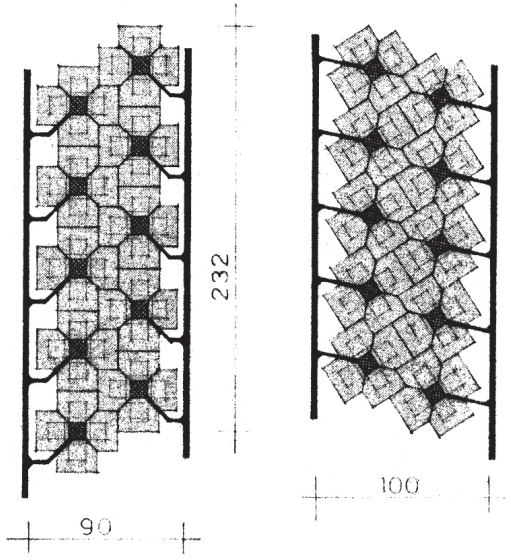

48 hiš /48 do 96 stan./

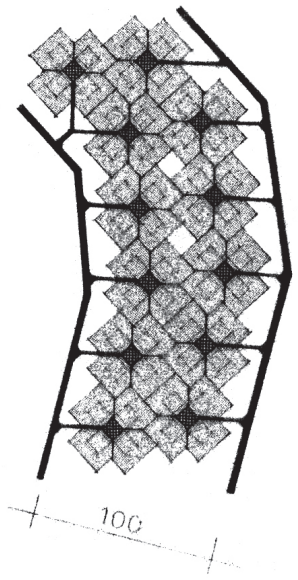

96 hiš /96 do 192 stan./

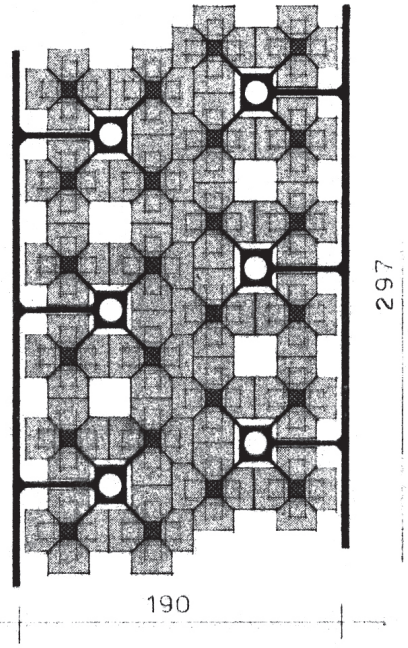

96 hiš /96 do 192 stan./

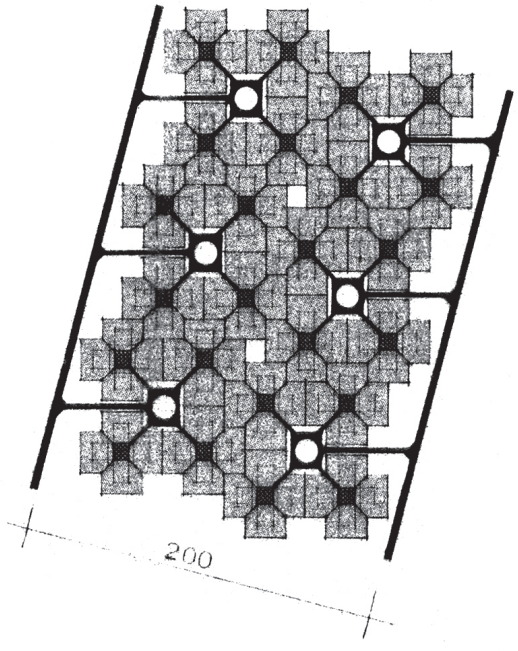

1.1

PROJEKT ZA NASELJE IBT, TRBOVLJE
1971

Urbanizem in arhitektura: VIKTOR PUST
Sodelavca: MARJANA DOLENC in ROMAN SERŠA
IBT, Enota Ljubljana

Projekt za naselje na pobočju za upravno stavbo IBT v Trbovljah je bil načrtovan za potrebe Stanovanjske zadruge IBT. Programsko izhodišče je bilo čim večje število družinskih hiš. Ker je bilo zemljišče geološko problematično, je bilo potrebno najprej ugotoviti optimalni način temeljenja in na tej osnovi zasnovati ustrezno strukturo pozidave.
Tipologija objektov izhaja iz racionalnega načina temeljenja na pobočju z betonskimi zidovi pravokotno na plastnice. Zidovi so oblikovani stopničasto in po potrebi s piloti do nosilnih tal, hkrati pa služijo kot ločilni zidovi med stanovanji v okviru enotne in kompaktne strukture pozidave.
Projekt šteje 56 hiš različnih površin, od 122 do 145 m², ter garaže. Bivalni prostori so organizirani stopničasto, v nivoju terena, sobe so v etaži. Garaže so v ločenih objektih.
Projekt, ki je bil naročen s strani vodstva IBT, je bil objavljen v glasilu IBT in širše obravnavan v okviru Stanovanjske zadruge. Sicer pa so bili za pozidavo na tem pobočju prisotni tudi različni interesi za individualne hiše.
Po zamenjavi vodstva IBT in po mojem odhodu iz organizacije projekt ni bil več aktualen. Danes stoji na tem območju namesto 56 stanovanjskih enot nekaj večjih klasičnih družinskih hiš.

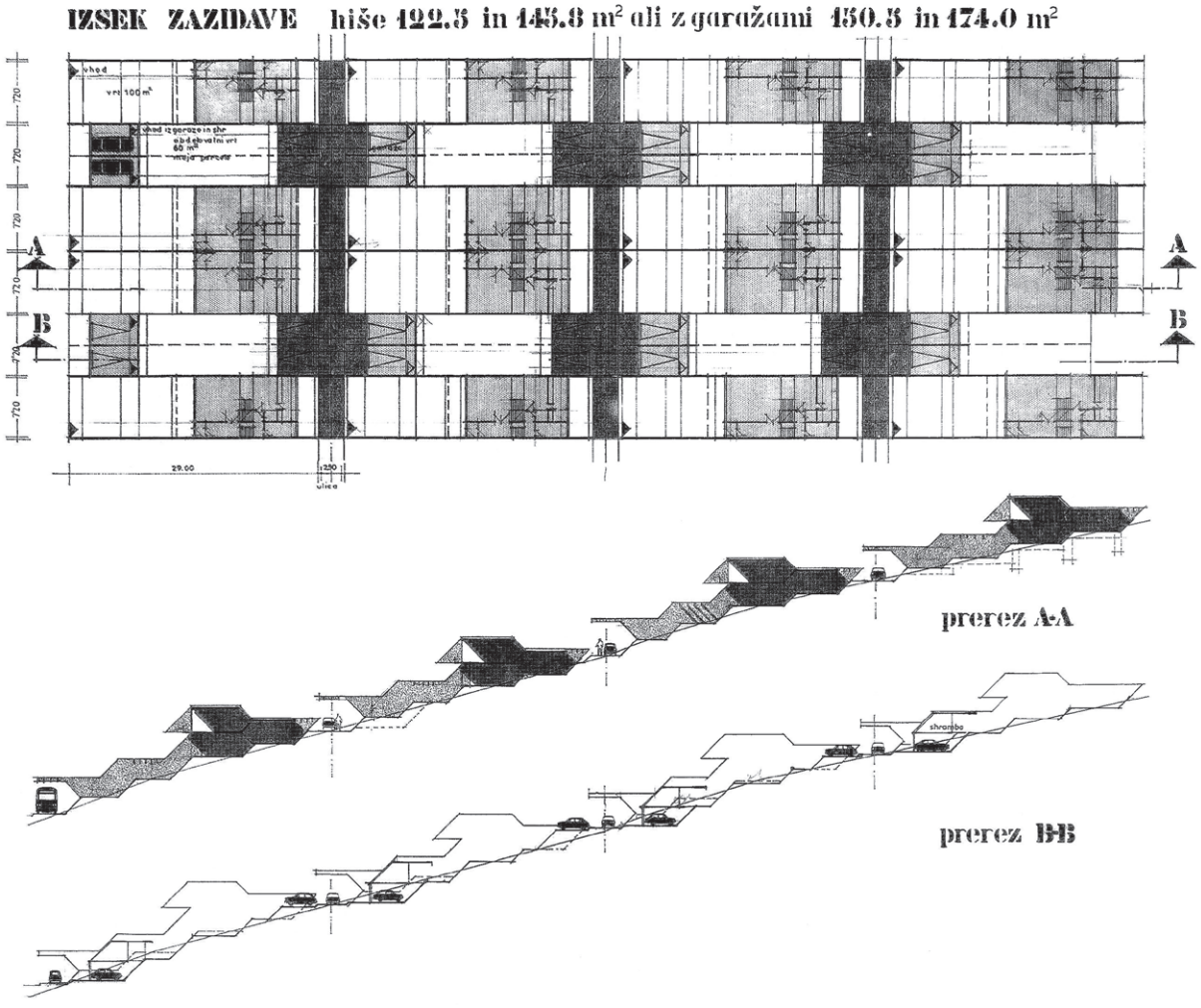

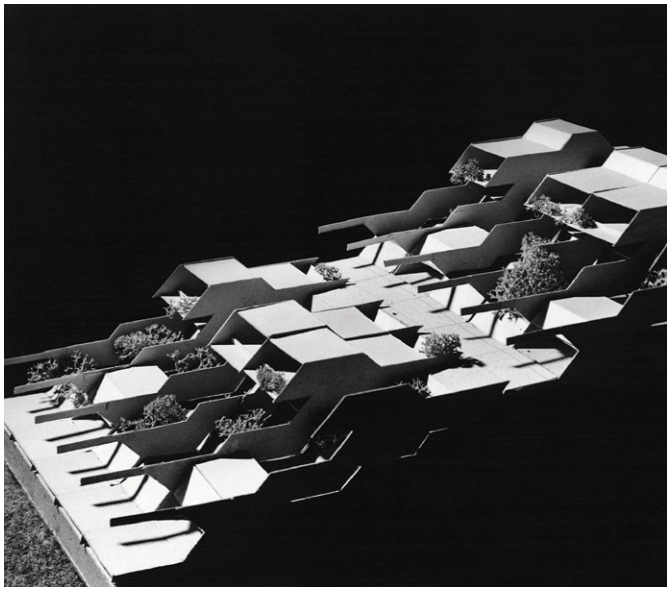

2.

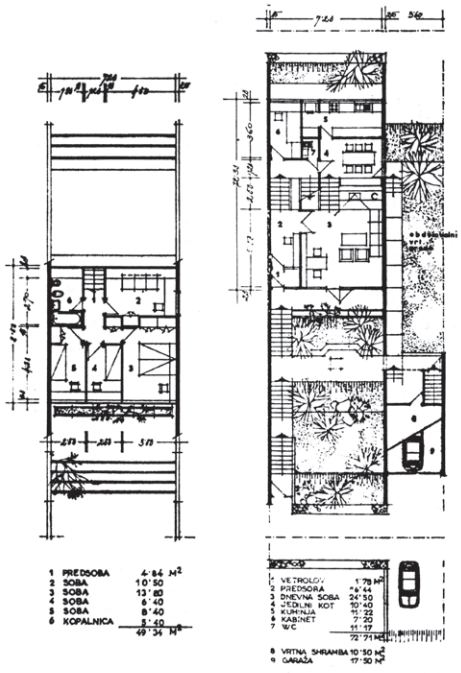

3.

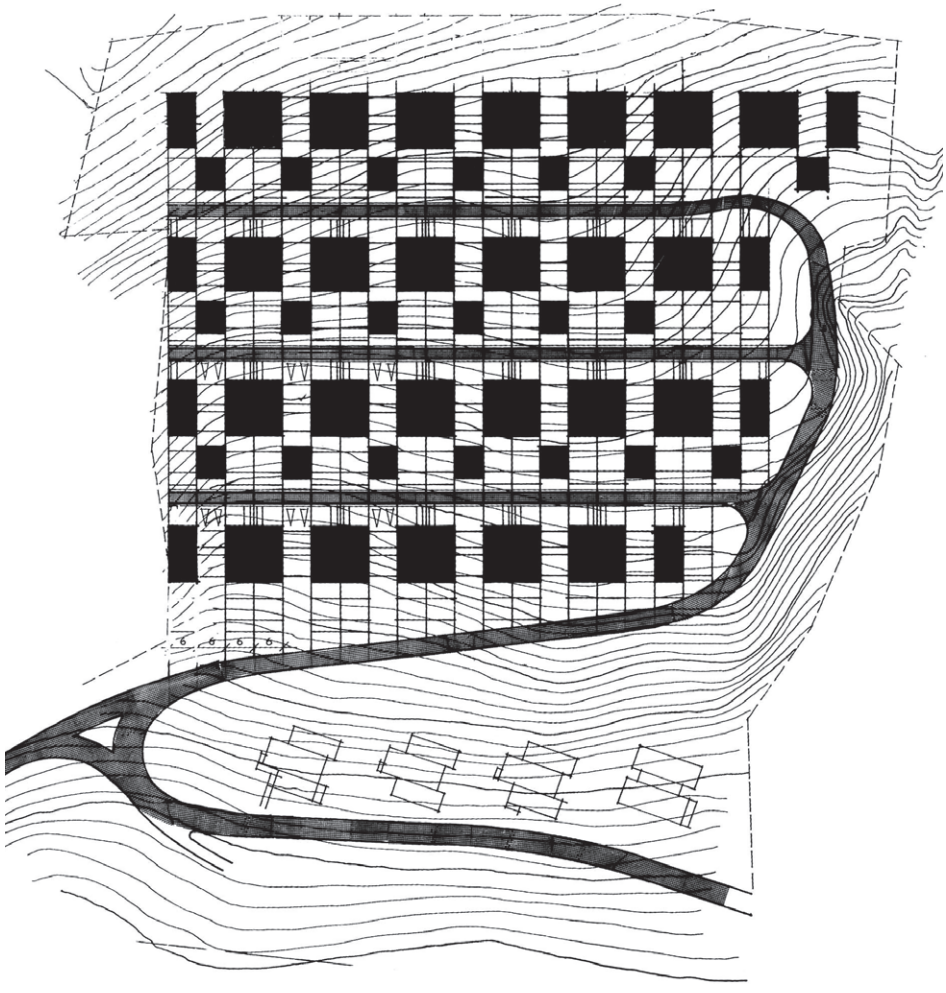

4.

1.
Del zazidave na pobočju, tlorisi, prerez, pogled
2.
Maketa dela pozidave
3.
Pritličje in etaža vrstne hiše
4.
Zazidalna rešitev naselja

1.1

NATEČAJNA REŠITEV ZA SOSESKO NOVO KODELJEVO – ŠTEPANJSKO NASELJE, LJUBLJANA

1971

Avtorja: VIKTOR PUST in BORUT KARDELJ
Sodelavca: JANEZ LAPAJNE, IRENA JESSE in NIVES KALIN-VEHOVAR, IBT Enota Ljubljana
Komunalne naprave: BRANE BIZJAK. Tehnologija gradnje: TRACOBA in OTH, Pariz

Izhodišče natečajne rešitve je zasnova štirikrake zazidalne enote blokovnih objektov, ki vključuje komunikacijsko jedro, parkirne površine in pešpoti v nivoju terena ali izvennivojsko.
S to osnovno zazidalno enoto je zasnovano naselje v obliki karejskih enot ali odprtih sosedstev in prostih zelenih površin.

Zazidalne enote se glede na gabarite objektov razlikujejo in so oblikovane z osrednjo zelenico ali z osrednjim objektom - stolpičem in peš nivojem v etaži nad terenom.

Zasnova zazidalne enote in oblikovanje objektov ter stanovanj je bilo prilagojeno tedaj racionalni tehnologiji tunelskih opažev za betonsko gradnjo po sistemu Tracoba.

Projekt je prejel odkup.

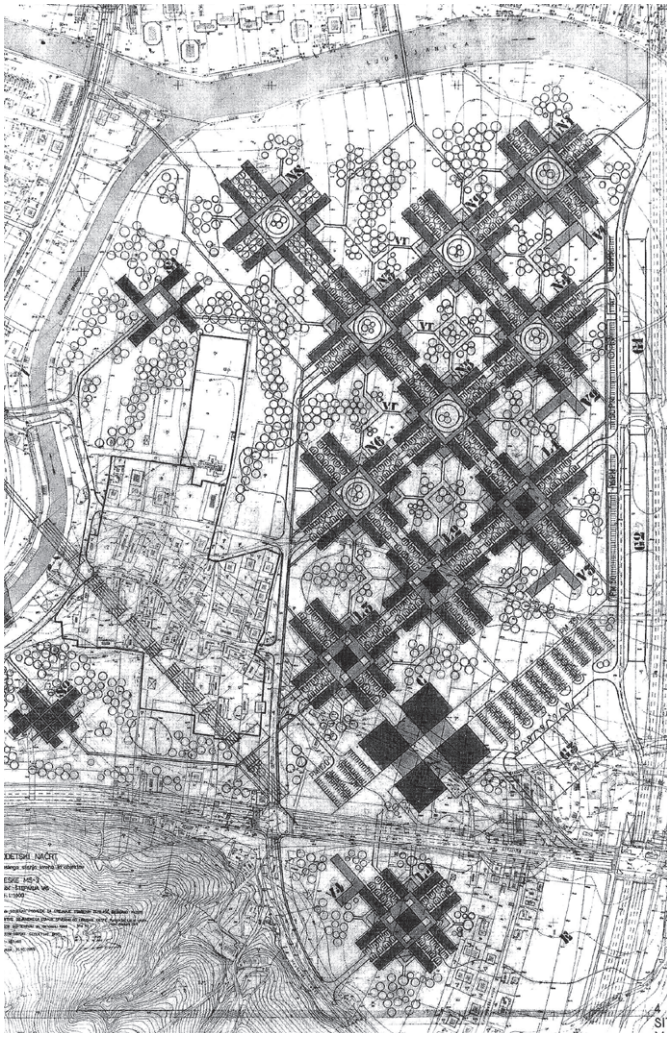

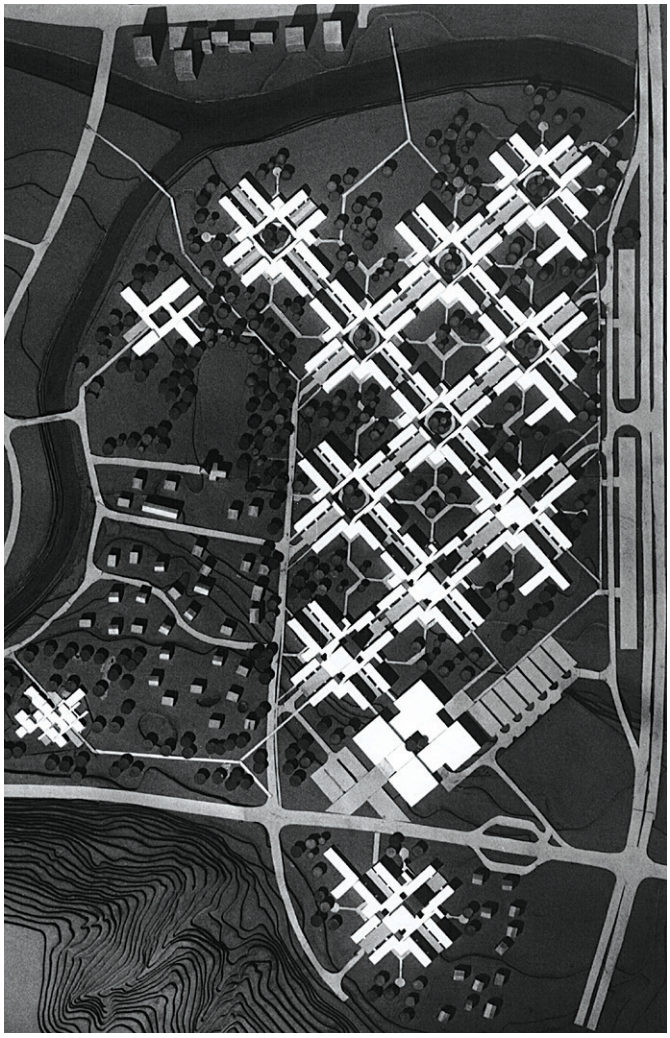

1.

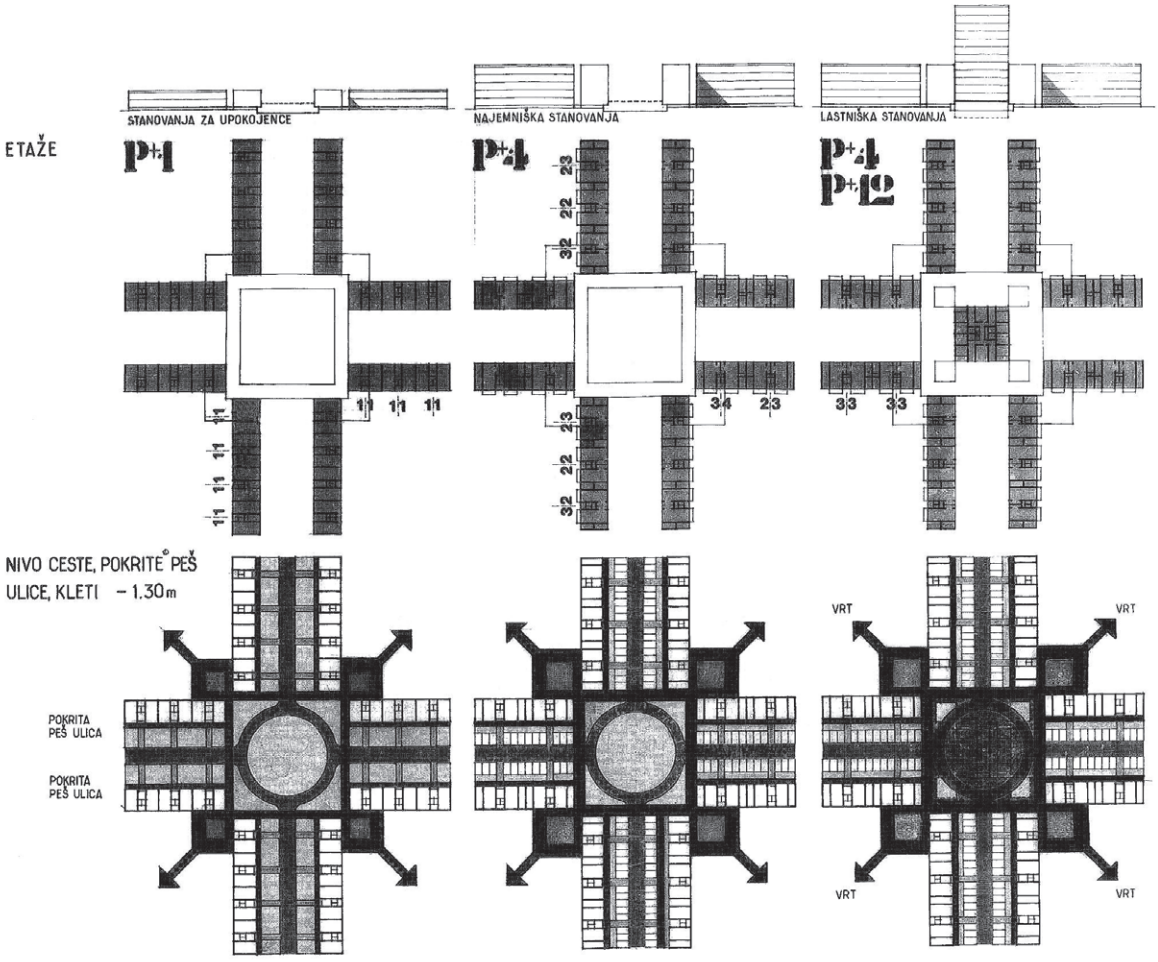

2.

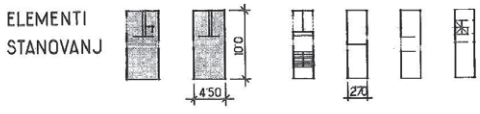

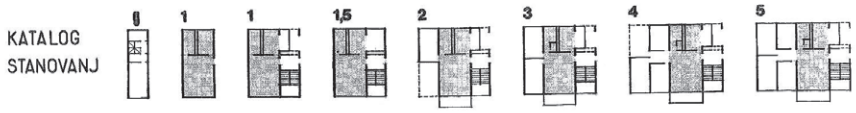

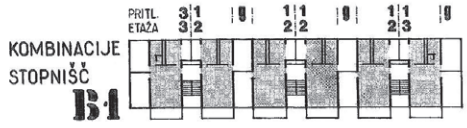

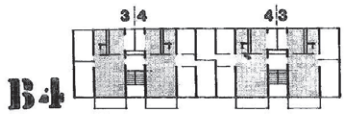

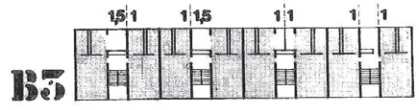

3.

1.
Zazidalna rešitev in maketa
2.
Zasnova zazidalne enote
3.
Tipi stanovanj
4.
Maketa, pogledi

3
TIPI GRUPACIJ
M 1:500
KATALOG
STANOVANJ IN BLOKOV
M 1:200

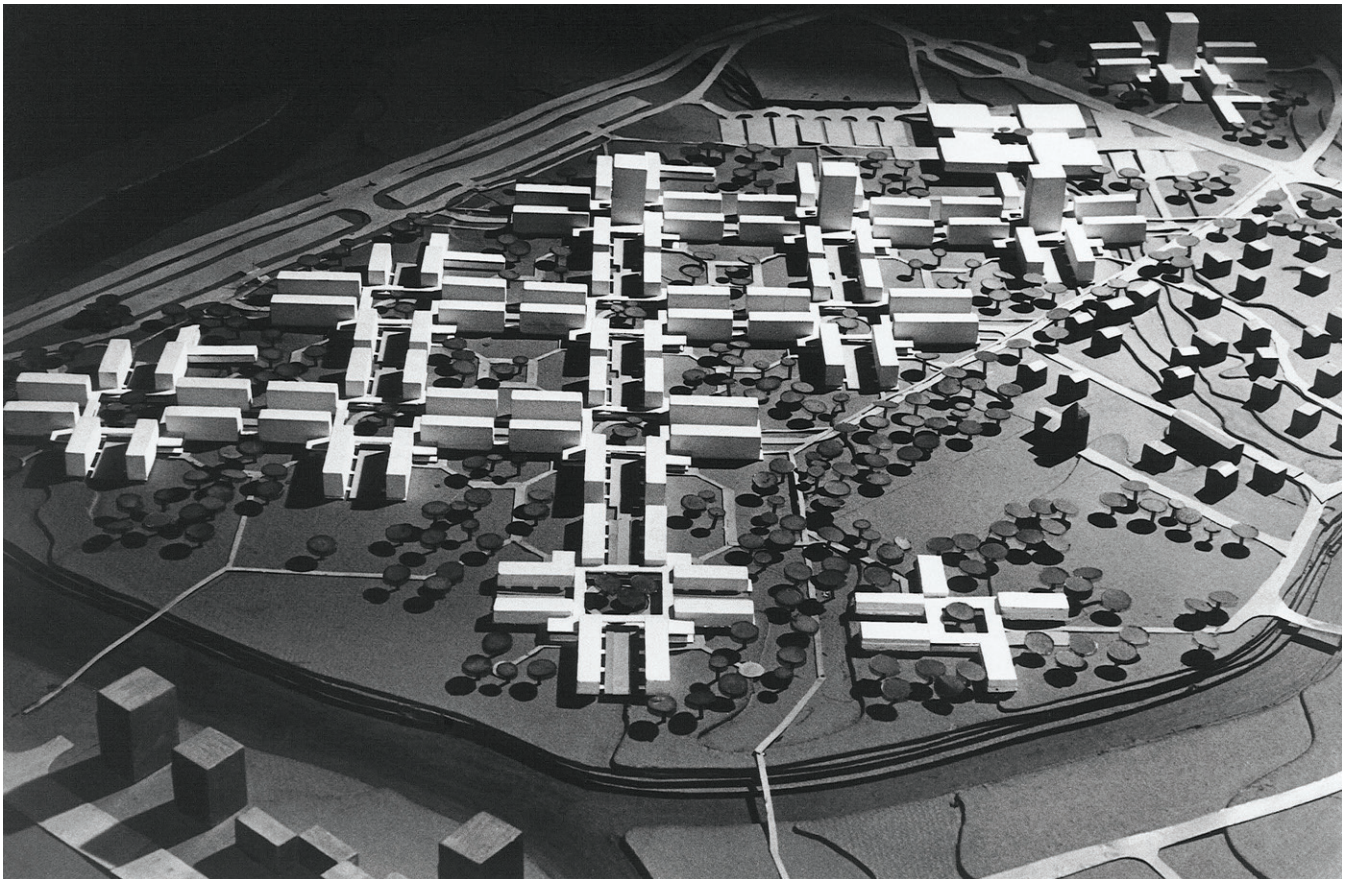

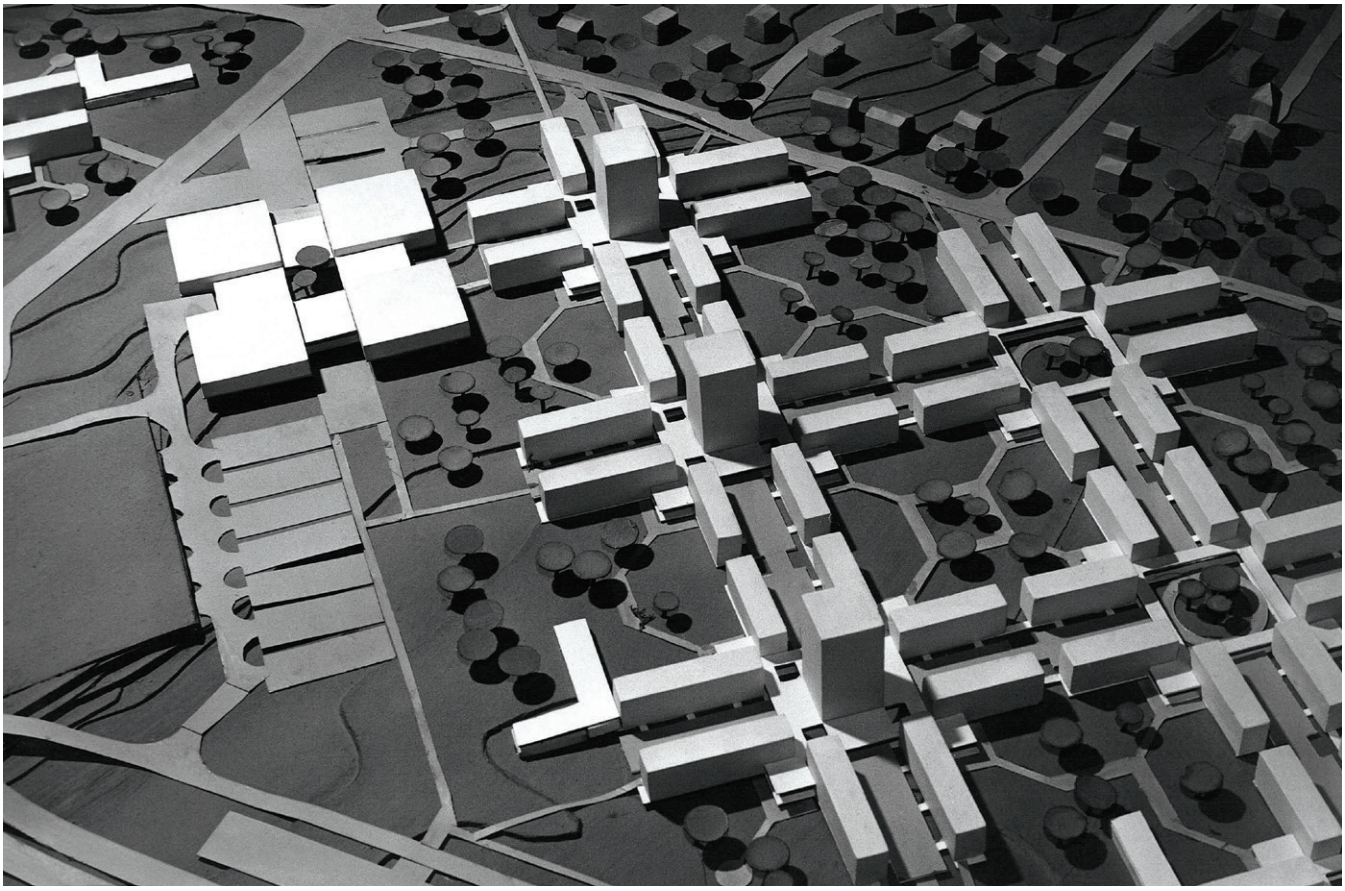

4.

NATEČAJNA REŠITEV ZA TURISTIČNO NASELJE BANJOLE PRI PULI, HRVAŠKA

1971

Avtor: VIKTOR PUST
Sodelavca: BORUT KARDELJ in MARJANA DOLENC
IBT, Enota Ljubljana

Natečajna rešitev predstavlja poskus, kako oblikovati turistično naselje večjih kapacitet brez klasične tipologije blokovnih hotelskih nizov in dvoranskih restavracij - na osnovi geometrije manjših dimenzij in objektov, ki se povezujejo v enotno strukturo pozidave.

Izhodiščna šesterokotna oblika zazidalne mreže omogoča oblikovanje različnih tipov objektov glede na namembnost, obliko, gabarite in gostoto pozidave, hkrati pa omogoča razmeroma "svobodnejši" značaj oblikovanja turističnega naselja.

Projekt ni bil uvrščen v izbor.

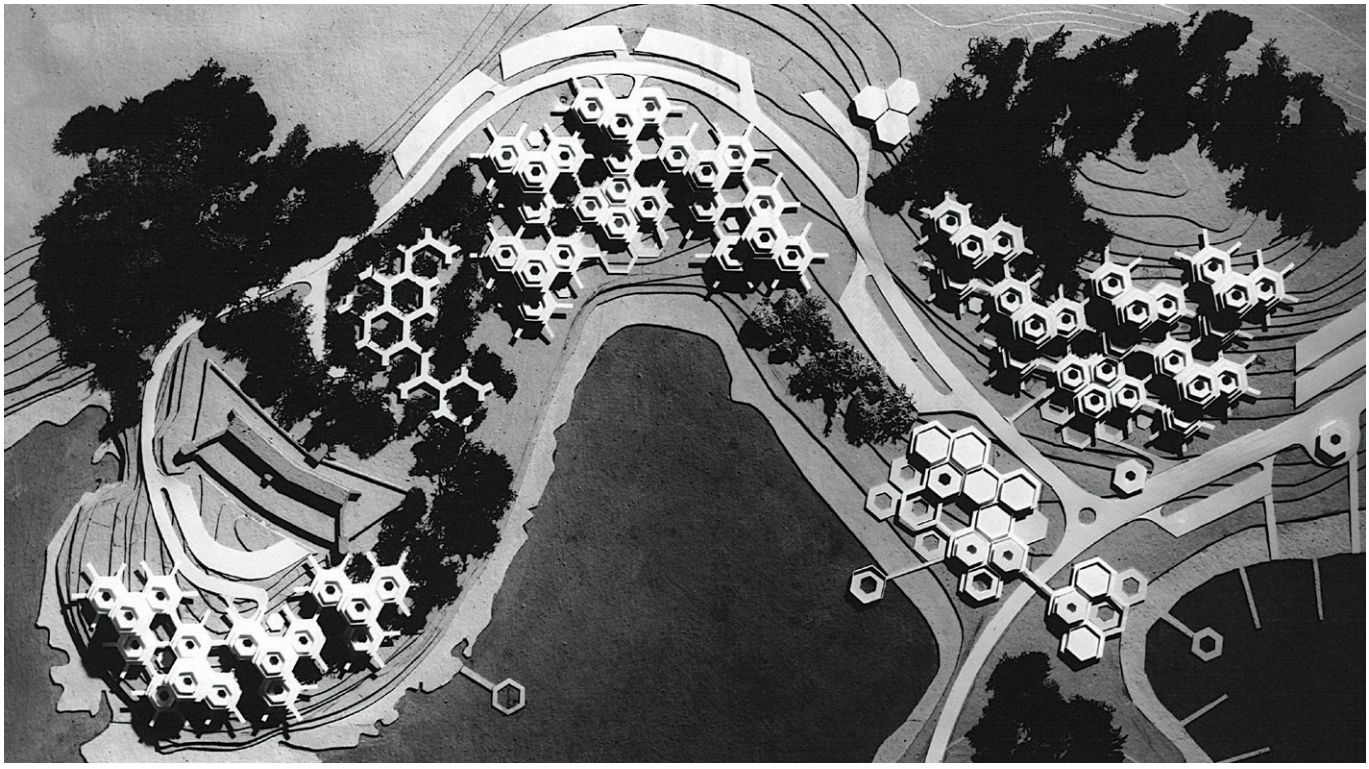

1.
Maketa natečajne rešitve

1.1

VRSTNE HIŠE R – 420, NASELJA V TRZINU (164 hiš) IN V MOSTAH V LJUBLJANI (94 hiš)

1972–1975

Urbanizem: BIRO 71, Domžale in LUZ, Ljubljana
Arhitektura: VIKTOR PUST
SGP Gorica, P.B. Enota Ljubljana

Naselje vrstnih hiš na obeh lokacijah predstavlja aplikacijo tipa hiše (uporabne širine 4.20 m, površine 118.50 m^2) na že obstoječe zazidalne načrte, ki so prvotno vsebovali širše vrstne hiše.

Gradnja ožjih vrstnih hiš z enojnim nosilnim razponom je v Sloveniji postala aktualna v začetku 70-ih let z uvedbo tehnologije tunelskih opažev, ki je omogočila sočasno opaženje nosilnih zidov in stropne plošče. Konstrukcija betonske gradnje z vgrajenimi instalacijami je tedaj predstavljala v gradbeništvu znatno racionalizacijo graditve.
V primerjavi z blokovnimi stanovanji, katerih velikost je bila zaradi kupne moči praktično omejena na cca 65-70 m^2, je pomenila ožja vrstna hiša na robu mesta, zgrajena le do faze "zaključene fasade" (za podobno izhodiščno ceno), možnost postopne pridobitve večje stanovanjske površine za razvoj družine ter individualnejšo obliko bivanja.

Hiša je organizirana v okviru notranje širine parcele 4.20 m po dolžini s pokritim parkingom, vhodnim atrijem, bivalnim delom stanovanja in ograjenim vrtom. Sobe so v etaži in mansardi.

V načrtovanju žal ni uspelo uveljaviti prvotno predvidene oblike betonskega zidu med stanovanji po vsej dolžini parcele, kar bi zagotavljalo večjo individualnost, prav tako ne uporabe trajnejših materialov.

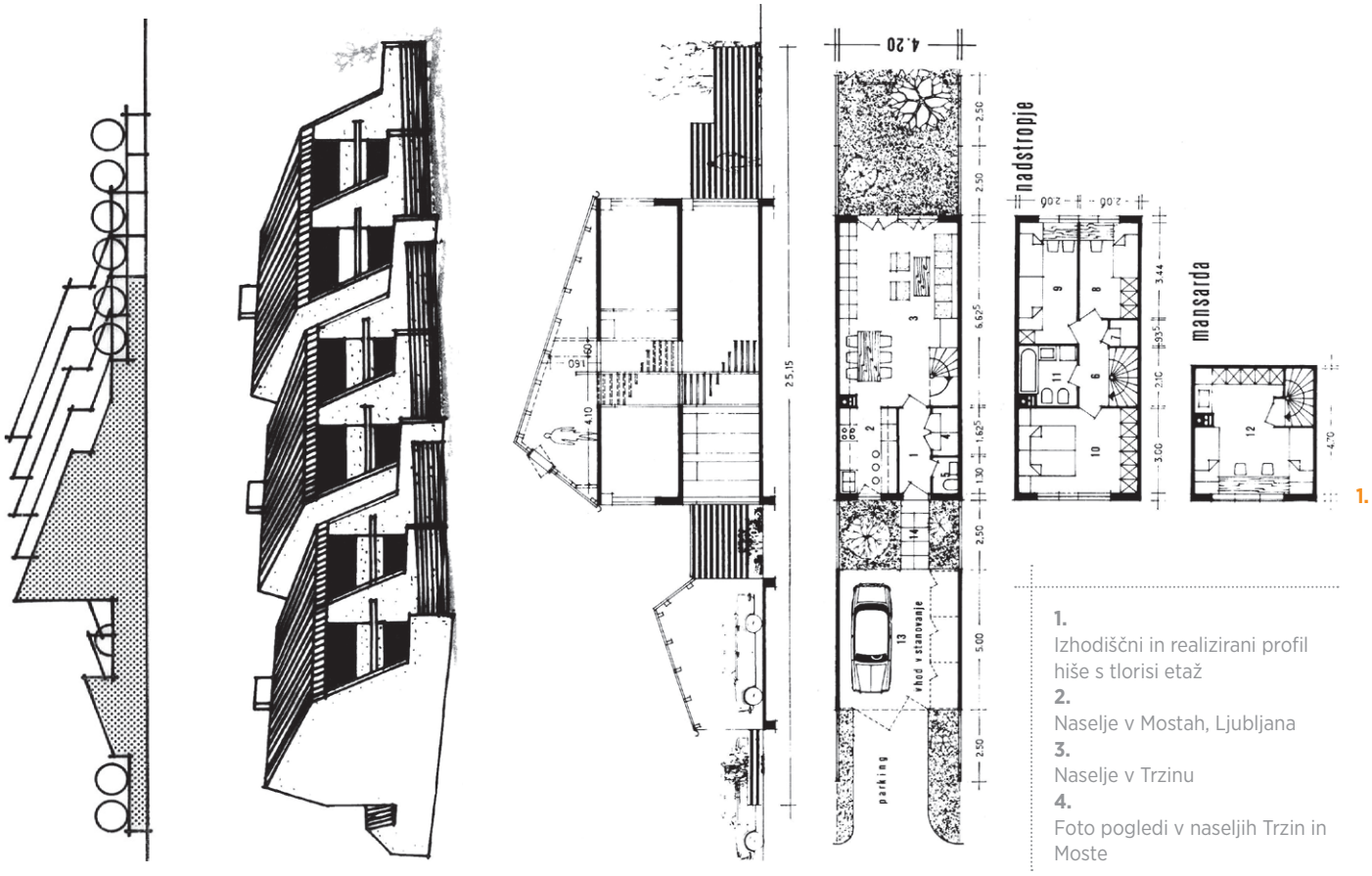

1.

1.
Izhodiščni in realizirani profil hiše s tlorisi etaž
2.
Naselje v Mostah, Ljubljana
3.
Naselje v Trzinu
4.
Foto pogledi v naseljih Trzin in Moste

1.

Potrebno pa je omeniti naslednje: odsotnost kolektivne zavesti stanovalcev za skladen izgled naselja, pomanjkanje enotnih pravil vzdrževanja, neustrezna zakonodaja na tem področju in pomanjkanje nadzora upravnih organov so ključni vzroki za strokovno nedopustne posege, celo nadzidave objektov, in za stihijski izgled naselja.

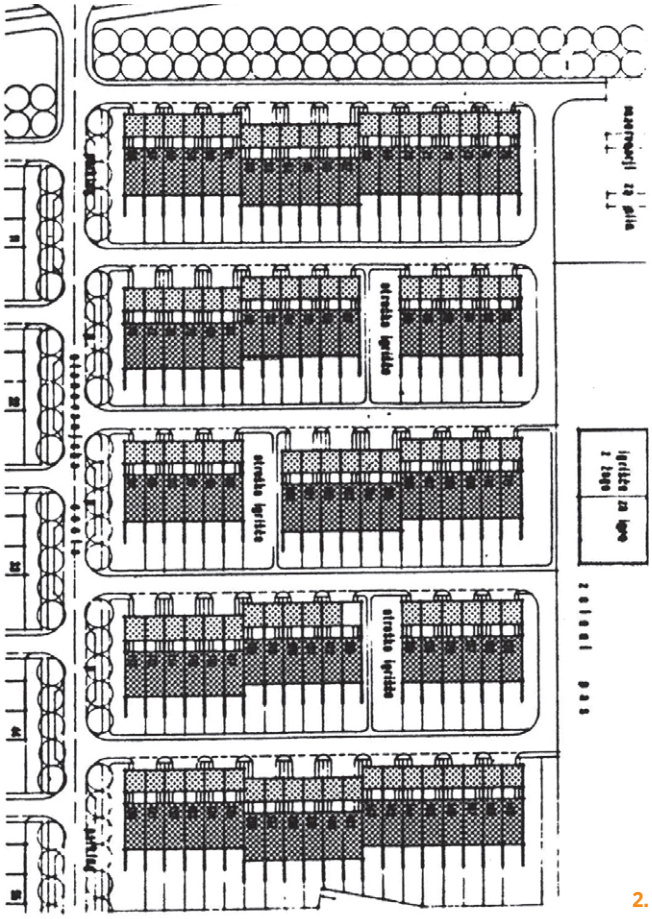

2.

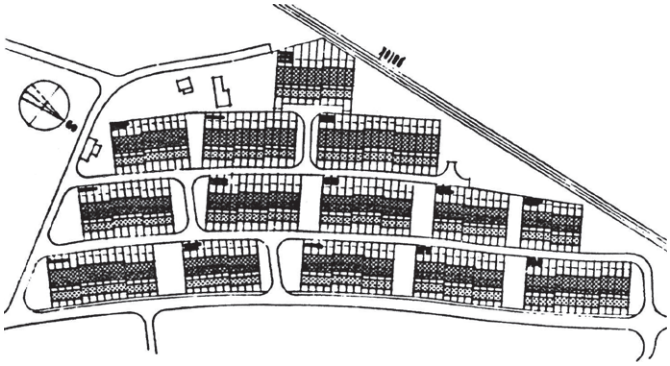

3.

4.

1.1

PROJEKT "VRSTNE HIŠE – BLOK"

1976

Avtor: VIKTOR PUST

V obdobju naraščajočega interesa za organizirano gradnjo strnjenih oblik družinske gradnje predstavlja rešitev "vrstne hiše - blok" vmesno obliko tipologije pozidave med družinsko in večdružinsko gradnjo.

Izhodišče tipologije je, da se z združevanjem dveh simetričnih nizov ožjih vrstnih hiš in z oblikovanjem pokrite parkirne ulice omogoči mirno peš ploščad v nivoju glavnih vhodov v stanovanje. Na ta način se lahko omogoči večje proste zelene površine v naselju. Rešitev omogoča racionalizacijo komunalne opreme in uporabo tehnologije tunelskih opažev, hkrati pa tudi fleksibilno oblikovanje zazidave v prostoru.

Pozidava na osnovi tega modela (z ustreznimi prilagoditvami v oblikovanju) je bila predlagana na dveh lokacijah - v Radomljah pri Domžalah in v Novi Gorici - vendar ni prišlo do realizacije.

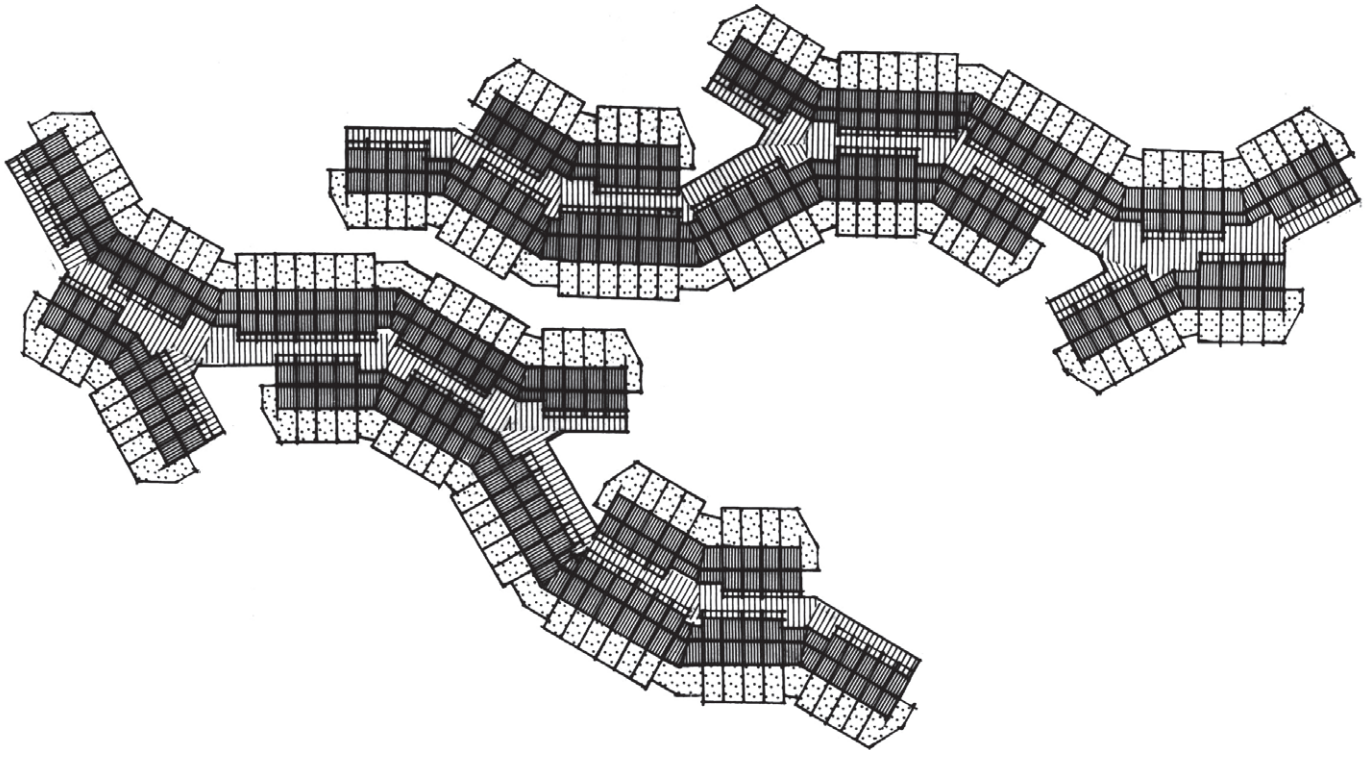

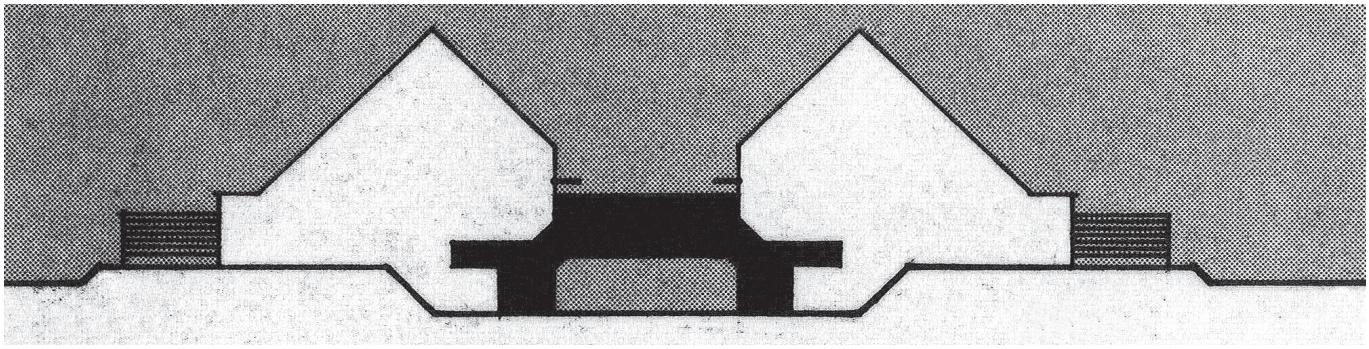

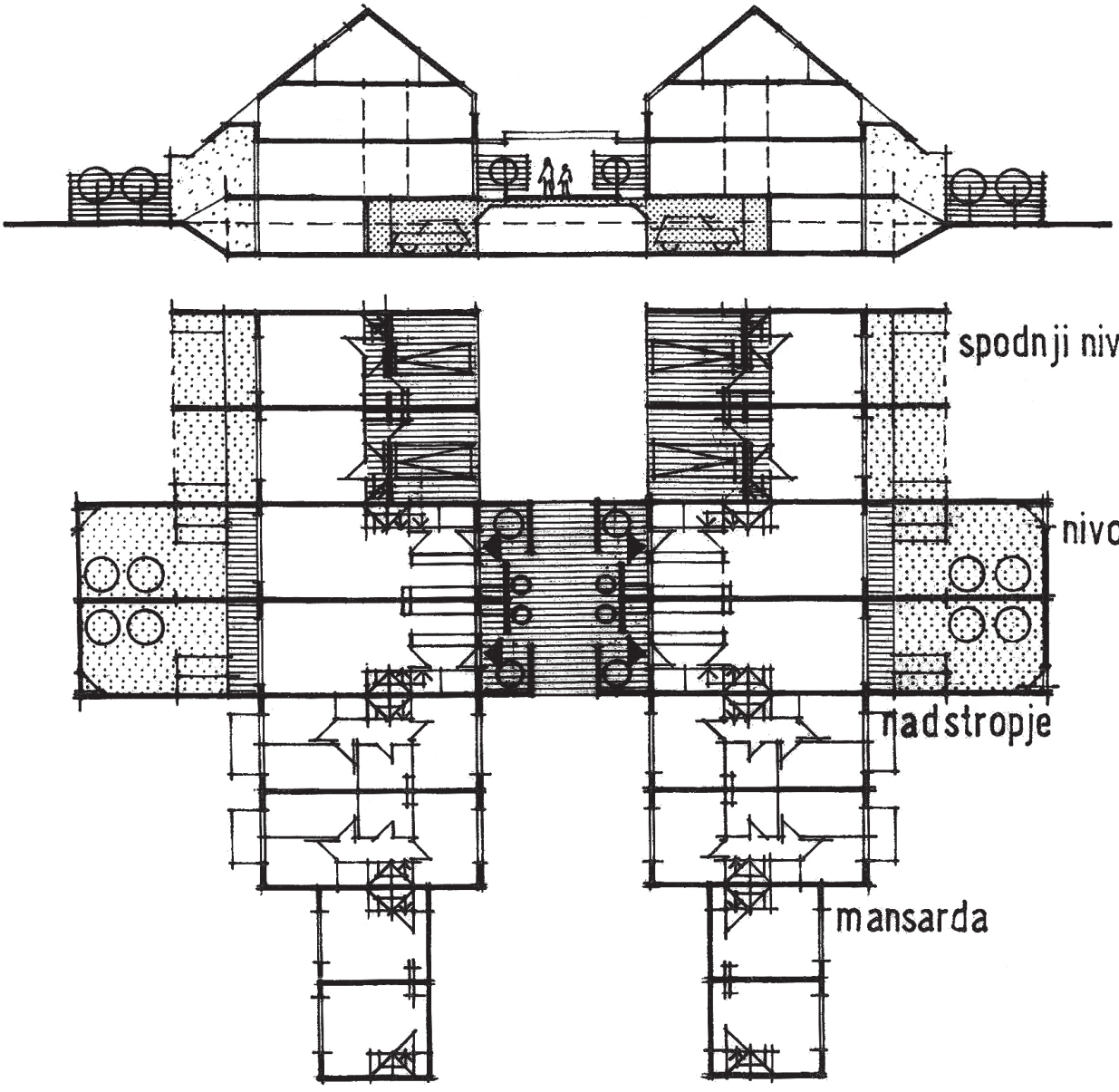

2.

1.
Oblikovanje zazidave in značilni pogled
2.
Tlorisi, prerez, pogled

1.1

NATEČAJNI PROJEKT ZA TIPOLOGIJO OBJEKTOV NA POTRESNEM OBMOČJU V FURLANIJI, ITALIJA

1977

Avtor: VIKTOR PUST
SGP GORICA, P.B. Enota Ljubljana

Po potresu v Furlaniji je Italija razpisala med gradbenimi podjetji v povezavi z arhitekti ponudbeni natečaj za popotresno obnovo z različnimi montažnimi objekti. Na natečaju je sodelovalo podjetje SGP Gorica s projektantsko ekipo, v sodelovanju z italijanskimi partnerji, s katerimi je bila dogovorjena tehnologija montažnih betonskih elementov.
Natečajni projekt rešuje tipe različnih vrst objektov v izbrani tehnologiji gradnje, ki jih je možno realizirati: atrijske, hiše na pobočju s terasami in vrstne hiše.
Projekt je bil uvrščen v ožji izbor, na osnovi česar je SGP Gorica kot izvajalec dobil nekatere posle na tem področju, vendar pa ni prišlo do naročila projektantu - avtorju.

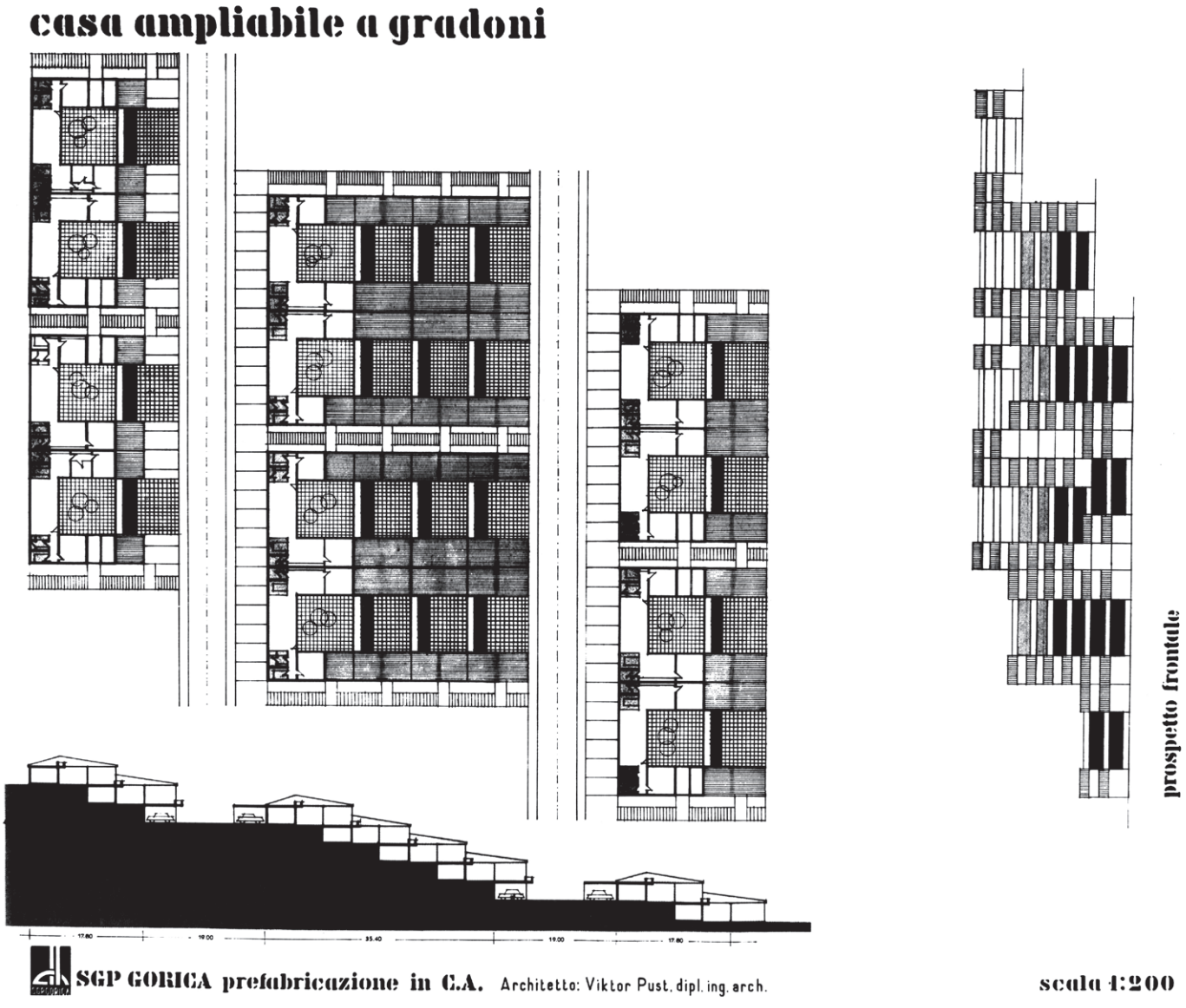

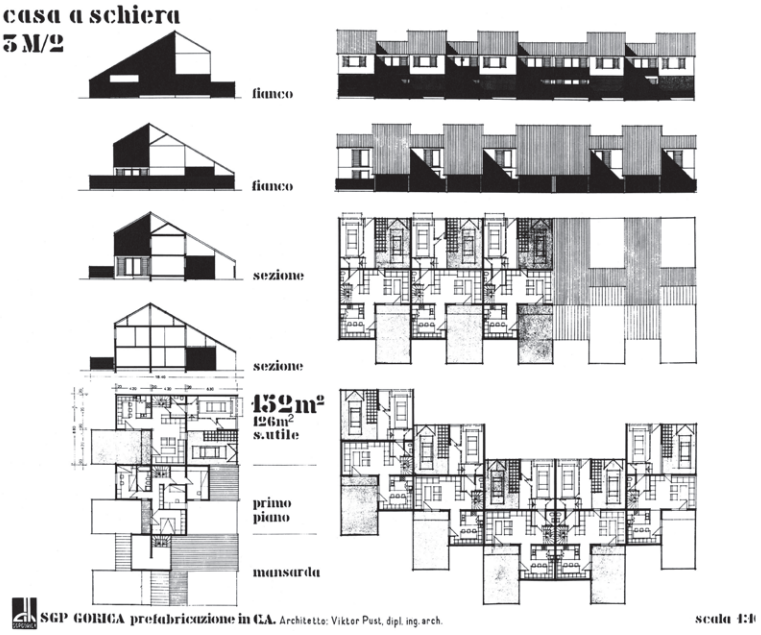

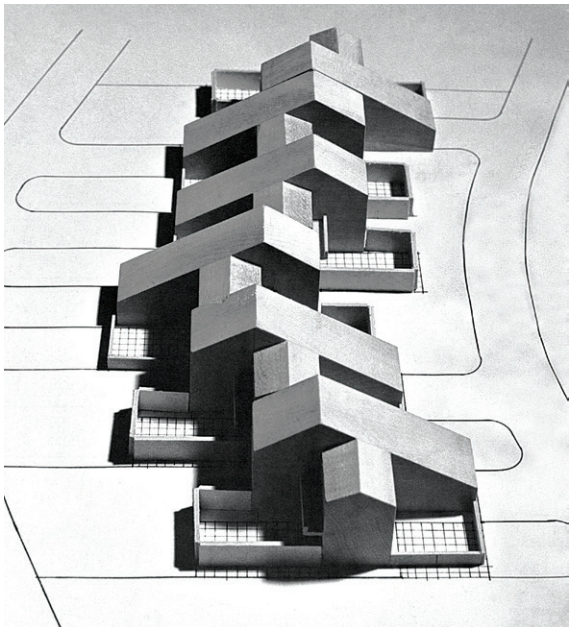

2.

1.
Strnjena zazidava hiš na pobočju
2.
Vrstne hiše
3.
Verižna atrijska zazidava

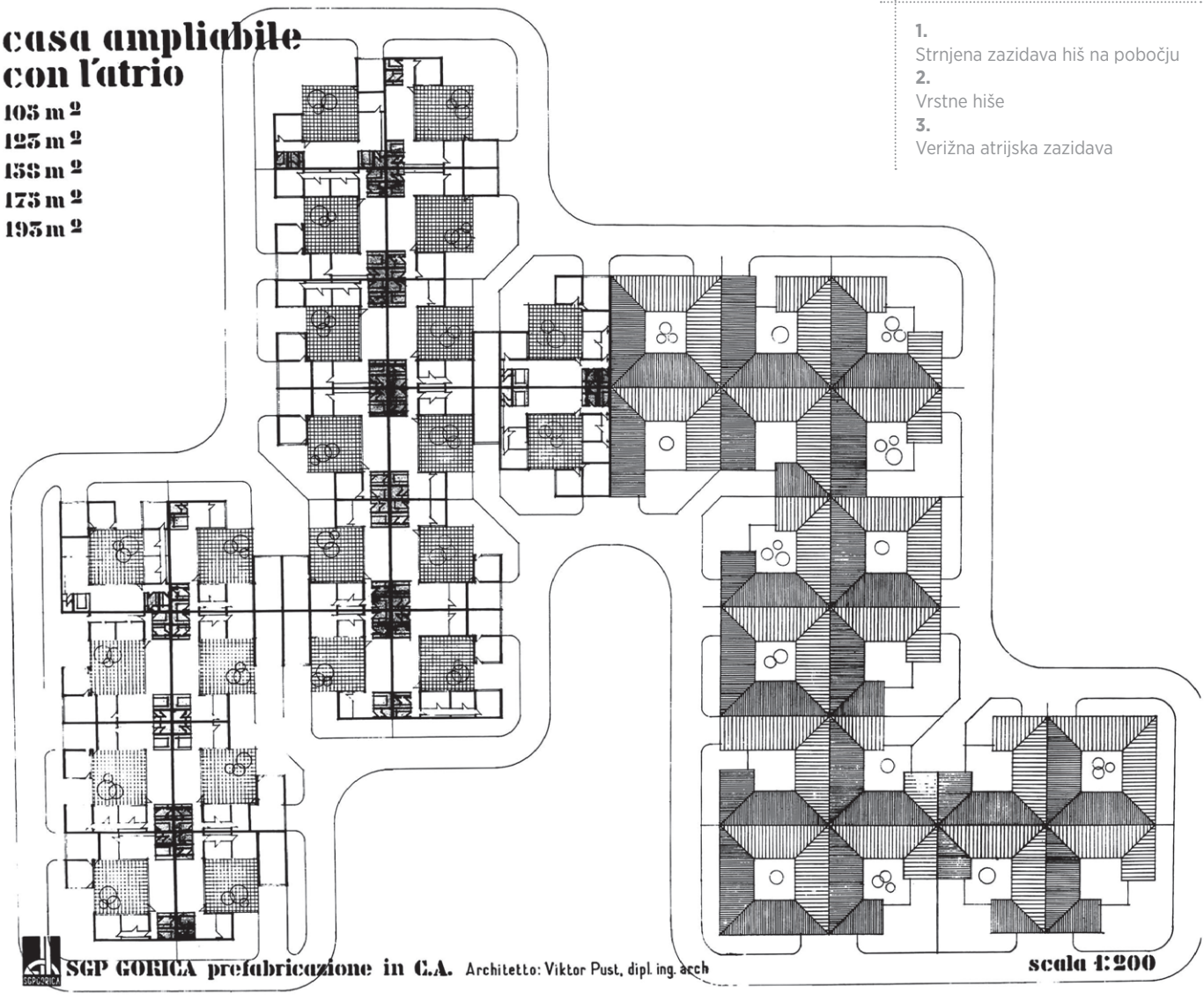

3.

1.1

NASELJE NADOMESTNE GRADNJE, ZGORNJI KAŠELJ, LJUBLJANA

96 stanovanj

1977–1978

Urbanizem in arhitektura: VIKTOR PUST
Sodelavka: LEA PAVŠEK
SGP Gorica, P.B. Enota Ljubljana
Izvedbeni zazidalni načrt: LUZ, MIRKO MRVA in VIKTOR PUST

V Sloveniji je bilo v začetku 70-ih let aktualno vprašanje ustreznih nadomestnih stanovanj za odpravo barakarskih naselij. V ta namen je bila družba oz. politika pripravljena odstopiti od nekaterih veljavnih standardov velikosti stanovanj. Pojavile so se ideje o nadomestnih objektih ustreznejšega "barakarskega" tipa.
V teh razmerah sem pripravil predlog tipologije manjših verižno "atrijskih" stanovanj in ga ponudil pristojnim mestnim institucijam. Predlog je bil sprejet in določena je bila lokacija naselja na posebej izločenem predelu mesta, na prostoru bivše deponije. Sledila je pogodba z gradbeno organizacijo SGP Gorica za izdelavo projekta in izgradnjo naselja 96 minimalnih družinskih stanovanj, površine od 30 do 48 m^2.
Sprva, po vselitvi strank - najemnikov, je bilo upanje, da se bo naselje razvijalo z določenim občutkom za enotnost v oblikovanju ograj in pri vzdrževanju objektov. Kasneje, po spremembi družbenega sistema, ko je nastala možnost za odkup najemniških stanovanj, pa se je struktura stanovalcev z njihovimi interesi bistveno spremenila glede na najemniški ali lastniški status; to se odraža v različnem odnosu stanovalcev do vzdrževanja in spreminjanja objektov.
Vsekakor je danes za naselje značilna popolna stihija v razvoju in razvrednotenje prvotno predvidenega značaja bivalnega okolja.

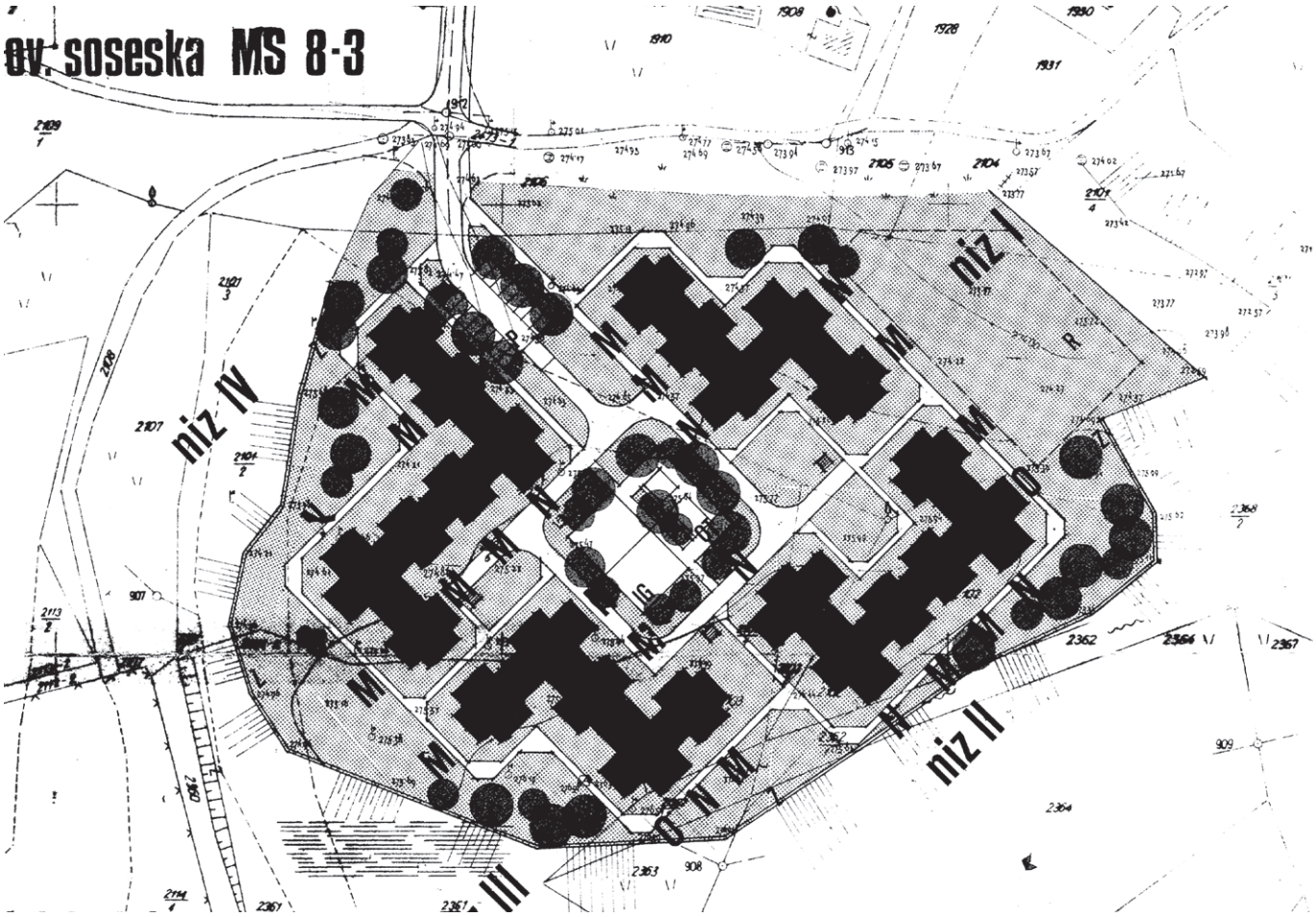

1.

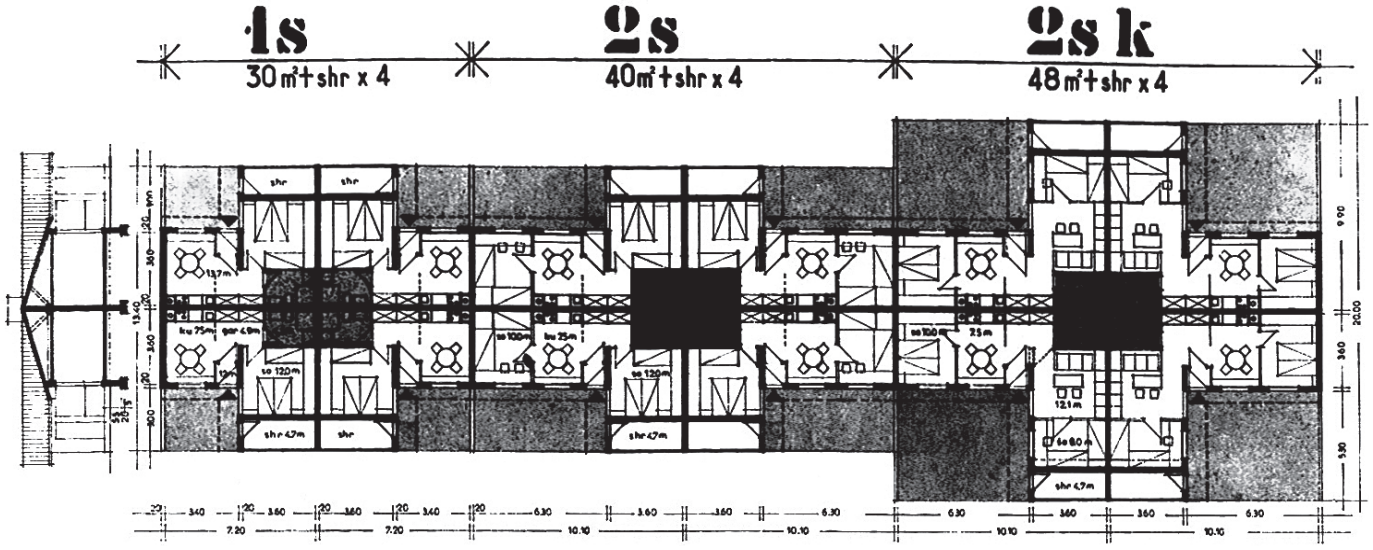

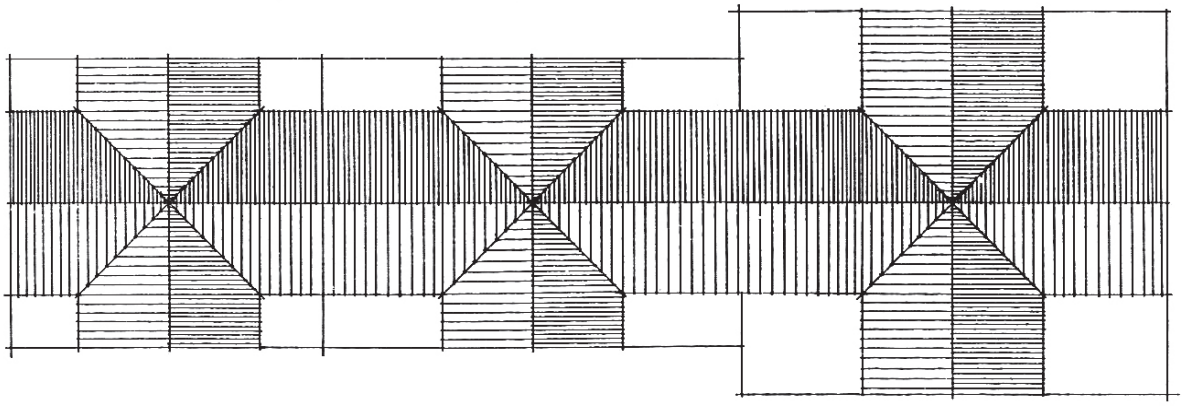

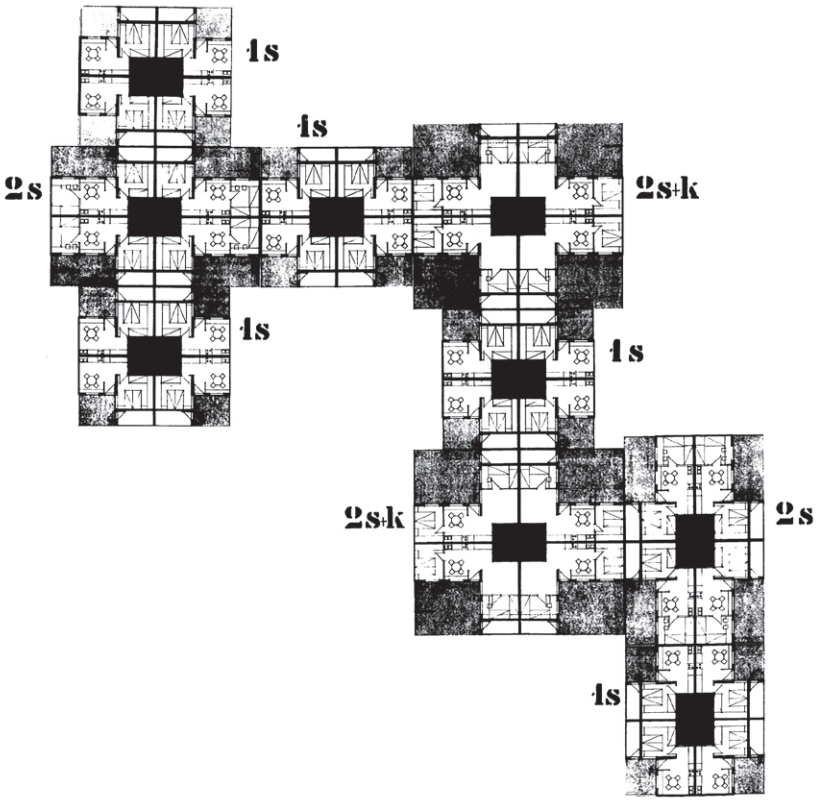

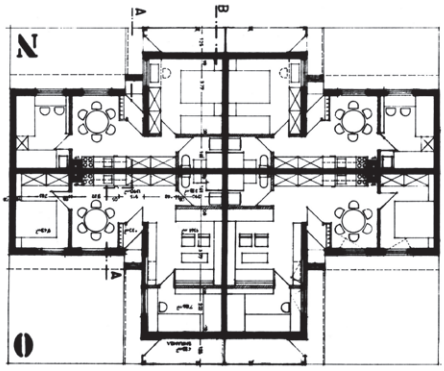

2.

1.
Izhodiščna in izvedbena rešitev zazidave
2.
Tipologija hiš oz. stanovanj
3.
Foto pogledi ob izgradnji, danes je značilni stihijski razvoj naselja

3.

1:1

NASELJE 76 NADOMESTNIH STANOVANJ V ČRNUČAH
1977-1978

Izhodiščna urbanistična rešitev: LUZ
Arhitektura: VIKTOR PUST z LEO PAVŠEK
SGP Gorica, P.B. Enota Ljubljana

V okviru izvajanja mestnega Programa za odpravo barakarskih naselij je prišlo do odločitve, da se predvidena zazidava treh nizov vrstnih hiš, ki jo je izdelal LUZ, preoblikuje za potrebe minimalnih nadomestnih stanovanj.
Nize objektov sestavljajo skupine štirih stanovanj v dveh nivojih - po dve stanovanji v pritličju z ograjenim vrtom in dve stanovanji v etaži, dostopni s skupnega stopnišča. V okviru stopnišča so rešeni tudi shrambni prostori. Površine stanovanj so 34 in 46 m^2 - odvisno od konstruktivnega razpona objektov.
Podobno kot pri prvem naselju nadomestnih stanovanj v Zgornjem Kašlju je tudi za to naselje značilno stihijsko spreminjanje zunanjosti objektov. Tako se je v 90-ih letih zelo nestrokovno spremenil zunanji izgled - verjetno celo z vednostjo upravnega organa - a brez vednosti in možnosti sodelovanja projektanta avtorja.
Primer nazorno odraža odsotnost potrebne zakonodaje, ki bi zagotavljala strokovnost in sodelovanje projektanta pri vzdrževanju in spremembah zunanjosti objektov.

1.
Zazidalna rešitev
2.
Tipologija objektov, stanovanja
3.
Foto pogledi objektov ob izgradnji

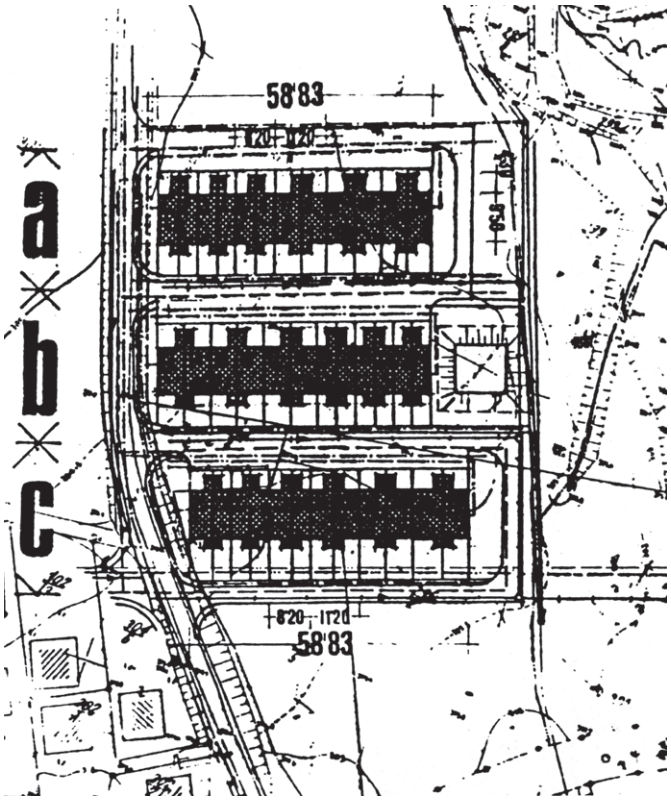

1.

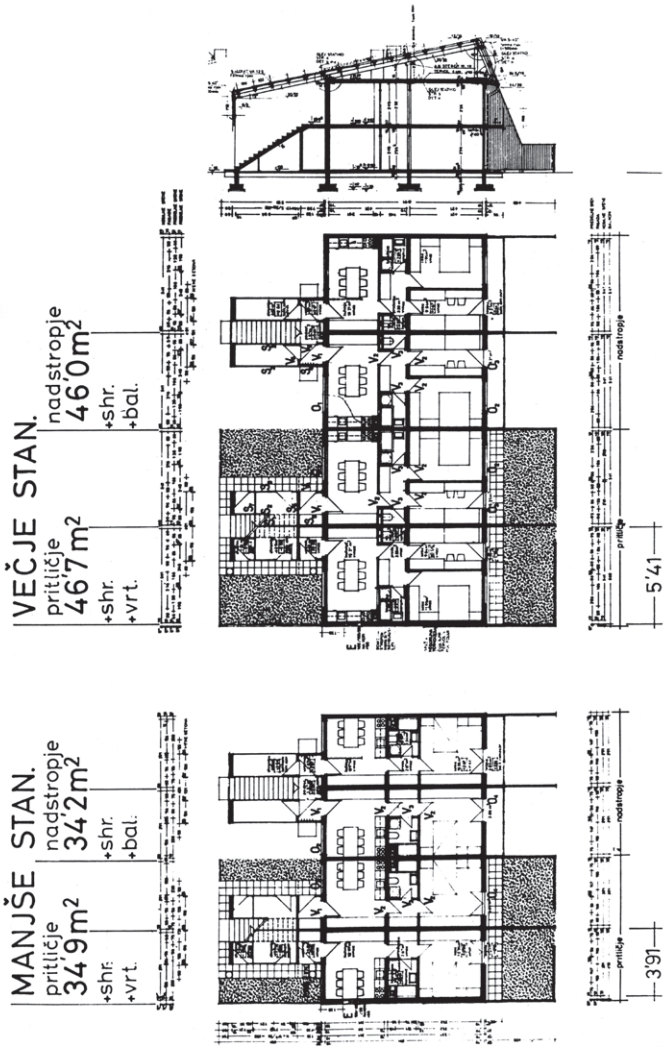

2.

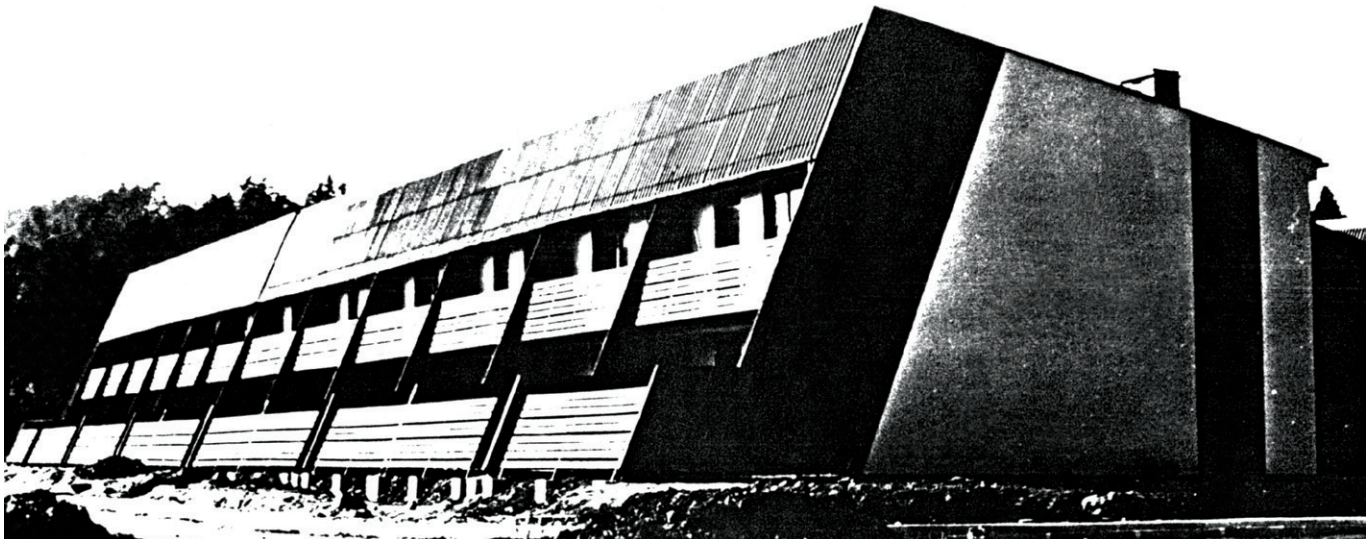

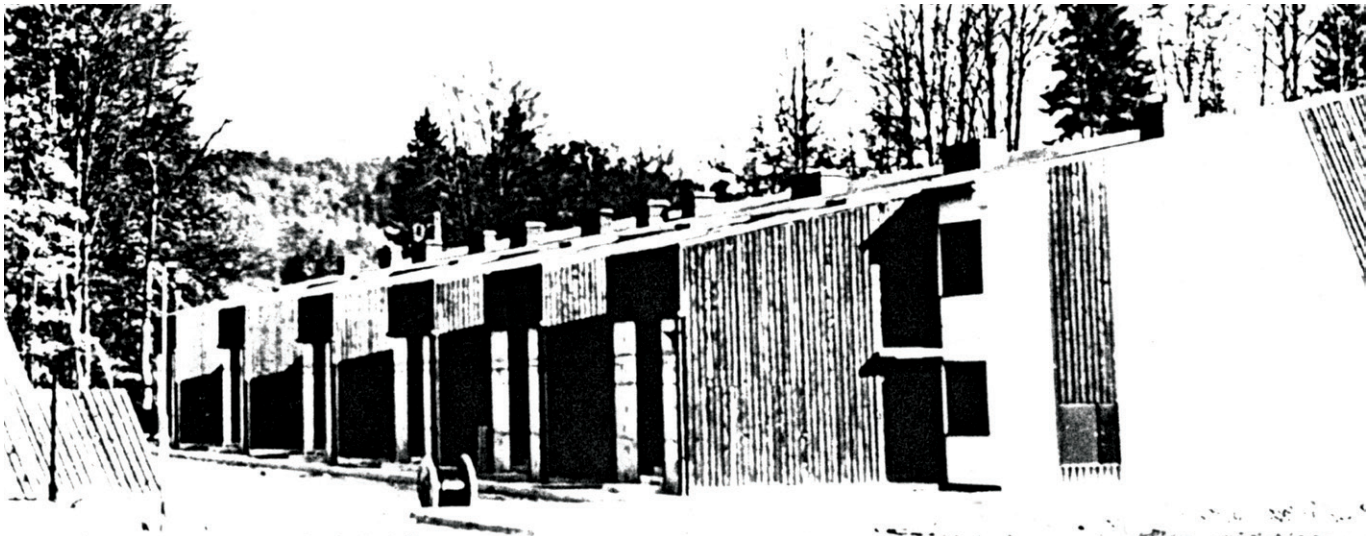

3.

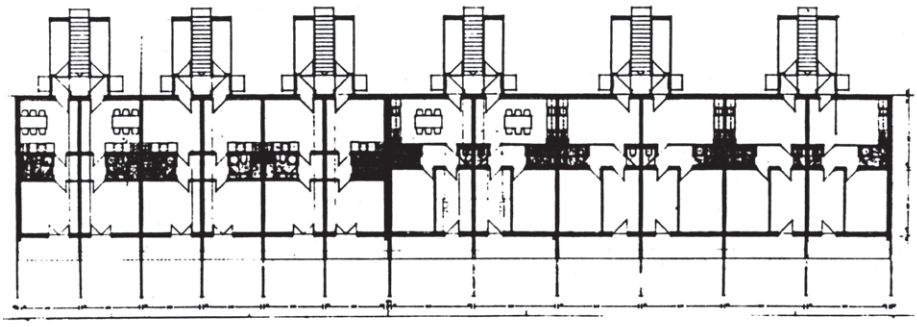

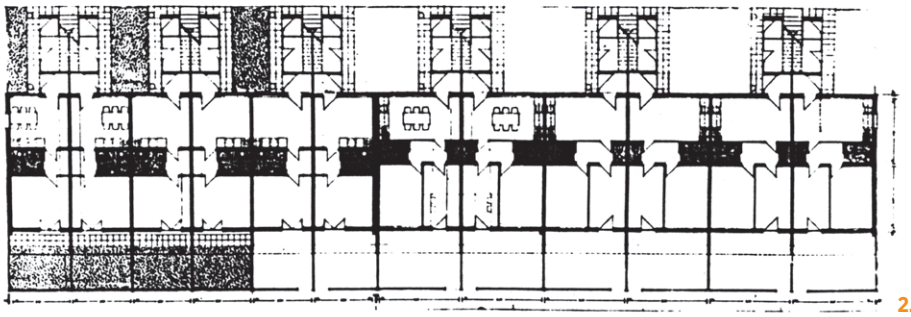

2.

4.
DANAŠNJE STANJE SPREMINJANJA FASADE IN STIHIJSKEGA RAZVOJA NASELJA

4.

1.1

NATEČAJNA REŠITEV ZA TIPOLOGIJO OBJEKTOV V SOSESKI RUDNIK - JURČKOVA POT, LJUBLJANA

1978

Avtor: VIKTOR PUST
Sodelavka: LEA PAVŠEK
SGP Gorica, P.B. Enota Ljubljana

Leta 1978 je bil razpisan vabljeni natečaj za variantne rešitve tipologije objektov za potrebe izdelave zazidalnega načrta, ki ga je pripravljal LUZ oz. nosilec projekta Roman Rems. Podane so bile velikosti zazidalnih območij oz. enot za vrstne in atrijske hiše, določena je bila prometna rešitev dovoznih cest in garaž ob vstopu v naselje.

Natečajna rešitev predlaga tipologijo vrstnih hiš z razvitim tlorisom v globino parcele in z notranjim atrijem ter delno z mansardno etažo.

Tipologija atrijskih hiš je zasnovana na osnovi racionalne kompaktne strukture ali mreže zidov, ki določajo velikost parcel in omogočajo različno rast hiše v notranjosti parcele.

Natečajna rešitev ni bila izbrana za realizacijo.

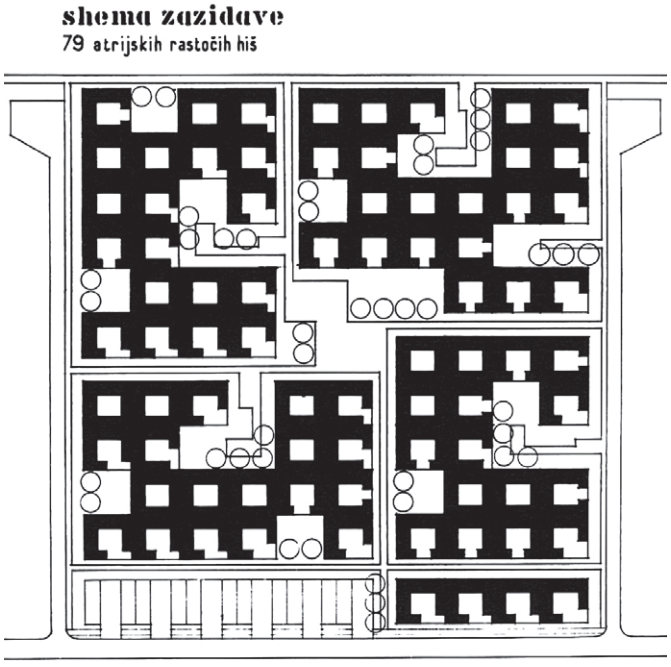

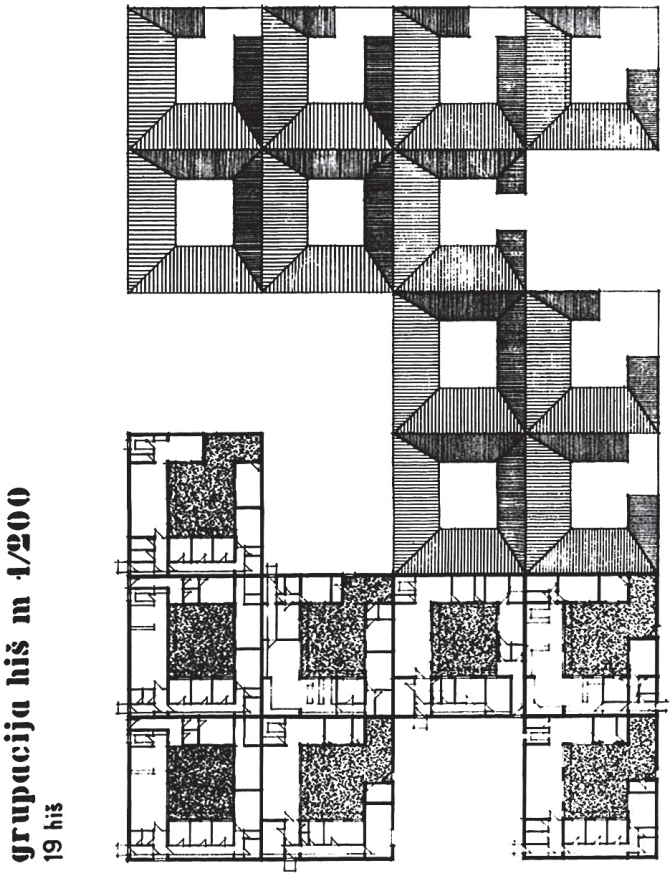

1.
Zazidava in tipologija atrijskih hiš
2.
Zazidava in tipologija vrstnih hiš z notranjim atrijem

1.

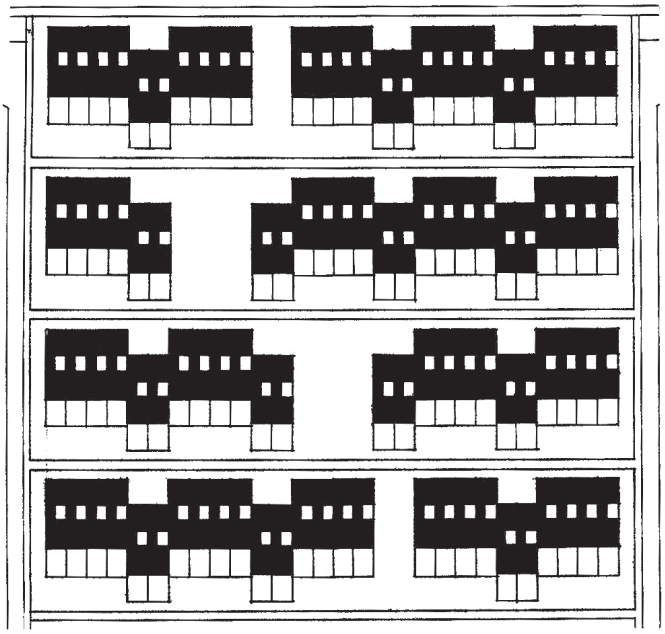

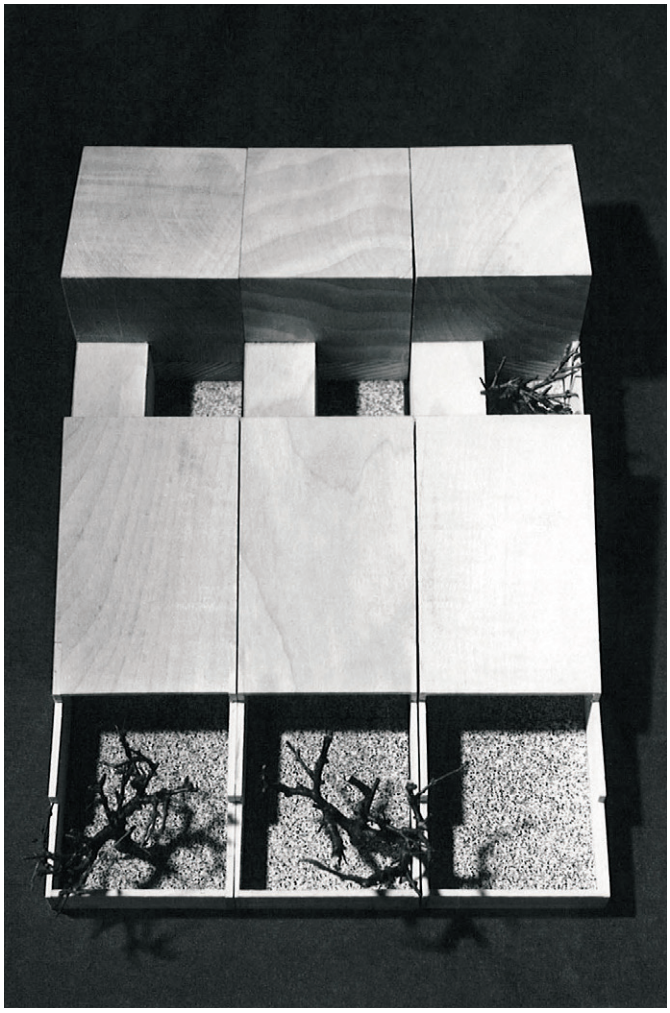

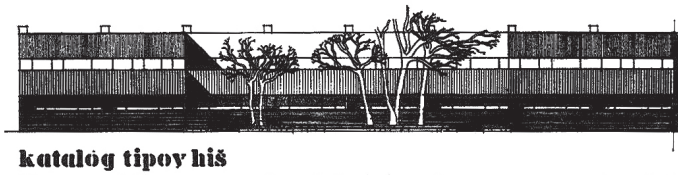

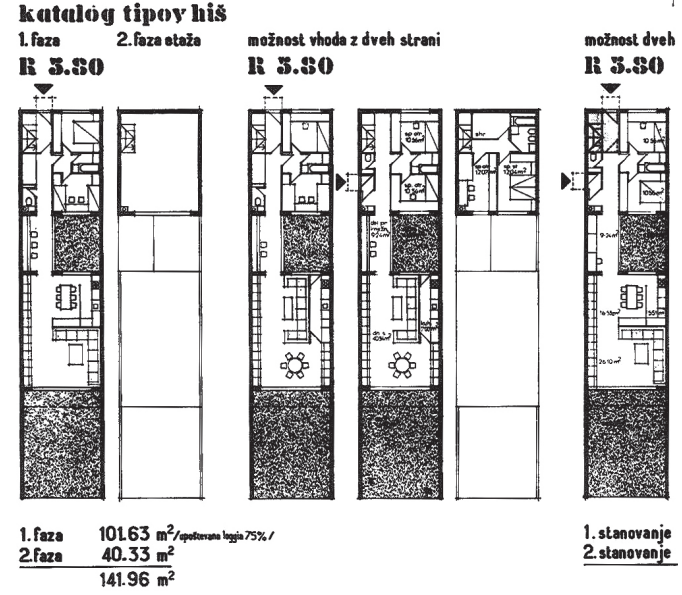
katalog tipov hiš
1. faza
2. faza etaža
R 3.30
možnost vhoda z dveh strani
R 3.30
možnost dveh
R 3.30
1. faza 101.63 m²/upoštevana loggia 75%/
2. faza 40.33 m²
141.96 m²
1. stanovanje
2. stanovanje

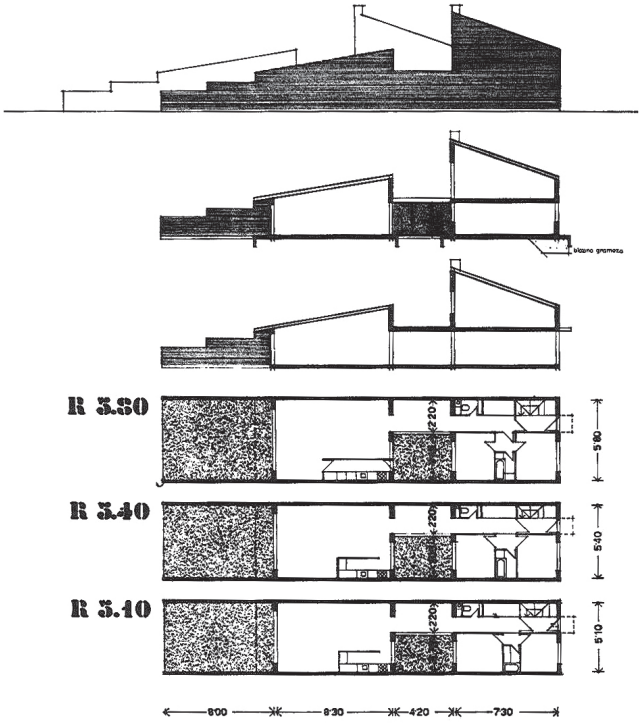
R 3.30
R 3.40
R 3.40
800
830
420
730

1:1

PROJEKT ZA OBJEKTE V SOSESKI NOVE POLJANE, LJUBLJANA
po podanem zazidalnem načrtu
1977-1980

Nosilca zazidalnega načrta: LUZ, BARBARA FURLAN in MARJAN VRHOVEC
Projektant objektov: VIKTOR PUST
Sodelavke: LEA PAVŠEK, MAJDA BERGANT-KOŽELJ in BARBARA MIKLAVC
IMOS, SGP Gorica, P.B. Enota Ljubljana

V okviru tedanje pogoste prakse, da LUZ kot urbanistični zavod izdela zazidalni načrt na osnovi standardne tipologije objektov, nato pa sledi razpis med gradbenimi organizacijami kot potencialnimi investitorji za projektiranje in izgradnjo soseske, je bila tudi ta soseska predmet podobnega razpisa. Tako sem v prvi polovici 70 tih let po naročilu SGP Gorica kot potencialnemu izvajalcu pristopil k reševanju tipologije objektov ter v okviru možnosti tudi ustreznih prilagoditev zazidave. Pri projektu sta sodelovala Darko Lečnik in Alenka Pavlin.
Vendar pa se je zaradi problematike z zemljiščem načrtovanje za dalj časa ustavilo. Kasneje pa je prišlo do javnega razpisa med gradbenimi izvajalci za izgradnjo soseske vključno z načrtovanjem.

Pri izdelavi ponudbenega elaborata gradbenega združenja IMOS in SGP Gorica za izgradnjo celotne soseske so sodelovala, poleg projektne ekipe, tudi vodstva vseh gradbenih podjetij v združenju. V projektiranju so bili upoštevani interesi in tehnologija izvajalcev. Z ozirom na podano tipologijo objektov je bilo projektiranje omejeno na oblikovanje objektov in v tem okviru na diferenciacijo spodnjih stanovanj z atriji in manjšimi terasami ter večjih stanovanj na zgornjih etažah z razglednimi terasami.

V informacijo o tedanjih razmerah v projektantski dejavnosti v okviru gradbenih podjetij naj povem dogodek, ki osvetljuje tedanje vrednotenje dela arhitektov. Projektiranje stanovanjske gradnje je bilo namreč finančno pogojeno za rutinski način dela, cena za projektiranje celotnega naselja je bila s strani gradbeništva normirana na samo 2 % investicije (čeprav to nikakor ni zadostovalo za ustrezno kakovostno oblikovanje). Dogodilo se je, da je pri tiskanju ponudbenega elaborata, ki je vseboval projekte in specifikacijo vseh ponudbenih cen, pomotoma izpadla postavka za ceno projektiranja. Ko sem vodstvo opozoril, da je potrebno ponudbo nujno dopolniti, mi je bilo rečeno, da to ni potrebno, ker da je cena projektiranja zanemarljiv znesek v sklopu celotne investicije.

Ponudba je bila sicer sprejeta in soseska predvidena za izgradnjo. Vendar pa so se problemi s pridobivanjem zemljišča, ki je bilo v uporabi JNA, toliko zavlekli, da je čez leta dozorela odločitev za spremembo zazidalnega načrta soseske in za razpis javnega natečaja.

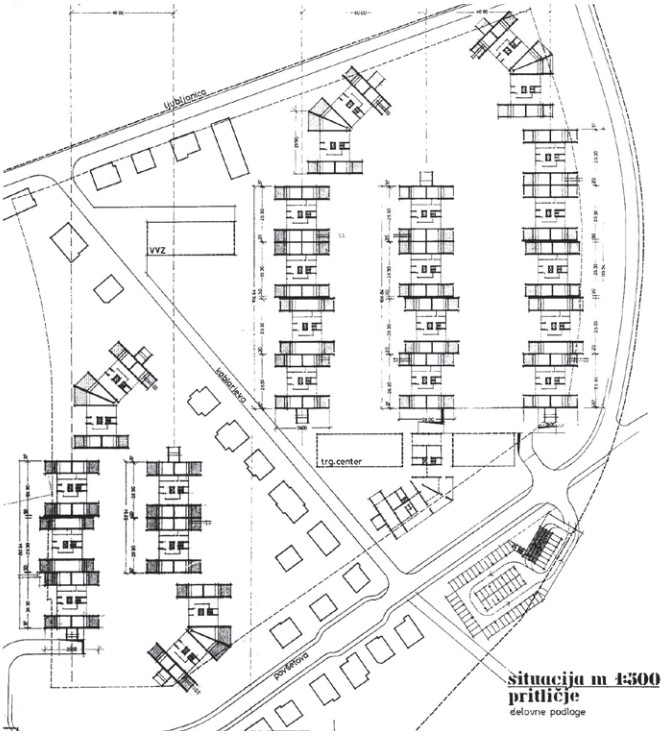

1.

1. Zazidalna situacija objektov, nivo pritličja
2. Maketa objektov
3. Prerez in značilni tlorisi etaž

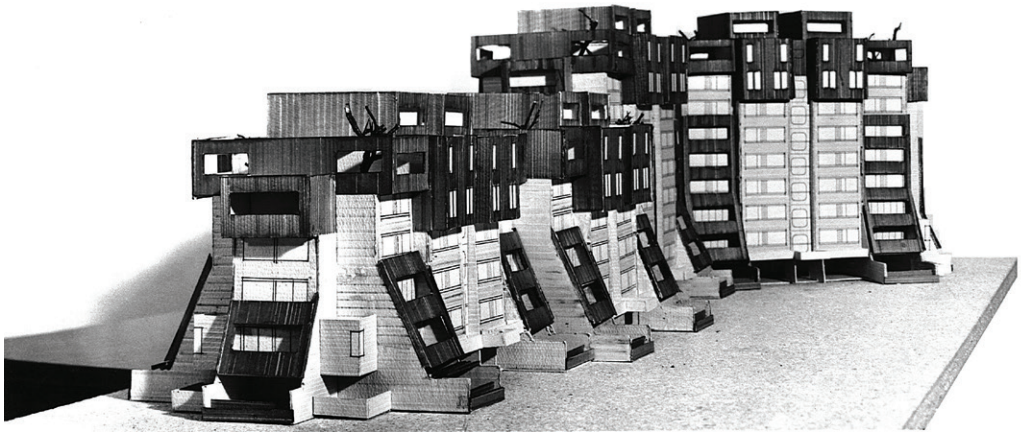

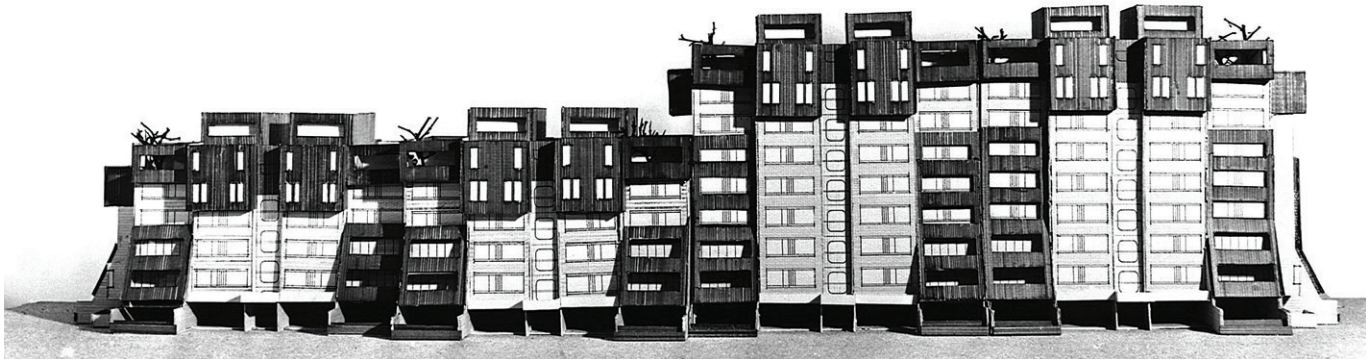

2.

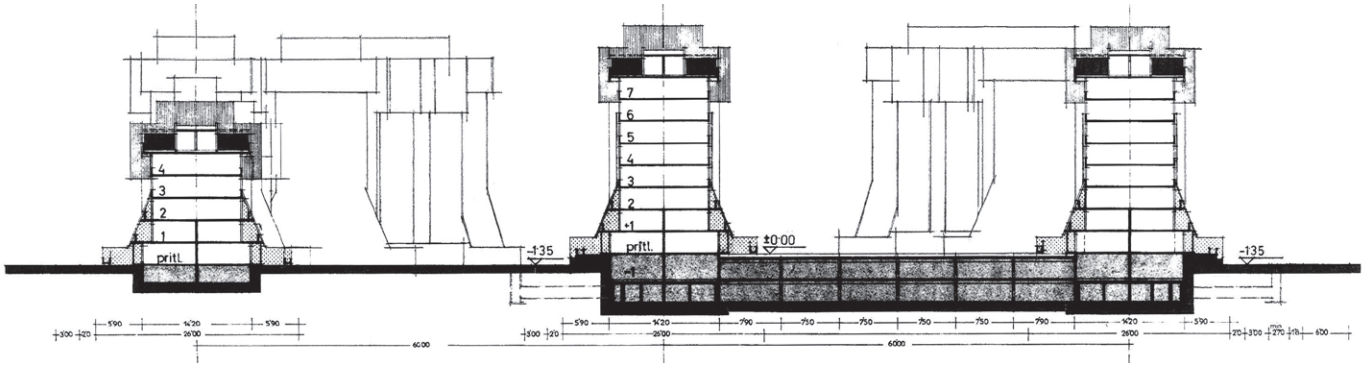

pritličje • varianta 1

4 manjša stanovanja

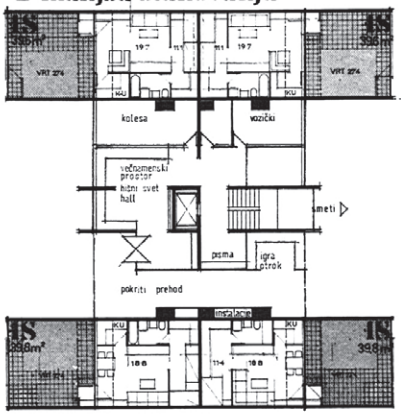

4 stanovanja

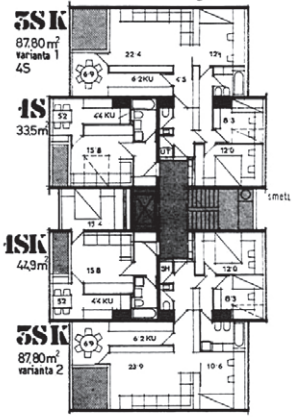

terasna stanovanja

4 manjša dupleks stan.

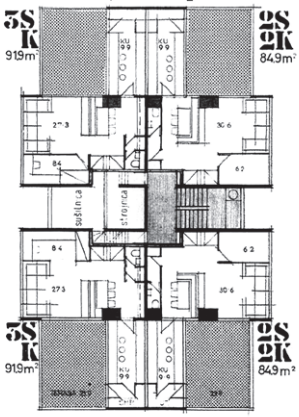

3.

1.1

NATEČAJNA REŠITEV ZA STANOVANJSKE OBJEKTE V SOSESKI KARE 8, LEDINE, NOVA GORICA

1978

Avtor: VIKTOR PUST z LEO PAVŠEK in MAJDO KOŽELJ
SGP Gorica, P.B., Enota Ljubljana

Območje pozidave je bilo predvideno za gradnjo višjih blokovnih objektov vzdolž glavne ceste in za vrstne hiše na zahodni strani. Natečajna rešitev oblikuje niz blokovnih objektov različnih višin s specifičnim oblikovanjem spodnjih in zlasti zgornjih stanovanj z večjimi terasami in atriji.
Projekt vsebuje 256 stanovanj v objektih gabaritov P+6, P+8 in P+10.
V notranjosti območja projekt predlaga tipologijo strnjene gradnje vrstnih stanovanj v obliki "vrstne hiše - blok" z interno, poglobljeno garažno ulico in ločenim peš nivojem vhodov v stanovanja. Območje sestavljajo zazidalne enote po 12 hiš, ki imajo po 6 hiš postavljenih obojestransko. Namen natečajne rešitve je bil, da v pogojih gostejše pozidave hiš omogoči mirne peš ambiente in zelene površine v naselju.
Predložena rešitev šteje 94 vrstnih hiš širine 3.60 m. Stanovanja so organizirana v treh nivojih.
Projekt vsebuje 2 varianti širine hiš oz. stanovanj: hišo uporabne širine 3.60 m, površine 108 m^2, vključno z garažo, in hišo širine 4.20 m, površine 126 m^2.
Rešitev ni bila izbrana za realizacijo.

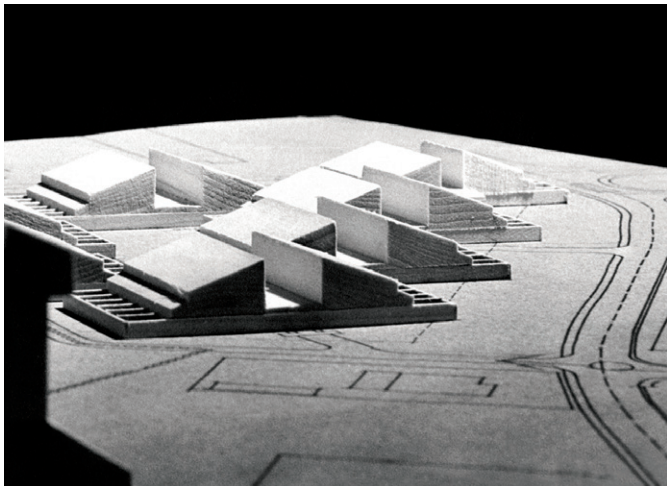

1.
Zazidalna rešitev
2.
Tipologija objektov "vrstne hiše - blok"
3.
Pogledi, maketa

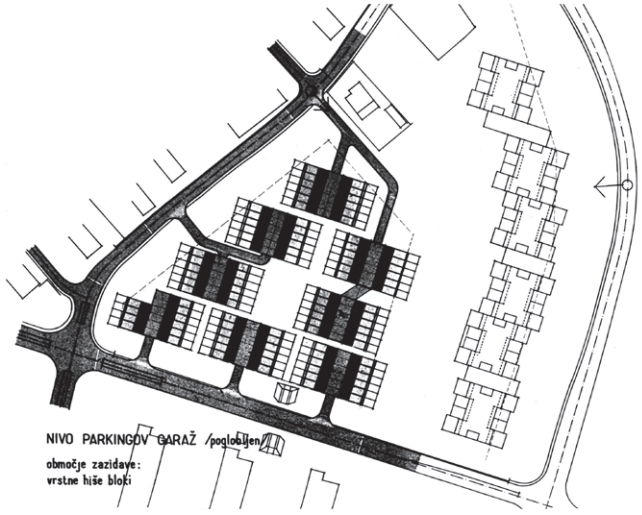

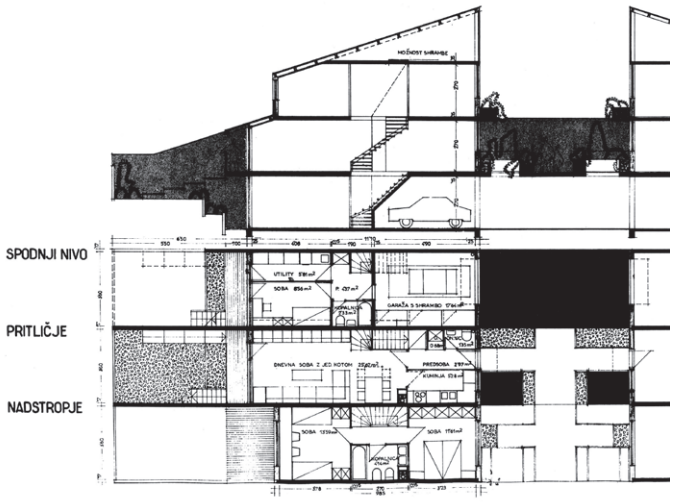

1.

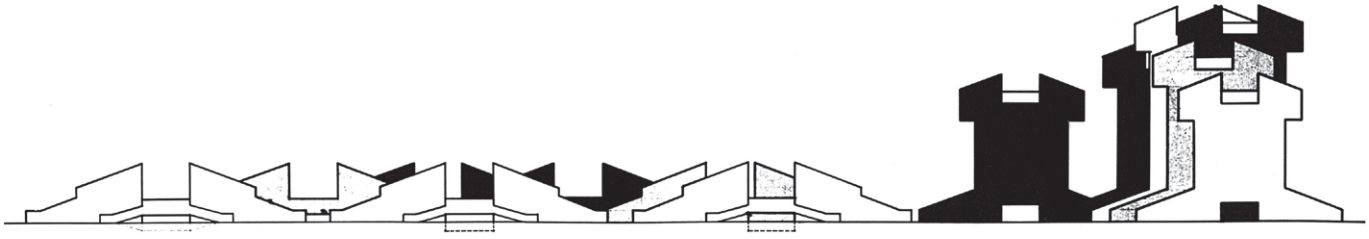

pogled z Lavričeve ceste

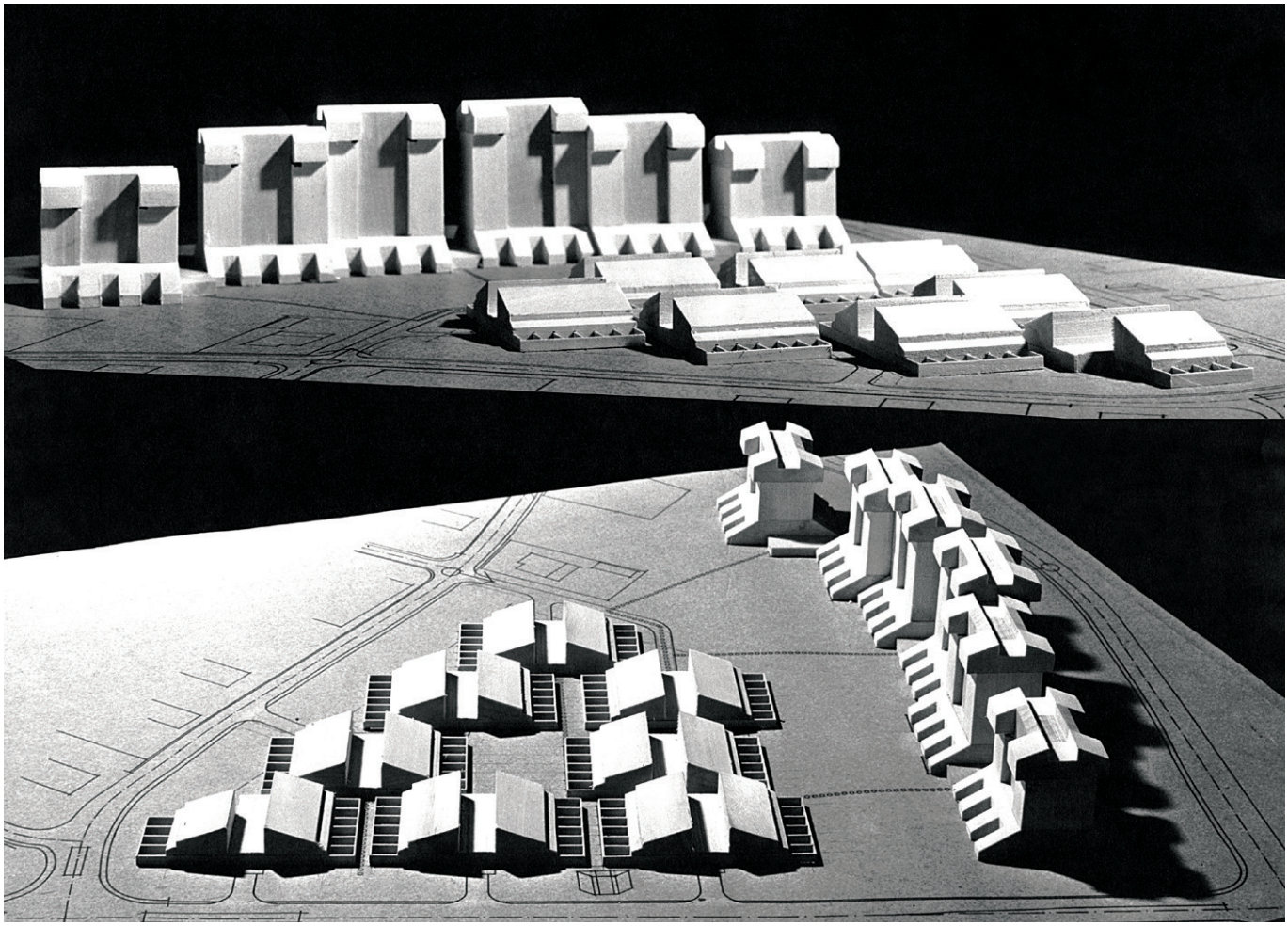

3.

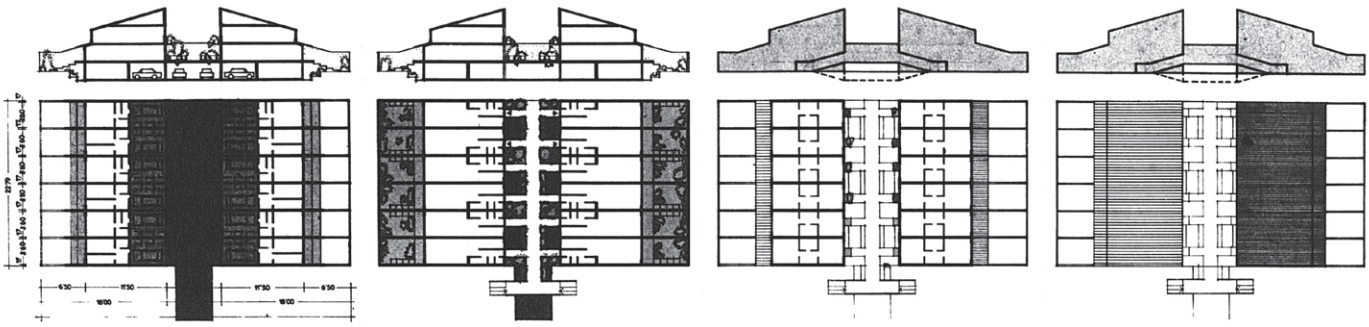

SPODNJI NIVO
garažna ali parkirna ulica
samostojna soba, shrambe

PRITLIČJE
dvignjena zelena peš ulica z vhodi
dnevni prostori z atrijem

NADSTROPJE
spalni prostori

STREHE

2.

1.1

NATEČAJNI PROJEKT ZA SOSESKO ŽUSTERNA, KOPER
1978

Avtor: VIKTOR PUST
Sodelavke: MAJDA BERGANT KOŽELJ, LEA PAVŠEK in BARBARA MIKLAVC
SGP Gorica, P.B. Enota Ljubljana

Natečajna rešitev novega mestnega območja na pobočju zasleduje specifični značaj oblikovanja primorskih mest z značilno vzdolžno pozidavo in osnovnimi komunikacijami po plastnicah.

Objekti oz. sosedstva so organizirana vzdolž horizontalnih ulic in s prečnimi stopničastimi povezavami, ki ločijo, glede na konfiguracijo zemljišča, značilne dele naselja.
Zasnova vsebuje, poleg osrednjega dela - jedra, še naselja z lokali, trgi in garažami ter različne vrste tipologije objektov - od več stanovanjskih blokovnih objektov do vrstnih in atrijskih hiš.

Zasnova omogoča oblikovanje večine stanovanj s pogledi proti morju.

Projekt ni bil uvrščen v izbor.

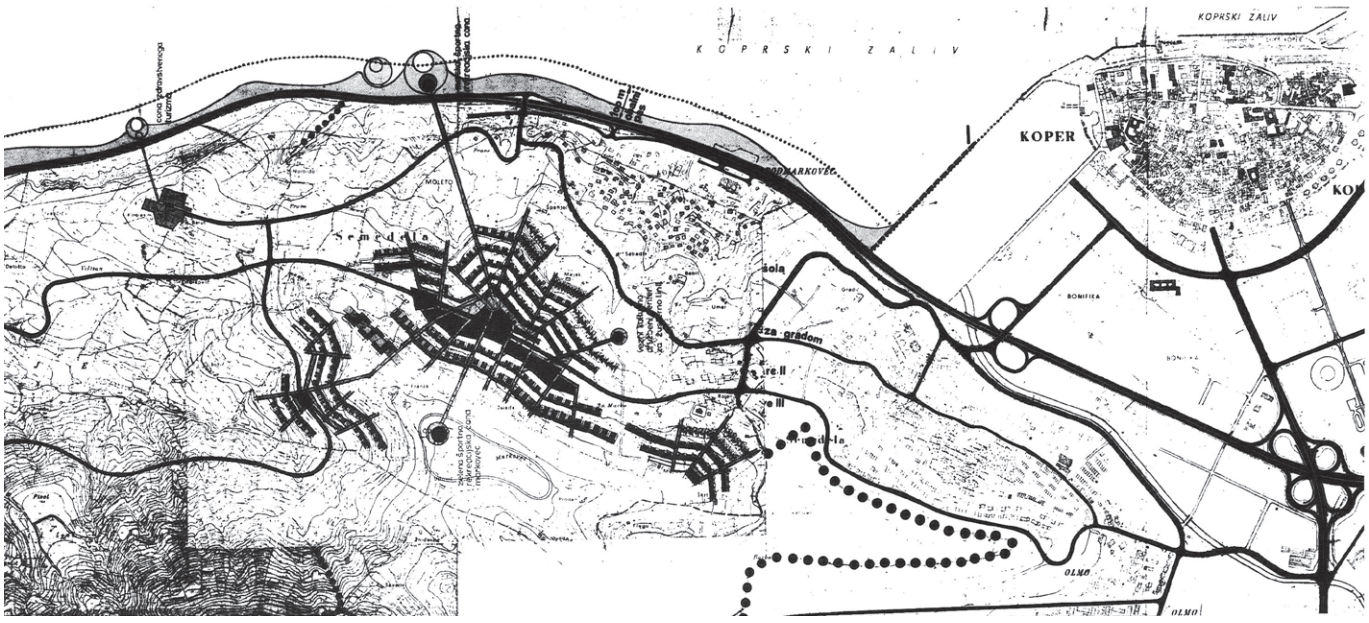

1.

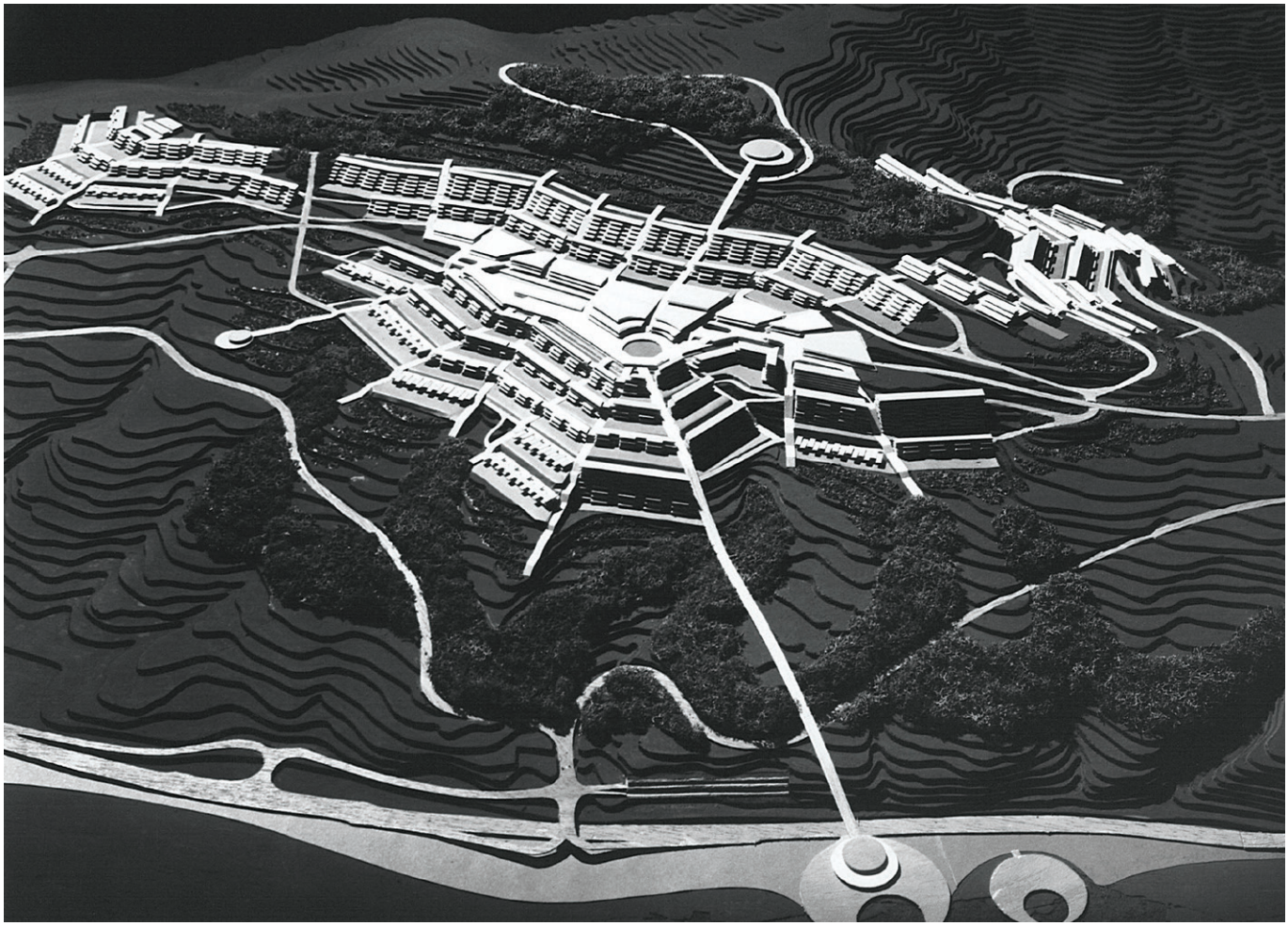

2.

1.
Rešitev zazidave soseske v odnosu na mesto Koper
2.
Maketa natečajne rešitve
3.
Značilni prerez in pogledi
4.
Zazidalna rešitev
5.
Tipologija objektov

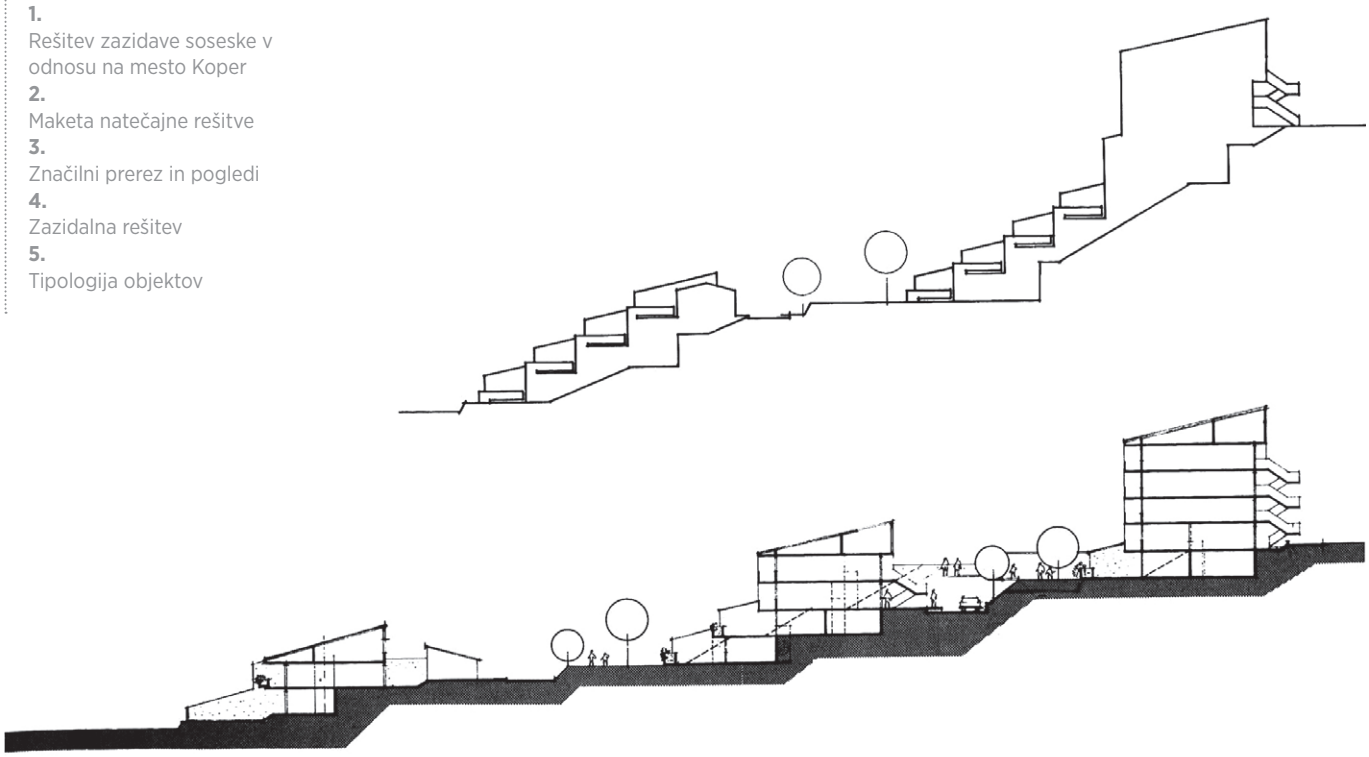

3.

SMERI

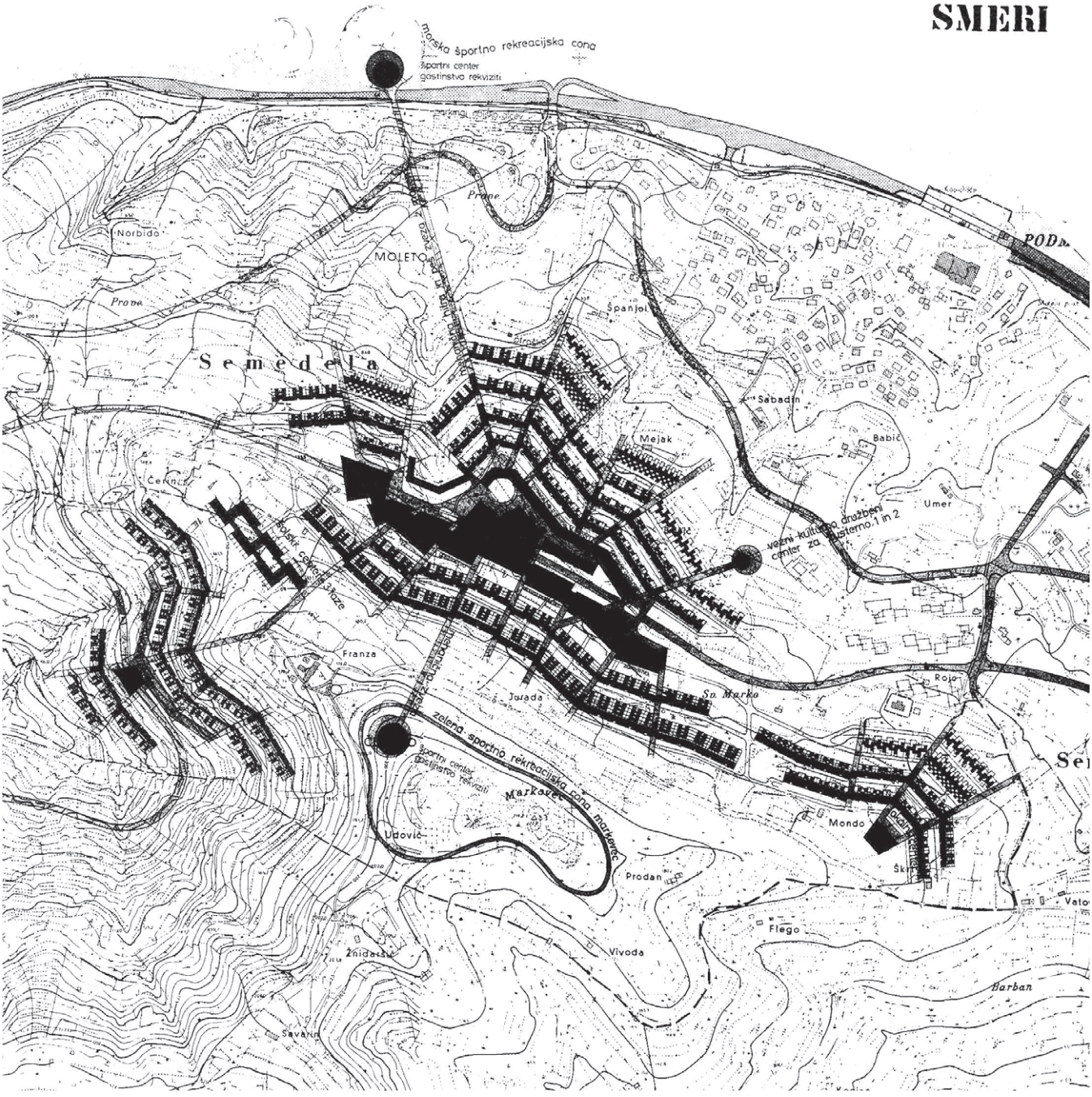
morska športno rekreacijska cona
športni center
gostinstvo rekviziti
Prove
Norbido
MOLETO
Prove
Semedela
Španjol
Sabadin
Mejak
Babič
Umer
vezni kulturno družbeni
center za rusterno 1 in 2
Franza
Jurada
Sv. Marko
Rojo
zelena sportno rekreacijska cona markovec
Markovec
Udovič
Mondo
Prodan
Flego
Vivoda
Žnidaršič
Barban
Savarin

4.

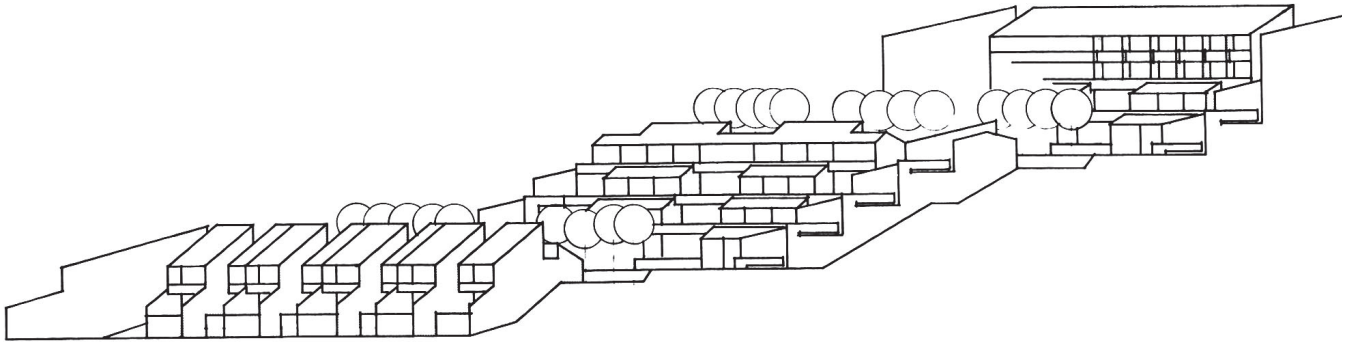

3.

2.

SMERI
2S
3S
4S
3S
4S
R 450
450
vhodna etaža
zg. etaža
R 540
540
vhodna etaža
vhod. et.

5.

1.1

SKUPINA 18 VRSTNIH HIŠ V ZALOGU, LJUBLJANA
1979-1982

Urbanizem in arhitektura: VIKTOR PUST
Soprojektantka: LEA PAVŠEK
SGP Gorica, P.B. Enota Ljubljana

Skupina 18 vrstnih hiš je zasnovana za potrebe manjše stanovanjske zadruge in predstavlja zazidalno enoto, ki meji na obstoječo pozidavo in na Zaloško cesto.
Hiše so grajene po tehnologiji tunelskih opažev z razponom 4.80 m s pritličjem, nadstropjem in mansardo, skupne površine 114 m² ter s kletno etažo 46 m². Garaže so rešene izven hiš v okviru protihrupnega nasipa ob Zaloški cesti.

Čeprav so se hiše gradile postopoma, glede na finančne možnosti posameznikov, so bili interesi stanovalcev razmeroma usklajeni, kar se odraža tudi v ustrezni kulturi bivanja.

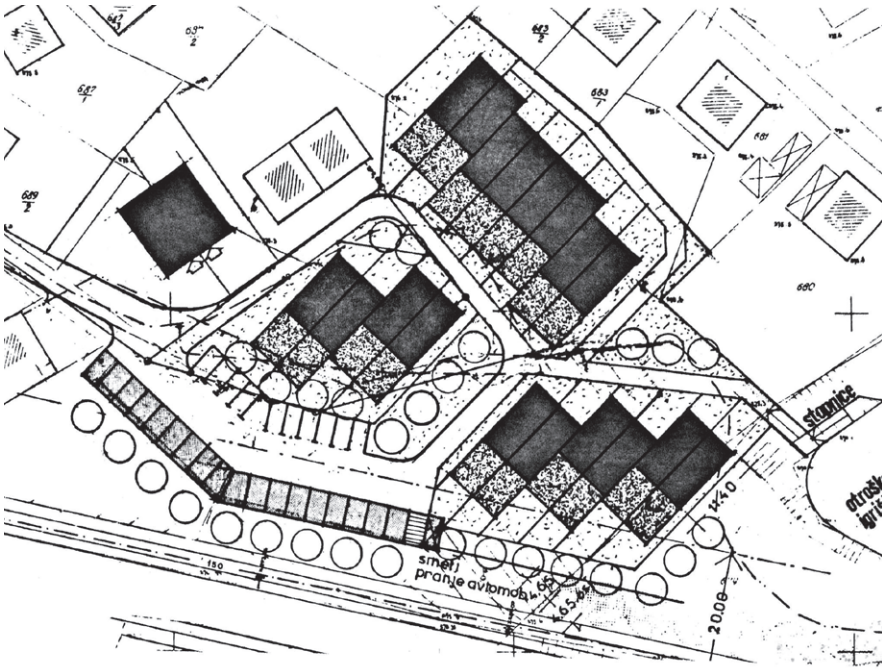

1.

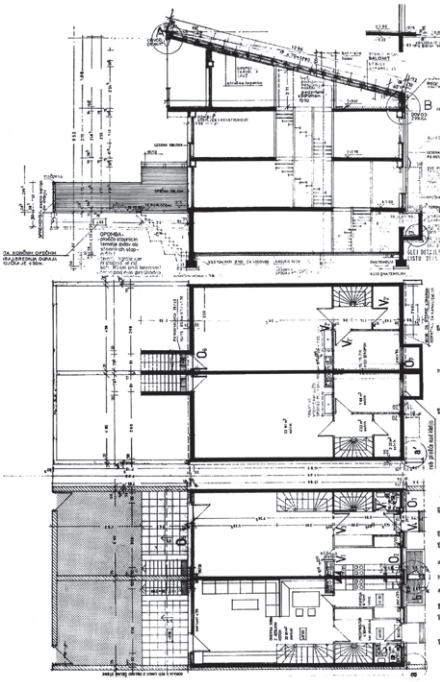

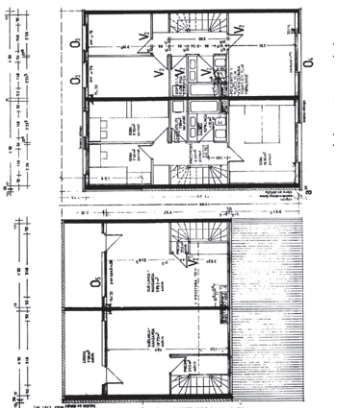

2.

1.
Zazidalna rešitev
2.
Tipologija vrstne hiše s pogledi
3.
Foto pogledi

3.

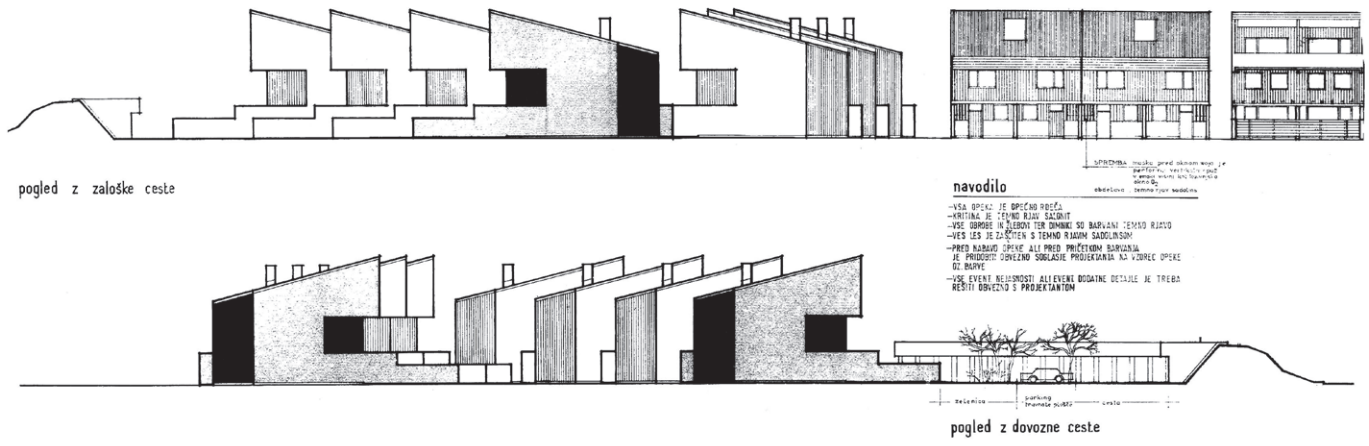
pogled z zaloške ceste
navodilo
-VSA OPEKA JE OPEČENO ROŽEA
-KRITINA JE TEMNO RJAV SALONIT
-VSE OBROBE IN ŽLEBOVI TER DIMNIKI SO BARVANI TEMNO RJAVO
-VES LES JE ZAŠČITEN S TEMNO RJAVIM SADELINSOM
-PRED NABAVO OPEKE ALI PRED PRIČETKOM BARVANJA JE PRIDOBITI OBVEZNO SOGLASJE PROJEKTANTA NA VZOREC OPEKE OZ. BARVE
-VSE EVENT NEJASNOSTI ALI EVENT DODATNE DETAJLE JE TREBA REŠITI OBVEZNO S PROJEKTANTOM
pogled z dovozne ceste

2.

3.

PROJEKT VRSTNE HIŠE R – 480
1977

Avtor: VIKTOR PUST
SGP Gorica, P.B. Enota Ljubljana

Projekt je variantna rešitev hiš, ki so bile zgrajene v Zalogu, le z razliko, da so garaže rešene v sklopu hiše, pred vhodnim atrijem. Površina hiše je 111 m² in garaže 14 m².

Tip hiše je bil predlagan kot izhodišče za možno pozidavo 60 hiš v Trzinu ob potoku, vendar projekt ni bil realiziran.

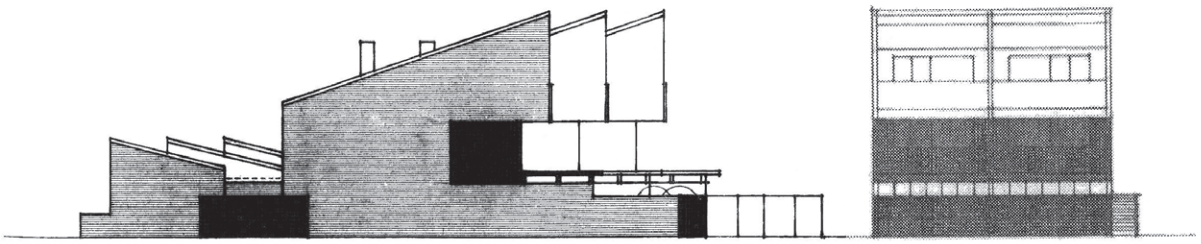

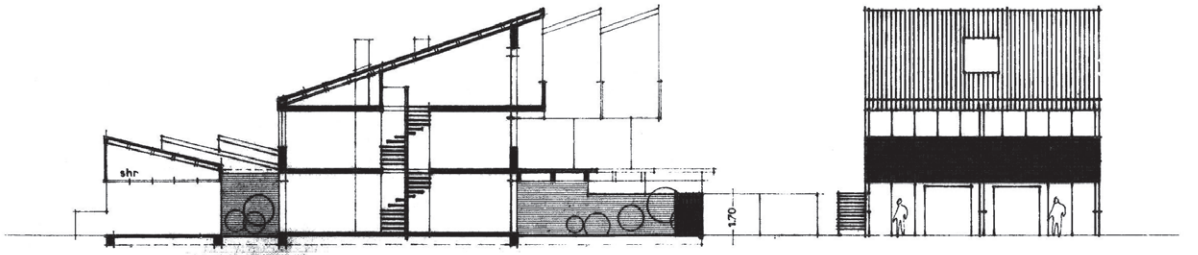

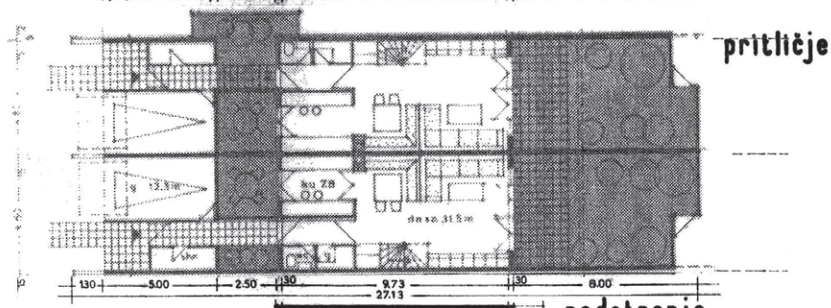

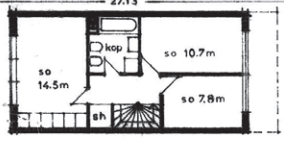

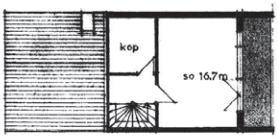

VARIANTA VRSTNE HIŠE
R 4.80 TRZIN ob potoku
območje zadruge cca 60 hiš

POVRŠINA

pritličje	45.40 m²
nadstropje	42.70 m²
mansarda	23.00 m²
	111.00 m²
garaža, shr.	14.10 m²

M 1:100

SGP GORICA, tozd PROJEKTIVA, enota Ljubljana
projektant
VIKTOR PUST dipl. ing. arh
september 19
DN 905/2

1.1

PROJEKT ATRIJSKE ZAZIDAVE ZA NASELJE PRESERJE, DOMŽALE

66 hiš

1979

Urbanizem in arhitektura: VIKTOR PUST
Sodelavki: LEA PAVŠEK in MAJDA BERGANT KOŽELJ
SGP Gorica, P.B. Enota Ljubljana

Projekt je bil izdelan za pozidavo območja Stanovanjske zadruge Preserje in za vključitev v zazidalni načrt, ki ga je izdeloval Biro 71, projektant Peter Kerševan.

Projekt rešuje strnjeno gradnjo atrijskih hiš z vmesnimi servisnimi pasovi širine cca 3 m, ki služijo za različne možne izrabe - za peš dostope, manjše prostore, sobe, notranje atrije itd.
Hiše imajo del izrabljene mansarde, in sicer oblikovane tako, da vizuelno ne moti sosednjih stanovanj in ne omogoča pogledov v sosednji atrij. Rešitev ni bila realizirana.

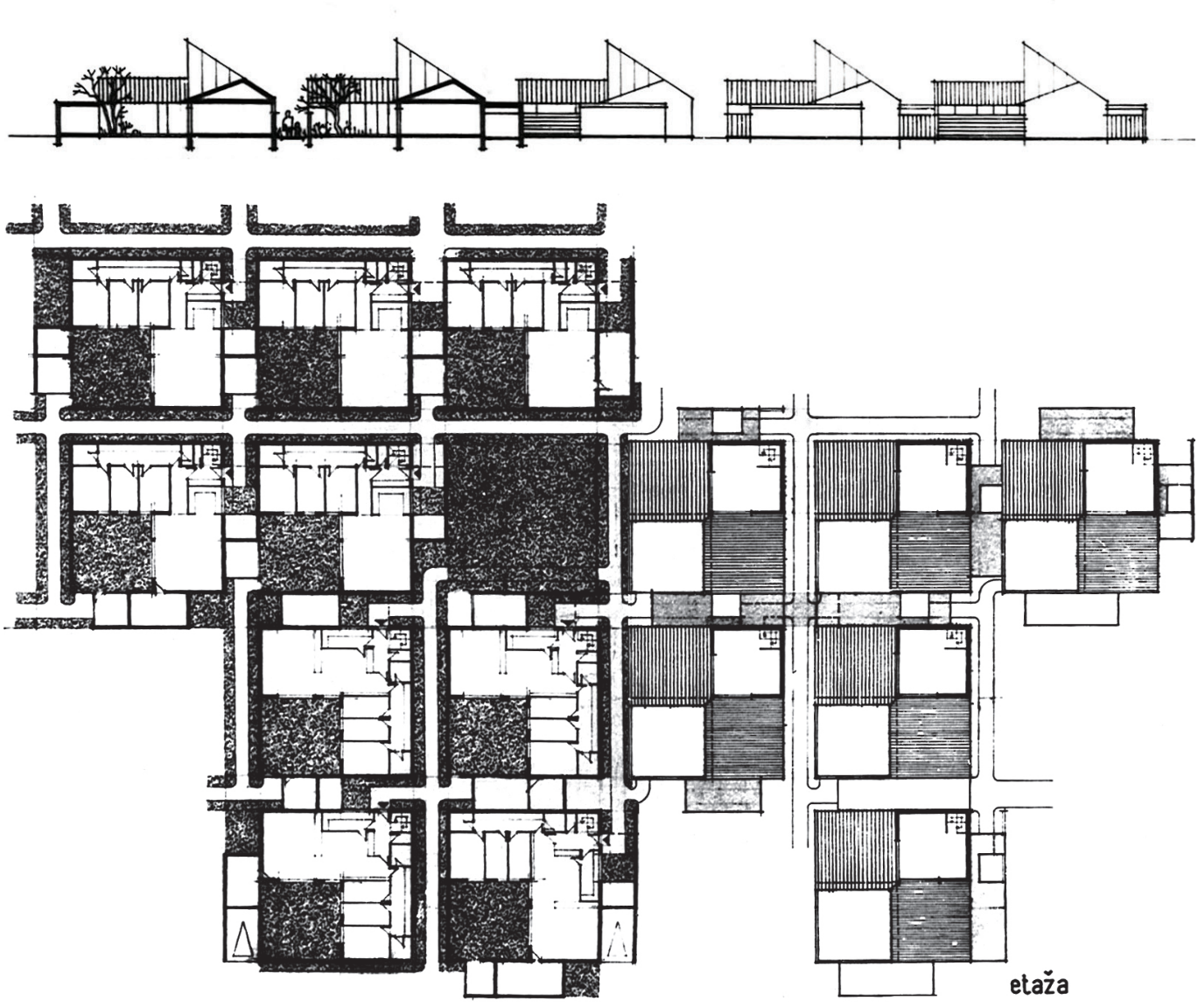

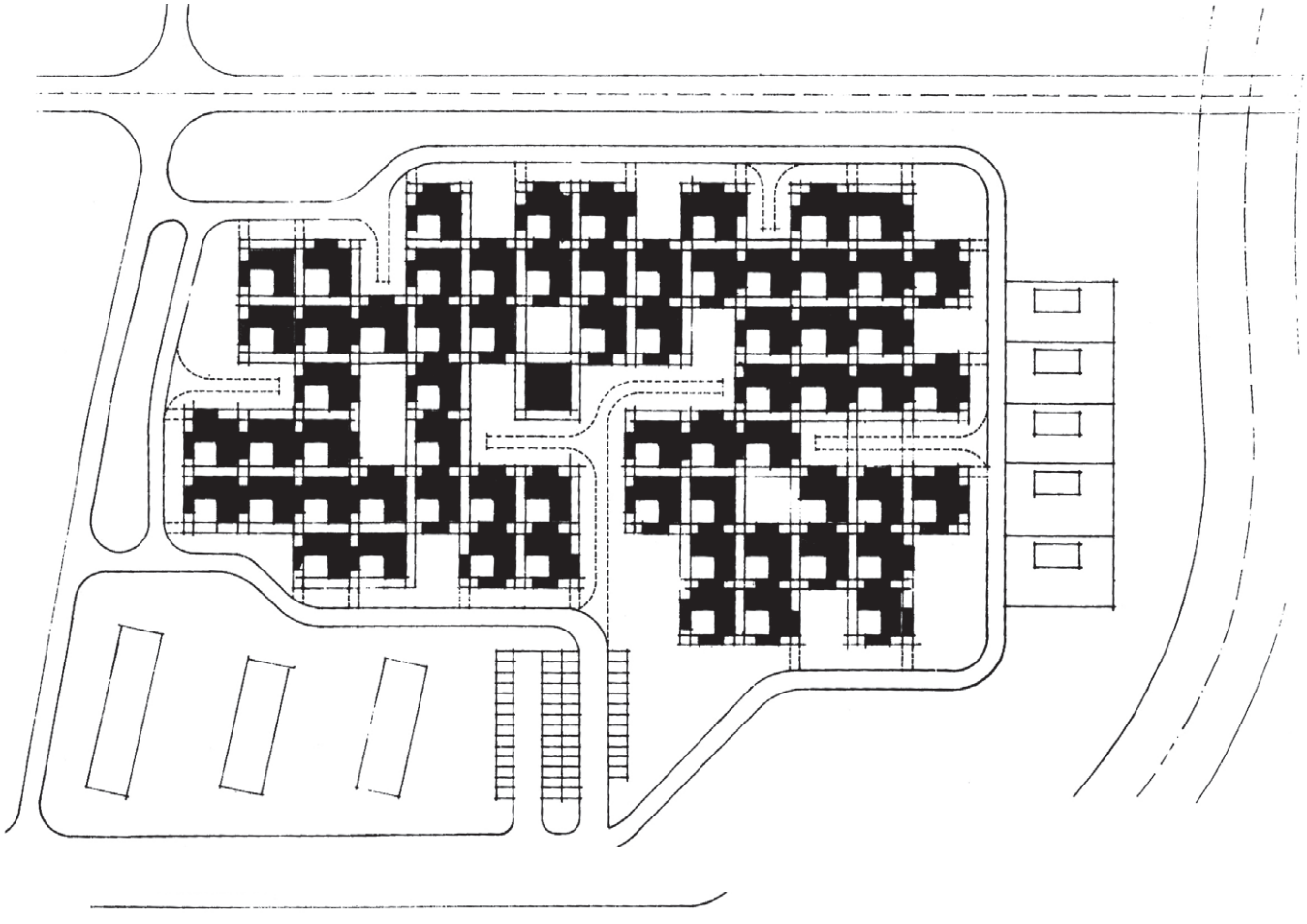

2.

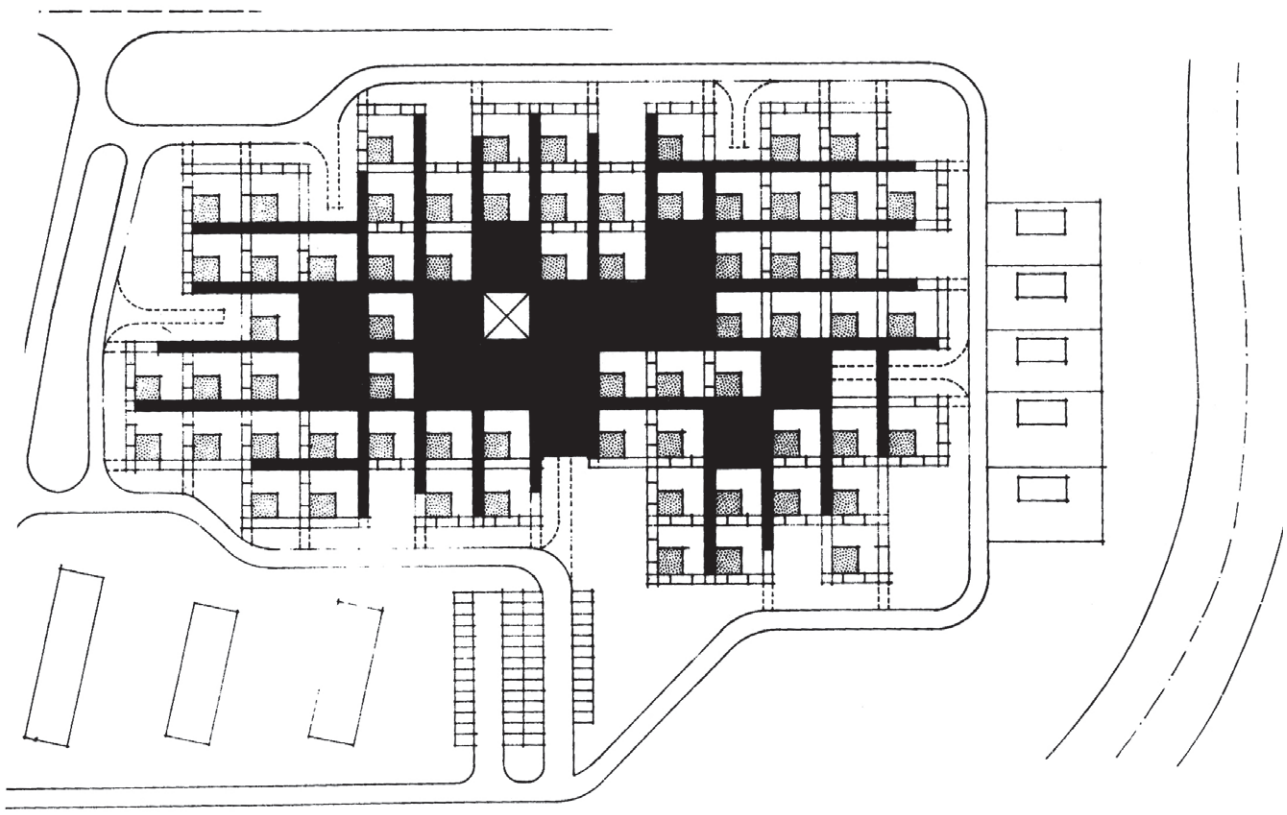

3.

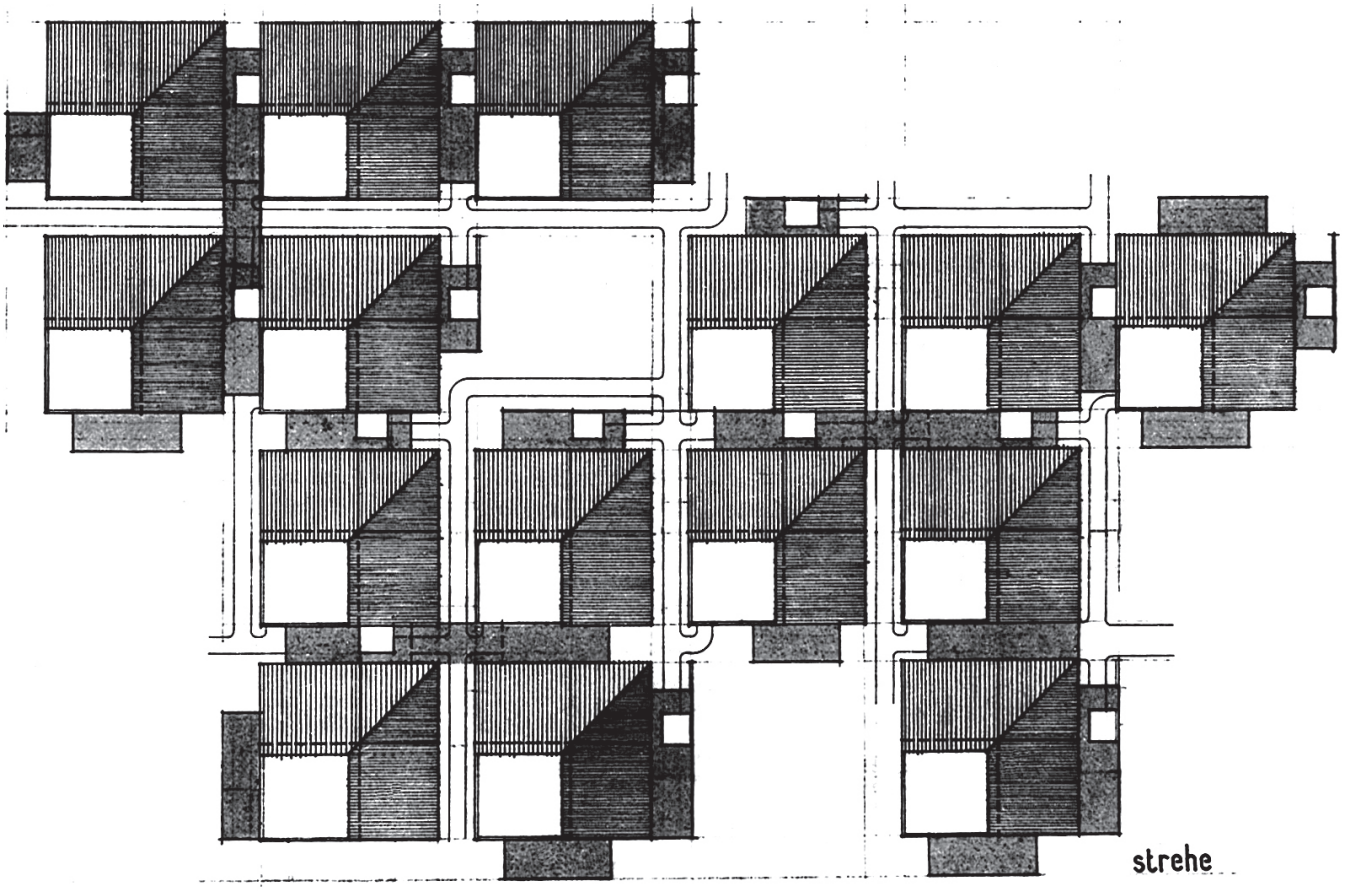

4.

5.

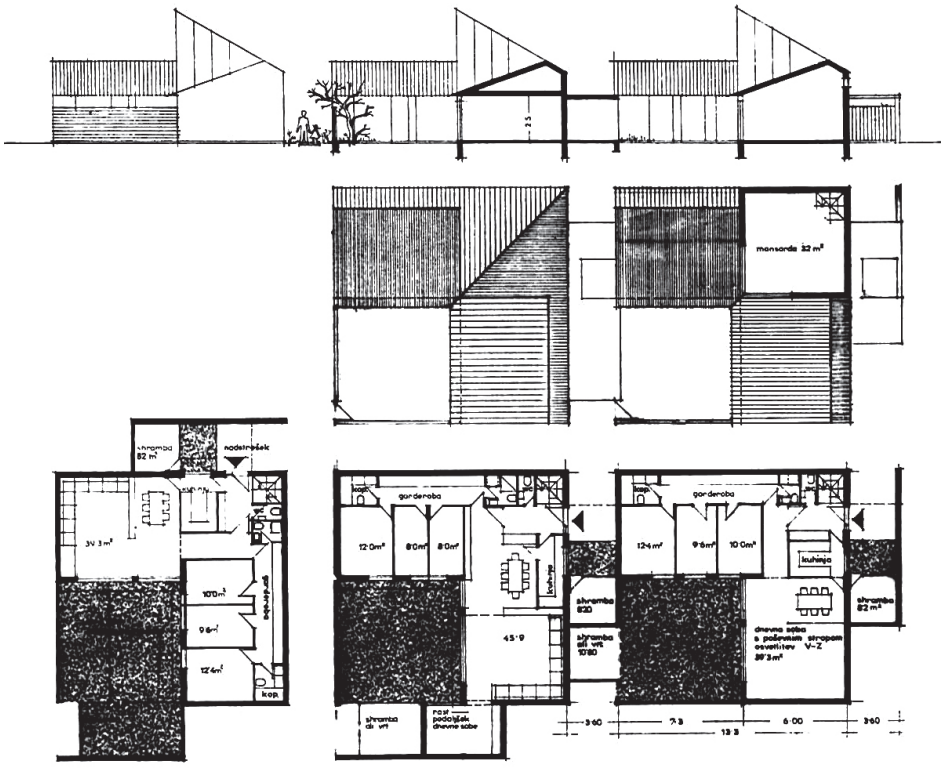

stanov. površina 114 m²
mansarda /rast./ 32 m²
shrambe 19 m²
skupaj 165 m²

6.

1.
Del zazidave naselja s prikazom tlorisov v pritličju, etaži in pogledi
2.
Zazidalna rešitev naselja
3.
Peš komunikacije ter površine v naselju
4.
Nivo etaže s strehami
5.
Tipologija hiš s prerezi
6.
Variante velikosti hiš v pritličju

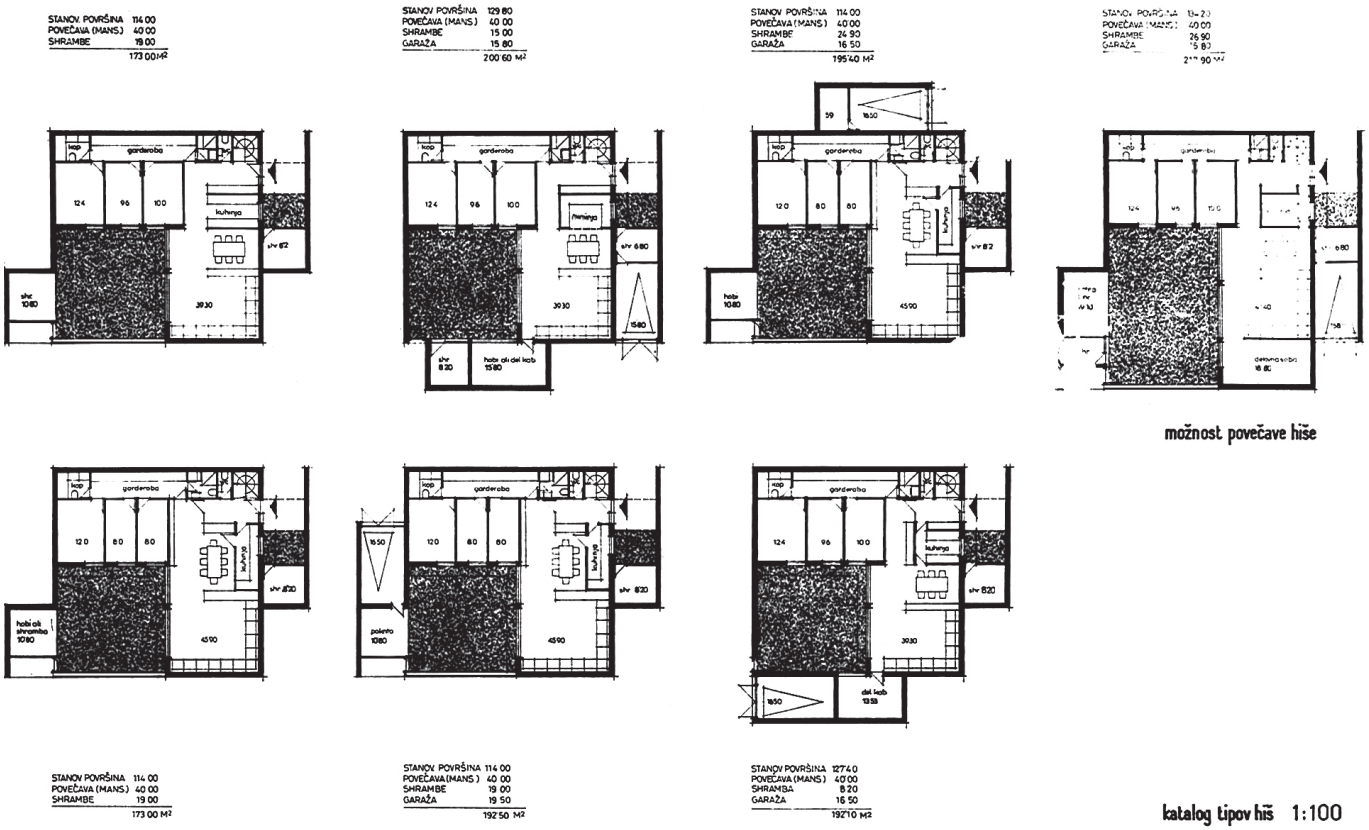

katalog tipov hiš 1:100 6.

1.1

SKUPINA 14 VRSTNIH HIŠ Z NOTRANJIM ATRIJEM V TRZINU, DOMŽALE

Ploščad dr. Tineta Zajca
1979-1983

Urbanizem in arhitektura: VIKTOR PUST
Soprojektantka objektov: MAJDA BERGANT
SGP Gorica, P.B. Enota Ljubljana

Za razliko od klasične tipologije vrstnih hiš predstavlja rešitev tlorisa v globino parcele z notranjim atrijem večjo uporabno površino stanovanja v nivoju terena. Osnovno rešitev hiš z notranjim atrijem sem podal v letu 1978 kot ponudbeni natečajni projekt za naselje Rudnik - Jurčkova pot, vendar ni bila sprejeta.

Tipologija vsebuje 3 tipe hiš površine od 125 do 165 m^2, ki dopuščajo različne možnosti oblikovanja zunanjega prostora.
Skupina je bila načrtovana v sklopu zazidave širšega območja na zahodni strani z daljšim nizom ob potoku (106 hiš), ki ni bil realiziran in na vzhodni strani ob otroškem vrtcu (VVZ) s krajšim nizom (14 hiš), ki je realiziran.
Skupina predstavlja zaključeno enoto s skupnimi garažami, zelenico in obdelovalnim vrtom.

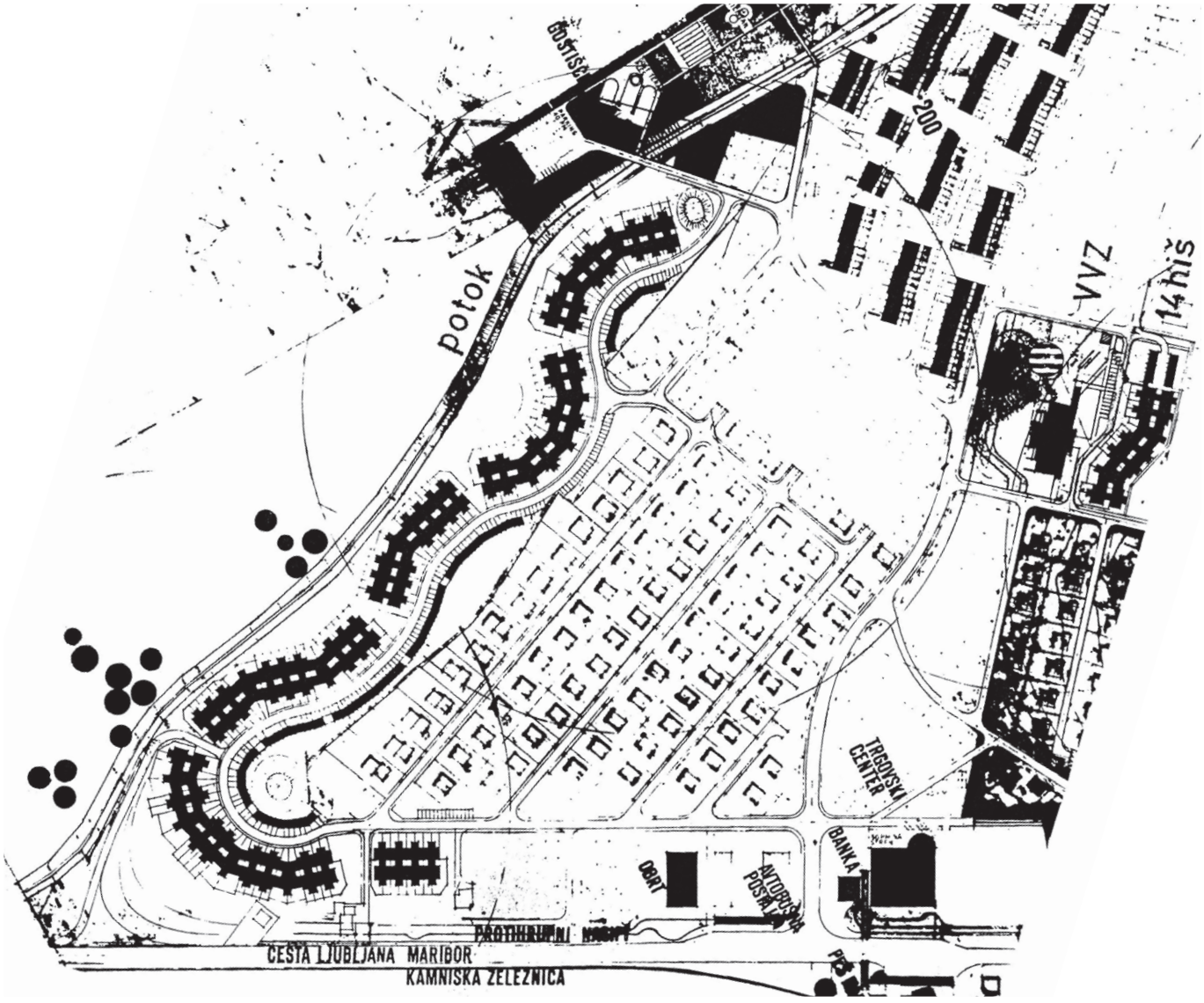

4.

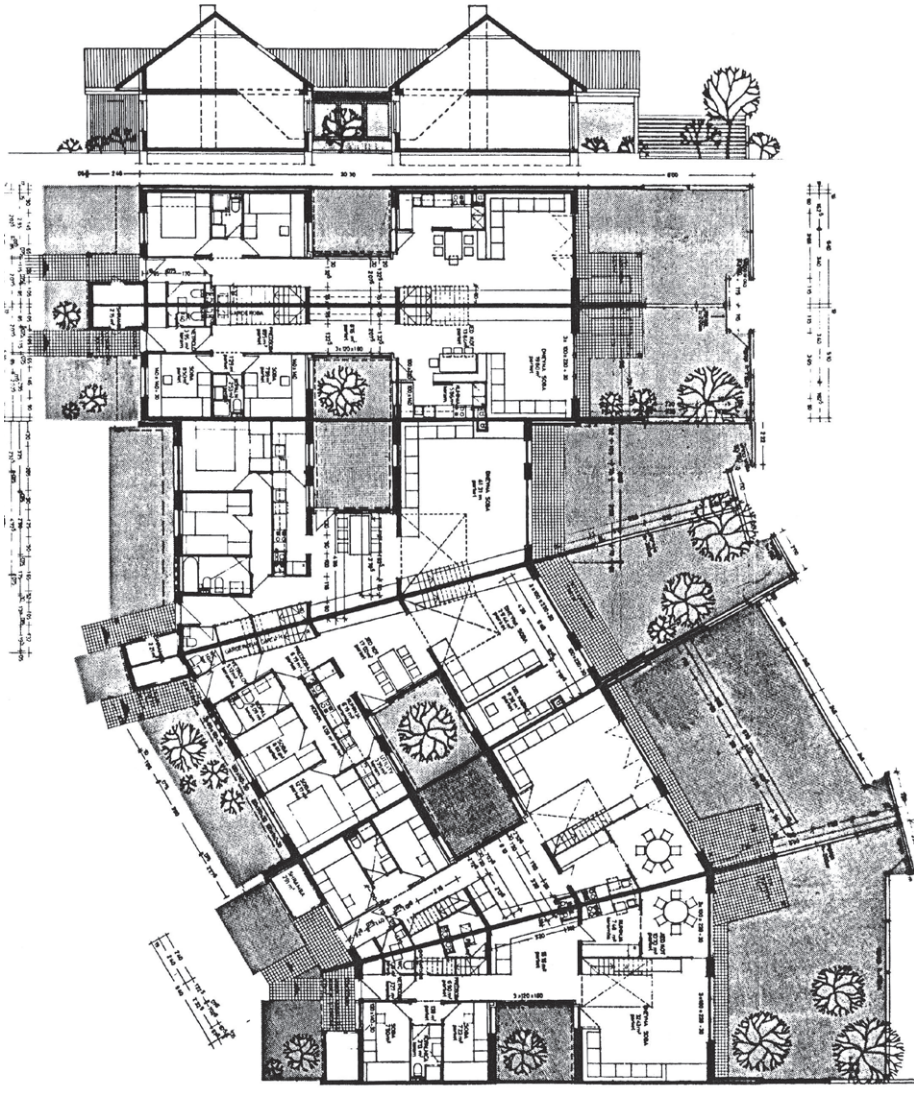

2.

3.

1.
Zazidalni načrt širšega območja s predvidenimi hišami ob potoku
2.
Tlorisna rešitev hiš v pritličju
3.
Skupina 14 hiš
4.
Foto pogledi

1.1

NATEČAJNA REŠITEV ZA TIPOLOGIJO STRNJENE ENODRUŽINSKE GRADNJE
1981

Avtor: VIKTOR PUST
Sodelavki: BARBARA MIKLAVC in LEA PAVŠEK
SGP Gorica, P.B. Enota Ljubljana

Leta 1980 je postal problem neracionalne, razpršene družinske gradnje v Sloveniji vse bolj aktualen. Zato je Zveza stanovanjskih skupnosti Slovenije v sodelovanju z društvi arhitektov razpisala natečaj za pridobitev tipoloških rešitev strnjene družinske gradnje za različne možne lokacije v slovenskih občinah.
Izbrane lokacije, ki so jih posredovale posamezne občine, so bile zgolj informativnega značaja, realizacija na njih ni bila zagotovljena. Tako je bil natečaj predvsem razvojnega značaja.

Predlagana natečajna rešitev družinske gradnje je namenjena za bolj urbana okolja. Omogoča različne možnosti pozidave in oblikovanja ulic, trgov, urbanih karejev ali sosedskih enot. Hiše so atrijskega značaja, različnih površin in gabaritov, P+M (mansarda) in P+1+M. Hiše se ločijo po oblikovanju glede na značaj ulice in trgov.

Predstavljeni projekt je eden od dveh, ki sta si delila enakovredno I. nagrado.

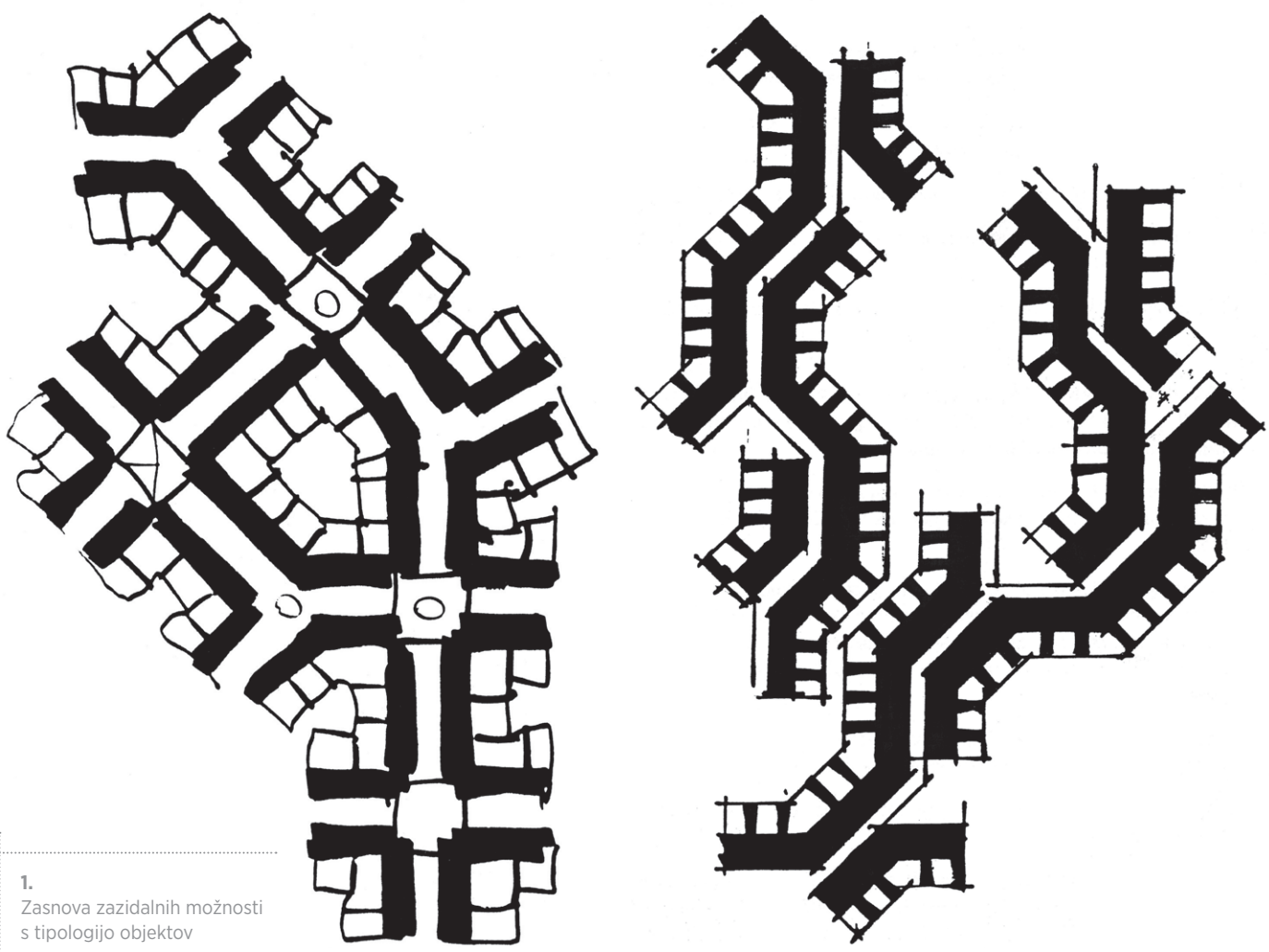

1.
Zasnova zazidalnih možnosti s tipologijo objektov

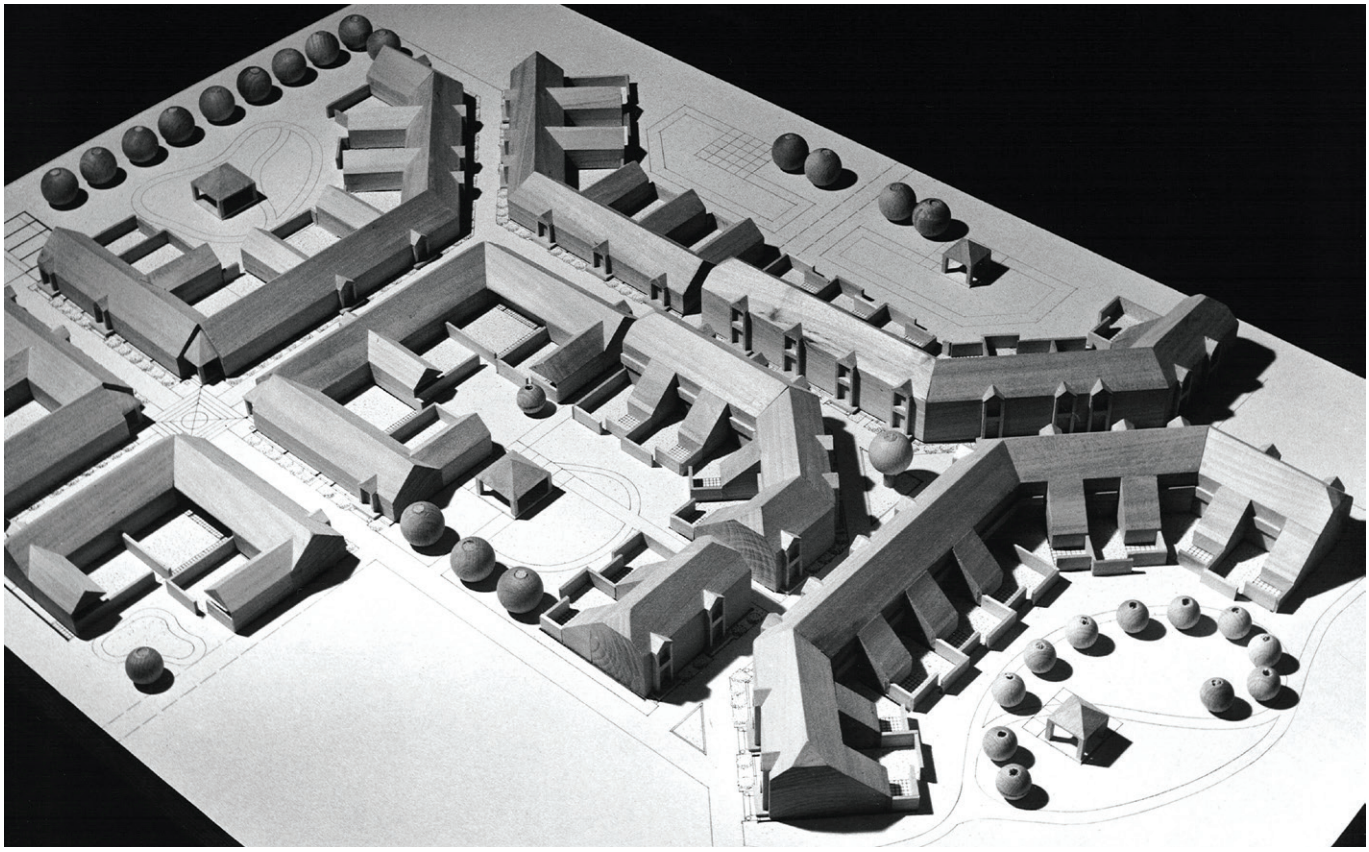

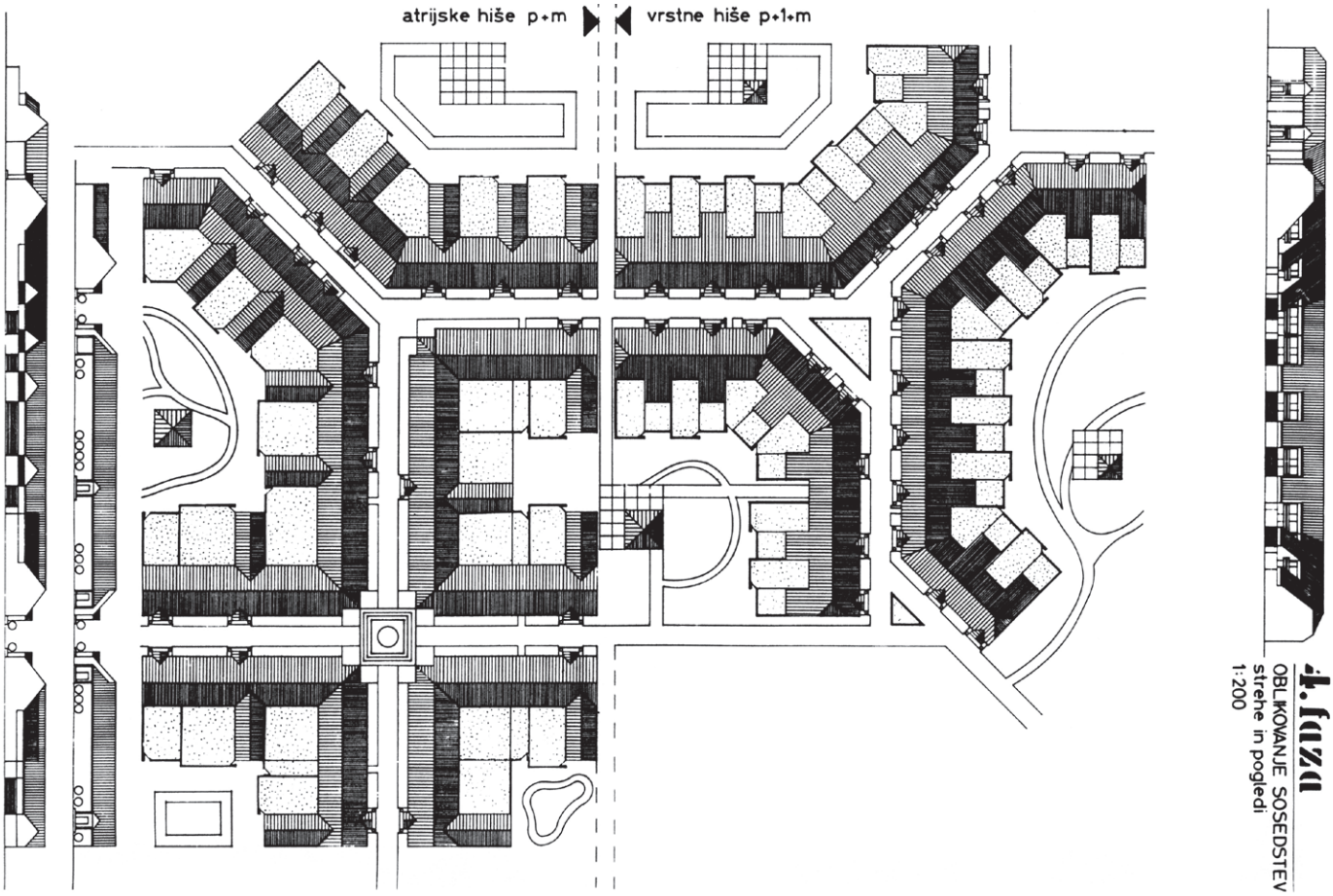

1. OBLIKOVANJE SOSEDSTEV
strehe in pogledi
1:200

ZAZIDALNI PREIZKUSI
1:1000

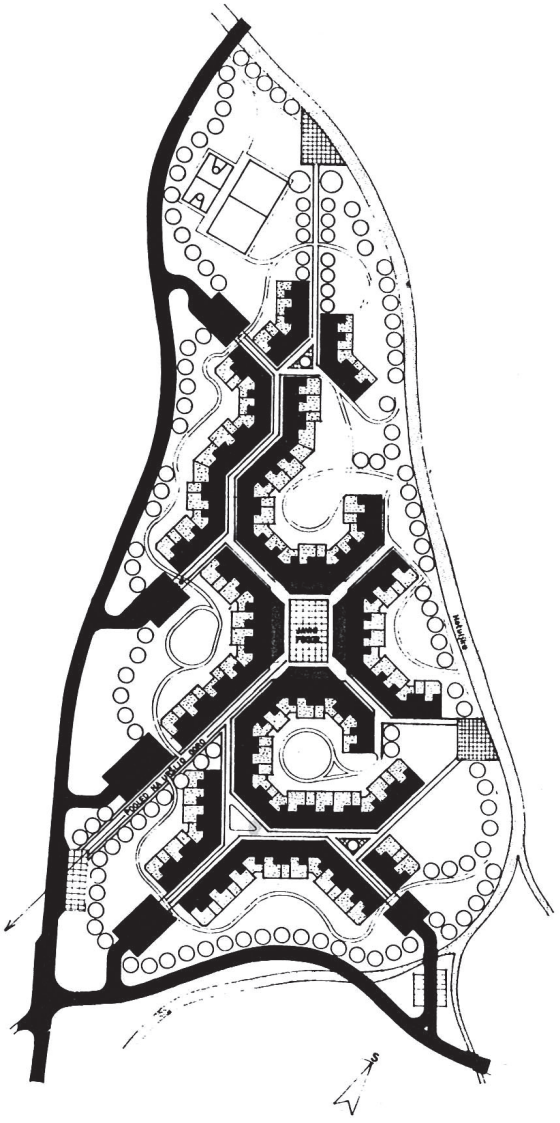

ravne na koroškem

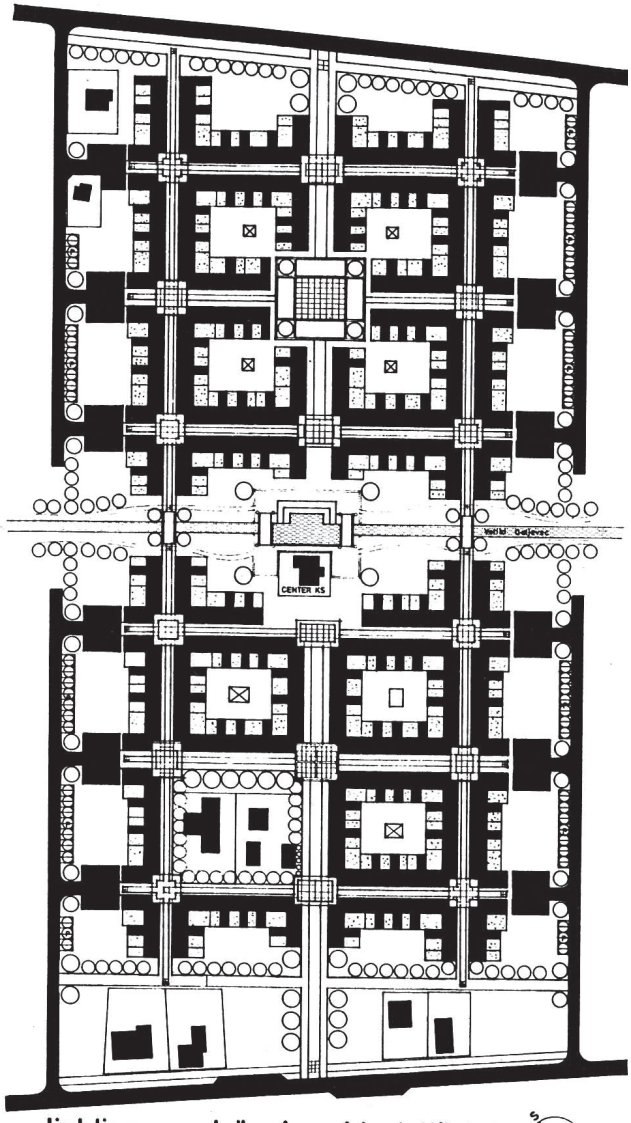

ljubljana rudnik – karakteristični del

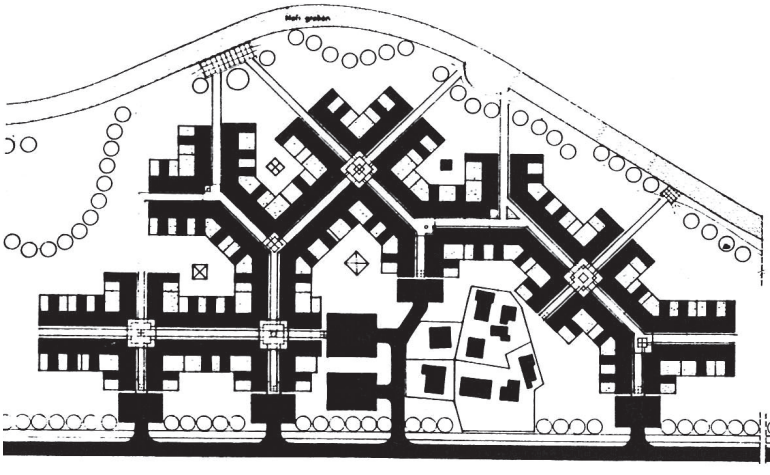

ljubljana zeleni log – del ob malem grabnu

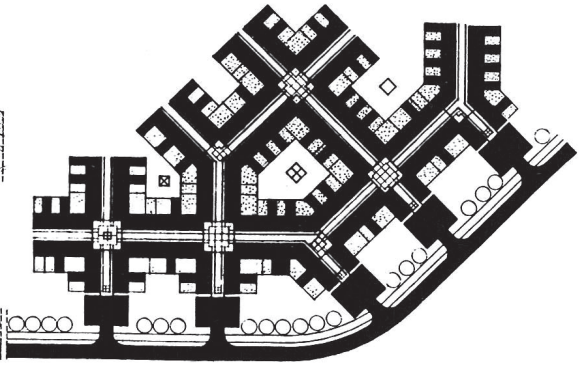

izsek nepravilne urbane strukture

4. faza

TIPOLOGIJA OBJEKTOV
in možnosti sestavljanja
1:200

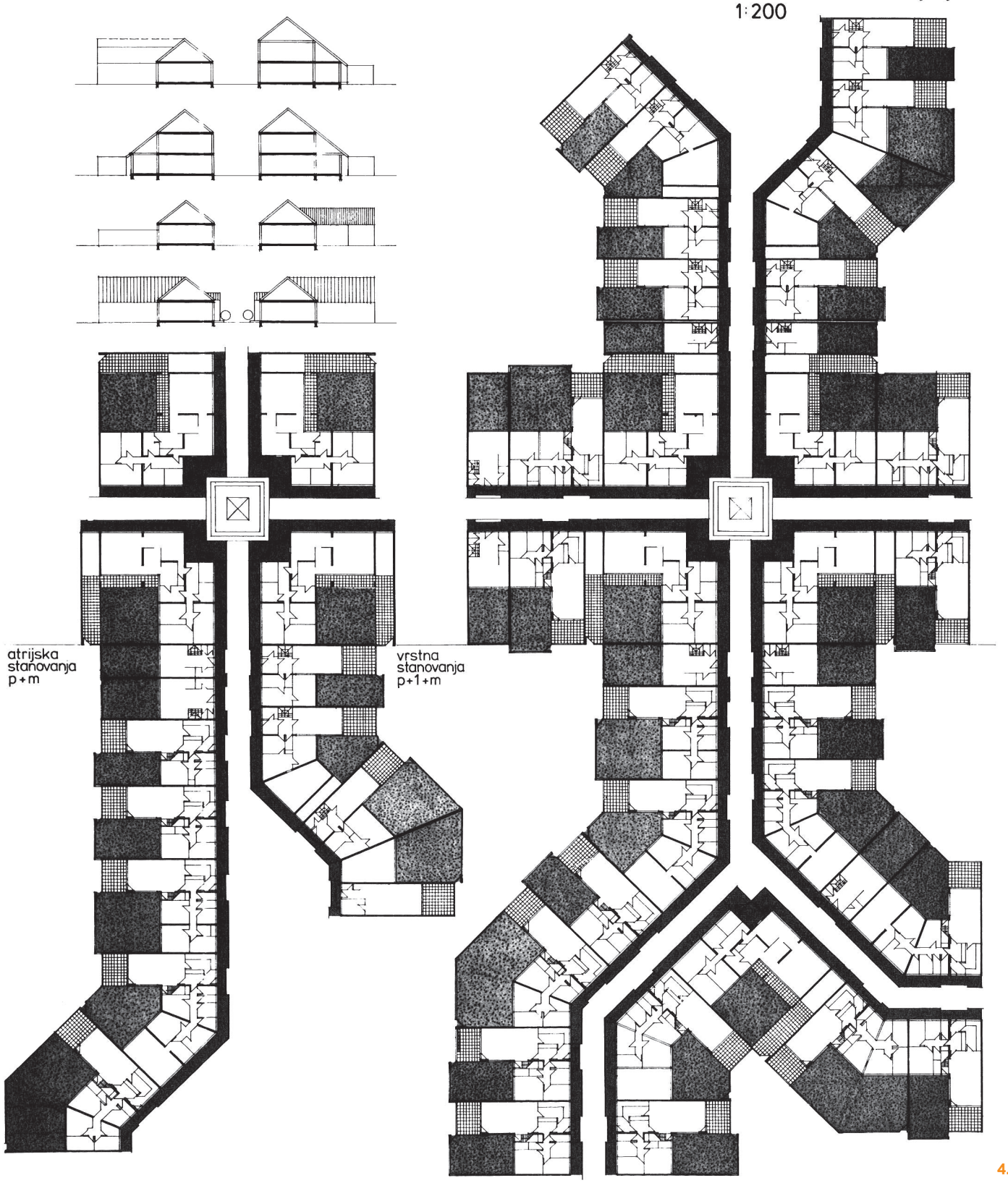

1.1

NASELJE URBANE ATRIJSKE GRADNJE V ČRNUŠKI GMAJNI, LJUBLJANA

52 hiš

1981-1986

Urbanizem in arhitektura: VIKTOR PUST
Soprojektantki: LEA PAVŠEK in MAJDA BERGANT
GPG, P.B. Projektno razvojna enota

Projekt v Črnuški Gmajni je zasnovan na osnovi nagrajene natečajne rešitve za tipologijo strnjene družinske gradnje (1. enakovredna nagrada).
Naselje, ki leži na robu mesta, ima značaj urbane atrijske gradnje in naj bi združevalo nekatere prednosti mestnega in mirnega življenja v naravi. Naselje sestavljajo sosedske enote, ki oblikujejo osrednjo in prečne ulice za peš promet ter posebej oblikovane trge. Trg oblikujejo 4 hiše z možnostjo lokalov - vendar zato ni bilo interesa s strani kupcev. Hiše v osrednji ulici so višje od ostalih. V uličnem prostoru se individualnost posameznih hiš odraža s poudarjenim oblikovanjem vhodov. Vrtne fasade pa so izrazito atrijske z vrtnimi podaljški in lesenimi ograjami ter sosedsko zelenico. Površine hiš so od 70 do 103 m^2, večjih, dvostanovanjskih hiš na trgih z možnostjo lokalov pa 236 m^2. Garaže so rešene v skupnih nizih.

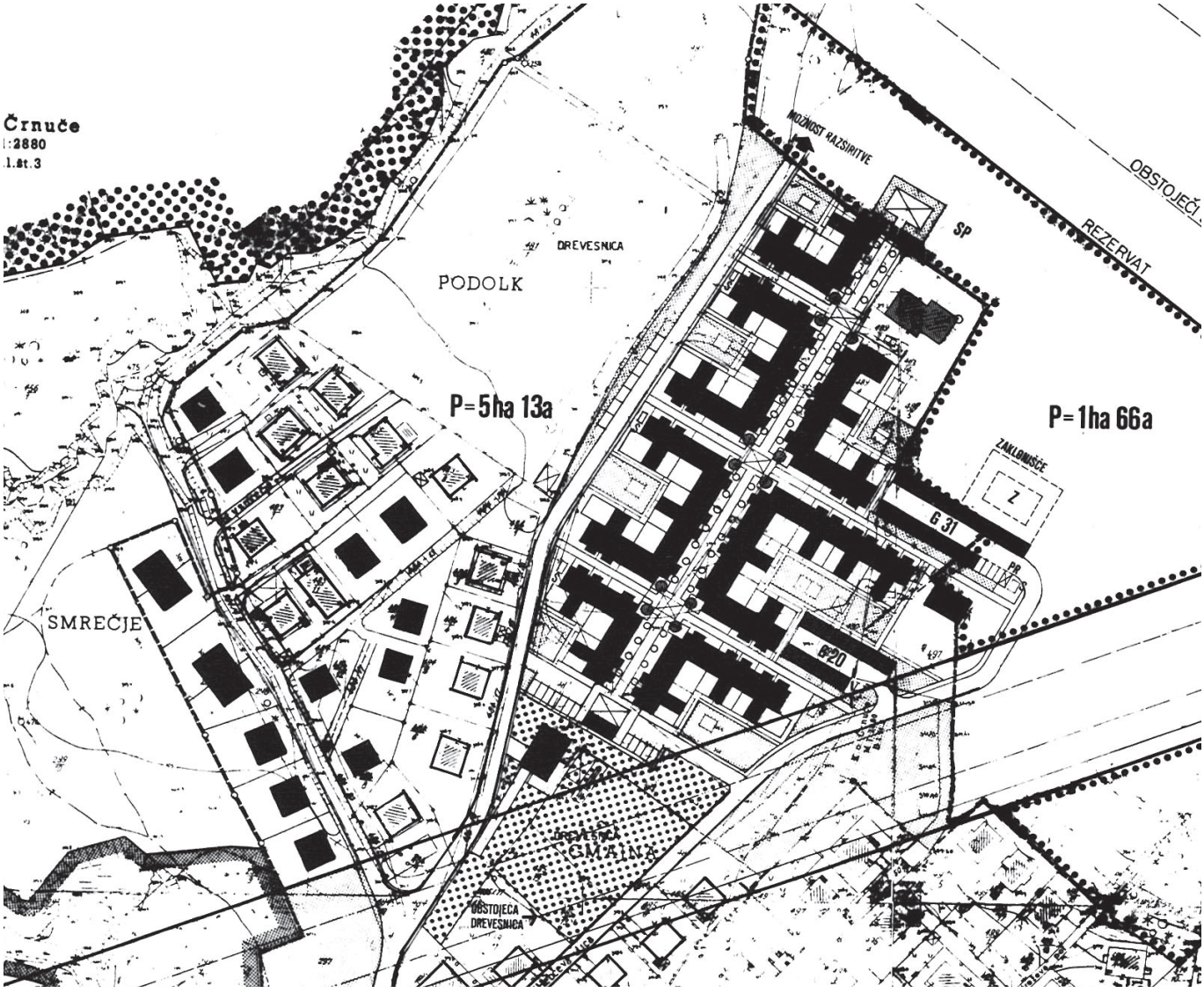

1.

1.

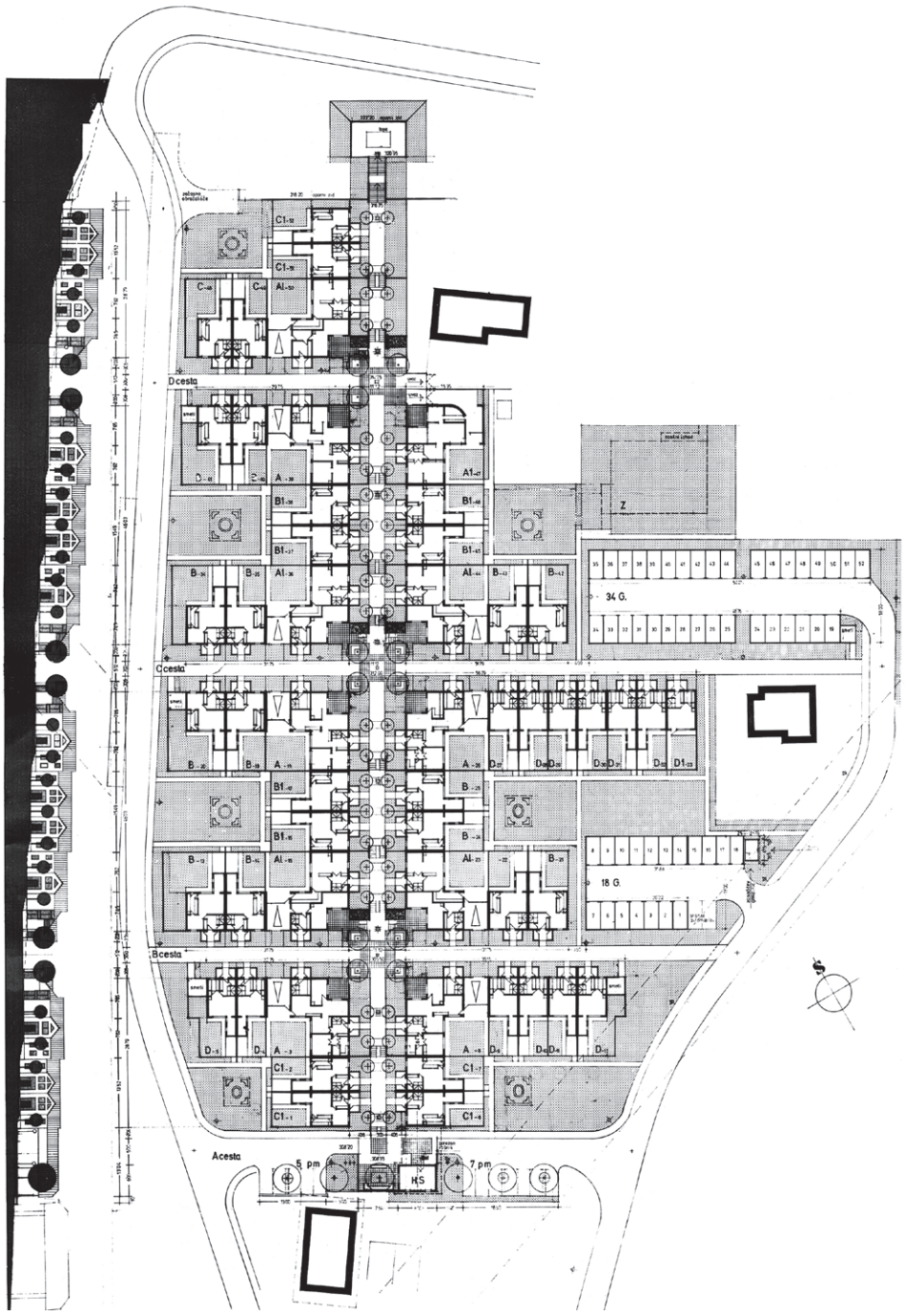

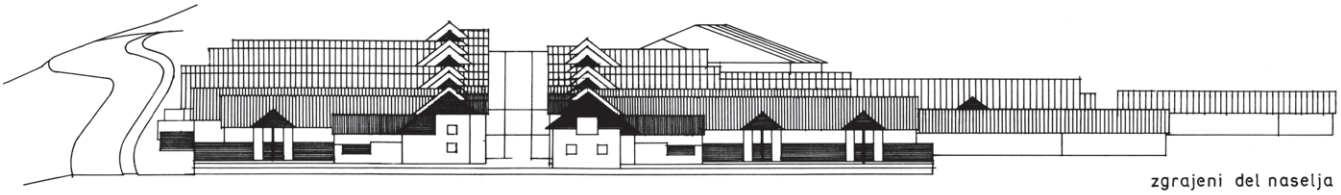

zgrajeni del naselja

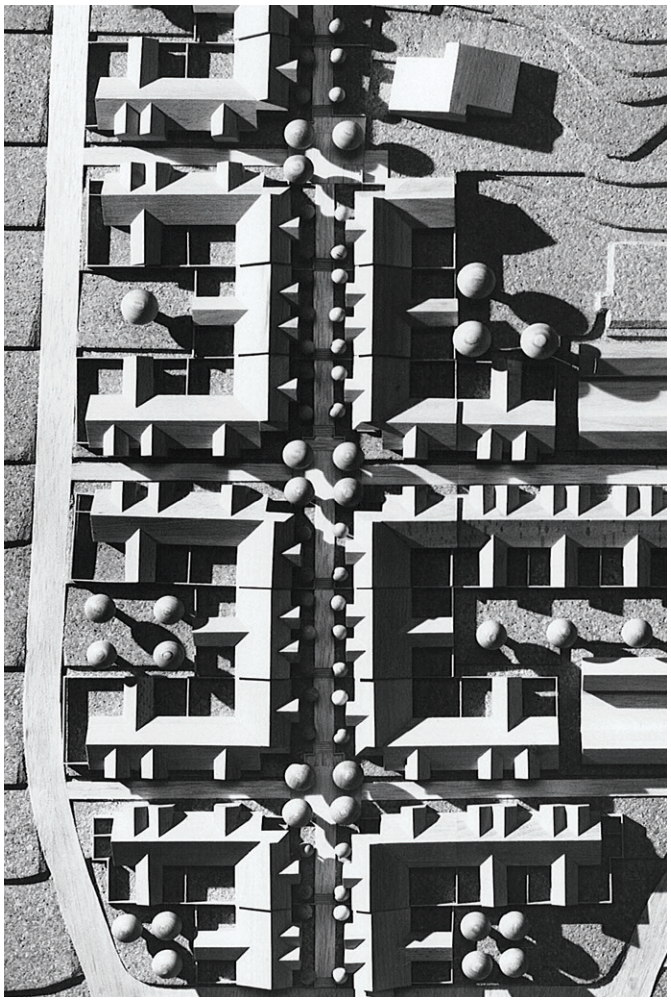

3.

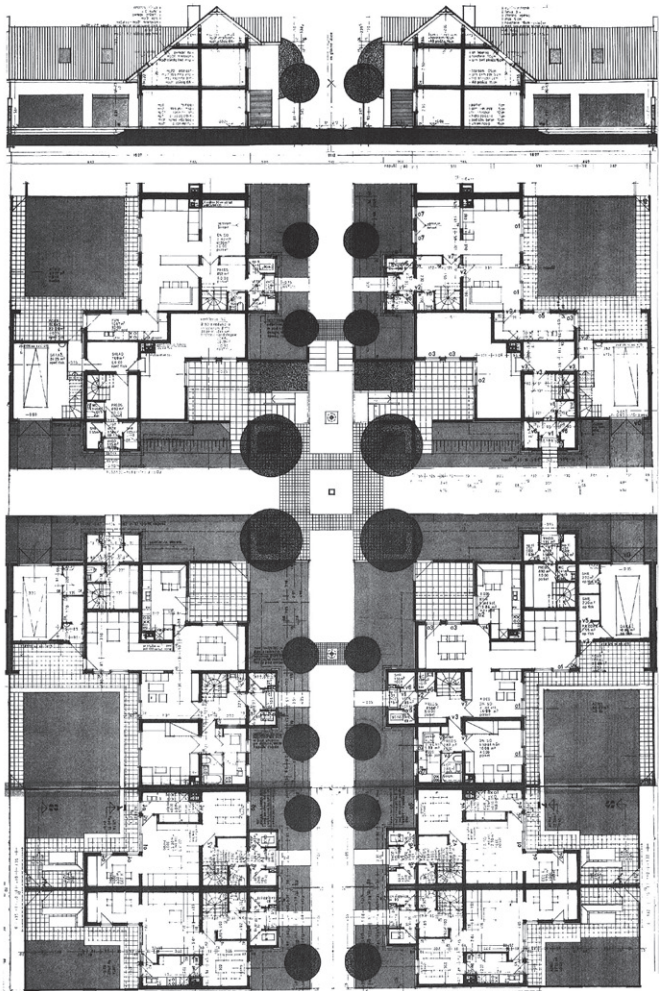

4.

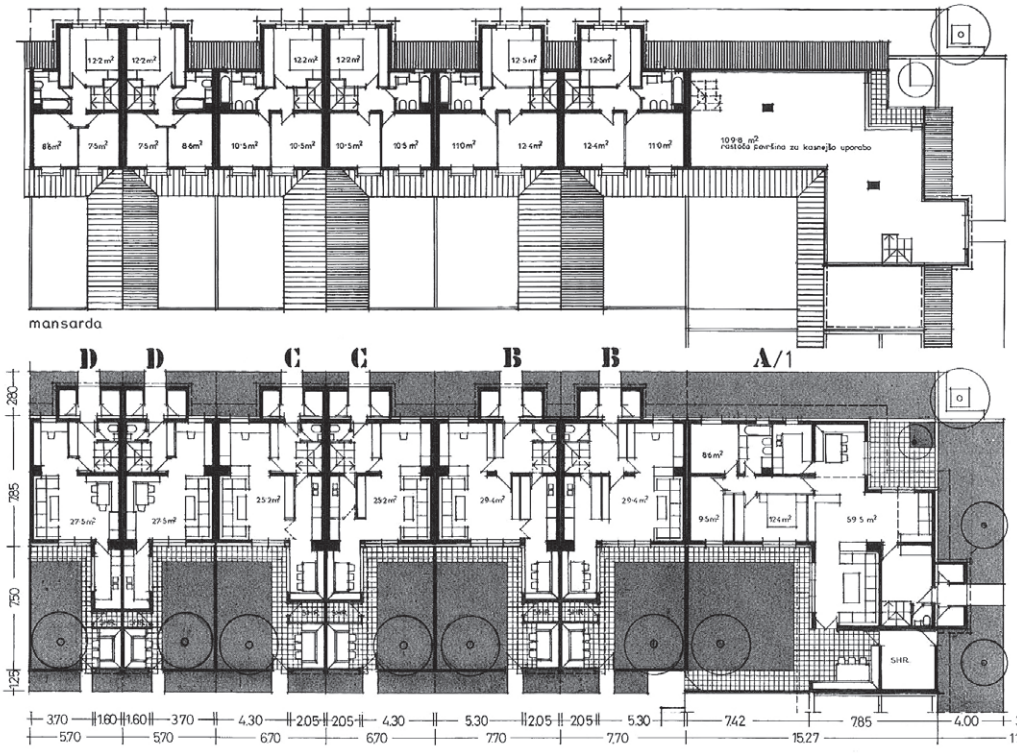

5.

1. Zazidalni načrt in aeroposnetek naselja
2. Tlorisi hiš v naselju in pogledi
3. Maketa naselja
4. Oblikovanje uličnega prostora in "trgov" v naselju
5. Tipi velikosti hiš
6. Foto pogledi naselja

6.

13

1.1

PROJEKT ZA TRGOVINO IN DRUŽABNI CENTER V ČRNUČAH, LJUBLJANA
1989

Avtor: VIKTOR PUST
Sodelavka: LEA PAVŠEK
GPG, P.B. Projektno razvojna enota

Projekt trgovine in družabnega centra je lociran ob vstopu v naselje strnjene družinske gradnje v Črnuški Gmajni.
Projekt izkorišča obstoječi manjši potok Črnušnjico, ki prečka cesto Cene Štupar, kot osrednjo zanimivost v sklopu celotnega programa.

Zaradi problemov s pridobivanjem zemljišča projekt ni bil realiziran v tej obliki.

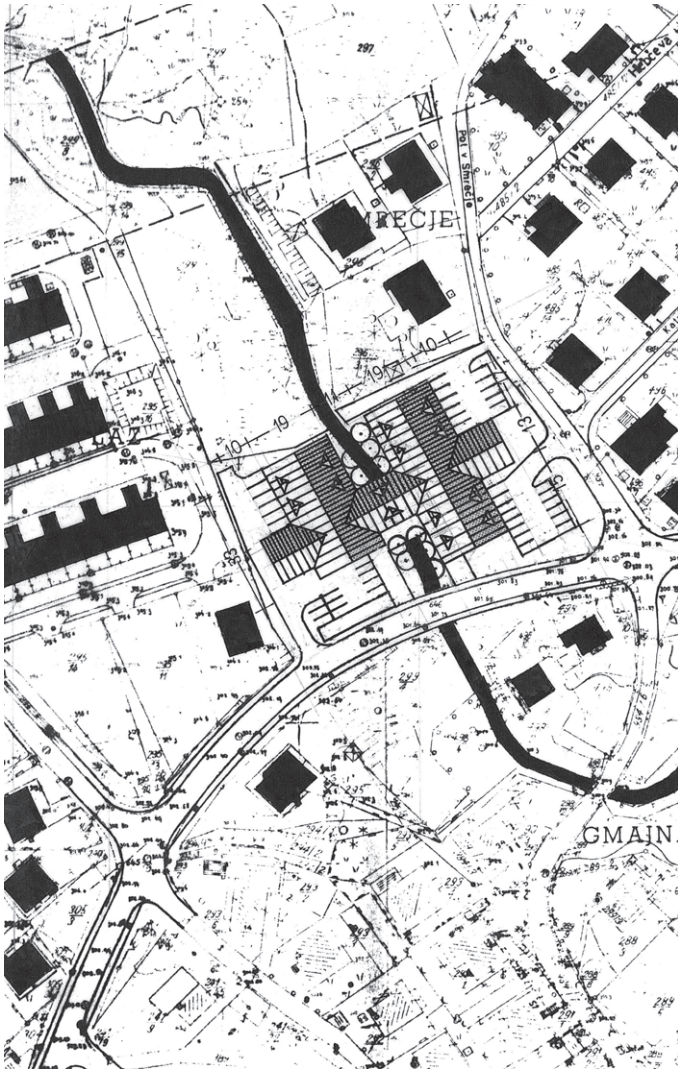

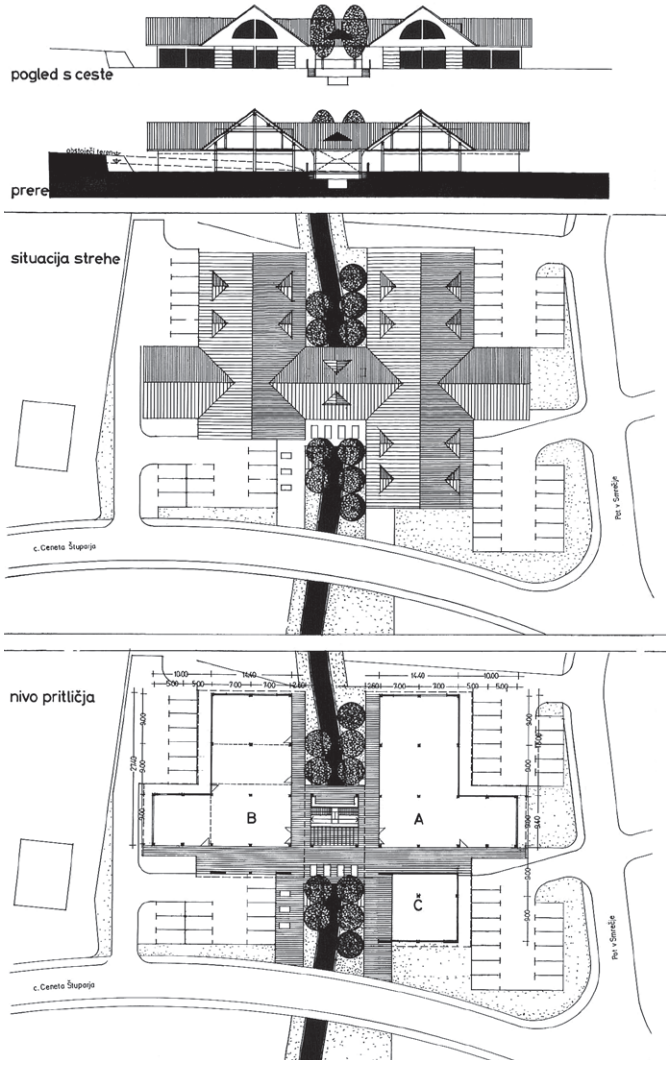

1.

1.
Situacija - vključitev obstoječega potoka v osrednji del družabne površine

NATEČAJNI PONUDBENI PROJEKT ZA DRUŽINSKO GRADNJO V NASELJU BEŽANIJSKA KOSA, BEOGRAD

1983

Avtor: VIKTOR PUST
IMOS-SGP Gorica, P.B. Enota Ljubljana

Projekt za tipologijo strnjene družinske gradnje, ki je bil nagrajen na natečaju ZSSS, je bil v okviru IMOS-a apliciran na jugoslovanskem natečaju za izgradnjo naselja Bežanijska Kosa v Beogradu, za območje cca 1.000 hiš. Razpisovalec natečaja je bila beograjska Stanovanjska zadruga Metalac. Tema natečaja je bila projektna rešitev in ponudba izvajalca za izgradnjo hiš.

Natečajna rešitev in ponudba IMOS-a je bila izbrana za realizacijo. Pričele so se operativne priprave z Zadrugo Metalac za začetek projektiranja v Beogradu.
Tedaj pa je prišlo do intervencije beograjske Gospodarske komore pri naročniku zadrugi Metalac z navodilom, da slovenski gradbeniki pač ne morejo izvajati del v Beogradu, ker tudi slovenske oblasti niso omogočile srbskim gradbenikom izvajati del v Ljubljani. Tako je projekt propadel.

1.
Aplikacija tipologije zazidave v okviru podane urbane mreže
2.
Prikaz tlorisnih rešitev

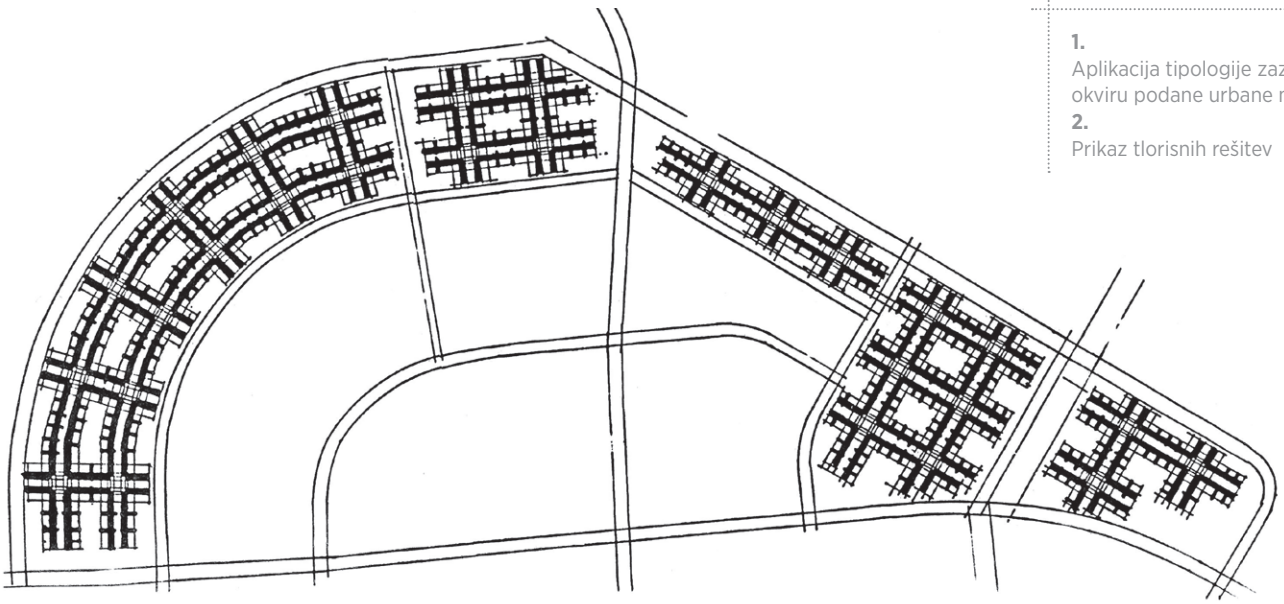

1.

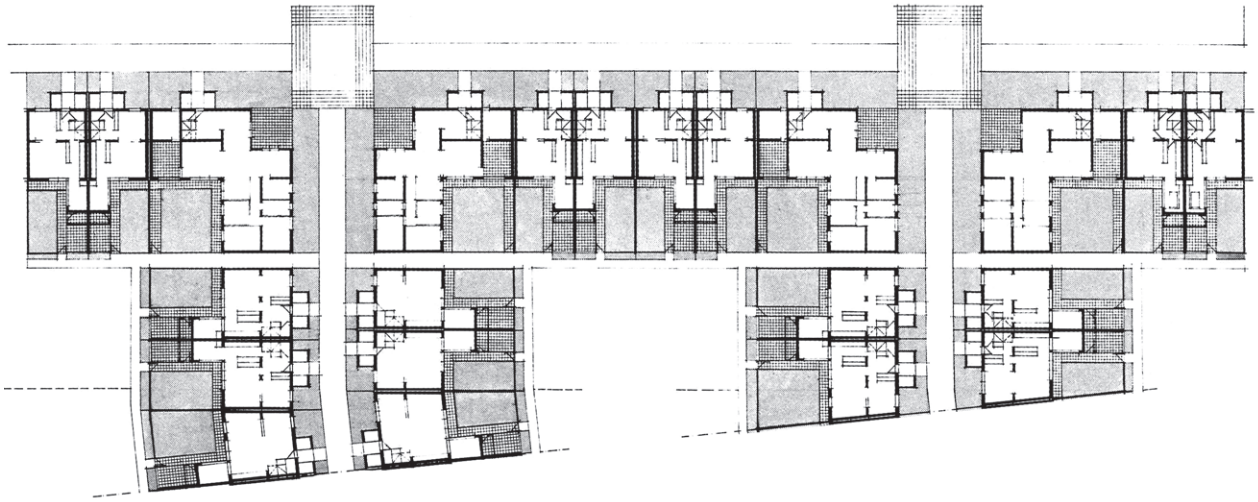

2.

1.1

PREDLOG POZIDAVE OBMOČJA V TRZINU - OB POTOKU

140 hiš

1984

Avtor: VIKTOR PUST
Sodelavki: MAJDA KOŽELJ in LEA PAVŠEK
IMOS, GPG, P.B. Projektno razvojna enota

Za pozidavo tega območja ob potoku sem v okviru SGP Gorica izdelal več predlogov. Po mojem odhodu iz te organizacije v GPG pa je SGP Gorica, ki je bil potencialni investitor gradnje na tem območju, uveljavil zazidalni načrt s klasičnimi vrstnimi hišami.

Ker do realizacije še ni prišlo, sem pripravil predlog na osnovi nagrajene natečajne rešitve tipologije hiš, ki je omogočal pozidavo večjega števila hiš, ter ga ponudil IMOS-u kot skupni krovni organizaciji obeh podjetij.
Predlog obsega 140 stanovanjskih enot površine 70 do 102 m^2 in zunanje garaže.

Toda predlog, ki bi zahteval spremembo zazidave, očitno ni bil sprejemljiv za SGP Gorica, ki je na tem območju nato zgradila manjše število klasičnih vrstnih hiš.

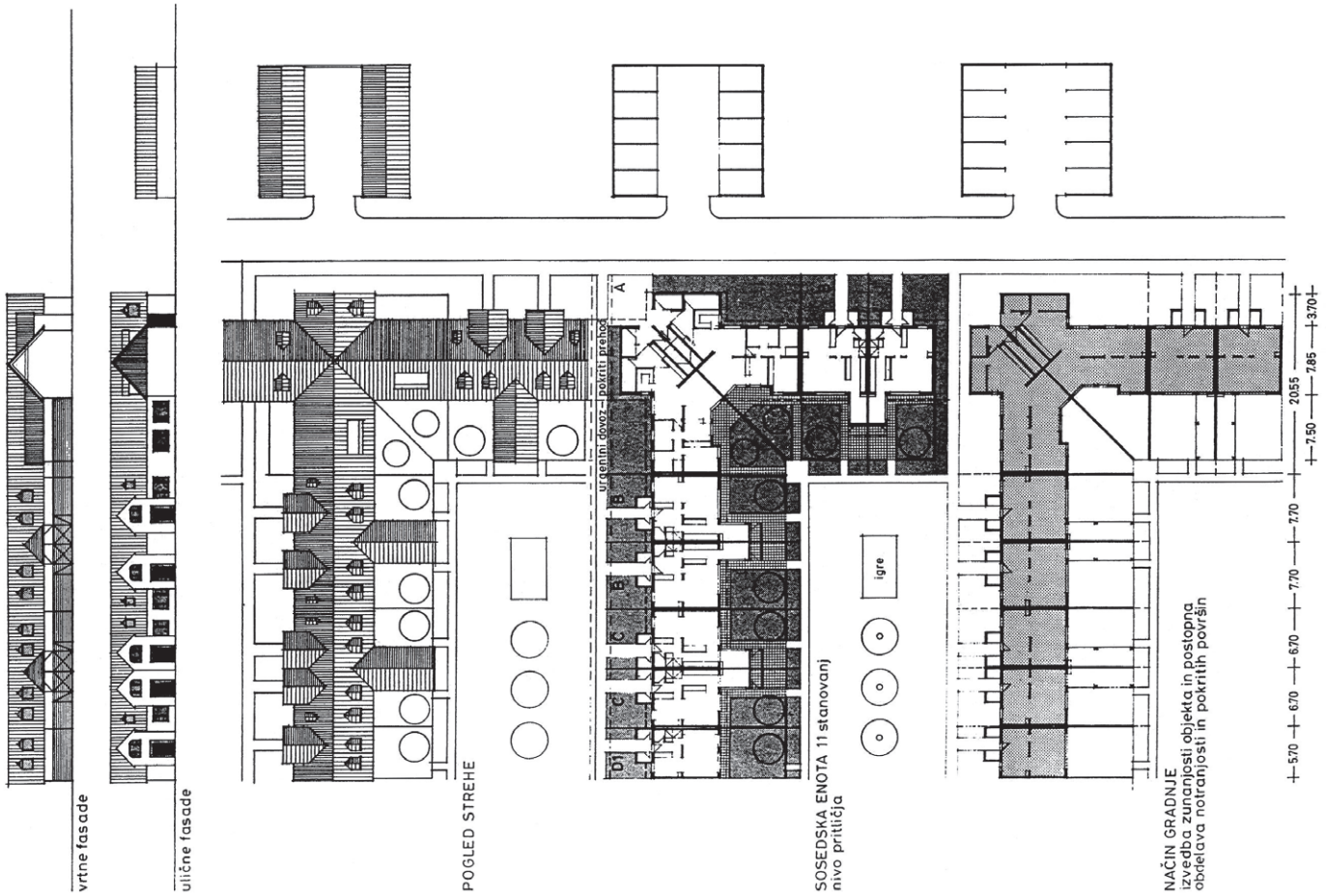

1.
Tipologija hiš in garaže
2.
Predlog zazidave

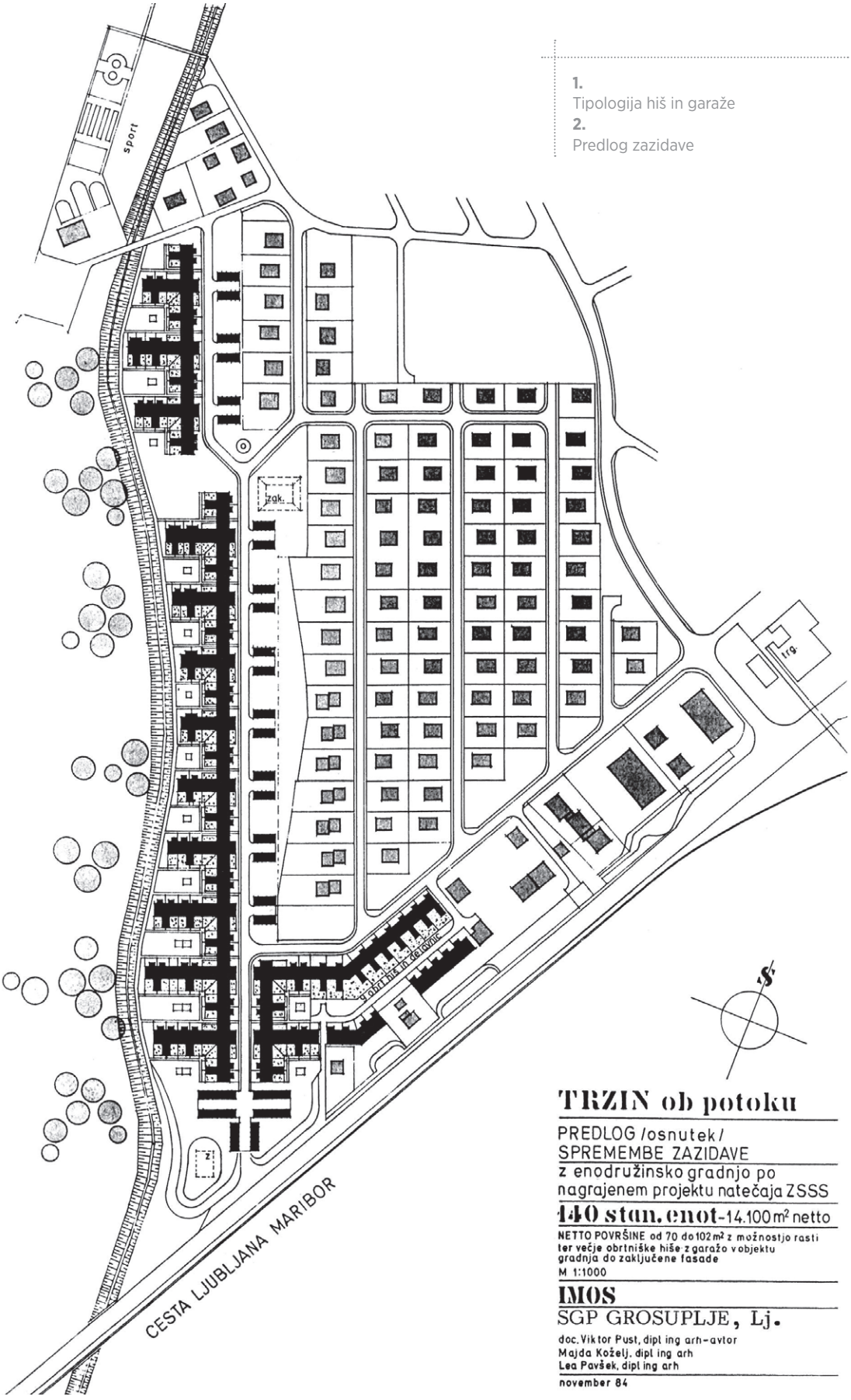

TRZIN ob potoku

PREDLOG /osnutek/
SPREMEMBE ZAZIDAVE
z enodružinsko gradnjo po
nagrajenem projektu natečaja ZSSS

140 stan. enot-14.100 m² netto

NETTO POVRŠINE od 70 do 102 m² z možnostjo rasti
ter večje obrtniške hiše z garažo v objektu
gradnja do zaključene fasade
M 1:1000

IMOS
SGP GROSUPLJE, Lj.

doc. Viktor Pust, dipl ing arh-avtor
Majda Koželj, dipl ing arh
Lea Pavšek, dipl ing arh

november 84

2.

1.1

NATEČAJNA REŠITEV ZA TIPOLOGIJO VEČDRUŽINSKE GRADNJE NIŽJIH GABARITOV

1983

Avtor: VIKTOR PUST
Sodelavke: LEA PAVŠEK, MAJDA BERGANT in BARBARA MIKLAVC
SGP Gorica, P.B. Enota Ljubljana

V okviru programa razvojnih natečajev, ki jih je razpisovala Zveza stanovanjskih skupnosti Slovenije, je bila tema II. natečaja večdružinska gradnja nižjih gabaritov. Predložene so bile različne možne lokacije.

Projekt rešuje tipologijo objektov v okviru dveh zazidalnih območij z različnimi značaji: na lokaciji v Lavrici pri Ljubljani in na primorski lokaciji v Izoli. Vsaka zazidalna enota je zasnovana z osrednjim trgom, oblikovanim z večdružinskimi objekti P+2 ali P+2+M ter na periferiji z gostejšo gradnjo nižjih vrstnih hiš gabaritov P+M. Tipologija vogalnih objektov omogoča oblikovanje trgov in ulic v različnih smereh. Zazidalne enote predstavljajo prehodno obliko bivanja med družinsko in večdružinsko gradnjo.

Projekt je prejel povišan odkup.

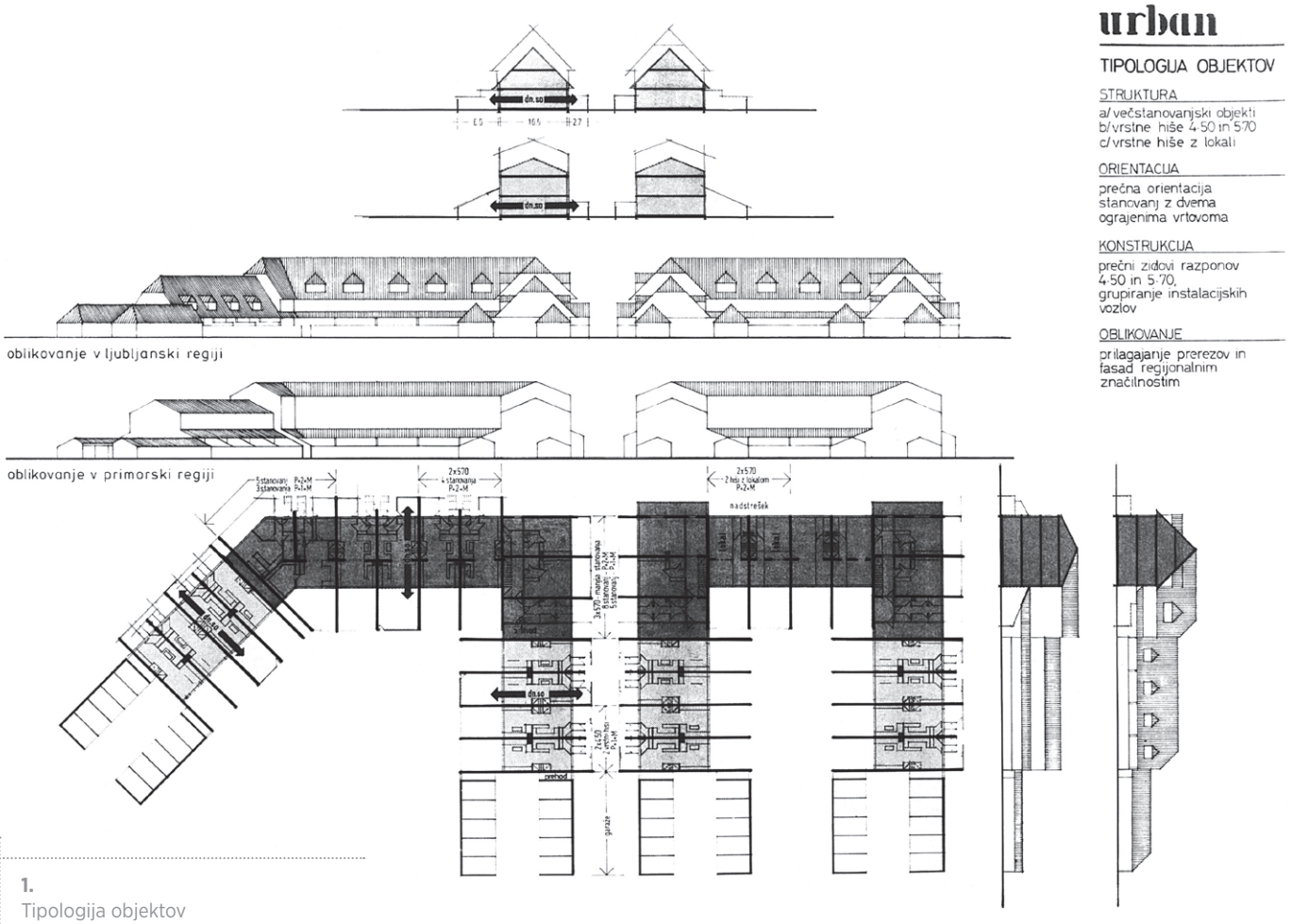

1.

1.
Tipologija objektov
2.
Maketa zazidave na lokacijah v Lavrici in Izoli

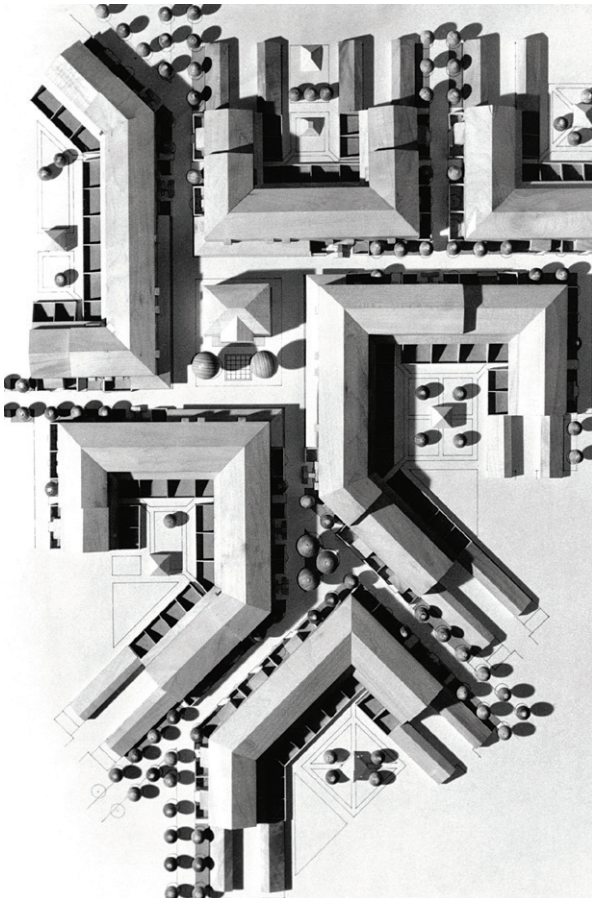

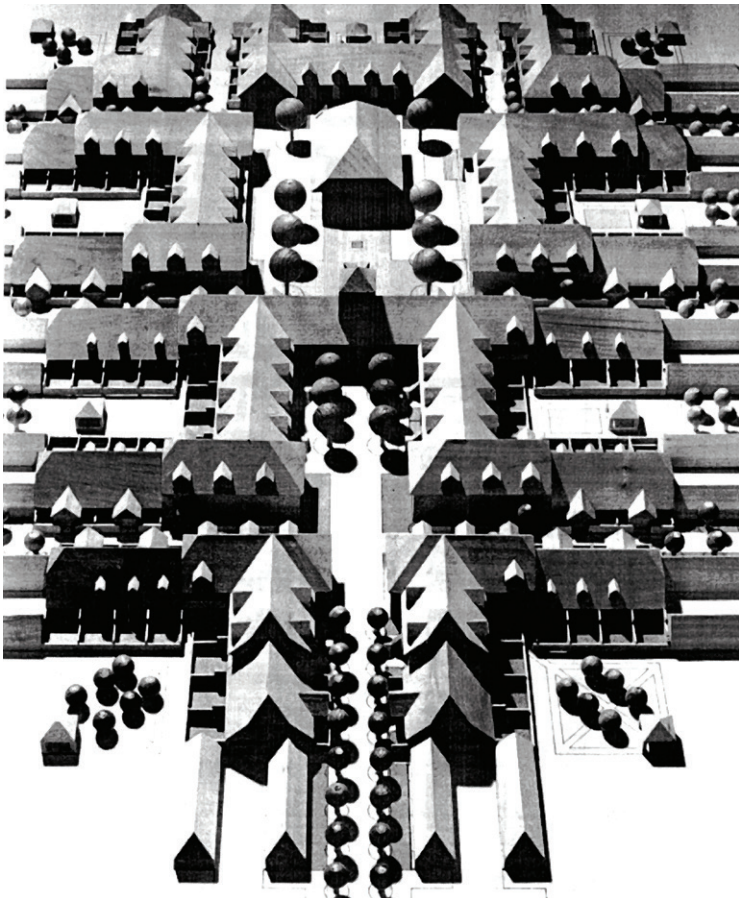

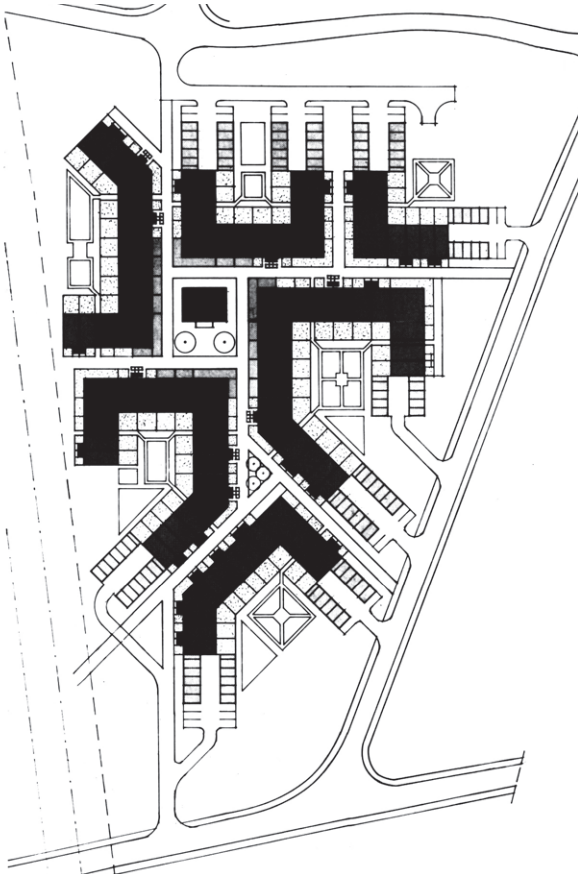

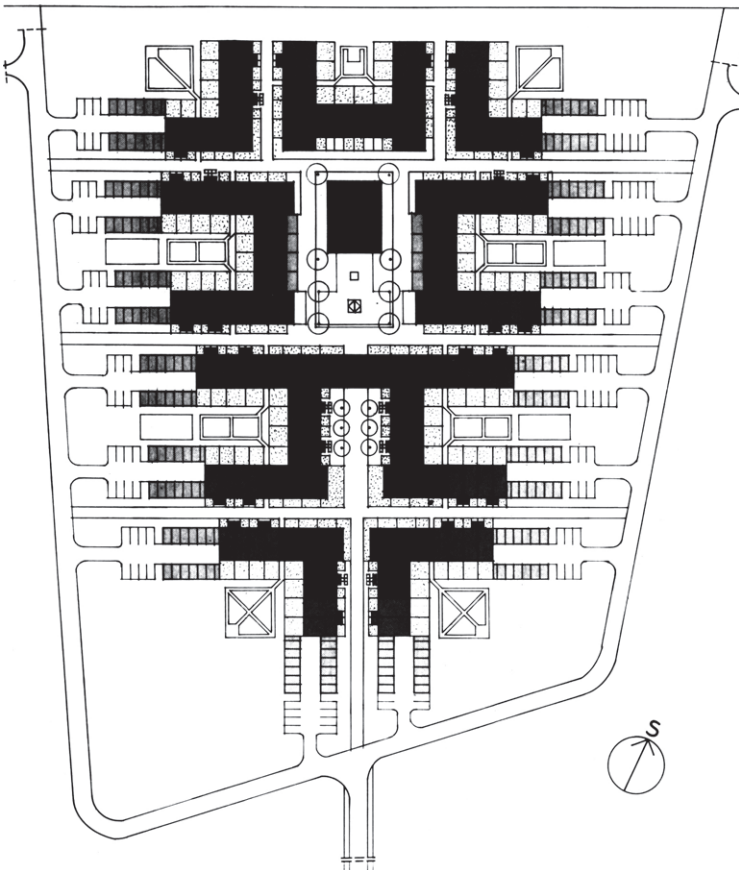
S

1.1

NATEČAJNA REŠITEV ZA SOSESKO STOŽICE, LJUBLJANA
1983

Avtor: VIKTOR PUST
Sodelavke: BARBARA MIKLAVC, LEA PAVŠEK in MAJDA BERGANT
SGP Gorica, P.B. Enota Ljubljana

Tema natečaja je bila pozidava območja severno od obvoznice, in sicer na vzhodnem delu od tedanje Titove ceste ter na severu, na Ježici, na ožjem zahodnem delu ceste.

Glavni del rešitve, ki je podrobneje obdelana, se nanaša na južni del območja, ki se napaja iz vzhodne dovozne ceste. Rešitev je zasnovana tako, da izrablja karakteristični profil ob Ježi, ki pada proti Savi. Naselje je zasnovano vzdolž osrednje peš komunikacije, ki jo oblikujeta dve vrsti verižnih blokovnih objektov, ki s podaljški segajo v zelene površine.

Različne dolžine nizov objektov v notranjost zelenih površin postopoma prehajajo v nižje gabarite - do ožjih vrstnih hiš. Nizi se prilagajajo značaju obstoječe parcelacije obsavskih vasi s podolgovatimi objekti.
Parkiranje je rešeno suterensko. Tako se oblikujejo značilna sosedstva, ki vzpostavljajo določen dialog z obstoječim vaškim naseljem.

Natečajni projekt je prejel odkup.

1.

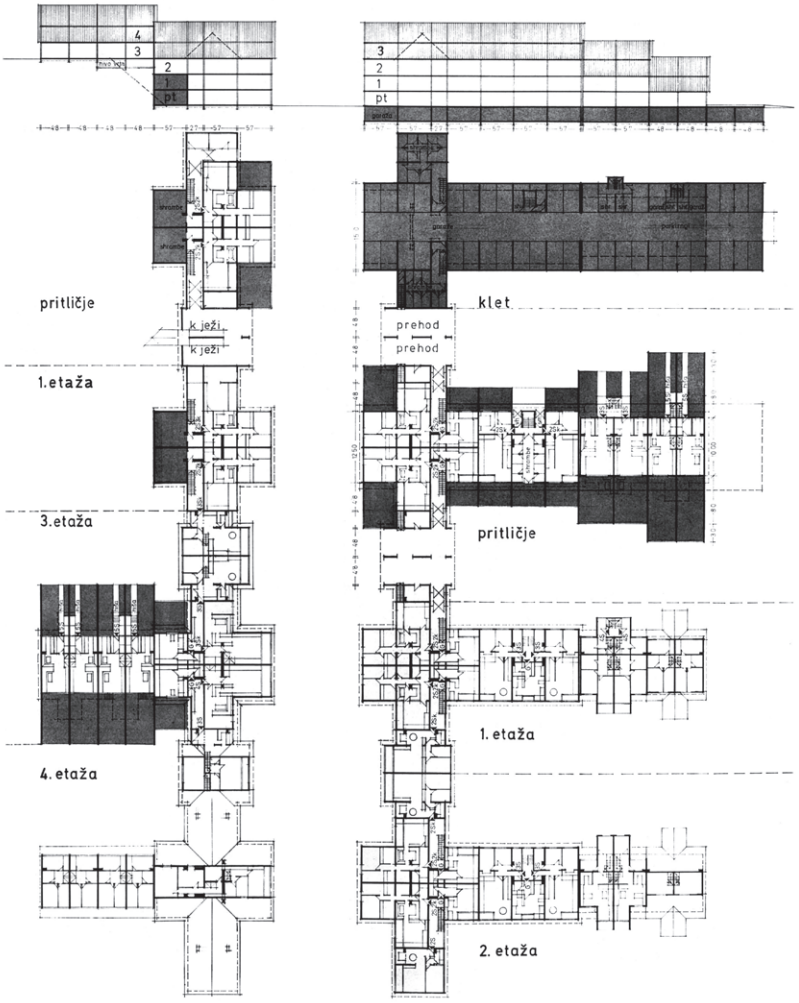

2.

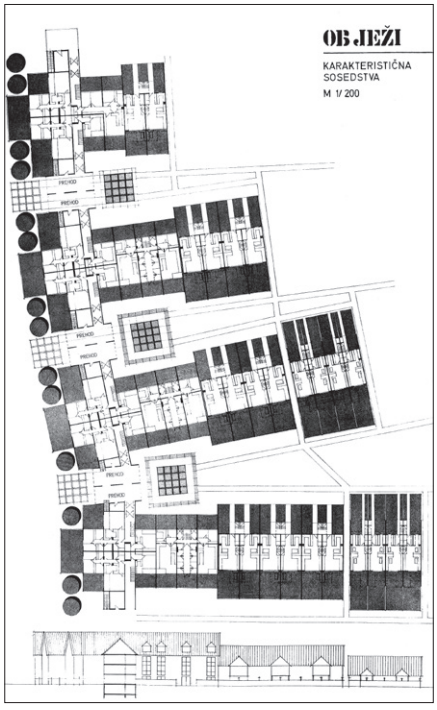

1. Rešitev širšega območja
2. Tipologija objektov
3. Zazidava območja ob Ježi

1.1

NATEČAJNA REŠITEV ZA VEČDRUŽINSKO GRADNJO VIŠJIH GOSTOT

1984

Avtor: VIKTOR PUST
Sodelavki: MAJDA BERGANT in LEA PAVŠEK
GPG, P.B. Projektno razvojna enota

Tema natečaja iz programa ZSSS je bila oblikovanje arhitekturno urbanističnih rešitev večdružinske gradnje višje gostote na dveh različnih lokacijah: na lokaciji Utik - Bokalce in na lokaciji v Stari Šiški v Ljubljani.

Rešitev vsebuje verižno členjeno blokovno pozidavo s poudarjenimi višjimi objekti P+3+M, ki oblikujejo javne površine, ulice in trge, ter z nižjimi objekti s pritličnimi stanovanji in ograjenimi vrtovi, ki oblikujejo sosedstva.

Tipologija omogoča na eni strani prilagajanje terenu in členjeno oblikovanje javnega prostora ter na drugi strani oblikovanje različnih sosedstev, ki segajo v notranjost zelenih površin.

Projekt je prejel odkup.

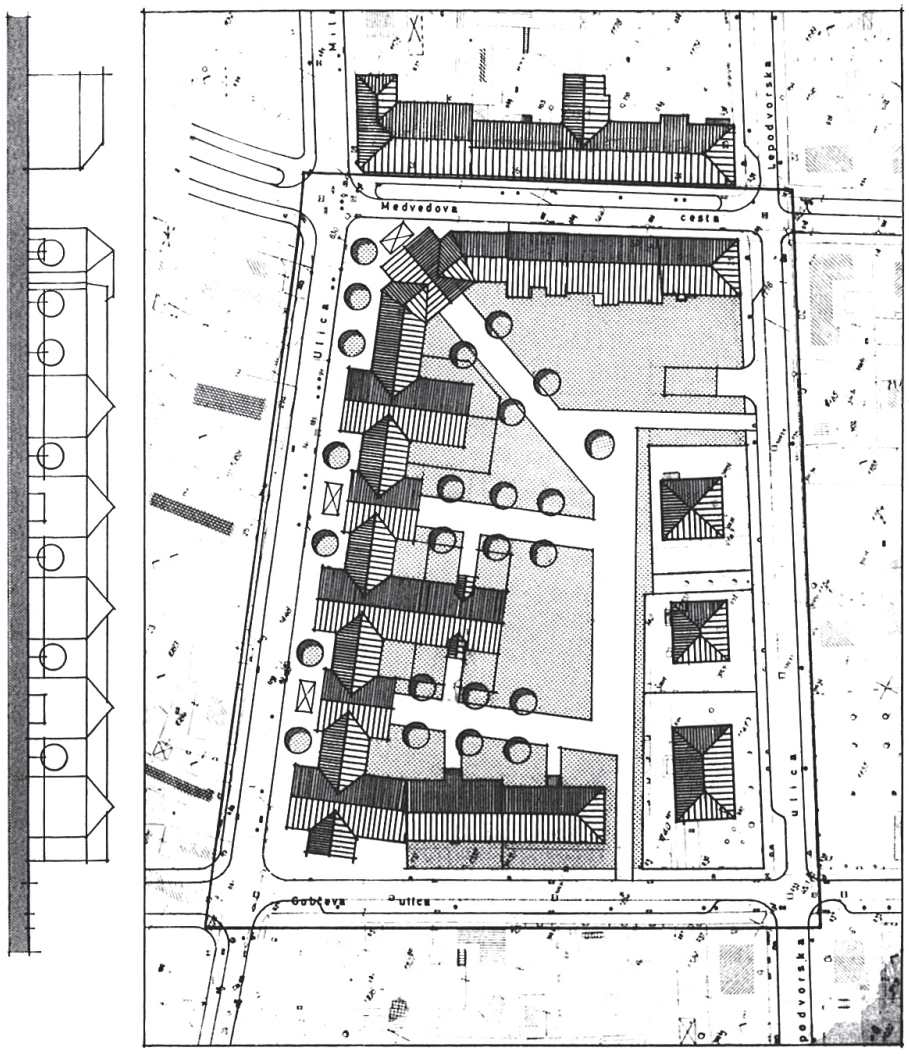

1.

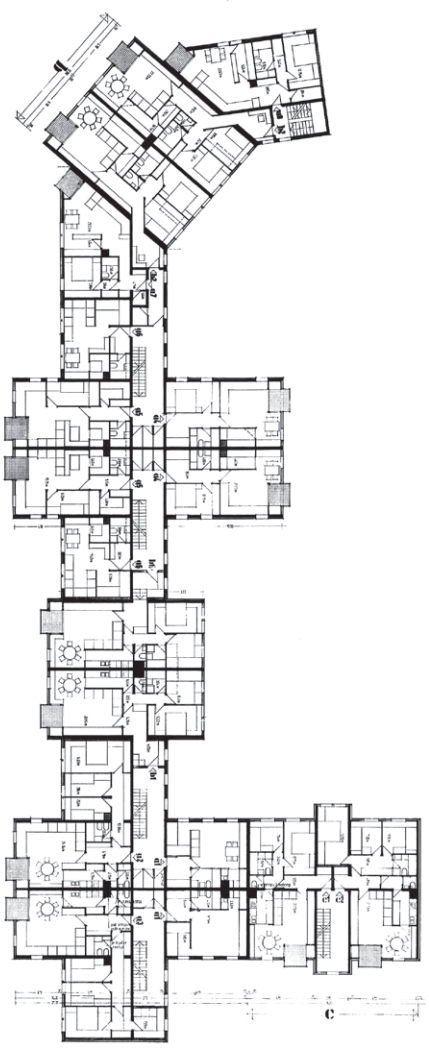

2.

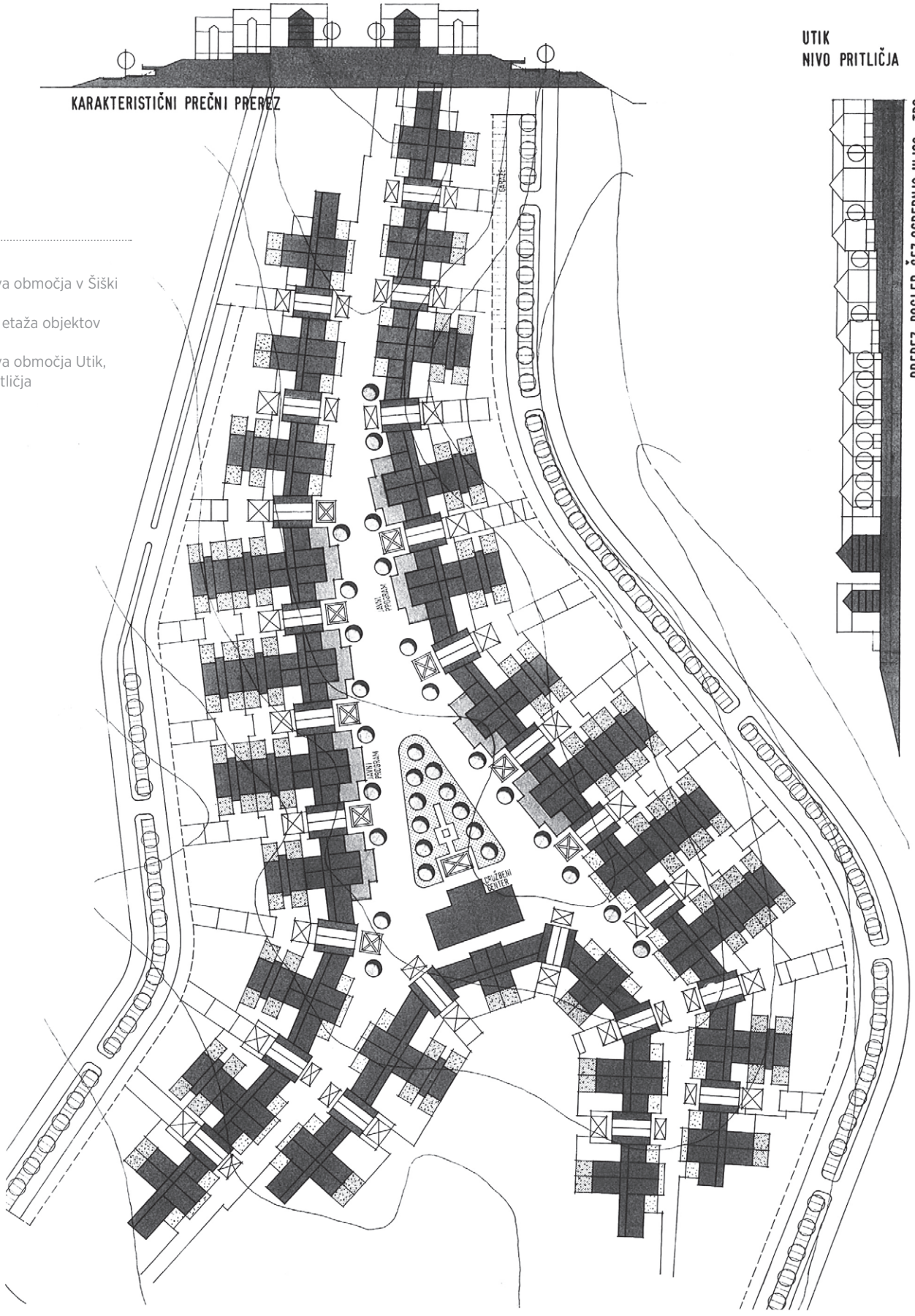

1.
Zazidava območja v Šiški
2.
Tipična etaža objektov
3.
Zazidava območja Utik, nivo pritličja

3.

1.1

NATEČAJNA REŠITEV ZA SOSESKO JUŽNI BEŽIGRAD, LJUBLJANA
1985

Avtorja: VIKTOR PUST in LOJZE DRAŠLER
Sodelavci: MAJDA BERGANT, RIKO GANTAR in LEA PAVŠEK
GPG, P.B. Projektno razvojna enota

Območje predvidene karejske pozidave leži južno od Linhartove ceste, na robu severnega "zelenega klina" oz. zelene površine, ki se zajeda v mesto in je značilna za Ljubljano. Zato je bilo izhodišče zazidalne rešitve v oblikovanju povezave zelenega pasu in peš komunikacije, ki povezuje mesto in sosesko s širšo okolico.

Ta komunikacija je tudi izhodišče za značilno oblikovanje severnega dela objektov ali "vrat" v mesto.
"Vrata" oblikujeta dve manjši med seboj povezani zazidalni enoti. Na tem mestu se odpira zanimiv pogled na Ljubljanski grad.
Sicer pa se pozidava različnih velikosti in oblik karejev na vzhodni strani navezuje na obstoječo zazidavo.

Rešitev ni bila uvrščena v izbor.

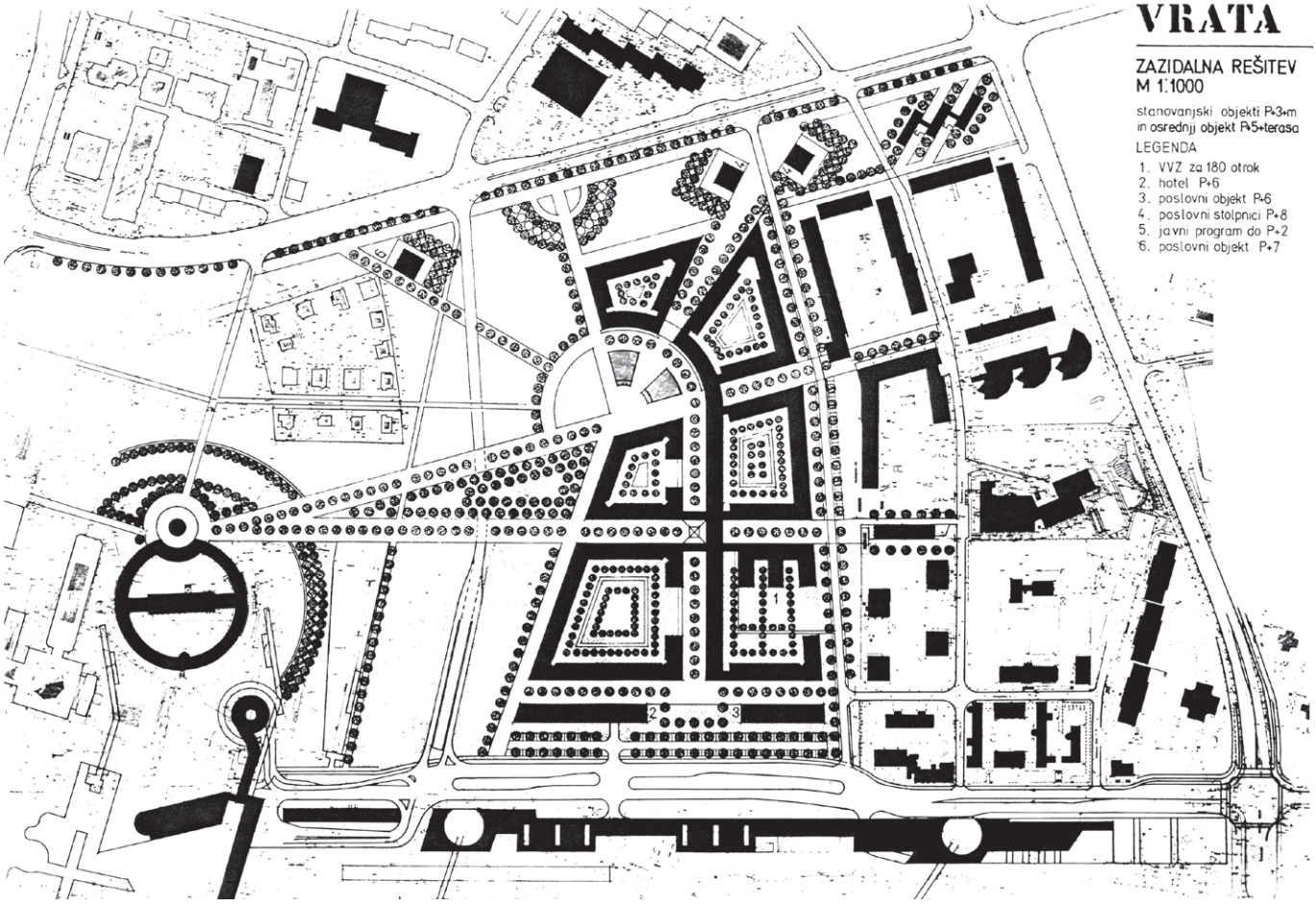

1.

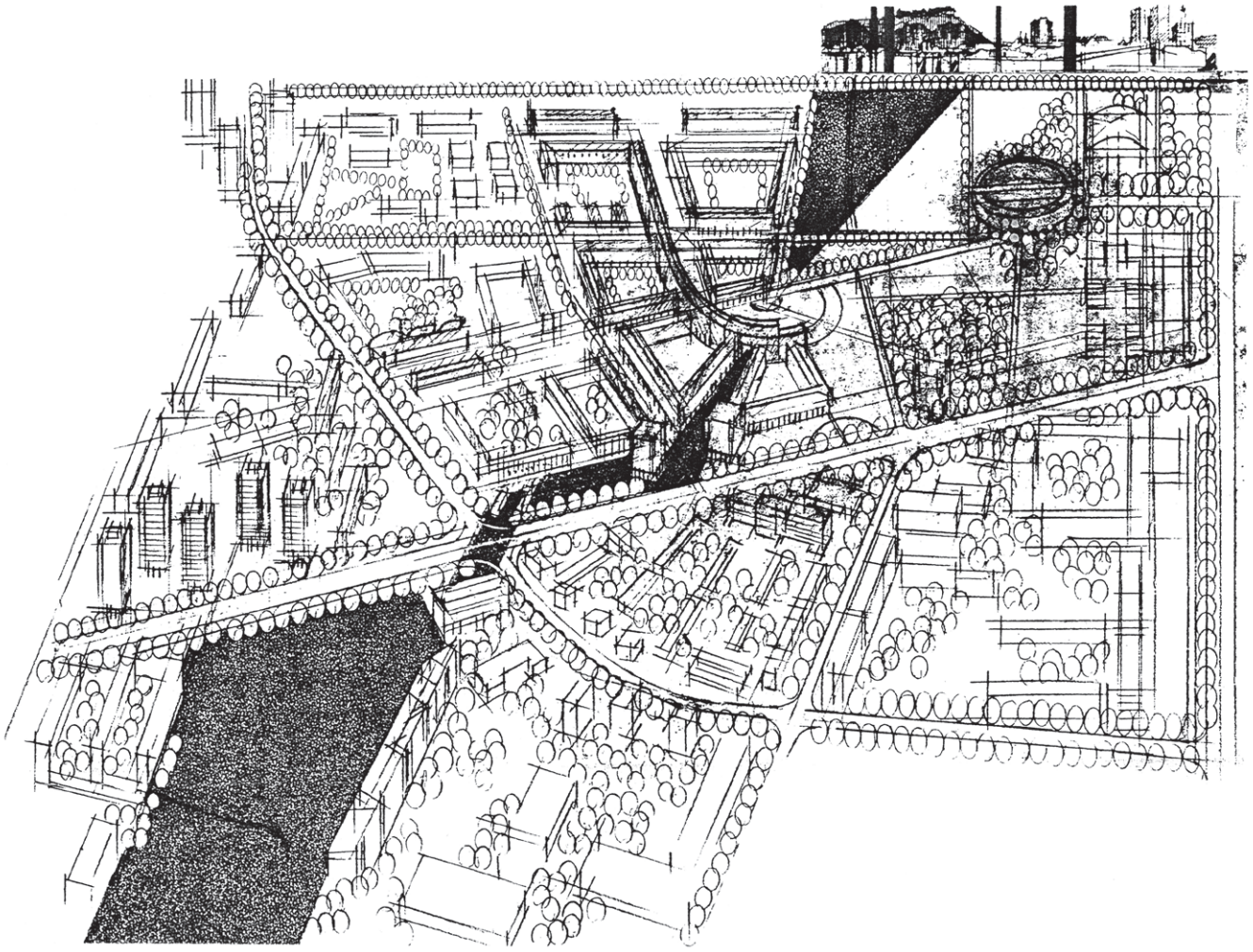

2.

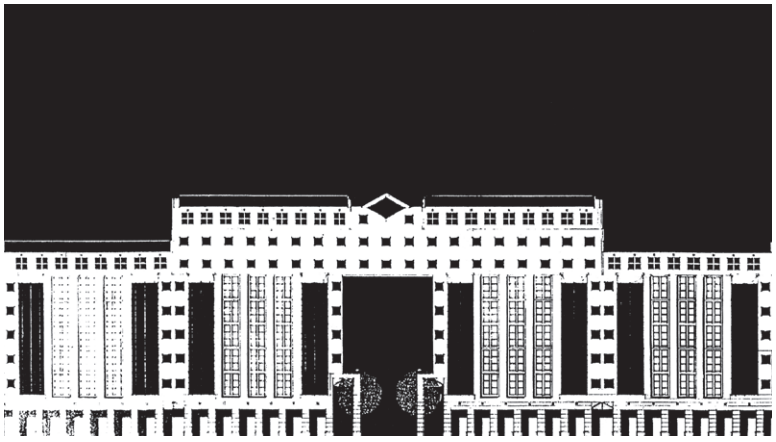

3.

4.

1.
Zazidalna rešitev
2.
Pogled vzdolž zelenega prodora s pogledom na Ljubljanski grad
3.
Fasada osrednjega objekta na trgu - vrata
4.
Tloris urbane enote

1.1

NATEČAJNI PROJEKT ZA SOSESKO NOVE POLJANE, LJUBLJANA
1985

Avtor: VIKTOR PUST
Sodelavci: KATKA KRANJC, BOGO ZUPANČIČ, RIKO GANTAR in LEA PAVŠEK
GPG, P.B., Razvojno-stanovanjska enota

Natečajna rešitev za sosesko, ki šteje 523 stanovanj, je oblikovana na osnovi radialnega koncepta, ki izhaja iz obodne ceste in železnice na vzhodni strani območja.
Celotni prostor soseske je orientiran proti osrednjemu območju na severozahodni strani ob Ljubljanici. V tej smeri je oblikovana gradacija vseh objektov v soseski, od daljših blokovnih objektov, ki zapirajo rob soseske, do manjših, bolj individualnih objektov v notranjosti soseske.
Radialno je oblikovana tudi gradacija javnih površin in družabnega življenja v naselju, ki gravitira proti osrednjemu območju.

Rešitev ni bila uvrščena v izbor, je pa po radialnem konceptu zazidave podobna prvonagrajeni, ki je realizirana.

1.

1.
Rešitev zazidave z okolico
2.
Zazidava ožjega območja s tipologijo objektov

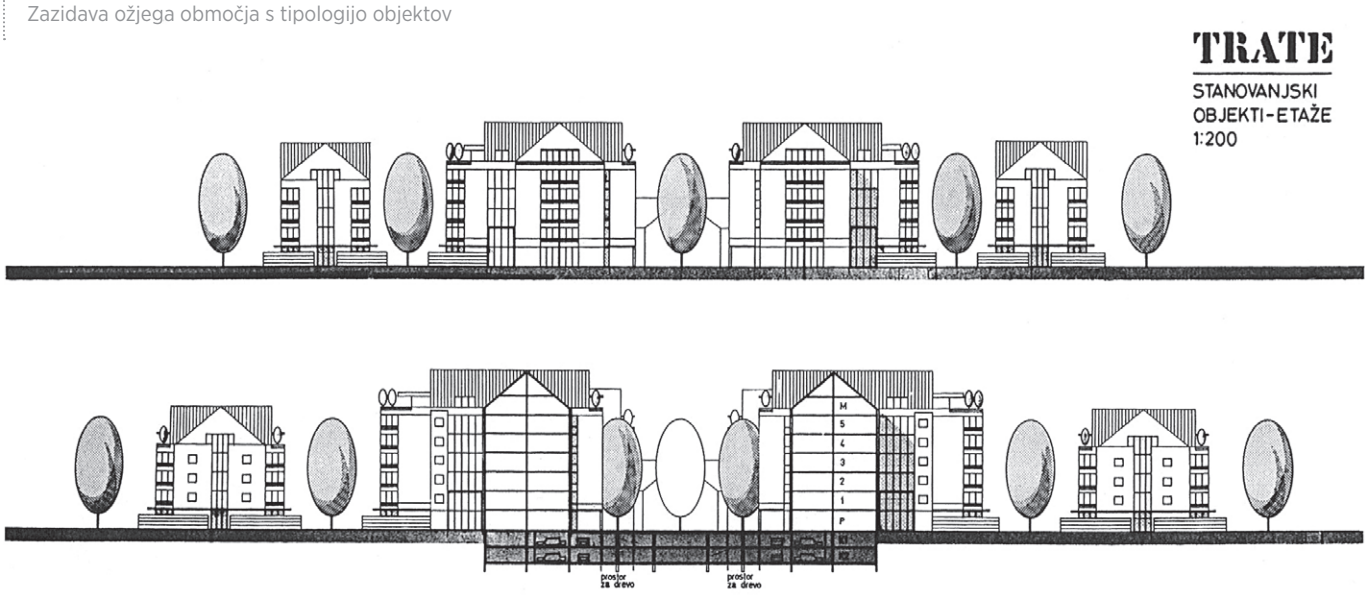

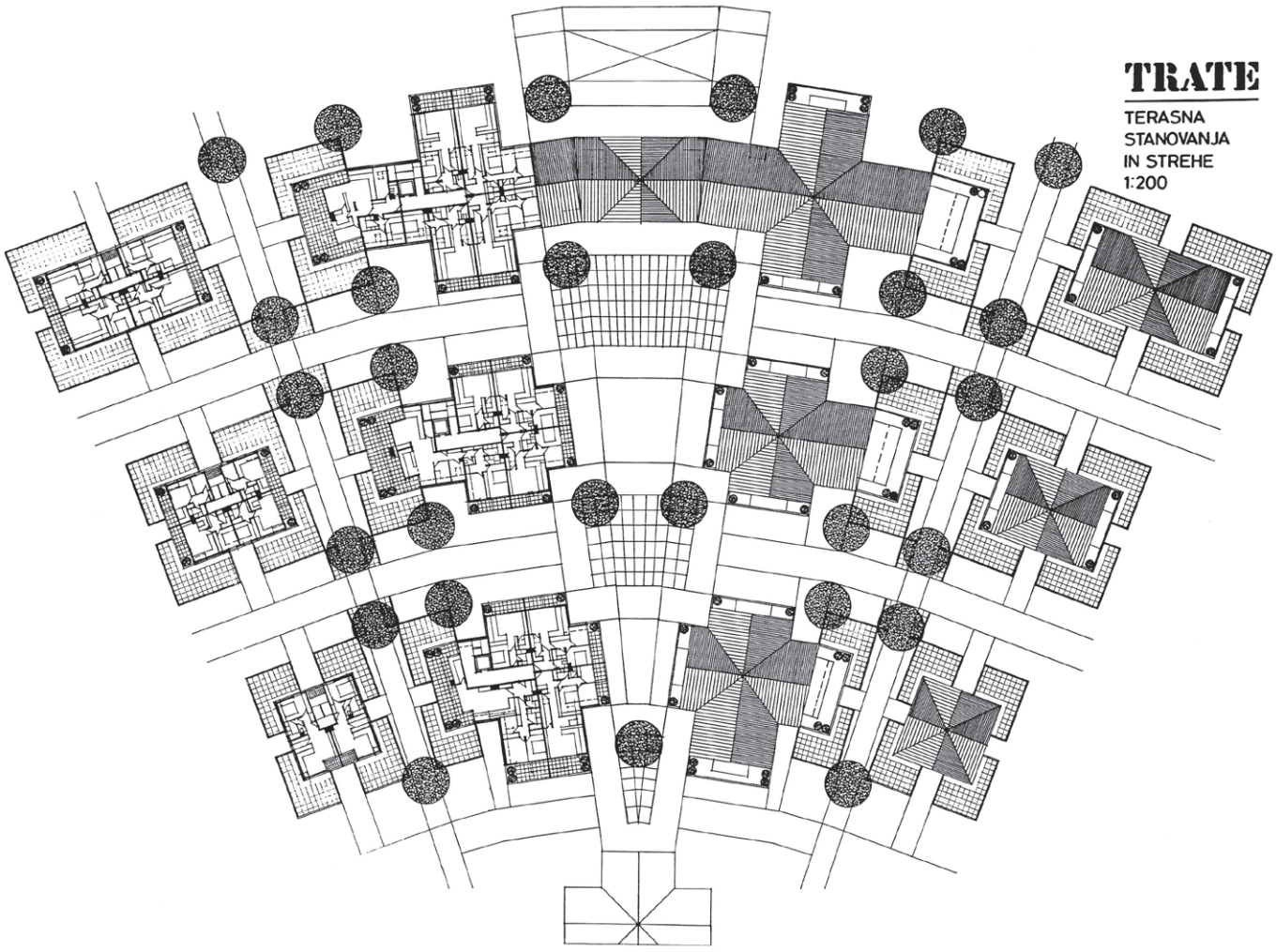

2.

1.1

PROJEKT ZA PRENOVO IN POZIDAVO OBMOČJA MED KOMENSKEGA IN TRUBARJEVO CESTO, LJUBLJANA

1986-1990

Avtor: VIKTOR PUST
Sodelavci: MAJDA BERGANT, BOJAN LESAR in RIKO GANTAR
GPG, P.B. Projektno razvojna enota

Leta 1986 je bila organizirana arhitekturna delavnica za pridobitev predlogov ureditve širšega območja centra Ljubljane. Za obdelavo posameznih območij smo bili vabljeni različni avtorji. V tem okviru sem bil vabljen, da podam predlog ureditve območja med Komenskega in Trubarjevo cesto ter Resljevo na zahodni strani.
Rešitev je v I. fazi obdelave vsebovala novogradnjo ob Komenskega cesti in na robnih delih kareja, še zlasti pa oblikovanje osrednjega dela kareja, zasnovanega kot prehodna ulica z notranjim trgom.
Območje sta obdelovali še dve avtorski ekipi: LUZ, Jadranka Grmek in Andrej Černigoj, ter ekipa Vojteha Ravnikarja. Izbrana rešitev naj bi služila izdelavi zazidalnega načrta v okviru LUZ-a.
Po predaji projektnih rešitev in oceni strokovne komisije pod vodstvom prof. Petra Gabrijelčiča so bili izbrani projektanti za posamezne dele kareja. Tako mi je bilo poverjeno oblikovanje objektov osrednjega, prehodnega dela kareja med Komenskega in Trubarjevo cesto.
Nosilka celotnega zazidalnega načrta v okviru LUZ-a je bila Jadranka Grmek.
Delo med ekipami je potekalo po fazah do sprejetja zazidalnega načrta in v pričakovanju naročila za nadaljnje projektiranje.
Vendar je projekt po letu 1990 zastal zaradi družbenih sprememb in problemov s pridobivanjem zemljišč.

Po nekaj letih smo bili avtorji - projektanti posameznih območij obveščeni, da je IMOS, kot investitor celotnega območja, naročil projektno dokumentacijo za realizacijo projektantu Tomažu Medveščku, da so projekti že usklajeni z naročnikom ter v zaključni fazi obdelave.
Na povabilo IMOS-a in projektanta avtorjem osnovnih rešitev, da v okviru možnosti sodelujemo v zaključni fazi obdelave projekta, se vabilu v navedenih pogojih nisem odzval. Danes je projekt zazidalnega območja v celoti realiziran.

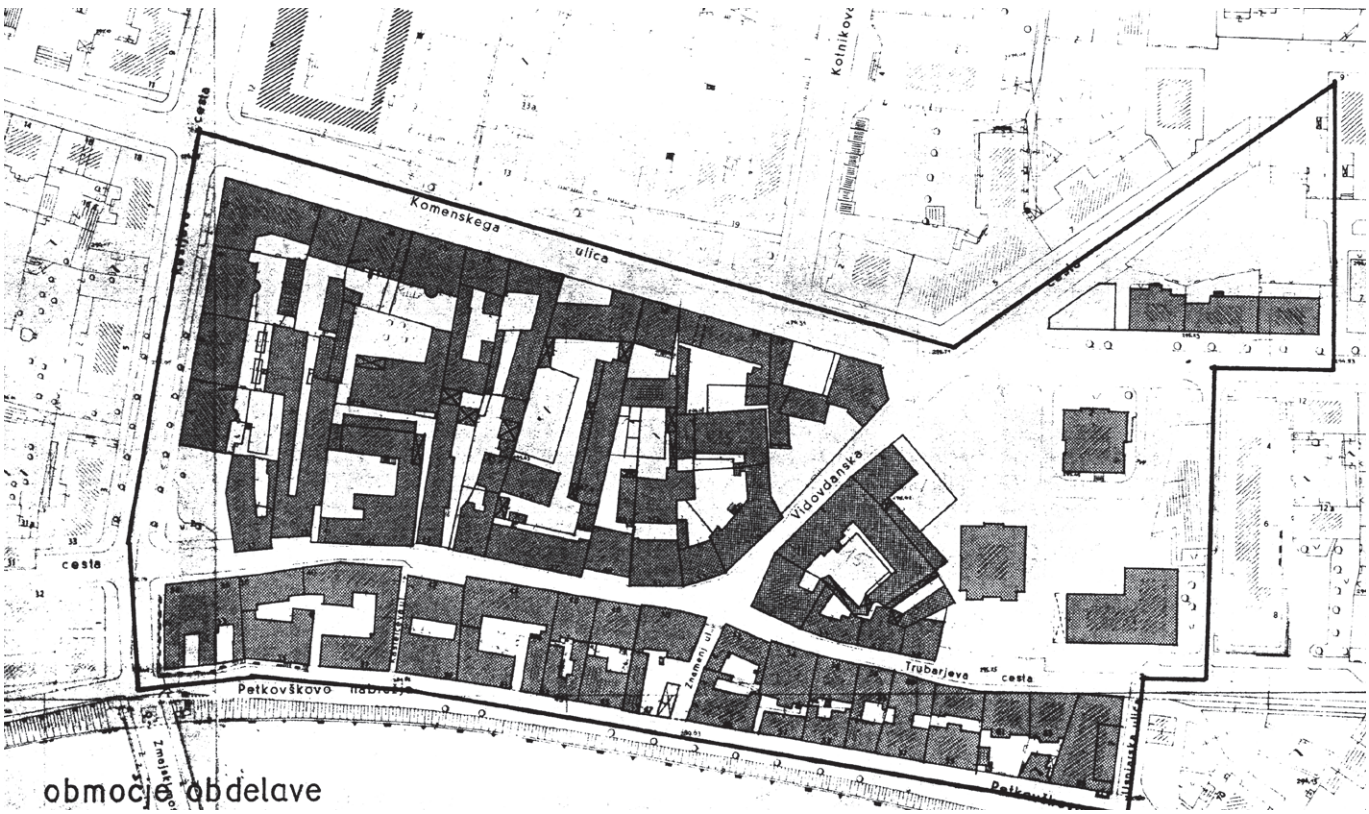

1.

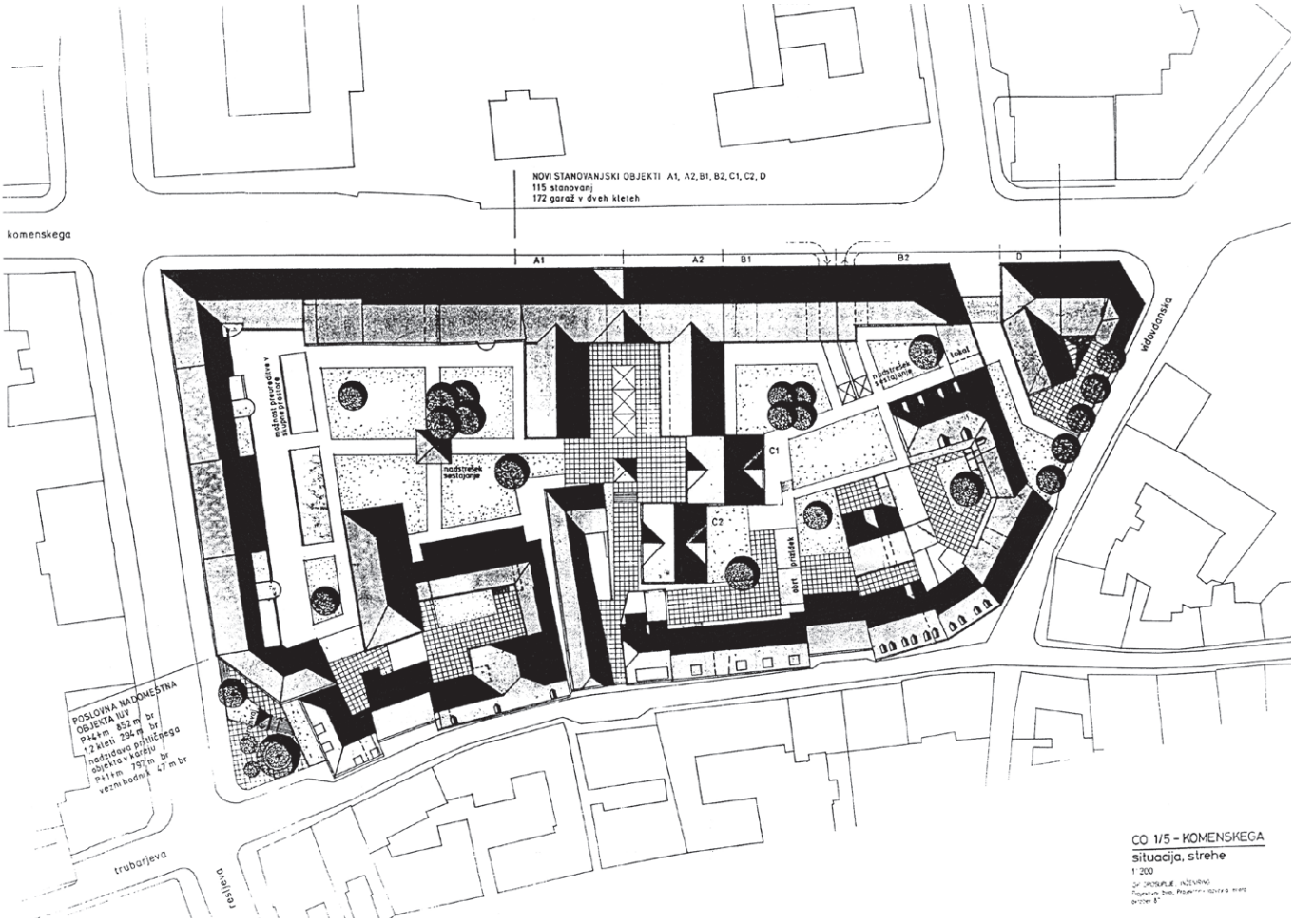
NOVI STANOVANJSKI OBJEKTI A1, A2, B1, B2, C1, C2, D
115 stanovanj
172 garaž v dveh kleteh
komenskega
A1
A2
B1
B2
D
vidovdanska
možnost preureditve v skupne prostore
nadstrešek sestajanje
C1
C2
lokal
POSLOVNA NADOMESTNA OBJEKTA IUV
P+4+m 852 m br
1,2 kleti 294 m br
nadzidava pritličnega objekta v kareju
P+1+m 797 m br
vezni hodnik 47 m br
trubarjeva
CO 1/5 - KOMENSKEGA
situacija, strehe
1:200

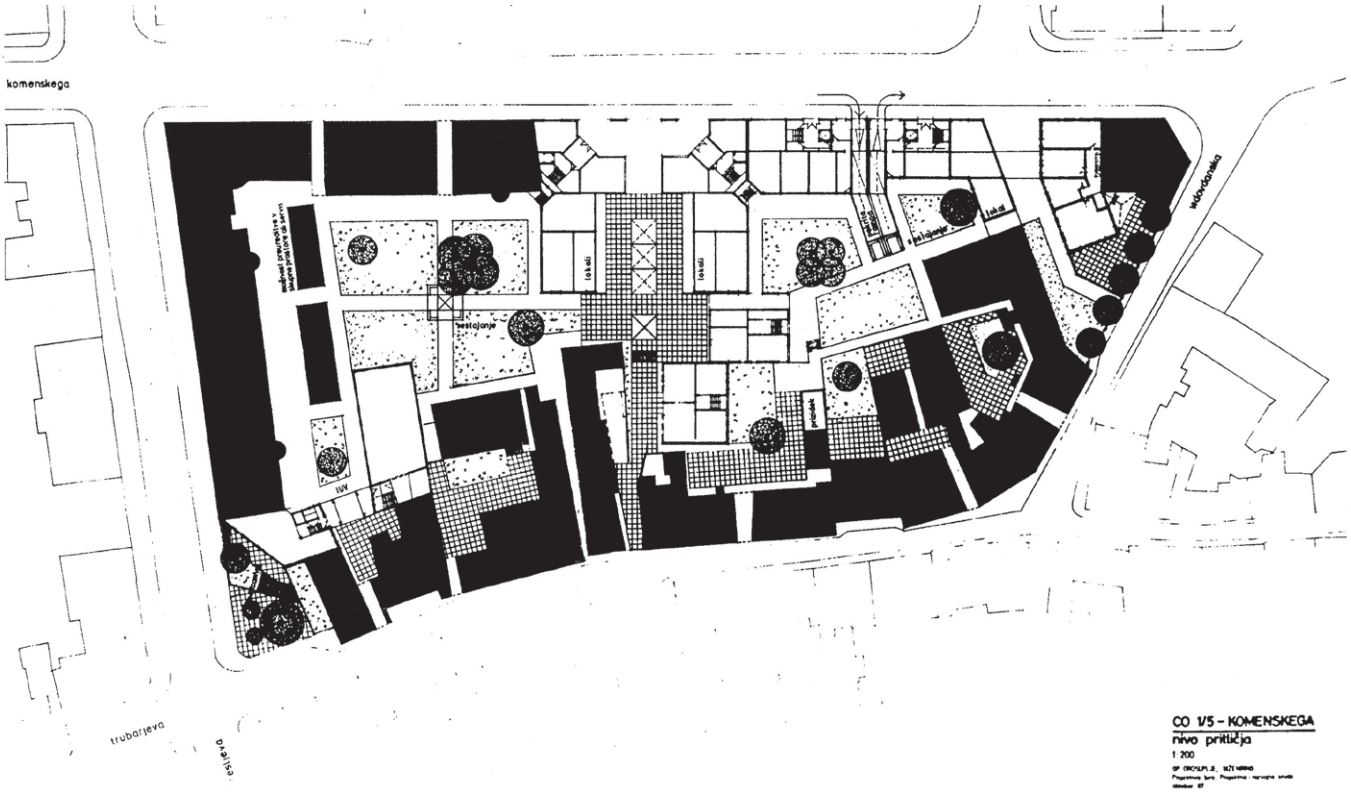
komenskega
vidovdanska
možnost preureditve v skupne prostore ob servis
lokali
lokali
sestajanje
lokal
pritlidek
IUV
trubarjeva
CO 1/5 - KOMENSKEGA
nivo pritličja
1:200

1.

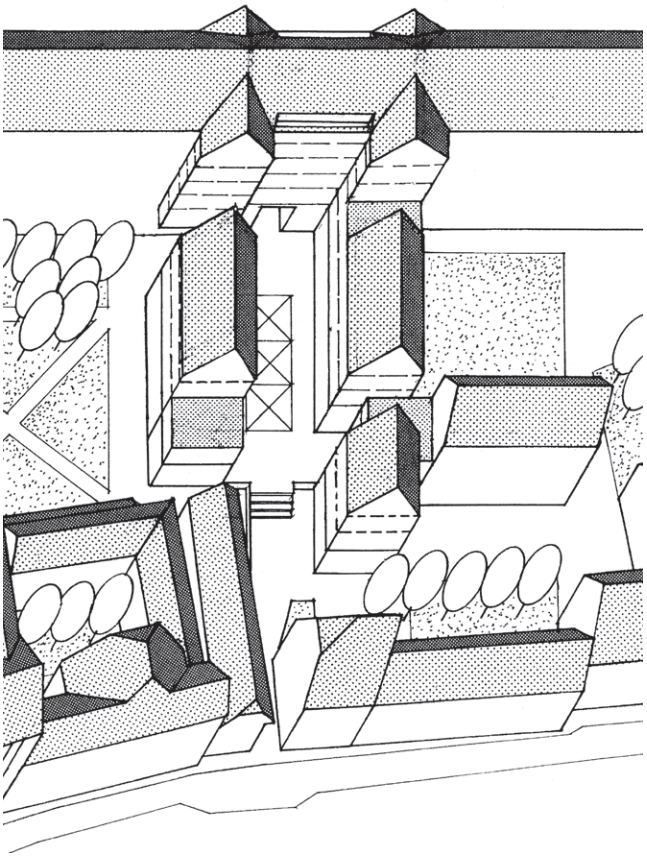

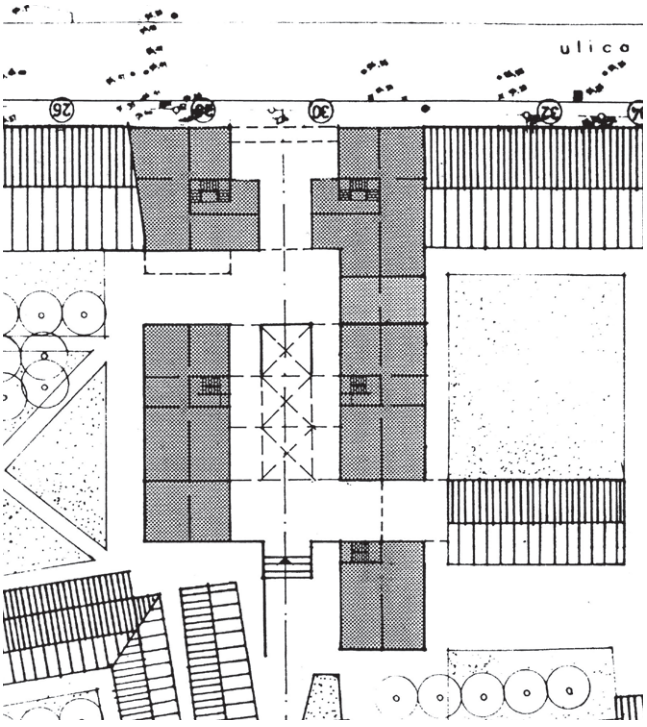

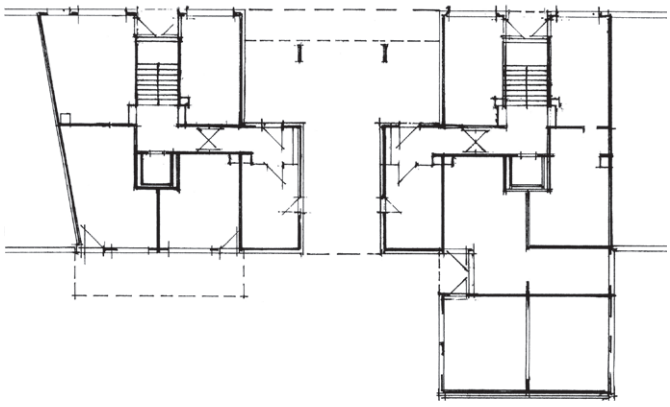

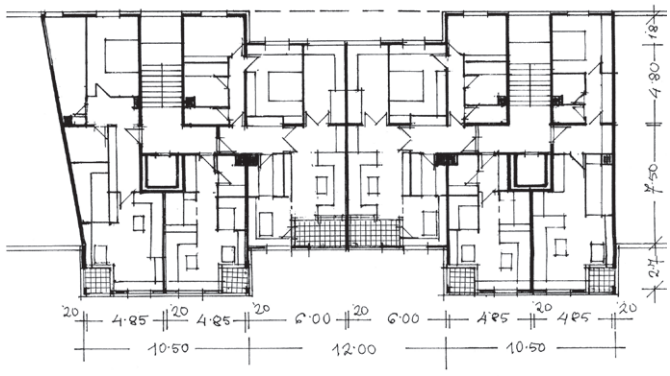

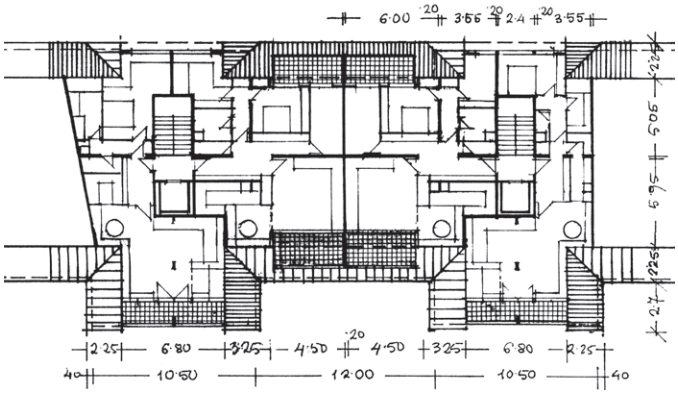

2.

1.
Rešitev prenove območja I. faze obdelave
2.
II. faza obdelave osrednjega prehodnega dela in variantne rešitve tlorisov objektov
3.
Izvedbena zazidalna rešitev, LUZ
4.
Tloris pritličja in pogledi na izvedeni del (Tomaž Medvešček)

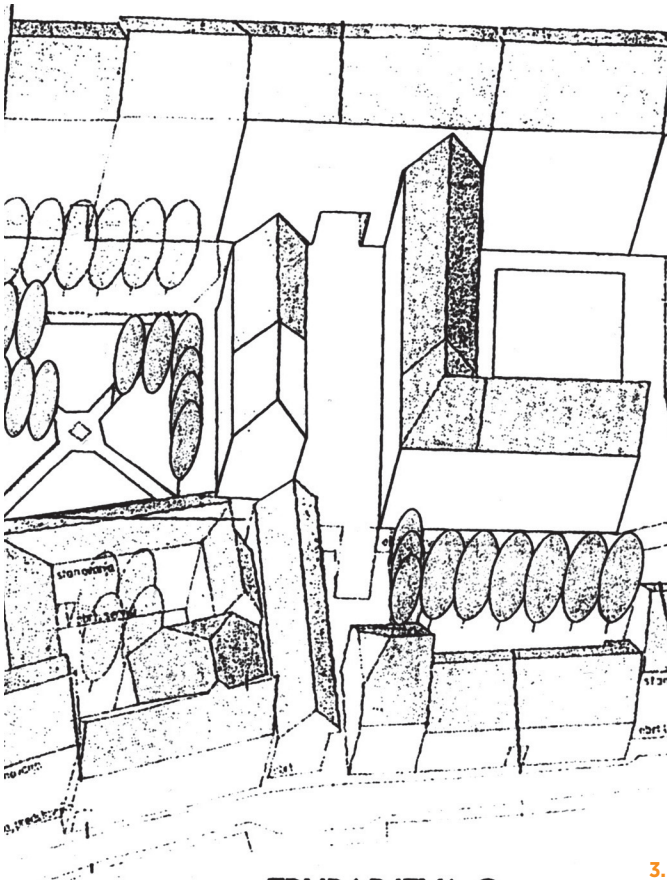

3.

4.

4.

1.1

PROJEKT ZA DEL SOSESKE ILOVICA, LJUBLJANA

Območje 800 stanovanj v blokovni gradnji in 74 obrtniških hiš z delavnicami
1988-1990

Avtor tipologije zazidave in objektov: VIKTOR PUST
Sodelavki: LEA PAVŠEK in MAJDA BERGANT
GPG, P.B. Projektno razvojna enota
Urbanist celotnega območja Ilovice: LUZ, ROMAN REMS

Po izteku programa razvojnih natečajev za nove tipe stanovanjske gradnje, ki ga je izvajala ZSSS, je v okviru LUZ-a potekala priprava zazidalnega načrta za večjo sosesko ob Jurčkovi poti, sosesko Ilovica. Za barjansko območje, ki je bilo redko poseljeno z individualno gradnjo in brez kanalizacije, je bila predvidena pozidava z gostejšo večstanovanjsko in družinsko gradnjo ter z obrtniškimi hišami z delavnicami.

K izdelavi tipologije gradnje so bili vabljeni projektanti, ki so uspešno sodelovali na natečajih ZSSS za tipologijo objektov. Vsaka ekipa je reševala določeno območje.

Prikazani projekt rešuje območje II. faze - večdružinsko gradnjo cca 800 stanovanj na vzhodni strani soseske in območje 74 obrtniških hiš z delavnicami na južni strani proti obvoznici.

Zasnova pozidave izhaja iz značilnosti barjanskega zemljišča, ki zahteva gradnjo na pilotih. Osnovno zazidalno enoto tvori skupina štirih objektov (P+2 oz. 3), ki oblikuje komunikacijsko jedro: na nivoju terena je pokrita parkirna ulica s križiščem, v I. etaži pa ločen peš nivo s trgom. Osnovnemu - vogalnemu objektu se dodajajo še vzdolžni objekti, ki oblikujejo ulico. Objekti so postavljeni tako, da kljub gostoti pozidave omogočajo odprtost pogledov oz. neutesnjenost, kar je pomembno za kakovost bivanja v naselju.
Stanovanja so rešena v nivoju terena z zelenico na zunanji strani objekta, v etažah in v zgornjem nivoju z ložami in večjimi terasami.

Način sestavljanja zazidalnih enot omogoča ohranitev prostih zelenih površin in ustrezno oblikovanje sosedstev v naselju. Tehnologija gradnje na barju upošteva potrebno racionalnost gradnje na pilotih in celotne nosilne konstrukcije.

Območje obrtniških hiš je rešeno tako, da ločuje stanovanjsko ulico od ulice z delavnicami.

Zazidalni načrt za pozidavo celotne soseske pa v končni fazi ni bil sprejet na občini, in sicer zaradi družbenih sprememb, ki so dozorevale v tem času in bistveno vplivale na večjo vlogo lastnikov zemljišč. Lastniki pa so bili zainteresirani za ohranitev obstoječega stanja. Danes se območje postopoma zapolnjuje s posamično družinsko in večdružinsko gradnjo.

1.

VS 1/5-ILOVICA
I.FAZA
II. FAZA
III. FAZA
VS 1/4
VR 1/2
VR 1/3
LJUBLJANICA
CESTA XVIII. DIVIZIJE
5A
5C
5E
5F
LAHOV STRADON
JUŽNA

1.

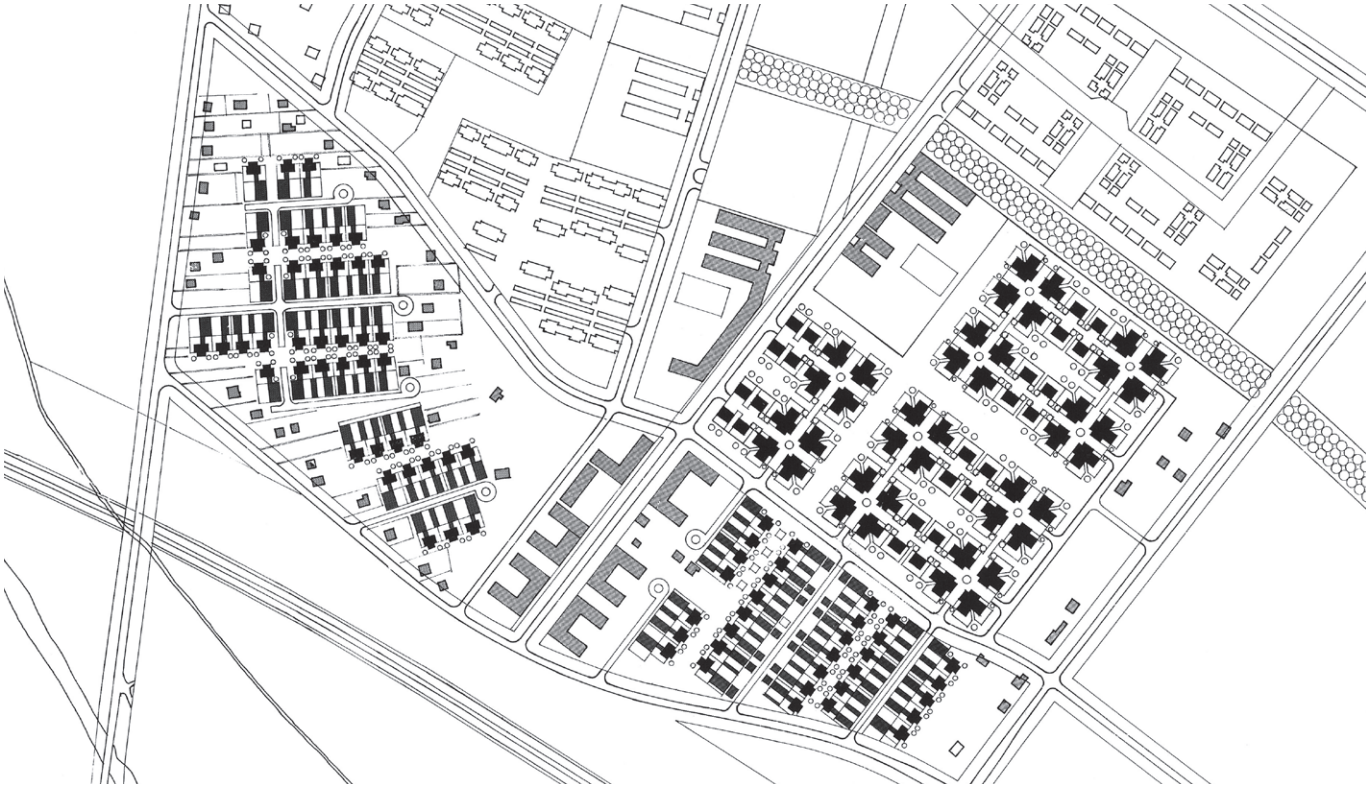

2.

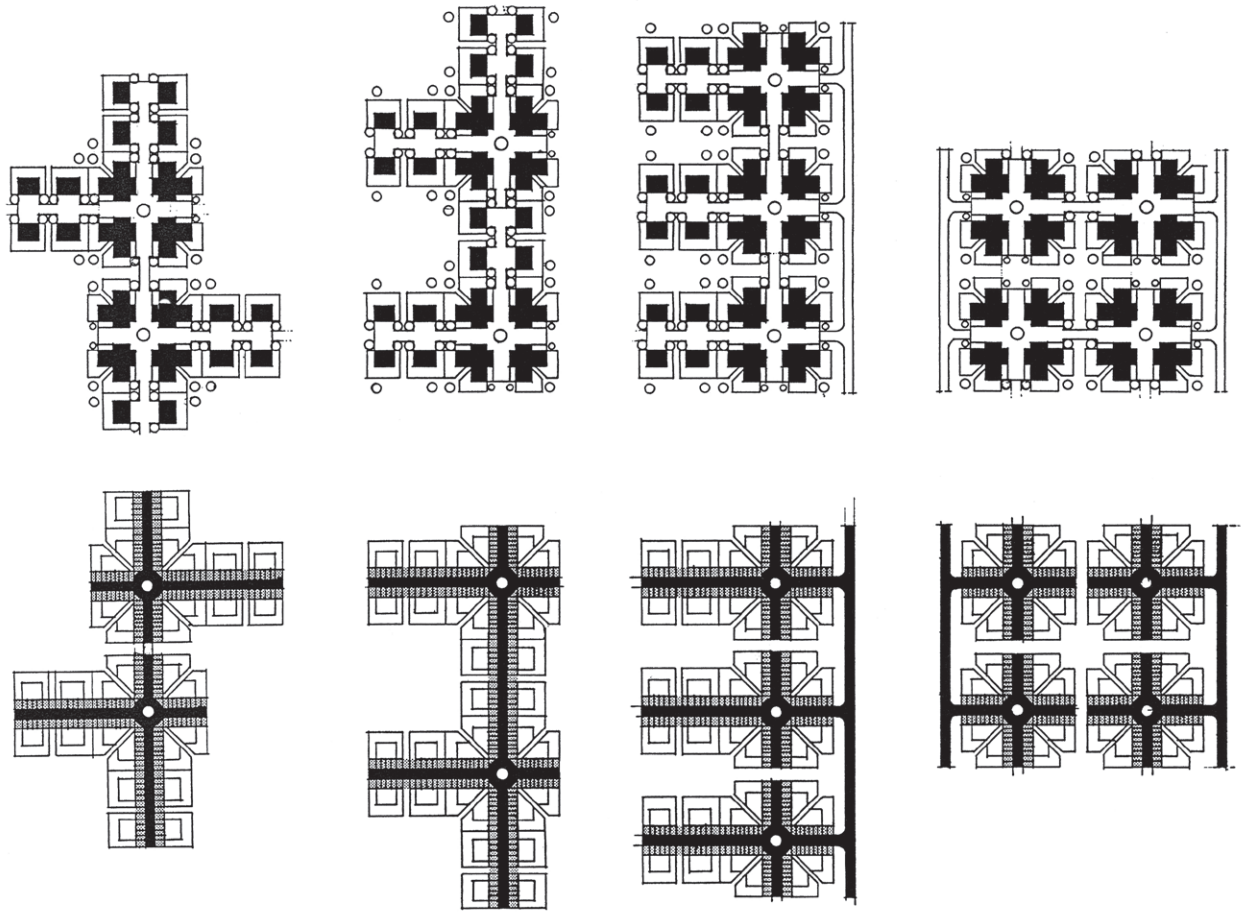

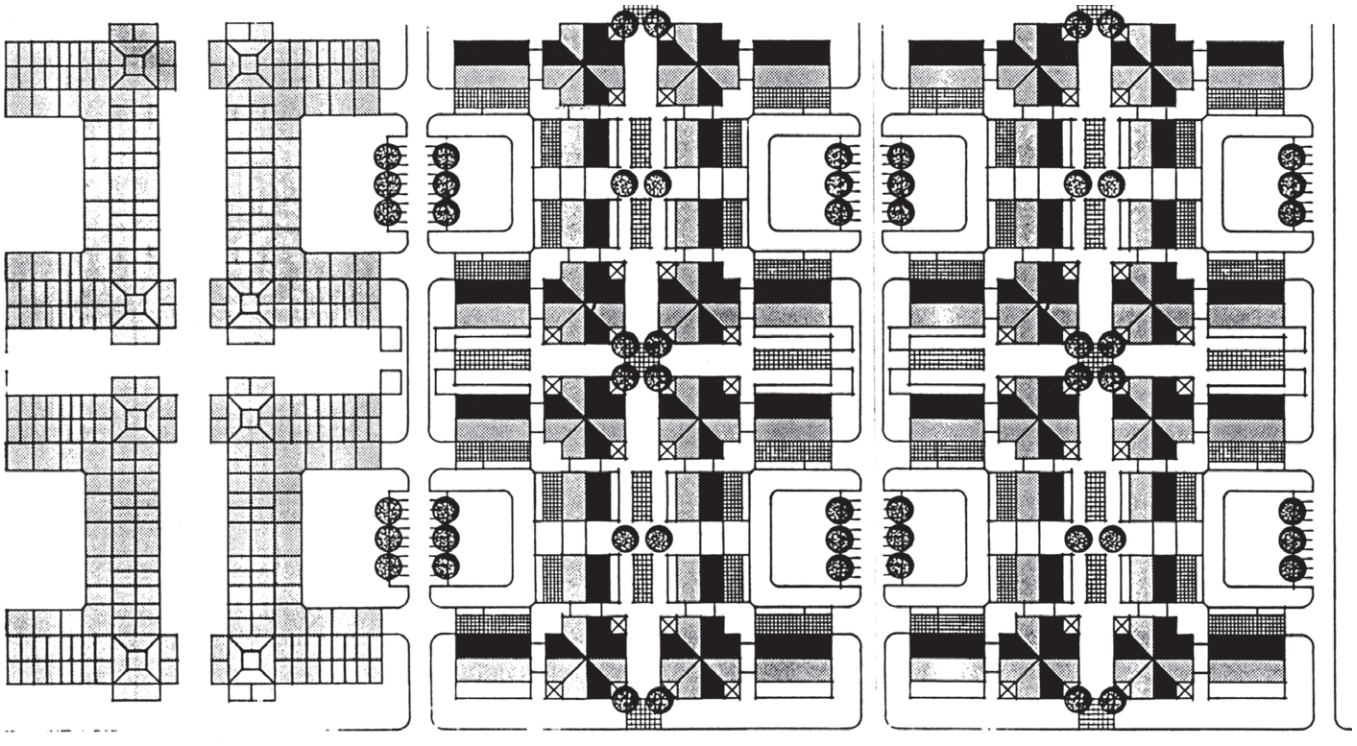

raster temeljenja, pilotiranje

strehe

strehe

URBANA ENOTA

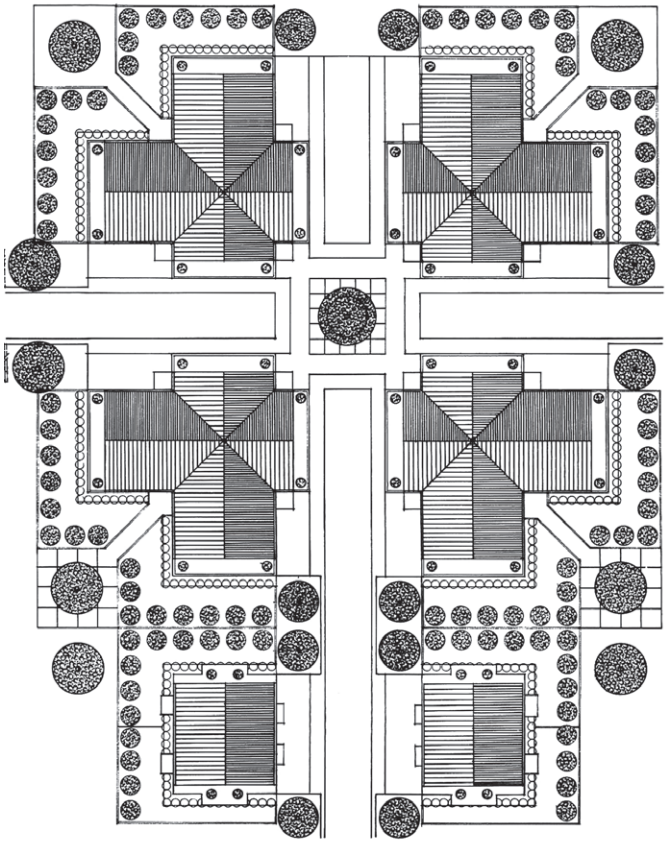

NIVO TERENA

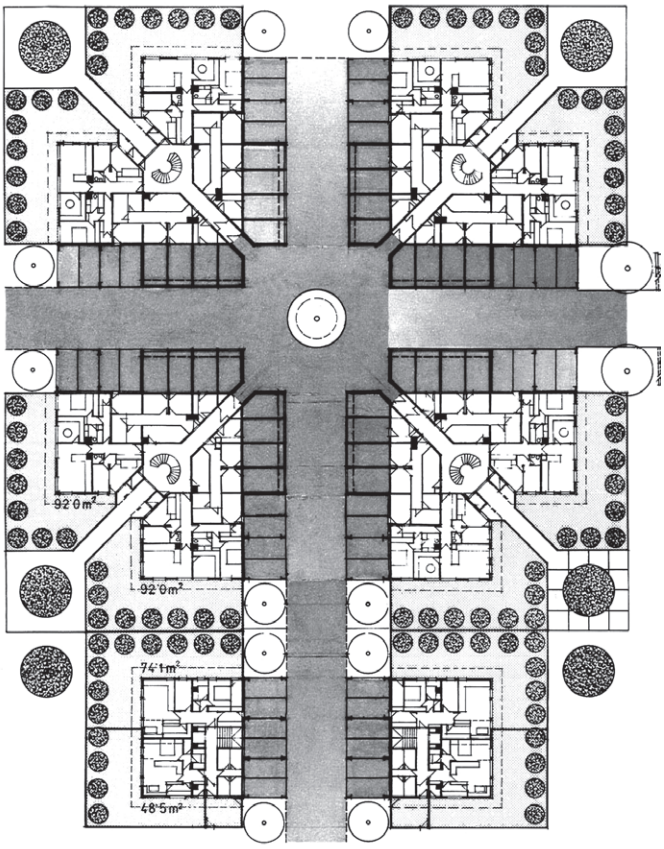

PEŠ NIVO +1

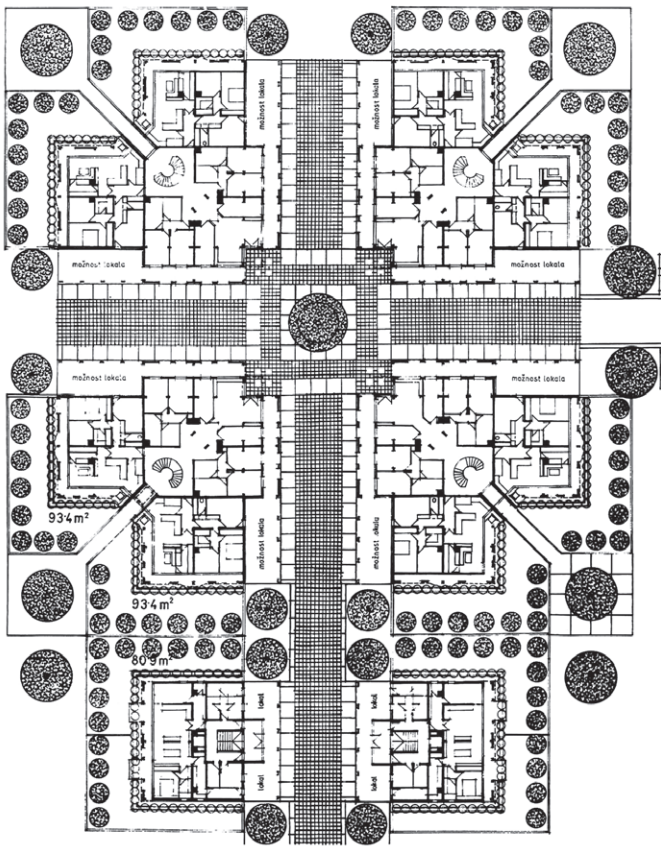

1.
Maketa celotne soseske Ilovica
2.
Rešitev območja II. faze, blokovna gradnja in obrtniške hiše z delavnicami
3.
Zasnova zazidalne enote s komunikacijami in sestavljanje blokovnih objektov
4.
Tipologija blokovnih objektov

severozah. vrtna fasada

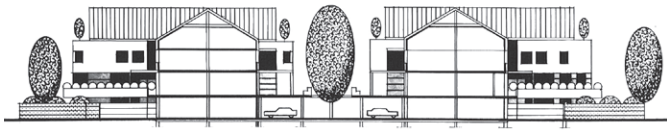

TIPIČNA ETAŽA

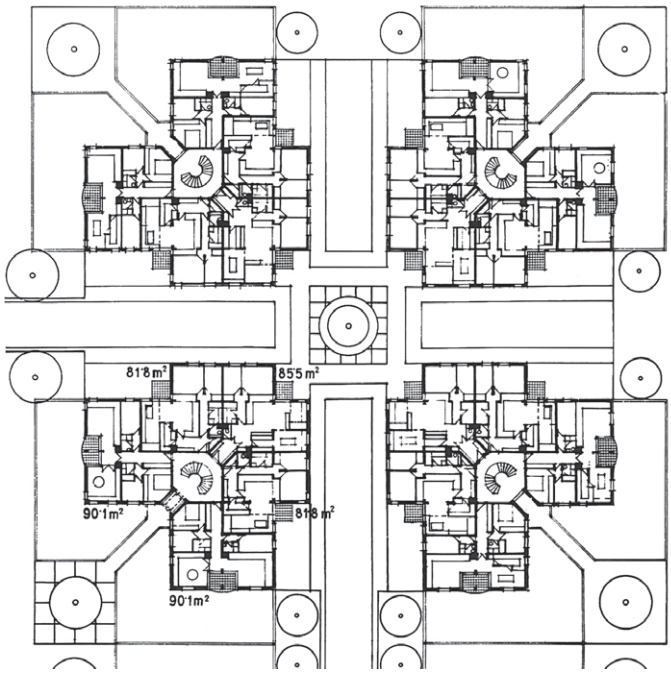

4.

5.
Tipologija obrtniških hiš z delavnicami
6.
Zazidalna rešitev območja blokovne gradnje in dela obrtniških hiš

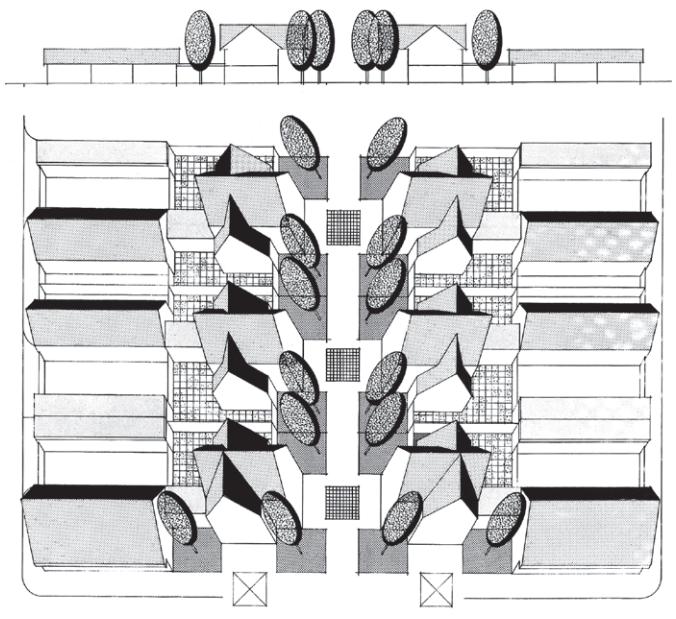

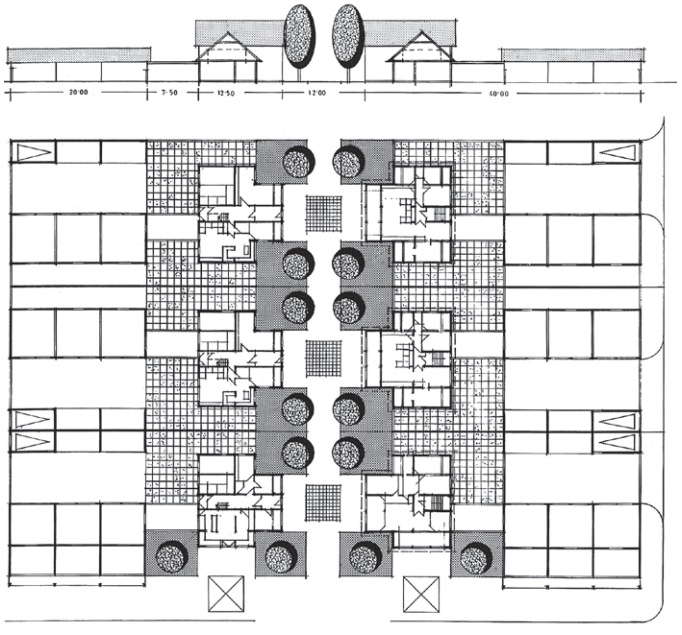

5.

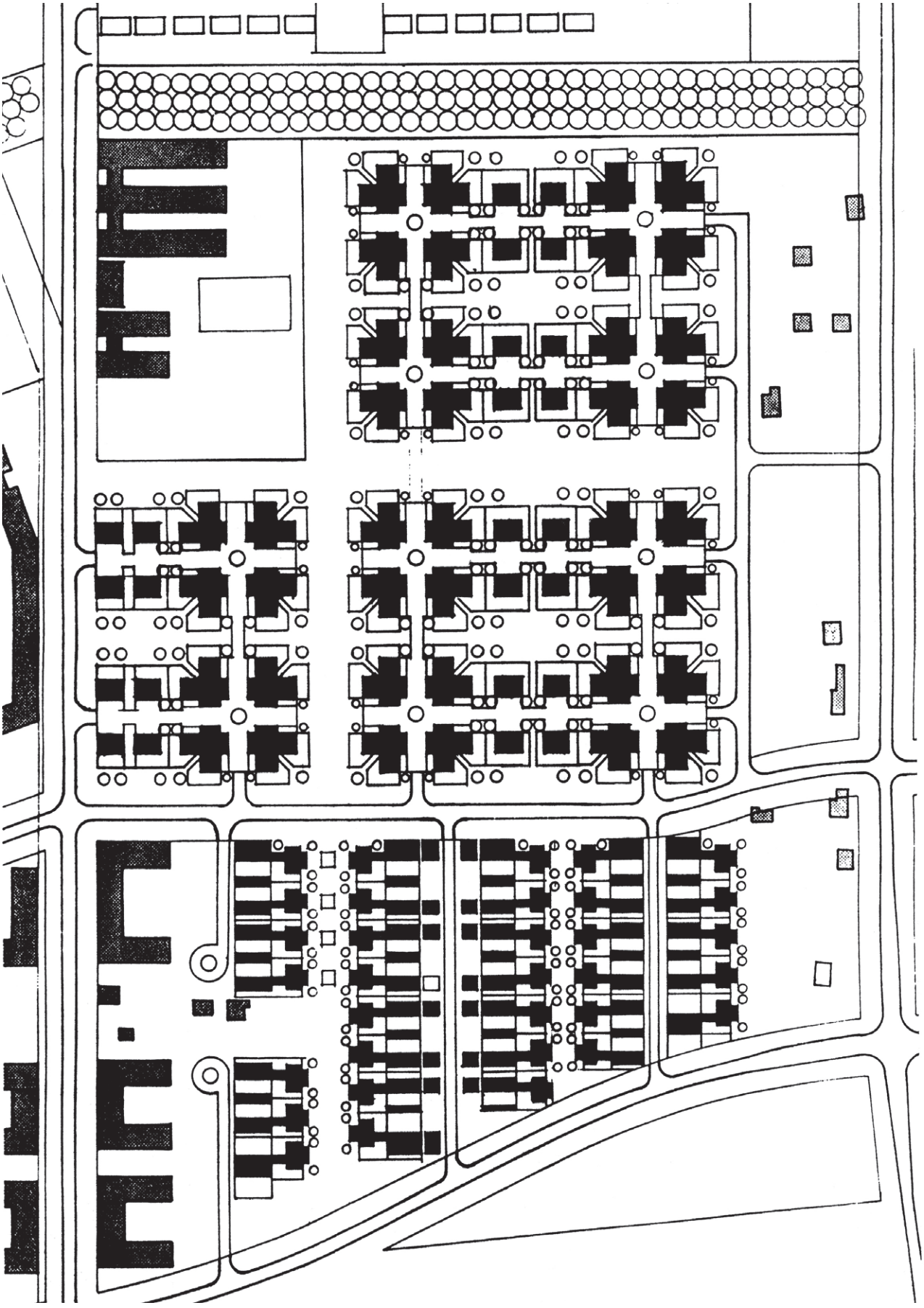

6.

1.1

PROJEKT ZA POZIDAVO OBMOČJA HRUŠICA, LJUBLJANA
1987

Avtor: VIKTOR PUST
Sodelavca: MAJDA BERGANT in BOJAN LESAR
GPG, P.B. Projektno razvojna enota

Pozidava Hrušice, ki leži na južni strani Ljubljanice, nasproti soseske Fužine, je predstavljala specifični problem zaradi kmetijskega zemljišča in vprašanja smotrne namembnosti tega primestnega območja.

Projekt je nastal v okviru arhitekturne delavnice za pozidavo Hrušice in predstavlja specifično tipologijo za to območje.

Tipologija zazidalne enote zasleduje značaj primestne večstanovanjske gradnje v okviru manjših zaključenih skupin objektov oz. sosedstev. Enoto sestavljata dva osrednja povezana objekta P+3, ki oblikujeta skupno jedro, in po dva objekta, ki oblikujeta širši vmesni prostor ali vhodni trg. Zazidalna enota naj bi po potrebi omogočala tudi lokal ali ustrezno dejavnost v osrednjem delu pritličja.

Zaradi problemov s kmetijskimi zemljišči pa ni prišlo do nadaljevanja. Območje je še danes nepozidano.

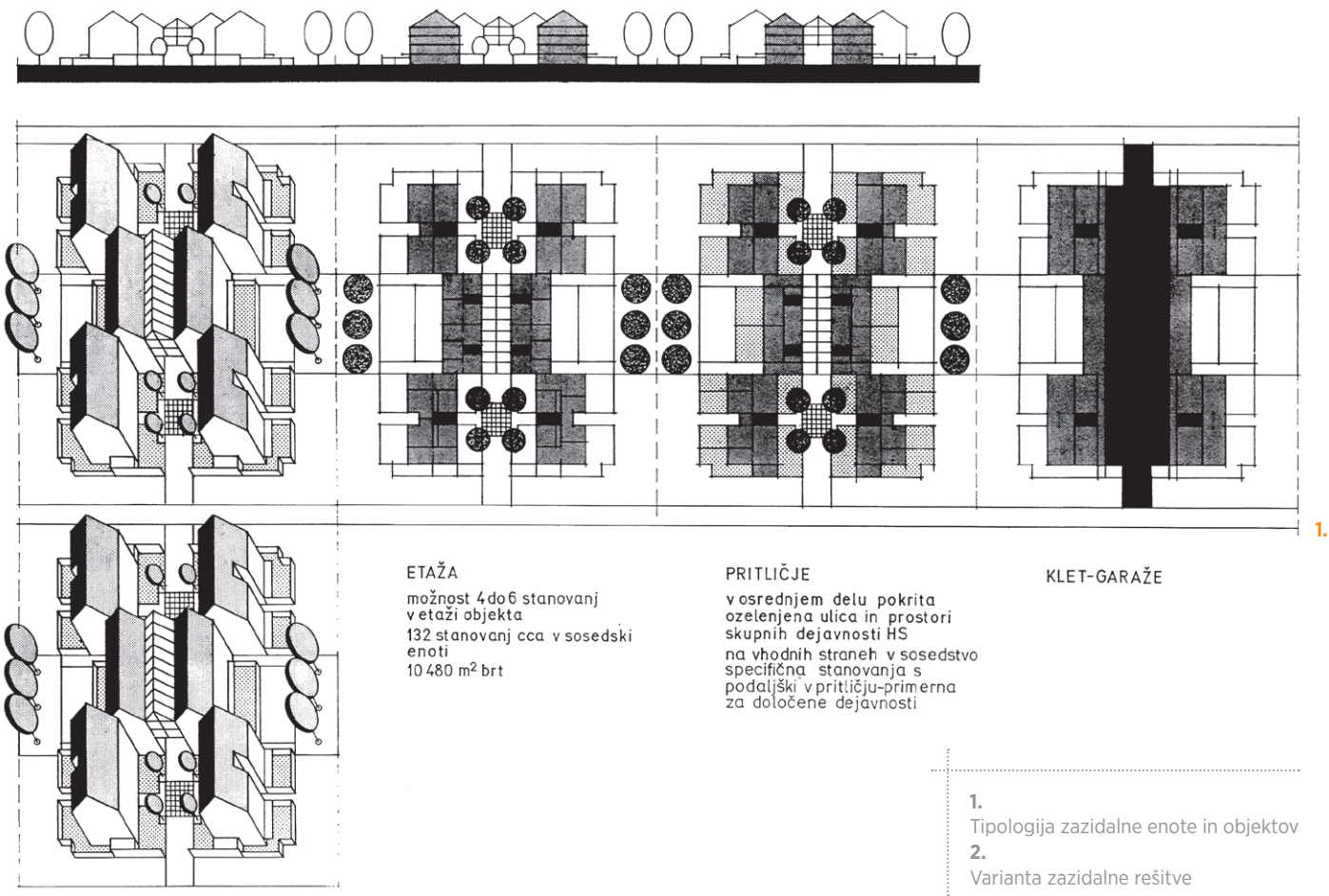

1.

1.
Tipologija zazidalne enote in objektov
2.
Varianta zazidalne rešitve

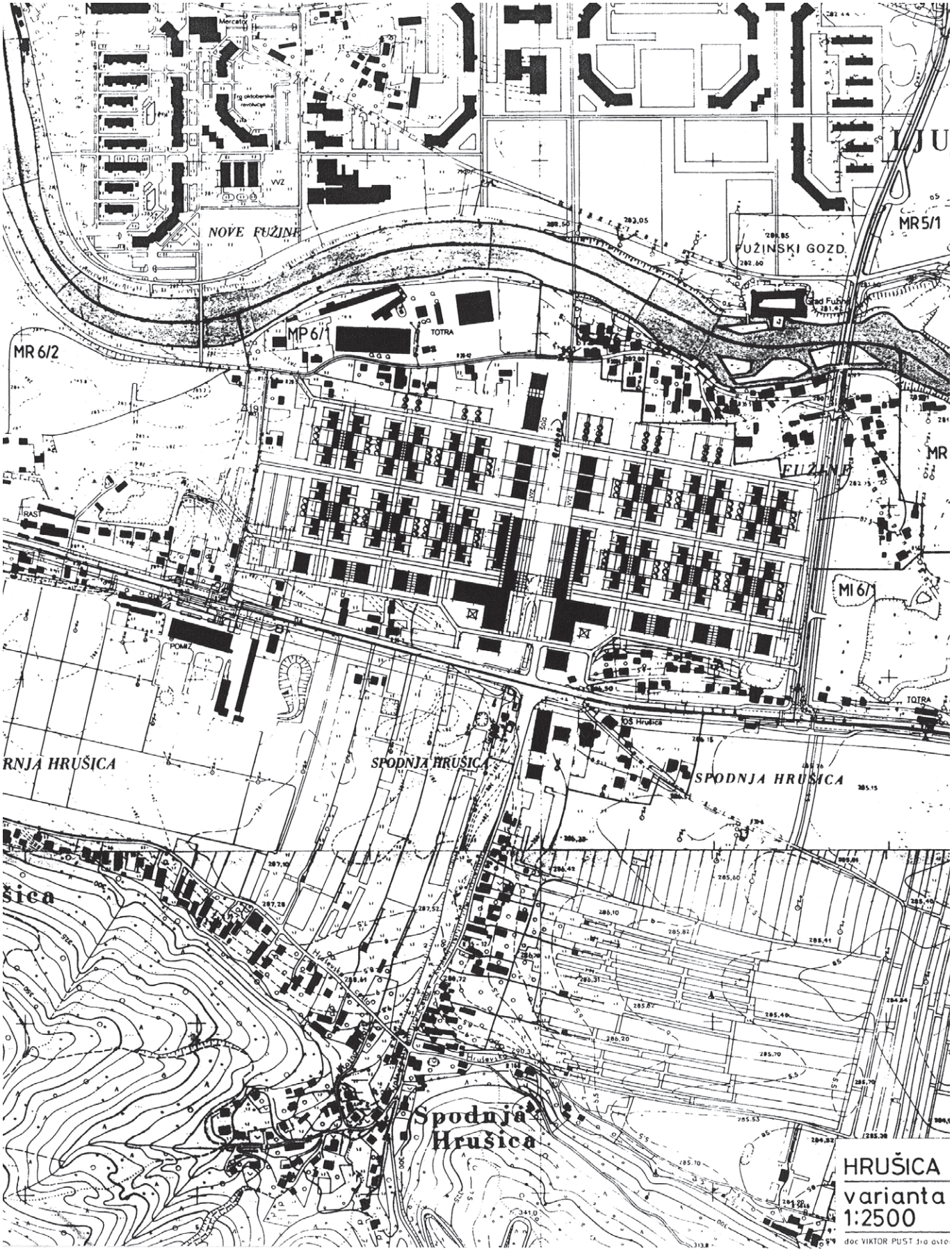
NOVE FUŽINE
FUŽINSKI GOZD
MR 6/2
MP 6/1
TOTRA
MR 5/1
MI 6/1
POMZ
SPODNJA HRUŠICA
Spodnja Hrušica
HRUŠICA
varianta
1:2500
doc VIKTOR PUST dia arte

2.

1.1

PROJEKT ZA POZIDAVO OBMOČJA SIBIRIJA, LJUBLJANA

Družinska in večdružinska gradnja - 98 stanovanj
1988-1990

Avtor urbanistične in arhitekturne rešitve: VIKTOR PUST
GPG, P.B. Projektno razvojna enota
Zazidalni načrt: LUZ, BORIS NOVAK

Območje organizirane družinske in večdružinske gradnje ima obliko podolgovatega zemljišča, ki se napaja iz Ceste dveh cesarjev ter iz daljše interne ulice na vzhodni strani. Širše območje je pozidano s posamično družinsko gradnjo različnih gabaritov. Zaradi bližine mesta in ekonomskih razlogov je bilo izhodišče za oblikovanje pozidave čimvečja možna zagostitev - vendar ob upoštevanju značaja okoliške primestne pozidave. Osnova za pozidavo območja je bil razvojni projekt tipologije primestne družinske in večdružinske gradnje. V okviru širine zazidalnega območja je tipologija sestavljena iz višjih večdružinskih objektov P+1+2M, lociranih v osrednjem delu zemljišča, in iz nižjih objektov z atrijskimi stanovanji, lociranih obojestransko. Tipologija je zasnovana tako, da omogoča nekatere skupne zelene površine oz. igrišča v naselju, zaščitene pred avtomobilskim prometom. Naselje šteje 98 stanovanjskih enot, od tega 38 atrijskih hiš in 60 stanovanj v večdružinski gradnji.
Po potrditvi zazidalnega načrta je bil predviden investitor Stanovanjska zadruga Ljubljanske mlekarne, ki so tedaj imele zemljišče v upravljanju oz. v lasti.
Toda zaradi družbeno političnih sprememb v tem obdobju in denacionalizacije ter zlasti zaradi nerešene kanalizacije širšega območja projekt ni realiziran.

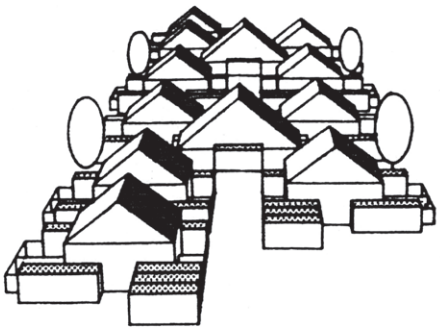

Hiša "dvojček" P+1+M
možnost delitve na 3
ali 4 enote

6 stanovanjski objekt
P+1+2M

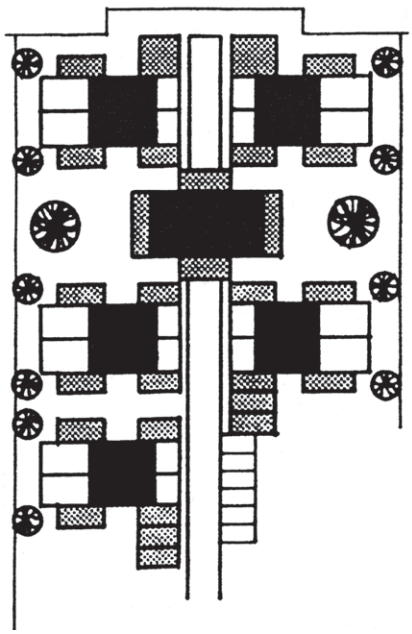

Nižji deli hiše
predvideni za različne
spreminjajoče funkcije:
- stanovanjski prostor
- shrambe, garaža
- lokali
- pokriti prostor
- možnost naknadne
  rasti in obdelave

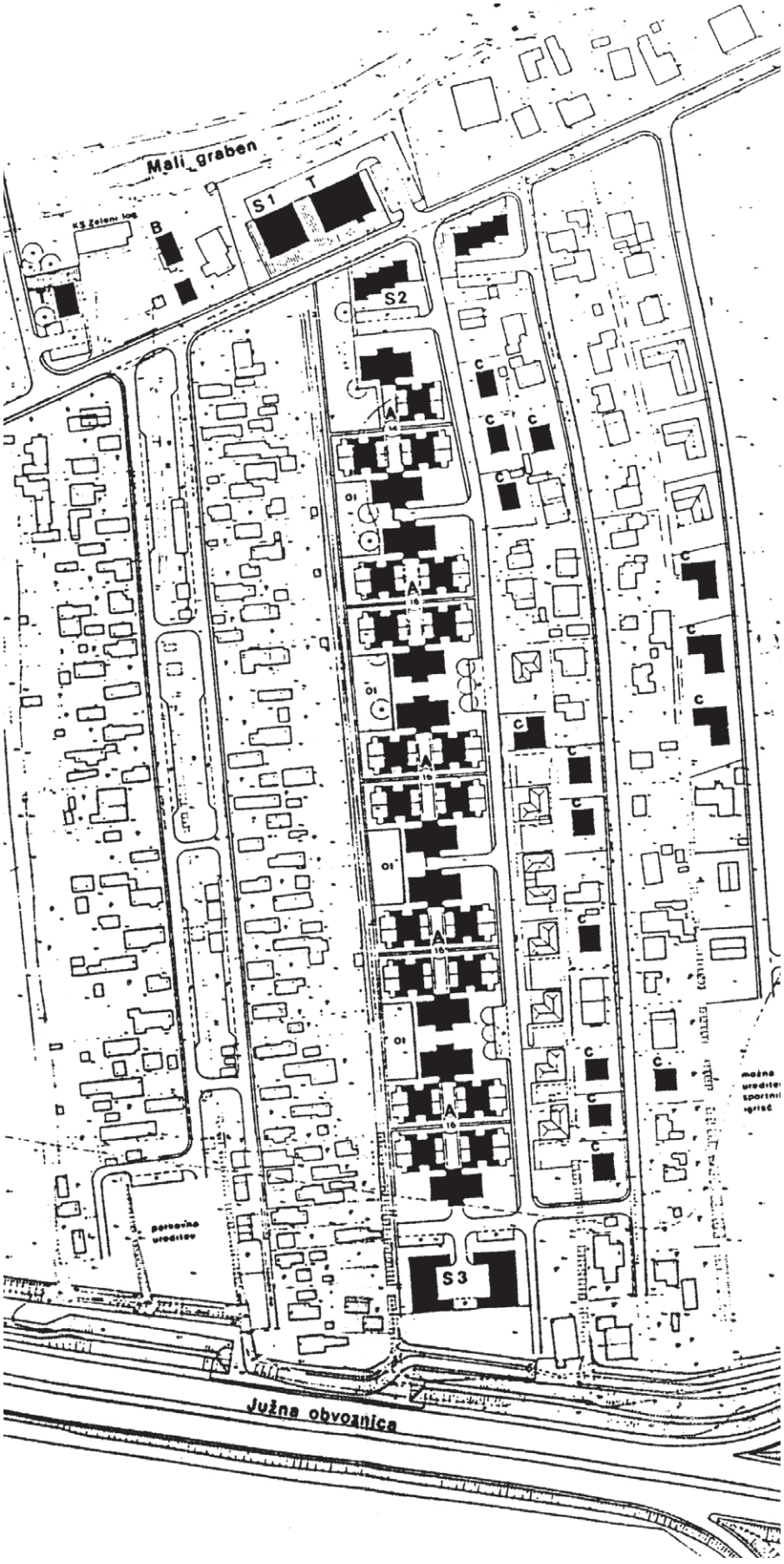

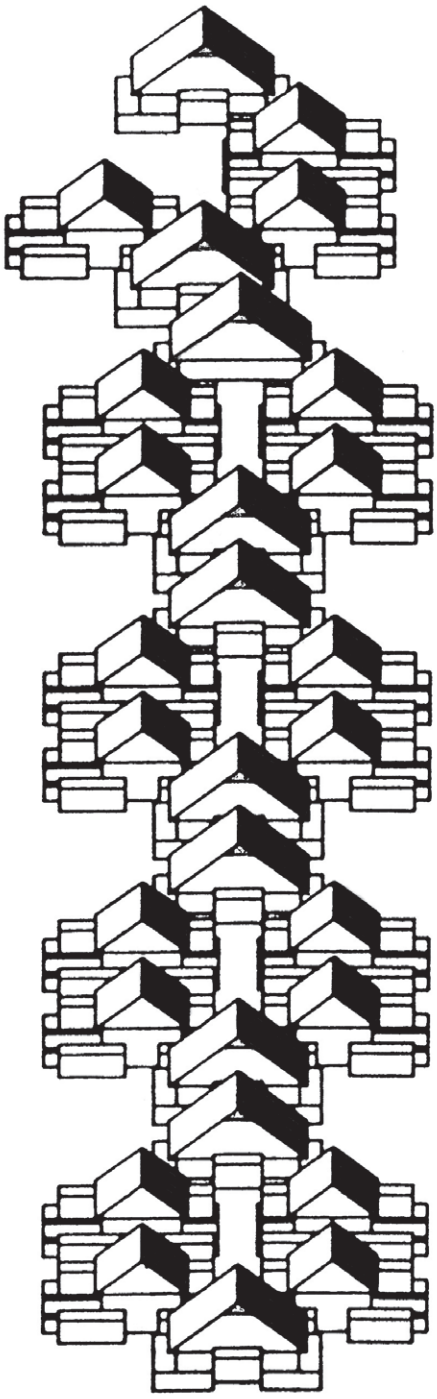

2.

1.
Izhodiščna zasnova zazidave
2.
Zazidalni načrt in pogled na postavitev objektov
3.
Del zazidave z notranjo dovozno ulico
4.
Tipologija objektov

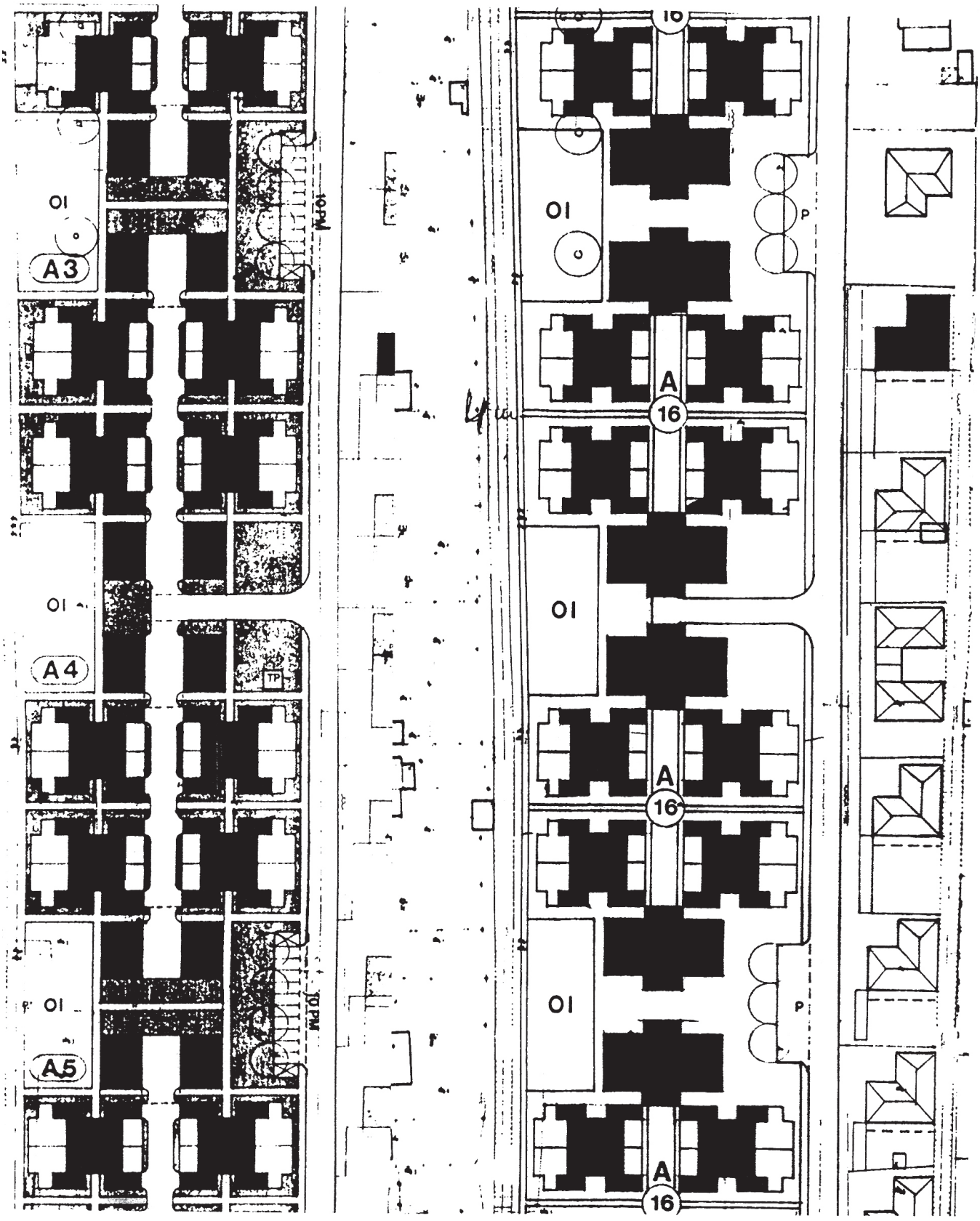
A3
A4
A5
A
16
P
TP

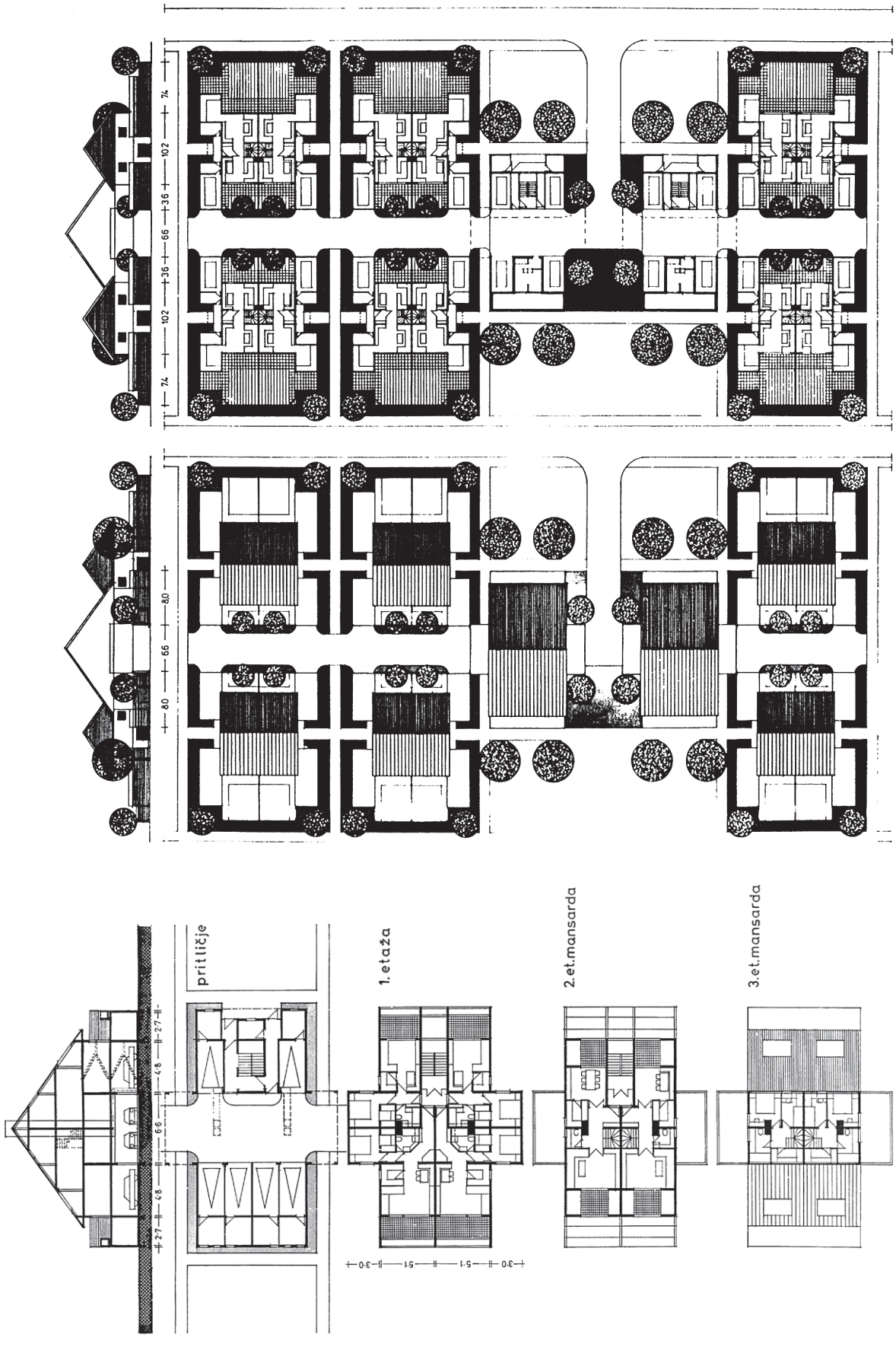
74
102
36
66
36
102
74
80
66
80
pritličje
1. etaža
2. et. mansarda
3. et. mansarda
27
48
66
48
27
30
51
51
30

4.

1:1

PREDLOG ZA POZIDAVO OBMOČJA OPUŠČENE OPEKARNE IN POBOČJA V ČRNUČAH, LJUBLJANA

cca 310 stanovanj

1989

Avtor: VIKTOR PUST z BOJANOM LESARJEM in BOGOM ZUPANČIČEM
GPG, P.B. Razvojno-stanovanjska enota

Predlog je bil izdelan na osnovi vabila Občine Bežigrad z namenom, da se v tedaj odločilni fazi za postavitev Doma obrambe na tem območju opozori na širši vidik te lokacije in poda rešitev sanacije bajerja ter pozidave širšega območja.

Predlog izhaja iz dotedanjih strokovnih ugotovitev o možnosti sanacije bajerja (LUZ, P. Bassin) in Lokacijske dokumentacije za Dom obrambe (LUZ, J. Ahačič). Predlog upošteva ambientalno kvaliteto širšega okolja, za katerega je značilna pozidava gozdnih obronkov, mir in možnost rekreacije. Rešuje pozidavo nasipa s polkrožnimi terasastimi objekti z garažami, ki se vključujejo v značaj naravne konfiguracije pobočja v zaledju. Nasipavanje terena je omejeno na najnujnejšo višino. Za sanacijo širšega območja je predvidena tudi pozidava gozdnih obronkov.

Predlog rešuje v I. fazi:
- delno prestavitev prvotno predvidenega Doma obrambe proti severu,
- večstanovanjski polkrožni objekt, sestavljen iz posameznih delov, ki se prilagajajo merilu okoliških objektov. Objekt ima v kleti garažno ulico, v nivoju zgornjega terena pa je oblikovana aktivna peš ulica z lokali v smeri proti hribu in zelenim površinam. Objekt vsebuje cca 170 stanovanj.

V II. fazi je predvidena pozidava pobočja z večstanovanjskimi vilami, cca 140 stanovanj.
Rešitev celotnega območja predvideva cca 310 stanovanj, kar predstavlja potrebno ekonomsko osnovo za sanacijo bajerja ter ureditev rekreacijskih površin.

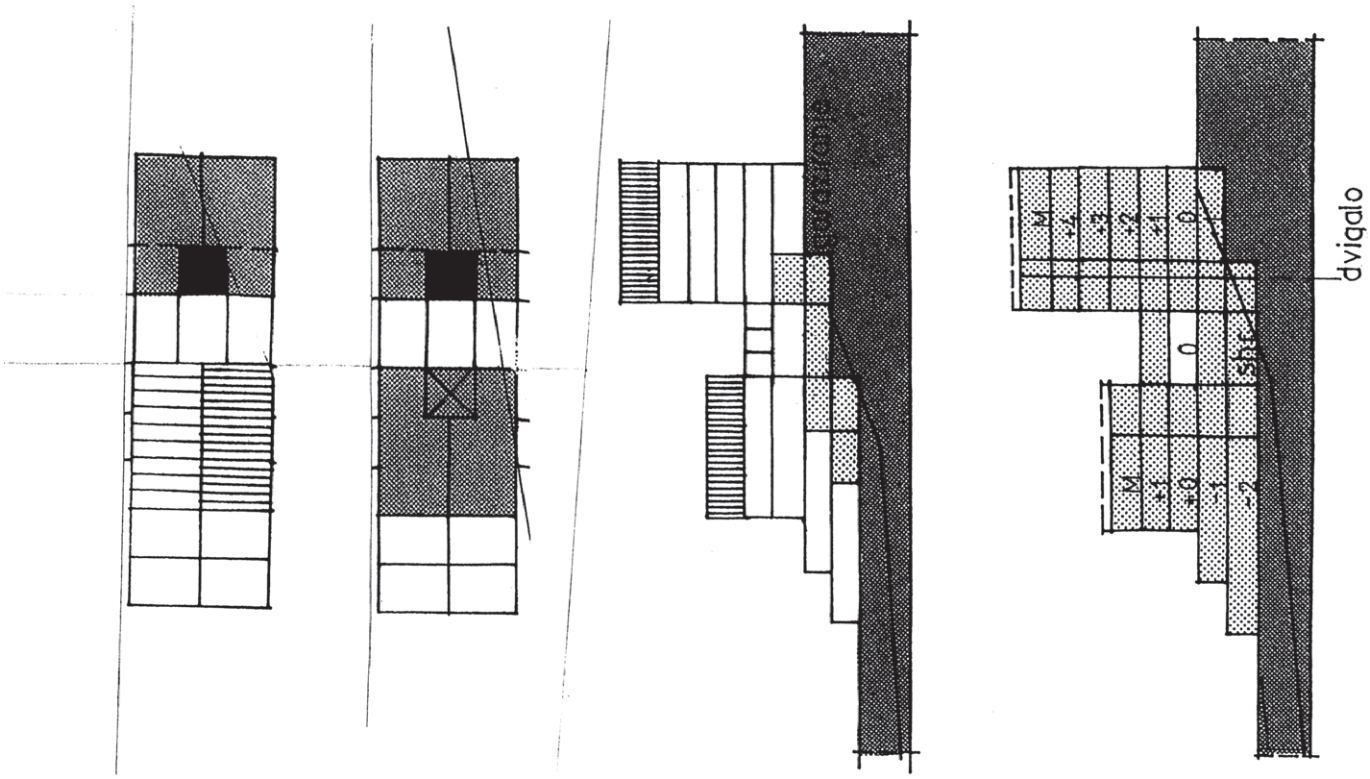

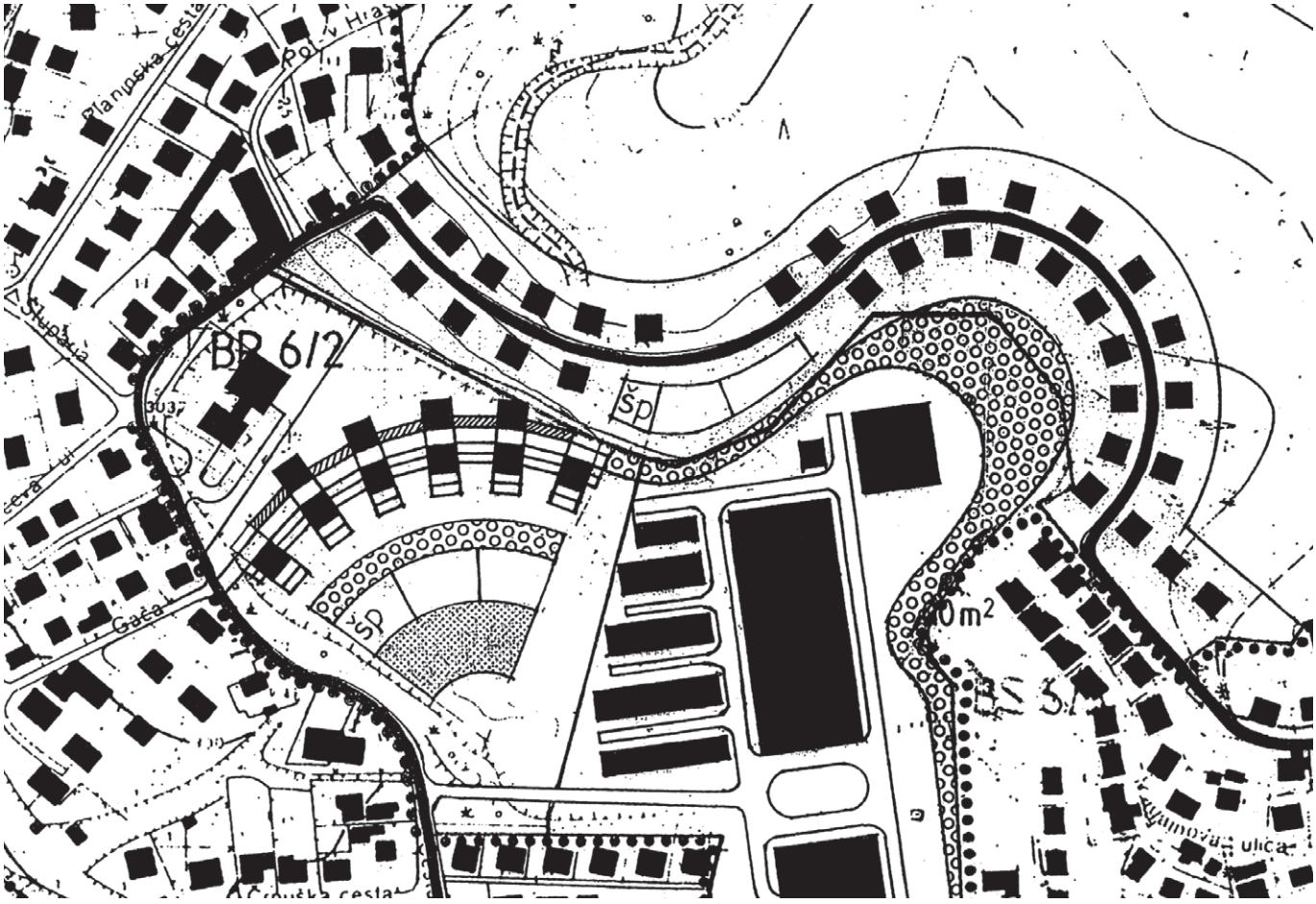

1.

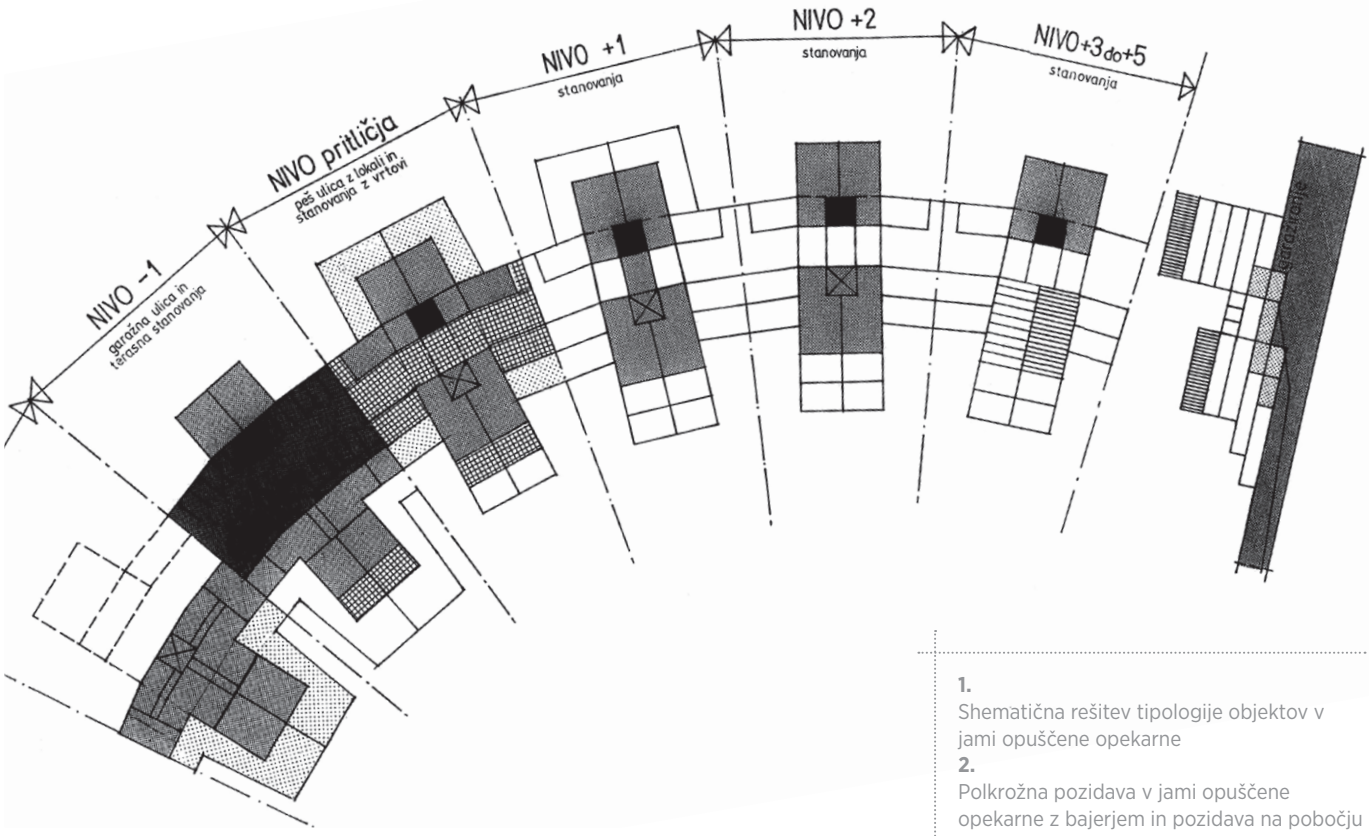

2.

1.
Shematična rešitev tipologije objektov v jami opuščene opekarne
2.
Polkrožna pozidava v jami opuščene opekarne z bajerjem in pozidava na pobočju

1.1

NATEČAJNA REŠITEV ZA POZIDAVO HIŠ NA OBMOČJU OPUŠČENE OPEKARNE V ČRNUČAH, LJUBLJANA

1992-1993

Avtor: VIKTOR PUST
Sodelavec: BOJAN LESAR
Krajinska arhitektura: GRETA JAGODIČ

Leta 1992 je MOL povabila skupino arhitektov k izdelavi variantnih natečajnih rešitev za pozidavo območja opuščene opekarne (vabljeni: Biro 71, J. Princes, LUZ, J. Bevk in Projekt biro, V. Pust).

Območje predstavlja veliko in globoko jamo opuščene opekarne, deloma zalito z vodo ali bajerjem. Program natečaja je predvidel pozidavo z enodružinsko gradnjo, tako v okviru jame kot tudi delno na pobočju na severni strani območja.

Glede na obliko terena natečajna rešitev podaja radialni koncept organizacije naselja z dovoznimi ulicami in pozidavo po terasah, ki se rahlo spuščajo proti osrednjemu bajerju. Nize objektov sestavljajo atrijske hiše, oblikovane z dvokapno streho in vmesnimi ravnimi deli. Pozidava na pobočju pa je oblikovana z višjimi objekti z ravno streho in poševno oblikovanimi steklenjaki.

Rešitev je bila izbrana kot osnova za izdelavo zazidalnega načrta, vendar do realizacije ni prišlo zaradi denacionalizacije in problemov s pridobitvijo zemljišča. Zemljišče je še danes zapuščeno.

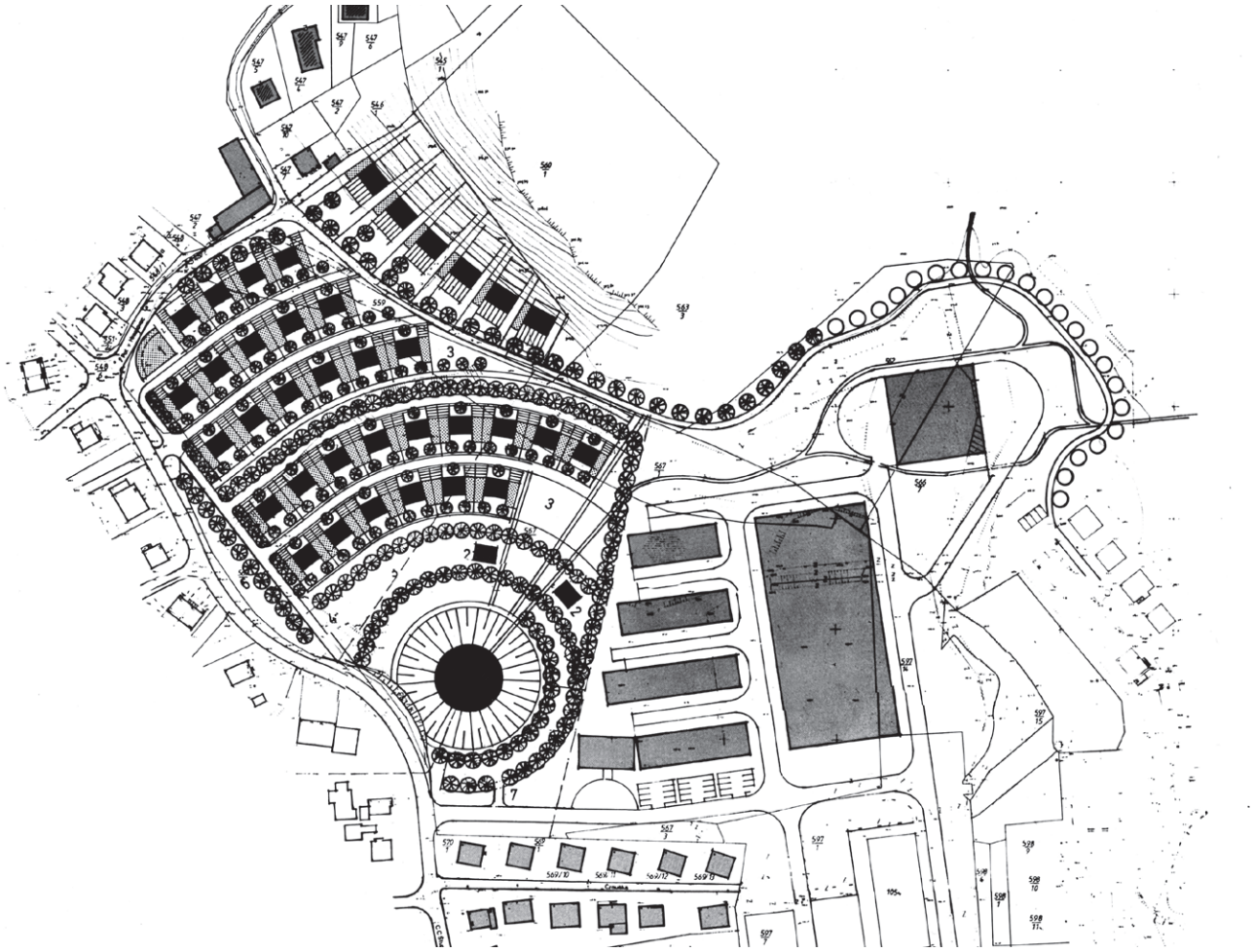

1.

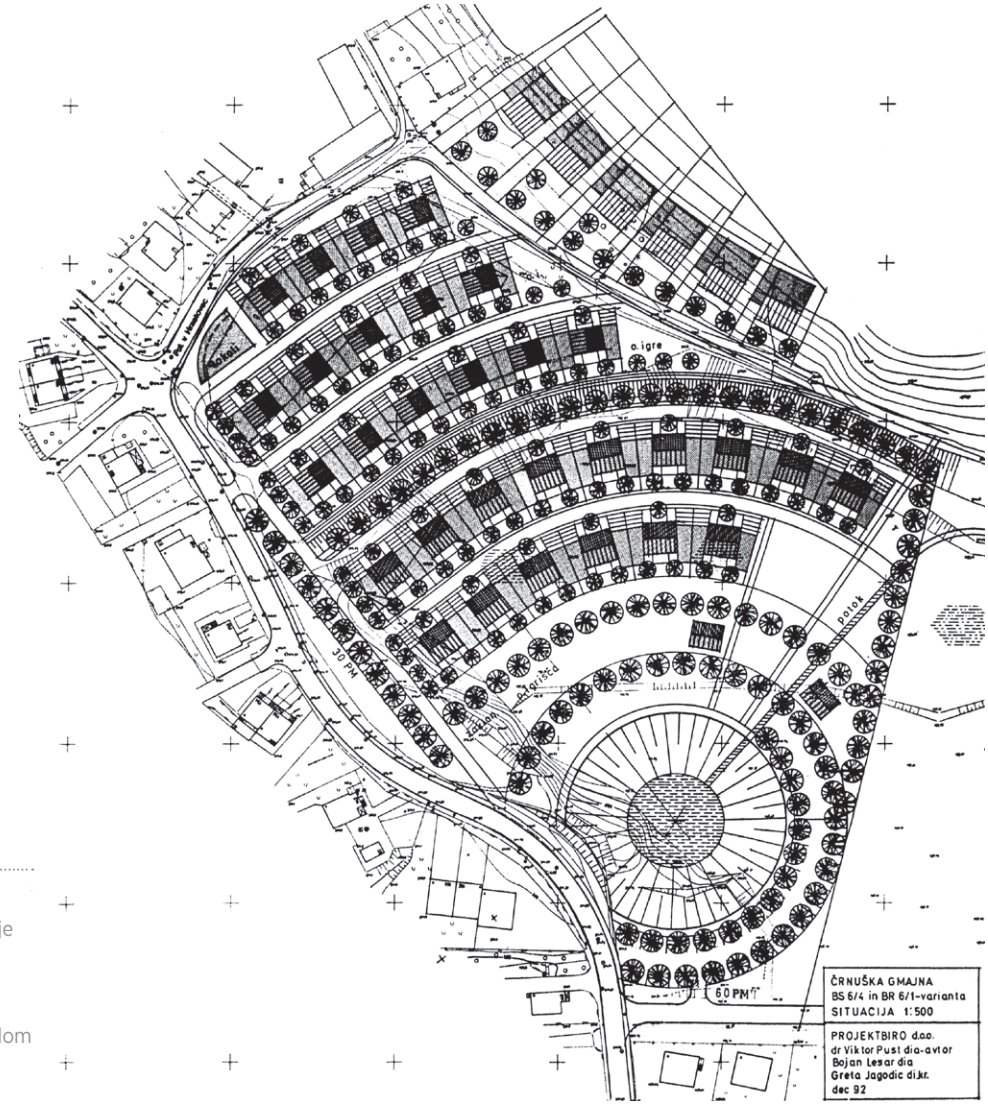

1.
Natečajna rešitev - širše in ožje območje
2.
Pogled na območje pozidave
3.
Tipologija objektov ob bajerju s pogledom
4.
Tipologija hiš na pobočju

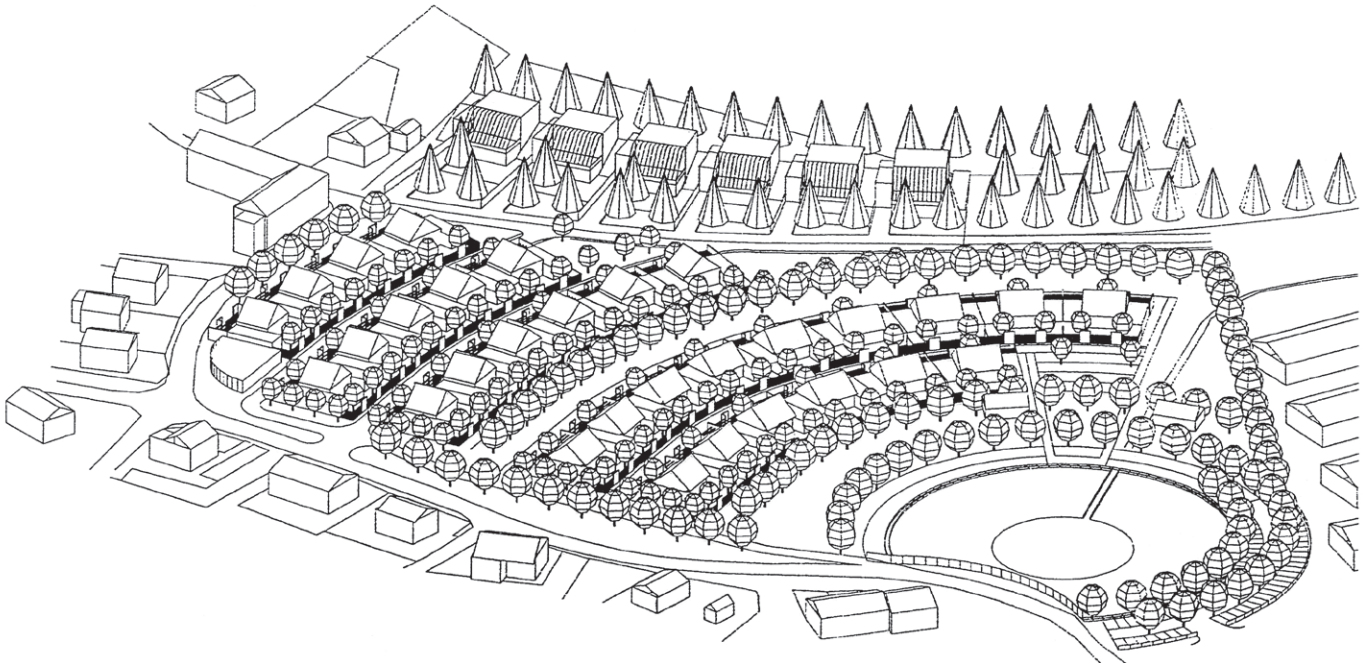

2.

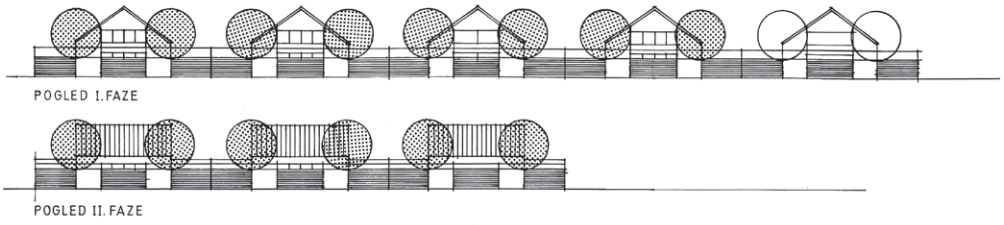
POGLED I. FAZE
POGLED II. FAZE

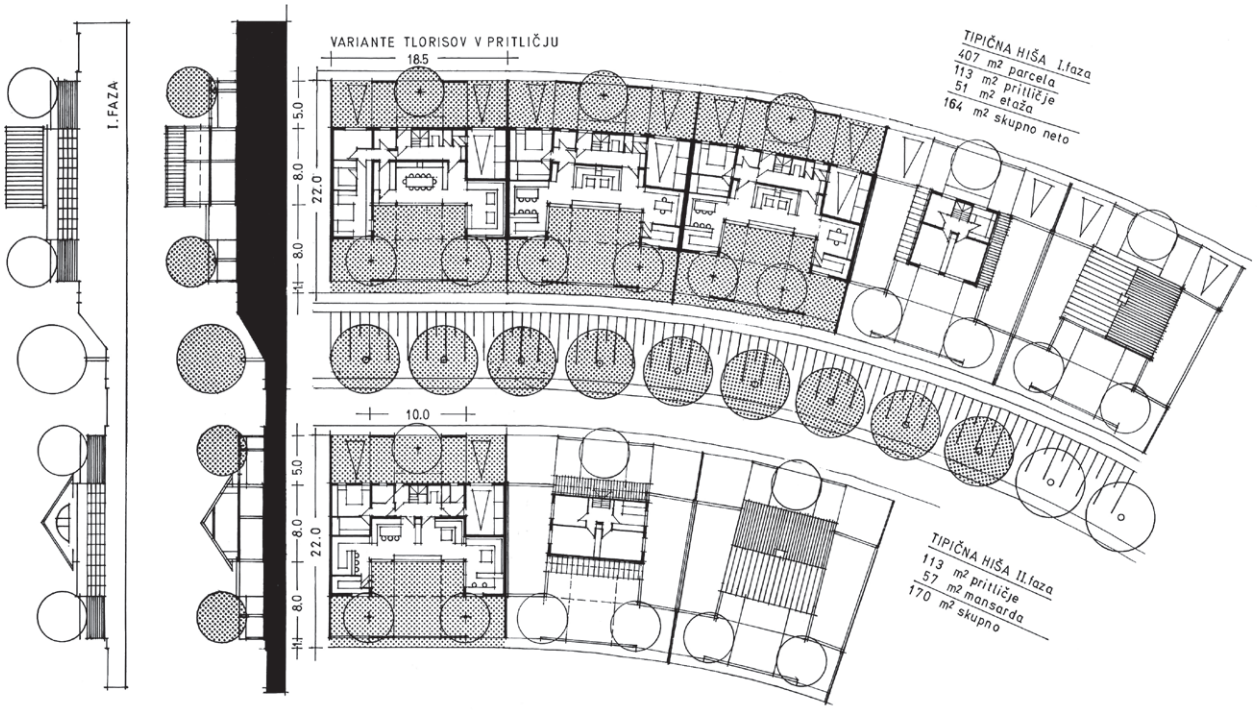
I. FAZA
VARIANTE TLORISOV V PRITLIČJU
18.5
5.0
8.0
8.0
22.0
10.0
TIPIČNA HIŠA I. faza
407 m² parcela
113 m² pritličje
51 m² etaža
164 m² skupno neto
TIPIČNA HIŠA II. faza
113 m² pritličje
57 m² mansarda
170 m² skupno

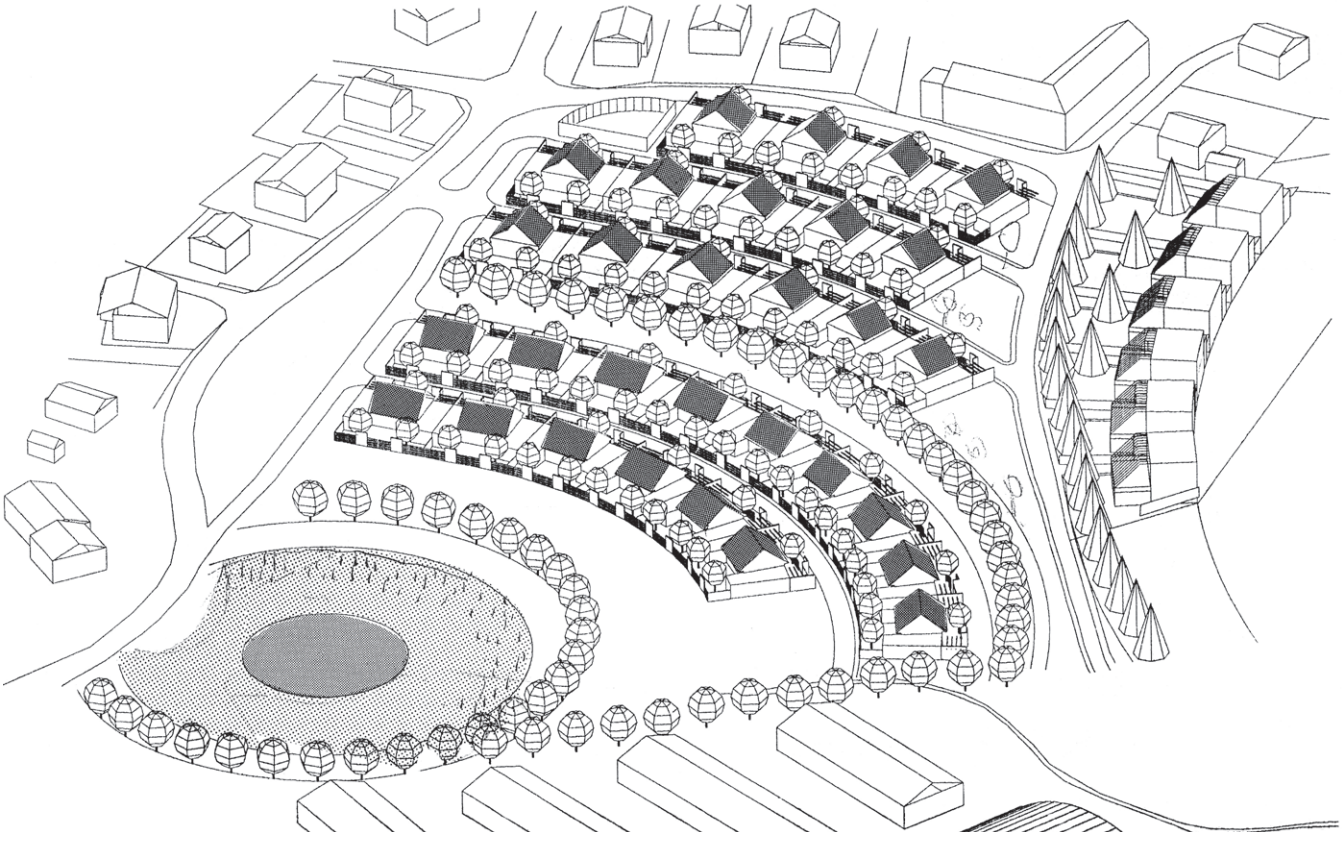

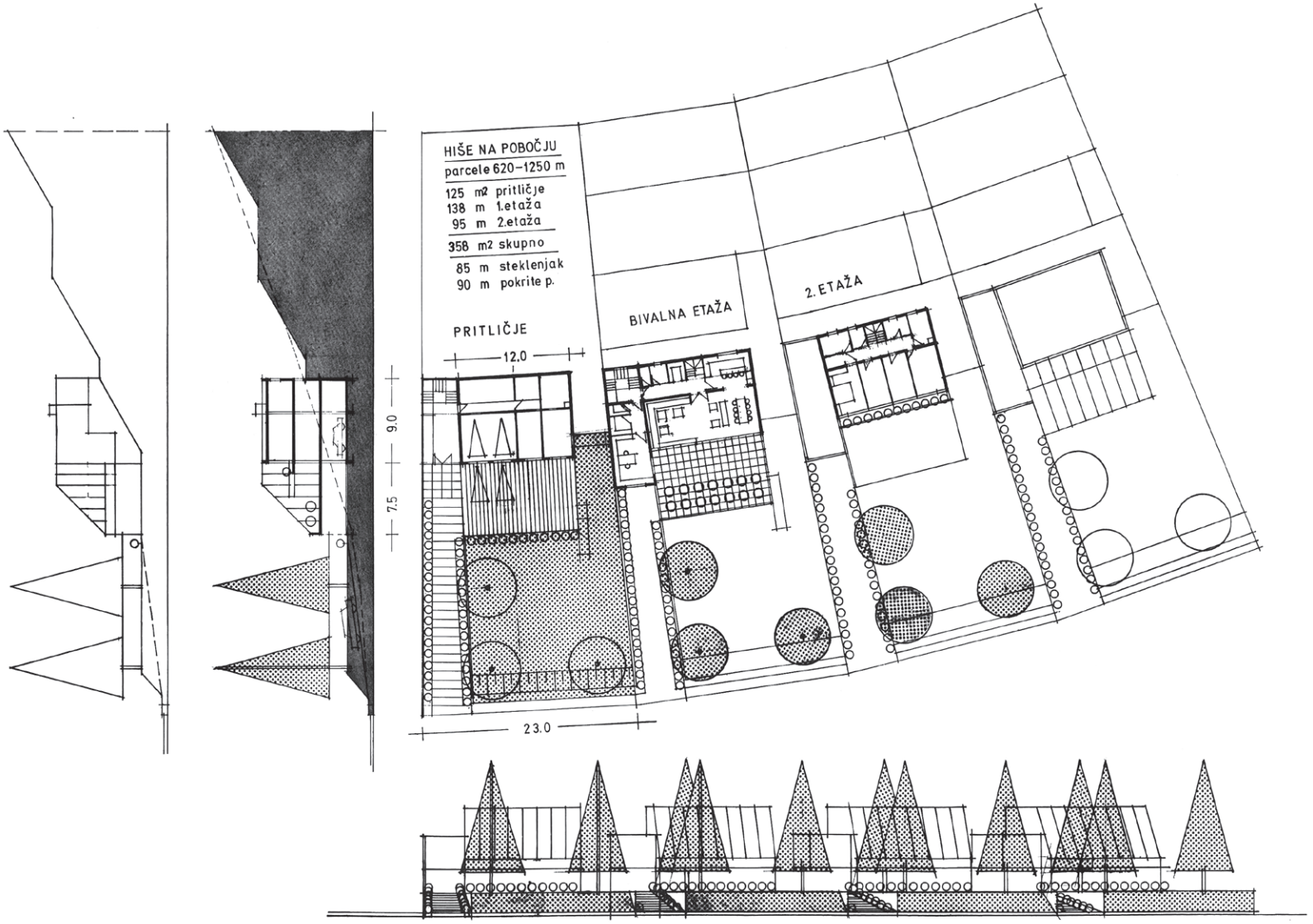

POGLED NA ROB GOZDA

ČR NUŠKA GMAJNA
BS 6/4 in BR 6/1-varianta
ZASNOVE HIŠ 1:200

PROJEKTBIRO d.o.o
dr Viktor Pust dia-avtor
Bojan Lesar dia
Greta Jagodic dikr.
dec. 92

1.1

PROJEKT RASTOČE HIŠE ZA MLADE DRUŽINE V NASELJU RAKOVA JELŠA, LJUBLJANA

1993

Avtor: VIKTOR PUST

Po letu 1990, v času ekonomske krize in splošnega zastoja stanovanjske gradnje, je postalo aktualno vprašanje, kako reševati stanovanja za mlade družine. Na osnovi dogovora s Skladom stavbnih zemljišč mesta Ljubljana sem izdelal predlog tipologije rastočih vrstnih hiš za mlade družine za vključitev v obstoječi zazidalni načrt Rakova Jelša, ki je predvideval pozidavo večjih klasičnih vrstnih hiš. Projekt manjših rastočih hiš je izdelan po tehnologiji lahke montažne gradnje v sodelovanju z izvajalci MARLES, Maribor in JELOVICA, Škofja Loka - kot ponudbeni predlog potencialnih izvajalcev.

Hiše so rešene v dveh variantah:
• ožja hiša - širina parcele 5.70 m, stanovanjska površina od 51.5 do 83.5 m^2 in
• širša hiša - širina parcele 6.80 m, stanovanjska površina od 67.6 do 115.8 m^2.
Hiše so zasnovane z ograjeno parcelo, s pritličjem in mansardno etažo.
Pritličje vsebuje osnovni instalacijski in bivalni del ter dve sobi v etaži.
Predvidena je postopna gradnja, tako v okviru finalizacije mansardnega dela kot po potrebi širitve površine v pritličju. Na ta način se razvije atrijska oblika stanovanja z možnostjo različne površine in izrabe.
Do realizacije žal ni prišlo zaradi problema z zemljiščem in nerešeno kanalizacijo širšega območja.

V okviru mojega mentorskega dela s študenti na fakulteti pa je bila izdelana na osnovi izhodiščnega koncepta tudi zasnova zgostitve zazidave v Rakovi Jelši, ki je predvidevala tip prostostoječe hiše s štirimi stanovanji z možnostjo rasti oz. naknadne dodelave stanovanjske površine v vogalih.

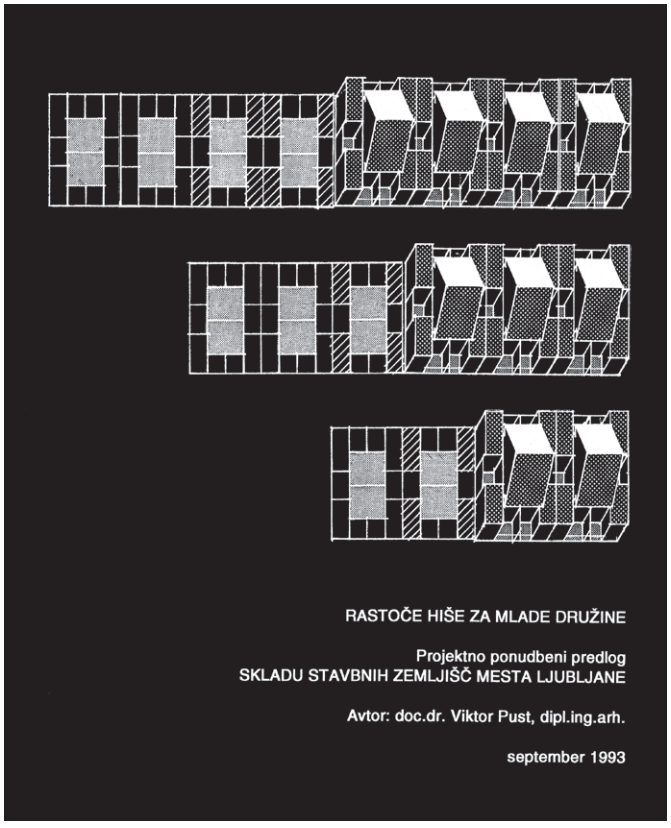

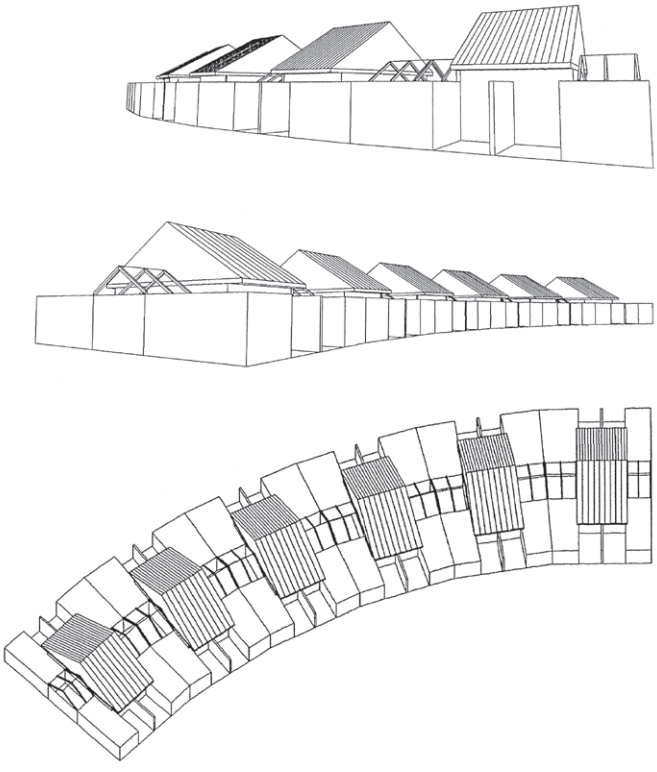

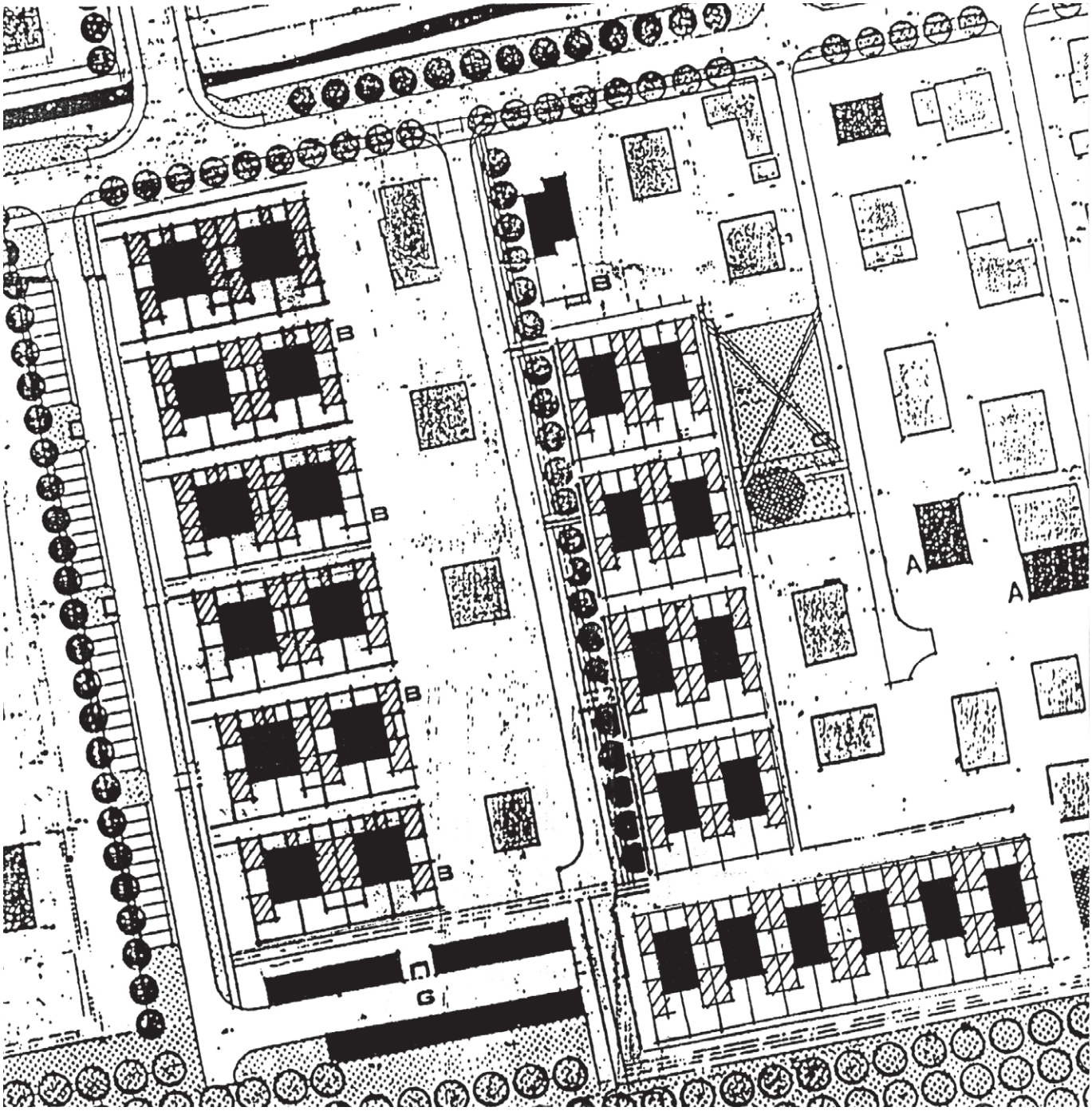

2.

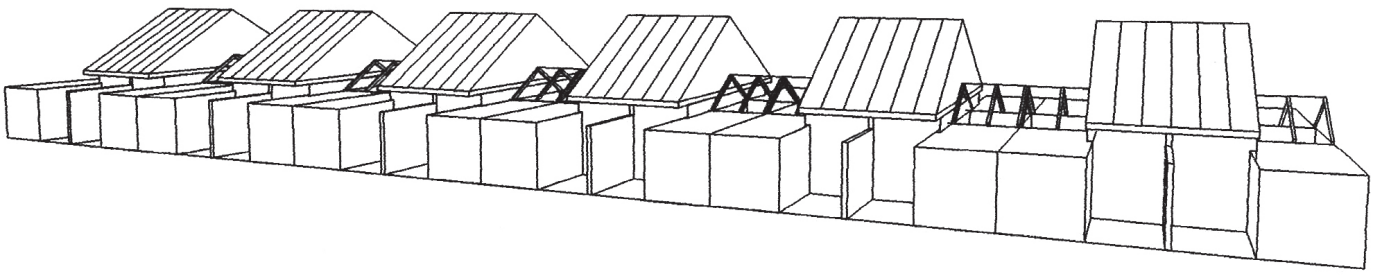

1.

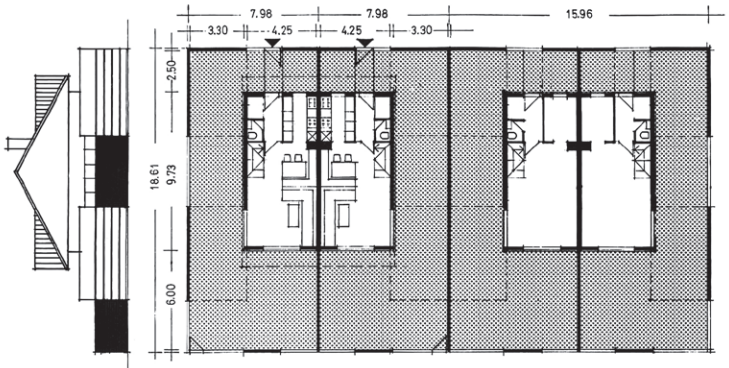

1. faza

ograjena parcela
148.5 m²
stanovanje v pritličju
35.9 m² netto

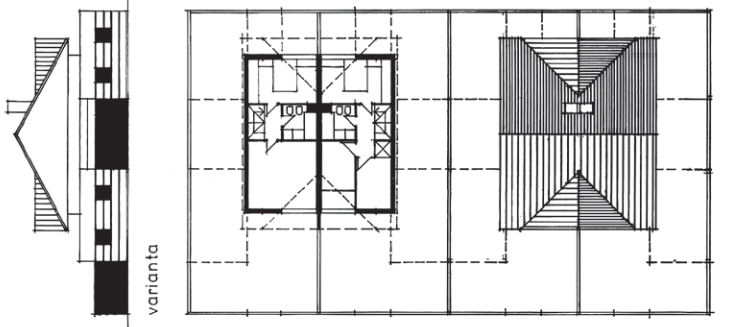

2. faza

dodelava mansarde
35.4 m²
skupno 1.+2. faza
71.3 m² netto

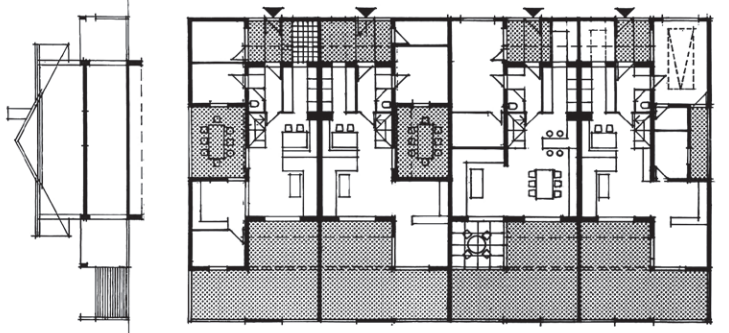

3. faza

širitev stanovanja v pritličju
maximalna možnost:
51.4 m²
skupna površina max.:
122.7 m²

variantne možnosti:

dodatne sobe
shrambe
širša dnevna soba
večja kuhinja
delovni prostor
garaže (odvisno od zn.)

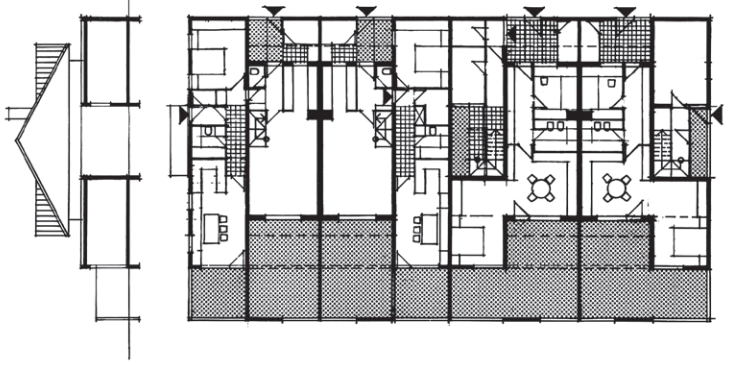

4. faza

možnost delitve stanovanja na dve enoti

variantne možnosti delitve v pritličju in etaži:

47.1 m² + 75.6 m²
58.1 m² + 63.8 m²

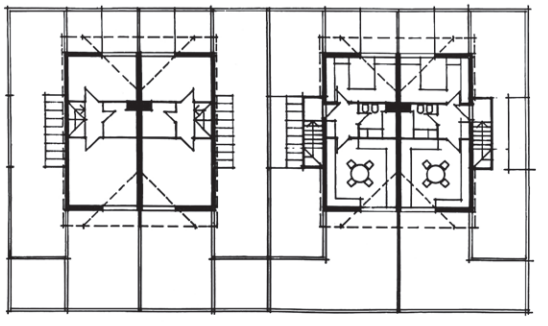

1.
Informativni prikazi nizov hiš
2.
Predlog pozidave rastočih vrstnih hiš
3.
Tipologija rastočih vrstnih hiš po fazah
4.
Varianta zazidave in tipologije prostostoječih rastočih hiš (v okviru mentorskega dela s študenti na fakulteti)

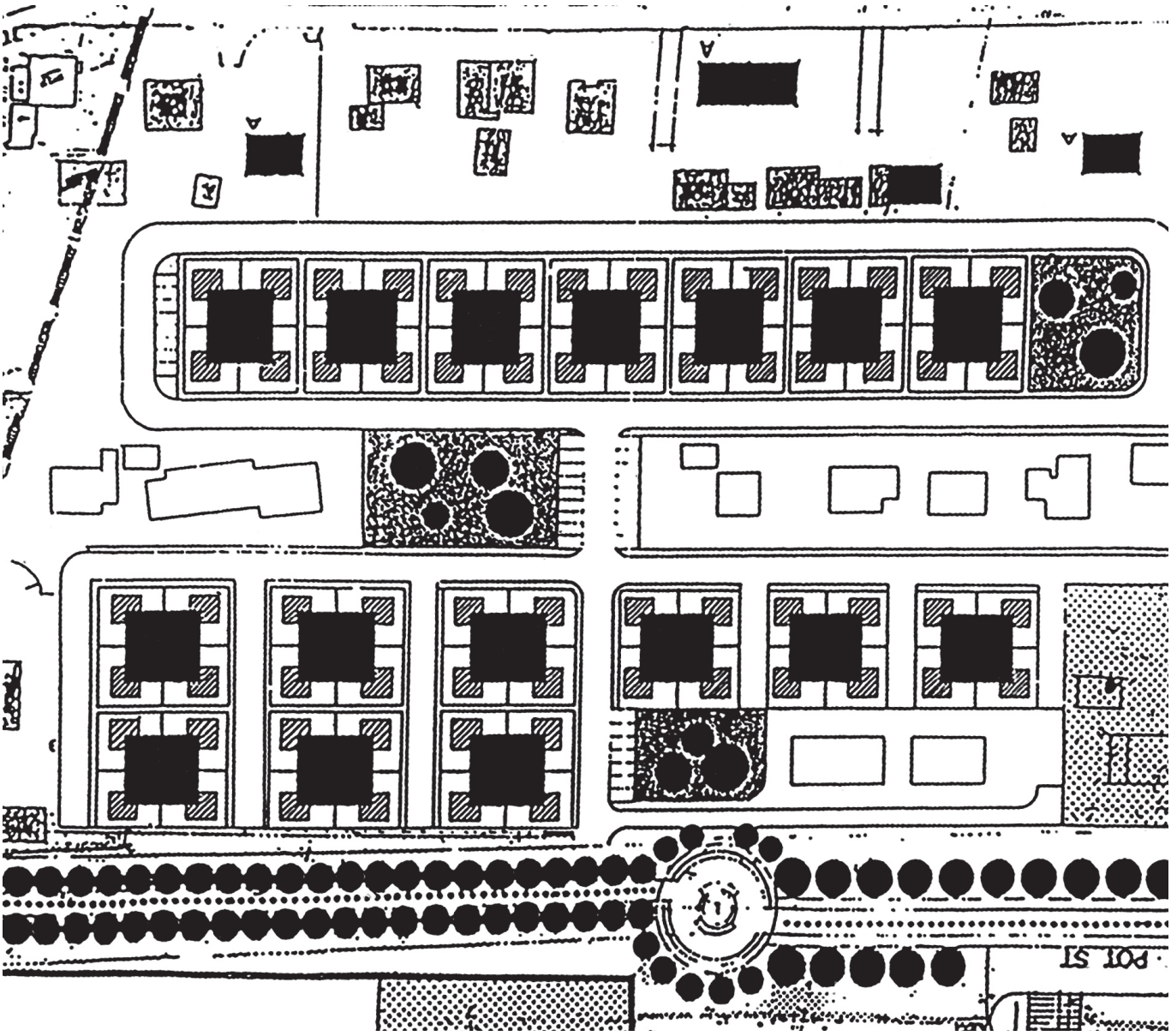

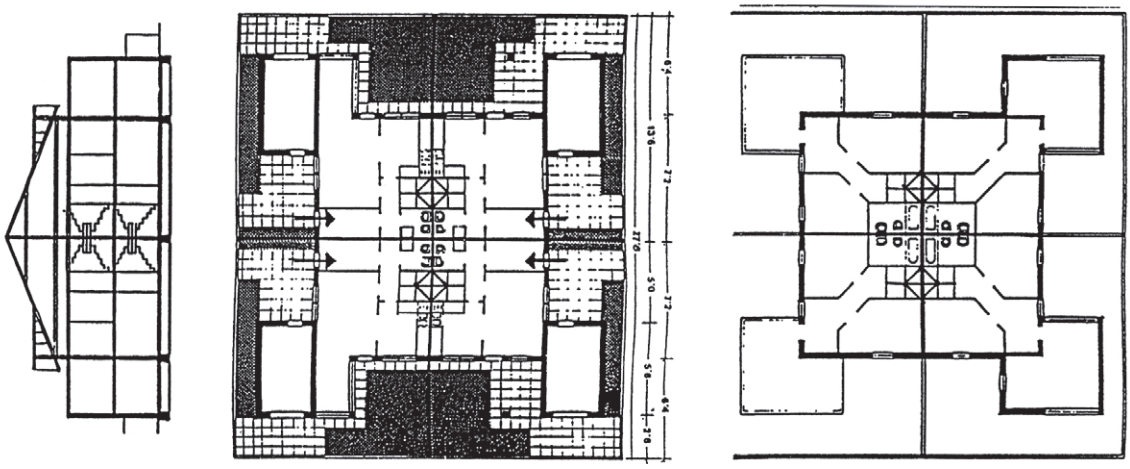

4.

1:1

PROJEKT ZA 17 HIŠ V PLEŠIVICI PRI LJUBLJANI
1993

Avtor: VIKTOR PUST

Za to območje, ki leži na robu Ljubljanskega barja, je bila že predhodno izdelana lokacijska dokumentacija, ki jo je izdelal LUZ v letu 1990 in je vsebovala pozidavo 7 samostojnih hiš z večjimi parcelami. Območje pozidave v neposredni bližini mesta je redko poseljeno in ima zelo kakovostno naravno okolje.

Glede na visoke stroške zemljišča in omejeno kupno moč je postalo aktualno vprašanje zgostitve pozidave z večjim številom hiš in z manjšimi parcelami.

Po naročilu Sklada stavbnih zemljišč mesta Ljubljana sem izdelal predlog zazidave 10 vrstno atrijskih hiš, ki po gabaritih in strešinah upoštevajo značaj okoliških kmetij. Tako projekt kljub ekonomičnejši izrabi zemljišča upošteva ambientalne vrednote specifičnega okolja.

Projektna rešitev vsebuje 14 hiš površine 115.5 m^2 in garažo 16 m^2 ter 3 večje hiše površine 211 m^2 in garažo 32 m^2.

Do realizacije konkretnega projekta ni prišlo. Zemljišče je pridobilo podjetje, ki je postavilo klasične individualne montažne hiše.

1.
Tipologija hiš
2.
Zazidalna rešitev

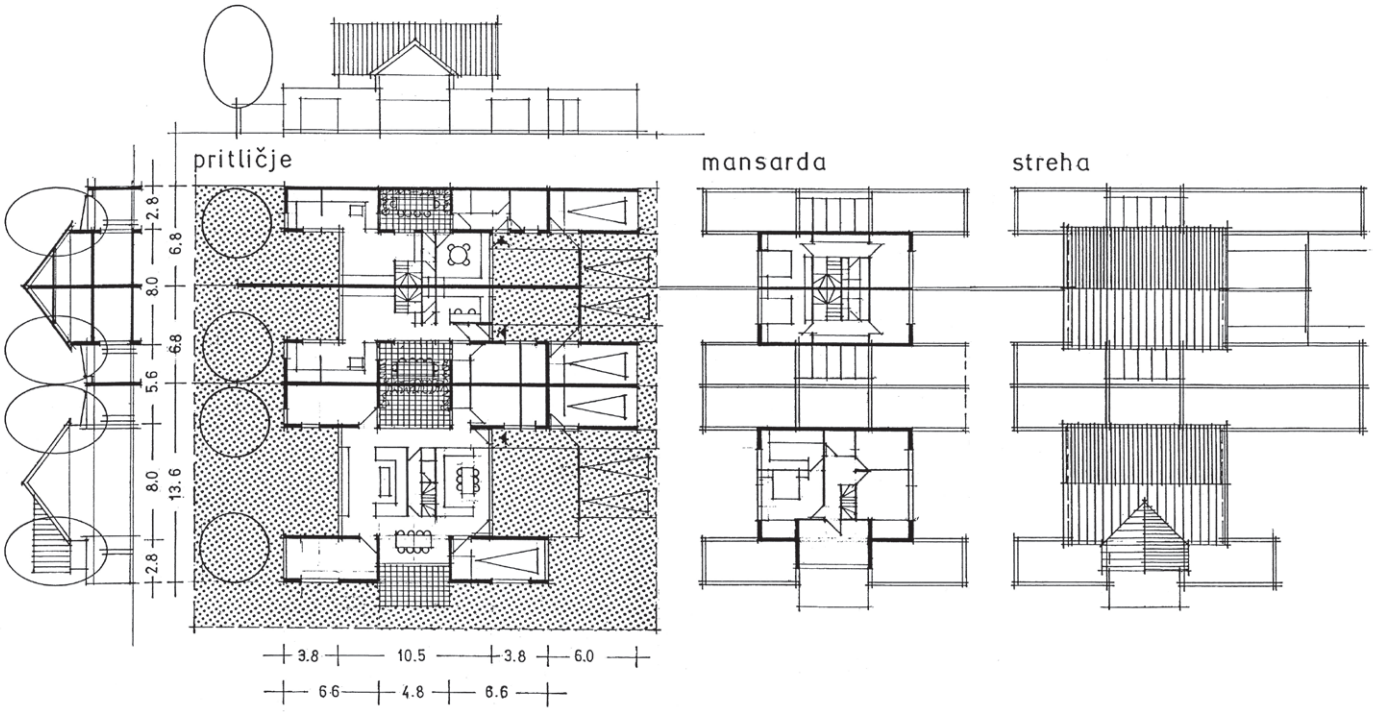

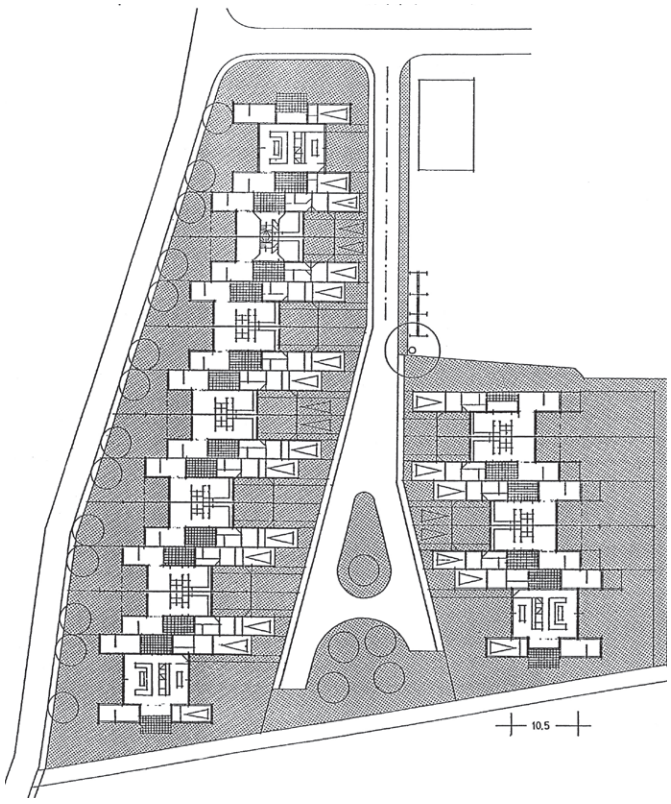

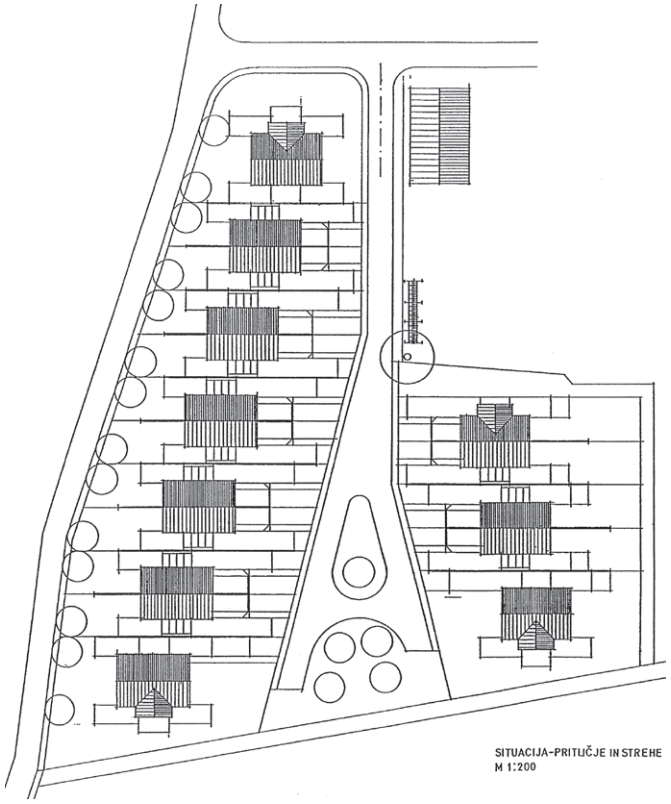

1.

2.

1.1

SKUPINA 14 HIŠ V ČRNUČAH - OB POTOKU, LJUBLJANA
1988-1999-2002

Urbanizem in arhitektura dveh variant objektov: VIKTOR PUST,
GPG, P.B. Projektno-razvojna enota in IRTAS d.d. (1999), sodelavca: BOJAN LESAR in JANEZ VADNJAL
Krajinska arhitektura: GRETA JAGODIČ
Projektantka realiziranih objektov na osnovi prvotne idejne rešitve: IRENA ŽARN BAJEC

Na tej lokaciji ali zelenici je bila, pred obstoječim nizom visokih vrstnih hiš, prvotno predvidena postavitev enakega objekta v neposredni bližini. Ker bi postavitev tega niza zastirala poglede stanovalcem v obstoječem nizu, je prišlo do pobude za rešitev pozidave z nižjimi objekti.
Prvi programski predlog, ki je bil sprejet kot izhodišče za obravnavo, je obsegal radialno postavitev treh nizov atrijskih hiš z izkoriščeno mansardo oz. P+1.

Razvoj projekta je zaradi problemov z zemljiščem in s soglasji stanovalcev v obstoječem nizu potekal po fazah več kot desetletje.
Z namenom, da bi v čimvečji meri omogočili poglede stanovalcem v obstoječem nizu, sem v letu 1996 podal rešitev objektov P+1 s položno streho v dveh nizih objektov, ki naj bi bila osnova za realizacijo. Vendar se je investitor GPG iz ekonomskih razlogov odločil za povečanje stanovanjske površine z dodatno mansardno etažo. Na tej osnovi je bil v letu 1999 izdelan projekt, pridobljeno gradbeno dovoljenje, pričela se je prodaja stanovanj in priprava gradbišča. Toda ker prodaja ni potekala po pričakovanjih - verjetno zaradi prevelike stanovanjske površine in omejenih tržnih možnosti - je prišlo do daljšega zastoja.

Misleč, da je projekt "na čakanju" ali opuščen, sem kasneje s presenečenjem ugotovil, da se je investitor odločil za graditev na osnovi moje prvotne rešitve nižjih hiš s položno streho ter da je izdelavo projekta oddal brez moje vednosti arh. Ireni Žarn Bajec. Presenečen sem bil tudi zaradi možne interesne povezave na tem projektu, kajti arh. Jurij Bajec je kot tehnični svetovalec GPG sodeloval pri izdelavi mojega projekta za realizacijo. O spremembi nisem bil obveščen niti s strani investitorja GPG niti s strani nove projektantke.

Na realizacijo sicer nimam pripomb, vendar pa delovanje investitorja in nove projektantke nazorno odraža tedanje razmere, tako z aspekta odnosa investitorja do projektanta avtorja kot z aspekta spoštovanja etičnega kodeksa med arhitekti.

1.

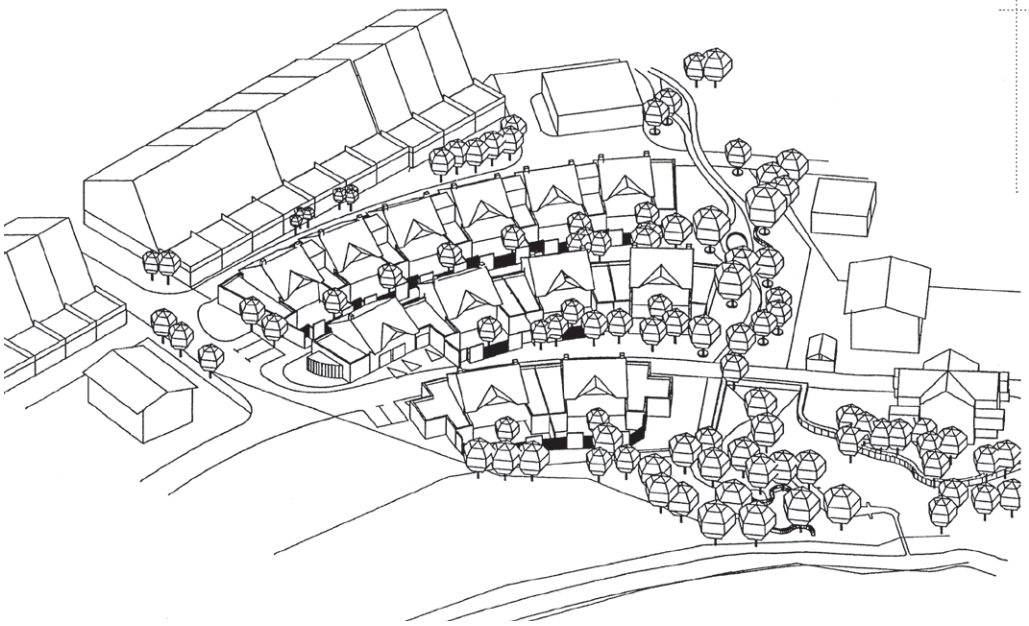

1.
Pogled na obstoječi niz visokih vrstnih hiš in prostor pozidave
2.
Izhodiščna programska rešitev pozidave in tipologije hiš

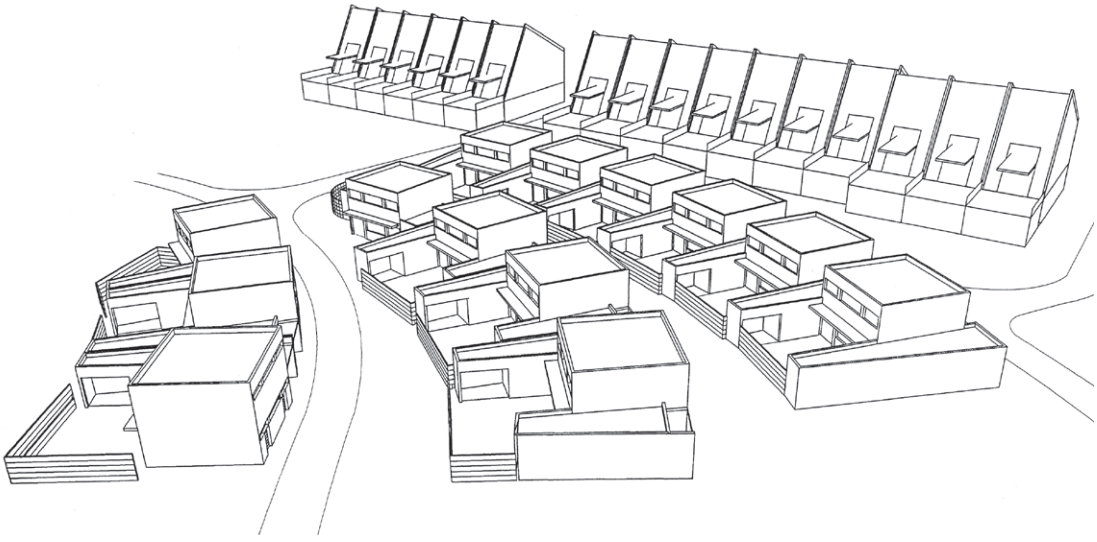

2.

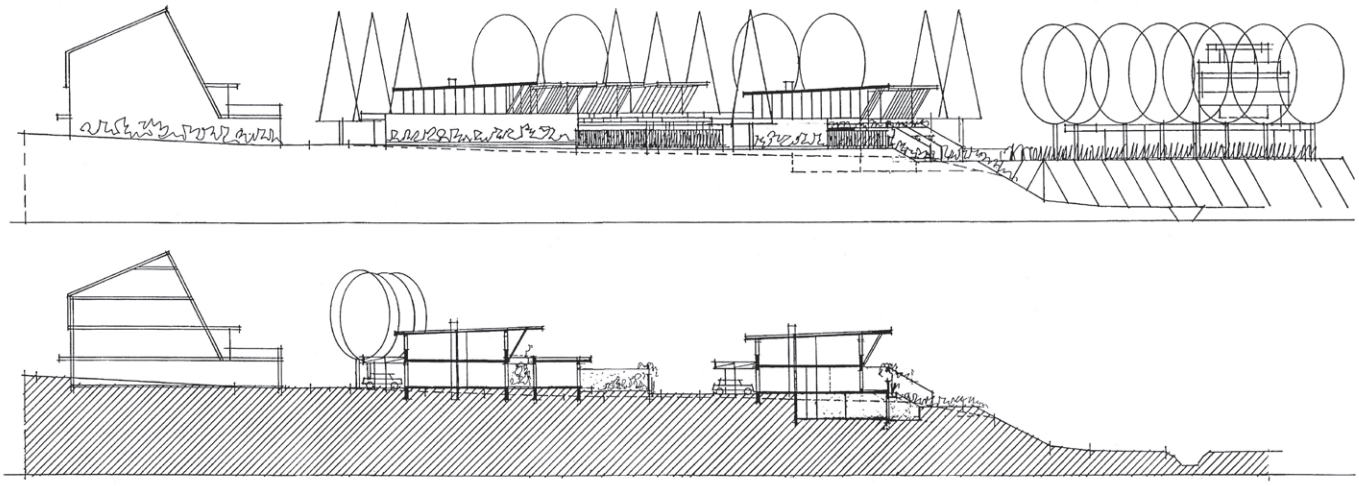

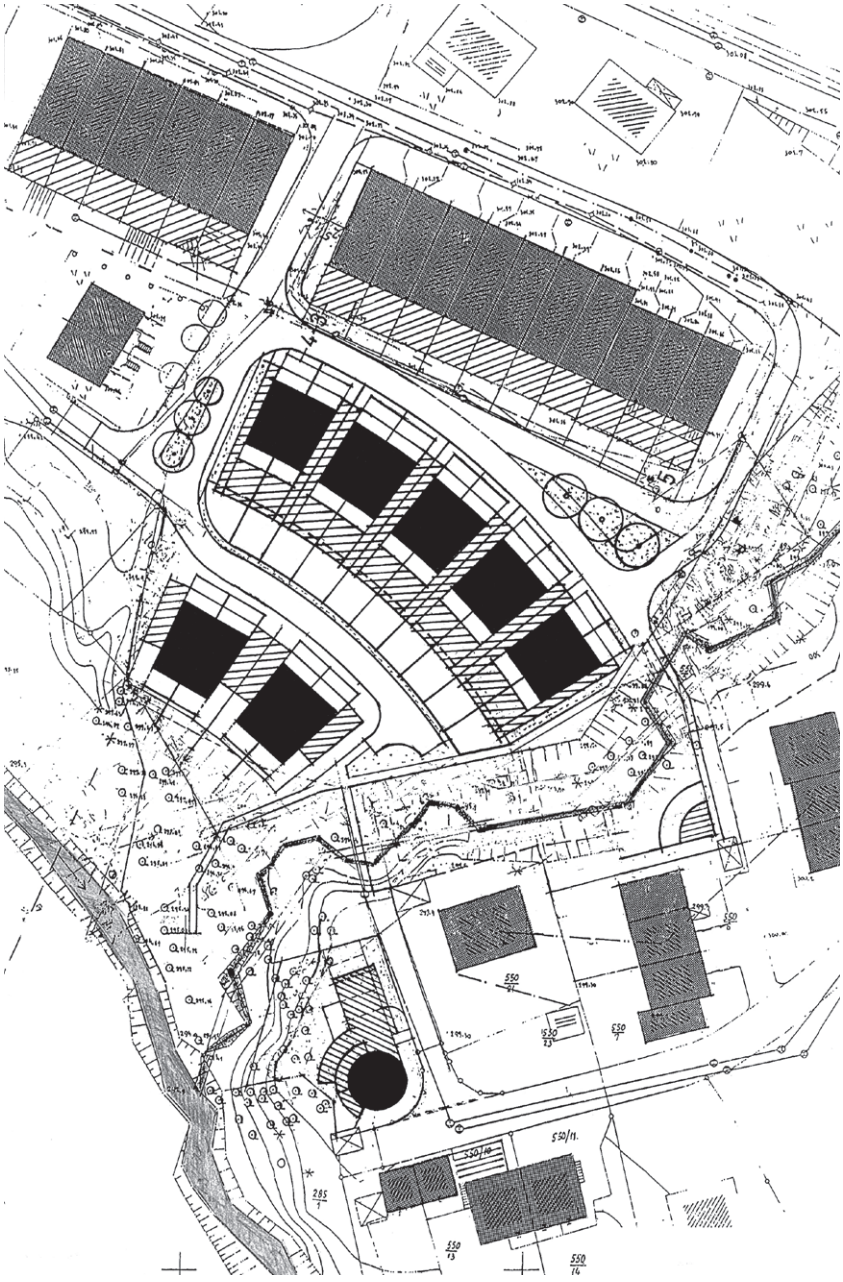

3.
Predlog zazidalne rešitve v dveh nizih P+1 s prerezom in pogledom (1996)
4.
Tipologija hiš v nizu P+1 s položno streho
5.
Oblikovanje samostojne hiše ob sotočju

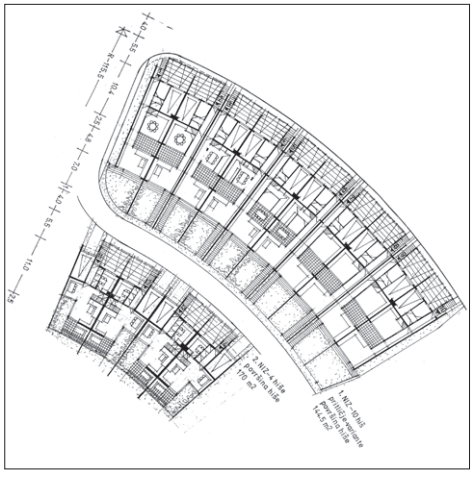

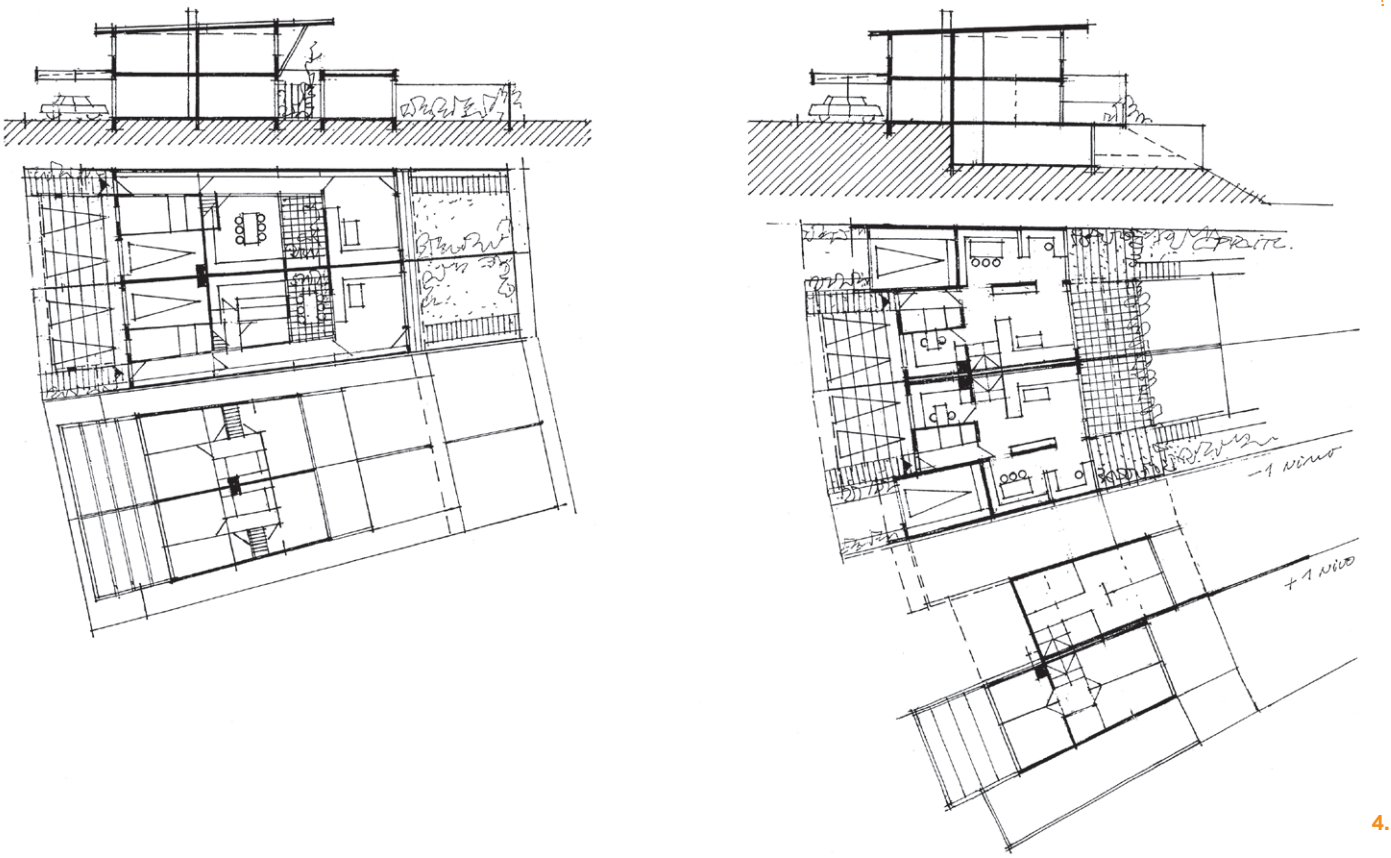
-1 nivo
+1 nivo

4.

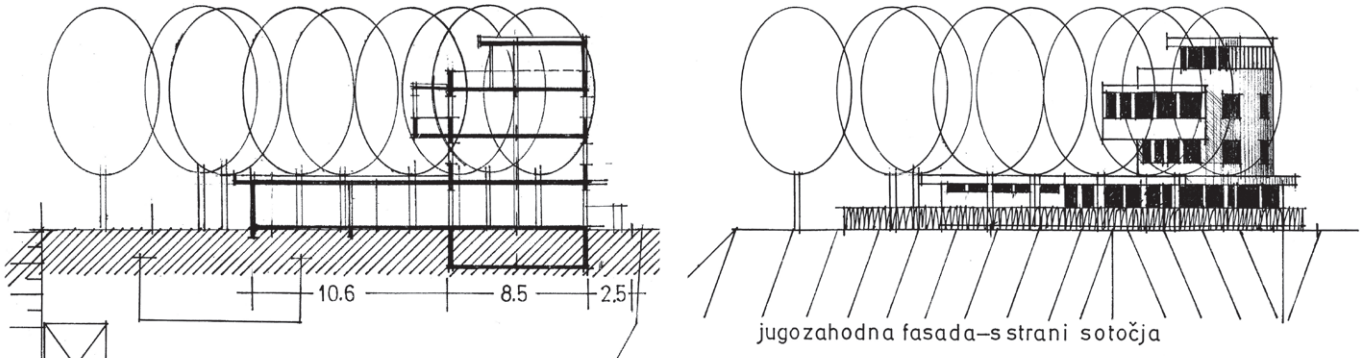
10.6
8.5
2.5
jugozahodna fasada–s strani sotočja

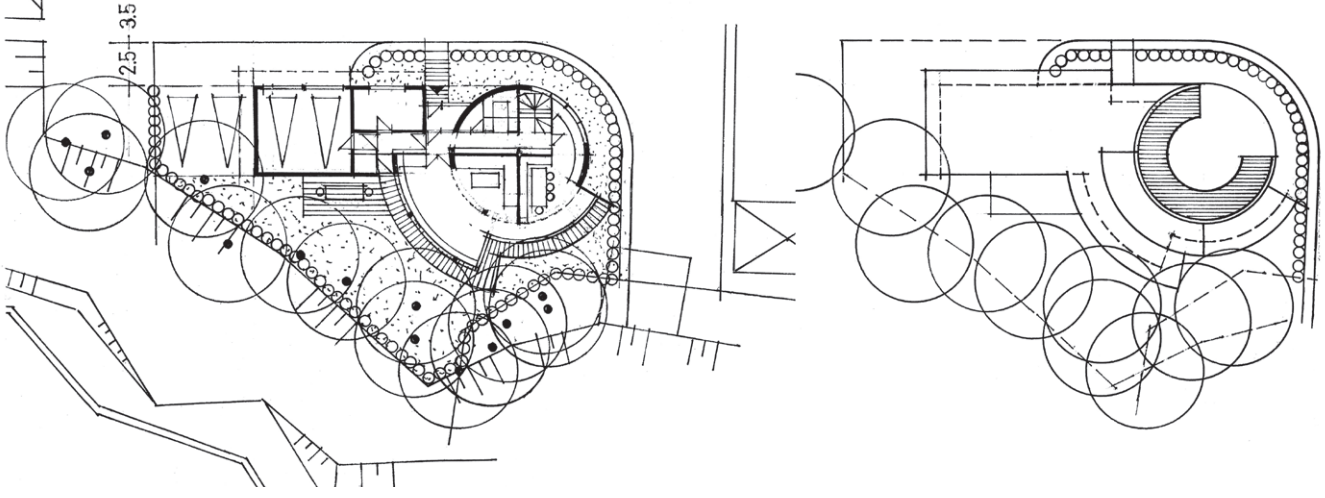
3.5
2.5

5.

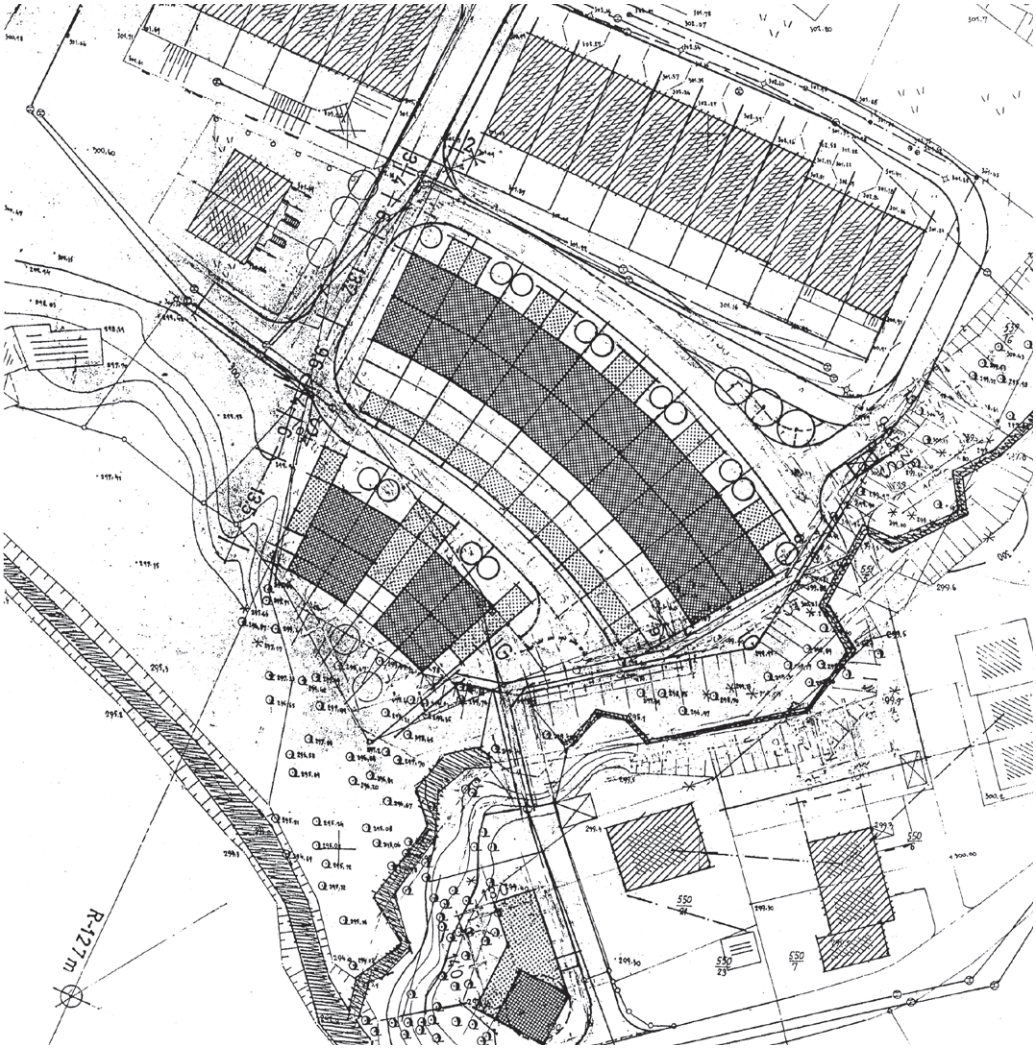

6.

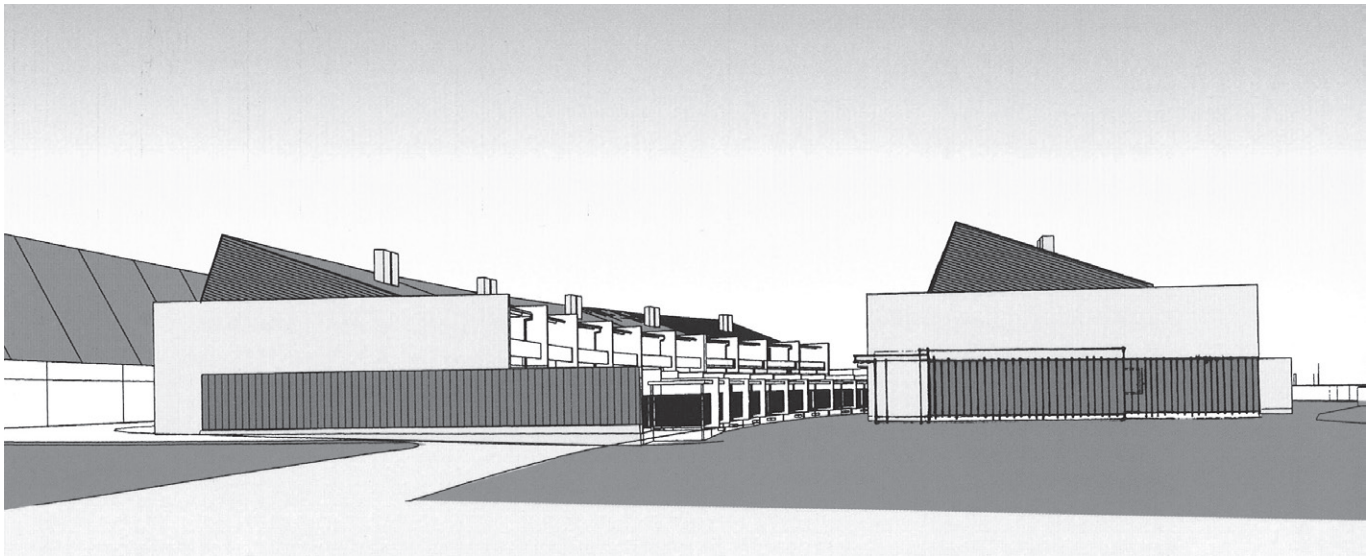

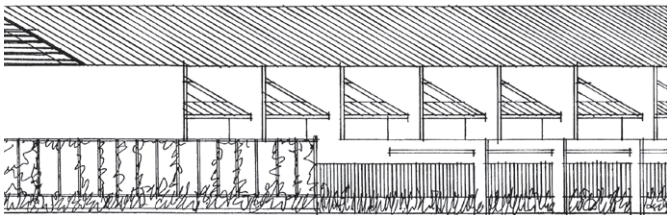

6.
Zazidalna rešitev s povišanim gabaritom P+1 z mansardo za realizacijo (1999)
7.
Tipologija hiš P+1 z mansardo za realizacijo

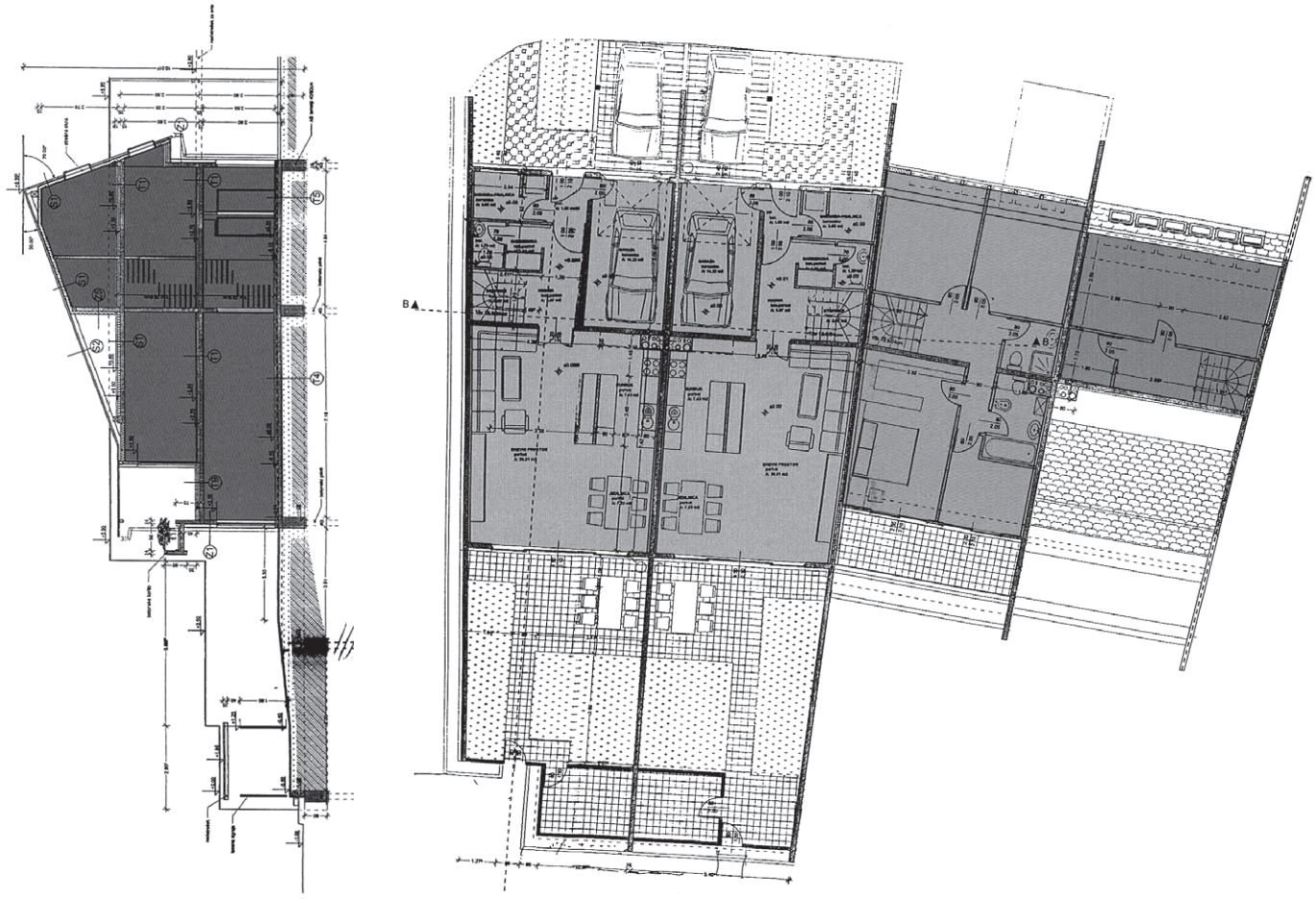

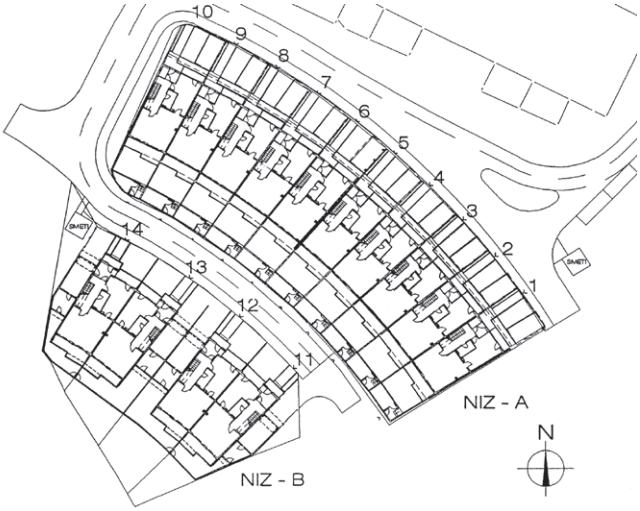

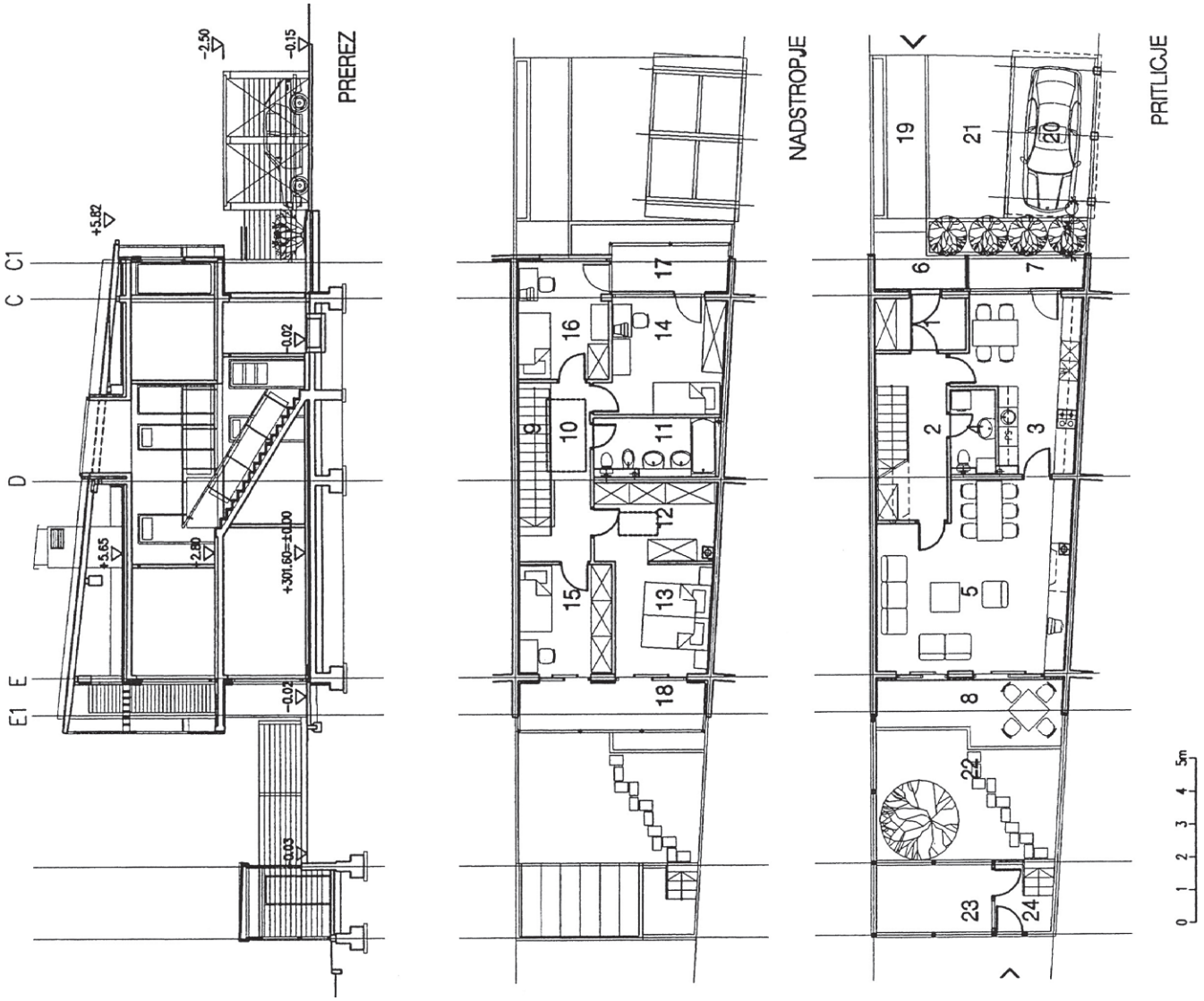

8.

8.
Končna realizacija hiš na osnovi prvotnega predloga hiše brez mansarde iz leta 1996: maketa, situacija, tlorisi hiš s prerezom in foto pogledi (realizacija hiš: Irena Žarn Bajec)

8.

1.1

NATEČAJNI PROJEKT ZA SOSESKO KOSEZE - AGROSTROJ, LJUBLJANA
1995

Avtor: VIKTOR PUST
Krajinska arhitektura: GRETA JAGODIC

Programsko izhodišče natečaja je bilo izkoristiti posebno vrednost lokacije na robu zelenega pasu ob bajerju, kar je narekovalo optimalno povezanost bodočega naselja s temi naravnimi značilnostmi.

Rešitev izhaja iz valorizacije parcel glede na bližino zelenega pasu in bajerja. Glede na obliko zazidalnega območja in zelenega pasu ter glede na lokacijo glavnega vhoda v naselje, je le-to zasnovano radialno s peš ulicami in suterenskimi garažami.
Na tem konceptu je zasnovana tudi gradacija urbanega prostora in tipologija objektov, pri čemer so predvideni višji blokovni objekti z lokali ob vstopu v naselje in nižji, bolj individualni objekti na robu oz. zunanji strani naselja.
Tako so individualne hiše višjega standarda, z večjimi parcelami neposredno ob zelenem pasu in ob bajerju.

Rešitev ni bila uvrščena v izbor.

1.

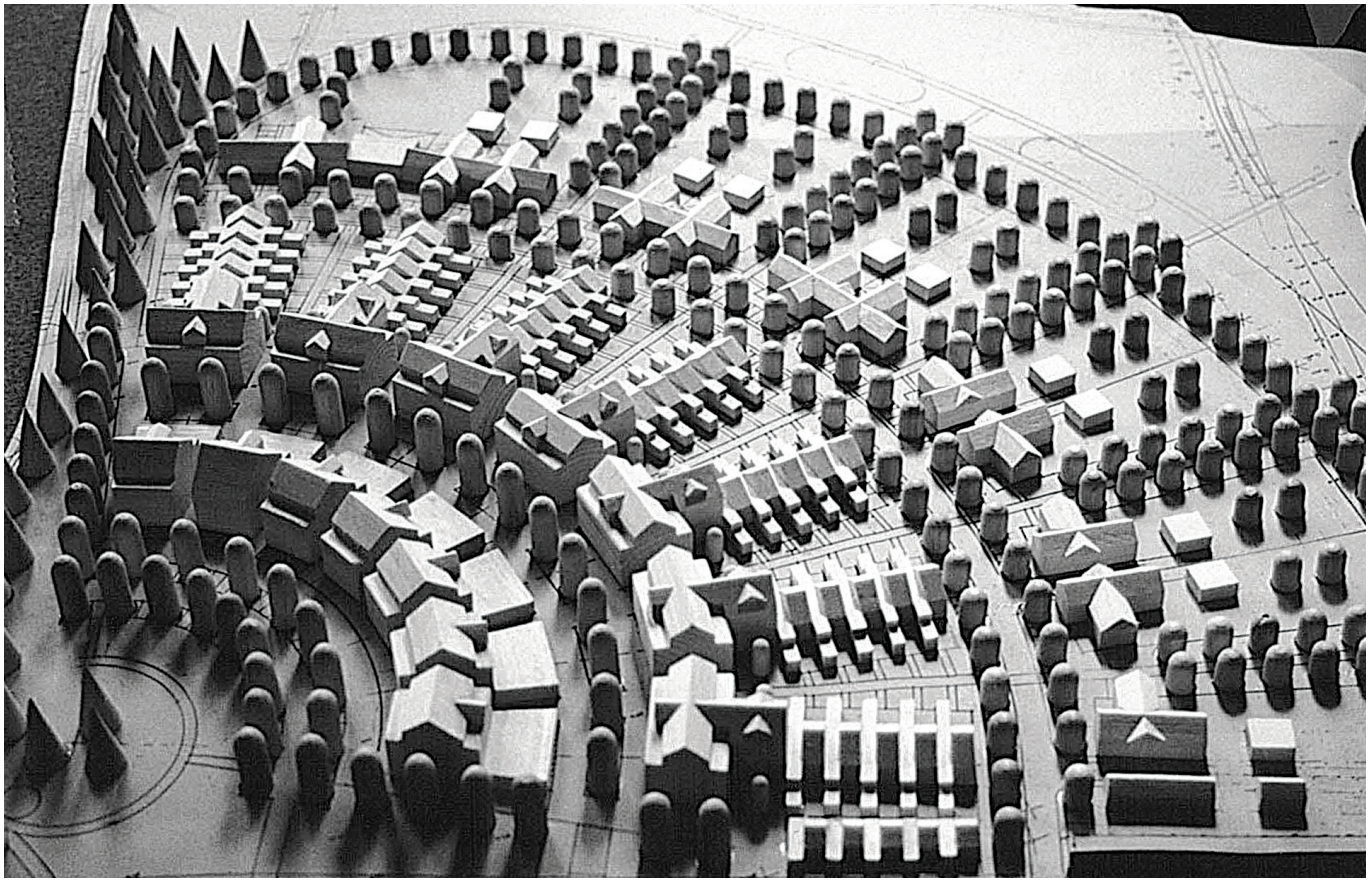

2.

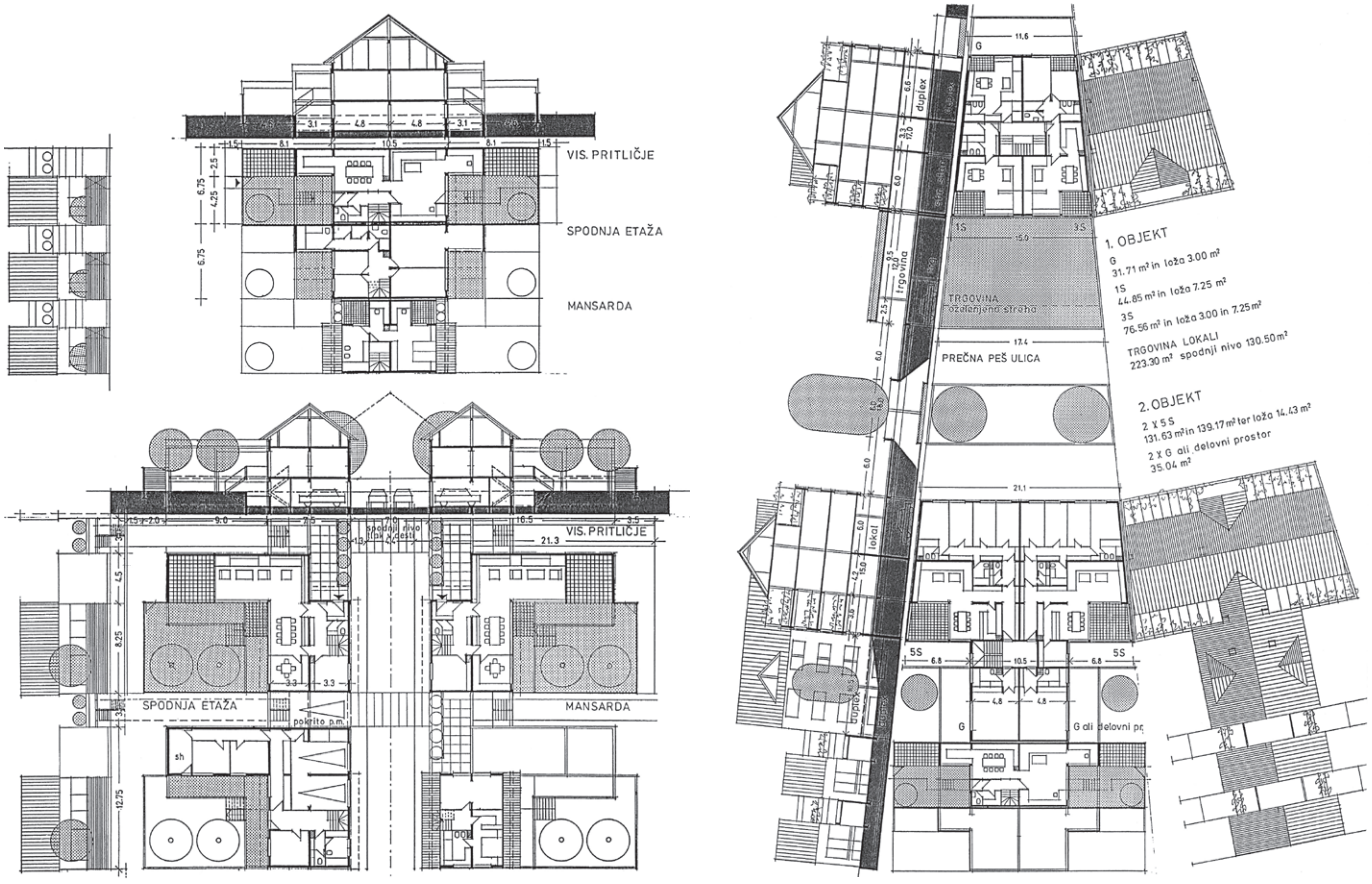
VIS. PRITLIČJE
SPODNJA ETAŽA
MANSARDA
VIS. PRITLIČJE
SPODNJA ETAŽA
MANSARDA
TRGOVINA
PREČNA PEŠ ULICA
1. OBJEKT
G
31.71 m² in lože 3.00 m²
1S
44.85 m² in lože 7.25 m²
3S
76.56 m² in lože 3.00 in 7.25 m²
TRGOVINA LOKALI
223.30 m² spodnji nivo 130.50 m²
2. OBJEKT
2 X 5 S
131.63 m² in 139.17 m² ter loža 14.43 m²
2 X G ali delovni prostor
35.04 m²

3.

4.

5.

6.

1.
Natečajna rešitev zazidave - izhajajoča iz valorizacije zemljišča glede na bližino bajerja in zelenih površin
2.
Maketa - zgostitev višjih objektov ter urbanega ambienta ob vstopu v naselje in sproščanje prostora proti bajerju ali zelenim površinam
3.
Tipologija objektov
4.
Montaža natečajne rešitve v aeroposnetek širšega območja
5.
Pogled na predlagano zazidalno rešitev
6.
Aeroposnetek nagrajene in izvedene rešitve naselja

1.1

NATEČAJNI PROJEKT ZA NASELJE SNEBERJE II. FAZA
izbran za realizacijo
1993-1994, 1995-1996

Avtor: VIKTOR PUST
Sodelavki: LEA PAVŠEK in MAJDA BERGANT, Projektbiro

Po izgradnji I. faze naselja je prišlo do dolgoletnega zastoja izgradnje II. faze zaradi predvidene nove trase Šmartinske ceste in zaradi vodovarstvenih pogojev.
V letih 1992-1993, ko je bilo jasno, da se trasa obstoječe Šmartinske ceste ne bo spreminjala, je prišlo do aktualizacije pozidave tega območja in do razpisa natečaja za variantne rešitve pozidave. Na natečaj, ki ga je organizirala tedanja Občina Moste-Polje skupaj s Stanovanjsko skupnostjo, smo bili vabljeni arhitekti: Lojze Drašler, Janez Kobe in Viktor Pust.

Izhodišče predlagane natečajne rešitve je bila ugotovitev, da je - v nasprotju s prvotno predvideno enotno tipologijo objektov na obeh straneh Šmartinske ceste - potrebno ob Sneberski cesti upoštevati značilnosti starejše vaške pozidave objektov v globino parcele. Zato natečajna rešitev oblikuje nize objektov pravokotno na obstoječo Snebersko cesto v globino parcele, pri čemer so orientacije objektov vzhod - zahod. Objekti se napajajo s Sneberske ceste. Predvideni so različni tipi objektov: od objektov z lokali ob Sneberski cesti, na začetku nizov, do atrijskih dvojnih ali enojnih hiš v notrajnosti naselja.

Ob zaključku natečaja, ko je bil projekt izbran za realizacijo, je bilo dano navodilo, da bo potrebno nekoliko omejiti obseg razpoložljivega zemljišča ter da bo zemljišče potrebno pridobiti od lastnikov - v skladu z družbenimi spremembami - na osnovi pogojev, ki jih zahtevajo.

Kot avtor izbrane rešitve, zainteresiran za čimprejšnjo realizacijo naselja, sem na osnovi navodil natečajne komisije glede na možnosti zemljišča in ocene razmer na trgu pripravil v letu 1995-1996 dopolnjeno rešitev pozidave in objektov.

Vendar je projekt zaradi problemov s pridobivanjem zemljišča ponovno zastal.

1.

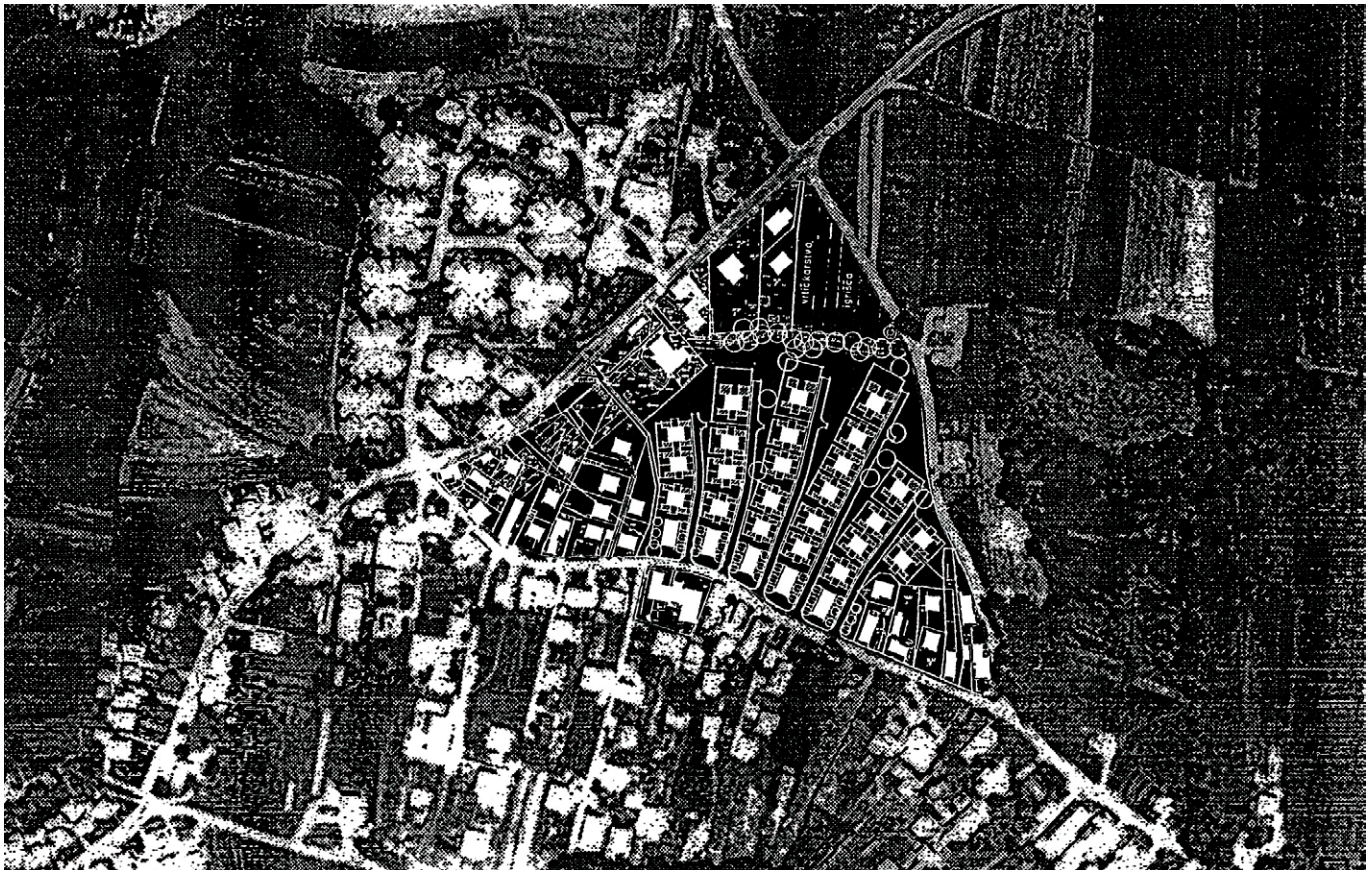

3.

2.

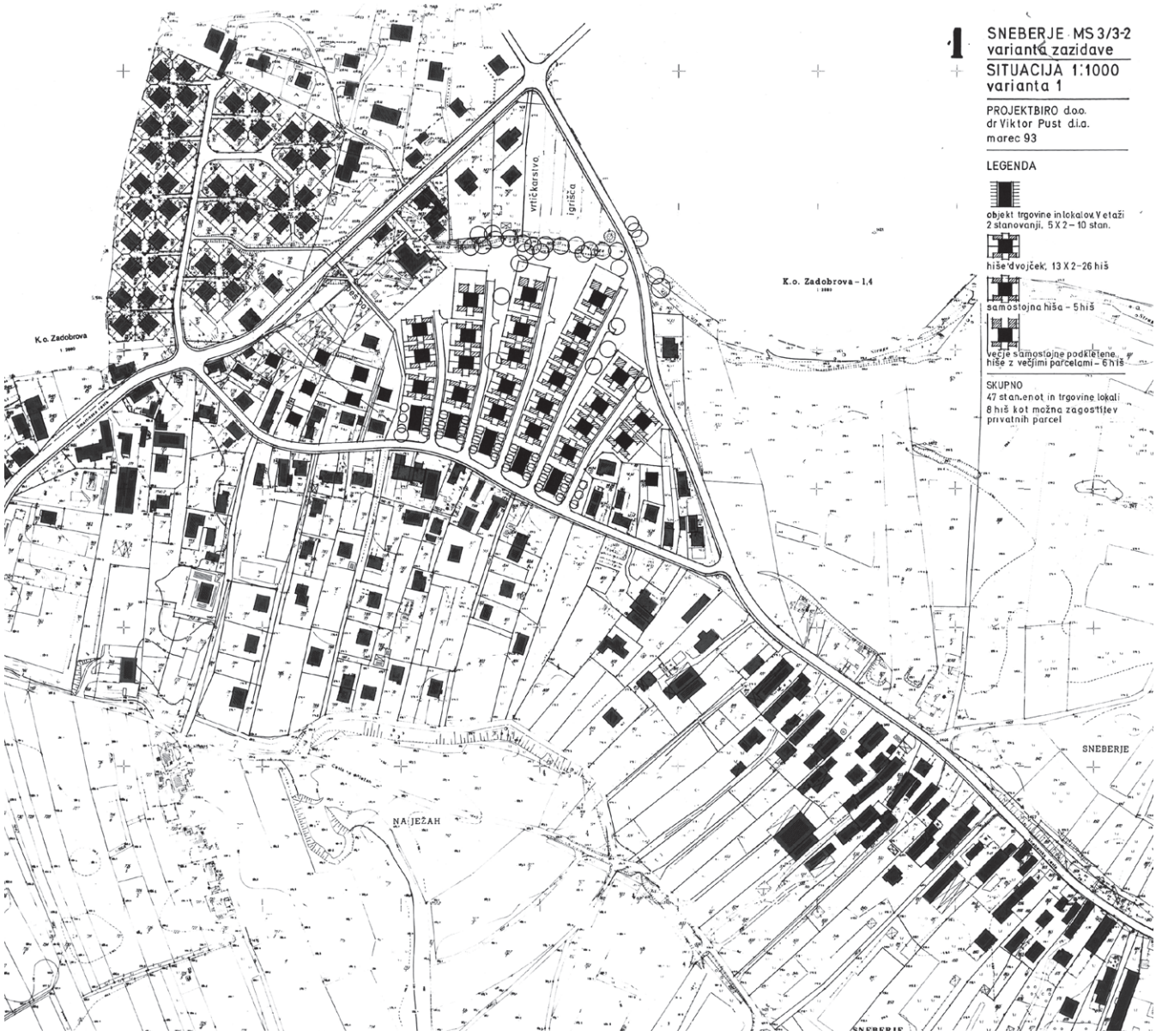
1
SNEBERJE MS 3/3-2
varianta zazidave
SITUACIJA 1:1000
varianta 1
PROJEKTBIRO d.o.o.
dr Viktor Pust d.i.a.
marec 93
LEGENDA
objekt trgovine in lokal v V etaži
2 stanovanji, 5 X 2 – 10 stan.
hiše dvojček; 13 X 2 – 26 hiš
samostojna hiša – 5 hiš
večje samostojne podkletene
hiše z večjimi parcelami – 6 hiš
SKUPNO
47 stanenot in trgovine lokali
8 hiš kot možna zagostitev
privatnih parcel
K.o. Zadobrova
K.o. Zadobrova – 1,4
vrtičkarstvo
igrišča
NA JEŽAH
SNEBERJE

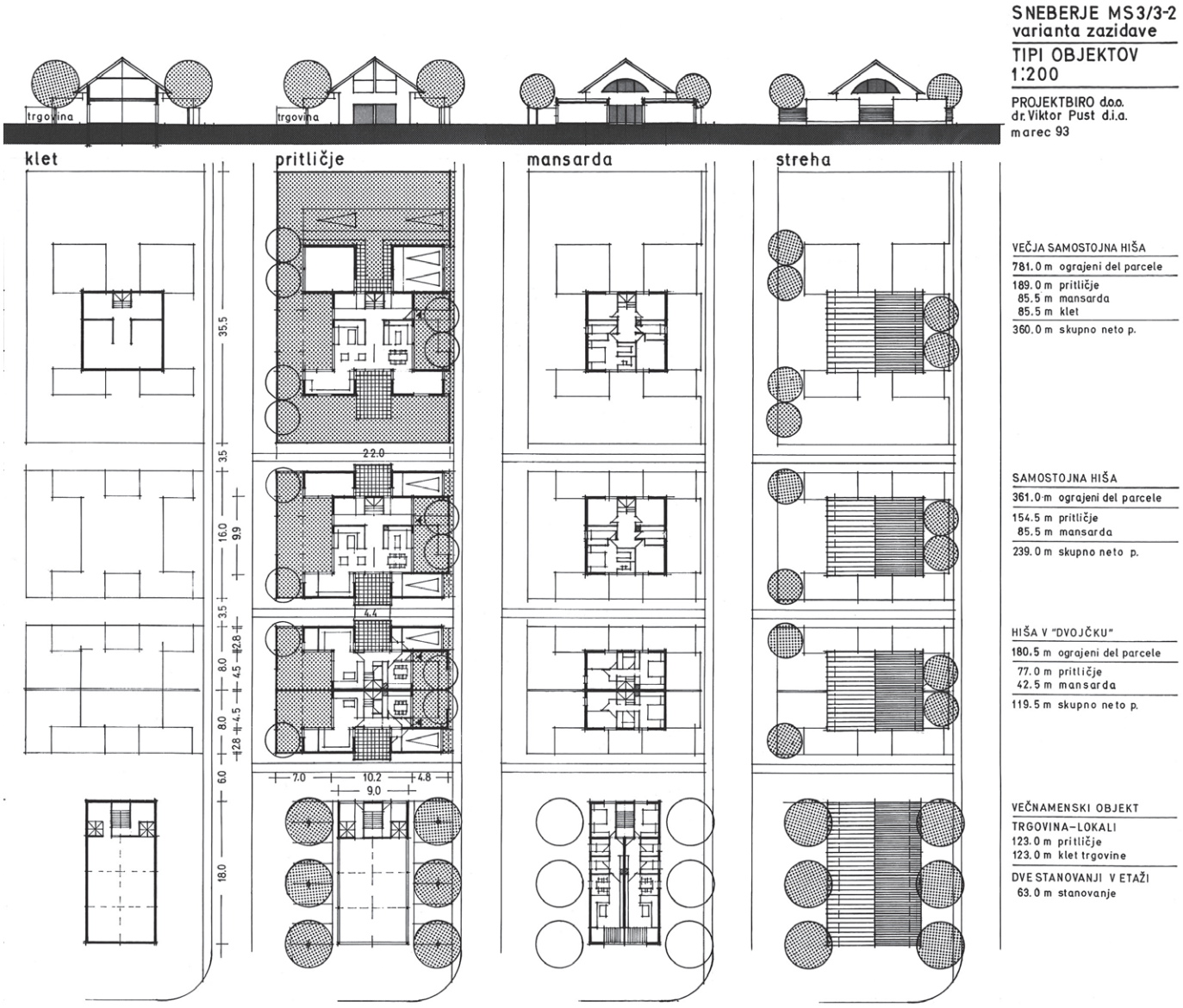

5.

1.
Značilni ambient obsavskih vasi
2.
Prostor pozidave ob Sneberski cesti
3.
Montaža natečajne rešitve v aeroposnetek širšega okolja
4.
Natečajna rešitev, izbrana za realizacijo, in perspektivni prikaz naselja
5.
Tipologija objektov

6.

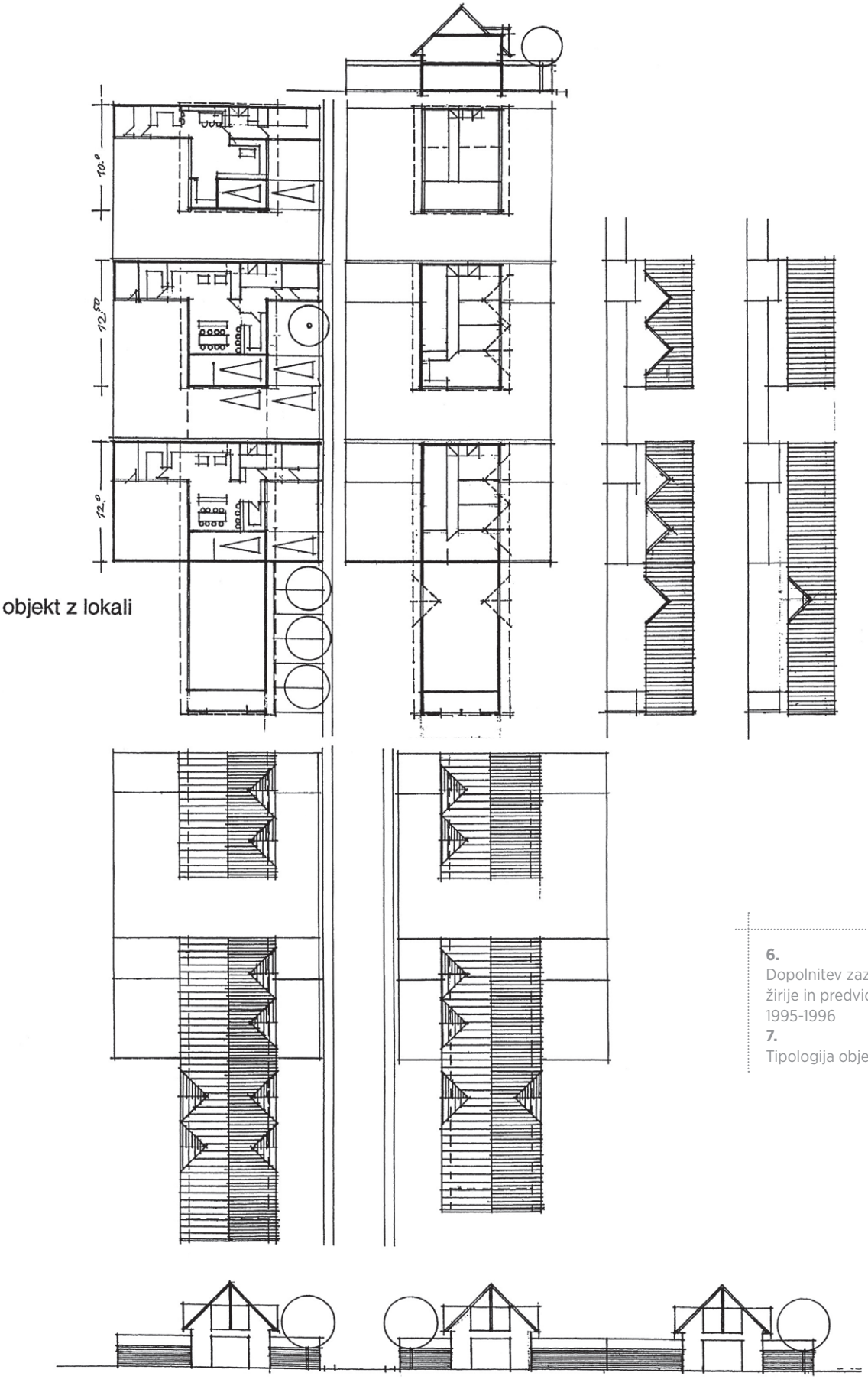

6.
Dopolnitev zazidave glede na navodila žirije in predvideno omejitev zemljišča, 1995-1996
7.
Tipologija objektov

1.1

SNEBERJE II. FAZA
ponovna natečajna rešitev
1999-2000

Avtor: VIKTOR PUST
Soavtor: UROŠ PUST

Kot avtor izbrane natečajne rešitve iz leta 1994 sem z namenom, da bi čimprej prišlo do realizacije naselja, občasno skušal zainteresirati potencialne investitorje za nakup zemljišča in graditev. V tem smislu sem z do tedaj izdelano rešitvijo seznanil in zainteresiral tudi LUZ, ki je imel v svoji sestavi tudi organizacijo za pridobivanje zemljišč in gradnjo stanovanj. Ko pa je LUZ prevzel vlogo investitorja, se je - v nasprotju s predhodnim dogovorom - odločil za ponovni razpis natečaja.
Tako je LUZ kot naročnik oz. investitor v sodelovanju z MOL razpisal natečaj za pridobitev variantnih rešitev, na katerega smo bili ponovno vabljeni arhitekti: Viktor Pust, Lojze Drašler, Janez Kobe in dodatno Andrej Mlakar.

Izhodišče moje predlagane natečajne rešitve je bilo, da se kljub večji zahtevani gostoti pozidave oblikuje naselje, ki ohranja tipični značaj tega pol vaškega okolja. Rešitev vsebuje zahtevano strukturo različnih stanovanj in deloma nivojsko ločeno parkiranje. Naselje je oblikovano v dveh ločenih sklopih nizov, ki oblikujeta osrednje skupne zelene površine in omogočata fazno gradnjo glede na dve lastniško ločeni parceli.

Natečajna žirija se v določenem času ni odločila za izbor konkretnega projekta, temveč je pozvala dva natečajnika (V. Pusta in A. Mlakarja), da v nadaljevanju dopolnita projekt na osnovi navodil žirije. Ob žiriranju pa se je izkazala odsotnost določenih pravil pri tovrstnih natečajih, saj je bilo možno - v nasprotju z normalno natečajno prakso - tudi znatno spreminjati prvotno podano natečajno rešitev, itd. Žirija je po prejemu dopolnjenih projektov med drugim ocenila, da predlagani projekt V. Pusta z dvokapno streho, ki naj bi ohranjala značaj obstoječih vasi, ne sodi v sodoben čas. Izbrala je projekt arh. Mlakarja s položno streho, ki je bil v omejenem delu pridobljenega zemljišča osnova za realizacijo.

Na osnovi poteka tega natečaja pa se zastavljajo vprašanja:
1. vprašanje ocenjevanja kakovosti bivalnega okolja - glede na vrednotenje obstoječega pol vaškega značaja, ki bi ga bilo potrebno ohraniti oz. spoštovati;
2. odsotnosti ustreznih pravil pri razpisovanju tovrstnih natečajev, kar ima lahko za posledico tudi netransparentnost v postopkih in pristranskost v ocenjevanju;

1.

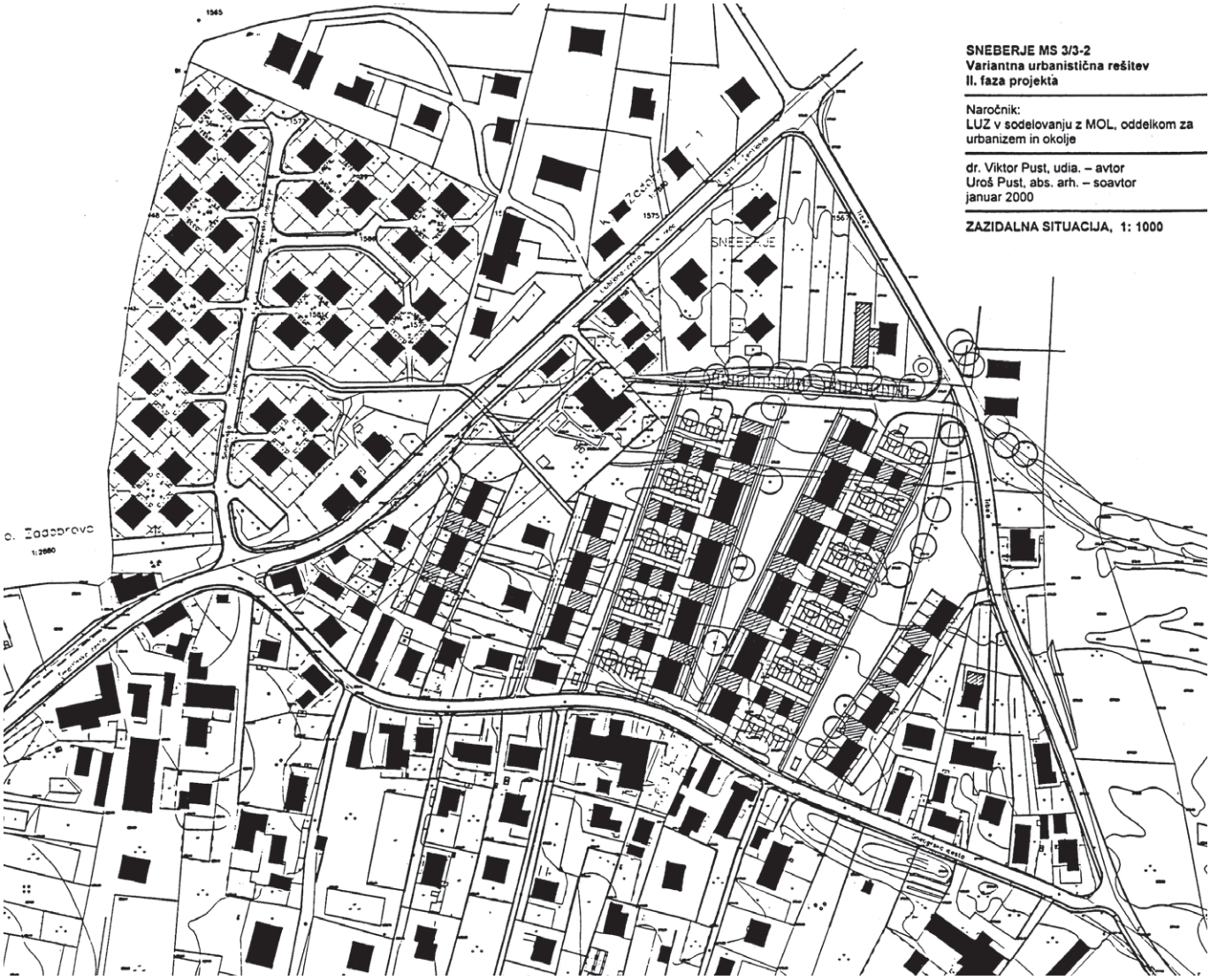
SNEBERJE MS 3/3-2
Variantna urbanistična rešitev
II. faza projekta
Naročnik:
LUZ v sodelovanju z MOL, oddelkom za urbanizem in okolje
dr. Viktor Pust, udia. – avtor
Uroš Pust, abs. arh. – soavtor
januar 2000
ZAZIDALNA SITUACIJA, 1: 1000

1.

2.

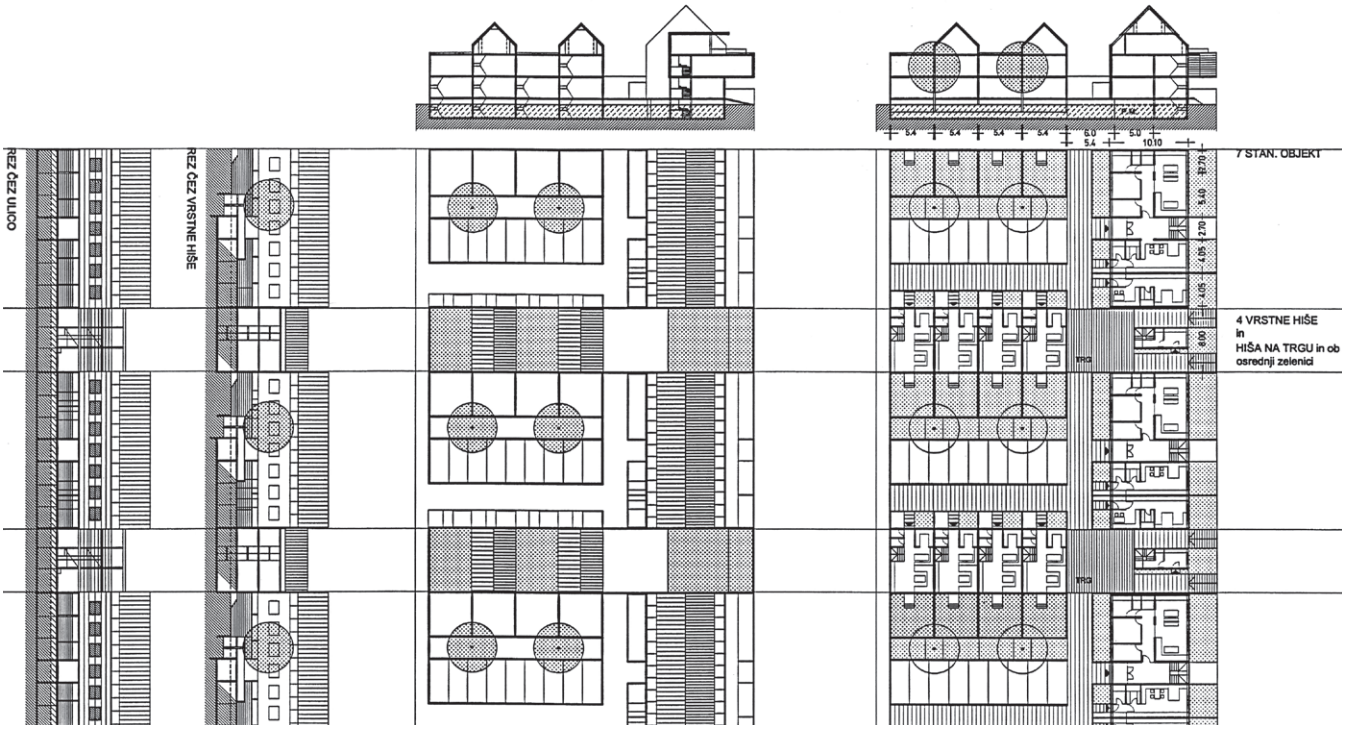
REZ ČEZ ULICO
REZ ČEZ VRSTNE HIŠE
7 STAN. OBJEKT
4 VRSTNE HIŠE
in
HIŠA NA TRGU in ob
osrednji zelenici
TRG
TRG

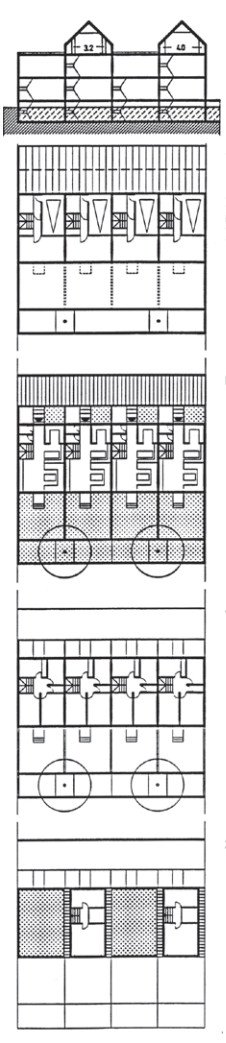
4 VRSTNE HIŠE
82.42 m2 oz.
103.02 m2 s kletjo
in
106.25 m2 oz.
126.85 m2 s kletjo
PRITLIČJE
1. ETAŽA
2. ETAŽA - mansarda

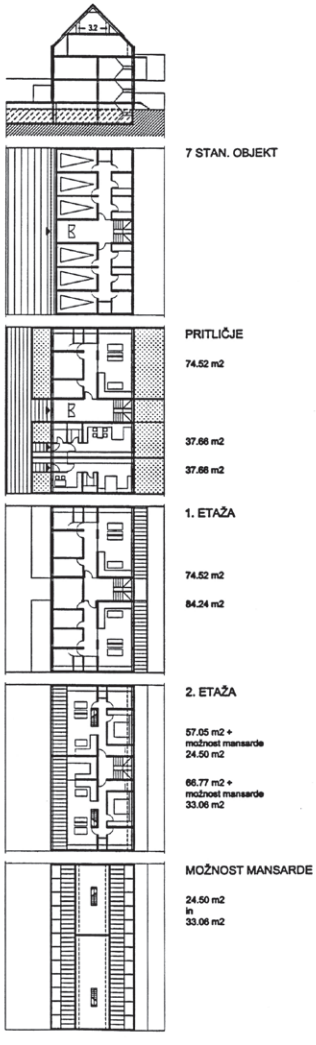
7 STAN. OBJEKT
PRITLIČJE
74.52 m2
37.66 m2
37.66 m2
1. ETAŽA
74.52 m2
84.24 m2
2. ETAŽA
57.05 m2 +
možnost mansarde
24.50 m2
66.77 m2 +
možnost mansarde
33.06 m2
MOŽNOST MANSARDE
24.50 m2
in
33.06 m2

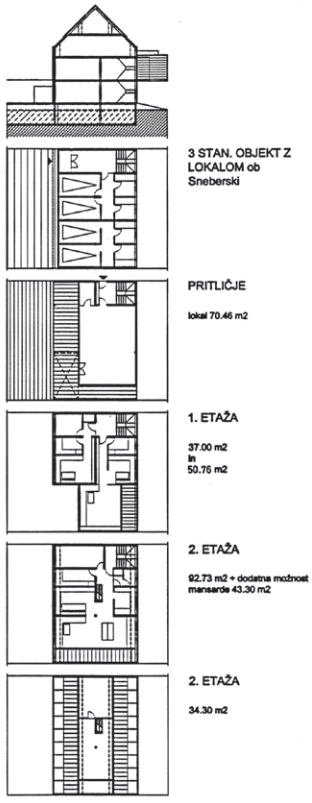
3 STAN. OBJEKT Z
LOKALOM ob
Sneberski
PRITLIČJE
lokal 70.46 m2
1. ETAŽA
37.00 m2
in
50.76 m2
2. ETAŽA
92.73 m2 + dodatna možnost
mansarde 43.30 m2
2. ETAŽA
34.30 m2

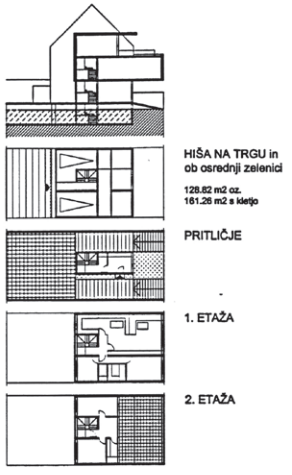
HIŠA NA TRGU in
ob osrednji zelenici
128.82 m2 oz.
161.26 m2 s kletjo
PRITLIČJE
1. ETAŽA
2. ETAŽA

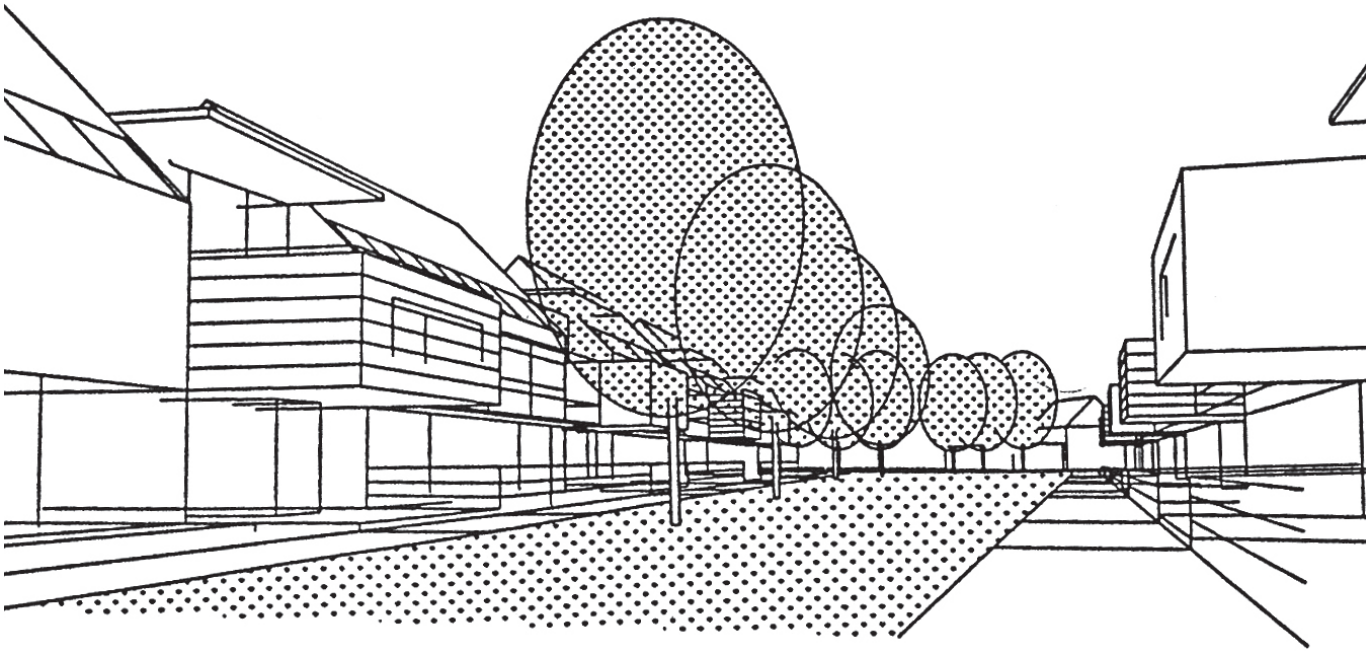

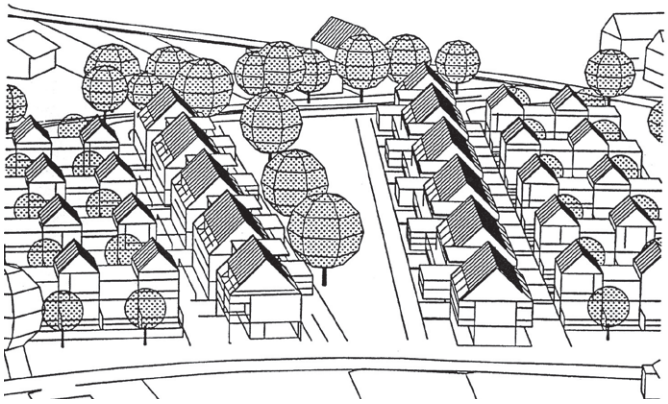

1.
Ponovna natečajna rešitev - zgostitev števila stanovanj in nivojska ločenost parkiranja
2.
Značilni pogledi
3.
Tipologija objektov

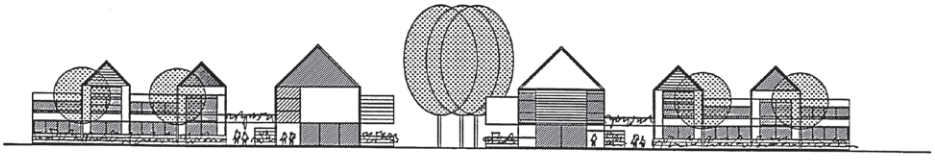

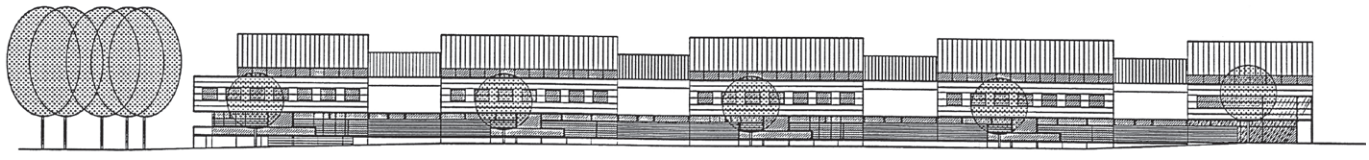

2.

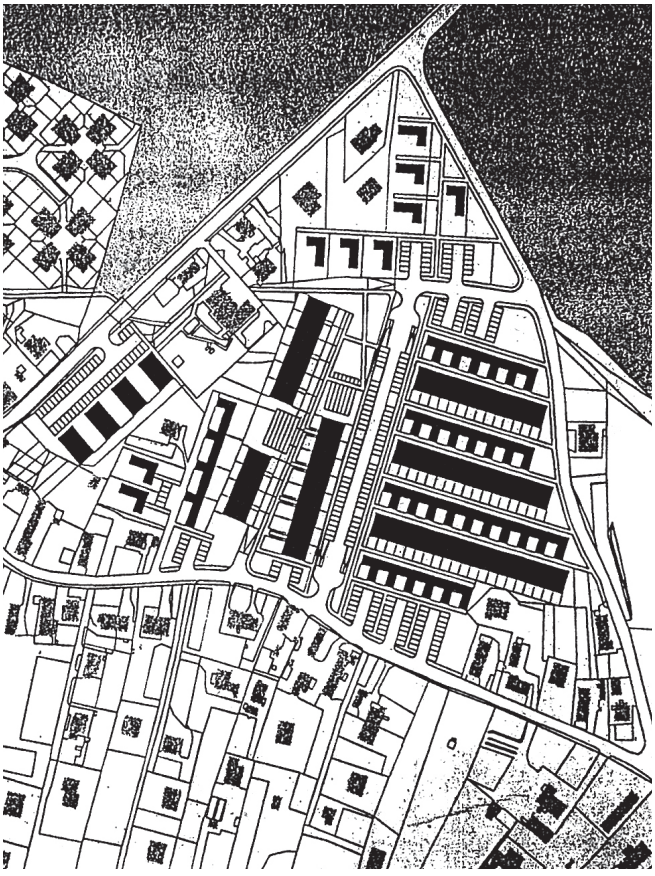

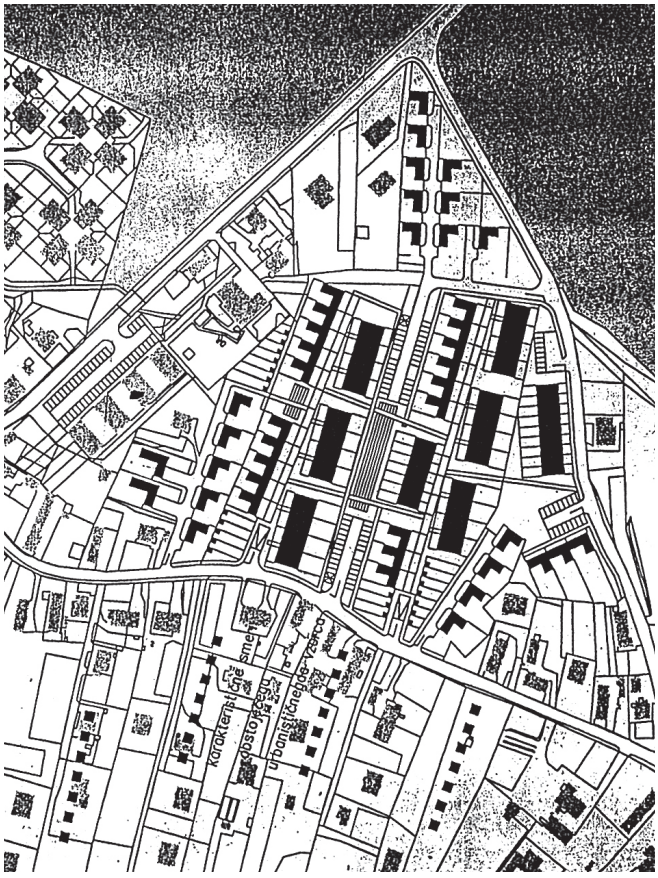

4.
Natečajna rešitev arh. A. Mlakarja in dopolnjena rešitev zazidave v nadaljevanju natečaja s tipologijo objektov - izbrana za realizacijo
5.
Posnetki realiziranih objektov (arh. A. Mlakar)

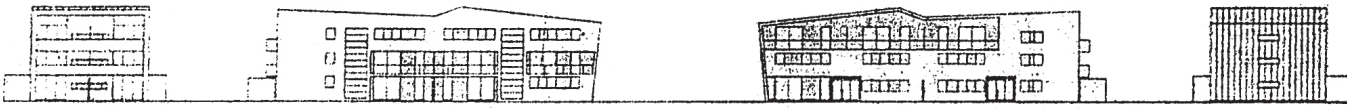

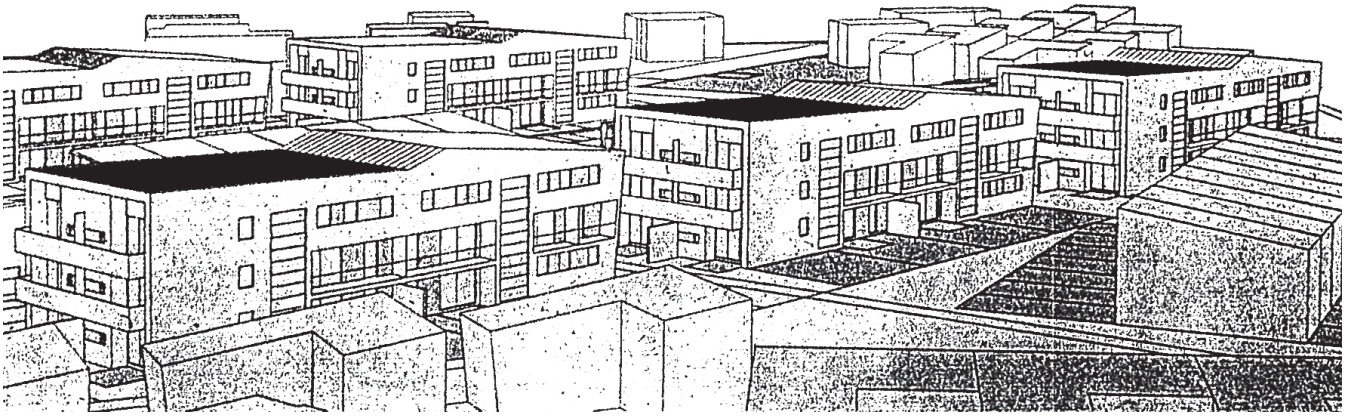

1.1

NATEČAJNI PROJEKT ZA ŠIRITEV NASELJA V ČRNUŠKI GMAJNI, LJUBLJANA
1998

Urbanizem in arhitektura: VIKTOR PUST in UROŠ PUST

Na pobočju za naseljem vrstno atrijskih hiš je bil že v 80-ih letih s strani LUZ-a izdelan zazidalni načrt za pozidavo vrstnih hiš. Sredi 90-ih let je podjetje SPINO izdelalo predlog spremembe pozidave in nameravalo zgraditi 12 prostostoječih objektov višjih gabaritov (nivo garaže + 4 etaže) oz. skupno cca 84 stanovanj.
Ker pa bi realizacija projekta zaradi višine objektov in gostote pozidave zelo negativno vplivala na kakovost obstoječega bivalnega okolja, je prišlo do nasprotovanja krajevne skupnosti in do naročila MOL za izdelavo natečajnih oz. variantnih rešitev za ustreznejšo pozidavo tega območja. Vabljene so bile 4 avtorske skupine arhitektov: Lukas, Bevk, Mohar-Vozlič in Pust.

Natečajni projekt rešuje novogradnjo na osnovi širitve obstoječega koncepta prometne mreže in v obliki daljših nizov nižjih objektov, postavljenih obojestransko glede na osrednjo dovozno cesto. Objekte na severni strani naselja sestavljata dva niza: niz ob glavni cesti, ki ima dva nivoja etažnih stanovanj z garažami v pritličju, ter niz z dupleks stanovanji. Objekti na južni strani dovozne ceste so zasnovani za atrijsko vrtna ali etažno atrijska stanovanja. Projekt je, glede na pozidanost, vseboval 2 varianti števila stanovanj: 43 in 50 stanovanj.

Po zaključku natečaja je žirija odločila, da se realizacija pozidave poveri trem avtorskim skupinam: arh. Lukasu zahodni del naselja, arh. Bevku vzhodni del in arh. Pustu spodnji - osrednji del naselja. Koordinacijo projektov in izdelavo usklajene urbanistične zasnove pa prevzame arh. Bevk. Sklepe žirije so podprli tudi predstavniki krajevne skupnosti. Vendar kljub pričakovanju o nadaljevanju projekta ter večkratnim poskusom pridobitve potrebnih informacij nisem nikoli prejel informacije o poteku projekta, niti vabila za sodelovanje pri usklajevanju urbanistične rešitve.

Po nekaj letih sem ugotovil, da je investitor realiziral širitev naselja na osnovi svoje prvotne zasnove in da je bila rešitev le delno prilagojena glede na nekatere natečajne rešitve.

1.

VARIANTA STREHE V NAKLONU

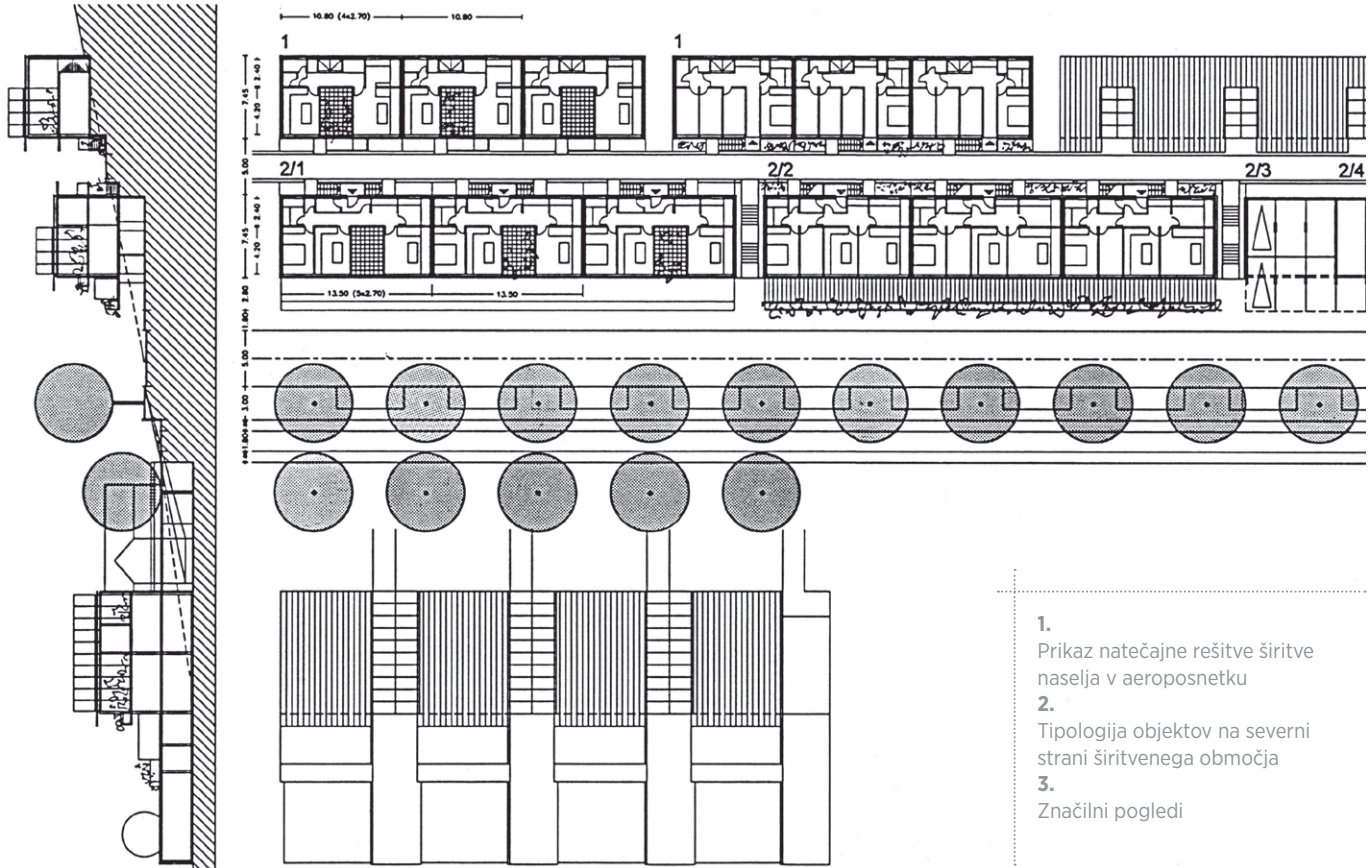

2.

1.
Prikaz natečajne rešitve širitve naselja v aeroposnetku
2.
Tipologija objektov na severni strani širitvenega območja
3.
Značilni pogledi

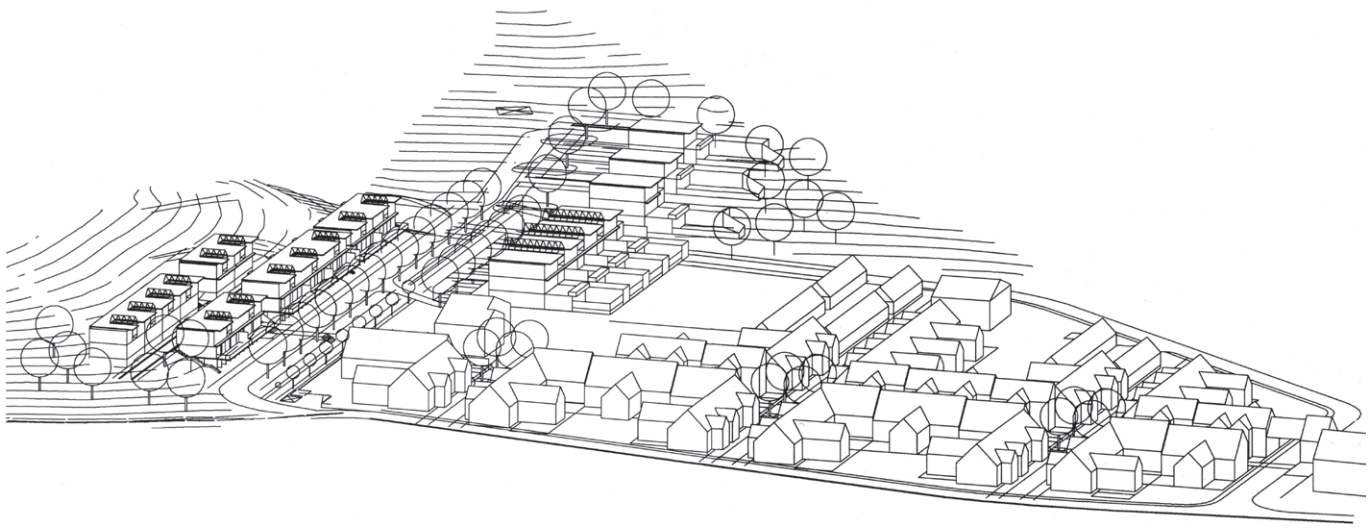

3.

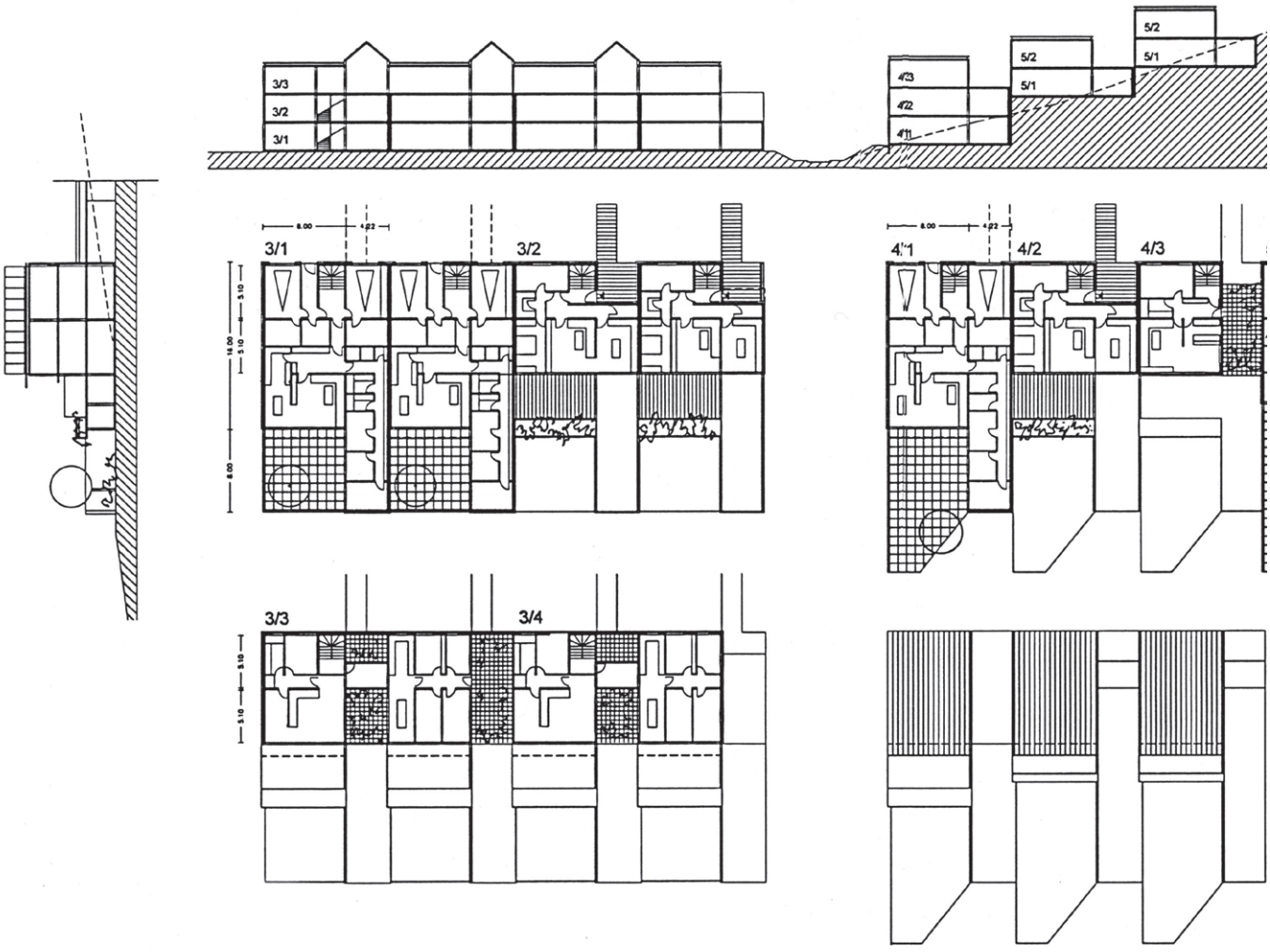

4.

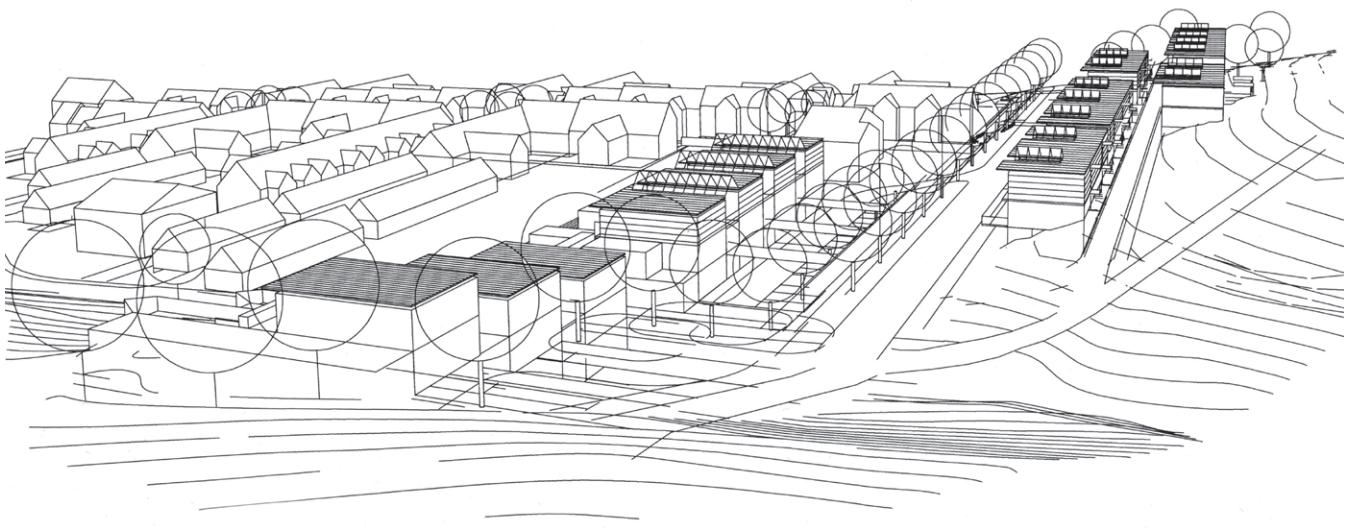

3.

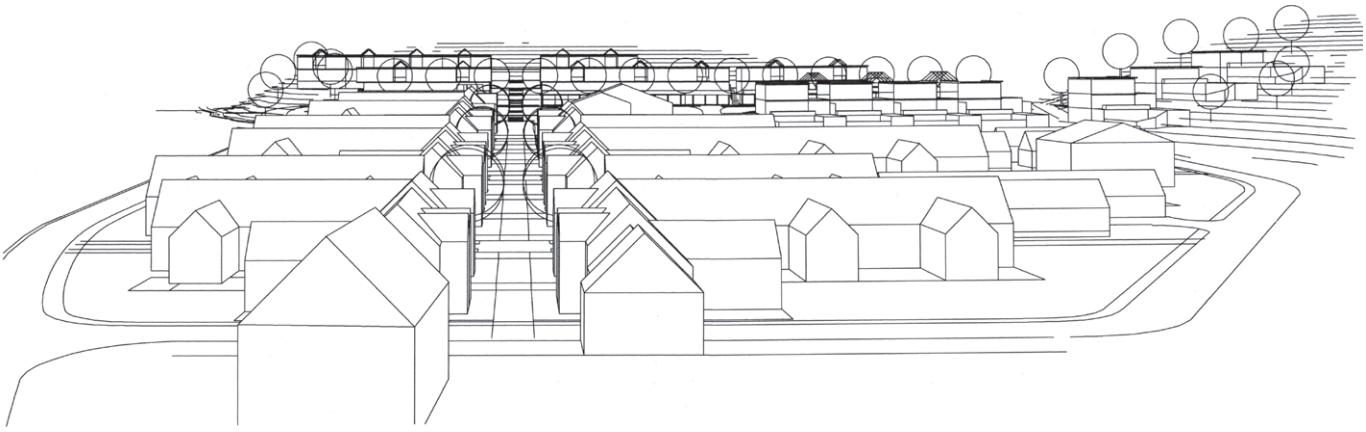

3.

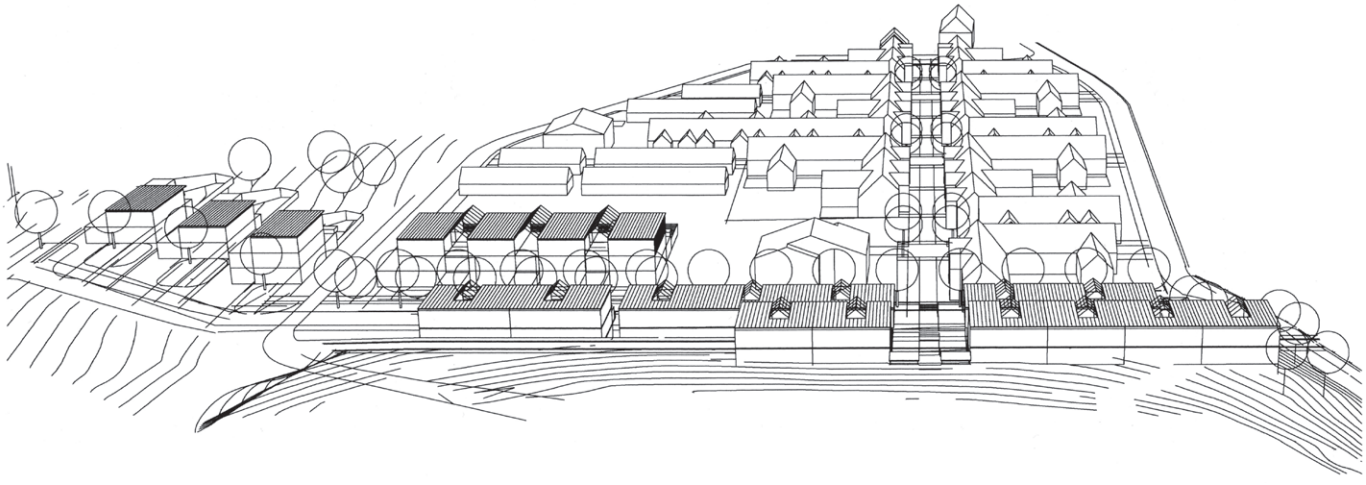

4.
Tipologija objektov na južni in vzhodni strani širitvenega območja
5.
Natečajna rešitev pozidave

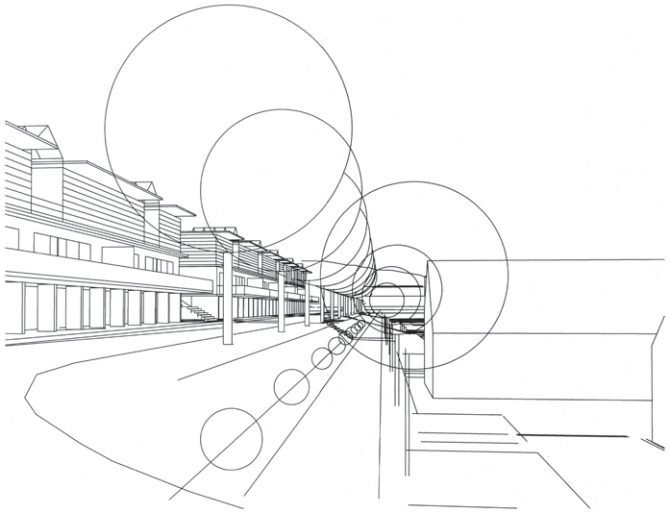

3.

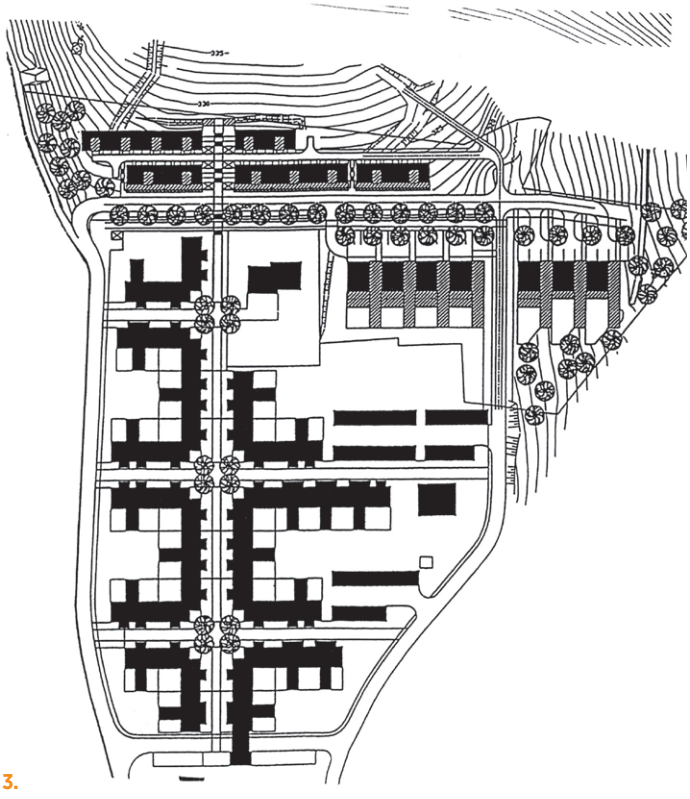

5.

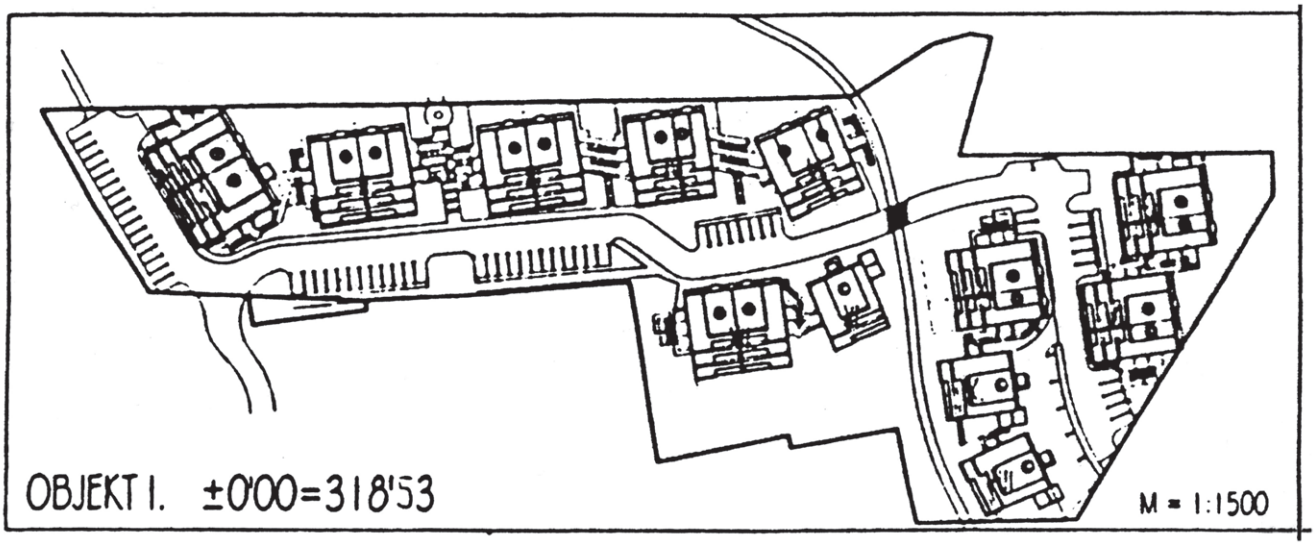

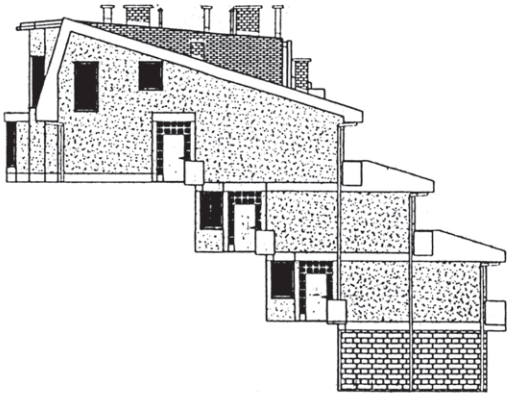

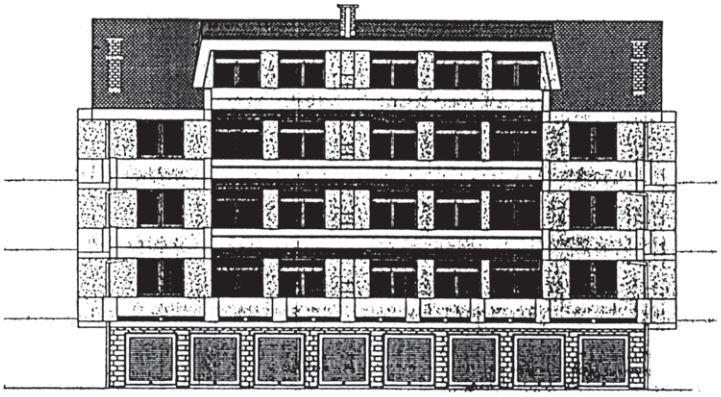

spino®		investitor	ZIR INŽENIRING Koprska 94, LJUBLJANA
objekt	OBJEKT I tip AB-gs ±0'00 = 318'53	vsebina načrta	TLORIS ETAŽE 2 stanovanji A1/2 in B1/2 kota +2'80
projekt	ARHITEKTURA	številka projekta	79/97
faza	PGD	datum	XI 1997
odgovorni vodja projekta	Peter FRELIH dig		
odgovorni projektant	Peter FRELIH dig	merilo	1 50
sodelavci		list št.	04

1.

INVESTITORJEVA IZHODIŠČNA REŠITEV ŠIRITVE NASELJA (PODJETJA SPINO), zaradi katere je prišlo do pobude za izvedbo natečaja (iz komercialne dokumentacije SPINO d.o.o.). Projektant: Peter Frelih, d.i.g.
V končni realizaciji naselja je investitor izvedel le določene modifikacije svoje prvotne rešitve.
1.
Realizacija širitve naselja - pogledi

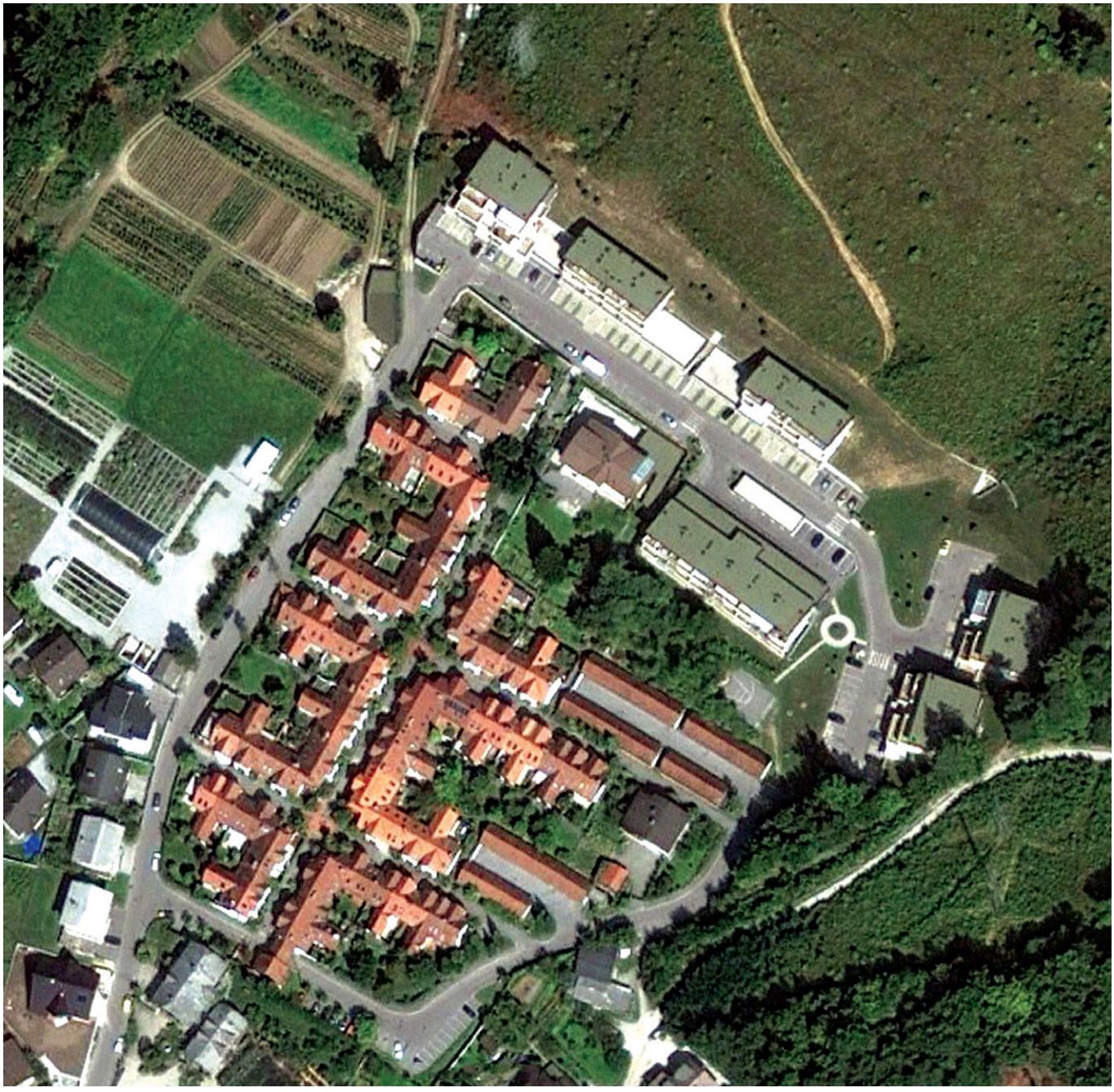

1.1

PROJEKT ZA NASELJE V ŠMARTNEM POD ŠMARNO GORO
1993-1997 in 2002

Avtor: VIKTOR PUST in UROŠ PUST

V začetku 90-ih let je tedanja Občina Šiška - na osnovi obstoječe parcelacije in delne pozidanosti območja v Šmartnem - pristopila k postopkom za spremembo namembnosti območja vzdolž ceste pod Šmarno goro. V ta namen je pridobila krajinsko varstveno soglasje in okvirno zazidalno rešitev na osnovi obstoječe parcelacije.

Na tej osnovi je prišlo do naročila investitorja Reality d.o.o., ki je bil lastnik večje parcele na skrajnem vzhodnem robu predvidene širitve, za rešitev pozidave s hišami nekoliko višjega standarda.

Projekt je potekal po fazah - od predhodne preverbe možne gostote pozidave (19 hiš v nizih in 5 na robu pobočja) do zadnje idejne rešitve petih različno oblikovanih nizov hiš z atrijskimi stanovanji, ki se prilagajajo različnim orientacijam.

Ker kljub večletnemu prizadevanju tedanje občine in lokalne skupnosti območje ni bilo prekvalificirano v zazidljivo, je projekt zastal.

1.

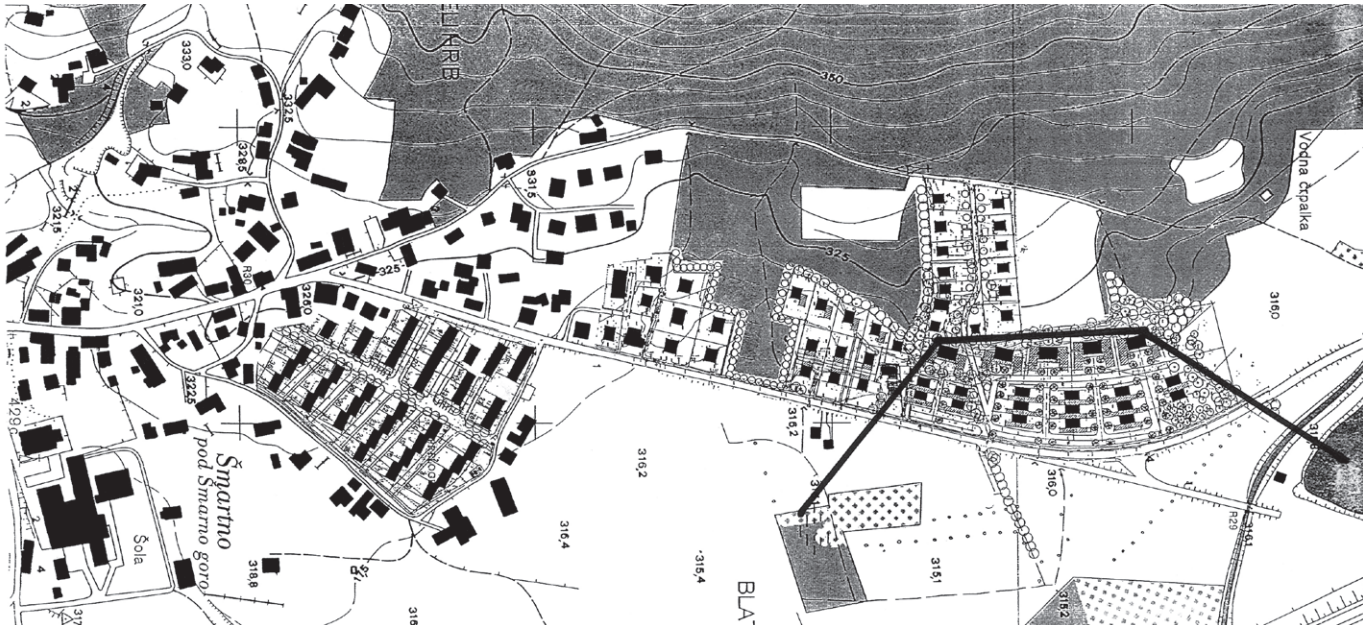

2.

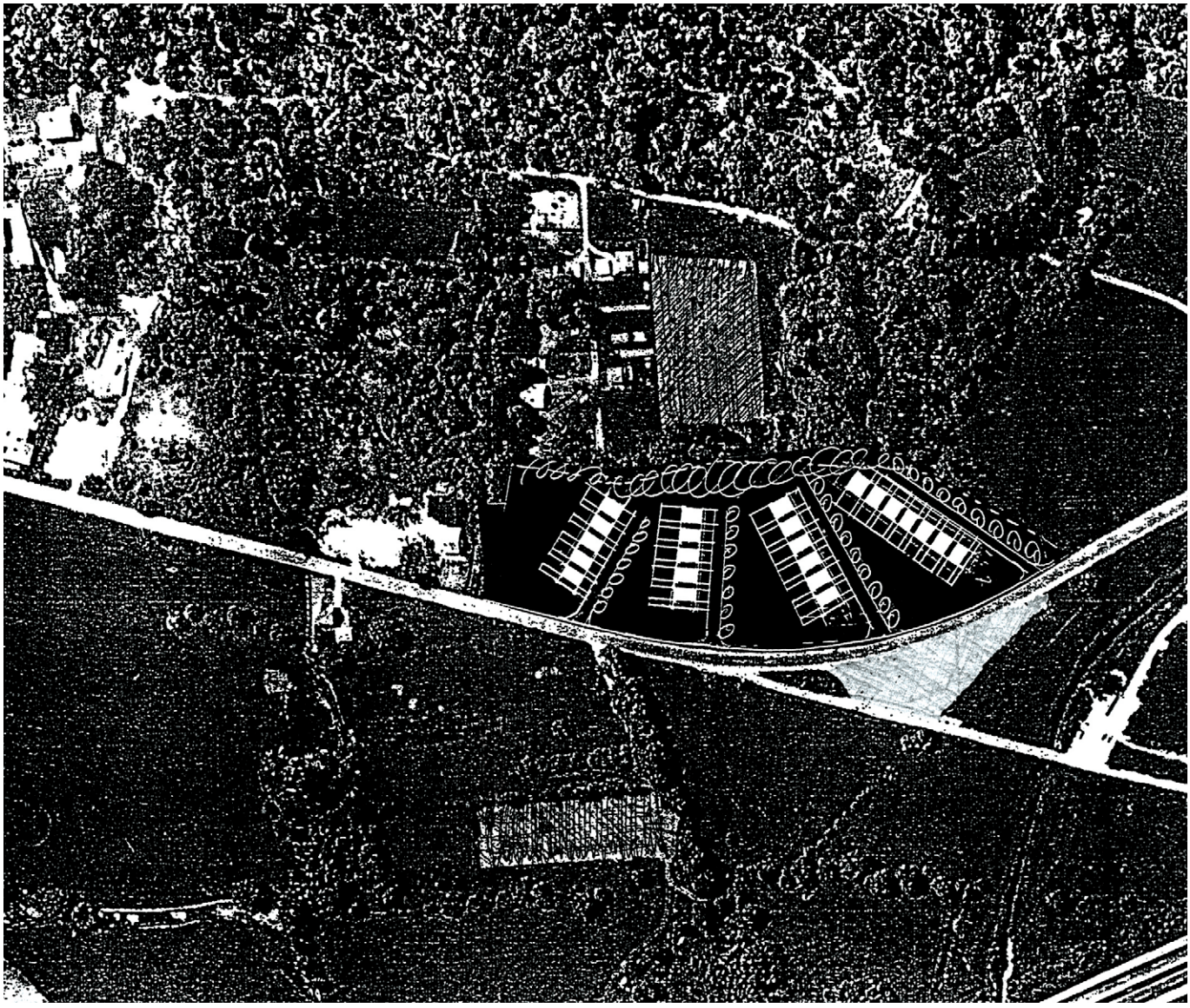

3.

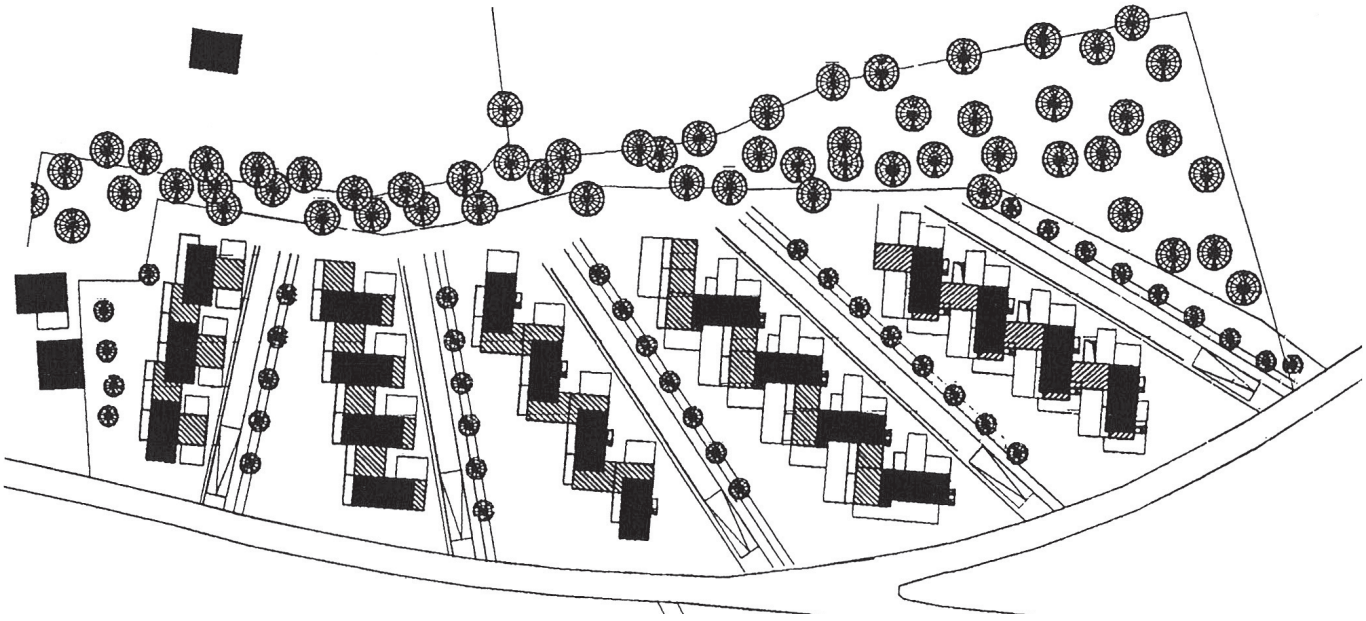

4.

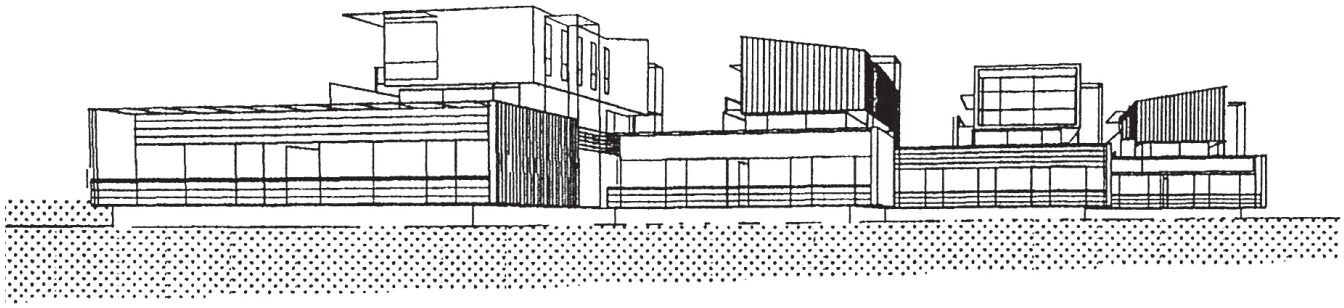

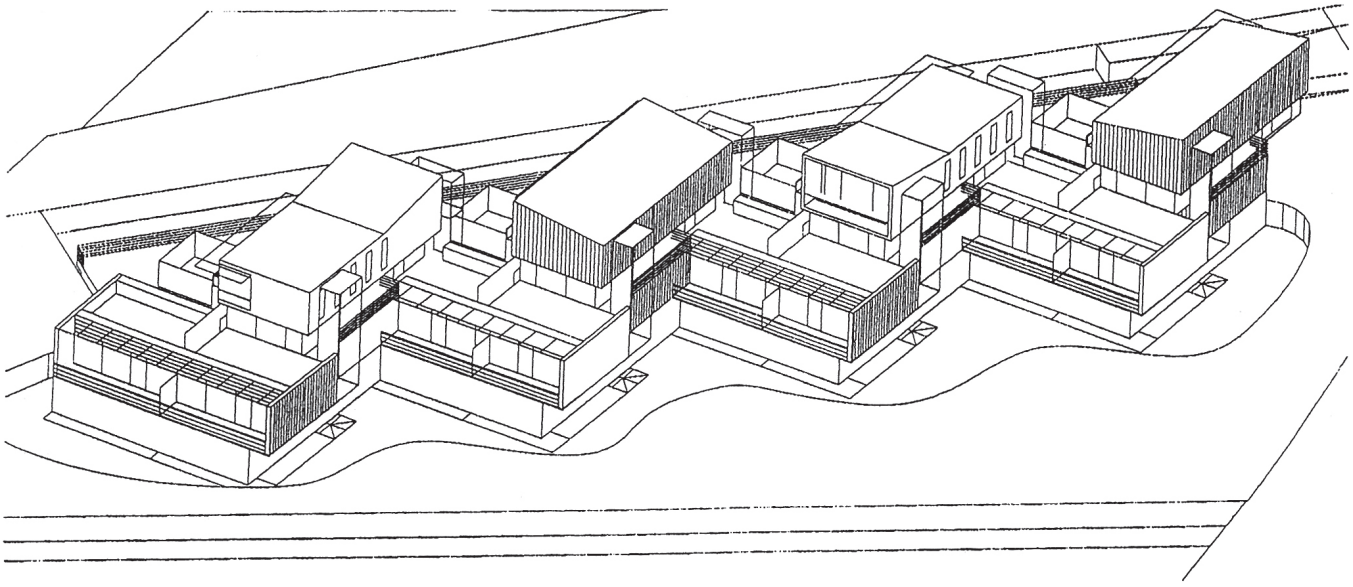

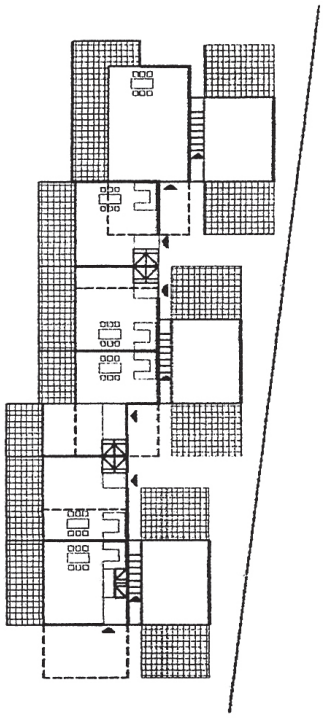

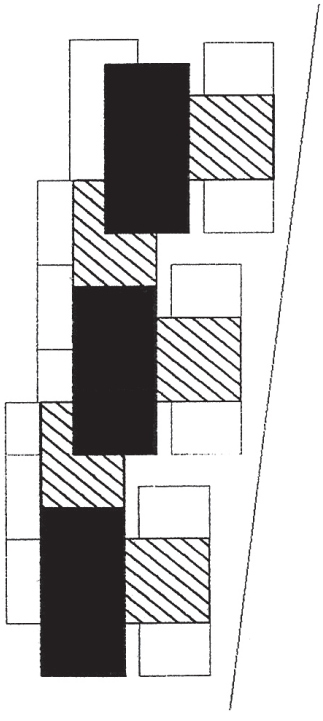

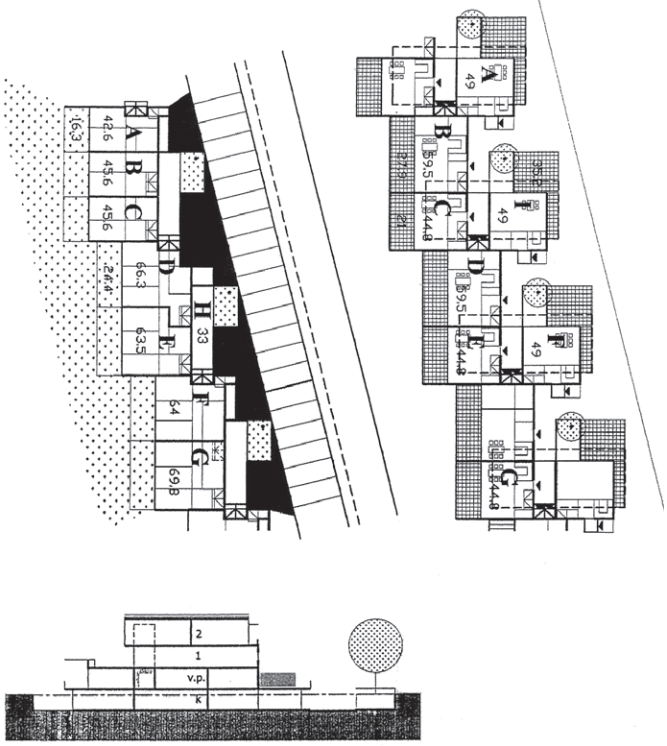
A
B
C
D
E
F
G
H
2
1
v.p.

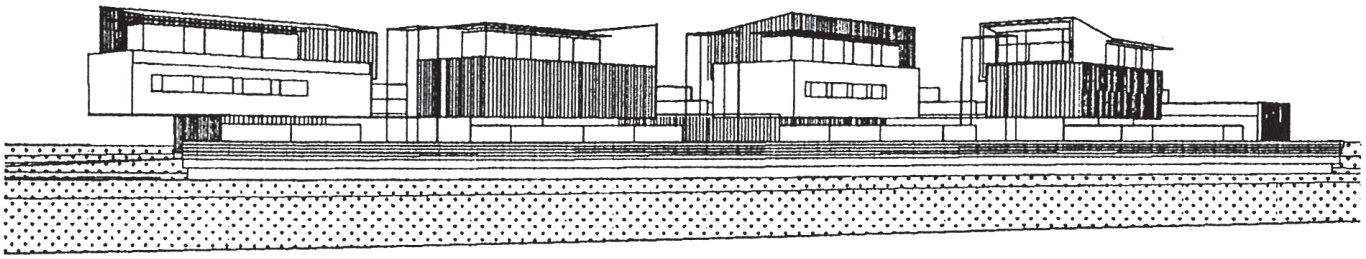

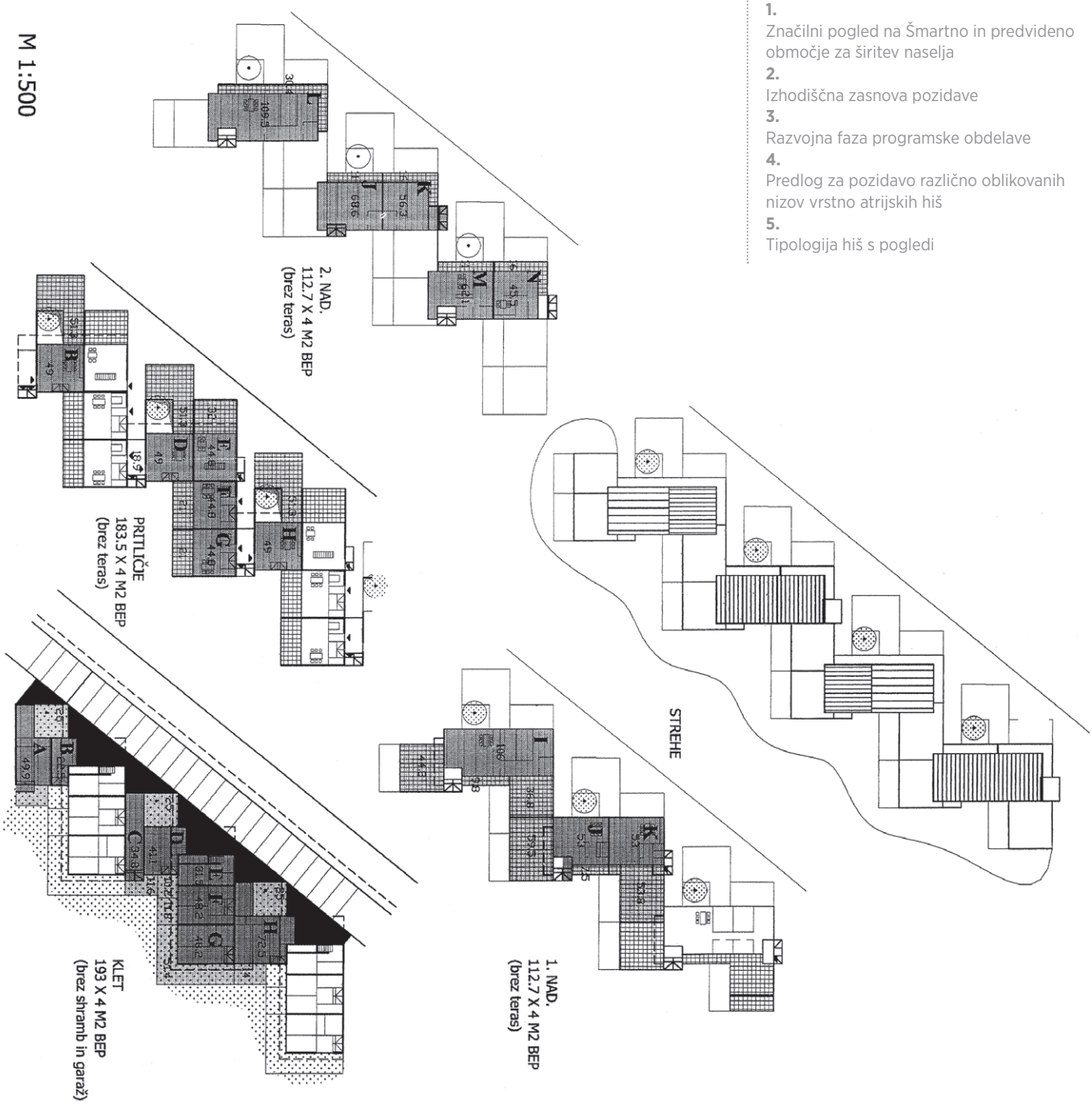

1.
Značilni pogled na Šmartno in predvideno območje za širitev naselja
2.
Izhodiščna zasnova pozidave
3.
Razvojna faza programske obdelave
4.
Predlog za pozidavo različno oblikovanih nizov vrstno atrijskih hiš
5.
Tipologija hiš s pogledi

1968-1974, 1978
Soseska Koseze, Ljubljana, terasasta gradnja, cca 1.600 stanovanj

1970-1973
Naselje v Sneberjah, Ljubljana, 80 družinskih stanovanj

1973-1975
Naselje v Trzinu, Domžale, 174 vrstnih hiš

1972-1975
Naselje v Mostah, Ljubljana, 94 vrstnih hiš

1977-1978
Naselje nadomestne gradnje, Zg. Kašelj, Ljubljana, 96 stanovanj

1977-1979
Naselje nadomestne gradnje v Črnučah, Ljubljana, 76 stanovanj

1979-1982
Skupina 18 vrstnih hiš v Zalogu, Ljubljana

1979-1983
Skupina 14 vrstnih hiš z notranjim atrijem **v Trzinu, Domžale**

1981-1986
Naselje 52 atrijskih hiš v Črnučah, Ljubljana

1988-2002
Skupina 14 hiš v Črnučah - ob potoku, Ljubljana

Povzetek vzrokov, ki so negativno vplivali na kakovost bivalnega okolja

POVZETEK REALIZIRANIH PROJEKTOV

in razmere, ki so negativno vplivale na kakovost bivalnega okolja

1.2

SOSESKA KOSEZE, LJUBLJANA

terasasta gradnja, cca 1.600 stanovanj
1968-1974, 1978

Ob opisu razvoja projekta za sosesko v Kosezah velja omeniti razmere, ki so tedaj vladale na tem področju v Sloveniji in so se bistveno razlikovale od razmer, ki sem jih poznal v Franciji. Razlike so bile sledeče:

- Načrtovanje stanovanjske gradnje oz. naselij v Sloveniji je bilo v nasprotju z osnovnim pojmovanjem arhitekture ločeno na urbanistično načrtovanje zazidave v okviru urbanističnih zavodov (praviloma s klasično tipologijo objektov) in na projektiranje objektov, ki se je izvajalo skoraj izključno v okviru gradbenih podjetij oz. investitorjev.
- Izgradnja parkirnih površin ali komunalne opreme je bila načrtovalsko in investicijsko ločena od izgradnje stanovanj, od problematike tipologije objektov in ekonomike graditve. Naloga komunalnega podjetja je bila, da na osnovi pavšalnega komunalnega prispevka zagotovi parkirna mesta in vso komunalno opremo. V teh razmerah ni bilo interesa, da bi reševali hkrati tipologijo objektov in racionalno obliko parkiranja ali komunalne opreme v okviru celostne arhitekturno urbanistične zasnove naselja oz. v sklopu objektov.
- Značilna je bila popolna prevlada interesov gradbenih podjetij ali investitorjev, kar se je odražalo v pretiranem povečevanju števila stanovanj v naselju in v podrejeni vlogi arhitektov pri svojem delu.

RAZVOJNE FAZE PROJEKTA - glede na povečevanje števila stanovanj
1. FAZA: **natečajna rešitev atrijskih hiš in objektov P+3**
800 - 850 stanovanj (odvisno od strukture stanovanj)

2. FAZA: **modifikacija zazidave s tipologijo enotnega profila gričastih objektov P+3, za potrditev zazidalnega načrta**
1.408 stanovanj
Glede na nezadovoljstvo nekaterih z izborom natečajne žirije, ki ji je predsedoval prof. Sedlar, in glede na ugotovitev, da se vzporedno izdeluje tudi "varianta" zazidave z večjim številom stanovanj in z bolj klasično tipologijo objektov, ki naj bi bila predstavljena na Mestnem svetu kot alternativna (oz. konkurenčna) rešitev, sem bil praktično prisiljen znatno povečati število stanovanj in posledično prilagoditi tipologijo objektov. Tako je predlog zazidalnega načrta vseboval enotni profil strnjene pozidave z gričastimi objekti z atrijskimi in terasastimi stanovanji. Po obravnavi obeh projektnih rešitev na Mestnem svetu, podprtih z različnimi strokovnimi mnenji, je bil (ob podpori prof. Šlajmerja, vodilnega mestnega urbanista) sprejet predlog zazidalnega načrta, izdelan na osnovi nagrajenega natečajnega projekta.
V informacijo o strokovnosti mnenj naj navedem, da je kot protiargument natečajni rešitvi - bila podana tudi ocena priznanega strokovnjaka za komunalno opremo, ki je dokazovala, da je suterensko parkiranje v sklopu zazidave neekonomično, kar pa se je kasneje izkazalo prav nasprotno.

3. FAZA: **razvoj tipologije objektov - 34 gričastih objektov P+3**
Po potrditvi zazidalnega načrta je prišlo pri naročniku (Standard Invest) do pomisleka glede izvedbe projekta z ozirom na dejstvo, da podobnih objektov, ki bi si jih lahko predhodno ogledali, v Evropi ni bilo. Sledili so razgovori med naročnikom Standard Invest in birojem Progres o naročilu projektne dokumentacije za objekte in za izvedbeno zazidalno rešitev.
Obenem se je oblikovalo prepričanje, da je smotrno prvotni program Občine Šiška, ki je izpostavljal potrebo po večjih, udobnejših stanovanjih, spremeniti v manjša, širšim slojem dostopnejša stanovanja. Da bi bil projekt čimbolj sprejemljiv za realizacijo, smo izdelali ponovno modifikacijo projekta - 34 samostojnih gričastih objektov.
Ta rešitev je bila v letu 1970 izhodišče za izdelavo dokumentacije za izvedbo zazidave in objektov. V okviru biroja Progres je prišlo do odločitve, da se naročilo za nadaljnje projektiranje prenese, skupno s projektno ekipo, v IBT.

4. FAZA: **obdelava projekta za realizacijo naselja**
cca 1.300 stanovanj
Po prenosu projekta v okvir Biroja IBT je bilo delo usmerjeno na oblikovanje optimalne strukture stanovanj - glede na potrebe trga. V sodelovanju z arh. R. Seršo in nato T. Štrukljem je bila izdelana rešitev strukture stanovanj kot osnova za realizacijo naselja.

Ker tedaj še nisem imel opravljenega strokovnega izpita je bil arh. Tomaž Štrukelj angažiran kot odgovorni projektant izvedbene dokumentacije.
Zaradi sporov s T. Štrukljem oz. vodstvom biroja v zvezi s projektiranjem sem potem v letu 1971 zapustil IBT (in prevzel samostojni status arhitekta).
IBT je na tej osnovi izdelal dokumentacijo za realizacijo zazidave in objektov, ki je vsebovala tudi nekaj manjših stanovanj v zgornji terasni (4.) etaži ter pridobil dovoljenja za graditev prve skupine objektov. Pri tem pa ni bil upoštevan veljavni Urbanistični pravilnik, ki je določal potrebno sodelovanje in soglasje avtorja zazidave in objektov.
Ker je prišlo do poskusa prilaščanja avtorskih pravic oz. nalog, ki so izhajale iz veljavnega Pravilnika zazidalnega načrta, sem naslovil pritožbo na ustrezne mestne inštitucije in organe - preteklo pa je kar nekaj časa, preden je bila ugotovljena "pomota" v postopku.

5. FAZA: **realizacija I. dela in zgostitev II. dela naselja**
skupno cca 1.600 stanovanj
Po izdelavi projektov za prvi del naselja je družbeno-politična situacija (kot posledica "Titovega pisma", ki je bilo usmerjeno proti nadstandardnim stanovanjem) in situacija na trgu privedla do ponovnega, znatnega povečanja števila stanovanj - kar je bilo možno s povečanjem stanovanjskih površin v 4. etaži in z dodatno delitvijo večjih stanovanj na manjša.
Ob tem pa je IBT v projektu za pridobitev dovoljenja za graditev, brez usklajevanja z avtorjem, spremenil dotedanji poševni profil objektov v stopničastega, in sicer z utemeljitvijo, da je to zahteva nove tunelske tehnologije gradnje. Ker se kot avtor nisem strinjal s spremembo profila objektov, sem pa poznal tehnološke možnosti tunelske gradnje, je IBT projekt moral ustrezno spremeniti. Tedaj sem bil ponovno angažiran pri oblikovanju objektov in trgovskega centra ob vstopu v naselje.
Z izgradnjo drugega dela naselja je število stanovanj v celotnem naselju naraslo na cca 1.600.

RAZVOJ NASELJA PO VSELITVI
V naselju velja Urbanistični pravilnik, ki določa, v kakšnih pogojih so možni naknadni posegi na objektih, in predpisuje soglasje projektanta oz. avtorja. Sprva je bil pravilnik upoštevan, ko pa se je izkazalo, da v primerih nedovoljenih posegov inšpekcijski organi praktično ne ukrepajo, je sčasoma prišlo do stihijskega razvoja in do razvrednotenja kakovosti bivalnega okolja. S preurejanjem prvotnih skupnih prostorov v zgornjih etažah je prišlo tudi do dodatnih stanovanjskih površin.
Za tak razvoj pa so prvenstveno odgovorni upravniki objektov in neučinkovitost inšpekcijskih organov oz. zakonodaje.

NASELJE V SNEBERJAH, LJUBLJANA

80 družinskih stanovanj
1970-1973

RAZVOJNE FAZE PROJEKTA - glede na povečevanje števila stanovanj
1. FAZA: **40 hiš, kot I. faza izgradnje širšega naselja**
Arhitekturno urbanistična rešitev je vsebovala pozidavo z enotami (grozdi) po 4 hiše v okviru širšega območja - z obeh strani Šmartinske ceste. Prva faza pozidave - zahodni del: 40 hiš in druga faza - vzhodni del: 40 hiš oz. skupno 80 hiš površine 117 m^2.

2. FAZA: **povečanje števila stanovanj na 72 stanovanj z modifikacijo objektov - glede na zahteve investitorja**
Po potrditvi zazidalnega načrta je sledilo dogovarjanje med naročnikom zazidalnega načrta - podjetjem Sosesko in investitorjem Marlesom, ki je nameraval zgraditi naselje za potrebe vojaške stanovanjske zadruge JNA. Zahtevano je bilo, da je potrebno zagotoviti v naselju tudi nekaj manjših stanovanjskih enot. Po predložitvi možnosti eventualne delitve hiše na dve manjši, v obliki dvojčka - sicer z okrnjenim dvoriščem - pa je investitor zahteval, da izvedbeni zazidalni načrt vsebuje večino teh objektov v obliki "dvojčkov" oz. skupno 72 enot namesto 40 predvidenih hiš.

3. FAZA: **80 stanovanj oz. hiš po 106 m^2 namesto 40 hiš po 117 m^2 površine**
V končni fazi je Marles z zadrugo JNA uveljavil zahtevo, da naselje vsebuje izključno deljene hiše

po dve stanovanji velikosti 106 m^2, čeprav na škodo skupnih površin v predvidenem dvorišču z manjšo zelenico.
Marles je kot proizvajalec montažnih objektov prevzel celotno izdelavo izvedbenih projektov v skladu s tipskimi rešitvami. Pri tem je opustil izvedbo nadstreškov med objekti.
Nameraval pa je opustiti tudi postavitev ločilnih ograj med objekti oz. stanovanji, s čemer se je strinjala tudi vojaška zadruga z utemeljitvijo, da tak individualni način življenja ni značilen za JNA in da tudi napredna Nizozemska ne pozna ograj. Opustitev ograj sem sicer uspel preprečiti, sem pa moral popustiti glede znižanja višine ograje; so se pa po vselitvi pojavljala kritična vprašanja - kdo je kriv za prenizke ograje?
Vsekakor so navedene razmere pri realizaciji naselja bistveno vplivale na osiromašenje predvidene kakovosti naselja.

RAZVOJ NASELJA PO VSELITVI
Za naknadni razvoj naselja po vselitvi - zlasti po letu 1990 in privatizaciji stanovanj - so značilni številni samovoljni posegi ali spreminjanje objektov ter popolna neučinkovitost upravnih in inšpekcijskih organov.
V ilustracijo razmer, ki so onemogočale izvajanje naknadnega projektantskega nadzora v naselju, sicer predpisanega v Urbanističnem pravilniku, navajam primer birokratskega odnosa tedanje Občinske uprave v Mostah. Ta je celo onemogočala avtorju naselja pregled različnih vlog in predlogov stanovalcev za različne dozidave in nadstreške z utemeljitvijo, da gre za tajnost osebnih podatkov.
Izgradnja druge faze prvotno predvidenega naselja na vzhodni strani Šmartinske ceste pa je zastala in se je realizirala po drugih načrtih šele po letu 2000.

NASELJE V TRZINU, DOMŽALE
174 vrstnih hiš
1973-1975

Naselje je načrtovano na osnovi vnaprej podanega zazidalnega načrta, ki je predvideval klasično pozidavo širših vrstnih hiš.
Pri rešitvi vrstnih hiš z razvojem različnih funkcij v globino parcele mi žal ni uspelo uveljaviti prvotno predvidene oblike betonske stene po vsej dolžini parcele, kar bi omogočalo večjo individualnost bivanja, pa tudi ne uporabe kvalitetnejših materialov.

RAZVOJ NASELJA PO VSELITVI
Po vselitvi stanovalcev se je izkazalo, da ne deluje skupnost stanovalcev, ki bi skrbela za kakovostni izgled naselja in za enotna pravila pri vzdrževanju objektov. Značilna je popolna stihija pri različnih spremembah objektov, postavitvah dodatnih nadstreškov in tudi dozidave ali nadzidave objektov - brez konzultiranja projektanta objektov. Zastavlja se vprašanje, kakšna je vloga upravnih organov in inšpekcijskih organov, pa tudi vloga arhitektov, če sodelujejo v teh posegih.

NASELJE V MOSTAH, LJUBLJANA
94 vrstnih hiš
1972-1975

Naselje je načrtovano na osnovi predhodne zazidalne rešitve, ki jo je izdelal LUZ in je predvidevala pozidavo klasičnih širših vrstnih hiš. V tem okviru je bila izdelana prilagoditev zazidave konkretnemu tipu ožjih vrstnih hiš z razvojem stanovanjske površine po dolžini parcele.

Za naselje je značilna podobna problematika kot v Trzinu, le da ekscesi niso tako izraziti.

NASELJE NADOMESTNE GRADNJE, ZG. KAŠELJ, LJUBLJANA

96 stanovanj
1977-1978

Naselje je zgrajeno na osnovi pobude avtorja mestnim inštitucijam - kot možna tipološka rešitev objektov in pozidave za potrebe Programa za odpravo barakarskih naselij - na osnovi minimalnih stanovanj. Naselje je bilo tudi komunalno minimalno opremljeno in zunanja ureditev prepuščena stanovalcem.

RAZVOJ NASELJA PO VSELITVI
Dokler so bila stanovanja najemna, je bil izgled naselja razmeroma poenoten. S pojavom možnosti odkupa stanovanj v 90-ih letih pa nastopi bistvena razlika med stanovalci v odnosu do vzdrževanja in spreminjanja objektov. Stanovalci se ločijo na najemnike in lastnike, razlike pa se odražajo v anarhičnih posegih v objekte. Tudi sicer je značilna neurejenost in stihija v naselju.

NASELJE NADOMESTNE GRADNJE V ČRNUČAH, LJUBLJANA

76 stanovanj
1977-1979

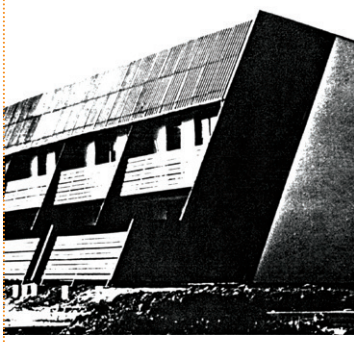

V okviru izvajanja mestnega Programa za odpravo barakarskih naselij je prišlo do odločitve, da se predvideno zazidavo treh nizov klasičnih vrstnih hiš, ki jo je izdelal LUZ, preoblikuje za potrebe minimalnih nadomestnih stanovanj.

RAZVOJ NASELJA PO VSELITVI
Za naselje je značilno, da se je v 90-ih letih pričelo stihijsko razvijati in da je - samovoljno ali po dogovoru z upravno enoto - nestrokovno in bistveno spremenilo zunanji izgled oz. fasado (brez obvestila projektantu avtorju).

SKUPINA 18 VRSTNIH HIŠ V ZALOGU, LJUBLJANA

1979-1982

Skupina hiš je načrtovana za potrebe manjše stanovanjske zadruge. Predstavlja zaključeno zazidalno enoto, ki meji na obstoječo okoliško pozidavo ter z nizom garaž na Zaloško cesto. Hiše so se gradile organizirano v betonski konstrukciji po tehnologiji tunelskih opažev, zaključna dela pa so potekala postopoma, glede na finančne možnosti posameznikov. Ker so bili interesi stanovalcev zadruge predhodno usklajeni, se to odraža tudi v ustrezni kulturi bivalnega okolja.

SKUPINA 14 VRSTNIH HIŠ V TRZINU, DOMŽALE

z notranjim atrijem
1979-1983

Rešitev vrstnih hiš z notranjim atrijem, ki omogoča večjo uporabno površino stanovanja v pritličju, sem podal v letu 1978 kot natečajno rešitev za naselje ob Jurčkovi poti v Ljubljani, ki pa ni bila sprejeta.
Na lokaciji v Trzinu pa je bila na tej osnovi razvita tipologija hiš v sklopu predloga zazidave širšega območja - z daljšim nizom ob potoku (106 hiš), ki ni bil realiziran, in s krajšim nizom (14 hiš), ki je realiziran ob Vzgojno varstvenem zavodu (VVZ).

V zvezi s tedanjo vlogo arhitekta pri nadzoru izvajanja projekta navajam dogodek, ki odraža, kako negotova je lahko bila vloga arhitekta glede na voljo vodje gradbišča.
Zgodilo se je, da so bile težave z dobavo opečnih strešnikov (zaradi nepravočasnega naročila in trenutnega pomanjkanja na trgu). Opečni strešniki so bili namreč potrebni zaradi skladnosti z opečno fasado. Tedaj je vodja gradbišča nameraval samostojno zamenjati opečno kritino za sive valovite salonitne plošče, ki so bile na trgu, čemur sem se seveda uprl. Čeprav sem po daljšem času sicer uspel obraniti predvideno opečno kritino, je bila posledica, da kot projektant nisem bil več primeren za zastopanje poslovnih interesov SGP Gorica, posledično pa je prišlo tudi do prekinitve dela v okviru te organizacije. Tako se je prekinilo tudi načrtovanje nadaljnje pozidave večjega območja po tem projektu.
Sicer pa stanovalci po vselitvi relativno dobro skrbijo za urejen izgled okolja.

NASELJE 52 ATRIJSKIH HIŠ V ČRNUČAH, LJUBLJANA
1981-1986

Projekt za naselje je bil zasnovan na osnovi nagrajene natečajne rešitve za tipologijo strnjene družinske gradnje, vendar tipologija ni bila načrtovana prav za to območje, vsekakor za bolj urbani kontekst. Natečaj se je izvajal na potencialnih lokacijah, ki so jih predložile nekatere občine zgolj informativno. Po zaključku natečaja pa je Zveza stanovanjskih skupnosti Slovenije priporočila občinam, da v okviru možnosti vključijo nagrajene rešitve na ustrezne lokacije.

Tako je Občina Ljubljana Bežigrad, ki je imela tedaj v postopku obravnavo zazidalnega načrta za območje vrstnih hiš v Črnuški Gmajni, predlagala, da se preveri eventualna možnost vključitve nagrajene tipologije hiš v zazidalno območje.
Toda aplikacija natečajne rešitve bi bila možna le s pogojem, da se doseže vsaj enako število hiš, boljšo kvaliteto v naselju in da je rešitev - glede na predvidene postopke obravnave zazidalnega načrta - izdelana že v nekaj dneh.
Po predložitvi predloga pozidave, ki je bil pozitivno ocenjen, je sledila izdelava zazidalnega načrta v sodelovanju z LUZ-om oz. nosilcem predhodnega zazidalnega načrta arh. J. Ahačičem. Toliko v pojasnilo o tipološki rešitvi objektov v tem okolju. Na splošno pa velja pravilo, da optimalna tipologija objektov in urbanistična rešitev lahko izhaja le iz konkretnih pogojev določene lokacije.
Sicer pa razvoj naselja po vselitvi odraža ustrezno kulturo bivanja in interes stanovalcev za razmeroma usklajeno vzdrževanje in enoten izgled naselja.

SKUPINA 14 HIŠ V ČRNUČAH OB POTOKU, LJUBLJANA
1988-2002

Skupina hiš je bila načrtovana v obdobju družbenih sprememb in zapletenih tržnih razmer, za katere so bile značilne spremembe v okviru investitorjeve inženiring službe, daljše prekinitve v načrtovanju, spreminjanje programa in pogosto neupoštevanje temeljnih avtorskih pravic. Tako sem moral ob nadaljevanju projekta, čeprav le z delno spremenjenim programom, ponovno pridobiti projekt na razpisu za najugodnejšo ceno projektiranja itd. Dogajalo se je, da so pri neupoštevanju temeljnih pravic projektantov aktivno sodelovali arhitekti v službi investitorjevega inženiringa.
Končno realizacijo projekta, ki izhaja iz avtorjeve predhodne variante hiše, je izdelala arh. Žarn Bajec. Razmere, ki so bile značilne za razvoj projekta, odražajo značilnost tedanje poslovne kulture investitorjev in odsotnost etičnega kodeksa med arhitekti.

POVZETEK VZROKOV,
ki so negativno vplivali na kakovost bivalnega okolja

Iz razvoja navedenih projektov lahko povzamemo naslednje vzroke:

- Spreminjanje podanih programskih izhodišč glede števila stanovanj med načrtovanjem, kar pogosto zahteva spremembe v tipologiji objektov na škodo prvotno predvidene kakovosti (primer naselja v Kosezah - povečanje iz cca 850 na 1.600 stanovanj ali v Sneberjah iz 40 na 80 stanovanj). Povečanje števila stanovanj pa se praviloma odraža v pomanjkanju funkcionalnih, parkirnih površin in v utesnjenosti bivalnega prostora v naselju.

- Ločenost načrtovalskega procesa na urbanistični del - izdelavo zazidalnega načrta in na "projektantski" del objekta, kar je onemogočalo kakovostne rešitve, ki so možne le ob celostnem arhitekturno urbanističnem oblikovanju. Lahko pa je bila tudi osnova za različno tolmačenje avtorstva objektov.

- Podrejena vloga arhitektov gradbeniškim oz. komercialnim interesom in pogosti problemi pri izvajanju projektantskega nadzora.

- Pomanjkanje ustreznega pravilnika kot sestavnega dela gradbenega dovoljenja, ki bi urejal obveznosti stanovalcev oz. upravnikov objektov po vselitvi ter bi se nanašal na vzdrževanje, možne posege na objektih in bi določal vlogo projektanta avtorja. Posledice se odražajo v nenadzorovanem, nestrokovnem in stihijskem razvoju ter v razvrednotenju kakovosti bivalnega okolja.

- Nezainteresiranost ali neučinkovitost upravnih organov in urbanističnih služb za zagotavljanje ustrezne vloge projektantov avtorjev pri naknadnih posegih na objektih.

- Praviloma popolna neučinkovitost inšpekcijskih organov pri nedovoljenih posegih na objektih. Za reševanje teh posegov sta zadolženi dve inšpekciji: gradbena in stanovanjska inšpekcija. Medtem ko gradbena inšpekcija večinoma ne ukrepa pri posegih v etažah ali dozidavah in se ne odziva na opozorila projektanta ali stanovalcev, deluje stanovanjska inšpekcija izključno na osnovi stanovanjskega zakona in upošteva le soglasja stanovalcev, tudi če gre za posege v nasprotju z Urbanističnim pravilnikom in za nelegalno gradnjo. Celo upravniki objektov so začudeni nad tem ravnanjem.

- Preveč različna struktura stanovalcev v naselju z ozirom na način življenja in vrednote, kar se odraža v neusklajenosti bivalnega okolja.

- Odsotnost zakonske opredelitve arhitekturne stroke na osnovi javnega interesa za kakovost grajenega okolja in odsotnost ustrezne poklicne organiziranosti, ki bi zagotavljala pogoje za delovanje arhitektov in spoštovanje etičnih pravil.

V zaključku lahko ugotovimo, da na osnovi opisa realiziranih projektov (cca 2.200 stanovanj) z vidika kakovosti bivanja in razmer, v katerih so nastajali, izhaja, da je kakovost bivalnega okolja odvisna od številnih dejavnikov. Vsekakor ni odvisna samo od arhitektov, temveč tudi od družbenih razmer, področne zakonodaje in vloge arhitektov oz. od splošnega razvoja posamezne države.

Problematika kakovosti bivalnega okolja je torej zelo kompleksna in terja od arhitektov - poleg strokovnosti in kreativnosti - tudi aktivno vlogo pri uveljavljanju stroke in spreminjanju razmer.

2.0

1980-1981
Stanovanjska ulica - vloga in oblika ulice v razvoju naselij in aktualna izhodišča ter programske smernice za načrtovanje

1984
Stanovanjska gradnja - problematika uporabnosti gradbenih sistemov in elementov glede na razvoj tipologije (v okviru IMOS)

1985
Humanizacija tipologije stanovanjske gradnje - glede na potrebe družine, prostorske in ekonomske možnosti in metodologija načrtovanja

1983-1988
Modeli stanovanjske gradnje in zazidave z ozirom na spreminjajoče potrebe
(doktorska disertacija)

1988-1989
Osnove za načrtovanje ekonomične primestne gradnje in model za sosesko VS 1/5 Ilovica - del

1989-1990
Nove oblike primestne stanovanjske gradnje in zazidave za območja:
Sneberje 2. faza, širitev naselja Sibirija in Črnuče - ob potoku

1991-1992
Nacionalni stanovanjski program (NSP) - urbanistično arhitekturni sklop

1996-2000
Izhodišča za raznolikost stanovanjske gradnje in smernice za načrtovanje
glede na razvojne spremembe v kvaliteti bivalnega okolja

2009
O diverzifikaciji bivalnih potreb v informacijski dobi
uvodne misli ob izidu knjige - Zdravko Mlinar: Življensko okolje v globalni informacijski dobi, prva knjiga

RAZISKOVALNE NALOGE O TIPOLOGIJI STANOVANJSKE GRADNJE

v okviru Fakultete za arhitekturo
1980-2000

Načrtovanje stanovanjske gradnje oz. naselij terja razumevanje širokega področja kakovosti bivalnega okolja. Kakovost pa zavisi od:

- razvoja človekovih potreb, ki se spreminjajo s časom,
- ustreznih pogojev, zakonodaje ali družbenih razmer, ki pospešujejo ali zavirajo razvoj kakovosti.

Moje raziskovalno oz. razvojno raziskovalno delo obsega naslednje naloge:

1980-1981
STANOVANJSKA ULICA - vloga in oblika ulice v razvoju naselij in aktualna izhodišča ter programske smernice za načrtovanje

(delo je priloga k vlogi za pridobitev naziva univerzitetnega učitelja za področje "Projektiranje stanovanjske gradnje", na VTOZD ARHITEKTURA, Univerze v Ljubljani)

Stanovanjska ulica je kot del celotnega naselja karakteristični element, ki izraža stopnjo humanosti nekega naselja, stopnjo identifikacije prebivalcev, možnost njihovega združevanja, ali pa nasprotno lahko izraža anonimnost in odtujenost stanovalcev v naselju. V tem smislu ulica izraža značaj življenja nekega naselja. Namen študije je bil:

1. pojasniti načela dosedanjega razvoja naselij in vloge ulice, kar je osnova za razumevanje današnjega in predvidevanje nadaljnjega razvoja,
2. podati aktualna izhodišča in programske smernice za načrtovanje humanejših oblik bivanja in značaja ulice.

Študija je analizirala razvoj, značaj in vlogo ulice v karakterističnih razvojnih obdobjih od prvotnih naselij, v začetku industrijskega obdobja 19. stoletja, razvoj in začetno obdobje industrializacije do leta 1955-1960, razvoj po obdobju osnovne povojne obnove do leta 1965-1970, razvoj v obdobju med leti 1965-1975, v času postopnega umirjanja gospodarske rasti, in razvoj v aktualnem obdobju med leti 1975-1981.

Na osnovi zgodovinskega razvoja naselij naloga ugotavlja, da je, za razliko od racionalističnega značaja oblikovanja ulice, optimalni značaj ulice tisti v prvotnih in predindustrijskih naseljih, ko naselja niso imela le stanovanjskega oz. "spalnega" namena, temveč so hkrati na isti lokaciji služila tudi načinu preživljanja. Naloga ugotavlja kritični odnos do anonimnega izraza današnjih naselij, kar je posledica preveč racionalističnega pristopa v načrtovanju. Uveljavlja se vračanje k izgledu starejših naselij, k prevzemanju arhetipov ter upoštevanju raznih simbolnih elementov.

Način življenja, ki ga nudi sedanja višja razvojna stopnja industrijske družbe s postopnim skrajševanjem delovnega časa, ki omogoča razvoj različnih aktivnosti in rekreacije v prostem času v okviru doma, privede do vse večjega osveščanja za kvalitetnejše oblike bivanja glede na dotedanjo množično blokovno tipologijo gradnje. Zato mora biti "dom" vse bolj oblikovan po želji stanovalcev, to je stanovanje v kontaktu z naravo, vrtom, z možnostjo večje stanovanjske površine in lastne identifikacije v okviru skupnosti naselja.

Priporoča se uvajanje različnih delovnih aktivnosti v okviru naselja. Značaj ulice postaja v tem okviru vsebinsko in oblikovno bogatejši, kar omogoča višjo kulturno vrednost posameznim naseljem.

Razvoj naselij je usmerjen na eni strani k vračanju v individualnejše oblike družinske gradnje oz. k razvoju novejših strnjenih oblik družinskih stanovanj v povezavi z naravo in rekreacijo. Na drugi strani pa je usmerjen v željo po bivanju v karakterističnem mestnem ambientu v bližini delovnega mesta in centralnih kulturnih institucij.

1984
STANOVANJSKA GRADNJA - problematika uporabnosti gradbenih sistemov in elementov glede na razvoj tipologije (v okviru IMOS)

Razvojno raziskovalni projekt, naročnik: IMOS. Izvajalci: SGP Gorica, Tozd Projektiva Ljubljana in SGP Konstruktor, Tozd Komunaprojekt, Maribor
Nosilec projekta: doc. Viktor Pust

Osnovni cilj naloge je analizirati gradbene sisteme in elemente gradnje z aspektov uporabnosti le-teh v praksi za izvajanje kakovostne stanovanjske gradnje ter ugotoviti, v kakšni smeri jih je smotrno razvijati.

Razvoj gradbenih sistemov je neposredno odvisen od razvoja humanizacije stanovanjske gradnje oz. od arhitekturno urbanističnih trendov v oblikovanju naselij.

Razvoj stanovanjske gradnje zahteva - glede na preteklo obdobje gradnje serijskih standardnih

stanovanj - večje upoštevanje različnosti potreb posameznih kategorij stanovalcev. Bolj kot fleksibilnost v okviru stanovanj postaja pomembnejša potreba po alternativni izbiri tipov objektov v naselju. Potreba po specifični identiteti posameznih naselij, upoštevanje novih vrednot v načrtovanju naselij ter obenem zahtevnejši pogoji uporabe energije in pogoji zdravega okolja bistveno vplivajo na razvoj gradbenih sistemov.
Gradbeni sistemi, ki se ne morejo prilagajati razvojnim trendom tipologije stanovanjske gradnje, postajajo vse manj uporabni, investicije v te sisteme pa ekonomsko neupravičene. Zato je glavni namen naloge podati konkretne predloge za usmerjanje gradbeno tehnološkega razvoja.
Naloga obsega sledeče dele oz. faze izdelave:

- inventarizacija gradbenih sistemov s prikazom uporabnosti in osnovne problematike,
- primerjalno analitični del z obravnavo posameznih elementov gradnje (od fasad do instalacij), z ugotavljanjem problematike, prednosti in slabosti,
- sintetični del - ugotovitve in predlogi, upoštevajoč aktualni razvoj tipologije gradnje.

V nalogi smo prišli do ugotovitev in predlogov, ki smo jih podali po posameznih področjih. V tem okviru smo tudi opozorili na nesmotrnost investiranja v nekatere gradbene sisteme, ki se zaradi svoje rigidnosti ne morejo prilagajati razvojnim potrebam v načrtovanju stanovanjske gradnje. Poleg ugotovitev iz področja tehnologije gradnje pa je naloga izpostavila tudi aktualno problematiko organizacije gradbeništva in projektive ter nakazala potrebne usmeritve.

1985
HUMANIZACIJA TIPOLOGIJE STANOVANJSKE GRADNJE - glede na potrebe družine, prostorske in ekonomske možnosti in metodologija načrtovanja

(naročnik naloge: Zveza stanovanjskih skupnosti Slovenije)

Naloga obravnava humanizacijo stanovanjske gradnje kot širok in neopredeljen pojem, ki le okvirno ponazarja kvalitetnejše in za človeka sprejemljivejše bivalno okolje v posameznem obdobju. Humanizacija se ne omejuje samo na ožjo problematiko stanovanja, temveč vsebuje celotni sklop človekove eksistence, to je bivanja in delovne aktivnosti.
Raziskava opredeljuje pojem tipologije, podaja oris razvoja in navaja človekove in družbene potrebe z aspekta razvoja prostega časa v zadnjih desetletjih.
Podaja oris posameznih razvojnih obdobij bivanja, od prvotnih vaških do današnjih, ter analizira karakteristične oblike bivanja s stališča:

- odnosa bivanja do dela ali eksistenčne dejavnosti,
- odnosa posamezne bivanjske enote do skupnosti naselja,
- odnosa bivalnih funkcij glede na obliko in značaj družine.

Raziskava ugotavlja, da obstajajo izvirne in naravne potrebe človeka ter družine po načinu in obliki bivanja, da se te potrebe v bistvu ne spreminjajo v teku časa, temveč so le bolj ali manj upoštevane v posameznih obdobjih, kar je odvisno od možnosti razvoja proizvajalnih sredstev oz. družbeno ekonomskega razvoja.
Na tej osnovi raziskava ugotavlja, da je osnovno vodilo, ki usmerja nadaljnji razvoj stanovanjske gradnje, potreba po zagotavljanju optimalnih pogojev za razvoj večje ustvarjalnosti v okviru bivanja, upoštevajoč različne kategorije, potrebe in aktivnosti stanovalcev.
Nadalje se ugotavlja, da se je okvir zadovoljevanja bivanjskih potreb z razvojem prostega časa bistveno razširil na primarne in sekundarne (vzporedne) oblike bivanja, pri čemer vsaka od teh zadovoljuje določene potrebe.
Raziskava tudi ugotavlja, da je načrtovanje tipologije stanovanjske gradnje ustvarjalno nedeljiv proces in ga strokovno ni mogoče deliti na urbanistično-zazidalni in arhitekturni del, kar je značilno za razvoj v Sloveniji - glede na zakonodajo, ki ureja načrtovanje. V tem smislu podaja osnovna metodološka izhodišča za načrtovanje.

1983-1988
MODELI STANOVANJSKE GRADNJE IN ZAZIDAVE z ozirom na spreminjajoče potrebe

(doktorska disertacija)
Komisija za oceno: izr. prof. dr. Vladimir Brezar, dipl. ing. arh. - mentor, red. prof. dr. Stanko Kristl, dipl. ing. arh., red. prof. dr. France Rihtar, dipl. ing. arh., izr. prof. dr. Hubert Požarnik, dipl. psih.

Disertacija opredeljuje kompleksnost problematike bivanja in človekovih potreb v luči raziskav različnih mejnih znanosti. Obravnava spreminjajoče se potrebe v razvoju stanovanjske gradnje v karakterističnih obdobjih - podrobneje od cca 1960 do 1980. Na osnovi ugotovitev temeljnih potreb ali vrednot v razvoju stanovanjske gradnje v naselju postavlja kriterije oz. parametre kvalitete bivanja za vrednotenje projektov oz. humanizacije. Kriteriji kvalitete bivanja se delijo na:

- združevalne, integrativne funkcije naselja za razvoj "življenja" oz. družabnosti,
- zdravo naravno okolje, človekovo merilo in obvladljivost prostora,
- možnosti za razvoj individualnih potreb ter identitete na osnovi kreativnosti posameznika.

Disertacija ugotavlja človekove potrebe ter izhodišča za načrtovanje:

1. potrebo po razširitvi obsega in vsebine bivanja na osnovi povezanosti bivanja in delovno-rekreacijskih aktivnosti; to narekuje modele, ki naj omogočajo aktivnejše življenje ter pristnejše oblike identitete v naselju;
2. potrebo po sproščenosti bivalnega okolja na osnovi pogledov, večje individualnosti objektov ter upoštevanja ambientalnih vrednot okolja; to narekuje specifične oblike naselja v okolju oz. artikulacije zazidave za posamezna območja;
3. potrebo po možnosti naknadnega prilagajanja ali dograjevanja stanovanjske enote z ozirom na spreminjajoče se potrebe - na osnovi lastne kreativnosti in ustrezne kulture bivanja;
4. potrebo po zagotavljanju sekundarnih (rekreacijskih) oblik bivanja - kot sestavnega dela ali podaljška mestne blokovne oblike stanovanjske gradnje.

Glede na trend življenja se torej potrjuje, da funkcionalistični koncept organizacije življenja (na osnovi ločenosti bivanja in dela) ne ustreza več kot osnova za humanizacijo ter da bivanja ni možno obravnavati ločeno od razvoja delovno rekreacijskih oblik. Bivanje in osebno delo postopoma vse bolj tvori nedeljivo vsebinsko in oblikovno celoto v naselju in predstavlja osnovo za razvoj ustvarjalnosti človeka, rekreacije, vzgoje ter identitete.
Na osnovi povezanosti bivanja in dela v naselju je torej možno:

- ustvarjati trajnejše in pristnejše oblike življenja v naselju ter aktivirati bivalno okolje,
- razvijati diferenciacijo prebivalcev na osnovi dejavnosti, življenjskega stila, kulture bivanja in specifičnih potreb po umeščanju v urbani prostor,
- razvijati pristnejše oblike individualnosti, identitete stanovalcev po posameznih predelih naselja,
- opredeliti ambientalne vrednote posameznih območij mesta in naselij za določene značaje bivanja, dejavnosti in strukturo prebivalcev.

1988-1989
OSNOVE ZA NAČRTOVANJE EKONOMIČNE PRIMESTNE BLOKOVNE GRADNJE IN MODEL ZA SOSESKO VS 1/5 ILOVICA - del

(naročnik naloge: Raziskovalna skupnost Slovenije, PORS 06 in GPG)

V 1. delu naloga razčlenjuje problematiko ekonomičnosti, racionalizacije in kvalitete stanovanjske gradnje. Analizira izkušnje in razvoj množične socialne gradnje v nekaterih razvitejših državah, povzema ukrepe za varčno gradnjo v ZRN ter raziskave o vlogi posameznih dejavnikov na racionalizacijo. Obravnava energetski vidik. Navaja izkušnje primerov socialne stanovanjske gradnje v Sloveniji in smernice za racionalizacijo stroškov ter upravljanja objektov in naselja. Naloga izpostavlja negativne posledice na oblikovanje bivalnega okolja v primerih, ko gre za parcialno obravnavo ekonomičnosti. Nakazuje pa tudi spremljajoče pogoje iz okvira zakonodaje, gradbeništva, projektivne dejavnosti ter vloge arhitekta, ki bistveno vplivajo na kvaliteto in ekonomičnost graditve.
V 2. delu naloga opredeljuje kvaliteto bivalnega prostora na osnovi širših človekovih potreb. Podaja 3 osnovne kriterije kvalitete bivanja kot okvirna izhodišča za načrtovanje ožjega in širšega bivalnega prostora.
V 3. delu naloga podaja podrobnejša izhodišča za načrtovanje predvidene gradnje na lokaciji Vič - Ilovica na osnovi posameznih aspektov kvalitete bivanja.
V 4. delu naloga opredeljuje kvaliteto bivanja na modelu za del soseske Ilovica:

- z aspekta možnosti razvoja družabnega življenja v naselju (zasnova štirih samostojnih objektov v obliki trga kot sociološke in zazidalne enote ter vozlišča urbane strukture, uvajanje različnih prostorov, ki se lahko preurejajo v lokale, hoby prostore v povezavi z ulico),
- z aspekta možnosti zdravega in ugodnega bivalnega okolja (manjše merilo objektov, odprtost pogledov, neutesnjenost ter sproščenost bivanja v naselju, nivojska ločenost peš ulice nad

terenom v okviru barjanskega mostiščarskega značaja itd.),
- z aspekta večje individualnosti bivanja ter identitete (možnost diferenciacije zazidalnih enot glede na način bivanja in oblikovanja, razvrščanje stanovanj glede na različne potrebe po dejavnosti stanovalcev in povezanosti z ulico, možnost večje aktivizacije življenja ter identitete uličnega prostora),
- z aspekta ekonomičnosti (kompaktna gradbena celota stanovanj in parkirišč z znatno gostoto pozidave (280 preb./ha) ob hkratnem ohranjanju zelenih površin, zračnosti in ambientalnih značilnosti ter možnosti racionalizacije graditve in energetsko varčne gradnje).

1989-1990
NOVE OBLIKE PRIMESTNE STANOVANJSKE GRADNJE IN ZAZIDAVE za območja: Sneberje 2. faza, širitev naselja Sibirija in Črnuče - ob potoku

(naročnik naloge: Raziskovalna skupnost Slovenije, PORS 06 in Sklad stavbnih zemljišč mesta Ljubljane)

Naloga podaja v I. delu - na osnovi analize problematike družinske gradnje - osnovna izhodišča in kriterije kvalitete bivanja za načrtovanje modela zazidave in objektov. Predlaga konkretni model zazidalnih sklopov kombinirane družinske in večdružinske gradnje za področje primestne lokacije v Sneberjah.
V II. delu naloga obravnava možne aplikacije na potencialnih lokacijah in podrobnejše elemente modela zazidave in objektov za lokacije:
1. Sneberje; zazidalna zasnova in razširitev tipologije na specifični večdružinski objekt z lokalom ob Sneberski cesti ter varianto hiše;
2. Sibirija; zazidalna rešitev, na osnovi katere je izdelan in potrjen zazidalni načrt;
3. Črnuče - ob potoku; skupina hiš z zasnovo zazidave in objektov (sprejeta kot osnova za izdelavo lokacijske dokumentacije).

Poleg projektnih rešitev naloga vsebuje tudi širši prikaz problematike načrtovanja in kvalitete stanovanjske gradnje ter okvir potrebnih sprememb v zakonodaji kot predpogoj za kvalitetnejši premik v oblikovanju bivalnega okolja.

1991-1992
NACIONALNI STANOVANJSKI PROGRAM (NSP) - urbanistično arhitekturni sklop

(naročnik: Republiški sekretariat oz. Ministrstvo za varstvo okolja in urejanje prostora)

Leta 1991 je bila na osnovi Zakona o stanovanjski gradnji oblikovana projektna skupina za izdelavo Nacionalnega programa stanovanjske gradnje - kot interdisciplinarnega razvojno raziskovalnega projekta. Projektno skupino so sestavljale inštitucije: Urbanistični inštitut RS, Inštitut za družbene vede, Raziskovalni center Ekonomske fakultete, FAGG - Arhitektura in Habitat, svetovalna družba. Bil sem nosilec oz. koordinator urbanistično arhitekturnega sklopa celotnega projekta NSP, v katerem je sodelovala s posameznimi deli skupina: prof. Dušan Moškon, prof. dr. Peter Fister, prof. mag. Peter Gabrijelčič, prof. dr. Mirko Brezar in doc. dr. Viktor Pust. V tem okviru sem obdelal naslednja poglavja:
1. okvirna analiza tujih nacionalnih programov za kakovostno stanovanjsko gradnjo,
2. struktura fonda, tipologija zgradb in zazidave, analiza stanja,
3. analiza stanja v načrtovanju in gradnji, analiza zakonodaje,
4. urbanistično arhitekturna izhodišča za spremembe in usmeritve,
5. predlogi sprememb v zakonodaji.

Po izdelavi naloge, usklajevanju na ravni celotnega projekta in izdelavi sinteznega elaborata smo v okviru fakultete ugotovili, da projekt na ravni širšega vodstva celotnega projekta NSP ne poteka v skladu z našimi pričakovanji in da je pomemben del strokovne problematike v zaključnem delu projekta prikazan v okrnjenem obsegu.
V okviru Projektnega sveta NSP je prišlo tudi do nekaterih razlik v pogledih na tipološko in funkcionalno problematiko stanovanjske gradnje zaradi ideoloških pomislekov o ustreznosti diferenciacije potreb.
Zastopali smo različne kategorije potreb prebivalcev glede na dejavnost, način življenja in finančne možnosti - v nasprotju z ideološkimi izhodišči predhodnega obdobja. Zadržki so bili tudi do

kritične obravnave problematike stroke in področne zakonodaje ter zato tudi do predlaganih ukrepov in programa razvojnih natečajev.
Kasneje se je izkazalo, da projekt Nacionalni stanovanjski program ni rezultiral prvotno pričakovanih rezultatov s strani arhitekturne stroke; Stanovanjski sklad RS pa v svojem delovanju ni kazal nikakršnega interesa za kakovostni premik na tem področju.

1996-2000
IZHODIŠČA ZA RAZNOLIKOST STANOVANJSKE GRADNJE IN SMERNICE ZA NAČRTOVANJE glede na razvojne spremembe v kvaliteti bivalnega okolja

Naročilo projekta je bilo pridobljeno na razpisu iz okvira - Ciljni raziskovalni projekt (CRP) - Stanovanje, ki sta ga financirala Ministrstvo za znanost in tehnologijo (MZT) ter Ministrstvo za okolje in prostor (MOP).

Projekt sta izvajala Fakulteta za arhitekturo in Urbanistični inštitut RS. Projektna skupina: dr. Viktor Pust - odgovorni nosilec projekta in dr. Richard Sendi - nosilec dela v okviru UI RS.

Naloga je potekala v treh fazah :
1. analiza problematike kvalitete stanovanjske gradnje in razvoja,
2. izhodišča,
3. smernice za načrtovanje in reševanje ustreznih pogojev za kakovostni razvoj.

Povzetek osnovnih ugotovitev končne faze:
- Obstoječa opredelitev kvalitete, ki po letu 1990 loči 3 vrste stanovanjske gradnje - nadstandardno, standardno in socialno kategorijo, obravnava kvaliteto zgolj z aspekta velikosti stanovanja in zato ni ustrezna.
- Potrebno je uveljaviti novo opredelitev kvalitete bivanja oz. okolja, ki naj upošteva širši kompleks človekovih potreb v prostoru in zaščiti določene vrednote ali pomembne značilnosti prostora. Diferenciacija družbe narekuje potrebo po upoštevanju posebnih vrednot značilnih skupin prebivalstva in potrebo po ambientalno različnih okoljih.
- Razvoj identitete bivalnega okolja je postopni proces, ki združuje tako trend po uveljavljanju lokalnih ali regionalnih značilnosti kot tudi trend po internacionalizaciji oblikovnega izraza glede na razvoj tehnologije.
- Izrazito zaostajamo v razvoju družbeno aktualnih, uporabnih tipov stanovanjske gradnje oz. zazidav. Potrebno je usmeriti razvoj v načrtovanje kompleksnih zazidalnih struktur, ki vključujejo različne tipe objektov ali stanovanj in so načrtovane za specifična ambientalna območja ter skupine prebivalstva. Naloga je opredelila različne vrste aktualnih tipov stanovanjske gradnje in v tem okviru izpostavila tudi potrebo po vzporednem razvoju različnih sekundarnih oblik bivanja - kot sestavnega dela urbanega načina bivanja.
- Urbanistični plani bi morali namensko bolj opredeliti posamezna območja in ustrezno zavarovati ambientalne vrednote posameznih območij ter uveljaviti načelo različnih značajev in oblikovnih izrazov naselij - glede na naravne ali okoljske danosti.
- Zaradi dolgotrajnega zastoja v razvoju tipologije stanovanjske gradnje bi Nacionalni stanovanjski program moral vsebovati ustrezni program razvojnih natečajev za pridobivanje rešitev za potencialne lokacije, poleg tega pa tudi sistematično naročanje aktualnih raziskovalnih projektov.
- Slaba, rutinska kakovost načrtovanja v stanovanjski gradnji je posledica neustrezne zakonodaje, neupoštevanja minimalnih tarifnih pogojev in neustrezne zakonske urejenosti arhitekturne stroke, ki je še vedno uvrščena med gradbeniško inženirske stroke. Zato je potrebno obstoječo zakonodajo prilagoditi evropskim normam in v tem smislu zakonsko opredeliti arhitekturno stroko, vključno z umeščanjem objektov v prostor glede na javni interes za kulturo in kakovost slovenskega prostora. Potrebno pa je tudi zagotoviti ustrezne pogoje za delovanje arhitektov in preprečevanje kolizije interesov. To pa je med drugim tudi razlog za ustanovitev samostojne strokovne zbornice (za arhitekturo in prostor), ki bo zadolžena za razvoj kakovosti načrtovanja v prostoru.

Rezultati raziskovalne naloge so bili predstavljeni širši strokovni javnosti in obravnavani v okviru 34. strokovnega srečanja SIP - Slovenski prostor Urada RS za prostorsko planiranje na Ministrstvu za okolje in prostor v maju 2000.

2009
O DIVERZIFIKACIJI BIVALNIH POTREB V INFORMACIJSKI DOBI, misli ob izidu knjige:
Zdravko Mlinar
ŽIVLJENJSKO OKOLJE V GLOBALNI INFORMACIJSKI DOBI
prva knjiga
PROSTORSKO – ČASOVNA ORGANIZACIJA BIVANJA, 2009

Življenjsko okolje v informacijski dobi predstavlja nadaljevanje razvoja diversifikacije bivalnih potreb oz. tipologije stanovanjske gradnje, ki se je začel z uveljavljanjem prostega časa in človekovega merila v naselju ter z razvojem sekundarnih oblik bivanja.
Razvoj je usmerjen k večji povezanosti bivanja in dela oz. rekreacije in ustvarjalnosti ali kreativnosti posameznika, kar je pogoj za razvoj identitete bivalnega okolja.
Na tej osnovi je potrebno ugotavljati današnje razvojne potrebe na področju načrtovanja in planiranja.

Knjiga obravnava oz. zastavlja pomembna vprašanja o tem, kako vpliva razvoj teledela na domu na stil življenja, na bodoči značaj stanovanja ter na razvoj stanovanjske gradnje in poselitve. V tem okviru je knjiga aktualna za arhitekte in planerje.
Razumevanje človekovih potreb je potrebno razumeti v kontekstu daljšega razvoja humanizacije bivalnega okolja – od funkcionalističnega modela ločenosti bivanja in dela, preko postopnega razvoja prostega časa, odkrivanja pomena ulice, človekovega merila v naselju in potrebne raznolikosti do spoznanja o pomenu povezanosti bivanja in dela, čeprav sprva še v okviru klasičnih oblik dela, kot pogoja za identiteto naselij.

Današnji razvoj informacijske tehnologije omogoča realne možnosti za tak razvoj.
Odpirajo se novi pogledi v pojmovanju kakovosti bivalnega okolja, za razliko od statičnega – stalnega značaja stanovanja, v smeri sekundarnih rekreacijskih oblik, ki omogočajo večjo ustvarjalnost dela in hkrati večjo identiteto okolja.
Pri tem je potrebno upoštevati, da nudi sekundarna oblika bivanja, zlasti kot podaljšek urbanega – blokovnega stanovanja, tudi pomembno možnost večjega sproščanja kreativnosti pri oblikovanju lastnega bivalnega okolja.

Katere so aktualne naloge na tem področju?
1. razširitev pojmovanja bivalnih potreb glede na način življenja – še zlasti v smeri različnih sekundarnih oblik bivanja,
2. opredelitev značilnih skupin prebivalstva in opredelitev njihovih vrednot ter potreb z ozirom na spreminjajoči se način življenja,
3. opredelitev izhodišč za načrtovanje različnih oblik stanovanjske gradnje v okviru urbanega in polurbanega ali primestnega okolja,
4. opredelitev različnih vrst sekundarnih oblik bivanja v okviru manj kvalitetnih kmetijskih in gozdnih površin:
   a) na primestnih površinah – naselja za rekreacijsko vrtnarjenje z ustrezno tipologijo parcel in lahkih objektov,
   b) začasna naselja z mobilnimi objekti, počitniškimi prikolicami in avtodomi z ustreznimi parcelami in možnostjo ozelenitve,
   c) trajnejše oblike gradnje ali prenove obstoječih vasi na večji oddaljenosti od urbanih središč,
5. opredelitev prostorsko-planerskih izhodišč za sekundarne oblike bivanja, v tem okviru nujna sprememba danes pretoge obravnave namembnosti kmetijskih in gozdnih površin,
6. v okviru Nacionalnega stanovanjskega programa RS zagotovitev programa potrebnih raziskav in razvojnih natečajev za tipološke arhitekturno urbanistične rešitve.

Zaradi navedene aktualne problematike pričakujem, da bo druga knjiga, ki jo napoveduje avtor in bo obravnavala možnosti vzpostavljanja ustvarjalnega okolja nadvse koristna in potrebna.

Viktor Pust, 9. 4. 2009

3.0

1979
Ustanovitev in namen skupine DAL

1980
Posvetovanje: Aktualni problemi stanovanjske gradnje in razvoja

1980
Pobuda Zvezi stanovanjskih skupnosti Slovenije (ZSSS) za sodelovanje pri oblikovanju razvojnih natečajev za različne tipologije stanovanjske gradnje

1981-1984
Ustanovitev skupnega Programskega odbora med ZSSS in strokovnimi društvi ter realizacija 3-letnega programa razvojnih natečajev

1984
Publikacija: Aktualni problemi razvoja stanovanjske gradnje v Sloveniji

Značilne razmere na področju načrtovanja v preteklem družbenem sistemu do leta 1990

USTANOVITEV IN DELOVANJE SKUPINE ZA STANOVANJSKO ARHITEKTURO IN URBANIZEM

v okviru Društev arhitektov in Zveze urbanistov Slovenije, 1979-1986
in
značilne razmere v preteklem družbenem sistemu do 1990

1979
Ustanovitev in namen skupine

Kakovost stanovanjske gradnje ni odvisna samo od načrtovalske ali oblikovalske sposobnosti arhitektov, temveč tudi od splošnih družbenih razmer v državi (od politike in zakonodaje o načrtovanju, ki opredeljuje vlogo arhitekturne stroke itd.). Premiki na tem področju pa so možni le ob ustrezni organiziranosti in dejavnosti širše stroke.
V letu 1979 sem dal pobudo Društvu arhitektov Ljubljana (DAL) za ustanovitev delovne Skupine za problematiko stanovanjske gradnje in razvoja.

Pobuda je izhajala iz kritične ocene stanja kakovosti in razmer v Sloveniji, ki zavirajo razvoj stanovanjske gradnje, za katero je značilna:
- slaba arhitektura, številni tipski projekti in rutinska izvedba,
- neustrezna zakonodaja o projektantski dejavnosti, ki obravnava arhitekturo podrejeno gradbeništvu, in neustrezni pogoji za opravljanje dejavnosti,
- ločenost arhitekturnega in urbanističnega načrtovanja,
- pomanjkanje ustreznih razvojnih natečajev.

DAL, ki ga je vodil Dušan Blaganje, je sprejel pobudo in v jeseni 1979 ustanovil delovno Skupino za problematiko stanovanjske gradnje in razvoja. Skupina je imela svoj akcijski program, v katerem je aktivno sodelovalo precejšnje število arhitektov, tako iz prakse kot tudi iz Fakultete za arhitekturo.
Skupina je opravila več uspešnih akcij in pri tem zastopala interese Zveze društev arhitektov Slovenije (ZDAS), kot tudi Zveze društev urbanistov Slovenije (ZDUS). Zato se je kasneje preimenovala v Skupino za stanovanjsko gradnjo in urbanizem.

1980
Posvetovanje: Aktualni problemi stanovanjske gradnje in razvoja

Delovna skupina je po ustanovitvi analizirala problematiko stanovanjske gradnje z različnih vidikov, oblikovala teze za posvetovanje in na tej osnovi izdelala predlog akcijskega programa. V sodelovanju s Komitejem za urbanizem in varstvo okolja Skupščine mesta Ljubljana je skupina 1. februarja 1980 organizirala širše posvetovanje, na katerega so bili povabljeni arhitekti, urbanisti, stanovanjske skupnosti in družbeno-politične organizacije.
Na posvetovanju so bile obravnavane teze oz. prispevki, ki so jih pripravili: Marjan Bežan, V. Braco Mušič, Lučka Rozin Šarec, Vladimir Brezar, Tomaž Medvešček, France Ivanšek, Viktor Pust, Majda Koželj, Dušan Moškon, Mitja Jernejec in Dušan Blaganje.

V sklepnem poročilu posvetovanja, ki ga je pripravil vodja komisije za zaključke V. Braco Mušič in je bilo objavljeno v reviji Sinteza, je bilo ugotovljeno:
- da je bilo posvetovanje izredno dobro obiskano, razprava pa bogata tako po obsegu kot vsebini;
- da teze, ki jih je pripravila Skupina za stanovanjsko gradnjo in urbanizem pri DAL, lahko predstavljajo temeljne ugotovitve in stališča, ki naj vodijo delo skupine oz. DAL- a v bodoče;
- da se teze dotikajo najširših družbenih pogojev za razvoj arhitekture. Obravnavajo tudi mnoge posebne pogoje, ki vplivajo na nastajanje bivalnega okolja in se ukvarjajo tudi s številnimi metodološkimi, teoretskimi in praktičnimi problemi stroke;
- da je s tesnejšim vključevanjem v družbeno skupnost na področju stanovanjske gradnje možno vplivati na odločitve o stanovanjski problematiki, ki nastajajo zunaj naše stroke.

Posvetovanje je izpostavilo nujne organizacijske ukrepe:
- da je potrebno onemogočiti naročanje projektne dokumentacije (zazidalne in arhitekturne) s strani dejavnikov, ki imajo v stanovanjski gradnji zgolj ekonomski in podjetniški interes;
- da je potrebno dati poseben poudarek razvoju tipologije in projektiranju stanovanjske gradnje v povezavi z vprašanjem fleksibilnejše tehnologije gradnje, standardov, norm itd.

Delovna skupina Društva arhitektov Ljubljana in Društva urbanistov Ljubljana je po tem posvetovanju posredovala udeležencem sklepni dokument - poročilo, ki je bilo osnova za nadaljnje akcije DAL-a in DUL-a, ter priporočila drugim udeležencem pri stanovanjski gradnji za kvalitetnejši premik na tem področju.

1980
Pobuda Zvezi stanovanjskih skupnosti Slovenije (ZSSS) za sodelovanje pri oblikovanju razvojnih natečajev za tipologijo stanovanjske gradnje

ZSSS se je glede na dotedanje pobude stroke in zaključke Posvetovanja o aktualnih problemih stanovanjske gradnje odločila, da razpiše javni natečaj za rešitve kakovostnejše enodružinske gradnje na Slovenskem. Delovna skupina pri DAL-u se je odzvala s predlogom, da sodeluje v okviru programskih izhodišč. Predlagali smo okroglo mizo, na kateri smo podrobneje osvetlili problematiko in predlog za oblikovanje skupnega telesa za pripravo bodočih nalog na tem področju. Pobuda je bila sprejeta in pričelo se je tvorno sodelovanje.

1981-1984
Ustanovitev skupnega Programskega odbora med ZSSS in Društvi arhitektov ter Društvom urbanistov Slovenije in realizacija 3-letnega programa razvojnih natečajev

Po sprejetju pobude DAL-a je prišlo do oblikovanja skupnega Programskega odbora (OTS - optimalni tipi stanovanj) in na predlog stroke - do razširitve programa razpisa natečaja. Izdelan je bil večletni program razvojnih natečajev za novejše tipe stanovanjske gradnje. Sledili so trije razpisi natečajev:
1981 - natečaj za strnjene oblike enodružinske gradnje,
1982 - natečaj za gostejšo večdružinsko gradnjo nižjih gabaritov,
1983 - natečaj za večdružinsko gradnjo višjih gostot.
Za razpis natečajev je ZSSS zbrala različne potencialne lokacije za pozidavo po Sloveniji. Vendar so bile lokacije za obdelavo podane zgolj informativno. ZSSS je občinam priporočila realizacijo nagrajenih rešitev, ni pa dejansko razpolagala z zemljišči. Tako je prišlo do realizacije nekaterih nagrajenih tipskih rešitev na povsem drugih lokacijah od prvotno predvidenih (npr. realizacija naselij v Grosupljem in v Črnučah v Ljubljani).
Na osnovi rezultatov programa razvojnih natečajev je prišlo do širokega nabora kakovostnih rešitev tipologije stanovanjske gradnje, uporabnih za različne gostote in lokacije.

Na tej osnovi je bila oblikovana širša projektantska skupina za načrtovanje večje stanovanjske soseske Ilovica v Ljubljani, med Jurčkovo potjo in južno obvoznico.
Projekt, katerega skupni zazidalni načrt je vodil LUZ, arh. R. Rems, in je bil finaciran s strani potencialnih investitorjev, je potekal nekaj let in je bil ob koncu osemdesetih let tik pred potrditvijo zazidalnega načrta na tedanji Občini Vič-Rudnik. Vendar pa se je zaradi nasprotovanj krajanov prodaji zemljišč in predvsem zaradi bližajočih se družbeno-političnih sprememb projekt v letu 1989 ustavil in ni prišlo do končne potrditve zazidalnega načrta.

1984
Publikacija: Aktualni problemi razvoja stanovanjske gradnje v Sloveniji

Skupina za stanovanjsko gradnjo in urbanizem je skupaj z redakcijo revije AB pripravila obsežno publikacijo. Publikacija vsebuje strokovne članke, ki se nanašajo na razvoj tipologije stanovanjske gradnje in na aktualno problematiko načrtovanja. Vsebuje tudi teze iz Posvetovanja DAL-a o aktualnih problemih stanovanjske gradnje in razvoja (1980). Poleg tega je v publikaciji objavljen tudi pregledni katalog stanovanjske gradnje v zadnjih dvajsetih letih.

Opomba:
Skupina je nato sredi 80-ih let pričela tudi z organizacijo širšega posveta ali konference o stanovanjski gradnji na vsejugoslovanskem nivoju oz. z mednarodno udeležbo, vendar zaradi razvoja tedanje krizne finančne situacije v državi in organizacijskih problemov žal ni prišlo do realizacije.

3.0

Značilne razmere na področju načrtovanja v preteklem družbenem sistemu do leta 1990

Osnovna značilnost tedanjega obdobja je bila pozidava Slovenije z razpršeno posamično družinsko gradnjo, ki se je izvajala na osnovi tipskih projektov in brez ustrezne vloge arhitekturne stroke. Slaba kvaliteta množične družinske gradnje je bila posledica tedanje zakonodaje o projektantski dejavnosti, ki ni omogočala ustreznih pogojev za delovanje arhitektov.

Zakonodaja je v prejšnjem družbenem sistemu omogočala delovanje izključno večjim projektantskim birojem v družbeni lasti, ki so bili sestavljeni iz različnih strok: arhitektov, statikov, strojnih ali elektro inženirjev. Stanovanjska gradnja za trg se je projektirala praviloma v birojih gradbenih organizacij, ki so bili istočasno investitorji in izvajalci. Dejavnost individualnih birojev arhitektov ni bila dovoljena. Posamična družinska gradnja hiš se je izvajala skoraj izključno na osnovi cenenih tipskih projektov ter večinoma na samograditeljski način.

Projektanti hiš in drugih objektov pa niso bili samo arhitekti, temveč - glede na zakonodajo in gradbeniško opredelitev arhitekturne stroke - pogosto tudi gradbeni inženirji ali gradbeni tehniki. Če upoštevamo še tedanjo urbanistično prakso, ki je zaradi ločenosti urbanističnega in arhitekturnega načrtovanja praviloma uporabljala tipske projekte, je razumljivo, da so se razmere negativno odražale v prostoru, kar je trajno zaznamovalo poselitev slovenskega prostora.

Arhitekturna stroka se je problematike sicer zavedala, vendar ji njen tedanji organizacijski status "prostovoljnega društva" ni omogočal niti pobude za spremembo zakonodaje.
Ko smo kot delegacija Društva arhitektov, enkrat v zadnjih letih obstoja preteklega družbenega sistema, na pristojnem Republiškem sekretariatu za industrijo in gradbeništvo predlagali, da se samostojnim arhitektom (kulturnim delavcem) omogoči vsaj projektiranje enodružinskih hiš, nam je bilo jasno odgovorjeno, da tega v obstoječem družbeno-političnem sistemu ni mogoče pričakovati.

4.0

1990-1991
Delovanje v času družbenih sprememb in aktivnosti za osamosvajanje arhitekture od gradbeništva

1990-1994
Neuspela uvodna prizadevanja DAL za zakon o zbornici arhitektov - kot predpogoj za ustrezno vlogo arhitekture v načrtovanju

1995-1996
Priprava Zakona o graditvi objektov (ZGO) in ustanavljanje Inženirske zbornice Slovenije (IZS)

1997-1998
Ustanovitev IZS in Matične sekcije arhitektov, urbanistov in krajinskih arhitektov ter uvodni problemi delovanja

1997-2002
Prizadevanja za zakon, ki bi omogočal ustanovitev samostojne Zbornice za arhitekturo in prostor Slovenije

2003-2004
Uveljavitev novega zakona in ustanavljanje Zbornice za arhitekturo in prostor Slovenije (ZAPS)

2004-2006
Prizadevanja ZAPS za zakon o arhitekturni dejavnosti in za ustanovitev Hiše arhitekture

2006-2008
Neuspela priprava Zakona o arhitekturni in inženirski dejavnosti

2008
Evropski forum arhitekturnih politik (EFAP) v Ljubljani in priprava Resolucije o arhitekturni politiki Slovenije

2008
Ustanovitev Hiše arhitekture v okviru ZAPS

Zaključna beseda o ustanavljanju in pomenu Zbornice za arhitekturo in prostor Slovenije

PRILAGAJANJE ZAKONODAJE RAZMERAM V EU - KOT PREDPOGOJ ZA KAKOVOST V NAČRTOVANJU

ustanavljanje in delovanje strokovne zbornice
1990-2009

1990-1991
Delovanje v času družbenih sprememb in aktivnosti za osamosvajanje arhitekture od gradbeništva

Sprememba družbeno-političnega sistema je odprla možnosti za prilagajanje zakonodaje razvitejšim državam. Ker je bila dotedanja organiziranost arhitekturne stroke omejena zgolj na status društvene oz. "ljubiteljske" dejavnosti, ki ni imela možnosti uveljavljanja sprememb zakonodaje, je bil osnovni cilj slovenskih arhitektov ustanovitev lastne strokovne zbornice z reprezentativno vlogo stroke v zakonodaji.
Tako je Društvo arhitektov Ljubljana v začetku leta 1990 na Občnem zboru v Cankarjevem domu sprejelo sklep o ustanovitvi Delovne skupine za pripravo zakona o zbornici arhitektov. Zbornica naj bi - glede na podrejeno vlogo arhitekture gradbeništvu - omogočila samostojno vlogo stroke in možnost vplivanja na zakonodajo.
Toda soočili smo se s širino problematike in potrebnimi spremembami na različnih nivojih in področjih, ki jih je bilo potrebno ustrezno predstaviti novonastalim vladajočim strankam. Spremembe so bile potrebne na področju zakonodaje o projektantski dejavnosti in zakonodaje o urbanističnem načrtovanju. Arhitekturna stroka je bila namreč zakonodajno ločena na dve ministrstvi: Ministrstvo oz. Sekretariat za urbanizem ter Ministrstvo oz. Sekretariat za industrijo in gradbeništvo. Zato je bilo uvodoma potrebno uveljaviti spremembo Zakona o Vladi RS, ki bi omogočala združitev pristojnosti na tem področju v okviru enega ministrstva. Šele nato je bilo možno uveljavljati potrebo po zakonu o zbornici arhitektov.
Spremembe pa so bile potrebne tudi na širšem področju stanovanjske gradnje in zakonodaje.

Vladajoče stranke je bilo torej potrebno zainteresirati za konkretne rešitve. V tej smeri sem opravil naslednje:

- Pripravil sem osnutek Resolucije o problematiki stanovanjske gradnje. Predlog je navajal potrebne spremembe po posameznih področjih: od zemljiške in stanovanjske politike ter zakonodaje o načrtovanju do raziskovalne in izobraževalne dejavnosti.

- Vodil sem Komisijo za problematiko prostora in stanovanjske gradnje pri SDZ (Slovenski demokratski zvezi). V tem okviru sem Izvršilnemu odboru SDZ in predsedniku DEMOS-a, dr. J. Pučniku, predlagal spremembo zakonodaje o stanovanjski gradnji in spremembo zakonodaje o projektantski dejavnosti. Predlagal sem, da se omogoči delovanje komisije v povezavi s pristojnimi vladnimi resorji.

Navedeno delovanje komisije v tem obdobju je prispevalo k temu, da je prišlo do enotnega ministrstva, pristojnega za urbanizem in projektantsko dejavnost, in do izdelave projekta Nacionalni stanovanjski program (NSP) v okviru tega ministrstva, ki ga je vodil M. Jazbinšek.

1990-1994
Neuspela uvodna prizadevanja DAL za zakon o zbornici arhitektov - kot predpogoj za ustrezno vlogo arhitekture v načrtovanju

Delovna skupina DAL za pripravo zakona o ustanovitvi zbornice arhitektov, ki jo je vodil predsednik D. Blaganje s člani M. Gabrič, A. Hrausky, J. Lajovic, A. Mlakar, V. Premzel, V. Pust, je pričela sistematično zbirati gradivo o organiziranosti in delovanju strokovnih zbornic v tujini. Sprva so v skupini obstojala različna mnenja o tem, ali naj zbornica združuje samo gospodarske družbe ali arhitekte kot fizične osebe. Bila so tudi odprta vprašanja, ali arhitektura sploh sodi med inženirske stroke.
Kmalu pa smo se soočili z namero Zveze inženirjev in tehnikov Slovenije (ZITS), da ustanovi skupno Inženirsko zbornico Slovenije, ki je delovala že pred II. svetovno vojno in je bila po vojni ukinjena. Izkazalo se je, da je ta pobuda ZITS, ki je bila sicer krovna organizacija vseh strokovnih društev na področju načrtovanja - glede na prevladujočo vlogo gradbeništva - sprejemljivejša za tedanjo Vlado in Državni zbor.

1995-1996
Priprava Zakona o graditvi objektov (ZGO) in ustanavljanje Inženirske zbornice Slovenije (IZS)

Tako smo bili primorani, da se aktivno vključimo v pripravo Zakona o graditvi objektov (ZGO), ki je predvideval ustanovitev skupne Inženirske zbornice Slovenije. V zakon smo uspeli vgraditi določilo o ustrezni avtonomnosti sekcij oz. strok po vzoru tedanjega avstrijskega modela inženirske zbornice, ki je vključevala tudi arhitekte.
Zakon, ki je bil v letu 1996 sprejet v Državnem zboru, je v primerjavi s predhodnim stanjem vsekakor pomenil določen napredek na področju vloge strok.
Po sprejetju zakona je bil v okviru DAL in Zveze društev arhitektov Slovenije (ZDAS) ustanovljen Odbor za organizacijo Sekcije arhitektov, urbanistov in krajinskih arhitektov s člani: M. Bertoncelj, M. Florijančič, V. Brezar, T. Kancler, B. Zuliani, A. Šuligoj, U. Birsa, V. Pust, J. Lajovic, J. Kobe, S. Traunšek, A. Hrausky in A. Mlakar.
Na predlog predsednika DAL M. Florijančiča sem bil imenovan za vodenje priprav za ustanovitev IZS in sekcije.

1997-1998
Ustanovitev IZS in Matične sekcije arhitektov, urbanistov in krajinskih arhitektov ter uvodni problemi delovanja

Novembra 1996 je potekala Ustanovna statutarna skupščina IZS v Ljubljani, 5. marca 1997 pa Ustanovni zbor matične sekcije arhitektov, urbanistov in krajinskih arhitektov na Bledu. Na zboru, ki mu je prisostvovalo okrog 250 kolegic in kolegov, smo se soočili tudi z nasprotovanji nekaterih, da se vključimo v IZS, in s stališčem, da je potrebno zahtevati novi zakon in samostojno zbornico. Uspeli smo prepričati navzoče, da je vključitev v IZS le nujna prehodna faza na poti do samostojne zbornice. Na tej osnovi je bila potrjena vključitev v IZS, ustanovljena sekcija ter izvoljeno vodstvo: predsednik sekcije Viktor Pust, namestnik Andrej Prelovšek in še 13 članov Upravnega odbora. Sledili so Ustanovna volilna skupščina celotne IZS v Cankarjevem domu v Ljubljani, volitve vodstva in potrditev statuta. Predlog statuta pa je vseboval tudi člen, ki bi lahko bistveno otežil uveljavljanje temeljnih interesov sekcije. Zato je potrebno omeniti, da je na predlog U. Birse sekciji uspela uveljavitev posebnega določila v statutu, ki je omogočil dodatno zavarovanje osnovnih interesov sekcije v IZS, kar se je kasneje pri osamosvajanju izkazalo za zelo pomembno.
Že v začetku delovanja Upravnega odbora IZS, ki so ga sestavljali predsedniki sekcij, smo se soočili s prevlado gradbeno-inženirskih strok in s popolnim nerazumevanjem specifičnosti dela arhitektov in potreb sekcije. Zastavljala so se vprašanja o upravičenosti vpisa arhitektov s statusom kulturnih delavcev v Imenik projektantov, vprašanja o upravičenosti lastne administracije in finančnega poslovanja sekcije.
Problematika se je še zaostrila, ko je bil na UO IZS predložen predlog Pravilnika o delovanju UO IZS, ki je po vzoru gospodarskih družb predvideval večinsko glasovanje, kar je bilo za sekcijo nesprejemljivo. Ogrožena je bila temeljna avtonomnost delovanja sekcije. Sledili so spori in celo blokada delovanja IZS, ki se je rešila šele z urgenco pristojnega ministra za okolje in prostor, dr. Pavla Gantarja.

1997-2002
Prizadevanja za zakon, ki bi omogočal ustanovitev samostojne Zbornice za arhitekturo in prostor Slovenije

Postopoma smo uspeli uveljaviti osnovne pogoje za avtonomno delovanje sekcije, uvedli smo članarino za delovanje sekcije, pridobili prostore, vzpostavili svojo administracijo in izvajali javne natečaje, ki jih je vodil J. Lajovic, ter izvajali program, ki je bil bistveno obsežnejši od programa ostalih sekcij.

Vzporedno s tekočimi nalogami smo pričeli s pripravami na spremembo Zakona o graditvi objektov (ZGO) v povezavi z Zakonom o urejanju prostora (ZUREP), ki bi opredelil specifičnost arhitekturne stroke in predvidel ustanovitev samostojne zbornice. V ta namen smo naročili študijo pri Inštitutu za javno upravo Univerze v Ljubljani, ki bi - glede na zakonodajo v EU in v

Sloveniji - utemeljila potrebo po samostojni zbornici za arhitekturo in urbanizem. Študija, ki jo je izdelal dr. Gregor Virant, je nazorno utemeljevala potrebo po taki zbornici. Sledilo je usklajevanje predlaganih zakonskih členov med člani UO sekcije in dr. Virantom. Odprto vprašanje imena nove zbornice - glede na interese različnih strok v sekciji - je rešil A. Prelovšek s predlogom: Zbornica za arhitekturo in prostor Slovenije (ZAPS).

Študijo in predloge članov, ki so se nanašali na ustanovitev zbornice, smo naslovili na Ministrstvo za okolje in prostor s predlogom, da jih upošteva pri pripravi nove zakonodaje, ki je bila v postopku. V tem času smo se vključili tudi v evropsko združenje arhitektov Architect's Council of Europe (ACE) in si zagotovili mednarodno podporo našemu predlogu s posebnim dopisom predsednika ACE, ki je bil naslovljen na Ministrstvo za okolje in prostor in tedanje Ministrstvo za evropske zadeve.

Ob tem pa smo se soočili z nasprotovanjem večinskega vodstva IZS z očitkom, da sekcija ruši moč enotne zbornice in da deluje izven okvira statutarnih pooblastil v IZS. Soočili smo se tudi z zadržki novega ministra J. Kopača glede upravičenosti do samostojne zbornice. Zato smo pred obravnavo predloga zakona v Državnem zboru izvedli med poslanci posebno informativno akcijo z ustrezno zloženko, ki je utemeljevala upravičenost ustanovitve samostojne zbornice.

Glede na aktualnost problematike je bila v Državnem svetu organizirana javna razprava o predlaganih zakonih ZUREP in ZGO z aspekta upravičenosti do samostojne zbornice, na katero so bili vabljeni vsi zainteresirani, tako širša strokovna javnost kot tudi različne inštitucije in gospodarska združenja. V burni razpravi smo se soočili z nasprotovanjem predstavnikov gradbeništva, Gospodarske zbornice Slovenije in ostalih sekcij IZS.

Končno so stališča Sekcije arhitekturne stroke in urbanistov, strokovnih društev in Fakultete za arhitekturo vendarle prepričala ministra, da je v zakonu zadržal možnost ustanovitve samostojne zbornice, vendar z določenim pogojem: da se za to odloči večina članov sekcije. Ker pa bi bilo, glede na dotedanjo slabo odzivnost članov pri volitvah ali zborih sekcije, praktično nemogoče pričakovati zahtevano večino celotnega članstva, smo kasneje uspeli preoblikovati ta pogoj v "večino prisotnih na zboru članov sekcije".

2003-2004
Uveljavitev novega zakona in ustanavljanje Zbornice za arhitekturo in prostor Slovenije (ZAPS)

Ko je bil konec leta 2002 zakon sprejet v Državnem zboru, smo 3. februarja 2003 organizirali Ustanovni zbor ZAPS v Cankarjevem domu, ki se ga je udeležilo cca 300 članov in na katerem je bil - z izjemo dveh vzdržanih - soglasno sprejet sklep o izločitvi sekcije iz IZS in ustanovitvi Zbornice za arhitekturo in prostor Slovenije.
Sledilo je prehodno obdobje ustanavljanja zbornice in iskanje ustreznih prostorov.
Sekcija, ki je v okviru finančnega poslovanja pod vodstvom U. Birsa na UO IZS več let uveljavljala zahtevo, da se skupna namensko privarčevana sredstva za nakup prostorov delijo proporcionalno po sekcijah, in zagovarjala svoje specifične interese po lokaciji v centru mesta (v nasprotju z drugimi sekcijami), je bila pri različnih dotedanjih predlogih nakupa ovirana. Končno, po sklepu o izločitvi sekcije iz IZS, je prišlo med vodstvom IZS in sekcijo do dogovora o sprostitvi pripadajočih sredstev za nakup prostorov na Vegovi, ki jih je predlagal J. Lajovic. Po nakupu smo pričeli z adaptacijo prostorov po predlogu A. Černigoja.

25. novembra 2003 je sledila I. Skupščina ZAPS v Cankarjevem domu. Na skupščini je bil potrjen Statut zbornice, začasni Volilni pravilnik, začasno vodstvo ZAPS in razpis volitev.
Spomladi 2004 smo izvedli glavna dela adaptacije prostorov in preselitev dejavnosti iz Dunajske na Vegovo. Sledila je organizacija volitev.
29. junija 2004 je potekala II. Skupščina - volilno programska.
Izvoljeni so bili novi organi zbornice in dobil sem nov mandat - kot I. predsednik samostojne Zbornice za arhitekturo in prostor Slovenije (ZAPS). Zbornico smo kadrovsko okrepili in po pridobitvi vseh pooblastil s strani Ministrstva za okolje in prostor pričeli z rednim delovanjem.

2004-2006
Prizadevanja ZAPS za zakon o arhitekturni dejavnosti in za ustanovitev Hiše arhitekture

Sledilo je vzpostavljanje vseh aktivnosti, ki so značilne za delovanje zbornic arhitektov: izvajali smo javna pooblastila in strokovne izpite pod vodstvom A. Goljarja, uveljavljali etični kodeks, vzpostavili disciplinske organe in pravno pomoč za člane, izvajali javne natečaje, ki jih je vodil A. Prelovšek, vzpostavili spletno stran oz. ARHIFORUM in revijo Arhitekt (pod vodstvom A. Černigoja) ter prilagodili tarifni pravilnik za področje arhitekture.
Organizirali smo promocijo dobre prakse, uvedli letne razstave slovenske arhitekture in urbanističnih projektov ter začeli s podeljevanjem zborničnih priznanj (Zlati svinčnik itd.) v okviru vsakoletnega dneva arhitektov oz. kongresa arhitektov. Pričeli smo z izdajo zborničnih publikacij: predstavitveni katalog zbornice, vsakoletni katalog razstavljenih del in priznanj.
Postopoma pa smo razvili tudi konstruktivne odnose z IZS.

Posebno pozornost smo usmerili v nadaljnjo zakonodajno ureditev arhitekturne stroke kot dejavnosti. Zavedajoč se, da Zakon o graditvi objektov, ki je sicer omogočil ustanovitev ZAPS, na vsebinskem področju še vedno obravnava arhitekturno stroko le kot eno od gradbeno-inženirskih dejavnosti in ne upošteva njenega specifičnega značaja glede na javni interes, smo se usmerili v pripravo zakona o arhitekturi.
Zakon naj bi celostno opredelil arhitekturo kot kulturo v kontekstu oblikovanja in umeščanja objektov v prostor, varovanja naravne in kulturne dediščine ter določil merila za preprečevanje konfliktnosti interesov pri izvajanju poklica.
Pobudo in utemeljitev potrebe za novi zakon smo predstavili tedanjemu ministru dr. Janezu Podobniku, ki je predlog načeloma sprejel.

11. novembra 2005 smo v Cankarjevem domu organizirali I. Kongres slovenskih arhitektov na temo Arhitekturna politika Slovenije, ki je bil usmerjen v utemeljitev potrebe po ustreznejši zakonski opredelitvi arhitekture.
Na kongres smo poleg pristojnega ministra dr. Janeza Podobnika povabili tudi predsednico Architect's Council of Europe (ACE) in predsednika francoskih arhitektov, ki sta predstavila vlogo arhitektov v razvitejših državah EU in podprla pobudo ZAPS za pripravo zakona o arhitekturi. Na kongresu je minister javno obljubil pripravo zakona, ki bo podrobneje opredelil vlogo in dejavnost arhitekturne stroke. Sledile so priprave na ustrezni zakon o arhitekturno urbanistični dejavnosti.

Zavedajoč se, da zbornica potrebuje za uspešno delovanje na področju promocije stroke, izobraževanja članov in širše javnosti, kot tudi za potrebe kulturno družabnega življenja svojih članov ustrezne prostore, smo načrtovali ustanovitev Hiše arhitekture. V tej smeri smo v tem obdobju pridobili in adaptirali ustrezen prostor ter ob Dnevu arhitektov 2006 odprli I. fazo Hiše arhitekture - galerijo, namenjeno zlasti dejavnosti izvajanja natečajev.
V septembru 2006 smo izdali 1. številko revije Arhitekt, ki je prikazovala dejavnosti zbornice v zadnjem letu. Sledile so volitve, na katerih sem bil ponovno izvoljen.

2006-2008
Neuspela priprava Zakona o arhitekturni in inženirski dejavnosti

V tem mandatnem obdobju smo si - poleg osnovnega cilja na področju zakonodaje - zastavili tudi cilj, da razširimo galerijski prostor s prostori, ki so potrebni za delovanje Hiše arhitekture. Izkoristili smo enkratno priložnost za nakup sosednjih prostorov in v okviru finančne konstrukcije, ki jo je pripravil B. Zuliani, pristopili k adaptaciji. Hkrati smo izpopolnjevali izvajanje natečajev, ki jih je vodila Darja Matjašec.
Osrednji dogodek v letu 2007 je bil II. Kongres slovenskih arhitektov, ki je potekal 9. novembra v Unionski dvorani v Ljubljani na temo Identiteta prostora. Kongres z mednarodno udeležbo, ki ga je organiziral in vodil Tomaž Kancler, je ob zaključku sprejel Resolucijo o prostoru - družba in identiteta.
Izdali smo 2. številko revije Arhitekt in organizirali vsakoletno člansko razstavo s podelitvijo priznanj.
Glede osnovnega cilja arhitektov, da se pripravi zakon o arhitekturni dejavnosti, smo bili obveščeni o nameri ministrstva (MOP), da pripravi enotni Zakon o arhitekturni in inženirski dejavnosti

(ZAID), ki naj bi reševal hkrati specifičnost in problematiko obeh strokovnih zbornic, ZAPS in IZS. Že kmalu pa smo se soočili z različnimi pogledi strok glede smotrnosti takega zakona. Stroke - razen arhitektov, tako v okviru IZS kot tudi v okviru ZAPS - niso bile zainteresirane za zakon, ki naj bi posebej izpostavljal specifični značaj in potrebe arhitekturne stroke.
V uvodnih členih zakona smo sicer zagotovili osnovno opredelitev javnega interesa v arhitekturi na osnovi oblikovanja in umeščanja objektov v prostor. Kljub nasprotovanju IZS smo delno uveljavili večjo vlogo arhitektov kot odgovornih vodij projektov za področje stavb. Soočili pa smo se tudi s spornim stališčem krajinskih arhitektov, da jim pri načrtovanju grajenega okolja, glede na obstoječo prakso, pripadajo enaka pooblastila in odgovornost vodenja kot arhitektom, s čemer pa se ni strinjala sekcija arhitektov, ki jo je zastopal Bogdan Reichenberg.

Čeprav zakon ni vseboval vseh bistvenih potreb arhitekturne stroke, smo arhitekti vendarle sodili, da lahko predstavlja določen napredek glede na obstoječe stanje.
Ko je bil zakon nekako že usklajen med obema zbornicama ZAPS in IZS ter MOP, pa je prišlo na Vladi do nepričakovane in nerazumne zahteve po neobveznem članstvu v zbornicah čemur pa je večna stroke nasprotovala.
Po intenzivni akciji ZAPS in IZS v javnosti in pri poslanskih skupinah v Državnem zboru smo sicer uspeli pridobiti večino za obstoječi status zbornic in za nadaljevanje obravnave zakona, vendar pa zaradi iztekajočega mandata Vlade zakon ni prišel do konca obravnave.

2008
Evropski forum arhitekturnih politik (EFAP) v Ljubljani in priprava Resolucije o arhitekturni politiki Slovenije

V času predsedovanja Slovenije EU je v juniju 2008 MOP, skupaj z ZAPS in predstavniki širše strokovne javnosti, organiziralo redno zasedanje Evropski forum arhitekturnih politik (EFAP) v Ljubljani, ki so se ga udeležili predstavniki vseh evropskih arhitektov v okviru ACE in predstavniki pristojnih vladnih institucij. Pri pripravi foruma je imel posebno vlogo Vlado Krajcar, ki je bil v zbornici zadolžen za mednarodne odnose in je bil v tem mandatu tudi aktivni član UO ACE.
Na zasedanju sem v prispevku podal predlog za sprejem posebne Resolucije o arhitekturni politiki, ki naj bi bila sestavni del priporočil h končni resoluciji. Resolucija naj bi v novih državah EU prispevala k hitrejšemu prilagajanju področne zakonodaje in k oblikovanju ustrezne arhitekturne politike držav. Predlog sicer ni bil sprejet, bila pa je izpostavljena potreba, da Slovenija čimprej sprejme ustrezno arhitekturno politiko države.

Neposredno po zasedanju EFAP je MOP pričelo s pripravo Resolucije o arhitekturni politiki Slovenije in zaprosilo ZAPS za aktivno sodelovanje. Predlagali smo konkretne tekste k osnovnemu gradivu MOP, uskladili stališča in pričakovali potrditev resolucije oz. ustreznega dokumenta na Vladi RS. Vendar pa do potrditve resolucije tudi v tem primeru - zaradi izteka mandata Vladi - ni prišlo.
Tako v tem mandatu ni prišlo niti do potrditve Zakona o arhitekturni in inženirski dejavnosti (ZAID) niti do potrditve Resolucije o arhitekturni politiki Slovenije. Vsekakor pa je bilo opravljeno določeno delo in pridobljene so bile izkušnje o problematičnosti enotnega zakona ZAID, ki lahko služijo kot izhodišče za nadaljnje delo na področju zakona o arhitekturi, ki ga stroka in država nujno potrebuje.

2008
Ustanovitev Hiše arhitekture v okviru ZAPS

Po nekaj letih prizadevanj smo uspeli pridobiti in opremiti še dodatne funkcionalne prostore h galeriji s ciljem, da bi Hiša arhitekture v bodoče lahko služila svojemu namenu.
Ob zasedanju evropskih arhitektov EFAP v Ljubljani smo izdali Predstavitveni katalog ZAPS 2006-2008 in organizirali otvoritev prostorov Hiše arhitekture ter pripravili razstavo rezultatov večletne natečajne prakse v okviru zbornice.

V jeseni 2008 smo izdali 3. številko revije Arhitekt in ob dnevu arhitektov organizirali vsakoletno razstavo projektov članov s podelitvijo priznanj.

V tem času pa so bile tudi volitve v ZAPS, na katerih nisem kandidiral.
Tako sem februarja 2009 zaključil svoj mandat in dolgoletno delo na zborničnem področju.

Zaključna beseda o ustanavljanju in pomenu Zbornice za arhitekturo in prostor Slovenije

Ob zaključku tega poglavja je potrebno izpostaviti, da je nadaljnji razvoj potrdil, da je bila ustanovitev zbornice predpogoj za večjo vlogo in kakovostnejši razvoj strok in načrtovanja. Vendar pa ustanavljanje samostojne zbornice nikakor ni bila enostavna naloga. Soočali smo se z nerazumevanjem specifičnosti arhitekturne stroke - zaradi različnih interesov gradbeništva.

Šlo je za dolgotrajen, včasih mučen proces, ki je zahteval angažiranje najširše stroke. Ključni so bili timsko delo in pomembni prispevki številnih članov, zadolženih za posamezna področja, pa tudi enotna podpora strokovnih društev in Fakultete za arhitekturo.

Ob tem pa se je potrebno zavedati, da pomembni cilji v zakonodaji še niso uresničeni in da razmere na tem področju v Sloveniji še niso primerljive z razmerami v razvitejših državah EU.

5.0

Povzetek splošnih ugotovitev

Razlogi za nacionalni program razvoja stanovanjske gradnje in zakon o arhitekturi

Osnovni cilji in rešitve

ZAKAJ POTREBUJEMO NACIONALNI PROGRAM RAZVOJA STANOVANJSKE GRADNJE IN ZAKON O ARHITEKTURI

5.0

POVZETEK UGOTOVITEV

Na osnovi navedenega v predhodnih poglavjih povzemam ugotovitve po posameznih področjih in utemeljujem potrebo po rešitvah, ki so bistvenega pomena za kakovost naselij oz. grajenega okolja. Iz navedenega sledi:

na področju problematike kakovosti stanovanjske gradnje oz. naselij:

- da kakovost stanovanjske gradnje obsega kompleksno področje razvoja človekovih potreb oz. vrednot, ki se spreminjajo s časom in razvojem družbe, ter da se odraža v arhitekturno-urbanističnem oblikovanju bivalnega okolja kot nedeljivem procesu načrtovanja;

- da je kakovost naselij neposredni odraz kulture naroda in razvitosti države kot celote, tako na ravni politike in zakonodaje, ki lahko negativno vplivata na razvoj stanovanjske gradnje, kot tudi na nivoju splošne osveščenosti prebivalstva za kakovost bivalnega okolja;

- da kakovost stanovanjske gradnje ni odvisna samo od oblikovalske sposobnosti arhitektov, temveč tudi od splošnih družbeno-političnih razmer in od vpliva, ki ga ima stroka na področno zakonodajo. Te razmere pa lahko zavirajo ali spodbujajo kakovostni razvoj.

na področju problematike načrtovanja v preteklem družbenem sistemu:

- da je bilo v preteklem družbenem sistemu načrtovanje zakonsko ločeno na urbanistično oblikovanje in na projektiranje objektov, kar je negativno vplivalo na razvoj tipologije objektov in naselij, ter da je bila arhitektura na področju organizirane stanovanjske gradnje pogosto pretirano podrejena gradbeniškim interesom;

- da se je večina individualne gradnje hiš izvajala pretežno na osnovi slabih tipskih projektov in pretežno brez arhitektov, ker država zaradi ideoloških razlogov ni dopuščala samostojnim arhitektom dejavnosti načrtovanja niti za individualne naročnike hiš.

na področju izkušenj razvojnih natečajev stanovanjske gradnje v 80-ih letih:

- da je v preteklem družbenem obdobju država (oz. Zveza stanovanjskih skupnosti Slovenije, ZSSS) na pobudo strokovnih društev arhitektov in urbanistov organizirala večletni **Program razvojnih natečajev za aktualne oblike organizirane stanovanjske gradnje.** Na tej osnovi je prišlo do koristnih projektnih rešitev, do nekaj realizacij nagrajenih projektov in do nabora projektantov za načrtovanje večje soseske na jugu Ljubljane - Ilovica, ki pa je zaradi kasnejših problemov z zemljišči oz. družbenih sprememb ostala nerealizirana.

na področju uveljavljanja arhitekture v zakonodaji od 1990 dalje:

- da je po spremembi družbenega sistema v 90-ih letih z novo zakonodajo, ki je omogočala ustanavljanje birojev samostojnih arhitektov, z večjo vlogo arhitekturne stroke, z ustanovitvijo strokovne zbornice in z razvojem arhitekturnih natečajev postopoma prišlo do občutnega razvoja slovenske arhitekture. Žal pa je ta razvoj še vedno omejen na posamična območja in bistveno ne vpliva na splošno podobo slovenskega prostora.

na področju problematike prevladujoče tipologije stanovanjske gradnje:

- Slovenija se še naprej sooča z množično pozidavo nesmotrne razpršene družinske gradnje, s slabimi urbanističnimi in arhitekturnimi rešitvami, celo z ekspanzijo slabega okusa glede oblikovalskih in barvnih rešitev, ki so pogosto v popolnem neskladju z okoljem. Aktualna je potreba po razvoju kakovostne zgoščene družinske gradnje za različna okolja.

na področju prizadevanj za ustrezne rešitve v okviru Nacionalnega programa stanovanjske gradnje:

- da je po spremembi družbenega sistema v letu 1990 pristojno ministrstvo (MOP) naročilo obsežni interdisciplinarni projekt "Nacionalni stanovanjski program", katerega nosilec arhitekturno urbanističnega sklopa je bila Fakulteta za arhitekturo (koordinator V. Pust). Namen projekta je bil, da se analizira problematiko tipologije gradnje in poselitve slovenskega prostora, problematiko zakonodaje in razmer, ki vplivajo na kvaliteto načrtovanja, da se upošteva izkušnje

nacionalnih programov razvitejših držav ter da se na tej osnovi poda ustrezne usmeritve za oblikovanje in izvajanje programa. Projekt je bil predviden kot osnova za sprejetje Zakona o Nacionalnem programu stanovanjske gradnje v Sloveniji. Žal se je kasneje izkazalo, da družbeno-politične razmere še niso dozorele za celostne spremembe na tem področju. Izvajanje Nacionalnega stanovanjskega programa se je v naslednjih letih omejilo zgolj na reševanje financiranja v okviru pogojev, ki praviloma niso omogočali širšega razvoja kakovosti stanovanjske gradnje;

- da je v letu 1996 v okviru Ciljnega raziskovalnega programa s strani pristojnih ministrstev prišlo do naročila 3-letnega projekta **"Izhodišča za raznolikost stanovanjske gradnje in smernice za načrtovanje glede na razvojne spremembe v kvaliteti bivalnega okolja",** 1996-2000, FA in UI RS (nosilec V. Pust in R. Sendi). Projekt je ponovno izpostavil problem kakovosti stanovanjske gradnje in nakazal nekatere usmeritve za načrtovanje aktualnih tipoloških rešitev. Ponovno je izpostavil potrebo, da Nacionalni stanovanjski program vsebuje tudi program razvojnih natečajev za ustreznejše tipologije objektov in da je potrebno prilagoditi zakonodajo, ki ureja arhitekturno urbanistično načrtovanje, evropskim normam. Čeprav so bili rezultati projekta širše obravnavani in sprejeti v okviru strokovne javnosti in MOP, niso vplivali na izvajanje Nacionalnega programa stanovanjske gradnje;

- da sta Sekcija IZS v letu 2001 in ZAPS v letu 2005 dali **pobudo Ministrstvu za okolje in prostor in Stanovanjskemu skladu RS za ustanovitev Programa razvojnih natečajev za pridobivanje kvalitetnejših projektov - kot sestavnega dela Nacionalnega stanovanjskega programa.** Žal pobuda ni bila uspešna;

- da Stanovanjski sklad RS, ki bi moral imeti v okviru izvajanja Nacionalnega stanovanjskega programa pospeševalno vlogo za kakovostni razvoj tipologije gradnje, te vloge ne opravlja - temveč prej nasprotno;

- da Slovenija - kot ena redkih držav v EU - še vedno nima arhitekturne politike, ki bi morala biti osnova za kakovostno izvajanje Nacionalnega programa stanovanjske gradnje.

na področju problematike zakonodaje, ki ureja načrtovanje in graditev:

- da je danes arhitektura v zakonu ZGO še vedno obravnavana zgolj kot ena od gradbeno-inženirskih strok in kakovost zgolj na osnovi inženirsko-tehničnih kriterijev. Njena vloga v načrtovanju grajenega okolja še ni opredeljena kot področje kulture in kreativnosti pri umeščanju ter oblikovanju objektov v okolju;

- da zato, ker arhitektura še ni zakonsko opredeljena kot dejavnost na osnovi specifičnega javnega interesa in bistvenih elementov, pomembnih za kakovost grajenega okolja, tudi ni možno zagotavljati potrebne kakovosti na tem področju. To se odraža v nezaščitenosti pomembnih ambientalnih vrednot, v strokovno nenadzorovanih stihijskih posegih v naseljih (v okviru dograjevanja ali neustreznih barvnih efektih, ki razvrednotijo kakovost naselij) in v neučinkovitosti inšpekcijskih organov;

- da obstoječa zakonodaja o vsebini projektne dokumentacije in postopki za pridobitev dovoljenja za graditev niso usmerjeni v preverjanje bistvenih elementov, ki so potrebni za kakovost umestitve in oblikovanja objektov, temveč nasprotno - zgolj v preverjanje gradbeno tehničnih elementov; postopki pa so praviloma predolgi in ne zagotavljajo kakovosti projektov z ozirom na javni interes;

- da je prevladujoča praksa izbora projektantov na osnovi najcenejšega ponudnika in odsotnost zakonskih izhodišč za določitev minimalnih tarifnih pogojev, ki so potrebni za kakovost projektne dokumentacije in za izvajanje projektantskega nadzora, glavni razlog za slabe rešitve v škodo javnega interesa;

- da projektant avtor nima ustrezno zagotovljene vloge tudi v fazi vzdrževanja ali kasnejšega spreminjanja objektov, zaradi česar prihaja do nestrokovnega ali stihijskega razvoja in razvrednotenja kakovosti naselja.

RAZLOGI ZA NACIONALNI PROGRAM RAZVOJA STANOVANJSKE GRADNJE IN ZAKON O ARHITEKTURI

Nacionalni program razvoja stanovanjske gradnje in zakon o arhitekturi potrebujemo:

- ker se Slovenija, za katero je značilna nesmotrna pozidava razpršene družinske gradnje, ne zaveda dovolj pomena smotrnega razvoja poselitve in kakovostne tipologije bolj zgoščene stanovanjske gradnje;

- ker je Slovenija ena redkih držav v EU, ki še nima arhitekturne politike države, te pa ni možno pripraviti brez utemeljitve javnega interesa na področju arhitekture oz. grajenega prostora, katerega večino predstavlja stanovanjska gradnja;

- ker brez nacionalnega programa razvoja stanovanjske gradnje in zakona o arhitekturi ni možno kakovostno izvajati Nacionalnega programa stanovanjske gradnje;

- ker obstoječa zakonodaja ne opredeljuje arhitekture na osnovi javnega interesa na področju grajenega okolja in ne omogoča opredelitve bistvenih elementov, ki so pomembni pri umeščanju in oblikovanju objektov v okolje;

- ker je le na tej osnovi možno učinkovito zaščititi spoštovanje naravnega in urbanega okolja ter kulturne dediščine in preprečevati nestrokovno, stihijsko gradnjo;

- ker je le na tej osnovi možno racionalizirati in skrajšati postopke za pridobitev gradbenega dovoljenja, ki so zdaj predolgi, hkrati pa izboljšati kakovost načrtovanja;

- brez zakona o arhitekturi ni možno zagotavljati ustreznih pogojev za razvoj arhitekture kot dejavnosti in opredeliti izhodišča za določanje minimalnih tarifnih pogojev za izdelavo projektne dokumentacije, kar je predpogoj za kakovostni razvoj na tem področju;

- ker po obstoječem zakonu arhitekt še vedno nima ustrezno zagotovljene vodilne vloge pri projektantskem nadzoru in vodenju projektov na način, kot je to urejeno v razvitejših državah, zato se dogaja, da ne more opravljati svoje vloge v celoti;

- ker v arhitekturni dejavnosti še ni urejeno področje nasprotnih interesov, ki bi zagotavljalo strokovno neodvisnost pri delu arhitektov in zaščito javnega interesa pri umeščanju ter oblikovanju objektov. Arhitekti, zaposleni v gradbenih in nepremičninskih organizacijah, ki načrtujejo objekte, so zavezani k upoštevanju predvsem komercialnih interesov delodajalca in ne javnega interesa na tem področju, kar se praviloma negativno odraža v kakovosti objektov in okolja;

- ker arhitekt tudi nima zagotovljene ustrezne vloge projektanta pri nadaljnjem razvoju naselja v fazi vzdrževanja ali spreminjanja objektov, kot je to urejeno v razvitejših državah, zaradi česar pogosto prihaja do stihijskega razvoja naselij. Le z zakonom je možno predpisati pogoje in ukrepe, ki zagotavljajo, da se prepreči nenadzorovani razvoj in razvrednotenje naselij ter da se upošteva avtorske pravice projektanta.

OSNOVNI CILJI IN REŠITVE

Temeljni problem kakovosti grajenega prostora v Sloveniji je, da država v okviru zakonodaje še vedno ne razume dovolj pomembnosti arhitekture in arhitekturne politike za kakovost slovenskega prostora in kulturo naroda. To se odraža tudi v odsotnosti zakonodajne pristojnosti Ministrstva za kulturo na tem področju.

Zato je potrebno:

1.
Uskladiti zakonodajne pristojnosti na področju arhitekture in arhitekturne politike med ministrstvom pristojnim za prostor ter ministrstvom pristojnim za kulturo;

Pristojnost ministrstva za prostor na področju arhitekturne dejavnosti bi morala biti nujno usklajena z ministrstvom pristojnim za kulturo, saj je arhitektura po svojem značaju prvenstveno področje kulture, kreativnosti ter varovanja naravne in kulturne dediščine.

Ministrstvo pristojno za kulturo, ki v okviru svojih možnosti skrbi za promocijo arhitekture, a se doslej ni odzivalo na problematiko zakonodajne ureditve arhitekturne dejavnosti in arhitekturne politike, bi se moralo seznaniti s problematiko obstoječe zakonodaje in prevzeti potrebno vlogo na tem področju. Prevzeti bi moralo tudi pristojnosti za zakonsko opredelitev arhitekture na osnovi javnega interesa za kakovost grajenega okolja, za opredelitev pomembnih elementov te kakovosti ter za določitev osnovnih pogojev za opravljanje dejavnosti.
Pristojnost tega ministrstva pa je tudi, da v povezavi z ministrstvom za prostor pripravi in izvaja arhitekturno politiko Slovenije.
Ministrstvo za prostor, ki je pristojno za zakonodajo na področju graditve in za izvajanje Nacionalnega stanovanjskega programa, pa mora upoštevati javni interes na področju arhitekture in arhitekturne politike ter usklajevati ustrezne rešitve z ministrstvom pristojnim za kulturo.

2.
Pripraviti zakon o arhitekturni dejavnosti, ki bo opredelil javni interes na področju grajenega okolja;

Zakon mora v uvodnem delu opredeliti arhitekturo in namen zakona v naslednjem smislu:
Arhitektura je izraz kulture in kreativnosti. Arhitekturna rešitev, kakovost objektov, njihova harmonična vključitev v okolje (umeščanje ali arhitekturno-urbanistična rešitev), spoštovanje naravnega in urbanega okolja ter kulturne dediščine so v javnem interesu.
Zakon predpisuje, da so pooblaščeni organi, ki izdajajo gradbena dovoljenja, zadolženi, da s predpisi zagotavljajo spoštovanje tega interesa. Zakon določa tudi merila, ki preprečujejo kolizijo interesov pri opravljanju poklica arhitekt, ter spoštovanje etičnega kodeksa.
(Opredelitev arhitekture in namen zakona je povzetek uvodnih členov francoskega Zakona o arhitekturi.)

Na tej osnovi naj zakon:

- **obravnava arhitekturo kot enovito področje arhitekturno-urbanističnega oblikovanja in odpravi sedanji sistem dveh ločenih licenc za opravljanje poklica arhitekt:** licence za projektiranje in licence za urbanistično načrtovanje oz. oblikovanje, kar je ostanek zakonodaje preteklega obdobja;

- zakon naj upošteva enotno licenco poklica arhitekt, ki obsega arhitekturno-urbanistično načrtovanje grajenega prostora kot ustvarjalno nedeljivo celoto. To pa ne velja za področje prostorskega ali urbanističnega planiranja, ki zahteva posebna znanja;

- **zagotovi arhitektu vodilno vlogo pri načrtovanju objektov in učinkovito izvajanje projektantskega nadzora;**

- podrobno opredeli vlogo arhitektov v posameznih fazah načrtovanja in graditve: uvodno svetovanje naročniku, izdelavo projekta za predhodno soglasje in projekta PGD, projekta za izvedbo PZI, odgovornost arhitekta in izvajalca pri izvajanju projektantskega nadzora ter tehničnemu prevzemu, vključno z njegovo vlogo pri investicijskemu vzdrževanju in eventualnih naknadnih posegih na objektu;

- **opredeli odgovornost arhitektov na področju spoštovanja javnega interesa v odnosu do naročnikov, da se zagotovi preprečevanje kolizije interesov in spoštovanje kodeksa.** Dogaja se, da arhitekti v pretirani uslužnosti naročniku po čim večji izrabi gabaritov objektov presežejo dovoljeno mero na škodo javnega interesa glede kakovosti umestitve objekta v okolje. To je značilno zlasti v primerih, ko je arhitekt zaposlen v gradbeni ali nepremičninski organizaciji, pa tudi sicer, ko arhitekt sledi predvsem komercialnim interesom investitorjev ali kapitala. Neupoštevanje etičnega kodeksa poklica arhitekt je na splošno preveč razširjeno, sedanji disciplinski postopki pa razmeroma neučinkoviti. Slovenija bistveno zaostaja na tem področju za razmerami v razvitejših državah. Zato naj zakon posebej zadolži strokovno zbornico k spoštovanju etičnega kodeksa in po potrebi tudi predvidi ustrezne oblike učinkovitega nadzora;

- **določi izhodišča za oblikovanje ali preverjanje minimalnih stroškov za izdelavo projektne dokumentacije,** brez katerih ni možno zagotavljati potrebne kakovosti projektnih rešitev. Glede na obstoječe stanje tudi ni možno zagotavljati ustreznih izhodiščnih pogojev pri razpisovanju natečajev in naročanju projektov. Zaradi pomanjkanja tovrstnih izhodišč in pogosto pretiranega zniževanja cene projektiranja prihaja do slabe in pomanjkljive obdelave projektne dokumentacije.

3.
Prilagoditi dokumentacijo, postopke in strokovno službo za izdajo gradbenega dovoljenja;

Dokumentacijo in postopke za pridobitev gradbenega dovoljenja za objekte je potrebno racionalizirati na osnovi tistih elementov projekta, ki so pomembni z aspekta javnega interesa pri umeščanju in oblikovanju objektov kot tudi določil o vzdrževanju ali možnostih naknadnega razvoja. To pa je predvsem arhitekturno-urbanistična rešitev in vzpostavitev bolj učinkovite strokovne službe za izdajo dovoljenj.

Zato je potrebno Zakon o graditvi objektov prilagoditi tako, da bo predpisana vsebina projektne dokumentacije za pridobitev dovoljenja (PGD) omejena predvsem na navedene elemente arhitekturno-urbanistične rešitve objekta - razumljivo ob ustreznem prikazu značilnih tehničnih rešitev. Nadaljnja podrobnejša obdelava projekta za izvedbo (PZI) pa ni več predmet dovoljevanja, temveč projektantske odgovornosti.

Predlagane rešitve:

- **Projekt za pridobitev gradbenega dovoljenja (PGD) se obravnava kot razširjeno lokacijsko dokumentacijo (LD),** ki vsebuje: podrobni načrt lokacije oz. umestitve objekta z značilno zunanjo ureditvijo, načrt objekta z rezi in fasadami, barvne rešitve ter vse bistvene tehnične rešitve in podatke. Zaradi potrebe po ustreznem usklajevanju na nivoju strokovnih služb oz. upravnih organov **se projekt deli na: a) projekt za predhodno soglasje in b) projekt za gradbeno dovoljenje (PGD).**

- **Vsebina projekta (PGD) se dopolni s Pravilnikom o vzdrževanju objektov in možnostih naknadnega razvoja**, ki določa osnovne pogoje in obvezno sodelovanje arhitekta ter spoštovanje avtorskih pravic. **Lastniki in upravniki objektov so dolžni pravilnik obvezno upoštevati, inšpekcijski organi pa po potrebi tudi ukrepati.** Odsotnost zakonskih določil o vzdrževanju objektov in možnostih naknadnega razvoja naselja je vzrok za stihijsko dograjevanje in neustrezno pleskanje fasad ter posledično za razvrednotenje kakovosti naselja.

- **Na osnovi projekta PGD praviloma še ni možno graditi brez dokumentacije za izvedbo (PZI)**. Zato mora zakon jasno določati, da je projektant projekta PGD tudi nosilec projekta za izvajanje (PZI) oz. da z njim soglaša pri končnem preverjanju skladnosti zgrajenega objekta z dovoljenjem za graditev (PGD).

- **Vzpostaviti je potrebno vlogo področnega arhitekta-urbanista ali strokovne službe, zadolžene za strokovno "servisiranje" projektantov** pri pripravi dokumentacije za pridobitev gradbenega dovoljenja oz. za tolmačenje urbanističnih aktov ali svetovanje. **Področni arhitekt-urbanist mora imeti tudi ustrezno vlogo pri nadzoru kakovosti določenega območja.** Imeti mora ustrezne projektantske izkušnje in mora biti zavezan nadzoru strokovne zbornice.

- **Delovanje inšpekcijskih služb je potrebno urediti tako, da bosta obe inšpekciji, gradbena in stanovanjska, dolžni upoštevati pravilnik o dovoljenih posegih** na objektih in se ustrezno odzivati na opozorila stanovalcev in projektanta avtorja.

Tako zastavljena zakonodaja, ki je tipična v razvitejših državah, omogoča, da investitor lahko v relativno kratkem času pridobi dovoljenje za graditev, kar je izhodišče za detajlnejše odločitve o programu in za pridobivanje investicijskih kreditov; hkrati pa je projektantom zagotovljena tudi možnost za postopno in kakovostno obdelavo projekta za realizacijo. Poleg tega pa uvaja tudi pravila, ki naj preprečujejo naknadni stihijski razvoj objektov in razvrednotenje kakovosti naselij.

4.
Opredeliti cilje arhitekturne politike Slovenije in s tem namenom:

- **pripraviti zakon o arhitekturi - kot izhodišče za zaščito javnega interesa na področju grajenega prostora in za izvajanje arhitekturne politike;**

- **bistveno razširiti kakovostno natečajno prakso za pridobivanje arhitekturno-urbanističnih rešitev.**
  Z namenom, da se poveča kakovost naselij, je potrebno pridobivanje arhitekturno-urbanističnih rešitev urejati predvsem na osnovi natečajne ali drugače preverjene kakovosti rešitev.
  Obstoječi Pravilnik o natečajih je potrebno dopolniti tako, da bo vseboval vse aktualne načine pridobivanja rešitev (tudi "variantnih urbanističnih rešitev") na ustrezen transparenten način, kar sedaj večinoma ni urejeno in se pogosto izrablja v škodo kakovosti rešitev. Naročila za številne pozidave naselij se oddajajo brez ustreznih postopkov preverjanja kakovosti, kar se praviloma odraža v strokovno slabih rešitvah. V interesu javnosti je, da se oddaja del za tovrstne projekte rešuje na osnovi natečajnega ali ustreznega transparentnega preverjanja kakovosti rešitev. Ocenjevalne komisije morajo biti sestavljene iz strokovno preverjenih članov z ustreznimi referencami.

5.
Uskladiti Nacionalni program stanovanjske gradnje RS z razvojnimi cilji arhitekturne politike Slovenije in s tem namenom:

- **ustanoviti ustrezno strokovno telo z nalogo, da pripravi analizo stanja in aktualnih potreb - zlasti na področju smotrne, zgoščene družinske gradnje;**

- **pripraviti Nacionalni program razvoja stanovanjske gradnje;**

- **pripraviti večletni program razvojnih natečajev za tipologijo objektov oz. naselij v različnih okoljih.**

6.
Osveščati širšo javnost za kakovost bivalnega okolja z regijskim delovanjem Hiše arhitekture v povezavi s strokovno zbornico in regijskimi centri ter zagotoviti namenska sredstva za izvajanje določenih programov.

Osnovni namen Hiše arhitekture je, da razvija dejavnost v povezavi z regijskimi centri pri obravnavi aktualnih projektov grajenega okolja itd.
Delovanje Hiš arhitekture se deloma sofinancira na osnovi letnega programa in razpisov iz namenskih sredstev države, kakor tudi na osnovi konkretnih dogovorov z mestnimi upravami in drugimi organizacijami.
Zanimiv je francoski način zbiranja namenskih sredstev na osnovi ustreznega % od izdanih dovoljenj za gradnjo.

V zaključku lahko povzamemo, da Slovenija, ki je v opredeljevanju javnega interesa na področju grajenega okolja še vedno v tranzicijskem obdobju, potrebuje nacionalni program razvoja stanovanjske gradnje in zakon o arhitekturi, kar je temeljni pogoj za kakovostni razvoj in za višjo kulturo slovenskega prostora.

Zavedati pa se je potrebno, da je uveljavitev navedenih ciljev dolgotrajni proces, za katerega so zadolženi tako strokovna zbornica kot pristojna ministrstva.

1.0
Skupina arhitektov - Team X in G. Candilis
Predstavitev projektov v izbranih knjigah in na razstavah
Informativni članki v časopisju - naselje Koseze
O sporu z IBT glede avtorstva v Kosezah
Informativni članki v časopisju - Naselje IBT in kare Komenskega Lj.
Strokovni članki

2.0
Razvojno raziskovalne naloge
O mojem pedagoškem delu 1983-1996
Problematika poklica arhitekt in študijskega programa

3.0
O delu skupine za stanovanjsko arhitekturo in razvoj
Publikacija DAL: O tipologiji, raziskovanju in problemih načrtovanja

4.0
Aktivnosti za spremembo zakonodaje po letu 1990
Ustanavljanje IZS - sekcije arhitektov, urbanistov in krajinskih
arhitektov, 1997
Delovanje V IZS: Pobuda za razvojno-natečajni program stanovanjske gradnje
Delovanje v IZS: za ustanovitev samostojne zbornice
Ustanavljanje in delovanje ZAPS
ZAPS - Pobuda za razvojno-natečajni program stanovanjske gradnje, 2005
ZAPS - za spremembo zakonodaje in arhitekturno politiko
ZAPS - bilten zbornice
EU forum - arhitekturna politika in pobude ZAPS

INFORMATIVNE PRILOGE

deutsche bauzeitung

Deutsche Verlags-Anstalt GmbH
Postfach 209, 7000 Stuttgart 1
Einzelpreis DM 7,–
ISSN 0415-5599

E 1569 EX
11/78

Team 10
ein Werk-
bericht von:

A.+P. Smithson
Bakema
Candilis
de Carlo
Erskine
van Eyck
Guedes
R.+R. Pietilä
Richards
Schiedhelm
Wewerka

TEAM X

db BPB

Georges Candilis, 1913-1995

Architecture d'Aujourd'hui, december 1995

ÉCOLE NATIONALE SUPÉRIEURE DES BEAUX-ARTS
ATELIER CANDILIS JOSIC

Je soussigné Georges CANDILIS, Architecte,
18 rue Dauphine à Paris 6e, Professeur à l'École Nationale
Supérieure des Beaux-Arts, certifie par la présente que
Monsieur Victor PUST, fait partie de mon Atelier et participe
activiement et assidûment à ses activités depuis le mois
de Mai 1964.

FAIT A PARIS, LE 15 MAI 1965

POUR VALOIR CE QUE DE DROIT.

ÉCOLE NATIONALE SUPÉRIEURE DES BEAUX-ARTS
ATELIER CANDILIS JOSIC

levo:
TEAM X, skupina arhitektov, ki je v 50-ih in 60-ih letih preteklega stoletja pomembno vplivala na arhitekturno urbanistično oblikovanje grajenega prostora: P. + A. Smithson, Bakema, Candilis, de Carlo, Erskine, van Eyck, Guedes, R. + R. Pietila, Richards, Schiedhelm, Wewerka.

desno:
GEORGES CANDILIS in njegova izjava o delu V. Pusta v njegovem ateljeju.

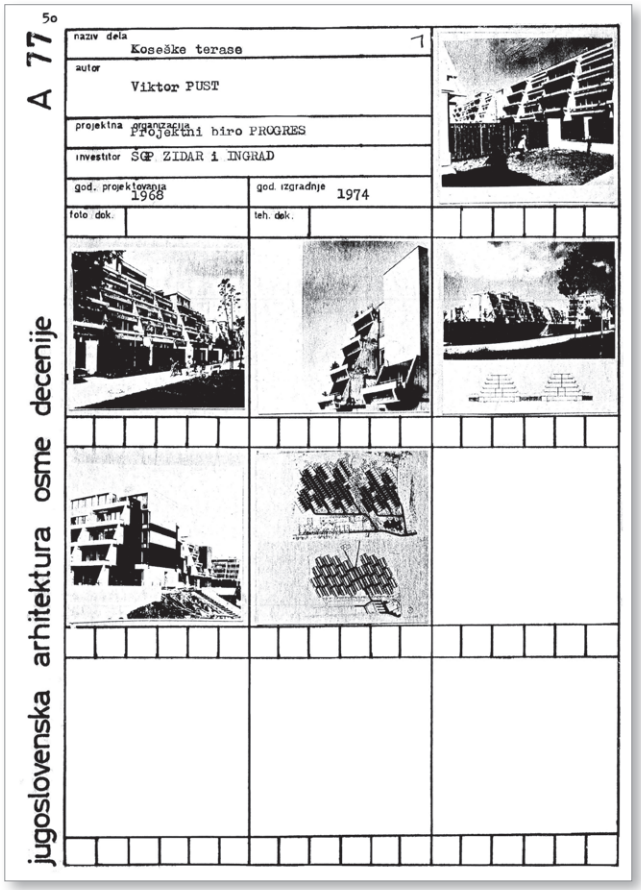

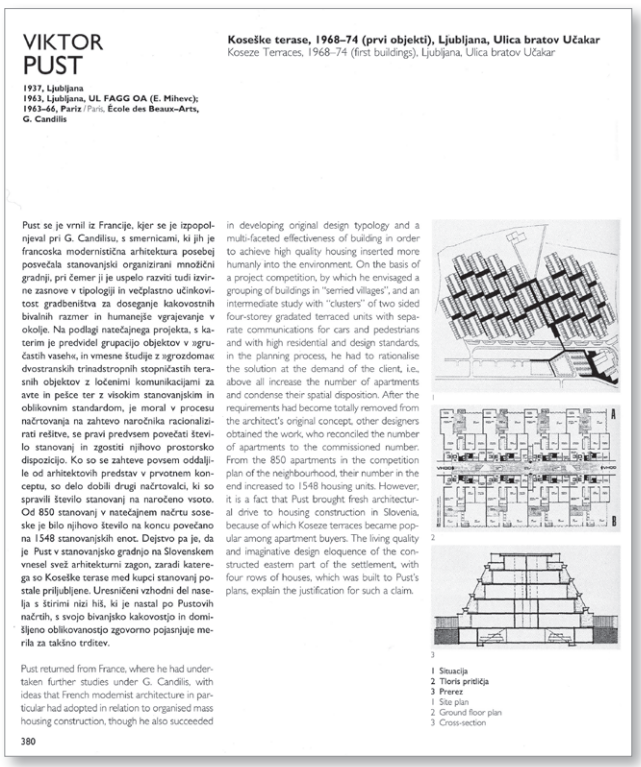

VIKTOR PUST

1937, Ljubljana
1963, Ljubljana, UL FAGG OA (E. Mihevc);
1963–66, Pariz / Paris, **École des Beaux-Arts, G. Candilis**

Koseške terase, 1968–74 (prvi objekti), Ljubljana, Ulica bratov Učakar
Koseze Terraces, 1968–74 (first buildings), Ljubljana, Ulica bratov Učakar

Pust se je vrnil iz Francije, kjer se je izpopolnjeval pri G. Candilisu, s smernicami, ki jih je francoska modernistična arhitektura posebej posvečala stanovanjski organizirani množični gradnji, pri čemer ji je uspelo razviti tudi izvirne zasnove v tipologiji in večplastno učinkovitost gradbeništva za doseganje kakovostnih bivalnih razmer in humanejše vgrajevanje v okolje. Na podlagi natečajnega projekta, s katerim je predvidel grupacijo objektov v »gručastih vaseh«, in vmesne študije z »grozdoma« dvostranskih trinadstropnih stopničastih terasnih objektov z ločenimi komunikacijami za avte in pešce ter z visokim stanovanjskim in oblikovnim standardom, je moral v procesu načrtovanja na zahtevo naročnika racionalizirati rešitve, se pravi predvsem povečati število stanovanj in zgostiti njihovo prostorsko dispozicijo. Ko so se zahteve povsem oddaljile od arhitektovih predstav v prvotnem konceptu, so delo dobili drugi načrtovalci, ki so spravili število stanovanj na naročeno vsoto. Od 850 stanovanj v natečajnem načrtu soseske je bilo njihovo število na koncu povečano na 1548 stanovanjskih enot. Dejstvo pa je, da je Pust v stanovanjsko gradnjo na Slovenskem vnesel svež arhitekturni zagon, zaradi katerega so Koseške terase med kupci stanovanj postale priljubljene. Uresničeni vzhodni del naselja s štirimi nizi hiš, ki je nastal po Pustovih načrtih, s svojo bivanjsko kakovostjo in domišljeno oblikovanostjo zgovorno pojasnjuje merila za takšno trditev.

Pust returned from France, where he had undertaken further studies under G. Candilis, with ideas that French modernist architecture in particular had adopted in relation to organised mass housing construction, though he also succeeded in developing original design typology and a multi-faceted effectiveness of building in order to achieve high quality housing inserted more humanly into the environment. On the basis of a project competition, by which he envisaged a grouping of buildings in "serried villages", and an intermediate study with "clusters" of two sided four-storey gradated terraced units with separate communications for cars and pedestrians and with high residential and design standards, in the planning process, he had to rationalise the solution at the demand of the client, i.e., above all increase the number of apartments and condense their spatial disposition. After the requirements had become totally removed from the architect's original concept, other designers obtained the work, who reconciled the number of apartments to the commissioned number. From the 850 apartments in the competition plan of the neighbourhood, their number in the end increased to 1548 housing units. However, it is a fact that Pust brought fresh architectural drive to housing construction in Slovenia, because of which Koseze terraces became popular among apartment buyers. The living quality and imaginative design eloquence of the constructed eastern part of the settlement, with four rows of houses, which was built to Pust's plans, explain the justification for such a claim.

1 Situacija
2 Tloris pritličja
3 Prerez
1 Site plan
2 Ground floor plan
3 Cross-section

380

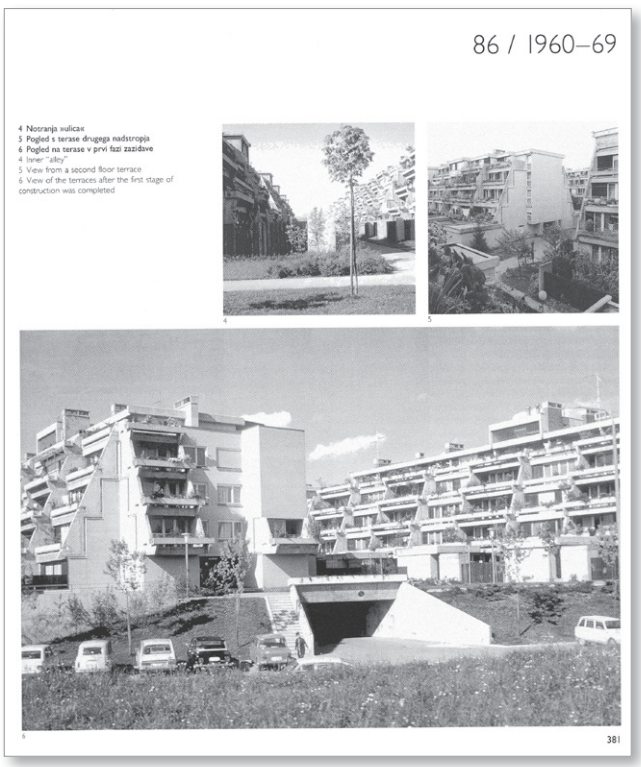

4 Notranja »ulica«
5 Pogled s terase drugega nadstropja
6 Pogled na terase v prvi fazi zazidave
4 Inner "alley"
5 View from a second floor terrace
6 View of the terraces after the first stage of construction was completed

381

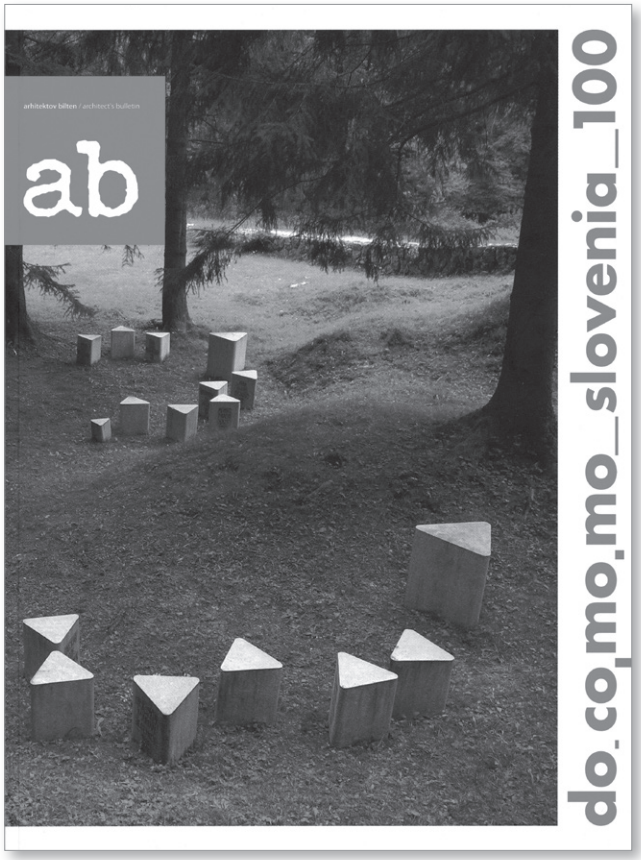

85

Stanovanjska soseska Koseze
Koseze Residential Neighbourhood

Ul. bratov Učakar, Ljubljana, 1968-78
Viktor Pust (1937)

Stanovanjska soseska Koseze na severu Ljubljane je kompromis med gostoto naselitve zelene soseske atrijskih hiš Murgle na zahodu ter visoko in gosto zazidavo soseske Ruski car na vzhodu in je ob svojem nastanku ponudila nov koncept bivanja v mestu. Ob upoštevanju strukturalističnih in brutalističnih parametrov oblikovanja je, pod vplivom J. Candilisa, arhitekt prvotno naselje načrtoval bolj humano, v manjši gostoti gručastih oblik, vendar je zaradi težnje investitorjev po čim bolj smotrni izrabi prostora končni rezultat precej togo, diagonalno nizanje 35. štirinadstropnih blokov v širino in dolžino, s skupno povezovalno avenijo v sredini, ki usmerja pogled proti Kamniškim Alpam. Parter ob aveniji je javnega značaja, kjer so banka, pošta, lekarna in lokali. Bloki so terasasto zasnovani s pritličnimi atriji in centralnimi hodniki. Stanovanja so orientirana proti vzhodu ali zahodu. Odlikuje jih bogata vegetacija in smotrna organizacija. Parkirni prostori in garaže so v kletni etaži, s čimer je parter na voljo pešcu.

The residential neighbourhood Koseze, in the north of Ljubljana, is a compromise between the population density of the green Murgle neighbourhood in the west and the tall and dense development of the Ruski car neighbourhood in the east. At the time of construction, it offered a new concept of city dwelling. Taking into account Structuralist and Brutalist design parameters, and under the influence of G. Candilis, the architect's early designs stipulated a more human-scale neighbourhood with a lower density of clustered forms. Due to pressure from the investors to make the most of the space, however, the end result was a rather rigid, diagonal sequencing of 35 five-storey residential blocks. The common connecting avenue in the middle directs the view towards the Kamniške Alps. The ground floors along the avenue are public, housing a bank, a post office, a pharmacy and other commercial establishments. The blocks are of terraced design with central corridors. The flats on the ground floor have gardens, while the orientation of the flats is east or west. They are distinguished by rich greenery and rational organisation. The car parks and garages are on the underground floor, leaving the entire ground floor to pedestrians.

146

© Janez Kaišnik, vir: Stane Bernik

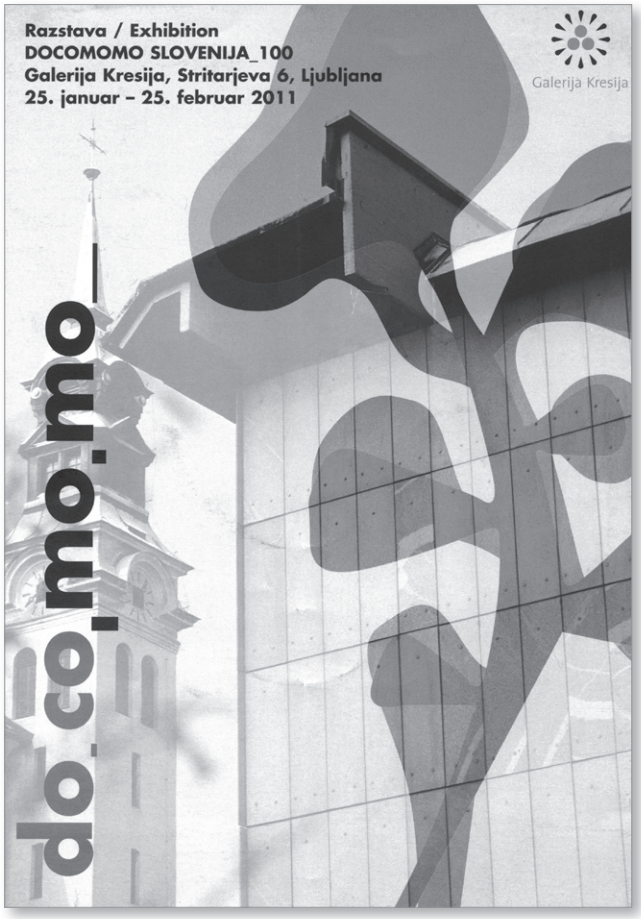

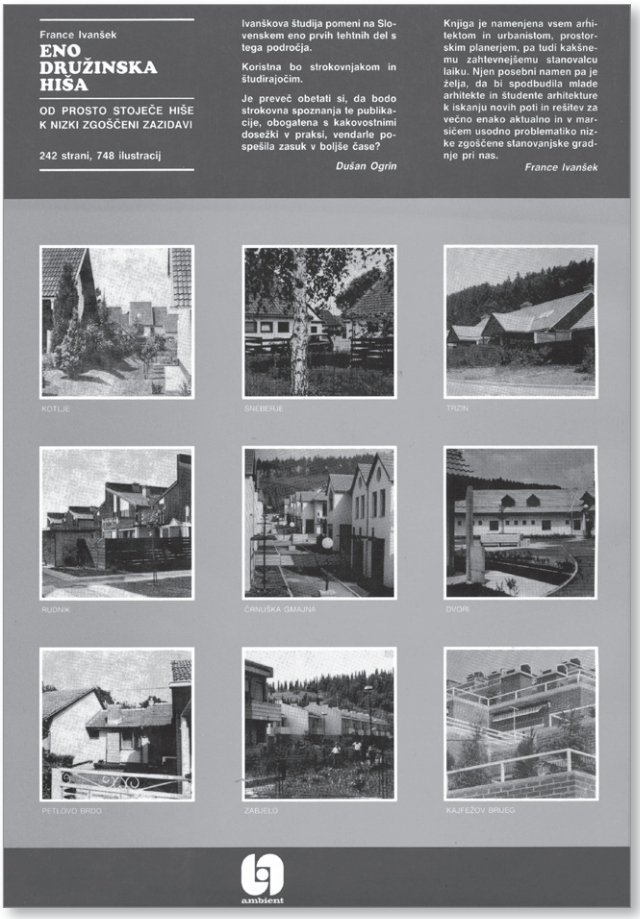

Atriji v „vaseh“ skriti očem

V Kosezah pri Ljubljani bo strnjeno naselje individualnih hišic

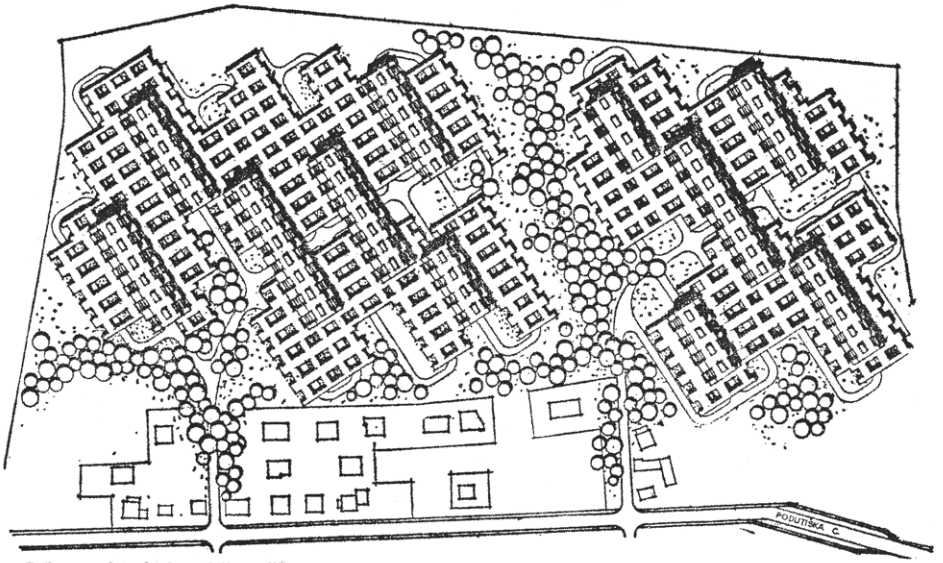

Prihodnje leto bodo začeli graditi v Kosezah in Draveljski gmajni novo stanovanjsko naselje. Projekti so razgrnjeni v avli stavbe občinske skupščine Šiška. Vzbudili so precejšnje zanimanje in si jih je doslej ogledalo že precej Ljubljančanov. Zaprosili smo ing. arhitekta Viktorja Pusta, ki je s sodelavci naredil načrt o zazidavi, da nam je o tem povedal nekaj več.

»Naselje bo kolektivna zazidava, ki pa bo nekoliko drugačna, kot smo je vajeni. Na območju nad Podutiško cesto bomo zgradili dve vasi, v vsaki bo po štiristo stanovanj. Namesto blokov bo zgrajeno strnjeno in zaključeno naselje — vas. V njej bodo hišice, različnih velikosti in tipov. Seveda bodo tudi cene teh hišic različne. Naselje bo združevalo po svoji organiziranosti prednosti mesta ter udobje vasi s privatnimi vrtovi in mnogimi zelenicami.

»Vsaka hiša bo imela enega ali dva vrtova v obliki atrija. Vrtovi, ki so sicer manjši kot običajno, so nekakšen podaljšek stanovanja in so namenjeni predvsem intimnosti posameznega stanovanja ter gojenju cvetja. Stanovanjska površina hiš bo različna, od 70 do 100 kvadratnih metrov, s parcelami od 90 pa do 150 kvadratnih metrov. Cene pa se ne bodo dosti razlikovale od cen stanovanj v bloku.«

»Menim,« je nadaljeval projektni ing. Viktor Pust, »da se lahko družabni kolektivni odnosi normalno razvijajo v nekem naselju šele tedaj, ko je zagotovljena intimnost posameznih stanovanj,« je končal sogovornik, inženir Pust.

BRANKO PODOBNIK

Delo, 1968

Torek, 25. junija 1968

Naselje za deset tisoč ljudi

Zraslo bo v Kosezah in Draveljski gmajni - Nagrada projektantom

LJUBLJANA, 24. jun. Potem ko so bili v pritličju občinske stavbe Ljubljana-Šiška nekaj dni na ogled vsi trije elaborati zazidalnih načrtov za območje Draveljske gmajne in Kosez, so se pred dnevi ponovno sestali člani sveta za urbanizem in predstavniki sklada za ureditev zemljišč, da bi izbrali najboljši elaborat.

Ureditev Draveljske gmajne in Kosez — področja, ki je najbolj zanimivo za individualno gradnjo na območju mesta Ljubljane so z natečajem zaupali Ljubljanskemu urbanističnemu inštitutu SRS in projektivnemu podjetju »Progres«. Strokovna komisija se je odločila, da podeli posebno nagrado projektu »Progresa«, za izvirno rešitev.

Dipl. arch. ing. Viktor Pust, glavni projektant nagrajenega elaborata je povedal, da je skupini, ki je pripravljala projekt, bilo poglavitno vodilo — priti do najpopolnejših rešitev z urbanističnega in arhitektonskega vidika, obenem pa morajo hiše biti cenene in udobne. Osnovna karakteristika njihovega projekta, s katerim so predvideli na območju Kosez in Draveljske gmajne naselje za več kot deset tisoč stanovalcev, so majhne parcele dostopne tudi tistim, ki imajo majhne prihranke. Da bi bila gradnja še cenejša, je po tem načrtu pri gradnji individualnih hiš predvidena dvakratna izraba ločilnih zidov med sosedi. Ob tem pa si je skupina, ki je bila za projekt nagrajena, prizadevala še za dober videz celotnega naselja.

Z gradnjo samo bodo na tem področju začeli prihodnjo pomlad, ob upoštevanju zazidalnih načrtov vseh treh projektantskih ustanov. V Kosezah in Draveljski gmajni bodo dobili 2.300 stanovanj.

D. V.

Delo, 25. 6. 1968

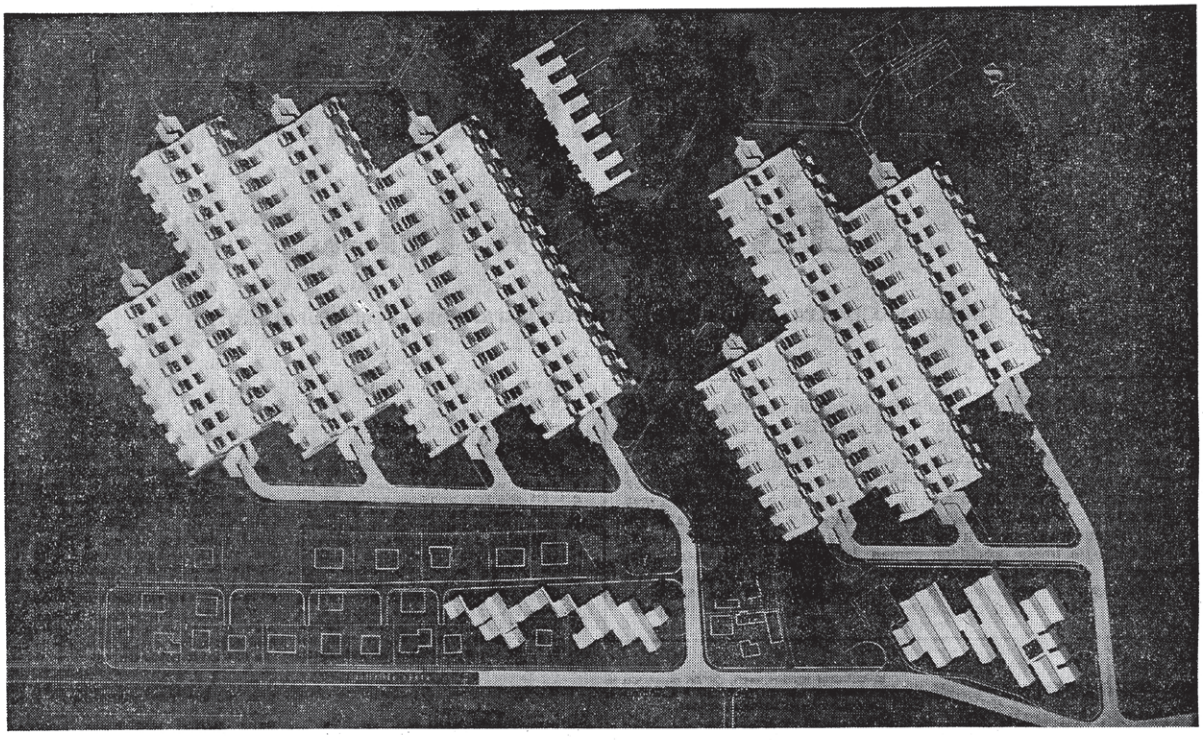

Stanovanja

Strnjeno naselje v Kosezah

Aktualen načrt arhitekta Viktorja Pusta

Kakšna naj bodo stanovanja za jutrišnjega kupca? To je bila temeljna misel, ko smo iskali podatke, kaj in kako bomo v Sloveniji gradili v bližnji bodočnosti. Med najaktualnejšimi je vsekakor načrt »Progresa« za kompleks bločne zazidave ljubljanskega otoka Koseze. Zato smo se odločili za pogovor z arhitektom Viktorjem Pustom, ki je privolil v polemično razpravo o stanovanjski arhitekturi.

Ali ne opažamo v njej premalo oblikovalne »fantazije«, zlasti če primerjamo naše načrte z vsebinsko enakimi načrti po svetu? Ali ni v slovenski javnosti premalo razprav o oblikovanju stanovanjskih naselij?

To sta bili prvi vprašanji pogovora, ki naj bi razgrnil številne probleme, tako malo znane slovenski javnosti pa vendar tako aktualne.

— O oblikovanju stanovanjskih naselij zares govorimo premalo polemično. Mnogi mislijo, da zaradi finančnih omejitev ekonomična ali socialna stanovanjska gradnja ne nudi toliko oblikovalnih možnosti, hkrati pa ne vidimo, da obsega morda 90 odstotkov gradnje sploh in s tem predstavlja najbolj aktualni problem za vse, saj vpliva neposredno na zadovoljevanje potreb posameznika in na oblikovanje vrste socialnih kontaktov kake skupnosti.

— Kateri so poglavitni činitelji, ki se vam zde bistveni pri oblikovanju naselij?

— Stanovanjsko oblikovanje je tesno povezano s povpraševanjem na tržišču, ki pa se pri nas šele razvija in ki zahteva glede na večino potreb ekonomično in organizirano gradnjo. Zavedati pa se moramo, da je tudi ekonomičnost relativna, zakaj to, kar je ekonomično za nekoga, je preslabo za drugega. Pred načrtovanjem stanovanj bi bilo potrebno podrobno analizirati, kateri sloji ljudi so potencialni kupci za ta ali oni del, kar bi nemalo pripomoglo k pravilni oceni strukture stanovanj in pri upoštevanju resničnih potreb in želja usmerjalo stanovanjske raziskave. Z druge strani pa je potrebno, da tudi zasnova objekta samega dopušča prilagoditev različnim željam kupcev.

— Kateri problemi usmerjajo raziskavo?

— Stanovanjski problem je spričo tržišča postal aktualen in postavlja vprašanja, kako čimbolj zadovoljiti večino potencialnih kupcev v njihovih temeljnih bivalnih zahtevah — intimnosti, urejenem garažiranju in podobno — vse za ekonomsko sprejemljivo ceno. Res je, da je ekonomičnost v precejšnji meri odvisna od organizirane gradnje posameznih objektov, od programiranja na več let in serije, vendar nam upoštevanje različnih faktorjev ne dovoljuje, da vedno ostanemo samo v teh okvirih. Ekonomičnost je odvisna od bolj ali manj uspešne raziskave celotne racionalizacije in organiziranosti naselja, od principa grupiranja in instalacij, od enostavnosti gradnje, prilagodljivosti potrebam in željam na tržišču v posameznih fazah gradnje in podobno. Seveda tako zastavljen stanovanjski problem presega okvir oblikovanja naselja s posameznimi ločenimi tipi stolpnic, blokov in stolpičev, ki so z ene strani samo urbanističnega, z druge pa samo arhitektonskega pomena. Reševanje teh problemov zahteva skupen projektno ali arhitektonsko-urbanistični prijem in kot tak nakazuje potrebo po izraziti stanovanjski raziskavi oziroma usmeritvi ali specializaciji.

— Kakšna so izhodišča pri projektiranju strnjene zazidave v Kosezah?

— Intimnost in udobnost stanovanj, tako pritličnih atrijskih kot etažnih, zastrtih od pogledov sosedov, s širokim podaljškom dnevnih prostorov na zelenje terase ali vrta. Koncentracija, izraba zemljišča, ki pa seveda ne gre na škodo intimnosti, in enostaven način montažne gradnje, saj je lahko celotna faza — stanovanjska grupa 120 do 220 stanovanj z ulico in garažami — zgrajena z eno samo žerjavno progo, kar zagotavlja ekonomičnost. Nadaljnje izhodišče je prilagodljivost strukture stanovanj trenutnim potrebam tržišča, tako glede velikosti stanovanj ali števila etaž, in možnost, da vsebuje vsaka stanovanjska enota vse različne tipe stanovanj. To se pravi, da velikost, oprema in standard stanovanj niso določeni za vse naselje, za obdobje, ko bodo zidali šele kasneje, temveč se lahko z istimi elementi v nekaj letih med gradnjo spreminjajo glede na povpraševanje in trenutne potrebe kupcev. Spremeni se lahko tudi število etaž od treh na dve ali pa lahko napravimo v naselju celo kombinacijo »bloka« s pritličnimi ali enoetažnimi hišami, če je za to večji interes, a seveda ob upoštevanju osrednje urbanistične organizacije glede garaž, ulic, gradbenih črt ipd.

— Torej lahko sklepamo, da zagotavlja kupcu kar katalog možnosti intimnih, velikih ali malih stanovanj, etažnih ali pritličnih-atrijskih hiš?

— To je podlaga in vodilo omenjene zazidave, z drugimi besedami — to ni zazidava posameznih ločenih blokov, ki skupaj z garažami sestavljajo naselje, temveč organizirana strnjena vas ali struktura, trietažna z obširnim katalogom možnosti za zadovoljitev kupcev, tako glede tipov stanovanj kot višine objekta.

— In kakšen je namen naselja v Kosezah?

— Z naseljem hočemo omogočiti pri nas na stanovanjskem tržišču celotno organizirano naselje s pokritimi parkirnimi garažami in ločenimi ulicami za pešce. Naselje, čeprav je bločno, ne odseva tistega slabega aspekta, ki ga imajo pogosto »socialna« stanovanja, pač pa ima vso zagotovljeno intimnost, udobje in del privatnega zelenja ter določen standard za ekonomsko sprejemljivo ceno.

— Temelj za dosego cilja — za ekonomično gradnjo je vendar njena organiziranost?

— Seveda se moramo zavedati, da je uspešnost takšne akcije odvisna od skupnih naporov in sposobnosti tako projektantov kot izvajalcev in prodajalcev ali organizatorjev. Treba je najprej zgraditi del »bloka«, vendar v celoti z garažami in ulico, mu detajlno opremiti nekaj tipov stanovanj in pokazati kupcem, da se odločijo. Vendar pri vsem tem žal ne manjka tudi takih mnenj, ki že v naprej pesimistično ocenjujejo, češ da se slovenski kupci raje odločijo za tradicionalno gradnjo, za tisto, ki jo že poznajo in podobno. Ne vem, ali smo že napravili, čeprav v naših skromnih razmerah kakšno resnejšo raziskavo tržišča, da bi tako lahko ugotovili, kaj si pravzaprav želi bodoči kupec? Ali ni v takšnem komentiranju preveč improvizacije? Vprašanje je, če so ljudje res toliko neobčutljivi za svoje bivanje v stanovanju, za intimnost in ekonomičnost, zato bi bilo prav, da raziščemo njihove želje in potrebe ter spregovorimo več o problematiki oblikovanja stanovanjskih naselij.

ACO PASTERNJAK

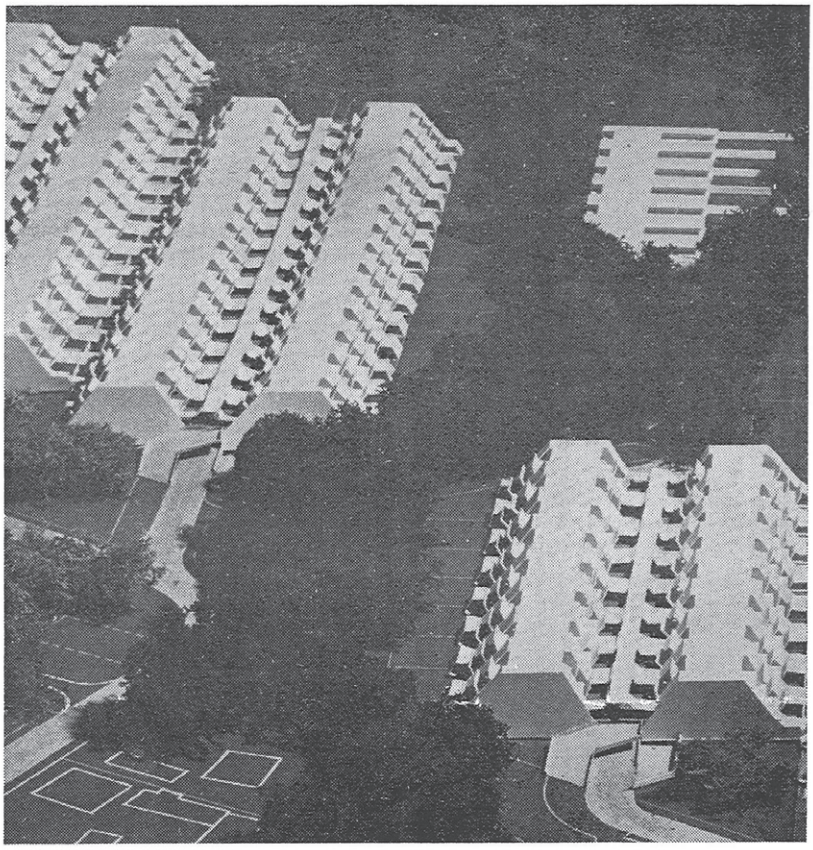

Maketa naselja bodočnosti v Kosezah. Posamezni objekti so smele kombinacije blokovne gradnje, v katerih bo vsako stanovanje enota ločena od ostalih stanovanj. Stanovanja bodo imela vse značilnosti atrijske hiše z zaprtimi terasami. Na razmeroma majhnem prostoru bo na tak način dosežena precejšnja gostota prebivalstva ob istih udobnostih, ki jih nudijo le individualne gradnje.

Javna tribuna, glasilo SZDL Občine Ljubljana - Šiška, št. 74, marec 1969

REZERVIRANO ZA STANOVANJSKO GOSPODARSTVO STANDARD

Šiška včeraj, danes, jutri

Stanovanjsko gospodarstvo Standard je odprlo v novih poslovnih prostorih ob Celovški cesti v Ljubljani zanimivo urbanistično razstavo, ki prikazuje stanovanjske in druge gradnje v Šiški v naslednjih petih letih

V ponedeljek smo v novih poslovnih prostorih Stanovanjskega gospodarstva Standard v Šiški ob Celovški cesti v Ljubljani odprli izredno zanimivo urbanistično razstavo pod naslovom »Šiška včeraj, danes, jutri«.

»Organizacija te razstave sovpada z začetkom gradnje enega največjih stanovanjskih naselij v Kosezah in Draveljski gmajni, kjer bo poleg bločne gradnje močno zastopana tudi gradnja individualnih družinskih stanovanjskih hišic«, je povedal Miroslav Pleša, ko je odprl omenjeno razstavo.

Dejstvo, da se je po spremembi financiranja gradnje stanovanj pri nas močno povečalo zanimanje za gradnjo družinskih stanovanjskih hiš, sta upoštevala tudi Skupščina občine Ljubljana-Šiška in sklad za komunalno urejanje zemljišč. Obe instituciji sta se zato odločili izdelati potrebno urbanistično dokumentacijo za izgradnjo novih stanovanjskih sosesk, in sicer v Kosezah in Draveljski gmajni z 2.600 stanovanjskimi enotami, pri Stari cerkvi v Šiški z blizu 16.000 kvadratnimi metri poslovnih prostorov in sosesko v Dravljah z blizu 400 stanovanjskimi enotami. Pojasniti pa je treba, da je soseska SS-6 v Šiški nasproti remize že v gradnji in je v njej od blizu 2.700 stanovanj zgrajenih že skoraj polovica

SKRBNE PRIPRAVE

Vse priprave za stanovanjsko in drugo gradnjo v omenjenih soseskah so bile opravljene s kar največjo skrbnostjo«, je zatrdil Miroslav Pleša, direktor Standarda, »kajti take vrste zemljišč v bližini središča Ljubljane prav gotovo ne bo več na voljo. Za gradnjo individualnih stanovanjskih hišic sta zlasti pomembni soseski Koseze in Draveljska gmajna.«

Mimo tega, da smo na razstavi videli zelo podrobne načrte o obeh omenjenih soseskah, je treba ob tej priložnosti povedati, da je urbanistični inštitut SRS do konca februarja lani na osnovi podatkov o nosilnosti tal, o višini talne vode in drugem že izdelal podroben zazidalni program za gradnjo obeh sosesk. Zavod za raziskavo materiala in konstrukcij v Ljubljani pa je do maja lani opravil raziskavo tal s sondiranjem in tako ugotovil nosilnost tal v posameznih soseskah, višino talne vode ter potresnost zemljišča. Na osnovi teh raziskav je sestavil predlog, kakšne stavbe naj bodo vključene v zazidalne načrte. In da bi bilo kar največ pobud za ekonomično gradnjo sosesk, je sklad za komunalno urejanje zemljišč pri občini Šiška naročil, za vsako sosesko po tri zazidalne predloge, ki so jih izdelali Ljubljanski urbanistični zavod, Urbanistični inštitut SRS in Projektivno podjetje Progres Ljubljana. Te predloge pa so nato proučili posebna strokovna komisija, svet za urbanizem Skupščine občine Ljubljana-Šiška, občani in naročniki posameznih parcel na tem območju.

Za tem je svet za urbanizem predlagal Skupščini občine Ljubljana-Šiška, da se izdela dokončni zazidalni načrt za Koseze po variantah Urbanističnega inštituta SRS in Projektivnega podjetja Progres, za Draveljsko gmajno pa je predlagal, da v celoti potrdi varianto Ljubljanskega urbanističnega zavoda. Ta predlog je skupščina občine Ljubljana-Šiška odobrila in predlagala Mestnemu svetu Ljubljana, ki ga je tudi že sprejel.

UPOŠTEVANE ŽELJE NAROČNIKOV

Pri izdelavi izvedbenega zazidalnega načrta za Koseze, glavnih projektov komunalnih naprav so sodelovali: Urbanistični inštitut SRS, projektantska skupina KD pri Urbanističnem inštitutu SRS, Progres Ljubljana, vsa komunalna podjetja v Ljubljani, podjetje Elektroprojekt, Zavod za raziskavo materiala in konstrukcij Ljubljana, Rast Ljubljana in geodetska služba Stanovanjskega gospodarstva Standard.

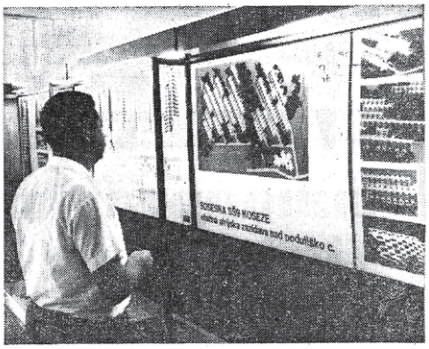

Kot je še povedal direktor Standarda Miroslav Pleša, so vsi projekti v največji meri upoštevali želje naročnikov glede zasnove stanovanjskega prostora in pravi tako glede hortikulturne ureditve zunanjega prostora. Skrbno urejeni vrtovi okoli individualnih stanovanjskih hiš bodo bodočim lastnikom nudili poleg dodatnega dohodka tudi možnost rekreacije v prostem času. Tudi projektant blokov se je pri uresničitvi svoje zamisli skušal približati željam bodočih stanovalcev, saj njegovi načrti predvidevajo gradnjo večjih teras in atrijskih vrtov.

»V zvezi s pripravami za gradnjo novega naselja sem dolžan poudariti, da je Kreditna banka in hranilnica Ljubljana nudila naši delovni organizaciji posojilo za pripravo zemljiškega kompleksa in da je pripravljena pomagati tudi pri opremljanju zemljišča s komunalnimi napravami individualne in kolektivne porabe«, je še dodal Miroslav Pleša. Za tem pa je poudaril:

»Namen razstave Šiška včeraj, danes, jutri je tudi v tem, da občane seznani, kako se bo v prihodnjih petih letih razvijala stanovanjska in poslovna gradnja na območju občine in da med strokovnjaki s področja projektiranja, operativnega izvajanja del vzbudi interes za racionalno gradnjo tega naselja. Z razstavo smo tudi želeli pokazati gradbeni javnosti potrebo po kvalitetni in racionalni stanovanjski gradnji pri nas«.

Z.

Delavska enotnost, 2. 8. 1969

Urbano vrtičkarstvo kot družbeni in ekonomski kapital

Urbano vrtičkarstvo nima le vizualnih, temveč tudi okoljske in ekonomske učinke.

Neža Mrevlje

Zavod Bunker, ki ga poznamo po organizaciji kulturnih prireditev, izvaja tudi projekte, v katere neposredno vključuje lokalno skupnost. Letos se v sklopu projekta Vrt mimo grede ukvarja z urbanim vrtičkarstvom, v projektu pa preizkušajo nove oblike sodelovanja in iščejo nove načine pridelovanja ter možnosti alternativnih ekonomij znotraj urbanih okolij. V Bunkerju so namreč prepričani, da je problematika trajnosti in ekologije tudi v umetnosti tema prihodnosti.

Projekt Vrt mimo grede goji idejo urbanega vrtičkarstva in socialnih urbanih prostorov. »Na podlagi študije v mestni četrti Tabor, v katero je globoko umeščen tudi Zavod Bunker, se je pokazalo, da ljudje četrti pogrešajo predvsem zelene površine in kvalitetno druženje, ki ni vezano na potrošništvo. Odgovor na pomanjkanje zelenega v mestu vidimo v tem, da sčasoma obogatimo obstoječe zelenice, na okenskih policah, balkonih, strehah, dvoriščih in degradiranih površinah pa ustvarimo raznolike vrtičke in gredice. Snovanje projekta bo tako temeljilo na ekološkem pristopu negovanja vrtičkov, sajenju avtohtonih vrst in seznanjanju s permakulturo,« so zapisali v Bunkerju. Dva od dogodkov Vrt mimo grede se bosta zgodila tudi danes oziroma prihodnjo soboto pred Pionirskim domom. Skupina krajinskih arhitektk in urbanistk Pazi!Park je z **Maticem Severjem** iz podjetja Trajnice Carniola zasnovala delavnico Paz!lonček v sklopu koncepta 3P, ki temelji na principu: Prispevaj, predelaj, prihrani. Vizija tega koncepta je krepitev kakovosti življenja v soseskah, kjer preko lokalnih centrov potekajo izmenjave izkušenj, znanj in dobrin. Že od konca maja na verandi Pionirskega doma zbirajo odslužene cvetlične lončke, na otroških delavnicah Pionirskega doma pa so jih prenovili. Na sobotnih delavnicah se tako lahko udeležite sajenja zelišč in začimb v prenovljene lončke, izmenjujete lahko že zasajene rastline ali pa si le izberete lonček in ga odnesete domov. »Urbana vrtna tovarna« bo z zasajenimi lončki na okenskih policah nudila zgled in navdih za nadaljnjo ozelenitev ter ureditev okenskih polic oziroma »minivrtov« v soseski. Spremljajoča ideja projekta je opozoriti na pomen urbanega vrtičkarstva, ki pa nima le vizualnih, temveč tudi okoljske in ekonomske učinke, opozarjajo organizatorji delavnice. Skupina Pazi!Park prepoznava načelo 3P kot enega izmed pomembnih vidikov pri urejanju prostora. Njeni člani so dejavni v načrtovanju in urejanju odprtega prostora, urbanizmu in prostorskem planiranju. »V skupino nas povezuje namen, da pri svojem delu spodbujamo uporabnike odprtega prostora, da razmišljajo o pomenu prostora v vsakdanjem življenju in da pri urejanju prostora sodelujejo s stroko. Eden od osnovnih principov urejanja prostora je sodelovanje in vključevanje prebivalcev. Učinki pa so večplastni,« še pravijo v skupini Pazi!Park.

Dobro jutro, brezplačnik, 10. 7. 2010

Tudi to je Ljubljana

Koseški balkonski kurnik

Ne ukrepajo upravniki, prav tako ne gradbeni inšpektorji – Širitve na račun sosedov – Stanovanje pridobi od deset do več deset kvadratnih metrov – Več kot polovica balkonov v Kosezah zastekljenih

LJUBLJANA – Dokazovanje črnih gradenj pogosto zahteva dolgotrajno in temeljito proučevanje dokumentacije, obstajajo pa primeri, ko je zidava že na pogled nepravilna, vendar tako za prve kot druge velja, da se gradbeni inšpektorji vse premalokrat odzovejo s hitro odločbo o rušitvi. Veliko takih nezapletenih, zelo očitnih primerov črne gradnje lahko najde vsak, ki se sprehodi po Ulici bratov Učakar, kjer so lastniki stanovanj v približno treh desetletjih pozidali toliko balkonov, da naselje ponekod bolj spominja na hongkonško četrt kot pa na kraj, kjer vladata zakon in gradbeni red. Nekateri mu zaradi zanikrne podobe pravijo kar koseški kurnik.

Tistih, ki bi morali ukrepati, ni malo, lastniki stanovanj, ki so jim sosedje s povečanjem svojih bivališč vzeli svetlobo, povečali požarno ogroženost ali nepridipravom olajšali vstop v sosednje stanovanje, ogorčeni opozarjajo na neukrepanje tamkajšnjih hišnih upravnikov. Ti gradbene spremembe na poslopjih redno spremljajo, očitne so tudi laikom, toda od etažnih lastnikov, ki nedovoljeno širijo svoja bivališča, pogosto ne zahtevajo ničesar ali pa se zadeva konča z medlim pozivom, naj zasteklitev balkona odstranijo.

Več kvadratov, višja cena

Prvi poklicani za ukrepanje so seveda gradbeni inšpektorji. Če bi se le sprehodili po omenjenem naselju, bi zlahka našteli več ducatov kršitev, vendar tega doslej niso storili. Omenjene črne gradnje namreč škodujejo sosedom – poleg tega, da jim jemljejo svetlobo, nekateri pravno podkovani občani menijo, da gre tudi za motenje posesti, in so trdno prepričani o starem reku, da pri nas pravna država ne deluje. Črnograditelji so si s posegi namreč povečali kvadraturo stanovanj, ki se zato seveda dražje prodajajo. Z zasteklitvijo balkona lahko pridobijo kakih dvanajst kvadratnih metrov, še posebej dober iztržek pa tako ustvarijo lastniki stanovanj na vrhu stavb – velik balkonski prostor tam omogoča povečanje stanovanjske površine tudi za več deset kvadratnih metrov.

Na nekaterih večstanovanjskih stavbah v Kosezah je več kot polovica balkonov zastekljenih ali obzidanih z opeko, s tem pa se je povečala uradna kvadratura stanovanja.

Za ukrepanje proti črnograditeljem sicer ni omejitev – inšpektor lahko postopek začne kadarkoli ter v njem zahteva odstranitev gradnje in vzpostavitev prejšnjega stanja. Izjema so stavbe, zgrajene pred letom 1967, vendar le, če se jih uporablja, če se njihova namembnost ni spremenila in če so po predpisanem postopku vpisane v zemljiški kataster in kataster stavb. Prav tako so izjema stavbe, katerih lastniki so leta 1993 izkoristili Jazbinškov zakon in svoje črne gradnje prijavili ter vplačali zahtevano vsoto.

SAMO PETANČIČ

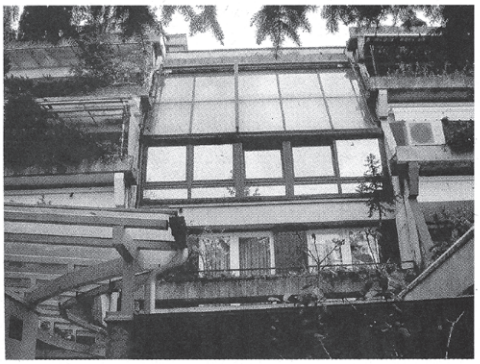

S ČRNO GRADNJO DO VEČJE VREDNOSTI STANOVANJA FOTO SAMO PETANČIČ

SO KOSEZE ZA INŠPEKTORJE PREDALEČ? FOTO SAMO PETANČIČ

Delo, 6. 10. 2010

Pojasnila v zvezi s prilogami:

1.
O SPORU Z IBT - izdelovalcem izvedbene dokumentacije objektov v Kosezah glede avtorstva projektov
Ko je v letu 1979 prišlo do objave projekta Koseze (od natečajne rešitve do realizacije I. faze) v reviji SINTEZA, je uprava IBT naslovila uredniku revije dopis, v katerem je nasprotovala objavi o mojem avtorstvu.
Direktor Projektive, pravnik, je sporočil, da navedeni avtor ni sodeloval pri izdelavi projektov in da bodo, v skladu z "našo pozitivno zakonodajo", zahtevali objavo teksta, ki ga bodo dostavili naknadno.

Urednik Stane Bernik je v odgovoru sporočil, da preden karkoli stori v zvezi z dopisom, želi, da IBT poda pojasnila na vse točke v prilogi, ki jih navaja arh. V. Pust, avtor arhitekture "Koseške terase" (s kompletno dokumentacijo) - sicer pa, da je zanj "kot umetnostnega zgodovinarja in likovnega kritika zadeva več kot na dlani".
IBT na dopis SINTEZE ni odgovoril.

2.
O DOPISU IBT na UO PREŠERNOVEGA SKLADA v zvezi z mojo kandidaturo za nagrado
V letu 1989 sem bil seznanjen, da je Uprava IBT že leta 1983, ko sem bil med kandidati za nagrado Prešernovega sklada za področje stanovanjske gradnje (čeprav za drug projekt), naslovila dopis oz. mnenje na Upravni odbor sklada, v katerem je ugovarjala moji kandidaturi zaradi spora v zvezi z avtorstvom objektov v Kosezah. V dopisu je navedla, da sem sicer avtor zazidalnega projekta - ne pa terasastih objektov.

Ker je bilo možno, da je IBT naslovil podobne dopise na UO Prešernovega sklada tudi kasneje, v letu 1988 in 1989, ko sem bil ponovno med predlaganimi kandidati za nagrado, sem posredoval na UO sklada svoje pojasnilo v zvezi s tem dopisom.

Toliko v informacijo o tedanjih razmerah v zvezi z avtorstvom in o "naši pozitivni zakonodaji", ki je ločevala načrtovanje ali oblikovanje na urbanistični in gradbeni oz. projektantski del, pa tudi o stanju na področju spoštovanja etičnega kodeksa med arhitekti.

3.
O VABILU prof. U. KULTERMANNA (USA) v zvezi s pripravo njegove knjige
Po objavi projekta Koseze v SINTEZI me je urednik revije Stane Bernik seznanil, da se je na obisku v uredništvu prof. Udo Kultermann iz Washington University zanimal za moje projekte v zvezi s knjigo, ki jo pripravlja o arhitekturi.
V dopisu, ki sem ga prejel nato, me je povabil, da mu posredujem projekte.
Na pismo žal (zaradi različnih okoliščin) nisem odgovoril in projekt Koseze ni bil vključen v njegovo knjigo.

45/79

IBT — INDUSTRIJA, LIVARSTVO IN MONTAŽE
PROJEKTIRANJE IN INŽENIRING
IZVOZ-UVOZ
TRBOVLJE n. sol. o.

IBT TOZD PROJEKTIVA

Gimnazijska c. 16 • 61420 Trbovlje • ☎ 821-422 • IBT Trbovlje • Telex: yu ibt 35127

Tov.
Stane BERNIK
glavni in odgovorni urednik
Erjavčeva 15/1
61000 LJUBLJANA

Naš znak: 3- dir.AK/MH Vaš znak: Trbovlje, 22.1.1979

Predmet: Koseške terase v Ljubljani - objava

v SINTEZI, reviji za likovno kulturo, štev. 38, 39, 40/1977 ste na straneh 90 - 93 objavili članek arhitekta Viktorja Pust-a pod naslovom "Koseške terase v Ljubljani"

V zvezi z objavljenim člankom vam sporočamo, da avtor članka navaja netočne podatke s tem, da prikazuje sebe kot avtorja projektov. Tov. Viktor Pust pri projektih ni sodeloval, prav tako izkrivljeno prikazuje tendence investitorja pri tej gradnji ter vlogo dejanskih projektantov realizirane soseske.

Zahtevali bomo v skladu z našo pozitivno zakonodajo, da v reviji SINTEZA objavite naš tekst, ki ga bomo naknadno dostavili. Kot avtorji projektov nismo zainteresirani in ne dovolijemo v bodoče kakršnokoli publiciranje ali udeležbo na razstavi ali druge oblike objavljanja gradiva, ki se nanaša na "Koseške terase".

S tovariškimi pozdravi.

IBT
TOZD projektiva
Direktor
ALOJZ KRAMLJAK, dipl. iur.

45 27.3.1979

IBT TOZD PROJEKTIVA
tov.direktor Alojz Kramljak,dipl.iur.
6142o T r b o v l j e

Spoštovani tovariš direktor!

Predno karkoli storim v zvezi s vašim dopisom z znakom 3- dir.AK/MH z dne 22.1.1979 želim, da ste pojasnila na vse točke, ki jih navaja srh. V. Pust, avtor arhitekture "KOSEŠKE TERASE" v Ljubljani. Do takrat kot glavni in odgovorni urednik revije Sinteza ne morem ničesar ukrepati. Zame kot umetnostnega zgodovinarja in likovnega kritika pa je zadeva več kot na dlani.

V prilogi vam pošiljamo fotokopijo odgovore srh. V. Pusta s kompletno dokumentacijo, ki jo je priložil.

S tovariškimi pozdravi!

Glavni in odgovorni urednik :

revija za likovno kulturo sinteza Ljubljana

Stane Bernik

Po telefonskem
IBT m' odgovarjal

Viktor Pust, dipl.ing.arh.
Ljubljana, Trg osvoboditve 15

Ljubljana, 26.3.1979

Uredništvo revije Sinteza
Tov.
Stane Bernik
glavni in odgovorni urednik
Ljubljana, Erjavčeva 15

Predmet: Pojasnilo o avtorstvu projekta Koseške terase, glede na dopis IBT

Dne 23.3.79 ste me seznanili s dopisom IBT (z dne 22.1.79), ki mi odreka avtorstvo na projektu Kosez ter predlagali, da podam detajlnejši opis projektiranja po fazah iz katerega bo razvidna konkretna situacija.

Bil sem močno presenečen nad "smelostjo" trditev IBT ker mi odvzema avtorstvo, ne le zato ker s tem negira vse moje delo na tem projektu tudi za tista leta ko IBT še vedel ni za ta projekt, temveč tudi zato ker IBT očitno tudi ne razlikuje pomembnosti posameznih faz arhitektonskega dela glede na avtorstvo - od idejne faze, osnove za izvedbo, ter same tehnične izvedbe (kar je bila v bistvu vloga IBT kljub nekaterim dopolnilom in modifikacijam).

Presenečen pa sem tudi zato, ker sedanji direktor TOZD-a projektiva IBT tov. Kramljak, dipl. iur. hote ali ne hote (zaradi neseznanjenosti) negira vse uradne dokumente, ki me vseskozi navajajo kot avtorja zazidalne in arhitektonske rešitve terasastih blokov - med drugim tudi pismena izjava IBT iz leta 1971, ki jo prilagam v kopiji.

Res pa je, da je ing. Tomaž Štrukelj (IBT) zaradi določenih poslovnih interesov v posameznih obdobjih kadrovskih sprememb vodstva Projektive spretno izigraval določila zazidalnega pravilnika, ki se tičejo avtorstva in si s predložitvijo "svojega" Pravilnika prilaščal avtorstvo, izrabljal slabo evidenco urbanistične inšpekcije v škodo avtorja celo do take mere, da je moralo priti v letu 75 do posredovanja IS SML, da se izloči načelni pravilnik (ki ga je vsiljeval ing. Štrukelj) ter, da se upošteva določila in pravice dejanskega avtorja naselja. (Glej priloge dokumentov.)

Čeprav mislim, da bi lahko v zagovor avtorstva poslal le fotokopije uradnih dokumentov, bom vseeno izkoristil to priložnost, da

2./

kronološko pojasnim Sintezi in Arhitekturnemu muzeju razvoj projekta, ki po mojem predstavlja določen razvojni korak v tem obdobju, obenem pa posredno tudi sedanjemu vodstvu IBT - Projektiva ki očitno ni dovolj objektivno seznanjeno od svojih projektantov tehnično - izvedbene dokumentacije.

Kronološki pregled razvoja projekta:

1/ Obdobje:spomladi 1968 sem bil vabljen s strani Sklada za urejanje zemljišč SO Šiška (na osnovi prezentacije nekaterih idejnih rešitev stan. naselij, ki sem jih razvijal v Franciji), da se udeležim internega natečaja za soseski Koseze in Dravlje. Udeležba: LUZ ing. Vovk, Urb.inštitut ing. Jernejc, ter jaz v okviru biroja Progres. Za rešitev sem prejel I. nagrado s tem, da je vsak projektant dobil svoj del v obdelavo. Dobil sem predel bločne gradnje, kjer je rešitev najbolj celovito odražala prednosti enotnega arhitektonsko zazidalnega pristopa ter nudila humanješa bločno - atrijska stanovanja.

2/ Poleti in jeseni 1968. Sledi izdelava zazidalnega načrta za potrditev na SML. V tej fazi sem zaradi določenih okoliščin, ki so navajale k večji zagostitvi stanovanj projekt korigiral tako, da sem uvedel namesto bloka in priključenih atrijskih hiš -"poševni blok" s pritličnimi atrijskimi stanovanji ter manjšimi terasnimi v etažah. Obenem pa celotno parkiranje rešil v suterenu. Sledi potrditev zazidalnega načrta v začetku 1969 s pravilnikom, ki določa enotno avtorstvo in obdelave arhitektonske in zazidalne rešitve objektov.

3/ Spomladi 1969. Sledi nadaljna razvojna faza terasnih blokov in oblikovanja zazidave (slika makete v Sintezi). Sledi prezentavija projektov Kosez (avtorsko zaščitenih na JAA) na Razstavi "Šiška danes in jutri", ki jo je organiziral Standard poleti 1969.

4/ Jeseni 1969. Sledi licitacija in izbira investitorjev, Ingrad in Zidar, ki začno (zlasti Ingrad) izražati dvome zaradi izvedbe tipičnih rešitev, nekaterih tipov stanovanj itd. Temu se pridružijo tudi težave v moji organizaciji v Progresu. Rezultat, zastoj projekta oz. nadaljnega naročila. Kljub temu podam v tem času rešitev objektov, ki naj zadovoljijo večino kritičnih pripomb ter poenostavijo izvedbo. Rešitev je bila predana Standardu konec leta 1969 vendar brez uspeha. Projekt Koseze se začasno ustavi zaradi dileme o sami gradnji.

5/ Spomladi 1970. Preidem iz organizacije Progres v IBT Projektivo (kjer še ni bilo ing. Štruklja). Ko se razmere v občini Šiška in na Standardu delno spremenijo, postanejo Koseze zopet aktualne. Postalo je očitno, da bi po iniciativi Odbora za urbanizem pri SO Šiška na osnovi zadnjih rešitev lahko nadaljevali s projektiranjem. V ta namen je IBT tedaj poslal izjavo na SO Šiška, da je pripravljen z avtorjem projekta sprejeti nadaljne projektiranje.

6/ Jeseni in pozimi 1970 in 71. IBT je dobil potrditev SO Šiška, da bo lahko nadaljeval kot organizacija s projektiranjem Kosez. Potrebna je bila izdelava osnove za izvedbeno dokumentacijo za družbeno verifikacijo in nato potrditev na SML.

Tedaj sem prvič slišal za ing. Štruklja, da namerava priti v organizacijo IBT, kjer naj bi po dogovoru s Standardom delal na rešitvah Kosez, ki naj bi bile sprejemljive za investitorja (zlasti Ingrad). Ko se ing. Štrukelj vključi v IBT, dela samostojno na variantah Kosez in na moja opozorila ne reagira. Ko pa postane jasno tudi vodstvu IBT, da po zazidalnem Pravilniku ni možno predložiti izvedbene dokumentacije ali sprememb v potrditev - brez avtorja, sledе pritiski uprave IBT da jaz pristanem na njegove rešitve oz. omejeno sodelovanje - zaradi poslovnih interesov IBT. To odklonim, končno najdemo rešitev, da ing. Štrukelj odstopi od svojih variantnih skic (ki so bile po mojem sila primitivna aplikacija terasne gradnje in brez izgledov na uspešno potrditev) nakar jaz s sodelavci podam enotno rešitev zazidave in objektov ter pri tem upoštevam njegov predlog delne spremembe garaže. Ob tem povdarjam, da sem za to rešitev, ki je idejno skoraj identična današnji - samo uporabil osnove oz. prejšnjo rešitev iz Progresa, ki je bila predana Standardu konec leta 69, ki pa tedaj zaradi drugačne"klime" odnosov Standarda in Občine - ni ustrezala.
Osnova današnji arhitektonski izvedbi je bila sprejeta, potrebno je bila le tehnična kompletacija projektov za predložitev na SML v potrditev skladnosti s prvotno rešitvijo.

7/ Pomlad 71. Tedaj ing. Štrukelj pri nadaljnem delu ponovno zavrača moje sodelovanje in samostojno kompletira projekt za prezentacijo na SML (z manjšimi dopolnili v stanovanjih in čelnih fasadah). Ing. Štrukelj pripravi tudi svoj zazidalni Pravilnik prirejen tako, da izloči mene kot avtorja rešitve celotnega naselja, da bi si pridobil proste roke za nadaljni izvedbeni projekt. Sledi prezentacija projekta IBT na SML - odboru za urbanizem. Ko sem bil seznanjem s strani SML, da je dokumentacija Kosez predložena nekompletna, brez navedbe avtorja in mojega soglasja - urgiram pri Odboru.

8/ Poleti 71. Odbor za urbanizem pri SML zahteva skladno s potrejenim zazidalnim Pravilnikom in rešitvijo naselja - uradno izjavo IBT o avtorstvu predloženega elaborata, ter moje mnenje o skladnosti. IBT v posebnem dopisu potrdi, da sem avtor zazidalne in arhitektonske rešitve ter osnovnih dopolnil za izvedbo. (Prilagam kopijo.) Odbor za urbanizem na tej osnovi potrdi skladnost s prvotno potrjeno rešitvijo naselja z zahtevo, da se korigira predloženi Pravilnik (ing. Štruklja, v katerem si lasti pravice do samostojne nadaljne izvedbe).
Sledi sklep o skladnosti ter korigiran potrjen Pravilnik za izvajanje (nadaljnih projektov), ki ga razpošlje služba za urbanizem pri SML. (Prilagam kopijo dopisa). Potrjeni Pravilnik, ki je osnovni dokument za današnjo izvedbo jasno določa, da morata organizacija, ki izdeluje nadaljno tehnično dokumentacijo za izvedbo (IBT) in avtor obvezno sodelovati.

9/ Jesen, zima 71 - 72. Sledi izdelava tehnične dokumentacije na osnovi potrjene rešitve. IBT, ing. Štrukelj nadalje zavrača moje sodelovanje pri sami izvedbi. Sledi moj izstop iz organizacije IBT. Sledi gradbeno dovoljenje in pričetek gradnje prvih objektov čeprav brez mojega sodelovanja in soglasja.

10/ Obdobje 73 - 74. Sledijo moje urgence na Urbanistični inšpekciji in SO Šiška v zvezi z izstavitvijo gradbenega dovoljenja brez mojega soglasja (proti Pravilniku za izvajanje). Pri tem ugotovim, da IBT kot izdelovalec izvedbene potrjene zazidalne dokumentacije sploh ni vključil v projekte uradno veljavnega Pravilnika (čeprav je bil o tem večkrat obveščen) - temveč je obdržal svojega starega v katerem si lasti samostojno vse pravice pri izvedbi. Na tej osnovi pa je tako rekoč zavedel gradbeni organ pri SO Šiška, ko mu je izdal gradbeno dovoljenje brez soglasja avtorja. O tem sem obvestil IS SML, ki je pričel preverjati skladnost potrjene dokumentacije.
Obenem se pojavijo v tem času v časopisu kritike na izvedbo terasastih objektov, ki ogrožajo celotni koncept projekta ter nadaljno gradnjo. Tedaj sem s članki nekajkrat branil zasnovo terasastih stanovanj kljub temu, da nisem bil odgovoren za tehnične napake same izvedbe (IBT ali izvajalca).
Pojavi se potreba po zagostitvi števila stanovanj in zopet samostojni predlog IBT-ja(brez mojega sodelovanja), ki pa je bil oblikovno nesprejemljiv. V odgovor na situacijo sem tudi sam predlagal rešitve zagostitve, s tem da sem kar se da ohranil značilnost prvotnega projekta - ter ga predložil celi vrsti družbenih dejavnikov z navedbo prednosti in možnosti.

11/ Spomladi 75. IS SML ugotovi napako z napačno vstavljenim Pravilnikom za izvajanje ter zahteva, da se upošteva pravi Pravilnik, ki je bil potrjen (ki določa v ll. členu avtorstvo in obveznosti IBT-ja). Prilagam kopijo dopisa SML.
Končno postane ta Pravilnik osnova za nadaljno gradnjo - čeprav prepozno pavendarle še pravočasno, da sem vsaj deloma ohranil odstopanje od prvotnega projekta. SO Šiška na osnovi uradnega Pravilnika namreč ni mogel izdati gradbenega dovoljenja za projekt IBT drugo fazo (zagostitve) brez mojega soglasja na stopničasto obliko bloka. Projekt je namreč bistveno odstopal od dosedanjega oblikovanja. Prilagam kopijo stopničaste rešitve IBT.
Prišlo je do zavlačevanja gradnje poleti 75-po direktni krivdi IBT-ja zaradi nepravočasnega sodelovanja z avtorjem itd.
Končno sklene investitor Zidar in Ingrad avtorsko pogodbo z menoj za oblikovanje terasastih blokov (korekcijo projekta IBT) kar služi danes kot priloga gradbenemu dovoljenju vsem nadaljnim objektom.(Priloga grafična rešitev.) Prilagam tudi odločbo SO Šiške za izdajo gradbenega dovoljenja z navedbo posebnega odstavka, ki določa oblikovanje avtorja, kot obveznost pri nadaljnih objektih.

12/ Trgovski center. Podobna izigravanja so se dogajala tudi pri lokaciji trgovskega centra Emona v letu 74,ko je IBT v času pred odkritjem napačnega Pravilnika samostojno krojil lokacijo trgovine. Pri tem pa je predlagal in vstrajal na tako neustrezni funkcionalni rešitvi postavitve objekta, da ni ustrezala niti investitorju Emoni, še manj pa zazidalno avtorju naselja. Zato je Sklad za urejanje zemljišča SO Šiška sklenil v soglasju z Emono avtorsko pogodbo z menoj za zazidalno rešitev postavitve tipskega projekta. Prilagam kopijo pogodbe.

Taka je bila razvojna pot projekta,katerega zasnova je po mojem pomenila v danem času občuten premik v naši stanovanjski gradnji in katerega rezultat bi lahko bil mnogo boljši, če bi ne bilo naštetih izigravanj in bi delo potekalo normalno. Sedanje stanje izvedbe in določene upravičene kritike pa direktno vplivajo na to, da se podobna - na tej osnovi izpeljana gradnja, ki ima nedvomno tudi ekonomske prednosti ni še uveljavila drugje.

Glede na dopis IBT-ja naj omenim le toliko, da je po mojem-ta organizacija lahko le zadovoljna, da je na osnovi izdanih dokumentov že nisem tožil zaradi potvarjanja avtorstva, zahteval navedbo avtorja na vseh projektih - ter še zlasti za to, da ni prišlo v javnost kdo je dejansko odgovoren za nespoštovanje uradnih dokumentov (Pravilnika), za zavlačevanje gradnje (v 75), in odtod dodatnih stroškov seveda v breme kupcev, o čemer bom - če bo potrebno tudi ustrezno obvestil javnost.

Obenem povdarjam, da bom v primeru ponovnega poskusa prilaščanja avtorstva tožil vsakogar na osnovi navedenih dejstev, veljavnih dokumentov, detajlne kronološke dokumentacije in če potrebno tudi prič sodelavcev ter tistih, ki so sledili razvoj projekta.

Smatram tudi, da Sinteza nima pravice objavljati enostranskih prispevkov IBT-ja kot izdelovalca tehnične dokumentacije, ki bi kakorkoli zavajali javnost glede avtorstva in so v nasprotju z veljavnimi dokumenti katerih kopije prilagam.

Tovariš urednik, prosim vas, da posredujete moj odgovor - pojasnilo tudi direktorju TOZD Projektiva IBT, ker sem prepričan, da s dejansko situacijo ni bil dovolj seznanjen.

S tovariškimi pozdravi!

Viktor Pust, dipl.ing.arh.

Priloge - kopije:
1. Izjava IBT o avtorstvu (71).
2. Sklep SML o skladnosti izvedbene dokumentacije in Pravilnik za izvajanje (dopis)
3. Dopis SML o ugotovitvi nepravega Pravilnika in potrebi po zamenjavi.
4. Predlog stopničastega bloka IBT za II.fazo gradnje
5. Avtorska pogodba med investitorji in menoj za oblikovanje karakterističnih elementov objektov. (Oblikovna korekcija projekta IBT)
6. Oblikovna rešitev, ki je priloga gradbenemu dovoljenju za vse sedanje objekte v gradnji.
7. Odločba SO Šiška za gradbeno dovoljenje objektov II.faze z navedbo upoštevanja zahteve avtorja.
8. Avtorska pogodba za idejno rešitev postavitve trgovskega centra Emona.

IBT **INVESTICIJSKI BIROJI TRBOVLJE**
TRBOVLJE, GIMNAZIJSKA 16, tel.: 80-402 GENERALNA DIREKCIJA
Ljubljana, Poljanska 7/a

Skupščina mesta Ljubljana
SVET ZA URBANIZEM
61000 Ljubljana

NAŠ ZNAK: 108- /71-ing.DU/FP

VAŠ ZNAK:

TRBOVLJE: Ljubljana, 14.7.1971

PREDMET: ŠS 9 - Kosezе, avtorstvo

V zvezi avtorstva odobrenega urbanističnega in arhitektonskega načrta za zazidalno zasnovo za območje zazidalnega otoka ŠS 9 - Kosezе, na podlagi katerega je bil izdelan izvedbeni zazidalni načrt št. proj. 2841,
izjavljamo, da je
PUST VIKTOR,dipl.ing.arh.
avtor potrjenega zazidalnega in arhitektonskega načrta ter osnovnih dopolnil za izvedbo.

S tovariškimi pozdravi

Pomočnik direktorja projektive:
Drago Unek,dipl.ing.arh.

Co.: direktor projektive
ing. Pust
ing. Blejec
ing. Štrukelj

Socialistična republika Slovenija
Skupščina mesta
Ljubljana
Strokovna služba za urbanizem

Številka: 350-015/71-4
Datum: 23. 8. 1971

SKLAD ZA KOMUNALNO UREJANJE ZEMLJIŠČ
OBČINE LJUBLJANA ŠIŠKA
LJUBLJANA
Celovška c. 89

ZADEVA: sklep o skladnosti izvedbene dokumentacije za peto zazidalno etapo s sprejeto zazidalno zasnovo za območje zazidalnega otoka ŠS 9 - Koseze

V prilogi vam pošiljamo sklep o skladnosti izvedbene dokumentacije za peto zazidalno etapo s sprejeto zazidalno zasnovo za območje zazidalnega otoka ŠS 9 - Koseze, ki bo v naslednjih dneh objavljen v Uradnem listu SRS.

Prav tako vam pošiljamo usklajen pravilnik za izvajanje tega načrta in vam sporočamo, da so pri usklajevanju pravilnika sodelovali: Sklad za komunalno urejanje zemljišč občine Ljubljana Šiška s partnerji, V.Pust, dipl.ing.arh., avtor sprejetega zazidalnega načrta ter strokovna služba za urbanizem pri skupščini mesta Ljubljane.

Hkrati pozivamo predlagatelja, da po ustaljenem ključu dostavi v formalno potrditev zahtevano število izvodov kompletne dokumentacije.

PRILOGE:
- sklep o skladnosti
- pravilnik za izvajanje

SVETOVALEC ZA URBANIZEM SKL
James Sluga, dipl. ing. arh.

DOSTAVLJENO:
1. naslovu,
2. SOb Ljubljana Šiška - odd. za kom. in gradb. zadeve,
3. V. Pust, dipl.ing.arh., IBT Trbovlje - Ljubljana, Vodnikova 155
4. Ljubljanski urbanistični zavod,
5. arhiv - tu.

Socialistična republika Slovenija
Skupščina mesta
Ljubljana
Služba za urbanizem
Št.: 25/75-E
Datum: 10.4.1975

LJUBLJANSKI URBANISTIČNI ZAVOD
LJUBLJANA

ZADEVA: Potrjena izvedbena dokumentacija za terasasto gradnjo v Kosezah ŠS-9

Ob pregledu potrjene dokumentacije za terasasto gradnjo v Kosezah ŠS-9, ki je bila v letu 1974 distribuirana po ustaljenem ključu, smo opazili, da predloženi pravilnik ni pravi in da ga je potrebno nadomestiti s pravilnikom, kot ga je ob razpravi na 25. seji dne 14.7.1971 sprejel svet za urbanizem pri skupščini mesta Ljubljana (Uradni list SRS, št. 32/71).

Prosimo, da to naljubo pomoto popravite tako, da dodatno distribuirate pravi pravilnik, ki je bil sprejet.

Ob izdelavi projektno tehnične dokumentacije za terasasto bloke v Kosezah prihaja nemalokrat do vprašanja v zvezi z oblikovanjem objektov, ki so vezana na sprejete elemente dokumentacije za realizacijo zazidalnega načrta (V. etapa).

Predstojnik
službe za urbanizem pri
skupščini mesta Ljubljane
Stane Mikuž, dipl.ing.arh.

PRILOGA:
- dopis
- pravilnik

DOSTAVLJENO:
- Sklad za komunalno urejanje zemljišč SOb Šiška
- SOb Ljubljana Šiška Oddelek za urbanizem in gradbene zadeve
- IBT
- Viktor Pust, dipl.ing.arh.

SKUPŠČINA OBČINE
LJUBLJANA-ŠIŠKA
Trg prekomorskih brigad 1

Štev.: 4/5-351-131/68
Ljubljana, dne 30.9.1975

Oddelek za gradbene in komunalne zadeve skupščine občine Ljubljana-Šiška izdaja na podlagi 24. člena zakona o graditvi objektov /Uradni list SRS, št. 42/73/ s poprejšnjim soglasjem sanitarne inšpekcije pri upravi inšpekcijskih služb skupščine mesta Ljubljane št. 53-216/75-3/3 z dne 19.3.1975 in soglasjem uprave za notranje zadeve št. 10/15-22/03-A-287/75 z dne 21.4.1975 na vlogo stranke, ki je navedena v dispozitivu, naslednjo

O D L O Č B O
o gradbenem dovoljenju

Stranki SGP ZIDAR Kočevje, ki ga zastopa STANDARD-INVEST Ljubljana, Celovška 89 se izdaja gradbeno dovoljenje za graditev terasastih blokov celotnem nizu "F" VŠS 1 v soseski ŠS - 9 Koseze, V. faza na zemljišču parc. št. 2219/6 k.o. Zg. Šiška po priloženih projektih:

- arhitektura /4. zvezki/ št. projekta 3524/015 od decembra 1974, IBT,
- statični račun št. projekta 3524/042 od maja 1975, IBT,
- popis in predizmere št. projekta 3524/011 od julija 1975, IBT,
- javljalniki požara št. projekta 3524/251 od marca 1975, IBT,
- električne inštalacije jakega toka in inštalacija strelovoda /4. zvezki/ št. projekta 3524/051/1 od februarja 1975, IBT,
- električne inštalacije šibkega toka št. projekta 3524/151 od februarja 1975, IBT,
- centralno ogrevanje in kotlarna /2 zvezka/ št. projekta 3524/062 od decembra 1974, IBT,
- plinske inštalacije št. projekta 3524/062 od decembra 1974, IBT,
- ventilacija št. projekta 3524/062 od decembra 1974, IBT,
- vodovodne inštalacije in interna kanalizacija št. projekta 3524/034 od julija 1975, IBT,
- meteorna voda št. projekta 3524/034 od julija 1975, IBT,
- hišna kanalizacija št. projekta 1109 od maja 1975, "Kanalizacija", ki je sestavni del te odločbe, ter pod pogoji, navedenimi v odločbi o lokacijskem dovoljenju.

Investitor mora na osnovi 11. člena pravilnika o izvajanju izvedbenega zazidalnega načrta za V. zazidalno etapo na območju zazidalnega otoka ŠS - 9 Koseze upoštevati zahtevo avtorja zazidalnega načrta in arhitektonske rešitve glede oblikovanja ločilnih sten med terasami ter spremljajoče zunanje obdelave. Oblikovna rešitev v merilu 1:50 in 1:100 je sestavni del projekta, na podlagi katerega se izdaja to gradbeno dovoljenje.

Investitor ali izvajalec gradbenih del mora organu, ki izdaja to odločbo, 8 dni pred pričetkom gradnje priglasiti začetek del in izkazati, da je zagotovljeno strokovno vodstvo gradnje.

Objekt se ne sme uporabljati dokler organ, ki izdaja to odločbo, zanj ne izda na zahtevo investitorja uporabnega dovoljenja. K vlogi za to dovoljenje mora investitor priložiti geodetski načrt Geodetske uprave, Ljubljana, Cankarjeva 1/III, ali pa dokazilo, da je ta načrt naročen.

Ta odločba neha veljati, če se graditev objekta ne začne v roku dveh let po pravnomočnosti te odločbe.

O b r a z l o ž i t e v

V dispozitivu navedena stranka je z vlogo št. 131/75-M2 z dne 31.7.1975 zaprosila za izdajo te odločbe.

Stranka je k vlogi priložila:

1. pravnomočni odločbi o lokacijskem dovoljenju št. 4/4-351-131/68 z dne 17.2.1975 in z dne 18.8.1975, ki ju je izdal oddelek za gradbene in komunalne zadeve skupščine občine Ljubljana-Šiška,

2. projekt z opravljeno notranjo kontrolo v skladu z 20. členom citiranega zakona,

3. soglasja organov in organizacij, ki so jih izdali: Uprava za ljudsko obrambo, Uprava za notranje zadeve skupščine mesta Ljubljana, Mestni vodovod, Elektro Ljubljana, Kanalizacija, Plinarna, Podjetje za PTT promet Ljubljana,

4. strokovno oceno Zavoda SRS za varstvo pri delu,

5. potrdilo o plačilu prispevka na račun 50104-842-027-52305-SO Ljubljana-Šiška - posebni prispevek od kmetijskih zemljišč, ki se pridobivajo v nekmetijske namene - v znesku din 17.802,00.-,

6. potrdilo o plačilu prispevka na račun 50104-603-52513 - kmetijska zemljiška skupnost občine Ljubljana-Šiška - v znesku din 89.010,00.-.

V postopku je bilo ugotovljeno, da je stranka predložila vso potrebno dokumentacijo, zato je bilo treba odločiti, kot je navedeno v dispozitivu.

POUK O PRAVNEM SREDSTVU: Zoper to odločbo je dopustna pritožba na republiški sekretariat za industrijo SRS, Ljubljana, Gregorčičeva 25, v roku 15 dni po vročitvi te odločbe. Morebitna pritožba, ki jo je treba kolkovati z din 10,- upravne takse, se vloži pismeno ali poda ustno na zapisnik pri oddelku, ki izdaja to odločbo, ali pri organu druge stopnje.

Ta odločba je takse prosta po 17. točki 19. člena zakona o upravnih taksah.

Postopek je vodila
svetovalka za gradnje
Ana ŽUŽEK, dipl. ing. arh.

N a č e l n i k
oddelka za gradbene in
komunalne zadeve
Roman DERMAŠA

PREPIS JE TOČEN!

ODLOČBO PREJMEJO:

1. SGP ZIDAR Kočevje.
2. STANDARD-INVEST, Ljubljana, Celovška 89.
3. Sklad za komunalno urejanje zemljišč občine Ljubljana-Šiška, Ljubljana, Celovška 89.
4. Geodetska uprava, Ljubljana, Cankarjeva 1/III.
5. UIS - gradbena inšpekcija, Ljubljana, Vilharjeva 33.
6. KS Koseze,
7. gradbena evidenca, tu
8. izvajalec,
9. zadeva.

WASHINGTON UNIVERSITY

ST. LOUIS, MISSOURI 63130

SCHOOL OF ARCHITECTURE

March 31, 1979

Dear Mr. Pust,

for my research and for the preparation of new publications I am very much interested in your recent work and wonder whether you might like to give me some preliminary information and if possible a small selection of recently completed buildings of your office. I would very much appreciate it.

Yours sincerely,

Udo Kultermann
Professor of Architecture

IBT TRBOVLJE n. sol. o.

Gimnazijska c. 16 • 61420 Trbovlje • 061 821-422 • IBT Trbovlje • Telex: yu ibt 35127

UPRAVNI ODBOR
PREŠERNOVEGA SKLADA
KULTURNA SKUPNOST SLOVENIJE
Cankarjeva 5 / I
61000 LJUBLJANA

Naš znak: 02 / 377 / 83 Vaš znak: Trbovlje, 20.12.1983

Predmet: MNENJE O KANDIDATU

V časopisu DELO ste 9.12.1983 objavili predlog predlogov za PREŠERNOVO NAGRADO in nagrade PREŠERNOVEGA SKLADA, ki so prispela na javni razpis v letu 1983.

V tem predlogu je za nagrado PREŠERNOVEGA SKLADA za arhitekturo predlagan pod točko 4 tudi Viktor PUST, arhitekt, in to za področje stanovanjske gradnje.

V kolikor predlog za nagrado temelji tudi na realizaciji terasastih stanovanjskih blokov v KOSEZAH, se naša delovna organizacija smatra obvezno, da v zaščito svojih interesov in iz želje po objektivnosti sporoča naslovu, da arhitekt Viktor PUST ni bil član ekipe, ki je zasnovala in izdelala vse arhitektonske projekte, od idejnih do izvedbenih za terasaste stanovanjske bloke v KOSEZAH, ki so izgrajeni. Arhitekt Viktor PUST je avtor zazidalnega projekta.

Navedbo arhitekta PUST-a kot avtorja terasastih blokov v KOSEZAH objavljeno v reviji SINTEZA in v KATALOGU RAZSTAVI SLOVENSKE LIKOVNE UMETNOSTI 1945 - 1978 ne smatrajo kot dokaz za avtorstvo, temveč je do tega verjetno prišlo zaradi nepreverjanja podatkov.

Eventuelni dokazi so vam na voljo v arhivu naše delovne organizacije.

S tovariškimi pozdravi !

Direktor DO :
Alojz Kramljak, dipl.prav.

tika 18.73.391-81

dr. VIKTOR PUST, dipl.ing.arh.
Trg osvoboditve 15
Ljubljana

22.12.1989

UPRAVNI ODBOR
PREŠERNOVEGA SKLADA
KULTURNA SKUPNOST SLOVENIJE
LJUBLJANA, Cankarjeva 5/I

Predmet: pojasnilo v zvezi z mnenjem o kandidaturi

Šele pred kratkim sem bil seznanjen, da je v zvezi z mojo kandidaturo za nagrado Prešernovega sklada v letu 1983, IBT poslal Upravnemu odboru mnenje v katerem ugovarja mojemu avtorstvu arhitekture za naselje terasastih objektov v Kosezah.

Ker je možno, da je IBT poslal podobno mnenje tudi kasneje ob moji kandidaturi lani in ob letošnji - sem prisiljen, da podam Upravnemu odboru pojasnilo.
Iz dokumentacije, ki jo prilagam je razvidno:

- da sem avtor potrjenega zazidalnega in arhitektonskega načrta ter osnovnih dopolnil za izvedbo;
- da sem v določeni fazi projektiranja prišel v spor z IBT, oziroma z arh. Tomažem Štrukljem, ker niso upoštevali določila veljavnega Pravilnika za izvajanje, ki navaja kompetence avtorja;
- da se je IBT, oz.arh.Štrukelj, kot nosilec izvedbene dokumentacije, neupravičeno prilaščal avtorstvo in po svoje prikrojeval potrjeni Pravilnik za izvajanje ter s tem zavajal uradne institucije tako, da je moral IS SML v letu 1975 posredovati za ustrezno zamenjavo tega;
- da sem po tem času ponovno uveljavil vlogo avtorja in na tej osnovi sklenil avtorsko pogodbo z investitorjem; da je ta rešitev tudi sestavni del gradbenega dovoljenja, kar je eksplicitno navedeno v odločbi občine;
- da je tudi po mnenju urednika Sinteze, tov.S.Bernika, na katerega naslov je IBT že v letu 1979 posredoval navedeni ugovor - avtorstvo nesporno.

Sodim, da je moj dolgotrajni spor pri uveljavljanju enovitosti arhitektonsko-urbanističnega načrtovanja z IBT karakteristični odraz razmer v stroki, kjer imajo podjetniški interesi često večjo težo od profesionalnih oz.moralno-etičnih pravil.

Viktor Pust

Priloga

V vednost:
Društvo arhitektov Ljubljana

NAŠI STIKI

IBT
Investicijski biroji Trbovlje

uvajanje tehnike mrežnega planiranja v IBT

Planirati, izvesti in spremljati projekte v našem podjetju je težko zaradi tega, ker se projekt v takšnem obsegu, takšnem roku, s takšno dinamiko angažiranja delovne sile, delovnih sredstev, finančnih sredstev, izvaja samo enkrat, ker vplivajo nanj različni faktorji. Tako se pojavljajo nepredvidene spremembe in zastoji. Izdelava projektov potoka drugače, kot smo predvideli z dogovorjenim rokom.

Prav zato je naš namen vpeljati v podjetju metodo mrežnega planiranja s pomočjo računalnika IBM 1130.

Mrežna tehnika ne pomeni samo izdelati mrežne diagrame, ampak predvsem sistematično ter učinkovito voditi in spremljati izdelavo projektov ter omogočiti, da so odločitve zaradi sprememb in zastojev pri izdelavi projektov pravočasne in učinkovite. Na ta način obvladujemo izdelavo projektov, skrajšamo njihovo trajanje in znižamo stroške.

V računskem centru imamo program IBM (PCS Project Control System), ki daje več vrst izhodiščnih poročil. Najvažnejša poročila so:

1. mrežni gantogram, ki pregledno prikazuje po dnevih opravljeno planirano delo za posamezne aktivnosti, določa kritične aktivnosti in rezervo časa za posamezne aktivnosti.

2. Opis gantograma. To poročilo daje naslednje informacije za vsako aktivnost: trajanje aktivnosti, zgodnje in pozne datume začetka in konca posamezne aktivnosti, rezervo časa na startu in na koncu.

3. Poročilo o razdelitvi sredstev, ki podaja angažiranost sredstev in delavcev na posameznih delovnih postavkah.

4. Poročilo o izkoriščenosti sredstev, ki na grafični način prikazuje porabo posameznega sredstva (delavca) v določeni periodi.

5. Poročilo o globokih stroških, daje informacije o ocenjenih in dejanskih stroških.

6. Sumarni gantogram, ta se piše za posamezne oddelke (biroje), ki sodelujejo na projektu, pove angažiranost biroja ali skupine po posameznih periodah na projektih.

Uspešnega uvajanja mrežne tehnike smo se že lotili pri standardizaciji vseh možnih aktivnosti, ki nastopajo v projektiranju. V naslednji fazi pa bo treba določiti tudi časovne normative za posamezne aktivnosti.

Doslej smo že napravili poskusne mrežne diagrame za tri projekte: Servisne delavnice Tomos Koper v Ljubljani, postavitev hale Euroale in za inženiring JUP Domžale.

To so seveda šele prvi koraki v mrežnem planiranju, zato o uspehih še ne moremo govoriti s številkami. Lahko pa rečemo, da bo uvajanje mrežnega planiranja na področju izdelave projektov in inženiring poslov dalo precej prednosti pred dosedanjim načinom dela.

Bostič Matija, oec.

naselje IBT ob razgrnitvi idejne zasnove

Znano je, da pripravljajo Investicijski biroji na področju za svojo upravno zgradbo, na izredno lepi lokaciji z razgledom, obdani z gozdom ali s parkom, svoje naselje enodružinskih hiš. Pričeli ga bodo graditi spomladi 1971.

Izdelana je bila zasnova naselja in hiš, zato da prikaže aproksimativno in realno možno ceno hiše na tem terenu in da omogoči pripombe ter poroči možnosti interesentov, kar bo osnova za jasnejši program za nadaljnje akcije.

Projekt predvideva 50 hiš v dvojčkih ali samostojnih hiš s parcelami po 320 m² in več (pri končnih hišah).

Po velikosti hiš sta predvidena dva tipa: 122,57 in 145,83 m² neto stanovanjske površine brez garaže ali 150,50 in 174,00 m² z garažo in vrtno shrambo.

Hiše so razporejene ob atraktivno in z zelenjem urejenih mirnih stanovanjskih ulicah s polprivatnim značajem, tako da ima vsaka hiša ob sebi svojo garažo zunaj stavbe ter svoj parking. Poleg glavnega vhoda na vrt je še stranski vhod preko garaže in stranskega vrta.

Hiše so zasnovane tako, da imajo dva vrtova: *okrasnega* s cca. 100 m² pred dnevnim prostorom ter *obdelovalnega* s cca. 60 m² ob strani hiše, kjer bo lahko gospodinja gojila najpotrebnejšo zelenjavo. Ta vrt je povezan s kuhinjo in z vrtno shrambo, ki jo je mogoče tudi delno povečati v tako zvano hobby sobo ali priročno delavnico.

Hiša je konstrukcijsko zasnovana tako, da dovoljuje v veliki meri svobodno notranjo razdelitev prostorov po lastni želji. Tako je npr. v pritličju mogoče urediti kabinet ali ne, veliko ali manjšo jedilnico, dnevni prostor, povezan z zgornjim nivojem, ki se spaja v en sam prostor z jedilnico, ali pa nasprotno popolnoma zaprt, oddvojen na ta način, da dobimo veliko bivalno kuhinjo ter ločeno dnevno sobo ali salon.

Prav tako je mogoče tudi v nadstropju — v nočnem delu, kjer lahko uredimo pri manjši hiši tri ali štiri sobe (poleg kabineta v pritličju) ali pri večji hiši štiri do šest spalnic v etaži, kar je odvisno od potreb posameznikov.

Po tlorisnem prilagajanju potrebam je tudi mogoče organizirati gradnjo na dva načina: *ali na ključ* ali *do tako imenovane tretje faze s popolno obdelavo fasade* in zasteklitev, tako da je notranja ureditev prepuščena izvedbi v lastni režiji.

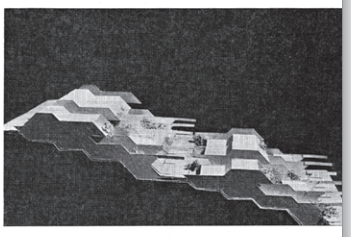

Potrebno bo konkretno odločiti, na kakšen način bomo gradili, kolikšna je pravzaprav dejanska možnost interesentov in možnost organizacije IBT, da bo zagotovila ustrezne bančne kredite ter odločila obliko najemnine.

Proučitev teh možnosti ter ostalih želja ali pripomb pa je osnovni cilj ob razgrnitvi projekta z idejno zasnovo. Želimo dobiti jasen program za nadaljnje projektiranje ter pripravo gradnje.

PROJEKTANT
Viktor PUST, dipl. ing. arh.

PRIPOMBE UREDNIŠTVA »NAŠI STIKI« K ČLANKU - NASELJE INVESTICIJSKIH BIROJEV TRBOVLJE OB RAZGRNITVI IDEJNE ZASNOVE

Avtor omenjenega članka je delovnemu kolektivu investicijskih birojev Trbovlje prikazal opis in tlorisne načrte najidealnejše možnosti gradnje v naselju. V članku omenja, da bo začetek gradnje spomladi 1971. leta. Predvidevanj ne moremo zanikati, vendar pa se bodo morali o tem še temeljito pogovoriti samoupravni organi podjetja in sprejeti ustrezne sklepe.

Uredništvo prosi vse člane delovnega kolektiva, da pošljejo pismene pripombe in predloge o najboljših tehničnih in finančnih rešitvah, ki jih bo obravnavala in upoštevala posebna komisija.

U r e d n i k

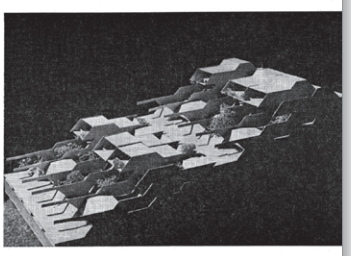

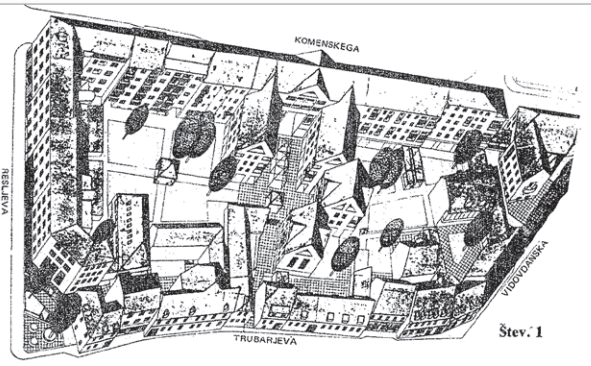

Štev. 1

Iz treh variantnih rešitev ena?

Preobrazba Komenskega ulice

V prostorih skupščine občine Ljubljana-Center bo do 15. septembra razstava, ki med drugim seznanja občane z idejami, kako nadomestiti staro z novim in polepšati predel med Komenskega ulico, Trubarjevo, Vidovdansko in Resljevo cesto. To kažejo tri variante različnih avtorjev.

Prvo teh variant (štev. 1) so izdelali v projektivni razvojni enoti GP Grosuplje. Avtor je doc. arhitekt **Viktor Pust** s sodelavci. Ta varianta predvideva 115 stanovanj, 2900 kvadratnih metrov poslovnih površin in 172 parkirnih mest IUV ter na drugi strani kareja.

Druga varianta (štev 2.) je delo Enote za raziskovanje Zavoda za izgradnjo Ljubljane, tozd Urbanizmem, avtorice arhitektke **Jadranke Grmek,** ki je vse tri variante tudi natanko razložila, in arhitekta **Andreja Černigoja** ter njunih sodelavcev. Ta varianta predvideva 119 stanovanj in kar 6100 kvadratnih metrov poslovnih površin ter 312 parkirnih mest pod zemljo, potek tramvaja pa je nakoliko »zravnan«. Na površje pride na vogalu Resljeve in Trubarjeve ter v pritličju vo-

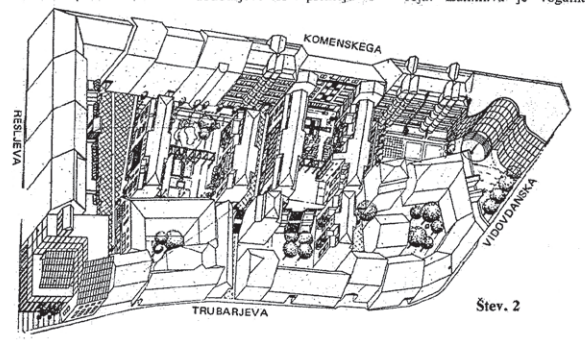

Štev. 2

galne stavbe Vidovdanska-Komenskega, kjer je začrtan zanimiv program za potrebe krajanov. Stanovanjska zazidava je podana ob Komenskega ulici in seže še precej v notranjost po vzorcu vzdolžnih parcel. Nakazani so trije javni prehodi s Komenskega na Trubarjevo, glavni ob stari kmetiji, zaradi teh je ves pritlični prostor namenjen poslovnemu programu – obrtnikom. Na vogalu Resljeve in Trubarjeve je predvidena po-

tozd Projektiva – inženiring. Kare je razdelil na tri dele, v prvem ob Resljevi cesti je v notranjosti predvidel večji park z diagonalnim prehodom. Nato je v srednjem delu strnil stanovanjsko zazidavo ob Komenskega in celo ob Trubarjevi, ter v notranjosti. V tretjem delu kareja je manjši park, vogalna stavba, ki ostane, je dozidana v šesterokotnik. Ta varianta se razlikuje od prejšnjih tudi po tem, da je uvoz v podzemna parkirišča z Vidovdanske in ne s Komenskega; izhodi za tramvaj so v notranjosti kareja. Zanimiva je vogalna

v dveh kletnih etažah. Stanovanjska gradnja je skoncentrirana ob Komenskega ulici, celoten kare je razdeljen na dva dela. Bistven je prehod med njima, lociran ob stari kmetiji, ki to že dolgo ni več, a je ohranjena. Prehod je precej razširjen, povezuje pa Komenskega ulico s Trubarjevo. Na levi je predviden javni park, desni del kareja so pol javne površine, dvorišča povezana z ambienti ob Trubarjevi ulici. Vogalna stavba na

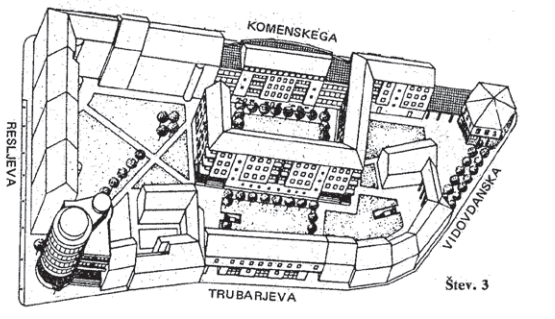

Štev. 3

Vidovdanski-Komenskega je dozidana in vmes prehod. Na vogalu Trubarjeve in Resljeve je prizidek-poslovna stavba IUV, pred njo park. Predvidena je tudi podzemna železnica: tramvaj, izhodi le-te so nakazani v dvorišču pri stavbi

slovna stavba IUV, na vogalu Vidovdanska – Komenskega prizidek k obstoječi stavbi za poslovne namene.

Najbolj radikalna je tretja varianta (štev 3.), ki jo je izdelal arhitekt **Vojteh Ravnikar** s sodelavci v Kraškem zidarju.

stavba na Resljevi-Trubarjevi, ki nakazuje spoj novega s starim in deluje kot neke vrste »pant«. Ta, tretja varianta, predvideva 115 stanovanj, 2500 kvadratnih metrov poslovnih površin in 280 parkirnih mest pod zemljo.

Nobena od teh treh variant pa ne bo realizirana v celoti, kajti komisija, ki je vse variante pregledala in preučila, je menila, da se od vsake variante pobere najboljše-določene elemente in strne v eno. Ta bo prikazana v osnutku ureditvenega načrta, ki ga bodo na Zavodu za izgradnjo Ljubljane izdelali do začetka decembra, celoten postopek sprejemanja tega načrta pa naj bi izpeljali tja do aprila prihodnjega leta.

Dnevnik, 10. 9. 1988

INTERVJU

Dr. Viktor Pust

Dileme bivalne arhitekture

Model stanovanjske gradnje oziroma organizacija življenja in mesta na splošno, ki ga je postavil funkcionalizem v začetku 20. stoletja in na katerega je vplivala takrat napredna vizija socializma, se je v organizacijskem in vsebinskem smislu izčrpal. Funkcionalistični koncept, ki se je uveljavil na začetku industrijske ekspanzije in masovnih potreb delavstva, je v nasprotju s stoletnim razvojem naselij postavil koncept ločenosti bivanja in dela, to je prostorske ločenosti naselij od proizvodno delovnih površin. Za razliko od predindustrijskega obdobja, ko sta dom in delo predstavljala nedeljivo vsebinsko in oblikovno celoto, je funkcionalizem s tem povzročil dolgotrajni problem odtujenosti bivanja in »spalni značaj naselij«. Pojem bivanja je podredil konceptu »univerzalnega« ali »serijskega« tlorisa bivanjske površine, kar je človeka postavilo v »sistematično standardizirane« prostore, ki so ga odtujili od primarne bivanjske naravnosti. Vizija egalitarnega socializma, ki se je tako odražala v naseljih množičnih stanovanjskih blokov, je z razvojem tehnološkega napredka in standarda doživela vrsto kritik, hkrati pa se je na področju arhitekture začel uveljavljati t. im. »trend humanizacije bivalnega okolja«. V tovrstnih naporih arhitektov ne gre zgolj za stilne novosti oziroma za oblikovno problematiko, temveč za bistvene spremembe v načinu vrednotenja kvalitete bivanja in koncipiranja naselja ter pomembno razširitev prepoznavanja in upoštevanja človekovih potreb v prostoru vse od fizičnih do duhovno-simbolnih.

O pomenu in problematiki uveljavljanja novih trendov v arhitekturi stanovanjske gradnje in naselij pri nas in v svetu govori arhitekt **dr. Viktor Pust,** projektant in raziskovalec v okviru Fakultete za arhitekturo v Ljubljani ter avtor številnih stanovanjskih projektov in raziskav, ki s svojo disertacijo na temo »Modeli stanovanjske gradnje in zazidave z ozirom na spreminjajoče se potrebe« zapolnjuje precejšno vrzel na področju arhitektura teorije pri nas. Dr. Pust je po diplomi na ljubljanski univerzi nadaljeval študij v Parizu na École Nationale Supérieure des Beaux Arts v ateljeju prof. Candilisa in Josica. Če omenimo le prvi in zadnji projekt, je avtor naselja terasaste gradnje v Kosezah in družinske gradnje v Črnuški gmajni, ki jo gradi GP Grosuplje, je pa tudi član izvršilnega odbora Društva arhitektov Ljubljana in v tem okviru sodeluje pri pripravi tez za uveljavitev spremembe družbenega statusa arhitektov pri nas.

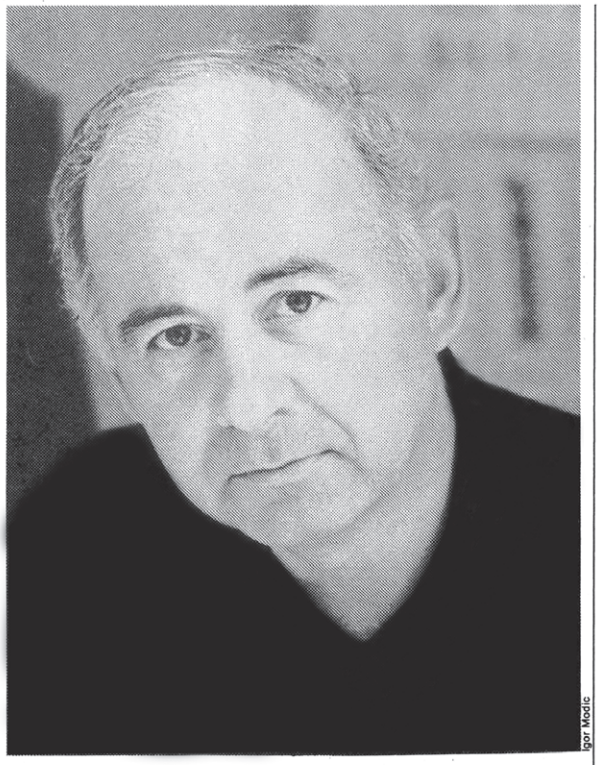

Dr. Viktor Pust: Stanovanjska naselja je potrebno – za razliko od funkcionalističnega koncepta mesta – ponovno obravnavati kot vsebinsko in oblikovno nedeljivo celoto bivanja in dela

Telex: V svoji študiji ste precej natančno opredelili kriterije oziroma parametre za vrednotenje kvalitete in humanizacije bivalnega okolja. V kolikšni meri se uveljavlja trend humanizacije bivalnega okolja pri nas in v svetu?

Pust: »Humanizacija ali bolje rečeno razvoj kvalitete bivalnega okolja oziroma stanovanjske gradnje je postopen proces prilagajanja rešitev, ki jih narekuje tehnični razvoj, človekovim prvobitnim potrebam po obliki in načinu bivanja. V tem smislu se pojmovanje kvalitete bivanja in stanovanjske gradnje spreminja s časom. To kar je bilo vodilo v oblikovanju naselij še pred desetletjem, danes ni dovolj, ker se obseg človekovih ‚potreb' in s tem osveščenosti nenehno širi. Gibanja na področju stanovanjske gradnje pa seveda ne gredo mimo družbenih gibanj, odvisna so od družbeno-ekonomskih pogojev, političnih sistemov, ideoloških zavor itd. V deželah na severu Evrope, na Nizozemskem, Danskem, Skandinaviji itd. so masovno blokovno gradnjo že pred desetimi, petnajstimi leti praktično ukinili, bloke gra-

dijo samo še v okviru zapolnjevanja mest in ožjih urbanih aglomeracij. Novejša naselja so povečini grajena v obliki strnjene družinske gradnje hiš – delno kombinirane s stanovanji v etaži. Seveda so grajena tudi znatno bolj ekonomično kot pri nas. V Franciji na primer, kjer so stanovanjske potrebe glede na gibanje prebivalstva večje, so aktualne tudi večje urbane aglomeracije – sicer »blokovnih« objektov – vendar oblikovno členjenih tako, da skušajo ustvariti življenje v njih udobnejše in zdravo. Na Vzhodu v Sovjetski zvezi poznamo še vedno naselja tipična za klasično funkcionalistično in povojno obdobje velikih objektov, kjer je posamezno stanovanje za naše pojme le številka v določeni etaži. Kako pa je pri nas? Na področju množične stanovanjske gradnje že vrsto let težimo k nižji etažnosti objektov (tri, štiri etaže). Postopoma, a v manjši meri pa se uveljavlja tudi strnjena družinska gradnja. Seveda pa je posebno vprašanje »nekontrolirana« pozidava množične družinske gradnje tako s stališča urbanizacije kot tudi same kvalitete.«

Telex: Kot ugotavljate, so za načrtovanje kvalitetne stanovanjske gradnje pomembni predvsem trije kriteriji . . .

Pust: »Kot osnovne postavljam tri kriterije, vsak od teh vidikov kvalitete pa se rešuje tako v ožjem kot širšem prostoru, torej hkrati urbanistično-zazidalno in arhitektonsko. Kvalitete bivanja ni mogoče reševati samo parcialno, le v okviru objektov oziroma posameznih gradbenih, energetskih ali drugih oblikovnih in racionalizacijskih aspektov, ne da bi upoštevali kompleksne potrebe človeka v prostoru. Prvi kriterij kvalitete opredeljujem z vidika združevalne ali integrativne funkcije naselja v okviru specifičnih ambientalnih vrednot širšega okolja. To pomeni, da bi moralo biti naselje zasnovano tako, da bi imelo programske in prostorske možnosti za razvoj družbenega življenja, številnih aktivnosti ipd. ter da mora naselje vsebovati vse elemente hierarhije javnega in poljavnega prostora. Pomanjkljivost sodobnih naselij je prostorska nedefiniranost in enoličnost, naselja so večinoma brez življenja ali pa to oživi le ob določenih urah ali dnevih. Cilj pa je ustvarjati čim bolj permanentno obliko življenja v naselju in domačnost ambienta.

Drugi nadvse pomemben kriterij je zdravo, naravno okolje, pa tudi prostorska obvladljivost širšega prostora naselja. Zdravo in naravno okolje ne pomeni le mir, zelenje, čist zrak, zdrave materiale itd., pomeni tudi take oblike objektov in skupin objektov, ki s svojo višino in dimenzijami ter artikulacijo omogočajo ugodne psihobivalne pogoje. Pomeni tudi ustrezno merilo in obvladljivost zunanjega prostora naselja, ustrezno hierarhijo in gradacijo celotnega prostora glede na javnost in privatnost. Pomanjkljivost današnjih naselij je na primer preveliko merilo objektov na območjih, ki to ne prenesejo, nadalje prostorska neobvladljivost, pa tudi hrup, promet itd. Ta kriterij narekuje tudi uvajanje novih možnosti večje povezanosti bivanja z naravo, kar omogoča današnji tehnični razvoj, kot so na primer razni steklenjaki, ki imajo obenem energetsko oziroma ekološko funkcijo.

Tretji kriterij kakovosti bivanja pa je individualnost in možnost zadovoljevanja specifičnih individualnih potreb razvoja lastne identitete in ustvarjalnosti posameznika oziroma družine. Današnji tehnološki razvoj je zopet bolj usmerjen v osebno delo, v razvoj individualne ustvarjalnosti, v večji pomen doma.«

»Ob tem je potrebno poudariti, da razvitejše dežele gradijo stanovanja znatno bolj ekonomično in smotrno kakor pri nas; pri tem pa upoštevajo kompleksne vidike racionalizacije na vseh nivojih – od regulative, načrtovanja, izvedbe pa do ustrezne socialne in kreditne politike.«

Telex: Z razvojem vse številnejših dejavnosti, ki se lahko opravljajo doma, raznih obrti in lokalov ter nove telekomunikacijske tehnologije, postajajo aktualne tudi nove, ustreznejše arhitekturne zasnove?

Pust: »Tak razvoj potrjujejo statistični podatki pri nas in v svetu, zaradi česar postajajo zelo aktualne nove specifične rešitve. Tretji kriterij obravnava ustreznost bivalnega okolja glede na razvoj specifičnih potreb družine tako v ožjem pomenu uporabnosti kot v širšem pomenu duhovnih in drugih potreb. To pogosto narekuje možnost rasti objekta, različnih dodatkov itd. v skladu s potrebami, ki se pojavljajo z razvojem družine. Ker ta vidik v najširšem obsegu odraža identiteto človeka oziroma družine v okviru ambientalnega značaja naselja in posameznikovega domovanja, je tudi najpomembnejši za humanizacijo bivalnega okolja. Problem tovrstne gradnje, tako posamične kot organizirane – zgoščene, je anarhija kot posledica nekontroliranega dozidavanja, slabih oblikovnih rešitev, često tudi na škodo sosedov ter posredno na škodo celotnega izgleda naselja. Hkrati pa je prav ta možnost relativne svobode v širjenju in lastnem oblikovanju za stanovalce ena bistvenih kvalitet življenja v družinski gradnji – kar druge oblike ne omogočajo. Posledica je seveda često anarhija in oblikovna neskladnost naselja. Pri tem postaja pri načrtovanju tudi vse bolj očitno, da ni možno vnaprej predvideti potreb, ki se šele pojavljajo z razvojem družine. Zato tudi ni možno in tudi ne smotrno v vseh pogledih načrtovati dokončno obliko hiše. Načrtovanje družinske gradnje postaja odprt kontinuiran proces, ki pa ga je vendarle potrebno spraviti v določen okvir in skladnost form.

Seveda pa je poleg oblikovno načrtovalskih kriterijev potrebno še zlasti pri tej najbolj kritični obliki bivanja rešiti še vrsto drugih spremljajočih pogojev od urbanistične politike in učinkovitejših inšpekcij do večje vloge arhitektov, ki naj imajo pri načrtovanju večjo možnost izdelave kvalitetnejših projektov ter učinkovitejšega nadzora nad realizacijo in kasnejšim razvojem naselja.«

Telex: Že na prvi pogled je razvidno, da večina naših stanovanjskih sosesk teh kriterijev ne izpolnjuje, saj gostota prebivalcev daleč presega dovoljene normative, primanjkuje parkirišč, otroških igrišč, zelenic . . . Kje so vzroki za takšno stanje?

Pust: »Obstaja več vzrokov. Prvič je potrebno vedeti, da se tudi pojmovanje kvalitete bivanja vzporedno z razvojem standarda spreminja v posameznih obdobjih – s tem v zvezi pa tudi kriteriji in normativi za načrtovanje. ‚Humanizacija' naselij je kontinuirani proces prilagajanja rešitev spreminjajočim se potrebam. Drugič, pomemben vzrok slabe kvalitete naselja so bili zlasti v preteklosti številni naknadni pritiski na projektante za pretirano povečanje števila stanovanj v naselju glede na prvotno zasnovo. Na primer v dveh naseljih, kjer sem avtor – terasaste gradnje v Kosezah in družinske gradnje v Sneberjah se je število stanovanj moralo povečati za 70 in 100 odstotkov, seveda v okviru istega zemljišča. Razumljivo, da za nekatere funkcije prostora zmanjka. Rezultat je tako pomanjkanje parkirišč, igrišč ter zlasti večja utesnjenost bivanja v naselju. Tretji vzrok slabe kvalitete je često v rutinskem delu projektantov. Projektiranje stanovanjske gradnje poteka pri nas skoraj izključno v okviru gradbenih organizacij. Le-te pa zaradi svoje komercialne usmerjenosti in ‚družbeno priznane' cene projektiranja (ki seveda ne zadošča) na splošno niso zainteresirane za študiozno delo. Zato obstaja odprt problem smotrnejše organizacije stroke – projektive, ki naj zagotovi ugodnejše pogoje za kvalitetnejše ustvarjalno delo.«

Telex: V koliko lahko inšpekcijske službe prispevajo k zagotovitvi kvalitetnejše stanovanjske gradnje?

Pust: »Inšpekcijske službe imajo že dovolj težav z učinkovitostjo oziroma neučinkovitostjo pri znatno resnejših problemih črne gradnje, ki se še vedno vztrajno širi. Tako so te službe za problematiko ‚nižjega' ranga kvalitete legalno zgrajenih naselij in različnih dozidav po mojih izkušnjah pogosto brez moči. Vsekakor je taka situacija posledica slabe organiziranosti celotne družbe, ki pa mora biti za smotrno in kvalitetno stanovanjsko gradnjo tudi smotrno urejena in stabilna.«

Telex: Celotna problematika je torej tesno povezana z razmerami na področju stanovanjske in urbanistične politike?

Pust: »Vsekakor, to je širša problematika, vendar bi rad poudaril predvsem potrebo po večji kvaliteti v načrtovanju in ustreznejših pogojih za dosego tega cilja. Kvaliteta je povezana z odgovornostjo in ustrezno samostojnostjo arhitektonske stroke. Le-ta pa zavisi od položaja, ki ga stroka ima v družbi – glede na zakonodajo. Vemo, da je arhitektura – tudi stanovanjska v svojem bistvu kulturna dejavnost, kljub ostalim gospodarskim, ekonomskim vidikom načrtovanja. Dejansko pa sodi pri nas arhitektura po zakonodaji v okvir gradbeništva. Stanovanjska gradnja se pri nas praktično v celoti projektira v okviru birojev gradbenih organizacij s pretežno komercialno usmerjenostjo – medtem ko sta povsod v razvitem svetu arhitekt in investitor – izvajalec dosledno ločeni dejavnosti (razen v kolikor gre samo za tehnično obdelavo projektov). Arhitekt bo moral slej ko prej tudi pri nas dobiti večjo družbeno – samostojno vlogo ter ustreznejše pogoje za ustvarjalno delo. V ta okvir sodi vsekakor ustreznejše vrednotenje arhitektovega dela – projektiranja, ki je zdaj zlasti na stanovanjskem področju bistveno podcenjeno ter zaviralno vpliva na razvoj. Reorganizacija stroke arhi-

tektov oziroma ustreznejša zakonodaja je pri nas torej eden bistvenih problemov, ki jih je potrebno rešiti – če se želimo približati razvitejšemu svetu.

Tam pa kot rečeno deluje stroka avtonomno, na osnovi rigoroznih pravil enotnih cen projektiranja (pri nas je tudi to področje predmet licitacije in cenejše ponudbe), kar zagotavlja časovno znatno večji obseg študijskega dela. Predvsem pa zagotavlja enakovreden nastop na trgu (glede na ceno) na osnovi kvalitete, večjo vlogo avtorstva in znatno večjo odgovornost do končne izvedbe tudi v ekonomskem smislu. Poleg tega je celotna projektivna dejavnost znatno bolj razvita v smislu specializacije in tehničnih birojev, kar omogoča tudi večjo učinkovitost v pogledu tehnične izpeljave in obvladovanja ekonomskih parametrov.«

Telex: V svojih študijah opozarjate, da so številni primeri nepremišljene racionalizacije in ekonomičnosti privedli do dolgoročno zelo škodljivih in negospodarnih rešitev stanovanjske gradnje . . .

Pust: »V razvitejših deželah velja prepričanje, da je ekonomičnejše oblike bivanja potrebno iskati na osnovi optimalne kvalitete in smotrne gospodarske gradnje ter ne na osnovi substandardnih stanovanj s pretiranim osiromašenjem, kar v širšem smislu povzroča družbi večjo škodo. Ob tem je potrebno poudariti, da

»Drugi nadvse pomemben kriterij je zdravo, naravno okolje, pa tudi prostorska obvladljivost širšega prostora naselja. Zdravo in naravno okolje ne pomeni le mir, zelenje, čist zrak, zdrave materiale itd., pomeni tudi take oblike objektov in skupin objektov, ki s svojo višino in dimenzijami ter artikulacijo omogočajo ugodne psihobivalne pogoje.«

razvitejše dežele gradijo stanovanja znatno bolj ekonomično in smotrno kakor pri nas; pri tem pa upoštevajo kompleksne vidike racionalizacije na vseh nivojih – od regulative, načrtovanja, izvedbe pa do ustrezne socialne in kreditne politike. V pogledu racionalizacije so zanimive in delno tudi uporabne izkušnje širše

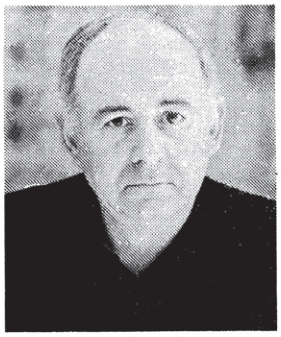

akcije v ZRN za pocenitev stanovanjske gradnje, ki je potekala v letih 1982 do 1986 z namenom, da zniža stroške za 20 do 30 odstotkov. Akcija je obsegala različne vidike racionalizacije. Izhajala je iz ugotovitev anket, ki so pokazale, da si želi 80 odstotkov gospodinjstev lastno hišo, približno 60 odstotkov teh pa si želi stanovati v okolici mest oziroma v predmestjih. Akcija je zajela organizirano družinsko gradnjo hiš in najemnih stanovanj v nižjih blokovnih objektih, hkrati pa tudi gradnjo za trg. Temeljila je na izhodišču, da racionalizacija ne sme pomeniti osiromašenja stanovanjske gradnje, kar bi pomenilo daljnoročno večjo škodo – temveč, da mora biti usmerjena v zagotovitev visoke kakovosti bivanja za znosne stroške. Poleg izhodišč o kvaliteti bivanja so obdelali predvsem vprašanja poenostavitve gradbenih predpisov, ustreznosti gradbenih standardov, zagotovitve zadostne ponudbe stanovanj, znižanja stroškov financiranja ter zagotovitve zadostne ponudbe stavbnih zemljišč. Na osnovi te akcije, ki je obsegala natečaje za projekte in pilotska naselja po nekaj desetin stanovanj, je bil izdelan katalog ukrepov za redukcijo stroškov gradnje tako vrstnih hiš kot blokovnih objektov. Rezultat akcije kaže, da je bila dosežena redukcija dejanskih stroškov gradnje za 20 do 30 odstotkov!«

Telex: Po statističnih podatkih je pri nas zaradi drastičnega padca kupne moči le še približno 10 do 15 odstotkov prebivalcev finančno zmožnih kupovati stanovanje. Menite, da bi bilo tudi pri nas možno racionalizirati stanovanjsko gradnjo?

Pust: »Menim, da je tudi v naših razmerah potrebno in možno (poleg ustreznih projektnih rešitev) izpeljati vrsto vzporednih racionalizacij in boljših organizacijskih oblik – od načrtovanja, organizacije projektive, do izvajanja, zakonodaje, finančne, kreditne in socialne politike, kar naj omogoči gradnjo zadostne velikosti stanovanja za razvoj družine. Zato današnje stanje dragih (malih) stanovanj prav zaradi slabe organizacije ni opravičljiv razlog za gradnjo pretirano osiromašenih naselij, ki naj bi stala desetletja!

Menim, da je danes glede na vse višjo osveščenost v zvezi s kvaliteto bivanja potrebno izhajati iz raziskave bodočih trendov v načinu življenja ter na tej osnovi opredeliti človekove potrebe posameznih skupin, osnove za diferenciacijo bivalnih oblik ter kriterije za načrtovanje. Le v tem okviru je možno izvajati konkretnejše oblike racionalizacije gradnje. Danes je s stališča stroke glavni problem opredeliti izhodišča za diferenciacijo stanovanjske gradnje oziroma kvalitete bivalnega okolja. To je pri nas še vedno ideološko vprašanje. Če skušamo izvesti diferenciacijo glede na egalitaristično koncepcijo standardnih stanovanj, pri katerih je edino merilo velikost stanovanja, je jasno, da jih v današnjih razmerah ne moremo še bolj osiromašiti in pri tem ohraniti ideološko čisto vest. Toda kategorije ljudi se danes že preveč ločijo glede na potrebe posameznih dejavnosti, glede na različne stile življenja oziroma kulturo bivanja itd. To kar je za nekoga kvaliteta, za drugega ni. Smo v situaciji, ko je aktualna teza, da ‚gradimo stanovanja, ki jih ljudje ne potrebujejo oziroma ne marajo'. V tem smislu so minimalne potrebe posameznih kategorij prebivalcev popolnoma različne med seboj.«

Telex: Katere so po vašem mnenju danes aktualne oblike stanovanjske gradnje?

Pust: »Menim, da se morajo današnja naselja ali oblike stanovanjske gradnje medsebojno bolj ločiti glede na ambientalne karakteristike, možne dejavnosti in značaj življenja ter kulturo bivanja, glede na mestnost, primestnost in glede na možnost lastne dodelave stanovanja. Aktualne oblike stanovanjske gradnje so: relativno množična večdružinska gradnja manjših trinadstropnih objektov z znatno individualnejšim značajem kot doslej, pri čemer naj bi bila prilagojena ambientalnim zahtevam posameznih območij; nadalje strnjena družinska in deloma večdružinska gradnja v dvoetažnih objektih, ki naj bi omogočala večjo stopnjo individualnosti ter možnost postopne dodelave stanovanja; dalje, tipična urbana – mestna gradnja kot posamezne zapolnitve, vendar za specifično kulturo mestnega življenja; nadalje tako imenovana ‚substandardna' pritlična stanovanja za specifični način bivanja na rob mesta, pri čemer je pomembna osnovna organizacija naselja, vrt – ograjeno dvorišče, ki naj omogoča relativno svobodno rast navznotraj ter obenem razmeroma urejen zunanji izgled naselja; in končno oblika stanovanjsko-obrtnih hiš z delavnicami v okviru urbanih zahtev primestnega okolja. Vsaka oblika bivanja oziroma naselja mora znotraj tega upoštevati tudi nadaljnjo diferenciacijo na

»Arhitekt bo moral slej ko prej tudi v naši družbi dobiti bolj samostojno vlogo ter ustreznejše pogoje za ustvarjalno delo. V ta okvir sodi vsekakor ustreznejše vrednotenje arhitektovega dela – projektiranja, ki je zdaj zlasti na stanovanjskem področju bistveno podcenjeno ter zaviralno vpliva na razvoj. Reorganizacija stroke arhitektov oziroma ustreznejša zakonodaja je pri nas torej eden bistvenih problemov, ki jih je potrebno rešiti – če se želimo približati razvitejšemu svetu.«

podskupine oziroma objekte, hkrati pa tudi kriterije kvalitete ožjega in širšega bivalnega prostora kar narekuje kompleksno urbanistično arhitektonsko oblikovanje. Gre za temeljni cilj, kako oblikovati in ustvariti naselje, kjer bivanje ne bo odtujeno, naselje, ki bo vsebovalo bivanje in v znatni meri delovne ter rekreacijske aktivnosti, naselje, ki bo odražalo specifični značaj življenja in omogočalo družabnost, enovitejšo strukturo stanovalcev in kulturo bivanja in kjer bodo stanovalci lahko razvijali svojo celostno identiteto.«

Mojca Vizjak-Pavšič

STANOVANJSKI SKLAD REPUBLIKE SLOVENIJE

MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR

III. POSVET

DRŽAVA - DRŽAVLJANI - STANOVANJA

ZBORNIK REFERATOV

PORTOROŽ, NOVEMBER 1994

doc. dr. VIKTOR PUST, dipl.ing.arh.

STANJE IN PERSPEKTIVE NA PODROČJU STANOVANJSKE ARHITEKTURE IN URBANIZMA

Uvod - kompleksnost problematike kvalitete stanovanjske gradnje

Načrtovanje stanovanjske gradnje ni samo problematika arhitekturnega oblikovanja, temveč je obenem problematika razumevanja širokega kompleksa človekovih potreb v okolju in organizacije življenja. Na tej osnovi je predmet oblikovanja celotnega modela bivalnega okolja, ki se odraža v ustvarjalno nedeljivem značaju arhitektonsko urbanistične rešitve.

Načrtovanje stanovanjske gradnje in naselij je torej predmet kompleksne obravnave kvalitete ožjega in širšega bivalnega okolja, ki naj zagotavlja ustrezne bivalne in v vse večji meri tudi ustrezne delovne pogoje prebivalstva.

Je tudi predmet smotrne izrabe prostora poselitve ter ekonomike graditve, ki vpliva na specifično identiteto krajine oz. kulturo naroda.

Glede na navedeno in glede na socialno funkcijo stanovanjske gradnje pri zadovoljevanju širših in ogroženih slojev prebivalstva - kot tudi zaradi varovanja specifičnih vrednot okolja - predstavlja stanovanjska gradnja področje javnega interesa, ki ne dovoljuje poenostavljenih rešitev.

Pojmovanje kvalitete in kriteriji za načrtovanje pa se spreminjajo z razvojem časa in pogojev. Tako kot se spreminja način življenja, se spreminjajo tudi potrebe in vrednote posameznih slojev prebivalstva.

Posledično pa se spreminjajo tudi pogledi na ekonomiko in smotrnost graditve. Zato je potrebno stalno prilagajanje načrtovalskih izhodišč v smislu humanizacije bivalnega okolja.

Kvaliteta stanovanjske gradnje pa ne zavisi samo od stroke (arhitektov) in splošnih usmeritev - temveč v znatni meri tudi od spremljajočih pogojev za načrtovanje, ki so v domeni države ali vlade in, ki bistveno vplivajo na kvaliteto načrtovanja ter podobo celotnega okolja.

To nazorno dokazuje npr. dolgotrajna, nerešena problematika razpršene individualne gradnje, ki kvari podobo slovenske krajine, ki pa je ni mogoče reševati brez temeljitejših sprememb v zakonodaji itd.

Zato je za uveljavljanje javnega interesa na področju stanovanjske gradnje bistvenega pomena pravilna opredelitev kvalitete bivanja, ki predstavlja temeljno izhodišče za razumevanje potreb in oblikovanje ustreznih stanovanjskih standardov. Spremembe, ki potekajo v načinu življenja so vsebinsko tako kompleksne, da je potrebno na novo opredeliti stanje in javni interes na tem področju.

Ob tem pa tudi določiti nujne naloge na področju stroke in države.

Značilnosti preteklega razvoja

V okviru reševanja socialne in najširše kategorije stanovanj je za nami karakteristično obdobje velikih sosesk blokovnih objektov, grajenih pretežno izven mestnih aglomeracij. Značilnost teh naselij je, da so zasnovana bolj ali manj na osnovi funkcionalističnega modela takozvanih spalnih mest. Čeprav so bila ta naselja namenjena za reševanje množičnih potreb po stanovanjih, zlasti mlajših družin - so stanovanja zaradi omejenih kupnih možnosti vse bolj postajala premajhna za razvoj družine. Posledice se odražajo v omejevanju razvoja in dejavnosti družine, v prehodnem značaju bivanja v teh naseljih in v povečanem pritisku na posamično družinsko gradnjo izven mesta, ki je skoraj praviloma grajena samograditeljsko.

Tisti manjši del blokovnih stanovanj oz. naselj, ki je grajen v ožjem okviru mesta je

sicer kvalitetnejši, toda cenovno nedostopen za širše sloje prebivalstva.

Vzporedno z graditvijo blokovnih sosesk je v 70-tih in 80-tih letih tudi pri nas, podobno kot v razvitejših deželah - značilen porast organizirane družinske gradnje v tipologiji vrstnih in atrijskih hiš. Glede na večjo individualnost in stanovanjsko površino predstavlja tovrstna gradnja trajnejšo rešitev za razvoj družine - in za večino kakovostni premik v kvaliteti bivanja. Seveda pa je ta tipologija pozidave pri nas omejena izključno le na mestna ali primestna območja.

V okviru organizirane gradnje vrstnih hiš iz 70-tih let, namenjenih za širše sloje prebivalstva je karakteristični pojav Pionir-jeve minimalne, ôintervencijskeô vrstne hiše, širine 3,60 m in površine cca 70 m2, ki je bila izvedena v nekaj sto enotah po Sloveniji. Nadalje vrstne hiše SGP Gorica, širine 4,20 m s pokritim parkingom, površine cca 105 m2, izvedene v Ljubljani Moste in Trzinu.

V okviru reševanja socialno najbolj ogroženih slojev prebivalstva je značilna gradnja takozvanih ônadomestnihô stanovanj v okviru programa za odpravo barakarskih naselij; tako - naselje veriżnih hiš v Mostah in vrstnih etažnih stanovanj v Črnučah s površino od cca 35 do 45 m2 v izvedbi GPG Gorica.

Čeprav predstavlja organizirana individualna gradnja iz tega obdobja za mnoge sprejemljivejšo in trajnejšo obliko bivanja - pa je potrebno izpostaviti tiste negativne izkušnje, ki so karakteristične za naše razmere in sicer:

1. slaba kvaliteta urbanističnih rešitev, kot posledica številnih vzrokov in ločenosti urbanističnega ter arhitekturnega načrtovanja
2. naknadno stihijsko dozidavanje oz. povečevanje hiš, ki je še zlasti očitno pri manjših hišah
3. uporaba cenenih materialov na fasadah, ki je imelo za posledico zamenjavo že po nekaj letih, seveda z materiali v neskladnih kombinacijah

V splošnem torej se ugotavlja slab izgled navedenih naselij,katerih izkušnje je potrebno upoštevati v bodoče. Tako zlasti ugotovitev, da poenostavljeno osiromašenje stanovanjskega programa in ločenost urbanističnega ter arhitekturnega načrtovanja zelo negativno vpliva na izgled naselja.

Izven teh urbaniziranih območij pa prevladuje zgolj óspontanaô in tipizirana individualna gradnja, ki je tipološko in oblikovno slaba ter se bistveno ne razlikuje glede na regijsko različnost po Sloveniji.

Natečajni program Zveze stanovanjskih skupnosti Slovenije v začetku 80-tih let

Z aspekta javnega interesa je v začetku 80-tih let pomemben natečajno projektni program ZSSS za kvalitetnejšo preobrazbo stanovanjske gradnje - zlasti individualne. Zastavljen je bil 5-letni projektno natečajni program za različne tipe stanovanjske gradnje v sodelovanju z Zvezo Arhitektov Slovenije. Podana so bila osnovna izhodišča kvalitete družinske gradnje. Tako je na osnovi dveh izbranih natečajnih projektov za urbanistično arhitekturne rešitve prišlo do realizacije dveh naselij strnjene družinske gradnje - čeprav ne na prvotno obdelanih lokacijah (naselje Dvori v Grosupljem - arh. Drašler in Črnuška Gmajna v Ljubljani - arh. Pust).

Izkazalo se je, da je možno naselje kvalitetneje oblikovati z enotnim urbanistično arhitekturnim pristopom v načrtovanju, kar sicer ni bila ustaljena praksa glede na veljavno zakonodajo. To pa je tudi glavni vzrok za ustaljeno parcialno, tipološko pomanjkljivo obravnavo stanovanjske gradnje.

V primeru nadaljnih natečajnih projektov ni prišlo do realizacij, ker razpisovalec ZSSS pač ni imel dovolj vpliva na pridobivanju lokacij. Tako je zaradi omejene, zgolj svetovalne vloge ZSSS program zamrl - prvotni osnovni namen programa - preobrazba zlasti posamične družinske gradnje pa je ostal docela neuresničen.

Izkazalo se je, da v primeru posamičnih hiš ne gre le za strokovni problem oblikovanja in, da je problematika pridobivanja cenenih tipskih projektov znatno širša. Zakonodajne razmere v stroki namreč ne omogočajo izdelave kvalitetnejših projektov, razen v izjemnih primerih. Stihija v tej tipologiji gradnje v danih družbenih razmerah pa je neobvladljiva. Postalo je očitno, da je potrebno zastaviti kompleksnejše spremembe v zakonodajni ureditvi projektantske stroke itd., ZSSS pa na to ni imela dovolj vpliva.

Družbene spremembe in zastoj graditve v 90-tih letih

Zaostrovanje gospodarskih razmer koncem 80-tih let z veliko inflacijo je stanovanjsko gradnjo bistveno upočasnilo - obenem pa je ta postala dostopna le premožnejšim slojem prebivalstva. Sprememba družbenih razmer v začetku 90-tih let, nova stanovanjska zakonodaja in priprava Nacionalnega stanovanjskega programa je sprva sicer odprla upanje za kompleksnejši pristop k spreminjanju razmer na področju stanovanjske gradnje; predvsem na osnovi izkušenj razvitejših dežel na področju zakonodaje, ki regulira projektantsko dejavnost.

Žal do predvidenih sprememb še ni prišlo. Glede na zakonsko neurejene razmere in počasno reševanje denacionalizacije zemljišč je načrtovanje in graditev skoraj popolnoma zastala - razen v posameznih primerih blokovnih stanovanj v mestu. Zastali so poizkusi za reševanje najaktualnejših potreb - stanovanj za mlade. Ob tem pa je pomembno opozoriti, da je pri obravnavi te problematike ponovno opazno poenostavljanje in siromašenje projektnih izhodišč, kar lahko usodno vpliva na kasnejšo kvaliteto okolja in smotrnost graditve.

Izhodišča kvalitete bivalnega okolja kot osnova za nadaljnji razvoj stanovanjske gradnje

Razvoj življenja, družbene spremembe in diferenciacija potreb v stanovanjski gradnji so privedle do spremembe v pojmovanju kvalitete bivalnega okolja. Izhodišče za opredelitev kvalitete bivanja temelji na spremembah v načinih življenja in na novejših spoznanjih različnih znanosti o kompleksnosti človekovih potreb v ožjem in širšem okolju.[1]

Opredelitev kvalitete izhaja iz ugotovitve, da po dolgotrajnem obdobju funkcionalistične obravnave človekovih potreb oz. koncepta organizacije življenja po ločenih sektorjih bivanja in dela - dozorevajo pogoji za prvobitnejšo in vsebinsko popolnejšo opredelitev kvalitete bivalnega okolja. To pomeni, da gre za opredelitev na osnovi ponovne povezanosti bivanja in dela oz. poklicne dejavnosti, ki je bila značilna za predindustrijsko obdobje - čeprav danes v specifičnem obsegu in obliki.

Pomeni tudi, da je pri načrtovanju bivalnega okolja potrebno izhajati iz specifičnega načina življenja in potreb posameznih skupin; da je v sklopu naselja potrebno upoštevati možnost delovnih prostorov in lokalov, različne potrebe po umestitvi stanovanjskih enot glede na javni prostor, potrebo po gradaciji objektov in različni identiteti stanovanjskih enot - z ustrezno možnostjo razvoja.

Za razliko od preteklega, funkcionalističnega modela naselij z bolj ali manj spalnim značajem bivanja se v naselja vrača več življenja ter pristnejša identiteta.

Način življenja, ki izvira iz poklicne dejavnosti ali interesne usmerjenosti določa tudi specifične vrednote in želje po določeni obliki bivanja, določeni lokaciji oz. bivalnem okolju. Način življenja predstavlja tudi specifično kulturo bivanja. Le na tej osnovi se lahko oblikuje značilna vsebina življenja v naselju, ambientalne značilnosti ali identiteta bivalnega okolja, ki izvira iz trajnejših človekovih vrednot.

Le na osnovi podrobnejših raziskav potreb in kategorizacije različnih slojev prebivalstva glede na poklicno - interesno usmerjenost in stil življenja je možno opredeliti izhodišča ali óstandardeô za različne oblike stanovanjske gradnje in naselja.

Problematika stanovanjskih standardov, ustreznih raziskav, tipološkega razvoja in izobraževanja

Kategorizacija kakovosti stanovanjske gradnje, ki se uporablja v okviru nove zakonodaje loči stanovanja na skromno, standardno in nadstandardno kategorijo. Kako problematično je lahko tako poenostavljena obravnava kakovosti stanovanj - kot edino izhodišče za načrtovanje - je razvidno iz primerov gradnje minimalnih, socialnih stanovanj v hišah, za katere je pravilo ma značilen nekvalitetni, stihijsko grajen izgled naselij.

Problematika premajhnih stanovanj je poznana še iz preteklega obdobja graditve

[1] V. Pust: Modeli stanovanjske gradnje in zazidave - z ozirom na spreminjajoče potrebe. (disertacija) FAGG, Arhitektura, 1988

minimalnih hiš, za katere je značilno, da so skoraj vse doživele nesluteno stihijsko preobrazbo s številnimi dozidavami, nadzidavami itd. To dokazuje, da je potrebno upoštevati v načrtovanju tovrstne gradnje dejstvo, da razvoj življenja narekuje kontinuirni proces prilagajanja razpoložljivega prostora glede na novo porajajoče se potrebe.

Zato morajo projektna izhodišča ali standardi upoštevati rešitev kompleksnih potreb stanovalcev tako, da bo zagotovljena skladna rast objektov ter kvaliteta ožjega in širšega - urbanega prostora. To pomeni, glede na obstoječo kategorizacijo kakovosti - bistveno razširitev projektnih izhodišč in tudi večjo zahtevnost v oblikovanju tovrstnih stanovanj.

Poleg tega je potrebno upoštevati, da se tudi potrebe mladih družin med seboj ločijo glede na profesionalno usmerjenost in preference po obliki bivanja in po lokacijah.

Iz navedenega sledi, da kategorizacija in tipologija stanovanjske gradnje, ki ne upošteva dovolj kompleksno specifične potrebe različnih slojev prebivalstva - povzroča negativne posledice za razvoj družine in za kvaliteto okolja.

Namesto obstoječe opredelitve stanovanjskih standardov bi bilo potrebno izdelati raziskave o značilnih skupinah prebivalstva glede na način življenja, njihove potrebe, preference, finančne možnosti itd. Le na tej osnovi je možno priti do ustreznejših urbanistično arhitektonskih izhodišč za načrtovanje, ki bodo ustrezala trajnejšim potrebam prebivalstva in zahtevnejšim kriterijem kvalitete okolja.

V okviru ustaljene načrtovalske prakse je pogosto značilno parcialno, zgolj arhitekturno reševanje tipološke problematike, nekritično povzemanje znanih tipov objektov in sestavljanje le teh v ôzazidavoö - brez pogobljene obravnave kvalitete bivanja.

Kljub številnim raziskovalcem lahko ugotavljamo pomanjkanje ustreznih uporabnih tipoloških rešitev.

Očitno je, da bi bilo potrebno - področju kvalitete bivanja in modelov bivalnega okolja, ki je zelo kompleksno in pomembno - tudi v okviru izobraževalnega sistema posvetiti večjo težo tako v dodiplomskem kot v podiplomskem študiju.

Problematika obstoječe tipologije strnjene družinske gradnje in usmeritve

Glede na navedena izhodišča kvalitete bivalnega okolja ugotavljamo problematičnost obstoječe tipologije stanovanjske gradnje in mnogih še nerealiziranih zazidalnih načrtov. Medtem ko ugotavljamo pomanjkanje zemljišč za gradnjo lahko tudi ugotovimo, da so npr. v Ljubljani relativno obsežna območja ôpokritaö z veljavnimi, še nerealiziranimi zazidalnimi načrti starejših datumov, z vrstno in atrijsko družinsko gradnjo, ki ne ustreza dovolj današnjim potrebam kvalitete. Tako ne v pogledu tipologije objektov, uporabnosti kot ne v pogledu oblikovnja zunanjega prostora. Zazidalne rešitve često ne ustrezajo potrebam, ki so nastale zaradi sprememb v vrednotenju zemljišč in, ki narekujejo ekonomičnejšo izrabo površin ter ustrezno gradacijo javnega prostora.

Značilne so zazidalne rešitve zasnovane na osnovi monotonih vzorcev pozidave z dolgimi, vzporednimi nizi vrstnih ali atrijskih hiš, za katere je značilna relativna utesnjenost med objekti, slaba individualnost in pomanjkanje vsake gradacije objektov ali hierarhije javnega prostora. Celotna območja so zasnovana v značaju spalnega naselja.

Potrebno bi bilo dati večji povdarek urbanistično arhitekturnemu oblikovanju v okviru ožjega in širšega prostora, oblikovanju ulic, trgov. Kljub potrebi po gostoti zazidave je potrebno oblikovati rešitve objektov, ki bodo omogočale ustrezno značnost med objekti oz. neutesnjenost ter zagotavljale individualnost bivanja in ustrezno možnost naknadne povečave.

Upoštevati je potrebno, da se prvotni obseg funkcij hiše znatno razširja v smislu delovnih in sekundarnih prostorov ter, da se stanovalci odločajo za bivanje v hiši prav zaradi večje svobode in možnosti rasti oz. sprememb.

V tem smislu predstavlja načrtovanje družinske gradnje - načrtovanje določenega dolgoročnega procesa, ki ga je potrebno zagotoviti tako, da bo omogočal vizuelno skladno rast in kvalitetni zunanji, javni prostor.

Problematika posamične družinske gradnje in usmeritve

Znana so splošna dejstva o problematiki tovrstne gradnje hiš širom po Sloveniji in sicer:

- da je zazidalno in komunalno potratna,
- da je često neracionalno velika po gabaritih itd.,
- da je oblikovno - "stilsko" slaba in, da ne upošteva regijskih značilnosti,
- da zazidalni vzorec tovrstne gradnje - glede na velikost parcele in objekta, ne omogoča ustrezne individualnosti prostora,
- da zazidalna monotonija ponavljajočih se parcel in enakih tipov hiš ne
- upošteva potrebne gradacije javnega prostora in ustrezne različnosti objektov,
- da tipologija objektov in parcel ne upošteva načrtovane možnosti rasti ali povečave hiš zaradi česar prihaja do stihijskih dozidav

Zaradi racionalizacije prostora in kvalitetnejšega oblikovanja je potrebno:

- zagotoviti bolj strnjeno obliko pozidave - čeprav na osnovi posamičnih objektov, ki so v ustrezni medsebojni "navezavi",
- prekiniti z dosedanjo prakso tipskih projektov,
- zahtevati podrobno urbanistično arhitekturno zasnovo posameznega območja - tudi za manjše skupine hiš - ki upošteva kompleksne kriterije kvalitete širšega in ožjega okolja. Na tej osnovi upoštevati gradacijo javnega in poljavnega prostora, diferenciacijo posameznih objektov, upoštevajoč pri tem specifične možne dejavnosti ter ustrezne možnosti spreminjanja.

V tem okviru je potrebno reševati specifično tipologijo objektov, ki naj ustreza konkretnemu območju pozidave. Obenem pa naj zagotavlja ustreznejše bivalne pogoje v smislu večje individualnosti prostora ter omogoča skladno rast objektov.

"Tipske" projekte z ustreznimi variantami je torej možno izdelovati le v okviru konkretne urbanistično arhitekturne zasnove posameznega območja s povsem specifično identiteto.

Stanovanjska gradnja za mlade družine

Potrebe mladih družin po stanovanjih se ne da posplošiti le v en model stanovanjske gradnje in sicer zato, ker se tudi te družine ločijo glede na različno poklicno usmerjenost, način življenja in glede na različne potrebe po lokaciji v smislu večje ali manjše oddaljenosti od mesta itd. Razumljivo, da lokacija oz. oddaljenost od mesta v bistveni meri vpliva na ceno stanovanjske površine ter s tem tudi na model bivalnega okolja.

V tem smislu so aktualne naslednje oblike bivanja:

1. Kot najaktualnejša oblika - model rastoče, strnjene družinske gradnje na lokacijah izven mesta oz. periferiji kjer je cena gradnje ter zemljišč ugodnejša. Začetna velikost stanovanjske enote cca 50 m2 z možnostjo širitve na vznotraj v predvidenem okviru do cca 110 m2 in z ograjenim vrtom. Ta model omogoča relativno največjo dostopnost stanovanjske površine in svobodo nadaljnega razvoja. Hiše morajo biti zasnovane in zgrajene do faze zaključene fasade oz. zunanje "lupine" glede na uličnі prostor tako, da zagotavljajo trajno kvaliteto javnega prostora. Zunanji materiali morajo biti kvalitetni in trajni.
2. Na lokacijah bliže mestu oz. na robu - model strnjene kombinirane družinske in etažne gradnje, P+1 do P+2+M. V tem okviru je možnost rasti manjša, zlasti pri etažnih stanovanjih - zato so tudi stanovanjske enote v končni velikosti manjše.
3. Etažna stanovanja v okviru mesta. Ta so po velikosti sicer najbolj omejena, so pa sprejemljiva za določene kategorije mladih glede na potrebe po bivanju v mestu. Vsak od teh različnih modelov bivalnega okolja je namenjen posameznim potrebam ali skupinam mladih. Je pa razumljivo, da so to le izhodiščne usmeritve - na osnovi katerih je potrebno pristopiti k urbanistično arhitekturnem reševanju specifičnih oblik stanovanjske gradnje v posameznih okoljih.

Vpliv neustrezne strokovne zakonodaje in potrebne spremembe

Razvoj stanovanjske gradnje ne zavisi le od strokovnih ugotovitev, temveč v bistveni meri od družbenih pogojev in zakonodajne ureditve delovanja stroke. Žal pa so te razmere na Slovenskem take, da ugotavljamo veliko neskladje med številom arhitektom, obsegom znanja ter skromno ali slabo kvaliteto stanovanjske gradnje.

Vzroki so v značilnih pogojih delovanja arhitektov - urbanistov. Neposredni vzroki so v zakonodaji, ki regulira položaj in dejavnost stroke in, ki negativno vpliva na možnosti za kreativno delo. Razumljivo, da se ta zakonodaja, ki izvira iz preteklega obdobja družbene ureditve bistveno razlikuje od zakonodaj v razvitejših deželah.

Načrtovanje stanovanjske gradnje in naselij, ki je ustvarjalno nedeljiv urbanistično-arhitektonski proces, je po obstoječi zakonodaji umetno ločen na dva dela: urbanistični in gradbeno arhitektonski del. Vsak od teh je reguliran z zakonodajo različnega ministrstva - različnih interesov. Posledica je ta, da ni zagotovljena avtonomnost stroke v korist javnega interesa.

Obstoječi model projektantskih organizacij - s kolektivno odgovornostjo za kakovost tehničnih rešitev se je izkazal za neustrezne; tako z aspekta ustvarjalnosti, kakovosti projekta, kot z aspekta ekonomike in tržne fleksibilnosti. Model izvira še iz obdobja ideoloških zadržkov zakonodajalca do stroke - kot individualnih strokovnjakov, ki so dejansko nosilci odgovornosti.

Neustrezne tarifne razmere v projektantski dejavnosti, ki ne pokrivajo dejanskih stroškov, kaj šele razvoja - so neposredni vzrok za slabo kvaliteto - še zlasti v posamični individualni gradnji.

Prevlada ekonomističnih pogledov v zadnjih letih ima za posledico popolno razvrednotenje dela arhitektov, projektantov in je privedla do opustitve še tistih minimalnih tarifnih norm, ki so veljale v prejšnem obdobju. Sedanja praksa izbire projektantov na osnovi konkurenčnosti cene za projekte, ki je prepolovila prejšne norme - je nevzdržna in v popolnem nasprotju s pravili v razvitem svetu. Le ta temeljijo na zagotovljenih osnovnih cenah za izdelavo projektov z namenom, da je možna konkurenca izključno le na osnovi kvalitete dela - v korist javnega interesa.

Arhitekturo (oz. urbanizem) je potrebno zakonodajno opredeliti kot dejavnost, katere načrtovalski cilji so v javnem interesu. Zato je potrebno to dejavnost urejati v okviru posebnih pogojev delovanja in obveznosti.

Značilen je primer francoskega zakona o Arhitekturi iz leta 1985, ki uvodoma navaja: ôArhitektura je izraz kulture. Arhitekturno ustvarjalno delo, kvaliteta gradnje, harmonična vključitev v okolje, spoštovanje naravnega in urbanega okolja, kakor tudi dediščine - je v javnem interesu . . .ö Zato zakonodajalec tej dajavnosti predpisuje določene pogoje organizacije, zagotavlja ustrezne tarife ter avtonomnost delovanja.

Delovanje stroke mora biti organizirano v okviru Zbornice arhitektov (oz. urbanistov), katere člani so arhitekti, načrtovalci - kot nosilci registracije oz. licence za načrtovanje. Zbornica se ustanavlja z namenom, da se v njenem okviru urejajo bistveni pogoji za delovanje stroke v skladu z javnim interesom.

Nacionalni stanovanjski program - s programom projektnih natečajev - kot priložnost za kvalitetnejši premik

Poleg navedenih sprememb v zakonodaji in seveda ustreznih finančno kreditnih pogojev so potrebne še druge vzporedne mere s strani države za kvalitetnejši premik v stanovanjski gradnji. To predvsem za tiste kategorije stanovanj za katere je država neposredno zainteresirana v okviru kreditiranja. Nesmotrno je namreč kreditiranje vseh vrst obstoječe tipologije gradnje, ki je danes na tržišču, ker je očitno, da vse ne ustrezajo optimalnim ciljem.

Z razvojem smotrnejše tipologije gradnje in načrtnim usmerjanjem kreditov je možno pridobiti boljše, tudi ekonomsko ustreznejše rezultate.

Zato bi bilo potrebno izdelati večletni nacionalni Program projektnih natečajev za aktualne tipe stanovanjske gradnje oz. naselij, ki bi bili izvedeni v nekaterih primerih kot vzorčna naselja.

Zastavitev tega cilja - vzorčnih naselij bi bilo smotrno tudi z aspekta urejanja tistih

razmerij med projektanti in gradbeništvom, ki jih doslej često zaradi specifične vloge gradbeništva ni bilo mogoče pravilno vzpostaviti. To se nanaša na ustreznejšo vlogo projektanta, tako v smislu kvalitete projekta kot obvladovanja cene oz. transparentnosti različnih stroškov gradnje.

Seveda bi moral biti tako zastavljeni Program projektnih natečajev predmet posebne študije in ocene pričakovanih rezultatov po posameznih področjih. Razvojno raziskovalni rezultati bi morali biti uporabni in bi morali pomeniti doprinos tako na področju kvalitete in uporabnosti stanovanj v ožjem in širšem pomenu okolja, kot na področju ekonomike gradnje, energetske varčnosti, uporabe materialov ter na gradbeno-tehnološkem in komunalnem področju.

Program bi moral biti tako zastavljen, da je aktualen za projektante in za gradbeništvo.

Za razliko od podobno zasnovanega Programa natečajev Zveze stanovanjskih skupnosti iz začetka 80-tih let, je potrebno ugotoviti, da obstajajo danes konkretne možnosti za zagotovitev pogojev za uspešno izpeljavo takega programa, ki je v korist splošnega interesa, - stroke in pričakovalcev stanovanj.

LIST

ENODRUŽINSKA HIŠA V SLOVENIJI '45-'95

DRUŽINSKA GRADNJA V KONTEKSTU ŠIRŠEGA RAZVOJA KVALITETE BIVALNEGA OKOLJA in spremljajoče zakonodaje

Viktor Pust

Kompleksnost problematike kvalitete stanovanjske oz. družinske gradnje

Načrtovanje stanovanjske in še zlasti družinske gradnje ni samo problematika arhitekturnega oblikovanja (v ožjem smislu), temveč je obenem problematika razumevanja širokega kompleksa človekovih potreb v ožjem in širšem okolju ter organizacije življenja. Na tej osnovi je predmet oblikovanja celotnega modela bivalnega okolja, ki se odraža v ustvarjalno nedeljivem značaju arhitekturno urbanistične rešitve.

Načrtovanje stanovanjske gradnje in naselij je torej predmet kompleksne obravnave kvalitete ožjega in širšega bivalnega okolja, ki naj zagotavlja ustrezne bivalne in v vse večji meri tudi delovne pogoje prebivalstva.

Je tudi predmet smotrne izrabe prostora poselitve ter ekonomike graditve, ki vpliva na specifično identiteto krajine in odraža kulturo naroda.

Glede na navedeno in glede na socialno funkcijo stanovanjske gradnje pri zadovoljevanju širših slojev prebivalstva - kot tudi zaradi varovanja specifičnih vrednot okolja - predstavlja stanovanjska gradnja področje javnega interesa, ki ne dovoljuje poenostavljenih rešitev.

Pojmovanje kvalitete in kriteriji za načrtovanje pa se spreminjajo z razvojem časa in pogojev. Tako kot se spreminja način življenja, se spreminjajo tudi potrebe in vrednote posameznih slojev prebivalstva. V tem okviru se povečuje interes za individualnejše oblike bivanja. Posledično pa se spreminjajo tudi pogledi na ekonomiko in smotrnost graditve. Zato je potrebno stalno prilagajanje načrtovalskih izhodišč v smislu humanizacije bivalnega okolja.

Družinska gradnja obsega različne pojavne oblike - od posameznih hiš do strnjenih oblik, vrstnih, verižnih, atrijskih hiš - ter do kombiniranih oblik z večdružinsko gradnjo. Njen razvoj poteka v tesni povezanosti oz. odvisnosti od razvoja kolektivne, večdružinske gradnje. Le-ta prevzema v zadnjih desetletjih (za razliko od predhodnega funkcionalističnega značaja) vse bolj specifično urbano vlogo, medtem ko se vse večji del potreb rešuje v okviru družinske gradnje.

Tipološki razvoj družinske gradnje je povezan z razvojem urbane misli oz. konceptov oblikovanja javnega prostora, kar se odraža v različnih oblikah oz. vzorcih npr. ulične vrstne gradnje hiš, različnih oblikah sosedstev itd. V tem okviru je družinska gradnja podvržena enakim kriterijem oz. parametrom kvalitete bivalnega okolja ali pozidave kot večdružinska, le da glede na javni prostor in bivanje omogoča večjo stopnjo individualnosti ter identitete. Omogoča bolj sproščeno obliko bivanja v povezavi z vrtom ter večjo možnost lastne ustvarjalnosti posameznika, v primerih samostojnih hiš pa tudi samograditeljski način graditve.

Prav ta možnost pa v naših specifičnih razmerah - ob odsotnosti širših ekonomskih meril, ki bi urejala smotrnost pozidave in ob odsotnosti ustrezne strokovne zakonodaje - povzroča anomalijo, da je gradnja večjih, samostojnih hiš bolj razširjena kot gradnja strnjenih oblik.

Zato kvaliteta stanovanjske gradnje ni odvisna samo od arhitekturne stroke in splošnih usmeritev, temveč v znatni meri tudi od spremljajočih pogojev, ki so v domeni države

in ki bistveno vplivajo na kvaliteto načrtovanja ter podobo celotnega okolja.
To nazorno dokazuje dolgotrajna, nerešena problematika razpršene individualne gradnje, ki kvari podobo slovenske krajine, ki pa je ni mogoče reševati brez temeljitejših sprememb v zakonodaji.
Zato je za uveljavljanje javnega interesa na področju stanovanjske gradnje bistvenega pomena pravilna opredelitev kvalitete bivanja, ki predstavlja temeljno izhodišče za razumevanje potreb in za oblikovanje ustreznih stanovanjskih standardov.
Spremembe, ki potekajo v načinu življenja in raznolikosti potreb, so vsebinsko tako kompleksne, da je potrebno na novo opredeliti stanje in javni interes na tem področju. Ob tem pa tudi določiti nujne naloge na področju stroke in države.
Osnovne značilnosti preteklega razvoja (60 in 70-tih let)
Razvoj organizirane družinske gradnje v zadnjih desetletjih je potrebno razumeti kot proces v okviru postopnega razvoja kritične zavesti o kvaliteti prevladujoče kolektivne, blokovne graditve širom po Evropi, zasnovane na osnovi funkcionalističnega modela bivanja.
Težnja po večji "humanizaciji" bivanja v 60-tih letih je vplivala po eni strani na razvoj večdružinske gradnje nižjih gabaritov z individualnejšim oblikovanjem pritličnih stanovanj, kar je privedlo tudi do terasastih objektov; po drugi strani pa je privedla do razvoja stmnjene družinske gradnje, bodisi v okviru ožjih vrstnih in atrijskih hiš ali do povsem strnjenih aglomeracij. Značilni so primeri severnih dežel (Nizozemske, Danske), kjer je družinska gradnja praktično zamenjala blokovno tipologijo.
V naših razmerah je pomemben pojav atrijske oblike hiš v tem obdobju, ki uvaja nov model bivanja - čeprav za relativno omejen krog prebivalstva.
V naših specifičnih razmerah pa so bili še dodatni razlogi, da se je individualna gradnja pospešeno razvijala, čeprav v precej stihijski obliki. Temu je botrovala skromna kupna moč oz. premajhna stanovanja za razvoj družine v blokovnih objektih, kar je vplivalo v veliki meri na razvoj posamičnih hiš v samograditeljski obliki gradnje. Nizka, neekonomska cena zemljišča in samograditeljski način graditve je omogočil postopno izgradnjo družbeno potratne pozidave.
Po drugi strani - v okviru organizirane graditve pa se razvija tipologija ožjih vrstnih hiš kot vzporedne oblike blokovni graditvi. Glede na možnost postopne notranje finalizacije objekta v lastni režiji je bila vrstna hiša z razmeroma zadostno površino za razvoj družine v primerjavi z blokovnim stanovanjem dostopnejša in trajnejša oblika bivanja.
Seveda pa je ta tipologoja pozidave pri nas omejena izključno le na mestna in primestna območja.
V okviru organizirane gradnje vrstnih hiš iz 70-tih let, namenjenih za širše sloje prebivalstva, je karakterističen pojav Pionirjeve minimalne "intervencijske" vrstne hiše, širine 3,60 m s površino pribl. 70 m², ki je bila izvedena v nekaj sto enotah po Sloveniji. Nadalje vrstne hiše SGP Gorice, širine 4,20 m s pokritim parkingom in vmesnim atrijem, površine pribl. 105 m², izvedene v Ljubljani - Mostah in Trzinu.
Čeprav predstavlja tovrstna organizirana družinska gradnja za mnoge sprejemljivejšo in trajnejšo obliko bivanja, pa je potrebno izpostaviti tiste negativne izkušnje, ki so karakteristične za naše razmere in sicer:
slabo kvaliteto urbanističnih rešitev, kot posledico ločenosti urbanističnega in arhitekturnega načrtovanja,
uporabo cenenih materialov na fasadah, kar je imelo za poslediico zamenjavo že po nekaj letih, seveda z materiali v neskladnih kombinacijah,
naknadno stihijsko dozidavanje oz. povečevanje hiš, ki je še zlasti očitno pri manjših hišah.
V splošnem je značilen slab videz navedenih naselij, izkušnje pa je potrebno upoštevati v bodoče. Tako zlasti ugotovitev, da poenostavljeno osiromašenje stanovanjskega programa ter ločenost urbanističnega in arhitekturnega načrtovanja kot tudi odsotnost kasnejšega strokovnega nadzora, zelo negativno vplivajo na videz naselja.
Izven urbaniziranih območij pa prevladuje zgolj "spontana" in tipizirana individualna gradnja, ki je tipološko in oblikovno slaba ter se ne razlikuje bistveno glede na regijsko različnost po Sloveniji.
Natečajni program Zveze stanovanjskih skupnosti Slovenije v začetku 80-tih let
S stališča javnega interesa je v začetku 80-tih let pomemben natečajno projektni program ZSSS za kvalitetnejšo preobrazbo stanovanjske gradnje - zlasti individualne.
Zastavljen je bil 5-letni projektno natečajni program za različne tipe stanovanjske gradnje v sodelovanju z Zvezo arhitektov Slovenije.
Oblikovana so bila osnovna izhodišča kvalitete družinske gradnje. Tako je na osnovi dveh izbranih natečajnih projektov za urbanistično arhitekturne rešitve oz. tipologijo objektov prišlo do realizacije dveh naselij (čeprav ne na prvotno obdelanih lokacijah): Dvori v Grosupljem (arh. Drašler) in naselje hiš v Črnuški Gmajni v Ljubljani (arh. Pust).
V primeru nadaljnjih natečajnih projektov ni prišlo do realizacije, ker razpisovalec ZSSS pač ni imel dovolj vpliva na pridobivanje lokacij in na potrebne spremembe v zakonodaji. Tako je zaradi omejene, zgolj svetovalne vloge ZSSS program zamrl, prvotni namen preobrazbe zlasti posamične družinske gradnje pa je ostal docela neuresničen.
Izkazalo se je, da v primeru individualnih hiš ne gre le za strokovni problem in da je problematika pridobivanja cenenih tipskih projektov znatno širša. Zakonodajne razmere v stroki namreč ne omogočajo izdelave kvalitetnejših projektov, razen v izjemnih primerih. Stihija v tej tipologiji gradnje v danih družbenih razmerih pa je neobvladljiva.
Postalo je očitno, da je potrebno zastaviti kompleksnejše spremembe v zakonodajni ureditvi projektantske stroke itd. na osnovi zakonodaje razvitejših dežel.
Družbene spremembe in zastoj graditve in razvoja v 90-tih letih
Zaostrovanje gospodarskih razmer konec 80-tih let je stanovanjsko gradnjo bistveno upočasnilo. Spremememba družbenih razmer v začetku 90-tih let, spremebe v lastništvu zemljišč, nova stanovanjska zakonodaja in priprava Nacionalnega stanovanjskega programa so sprva sicer odprle upanje za kompleksnejši pristop k spreminjanju razmer na področju stanovanjske gradnje; predvsem na osnovi izkušenj razvitejših dežel na področju zakonodaje, ki regulira projektantsko dejavnost.
Žal do predvidenih sprememb tudi po 5-tih letih ni prišlo. Glede na zakonsko neurejene razmere in počasno reševanje denacionalizacije zemljišč sta se načrtovanje in graditev zlasti družinske gradnje bistveno opočasnili.
Zastali so razvojni projekti za smotrno reševanje najaktualnejših potreb - stanovanj za širše sloje in za mlade. Ob tem pa je pomembno opozoriti, da je pri obravnavi te problematike ponovno opazno poenostavljanje in siromašenje projektnih izhodišč, kar lahko usodno vpliva na kasnejšo kvaliteto okolja in smotrnost graditve.
Problematična je obstoječa tipologija družinske gradnje v okviru mnogih še nerealiziranih zazidalnih načrtov. Medtem ko obstaja pomanjkanje zemljišč za gradnjo, lahko tudi ugotovimo, da so npr. v Ljubljani relativno obsežna območja "pokrita" z veljavnimi - zastarelimi zazidalnimi načrti z vrstno in atrijsko tipologijo hiš, ki ne ustreza današnjim kriterijem kvalitete in smotrnosti gradnje, ne v pogledu uporabnosti ne v pogledu izrabe in oblikovanja zunanjega prostora. Zazidalne rešitve često ne ustrezajo potrebam, ki so nastale zaradi sprememb v vrednotenju zemljišč in ki narekujejo ekonomičnejšo izrabo površin ter ustrezno gradacijo javnega prostora.
Znane so rešitve na osnovi monotonih vzorcev pozidave z dolgimi, vzporednimi nizi vrstnih ali atrijskih hiš, za katere je značilna relativna utesnjenost med objekti, slaba individualnost in pomanjkanje ustrezne gradacije objektov ter hierarhije javnega prostora. Celotna območja so zasnovana v značaju "spalnega" naselja.
Osnovna vsebinska izhodišča za načrtovanje
Razvoj življenja, družbene spremembe in diferenciacija potreb v stanovanjski gradnji so privedle do spremembe v pojmovanju kvalitete bivalnega okolja. Izhodišče za opredelitev kvalitete bivanja temelji na spremembah v načinih življenja in na novejših spoznanjih različnih znanosti o kompleksnosti človekovih potreb v ožjem in širšem okolju.
Opredelitev kvalitete izhaja iz ugotovitve, da po dolgotrajnem obdobju funkcionalistične obravnave človekovih potreb oz. koncepta organizacije življenja po ločenih sektorjih bivanja in dela dozorevajo pogoji za prvobitnejšo in vsebinsko popolnejšo opredelitev kvalitete bivalnega okolja. To pomeni, da gre za opredelitev na osnovi ponovne povezanosti bivanja in dela oz. poklicne dejavnosti, ki je bila značilna za predindustrijsko obdobje - čeprav danes v drugačnem obsegu in obliki.
Pomeni tudi, da je pri načrtovanju bivalnega okolja potrebno izhajati iz specifičnega načina življenja in potreb posameznih skupin; da je v sklopu naselja potrebno upoštevati možnost delovnih prostorov, lokalov, različne potrebe po umestitvi stanovanjskih enot glede na javni prostor, potrebo po gradaciji objektov in različno identiteto stanovanjskih enot - z ustrezno možnostjo razvoja.
Za razliko od preteklega, funkcionalističnega modela naselij z bolj ali manj "spalnim" značajem bivanja se v naselja vrača več življenja ter pristnejša identiteta.
Način življenja, ki izvira iz poklicne dejavnosti ali interesne umerjenosti, določa tudi specifične vrednote in želje po določeni obliki bivanja, določeni lokaciji oz. bivalnem okolju.
Način življenja predstavlja tudi specifično kulturo bivanja. Le na tej osnovi se lahko oblikuje značilna vsebina življenja v naselju, ambientalne značilnosti ali identiteta bivalnega okolja, ki izvira iz trajnejših človekovih vrednot.
Poenostavljeno obravnavanje kakovosti stanovanj na osnovi obstoječih površinskih standardov itd. je razvidno iz primerov minimalnih, socialnih stanovanj v hišah oz. naseljih, za katera je značilno stihijsko dograjevanje in slab videz.
Zato morajo projektna izhodišča ali standardi upoštevati rešitev kompleksnih potreb stanovalcev - čeprav v okviru postopnega dograjevanja tako, da bo zagotovljena skladna rast objektov ter kvaliteta ožjega in širšega, urbanega prostora. To pomeni glede na ostoječo kategorizacijo kakovosti bistveno razširitev projektnih izhodišč in tudi večjo zahtevnost v oblikovanju tovrstnih stanovanj.
Le na osnovi podrobnejših raziskav potreb in kategorizacije različnih slojev prebivalstva glede na poklicno - interesno usmerjenost in stil življenja je možno opredeliti izhodišča ali standarde za različne oblike in lokacije stanovanjske gradnje oz. naselij.
Zato je v okviru urbanistično arhitekturnega načrtovanja posebnega pomena opredelitev značilne vrednote določenega območja, primernosti za določene kategorije prebivalstva ter izbor specifičnega modela bivalnega okolja - tako v pogledu oblikovanja javnega prostora kot posamezne enote, hiše.
Glede posamezne enote je potrebno upoštevati, da se prvotni značaj hiše in obseg funkcij znatno razširja v smislu delovnih in sekundarnih prostorov ter da se stanovalci odločajo za bivanje v hiši predvsem zaradi večje svobode - v smislu lastne ustvarjalnosti, zaradi možnosti rasti oz. sprememb.
V tem smislu predstavlja načrtovanje družinske gradnje načrtovanje dolgoročnega procesa, ki ga je potrebno oblikovati tako, da bo omogočal vizualno skladno rast objektov in kvalitetni zunanji, javni prostor.

Problematika in izhodišča za spremembe strokovne zakonodaje
Če ugotavljamo, da je potrebno zagotoviti skladno rast in kvalitetni zunanji prostor v naseljih, pa je potrebno opozoriti na nevzdržnost sedanje prakse, ki omogoča, da so spremembe in prizidavanja v naseljih (v nasprotju s prejšnjimi pravili) možna brez soglasja projektanta avtorja. Razumljivo, da to vodi v nestrokovnost in razvrednotenje načrtovanega videza naselja. Razlaga občin oz. MOL-a, da imajo projektanti možnost sodnega uveljavljanja avtorskih pravic, je birokratska. Skladen oz. kvaliteten videz naselja je prvenstveno predmet javnega interesa, ki ga je potrebno uveljaviti z utreznimi predpisi.
Zelo negativne posledice na kvaliteto načrtovanja ima prevlada ekonomistično tržnih pogledov na arhitekturo v zadnjih letih, ki je docela rezvrednotila delo arhitektov. Sedanja praksa izbire projektantov na osnovi konkurenčnosti cene za projekte (ki je prepolovila prejšnje norme) je nevzdržna in v popolnem nasprotju s pravili v razvitem svetu.
Po petih letih družbe v tranziciji je stroka danes kljub optimističnim napovedim bistveno na slabšem. Tudi nova zakonodaja, ki je v pripravi, še ne bo izpolnila bistvenih pričakovanj.
Vsekakor bi zakonodaja morala upoštevati naslednje:
Načrtovanje stanovanjske gradnje in naselij, ki je ustvarjalno nedeljiv urbanistično - arhitekturni proces, je po obstoječi zakonodaji umetno ločen na dva dela. Arhitekturo in urbanizem je potrebno zakonodajno opredeliti kot enovito dejavnost, katere načrtovalski cilji so v javnem interesu.
Značilen je primer francoskega zakona o Arhitekturi iz leta 1985, ki uvodoma navaja: "Arhitektura je izraz kulture. Arhitekturno ustvarjalno delo, kvaliteta gradnje, harmonična vključitev v okolje, spoštovanje naravnega in urbanega okolja kakor tudi dediščine so v javnem interesu ...".
Zato zakonodajalec tej dejavnosti predpisuje določene pogoje delovanja in zagotavlja določene tarife z namenom, da je konkurenca možna le izključno na osnovi kvalitete dela - v korist javnega interesa.
Čeprav so to le izhodišča, ki so uveljavljena v razvitem svetu, pa je potrebno vedeti, da je v naših razmerah ustreznejša zakonodaja kljub vsemu odvisna predvsem od odločnosti arhitekturne stroke kot celote.

Viri in literatura

Andersen, H. S. in Leather, P. (ur.): Housing Renewal in Europe, The Policy Press, Bristol 1999.
Balchin, P. (ur.): Housing Policy in Europe: an introduction. Routledge, London 1996.
Boelhouwer, P., van der Heijden, H.: Housing systems in Europe: Part 1. A Comparative study of housing policy. Delft University Press, Delft 1992.
Crook, T., Kemp, P., Anderson, I., Bowman, S.: Tax Incentives and the Revival of Private Renting, Cloister Press, York 1991.
Crook, A.D.H., Kemp, P.A.: The Revival of Private Rented Housing in Britain, Housing Studies 11, 1996, str. 51–68.
Private renting in England 1990, Department of the Environment, HMSO, London 1992.
Houses into flats: A study of private sector conversions in London, Zv. 1, Report of main findings, Department of the Environment, HMSO, London 1992.
Doling, J., Davies, M.: Public control of privately rented housing, Gower Publishing Company Ltd., Aldershot 1984.
Forrest, R., and Murie, A.: Home ownership in recession. Housing Studies 9, 1994, str. 55–74.
Housing Studies: Special Issue, 11(1), 1996.
Malpass, P., Means, R. (ur.): Implementing housing policy, Open University Press, Buckingham 1993.
McCrone, G. in Stephens, M.: Housing policy in Britain and Europe. UCL Press, London 1995.
Sendi, R.: Koliko je socialen predlagani Nacionalni stanovanjski program RS(?), Urbani izziv, št. 28/29, Ljubljana 1995, str. 109–116.
Sendi, R.: Private Rented Housing in Slovenia: A non-existent housing sector? Journal of Housing and the Built Environment, l.14, št. 3, Nizozemska 1999, str. 309–322.
The deregulated private rented sector in four Scottish cities 1987–1994, Scottish Homes, Edinburgh 1996.
Diversity in the rented sector in Scotland, Scottish Homes, Edinburgh 1996.
Priporočila za popise prebivalstva in stanovanj okoli leta 2000 v državah članicah Ekonomske komisije ZN za Evropo, Metodološko gradivo – 5: Prebivalstvo, Statistični urad RS, Ljubljana 1999.
Whitehead, C. M. E.: Private Renting in the 1990s, Housing Studies 11, 1996, str. 7–12.
Yates, J.: Towards a Reassessment of the Private Rental Market. Housing Studies 11, 1996, str. 35–50.

Zakoni

Stanovanjski zakon. Ur. l. RS št. 18/91, Ljubljana.
Zakon o denacionalizaciji. Ur. l. RS št. 27/91(1), Ljubljana.
Nacionalni stanovanjski program. Ur. l. RS, št. 43/00, Ljubljana.
Zakon o popisu prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj v RS leta 2001. Ur.l. RS, št. 66/00.

Arhitektura Slovenija Sneberje
Stanovanjska gradnja Tipologija stanovanjske gradnje

Omejen obseg stanovanjske gradnje v Sloveniji in veljaven družbeni interes po reševanju stanovanjske problematike narekujeta drugačno postopanje pri zagotavljanju stanovanj za raznovrstne sloje prebivalstva. V prispevku so navedena aktualna razvojna vprašanja na področju stanovanjske gradnje v Sloveniji. Natečajni primer urejanja primestnega naselja Sneberje v Ljubljani ponazarja možno reševanje.

Architecture Housing Housing typology Slovenia Sneberje

The limited quantity of new housing in Slovenia and the recognised public interest for solving housing problems imply different procedures in providing houses for various social groups. The article presents present development issues concerning housing development in Slovenia. A competition project for the design of Sneberje, a suburban housing neighbourhood near Ljubljana, illustrates the issues.

Viktor PUST

Stanovanjska gradnja v Sloveniji: Priložnost za premik v kakovosti

1. Uvod

Stanovanjska gradnja in kakovost bivanja sta področji kompleksne obravnave človekovih ozirома družbenih potreb, področji različnih norm in standardov, ki se v obdobjih različno odražajo glede razvoja poselitve.

S spremembo družbenoekonomskega sistema v začetku 90. let in diferenciacijo družbe se uveljavlja večja raznovrstnost stanovanjske gradnje. Sprva z uvajanjem »nadstandardnih« oblik stanovanj za premožnejše in tudi uveljavljanjem »vrednot«, ki so značilne za določene skupine prebivalstva. Sledi pojav in razcvet vsakovrstnih kičastih objektov.

Zaradi večletne ekonomske krize in zastoja v razvoju stanovanjske gradnje za širše sloje prebivalstva se soočamo s problemom pomanjkanja ustreznih uporabnih tipov stanovanj – obenem pa tudi s problemom zastarelih zazidalnih načrtov, ki predvidevajo rešitve, ki ne ustrezajo niti po kupni moči niti po pojmovanju kakovosti bivanja.

V zadnjih letih ponovni družbeni interes za obsežnejše reševanje stanovanj, namenjenih širšim slojem prebivalstva, v okviru priprav na Nacionalni stanovanjski program[1] in izdelavo Prostorskega plana Slovenije[2] – narekuje ponovno opredelitev kakovosti stanovanj oziroma bivalnega okolja.

2. Aktualna razvojna vprašanja

Kateri so najaktualnejši problemi razvoja stanovanjske gradnje in spremljajoče zakonodaje – je obdelano v raziskovalni nalogi Raznolikost in kakovost načrtovanja stanovanjske gradnje in naselij ter zagotavljanje potrebnih pogojev[3]. Na kratko:

- reševanje stanovanjske gradnje za različne značilne skupine prebivalstva, ki se razlikujejo po načinu življenja, različnih željah glede lokacije bivanja in različnih ambientalnih vrednotah;
- sprememba načina življenja glede na vse večjo povezanost bivanja in dela v okviru doma in naselij;
- identiteta naselij glede na razvoj tehnologije in trend poenotenja oblikovnega izraza na eni strani ter potrebo po ohranjanju pomembnih lokalnih ali regionalnih značilnosti;
- načrtovanje novih, bolj smotrnih in uporabnih urbanistično-arhitekturnih oblik stanovanjske gradnje oziroma naselij.

Razvoj stanovanjske gradnje pa je bistveno odvisen od spremljajočih pogojev, zlasti prilagajanja zakonodaje in predpisov evropskim normam na področju arhitekturno-urbanističnega načrtovanja. Na tem področju arhitekturna stroka še nima ustreznih pogojev za svoje delovanje in kakovostno delo, kar se negativno odraža v obstoječi stanovanjski gradnji.

Vlada je sprejela nacionalni stanovanjski program, s čimer je vzpostavila finančno osnovo za graditev neprofitnih stanovanj oziroma stanovanj za širše sloje prebivalstva. Program sicer vsebuje tudi splošna določila o potrebni kakovosti.

Toda kakovosti ni mogoče pričakovati, če programu ne bodo sledile še ostale spremljajoče akcije vlade, ki bodo dejansko omogočile bolj kakovosten razvoj v načrtovanju.

V tem okviru je zlasti pomembna ustrezna politika natečajnega pridobivanja projektov, kakor tudi dejanska prilagoditev zakonodaje in predpisov na področju arhitekturne dejavnosti evropskim normam.

3. Ugotovitve raziskovalnega dela

Ugotovitve raziskovalne naloge, ki so podane v obliki tez, naj bi služile kot osnova za kakovostnejše izvajanje Nacionalnega stanovanjskega programa in za izdelavo Prostorskega plana Slovenije. To so:

A. Posodobitev opredelitve vrst stanovanjske gradnje

Obstoječa opredelitev kakovosti, ki po letu 1990 loči tri vrste stanovanjske gradnje: nadstandardno, standardno in skromno oziroma socialno obravnava kakovosti zgolj z aspekta velikosti in obdelave ožje stanovanjske enote – negativno vpliva na kakovost širšega bivalnega okolja.

Po teh standardih je kakovost stanovanjske gradnje opredeljena zgolj z aspekta samega objekta, ne pa tudi z aspekta širšega bivalnega prostora naselja, ambientalnih aspektov itd. Zaradi poenostavljene (reducirane) obravnave funkcije stanovanja je razumljivo, da v kasnejšem razvoju zlasti skromnejših stanovanj prihaja po vsellitvi do nekontroliranega dograjevanja okolice objektov v smislu širjenja osnovnih površin itd. – kar povzroča nepopravljivo škodo kakovosti vsega okolja.

B. Posodobitev opredelitve pojma kakovosti v načrtovanju in bivanju

Obstoječa opredelitev kakovosti v načrtovanju, ki ustrezno ne obravnava tudi širše problematike raznolikosti ter identitete naselij z aspekta varovanja določenih vrednot in specifičnih potreb glede na način življenja – je z aspekta javnega interesa za kakkovostnim razvojem specifične tipologije objektov – oblikovane za posamezna okolja in potrebe. Ker je problematika oblikovanja tipologije objektov oziroma pozidav za posamezna okolja in specifične skupine prebivalstva zelo kompleksna in presega urbanistično-arhitekturno področje, je bil v okviru internega natečaja za pridobitev variantnih predlogov, ki ga je razpisal LUZ d.d. v sodelovanju z Mestno občino Ljubljana, oddelkom za urbanizem (vabljeni arhitekti: Lojze Dražler, Janez Kobe, Andrej Mlakar in Viktor Pust).

Naselje Sneberje, MS 3/3-2, Ljubljana
Varianta urbanistično-arhitekturna rešitev

Avtor: Viktor Pust z Uroš Pust, 1999/2000

Projekt je bil izdelan v oktobru 1999 v okviru internega natečaja za pridobitev variantnih predlogov, ki ga je razpisal LUZ d.d. v sodelovanju z Mestno občino Ljubljana, oddelkom za urbanizem (vabljeni arhitekti: Lojze Dražler, Janez Kobe, Andrej Mlakar in Viktor Pust).

Rešitev izhaja iz ugotovitve, da je optimalna vrednota tega območja, ki je v bližini mesta in prometno lahko dostopen – možnost specifičnega vaškega ambienta v neposredni povezavi z zelenimi rekreacijskimi površinami ob Savi. Na tej osnovi rešitev sledi naslednjim ciljem:

- pozidava ob Sneberski cesti upošteva značilnosti obstoječe vaške pozidave strnjenih podolgovatih nizov v globino parcel, obenem pa upošteva pozidavo posameznih hiš, značilnih za novejše obdobje;
- Sneberska cesta je oblikovana kot osrednje nosilka vaškega, družabnega, javnega življenja s trgovinami, lokali, servisi ipd.;
- kljub zahtevani gostoti pozidave je zagotavlja sorazmerno izdatne zelene površine za rekreacijo v smeri proti Savi ter s tem tudi ohrani obstoječe drevje;
- novogradnja je oblikovana usklajeno s širšim okoljem in zagotavlja ustrezno ambientalno okolje, značilno za ta del Ljubljane.

vost slovenskega prostora škodljiva. Problem oblikovnega izraza ali identitete se odraža v dveh smereh:

- v tendenci za preveč poenostavljeno prevzemanje značilnih regionalnih tipov objektov, često kičastih, kar ne omogoča ustreznega razvoja;
- v tendenci za popolno internacionalizacijo ali unifikacijo oblikovnega izraza, ki lahko pomeni v določenih primerih negiranje ali uničevanje pomembnih regionalnih ali drugih značilnih vrednot obstoječega okolja.

Uveljaviti je treba novo opredelitev kakovosti bivanja oziroma okolja, ki naj upošteva širši kompleks človekovih potreb v prostoru in ustreznejše zaščiti določene vrednote ali pomembne značilnosti prostora. Diferenciacija družbe narekuje raznolikost, potrebo po večjem upoštevanju posebnih vrednot posameznih skupin prebivalstva in potrebo po ambientalno različnih okoljih.

Z diferenciacijo družbe, spremembo načina življenja, vse večjim pomenom rekreacije in povezanosti bivanja in dela postaja funkcija stanovanja ali doma bistveno pomembnejša in kompleksnejša. Prebivalstvo se diferencira glede na način življenja, delovne aktivnosti, glede na kulturne vrednote oziroma kulturo bivanja in zaradi tega tudi glede na različne nagnjenosti do oblike in lokacije bivanja, predvsem glede na različna ambientalna okolja.

C. Krepitev identitete bivalnega okolja

Razvoj identitete bivalnega okolja je postopen proces prenove, preobrazbe, ki združuje tako trend po internacionalizaciji oblikovnega izraza (glede na razvoj tehnologije itd.), kot trend po uveljavljanju lokalnih ali regionalnih specifičnosti. Razvoj tehnologije in splošne trende po odprtosti in sproščenosti prostora narekujeta določeno internacionalizacijo oblikovnega izraza v arhitekturi. To pomeni v določenem smislu destrukcijo regionalne arhitekture oziroma izgubo prvotne identitete. Vendar se po drugi strani vse bolj uveljavljajo specifične ambientalne, regionalne ali lokalne značilnosti kot posebne vrednote, ki jih je treba na določen način upoštevati pri načrtovanju. Pri tem regionalni aspekt ne sme voditi v reprodukcijo obstoječih tipov gradnje, temveč je cilj v združevanju sodobnega tehnološkega in prostorskega izraza z značilnimi elementi, ki predstavljajo specifično vrednoto. V tem smislu gre za ustvarjanje nove identitete na ravni regije ali lokalitete, v širšem smislu pa gre tudi za postopno prenovo nacionalne identitete v oblikovanju grajenega okolja.

4. Posodobitev in popestritev tipološke členitve stanovanjske gradnje

Kakovostnejši razvoj naselij ni možen brez razvoja tipologije objektov in zazidave hkrati na osnovi upoštevanja sprememb v pojmovanju kakovosti bivanja oziroma pomembnosti ambientalnih vrednot. Rešitev je v kompleksnih zazidalnih strukturah, ki vključujejo različne tipe »objektov« in so načrtovane za specifična ambientalna območja, gostote pozidave itd. Standardna tipologija objektov, s katero se že desetlja oblikuje znane vzorce pozidave, že ne ustreza več kriterijem kakovosti bivanja oziroma naselij; ne ustrezajo z vidika funkcionalnosti, kakovosti prostora, niti z vidika ekonomike graditve. Potrebne so programske spremembe glede na specifične pogoje in vrednote območja ter glede načina bivanja posameznih skupin potencialnih prebivalcev.

Izrazito zaostajamo v razvoju družbeno aktualnih, uporabnih tipov stanovanjske gradnje ali zazidav za različna območja ter različne gostote pozidave. Razmere v zadnjih letih so povzročile skoraj izključno gradnjo nadstandardnih stanovanj v okviru ožjih mestnih območij. Velik del stanovanjske gradnje se gradi na osnovi zastarelih zazidalnih načrtov in za silo predelane tipologije objektov, ki pa ne omogoča ustrezne kakovosti. Izkušnje številnih naselij z različnimi tipi objektov, vrstnih hiš ali socialnih stanovanj dokazujejo, kako škodljivo je poenostavljeno reševanje problematike človekovih potreb zgolj na osnovi obstoječih neustreznih standardov – ker se sčasoma odraža v nekontroliranem dozidavanju, ki ima trajne posledice za širše okolje.

Upoštevati je treba ugotovitve raziskave, da je pri znatnem delu mladih družin očiten trend – namesto k dosedanjemu idealu individualne hiše – k večstanovanjski obliki nižjih gabaritov z individualnejšim značajem družinske gradnje na robu mesta. Oblika večstanovanjske gradnje je finančno dostopnejša in ne zahteva takšnih stroškov vzdrževanja. To tudi pomeni, da postaja načrtovanje naselij z monotipologijo zgolj individualnih hiš manj aktualno. Aktualna je potreba po možnosti določene naknadne rasti stanovanjske površine – čeprav v okviru etažnih stanovanj.

Naselje Sneberje, MS 3/3-2, Ljubljana
Varianta urbanistično-arhitekturna rešitev

Slika 1: Izhodiščno ambientalno okolje obsavskih vasi – ob vstopu v Sneberje (Snartno) z značilno silhueto

Slika 2: Predlog pozidave

Naselje Sneberje, MS 3/3-2, Ljubljana
Varianta urbanistično-arhitekturna rešitev

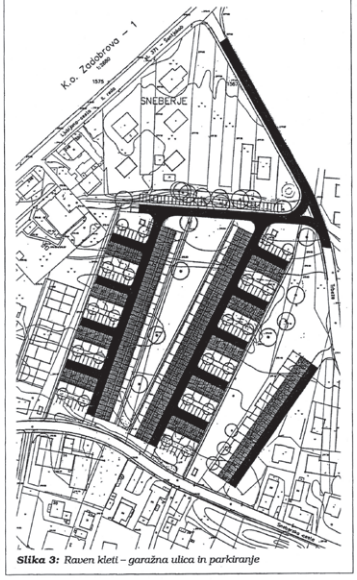

Slika 3: Raven kleti – garažna ulica in parkiranje

stično-planerski okvir, kot tudi samo oblikovalski okvir, je treba vedeti, da poenostavljene rešitve ne morejo zagotavljati potrebnih rezultatov. Načrtovanje tipologije stanovanjske gradnje, še zlasti individualne, ni možno brez poglobljene arhitekturne obravnave objektov in okolja ter ustrezne parcelacije, brez upoštevanja pojmovanja kakovosti bivanja in določenih – tudi oblikovnih vrednot, ki pa se razlikujejo po skupinah prebivalstva. Načrtovanje tudi ni možno brez predvidevanja bodočega razvoja potreb v širšem okviru stanovanjske enote ali okolja.

Naselje Sneberje, MS 3/3-2, Ljubljana
Variantna urbanistično-arhitekturna rešitev

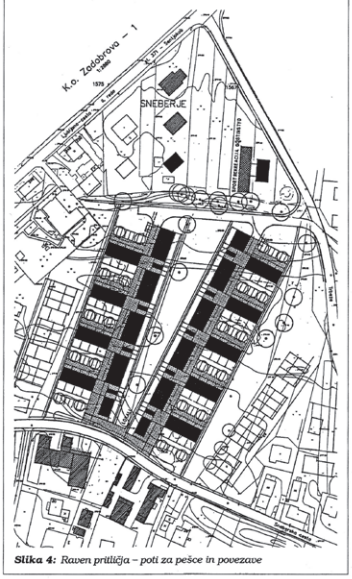

***Slika 4:** Raven pritličja – poti za pešce in povezave*

Glede na različne skupine prebivalstva ugotavljamo zlasti naslednje potrebe po razvoju tipologije stanovanjske gradnje oziroma naselij:

- **Tipologija večdružinske gradnje za pozidavo širših urbanih območij za širše sloje prebivalstva** (mlade itd.), ki naj v določenem pogledu nadomesti tipologijo usmerjenih blokovnih sosesk preteklega obdobja
- **Tipologija večdružinske gradnje nižjih gabaritov cca P + 2 na periferiji z individualnejšim značajem družinske gradnje** s samostojnimi vhodi, možnostjo delne rasti stanovanjske površine in upoštevanjem lokalnega značaja. Tipologija je namenjena širšim slojem prebivalstva, mladim družinam itd.
- **Tipologija »minimalnih« hiš z možnostjo rasti, na periferiji – namenjena socialnim kategorijam in mladim družinam.** Izhodišča zasnove: zagotovitev skladnosti nadaljnje rasti stanovanjske površine znotraj vnaprej predvidenih okvirov ter kakovosti ožjega in zunanjega prostora naselja.
- **Tipologija posamezne družinske gradnje z 2 do 4 stan. enotami, obstoječih gabaritov (često P + 2), v različnih polurbanih okoljih.** Izhodišče zasnove: ustreznejša gostota pozidave ter večja individualnost bivanja. Ta tipologija lahko v določenih primerih (zaradi bolj odprtega prostora) ob ustrezni gostoti – kakovostneje nadomesti tipologijo vrstnih hiš.
- **Tipologija sekundarnih bivališč oziroma naselij – dostopnih širšim slojem prebivalstva – kot nujni, sestavni del urbane stanovanjske gradnje.** Izhodišče zasnove: v obliki naselij počitniških prikolic itd. z ustrezno parcelacijo in možnostjo obdelave »vrta« oziroma zasaditve. Predvideno za uporabo vse leto. Lokacija v relativni bližini mesta, do pribl. 30 kilometrov. Tovrstna naselja obenem tudi

rešujejo problem nekontroliranega parkiranja počitniških prikolic v mestih. V obliki naselja lahko montažne ali lesene gradnje minimalnih objektov.

Kakovostnejši razvoj tipologije stanovanjske gradnje oziroma naselij pa terja tudi drugačen način v načrtovanju. Načrtovanje ni možno brez ustreznega obvladovanja arhitekturno-urbanističnega oblikovanja – zazidave in objektov – kot enovitega ustvarjalnega procesa, ki oblikuje ožji in širši bivalni prostor; to danes še ni ustrezno uveljavljena metoda dela. Obstoječi način načrtovanja, ki izhaja iz preteklega obdobja formalne ločenosti arhitekturnega in urbanističnega načrtovanja, ne ustreza današnjim zahtevnejšim pogojem. Z obstoječim načinom, ki temelji predvsem na »sestavljanju« posameznih znanih tipov objektov, ni možno reševati kompleksnih funkcij novih zazidalnih struktur ali modelov bivalnega prostora. To je možno le na osnovi ustvarjalno enovitega arhitekturno-urbanističnega pristopa k načrtovanju stanovanjske gradnje oziroma naselij. Žal študijski programi fakultete za arhitekturo ne omogočajo dovolj ustreznega znanja v tej smeri.

5. Posodobitev urbanistične dokumentacije

Urbanistični plani bi morali namensko bolj opredeliti posamezna območja in ustrezno zavarovati ambientalne vrednote posameznih območij ter uveljaviti načelo različnih značajev in oblikovanih izrazov naselij – glede na naravne danosti in potrebno raznolikost v naseljih. Nesmotrno in nedopustno je, da se v času splošnega trenda po večji diversifikaciji družbe in stanovanjske gradnje, po uveljavljanju različnih načinov življenja in posebnih ambientalnih vrednot pri nas preveč nekritično upošteva unificiran »modernistični« način oblikovanja z obli-

Naselje Sneberje, MS 3/3-2, Ljubljana
Variantna urbanistično-arhitekturna rešitev

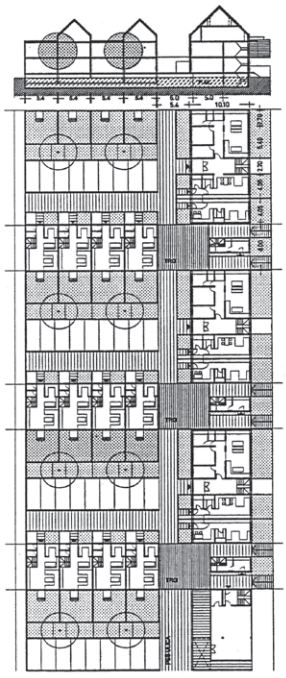

***Slika 5:** Zazidalna struktura in tipologija objektov*

ko streh ali zazidalnimi vzorci, ki ne ustrezajo značaju okolja. S tem se uničuje identiteto območij z dragoceno dediščino, ki bi lahko služila kot izhodišče za novo kakovost bivalnega okolja. Zato mora biti oblikovanje zunanjega izraza, strešin, postavitve v prostor itd. usklajeno z varovanjem značilnih vrednot okolja – kar pa nikakor ne izključuje možnosti sodobnega arhitekturnega izraza.

6. Dopolnitve stanovanjskega programa

Nacionalni stanovanjski program bi moral – poleg zagotavljanja finančnih sredstev za graditev, vsebovati tudi konkretne ukrepe in programe, ki so glede na analizo stanja potrebni za kakovost stanovanjske gradnje.To se nanaša tako na problematiko načrtovanja, kot tudi na področje gradbeno-tehnološkega razvoja, novih materialov, energetsko varčne gradnje; s tem v zvezi pa tudi na potrebno prilagajanje predpisov.

Nacionalni stanovanjski program pa ne more rezultirati zadostne kakovosti načrtovanja, če zato niso zagotovljeni potrebni pogoji za načrtovanje. Razmere v tej dejavnosti so danes v nekaterih pogledih celo slabše kot pred letom 1990. To se nanaša na aktualne pereče razmere na tržišču, področje pridobivanja načrtov in vrednotenja projektantskega dela, vlogo arhitekturne stroke in njeno neustrezno zakonsko predpisano organiziranost – kar praktično onemogoča razvoj kakovosti glede na evropske norme.

Zaradi dolgoletnega zastoja v razvoju aktualnih in uporabnih tipov stanovanjske gradnje ali zazidave – bi nacionalni stanovanjski program v povezavi z občinami moral vsebovati:

- večletni program razvojno/projektnih natečajev za pridobivanje rešitev aktualnih tipov stanovanjske gradnje oziroma naselij za potencialne lokacije – vendar na osnovi strokovno utemeljenih izhodišč;
- sistematično naročanje raziskovalnih ali projektno/razvojnih rešitev smotrnih modelov bivalnega okolja.

7. Spremembe v organiziranosti strokovnega delovanja

Pridobivanje projektnih rešitev za pomembnejša območja in neprofitno ter socialno stanovanjsko gradnjo – brez ustrezne oblike javnih natečajev oziroma razpisov, ki naj zagotavljajo udeležencem potrebne pogoje za kakovost dela in strokovnost ocenjevalne komisije, kar je danes pogosta praksa – je nerazumno in družbeno škodljivo. Organizacija natečajev, razpisov ali variantnih rešitev bi morala biti izvedena na osnovi minimalnih pravil strokovne zbornice. Znano je, da so pogosti argumenti proti ustrezni obliki natečajev – racionalizacija stroškov investitorja. Dokazano pa je, da je prav kakovostna izdelava projektov bistvena za smotrnost, racionalizacijo in ekonomiko graditve. Opažamo tudi razpise ali zbiranja variantnih rešitev za območja, kateri so organizirani na način, da že vnaprej zagotavljajo izbor določenega projektanta po želji investitorja, čeprav gre za območja izpričanega javnega interesa.

Razvoj stanovanjske gradnje ni možen brez uveljavitve minimalnih tarifnih pogojev, ki so predpogoj za potrebno kakovost dela. Čeprav Zakon o graditvi objektov iz leta 1996 sicer predpisuje minimalne tarifne pogoje, ki naj zagotavljajo potrebno kakovost dela, in ustanavlja Inženirsko zbornico Slovenije, ki je zadolžena za spoštovanje tega določila, se je izkazalo, da je zaradi pomanjkljivosti zakona, ki ne omogoča pravnega statusa članom – projektantom, izvajanje tega določila praktično nemogoče.

Uveljavitev minimalnih tarifnih pogojev onemogoča tudi neusklajenost ostale zakonodaje, kajti zakon o javnih naročilih omogoča tekočo prakso javnih razpisov za projektiranje – na osnovi čim nižje cene projektantskih storitev. IZS namreč ne more nastopati proti gospodarskim družbam, ki so ponudniki v razpisih, ker pač niso člani IZS, zato tudi sankcioniranje teh ni možno.

Razmere na tržišču, kjer tarife za načrtovanje pogosto dosegajo le 30 do 50 % zakonsko predpisanih minimalnih tarifnih pogojev, omogočajo le rutinsko načrtovanje stanovanjske gradnje. V takih pogojih ni možno pričakovati potrebne kakovosti, še manj pa razvojno inovativnejših rešitev.

Nerazumevanje državne uprave za specifično vlogo arhitekturne stroke, ki se odraža v obstoječem zakonu o graditvi objektov in zgolj inženirski obravnavi arhitekturne stroke, je temeljna zavora pri zagotavljanju boljših pogojev za kakovost načrtovanja. Obstoječa zakonodaja iz leta 1996 obravnava arhitekturno-urbanistično stroko zgolj v okviru inženirskih strok in jo na tej osnovi proti volji stroke umešča v Inženirsko zbornico Slovenije.

Državna uprava ne razume in ne upošteva, da je arhitektura edina stroka v IZS, v kateri se kakovosti projekta ne meri le z inženirskimi merili (tehnična neoporečnost je le predpogoj za kakovost), temveč z merili, ki spadajo v področje kulturnega ustvarjanja. Arhitekturno-urbanistična stroka ima zaradi javnega interesa za kakovost okolja v družbi posebno odgovornost pri varovanju in oblikovanju prostora. Posledici neustreznosti nasilne umestitve arhitekturne stroke med inženirske oziroma v inženirsko zbornico sta:

- nerazumevanje med strokami, kar povzroča pogoste blokade v delovanju IZS,
- podrejena vloga arhitekturne stroke (sekcije), ki brez statusa

pravne osebe nima ustreznih možnosti samostojnega nastopanja pri reševanju problemov v odnosu do različnih institucij, občin itd.; tako stroka v IZS često nima niti tistih možnosti, ki jih imajo posamezna strokovna društva.

Slovenija je ostala tako rekoč edina med tranzicijskimi državami, kandidatkami za EU, kjer arhitekturno, krajinsko in urbanistično stroko nasilno umeščajo med inženirske stroke: ta miselnost preteklega ideološkega obdobja močno ovira uveljavljanje evropskih norm na področju kakovosti bivalnega okolja. Ločitev arhitekturno-urbanistične stroke od inženirskih strok je v svetu običaj in pravilo. To dokazujejo številne samostojne zbornice arhitektov v Evropi itd. Isto dokazujejo tudi primeri tranzicijskih držav, ki so že ustanovile v zadnjih letih samostojne zbornice arhitekturne stroke.

Prilagoditev naše zakonodaje evropskim normam bi morala biti prioritetna naloga državne uprave, kot predpogoj za kakovost stanovanjske gradnje in naselij ter identiteto slovenskega prostora. Tudi priključitev Slovenije v EU ter vključitev arhitekturne dejavnosti v Architects Council of Europe narekujeta samostojno zbornično organiziranost in spoštovanje minimalnih skupnih norm.

To pomeni, da je potrebno:

- zakonsko opredeliti arhitekturno-urbanistično stroko in njeno specifično vlogo glede na javni interes za kakovost prostora;
- opredeliti pogoje za izvajanje dejavnosti načrtovanja, ki bodo zagotovili neodvisnost stroke in preprečevali konfliktnost interesov – med projektantsko in komercialno pridobitniško ali izvajalsko dejavnostjo – kar neposredno škodi kakovosti načrtovanja;
- zagotoviti pravni status projektantom in minimalne tarifne pogoje, ki omogočajo potrebno kakovost dela;
- ustanoviti samostojno strokovno zbornico (za arhitekturo in prostor), ki bo zadolžena za kakovost načrtovanja v prostoru.

Ustanovitev strokovne zbornice pa ni le problem zakonodaje – je tudi problem znotraj same stroke, ki terja – glede na dosedanji izključno društveni značaj organiziranosti – tudi ustrezne organizacijske spremembe in usklajevanje interesov na ravni vse stroke. To pa je proces, ki terja tudi določen čas.

4. Zaključek

Ugotovimo lahko, da za dvig kakovosti stanovanjske gradnje niso dovolj samo »smernice« za načrtovanje – temveč je potrebno hkrati ustrezno spremeniti tudi razmere, ki vplivajo na delovanje stroke.

Zato je nacionalni stanovanjski program – če bo vključeval tudi ustrezne spremljajoče programe ter pogoje, dejanska priložnost za kakovostno evolucijo na tem področju.

Dr. Viktor Pust, univ. dipl. inž. arh., Ljubljana

Opombe:

1 Nacionalni stanovanjski program, Uradni list RS
2 Prostorski plan Slovenije
3 Pust, Viktor (1997–2000) Raznolikost in kakovost načrtovanja stanovanjske gradnje in naselij ter zagotavljanje potrebnih pogojev, Fakulteta za arhitekturo, Urbanistični inštitut RS, Ljubljana.

Viktor Pust, dipl.ing.arh.

Teoretično raziskovalno delo:

STANOVANJSKA ULICA

Vloga in oblika ulice v razvoju naselij

in

aktualna izhodišča ter programske smernice za načrtovanje humanejših oblik bivanja in značaja ulice

Ljubljana, 5.maj 1981

STANOVANJSKA ULICA je priloga k vlogi za pridobitev naziva univerzitetnega učitelja za področje "Projektiranje stanovanjske gradnje", izdelana na osnovi dopisa VTOZD ARHITEKTURA,Univerza v Ljubljani, Komisija za izdelavo strokovnega mnenja z dne 2.12.198o.

VTOZD ARHITEKTURA VDO FAGG
UNIVERZA EDVARDA KARDELJA V LJUBLJANI
Ljubljana, Cojzova 5

HUMANIZACIJA TIPOLOGIJE STANOVANJSKE GRADNJE

glede na potrebe družine, prostorske in ekonomske možnosti in metodologija načrtovanja

Ljubljana, marec 1985

VTOZD ARHITEKTURA VDO FAGG
UNIVERZA EDVARDA KARDELJA V LJUBLJANI
Ljubljana, Cojzova 5

Naročnik: Zveza stanovanjskih skupnosti Slovenije

Naslov raziskovalne naloge:

HUMANIZACIJA TIPOLOGIJE STANOVANJSKE GRADNJE
glede na potrebe družine, prostorske in ekonomske možnosti in metodologija načrtovanja

UDK 728.2.001.5
Geslo po tezavru: Bivanje , kultura

Ljubljana, marec 1985

Avtor:
doc. Viktor Pust, dipl.ing.arh.

Odg.nosilec:
Prof.dr.Vladimir Brezar,dipl.ing.arh.

Predstojnik:
Prof.dr. France Rihtar, dipl.ing.arh.

RR PROJEKTI IMOS

STANOVANJSKA GRADNJA

problematika uporabnosti gradbenih sistemov in elementov glede na razvoj tipologije

1984

RR PROJEKTI IMOS

STANOVANJSKA DRUŽBENO USMERJENA GRADNJA V IMOS-u

problematika uporabnosti gradbenih sistemov in elementov glede na razvoj tipologije - predlogi za usmerjanje tehnološkega razvoja

Izvajalci:

SGP GORICA - TOZD PROJEKTIVA, Ljubljana
in
SGP KONSTRUKTOR - TOZD PTB KOMUNAPROJEKT, Maribor

doc. VIKTOR PUST, dipl.ing.arh. - nosilec naloge, Sgp Gorica
LEA PAVŠEK, dipl.ing.arh.
MAJDA KOŽELJ, dipl.ing.arh.
IGOR MEDVEŠEK, dipl.ing.arh., Sgp Konstruktor
IZTOK RAJŠTER, dipl.ing.arh.
ANGELCA STRMČNIK, dipl.ing.arh.

SOZD IMOS
vodja RR projektov in koordinator
RAJKO JAVORNIK, dipl.ing.gr.

Ljubljana, 8.10.1984

vsebina

predlogi, analize in opisi

0. UVOD - izhodišče, cilji in osnovne ugotovitve

I. DEL - TIPOLOGIJA IN PREDLOGI ZA RAZVOJ GRADBENIH SISTEMOV

A RAZVOJ TIPOLOGIJE GRADNJE, kot osnova za vrednotenje gradbenih sistemov in elementov gradnje
1. tipologija stanovanjske gradnje v svetu
2. tipologije stanovanjske gradnje v Sloveniji
3. pregled aktualnega oblikovanja fasad

B UGOTOVITVE IN PREDLOGI PO PODROČJIH
1. gradbenih sistemov
2. fasad - montažnih in klasičnih
3. predelnih sten - montažnih in zidanih
4. prefabrikatov, streh, podov, tlakov
5. instalacij

II. DEL - PRIMERJALNO ANALITIČNE TABELE PO PODROČJIH
obravnava problematike - prednosti in slabosti

1. tabela montažnih fasad
2. tabela predelnih sten
3. tabela uporabe predelnih sten po gradbenih sistemih v IMOS-u
4. tabela predelnih sten v stanovanju
5. tabela uporabe predelnih sten med stanovanji v IMOS-u
6. tabela tlakov
7. tabela montažnih stopnic
8. tabela instalacij
9. tabela uporabe instalacij po gradbenih sistemih v IMOS-u

III. DEL - PREDSTAVITEV GRADBENIH SISTEMOV z opisom osnovne problematike

A tabela uporabe gradbenih sistemov v IMOS-u z grafičnimi prikazi
B princip opisa enciklopedične prezentacije
C predstavitev gradbenih sistemov z grafičnimi prikazi objektov in zazidav
1. KLASIČNA GRADNJA, sgp Grosuplje, sgp Gorica, sgp Tržič
2. POLKLASIČNA GRADNJA, sgp Graditelj, sgp Tehnik
3. IMS - industrijsko montažni sistem, mont.bet.skelet, Konstruktor, Grosuplje
4. TUNEL, sgp Gorica, sgp Grosuplje, Stavbenik, gip Vegrad
5. HUNNEBECK - liti beton v velikostenskih opažih, Grosuplje, Konstruktor
6. SLOG - sistem lite odprte gradnje, sgp Gorica
7. PMS - prostostoječi montažni sistem, sgp Gorica
8. MRH - montažna rastoča hiša, sgp Konstruktor
9. DOM 101 - prostorski montažni sistem, gip Vegrad
10. ABK - celostenski montažni sistem, program M, sgp Gorica

uvod in osnovne ugotovitve

Osnovni cilj družbeno usmerjene stanovanjske gradnje je racionalna graditev kvalitetnih stanovanj. Zato je cilj raziskovalne naloge analizirati gradbene sisteme in elemente gradnje z aspektov uporabnosti le-teh v praksi ter ugotoviti v kakšni smeri jih je smotrno razvijati v bodoče.

Razvoj gradbenih sistemov je neposredno odvisen od razvoja humanizacije stanovanjske gradnje oz. od arhitektonsko-urbanističnih trendov v oblikovanju naselij. Raziskave različnih znanstvenih področij, ki proučujejo potrebe in počutje stanovalcev, so pripomogle do novih spoznanj - pomembnih za načrtovanje humanejših naselij.

Načrtovanje in izvajanje stanovanjske gradnje zahteva - glede na preteklo obdobje gradnje serijskih standardnih stanovanj - upoštevanje različnosti potreb posameznih kategorij stanovalcev. Bolj kot fleksibilnost v okviru stanovanj postaja pomembnejša potreba po alternativnosti izbire tipov objektov v naselju. Potreba po specifični identiteti posameznih naselij, upoštevanje novih vrednot v načrtovanju naselij ter obenem zahtevnejši pogoji uporabe energije in pogoji zdravega okolja - bistveno vplivajo na razvoj gradbenih sistemov.

Gradbeni sistemi, ki se ne morejo prilagajati razvojnih trendom tipologije stanovanjske gradnje - postajajo vse manj uporabni, investicije v te sisteme pa ekonomsko neupravičene. Zato je glavni namen naloge prikazati problematiko uporabnosti posameznih sistemov in podati konkretne predloge za usmerjanje gradbeno-tehnološkega razvoja.

Po vsebini naloga obsega sledeče dele oz. faze izdelave:

a) inventarizacija gradbenih sistemov s prikazom uporabnosti in osnovne problematike
b) primerjalno-analitični del z obravnavo posameznih elementov gradnje (od fasad do instalacij), z ugotavljanjem problematike, prednosti in slabosti
c) sintetični del, ugotovitve in predlogi upoštevajoč aktualni razvoj tipologije gradnje

V nalogi smo prišli do ugotovitev in predlogov, ki jih navajamo v povzetku po posameznih področjih:

1. SISTEMI LITEGA BETONA

Gradnja v sistemih litega betona z različnimi opaži je z določenimi prilagoditvami še nadalje perspektivna. Precejšen del urbane tipologije in vrstnih stanovanj, gabaritov od P+2 navzgor je možno izvajati na osnovi litega betona.

Predlagamo dodatni razvoj opažev za izvajanje nekaterih neortogonalnih oblik zidov in plošč (poševnih, polkrožnih).

Potrebno je ugotoviti optimalno tehnološko rešitev dodatne izolacije ločilnih sten med stanovanji (bodisi v okviru opažev ali izven).

2. KOMBINIRANA "KLASIČNA" OZ. POLMONTAŽNA GRADNJA

Kombinirana "klasična" gradnja (polklasična) postaja vse bolj perspektivna zlasti v nižjih gabaritih in sicer zaradi velikih možnosti oblikovanja objektov, zdravih materialov in ekonomičnosti gradnje.

Predlagamo nadaljnji razvoj opečnih in drugih izdelkov z ugodnimi izdacijskimi lastnostmi, razvoj spremljajočih montažnih elementov gradnje in racionalizacijo postopkov finalne obdelave.

3. SISTEM IMS

Montažni skeletni sistem IMS, GIMS itd. predstavlja v primerjavi s tehnologijo litega betona določene tehnične prednosti in sicer glede razponov, nadomeščanja sten z materiali, ki izboljšujejo bivalne pogoje in glede prevzemanja obremenitev fasad z robnimi in konzolnimi nosilci. Glede na zadnje rešitve Sgp Grosuplje (podane v oktobru 84) sistem omogoča tudi izvajanje lomljenih objektov, kar je pomembna možnost pri oblikovanju zazidave. Vendar pa je obenem prav osnovni modul ali raster, ki zahteva stebre često na mestih, ki niso zaželeni - še vedno znatno omejitev pri oblikovanju tlorisov. Zato smatramo, da bi bilo potrebno v nadaljnjen razvoju proučiti kakšne so možnosti za dopolnitev primarnih elementov konstrukcije, ki naj odpravlja navedene pomanjkljivosti sistema. V tem smislu predlagamo izdelavo podrobnejše programske analize optimalnih elementov konstrukcije, ki naj bi omogočali svobodnejše tlorisno oblikovanje - in obenem dala konkretno osnovo za nadaljnji razvoj sistema.

4. SISTEM MRH - (montažno rastoči sistem)

Misel na montažno rastočo hišo je nerealna v smislu dograjevanja s konstrukcijskimi elementi hiše. Za manjše število dograditev ali celo za posamične hiše, bi moralo gradbeno podjetje izdelati ali imeti na zalogi različne gradbene elemente. V nasprotju s tem je smotrna oblika "rastoče hiše" v obliki notranjega dograjevanja, to pomeni relativno izgotovljena zunanja oblika hiše ter postopno dograjevanje notranjosti.
Sistem MRH je s svojim drobnim merilom komponibilen in uporaben za omejeno tipologijo gradnje. Zato predlagamo, da se za večjo uporabnost sistema v strnjeni individualni gradnji, ki je danes aktualna - razvoj usmeri v:

- študij notranje rasti hiše
- dopolnitve sistema za možnosti izvedbe do P+2+M z vsemi lomi in zavoji
- razvoj nosilnih elementov z možnostjo uporabe različnih materialov (beton+beton, beton+opečna obloga, opeka+opečna obloga)

5. SISTEM SLOG

Menimo, da v današnjih razmerah gospodarskega razvoja, ki ima za posledico gradnjo manjših stanovanj - kvaliteta sistema Slog ni aktualna. Vzporedno s tem pa tudi razvoj stanovanjske gradnje, ki vodi v mešano tipologijo objektov ter često uporabo vrstnih stanovanj z enim razponom, omejuje uporabnost Sloga - kot osnovnega sistema gradnje. Perspektiva razvoja in nadaljnje uporabe Sloga je neposredno povezana s tehnologijo gradnje v velikostenskih in tunelskih opažih, in je ni mogoče obravnavati povsem ločeno.

6. SISTEM PMS - (prostostoječi montažni sistem)

Sistem predstavlja zaradi osnovnega modula 2.10 omejenost pri oblikovanju tlorisov. Podobni montažni sistemi so bili zasnovani v Evropi v preteklem obdobju serijske gradnje standardnih stanovanj. Potrebe po humanizaciji stanovanjske gradnje, po manjših serijah in zahtevnejšemu oblikovanju, pa povzročajo, da so ti sistemi vse težje uporabni. Sistem PMS po zadnjih podatkih (iz oktobra 84) omogoča tudi večjo fleksibilnost z modulom 1.80 in z uvedbo ravnih polnih in okenskih elementov, kar ima za posledico, da so racionalne že tudi manjše serije. Te izboljšave sicer ustrezajo pogojem gradnje v tretjem svetu. Nadaljnji razvoj sistema pa terja takšne rešitve, ki bodo omogočale večjo prožnost v oblikovanju sodobne stanovanjske gradnje.

7. SISTEM DOM 101

Sistem prostorskih celic predstavlja glede na prefabrikacijo in finalizacijo v tovarni pomembno tehnološko prednost. Že danes pa je potrebno poudariti, da bo razvoj stanovanjske gradnje terjal znatno zahtevnejše oblikovanje zazidave in objektov. Tem zahtevam se bodo tehnološki sistemi morali prilagajati - tudi DOM 101. Dosti lažje bodo dosegljivi zahtevani rezultati razvoja DOM-a za družbene, poslovne in podobne vrste objektov.

8. FASADE

Razvoj oblikovanja fasad ne dopušča več izdelave serijskih fasadnih elementov "na zalogo". Potrebno je upoštevati zahtevnejše oblikovanje fasad in sicer s specifičnimi rešitvami za posamezne projekte - tako v okviru montažne, klasične ali polklasične gradnje.

9. SANITARNE KABINE

Varisova rešitev samega instalacijskega vozla v sklopu sanitarne kabine je sicer dobro izbrana glede izrabe prostora, kakor tudi z ozirom na fleksibilnost in možnost spreminjanja položaja na horizontalni razvod. Pač pa ugotavljamo, da je zaradi polaganja nekaj metrov keramičnih ploščic itd. nesmotrno proizvajati drago prostorsko konstrukcijo, ki predstavlja več omejitev kakor prednosti. Upoštevati je potrebno, da nadaljnji razvoj zahteva rešitve lahkih sanitarnih prefabriciranih elementov - in z možnostjo "rastočega" reševanja potreb v sanitarnih prostorih.
Trend razvoja ne gre v smer uporabe sanitarnih kabin v stanovanjski gradnji, ampak je usmerjen k drugim vrstam objektov: hotelski, zdravstveni itd. - v prostorski ali celo montažni izvedbi.

10. STREŠNA KONSTRUKCIJA IN KRITINA

Za razliko od tradicionalne tesarske prakse izvajanja ostrešij predlagamo racionalnejše izvedbe konstrukcij (ali tudi stropov pri enodružinski gradnji) na osnovi stikovanja lesenih delov s kovinskimi ploščicami ali "ježi" - z manjšo porabo lesa in predhodno pripravljanimi elementi. Predlagamo tudi uporabo in vlaganje v kvalitetno opečno kritino, ki ima velike možnosti za širšo uporabo v različnih okoljih.

11. ORGANIZACIJA GRADBENIŠTVA

Izvajanje kvalitetnejše in zahtevnejše stanovanjske gradnje ter obenem ostrejši ekonomski pogoji ne omogočajo več današnjega profila" splošnega gradbenega podjetja", ki izvaja od zemeljskih del do zahtevnejših fasadnih panojev. Situacija zahteva večjo usmeritev gradbenih organizacij na izvajanje posameznih del, kar edino omogoča večjo kvaliteto in konkurenčnost na tržišču.

12. ORGANIZACIJA PROJEKTIVE

Uspešen nastop gradbeništva na tržišču in dejanski okvir racionalizacije gradnje pa zavisi vse bolj od sposobnosti projektive - kar zahteva večje vlaganje v projektno-razvojno delo in usmerjenost ekip v projektivi.
Načrtovanje tipologije stanovanjske gradnje zahteva danes bolj kot v preteklosti kompleksno poznavanje arhitektonske in urbanistične problematike bivanja oz. načrtovanja - kot enovitega ustvarjalnega procesa.
Poznavanje tovrstne problematike je precej deficitarno in obenem aktualno. Zato predlagamo, da se v smislu nadaljevanja naloge pristopi k izdelavi podrobnejših arhitektonsko-urbanističnih in gradbeno-tehničnih izhodišč za načrtovanje tipologije gradnje.

Nosilec naloge
doc. Viktor Pust, dipl.ing.arh.

Ljubljana, 12.11.1984

UNIVERZA EDVARDA KARDELJA V LJUBLJANI
FAGG VTOZD ARHITEKTURA

MODELI STANOVANJSKE GRADNJE IN ZAZIDAVE

VIKTOR PUST

DOKTORSKA DISERTACIJA

LJUBLJANA 1988

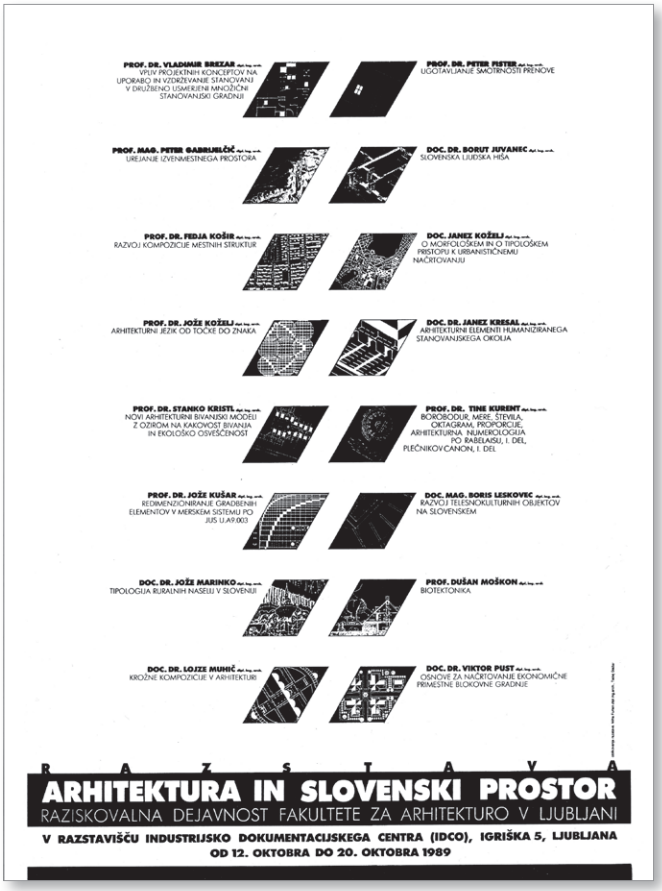

doc.dr.Viktor Pust dipl.ing.arch.

OSNOVE ZA NAČRTOVANJE EKONOMIČNEJŠE PRIMESTNE BLOKOVNE GRADNJE

Obseg stanovanjske gradnje se je v zadnjih letih padca kupne moči drastično zmanjšal. Ocenjuje se, da je le še cca 10-15% prebivalcev finančno zmožnih kupovati stanovanje. Zaradi naraščajoče inflacije predstavlja v strukturi cene stanovanja gradbena cena le še cca 1/3, enako kot infrastruktura in cena kapitala (zaradi dragih kreditov). (1)

Povprečna velikost stanovanja v Sloveniji se znatno manjša in znaša v letu 1988 le 53.3 m^2, kar je za 10% manj od jugoslovanskega povprečja novih stanovanj. (2)

Zaradi nezmožnosti pridobitve stanovanj in pretesnosti zgrajenih stanovanj, ki ne omogoča normalni razvoj družine, narašča pritisk na neorganizirano individualno gradnjo - pogosto nelegalno, ki v obliki samograditeljstva predstavlja občutno cenejšo in obenem trajno obliko bivanja. Razumljivo, da predstavlja tako stanje z vidika urbanizacije nesmotrno trošenje prostora, pa tudi z drugih vidikov ta način ni smotrn.

Potreba po pocenitvi stanovanj se je izoblikovala v zadnjem času na različnih družbenih in strokovnih nivojih; tako v okviru SZDL, ki sodi, da je potrebno temeljito proučiti vprašanja uvedbe podstandardnih stanovanj. V podobnem smislu je GPG, (ki je tudi sofinancer raziskovalne naloge) že leta 1986 pristopil k razvoju relativno ekonomičnejših oblik blokovne gradnje v okviru predvidenih sosesk, zlasti Ilovice.

APLIKACIJA MODELA ZAZIDAVE V OKVIRU SOSESKE ILOVICA

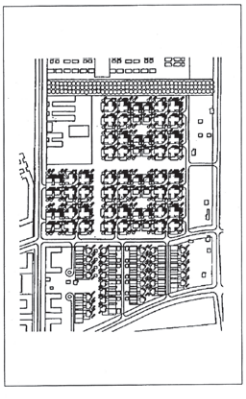

Potreba po spremembah v stanovanjski gradnji se nazorno odraža tudi v naslovih člankov oz. referatov iz posvetovanja na to temo, ki je bilo na ZIL-u junija 1988 (3) in sicer:

- Ali poznamo zahteve občanov glede stanovanjskega standarda? (Boris Gaberščik);
- Zaostajamo za razvitimi evropskimi državami. (Janez Šumi);
- Ponudba stanovanj je izrazito neelastična. (Drago Kos);
- Draga stanovanja ljudem, ki jih ne znajo uporabljati. (Mirko Kajzelj);
- Pri absolutnem pomanjkanju stanovanj stopa kakovost v ozadje. (Pavel Gantar);
- Več raziskovalnega dela. (Vladimir Mušič - Braco);
- Stanovalci drago plačujejo česar niso želeli. (Vladimir Brezar);
- Vedno bolj je prisotna opredelitev posameznikov do skromnejših stanovanj. (Vladimir Frolov).

Čeprav se potreba po diferenciaciji v stanovanjski gradnji širše uveljavlja, pa so bila na posvetovanju izražena različna mnenja o značaju diferenciacije in zlasti o

smotrnosti uvedbe substandardnih stanovanj; in sicer glede na dosedanje negativne izkušnje ter posledice za širše okolje, kot glede na gospodarnost.

APLIKACIJA MODELA ZAZIDAVE V OKVIRU SOSESKE ILOVICA

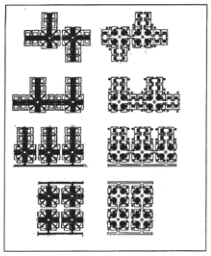

Vsekakor je očitno, da je potrebno iskati ustreznejše rešitve množične stanovanjske gradnje na izhodiščih današnjega razvoja potreb in kvalitete bivanja. Na tej osnovi je potrebno opredeliti izhodišča za diferenciacijo ter "ekonomičnejšo" gradnjo.

Namen raziskovalne naloge je torej opredeliti:

- okvirna vsebinska izhodišča za diferenciacijo stanovanjske gradnje
- izhodišča oz. kriteriji kvalitete bivanja za urbanistično- arhitektonsko načrtovanje
- spremljajoče pogoje (s področja izvajanja, projektive, zakonodaje, itd.), ki bistveno vplivajo na kvaliteto in ceno stanovanjske gradnje
- utemeljiti idejne zasnove modela stanovanjske gradnje in zazidave avtorja (GPG) z aspekta posameznih kriterijev kvalitete bivanja

APLIKACIJA MODELA ZAZIDAVE V OKVIRU SOSESKE ILOVICA

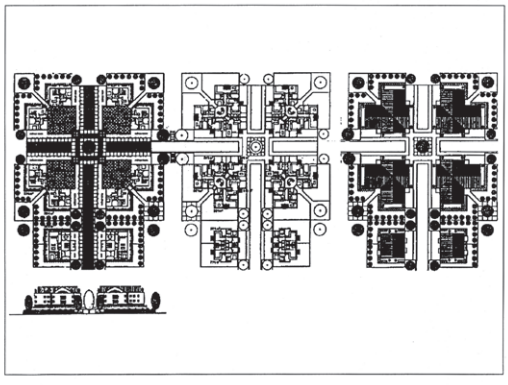

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAGG VTOZD ARHITEKTURA

Raziskovalna naloga 1990

NOVE OBLIKE PRIMESTNE STANOVANJSKE GRADNJE IN ZAZIDAVE, II. del

dr.Viktor Pust, dipl.ing.arh.

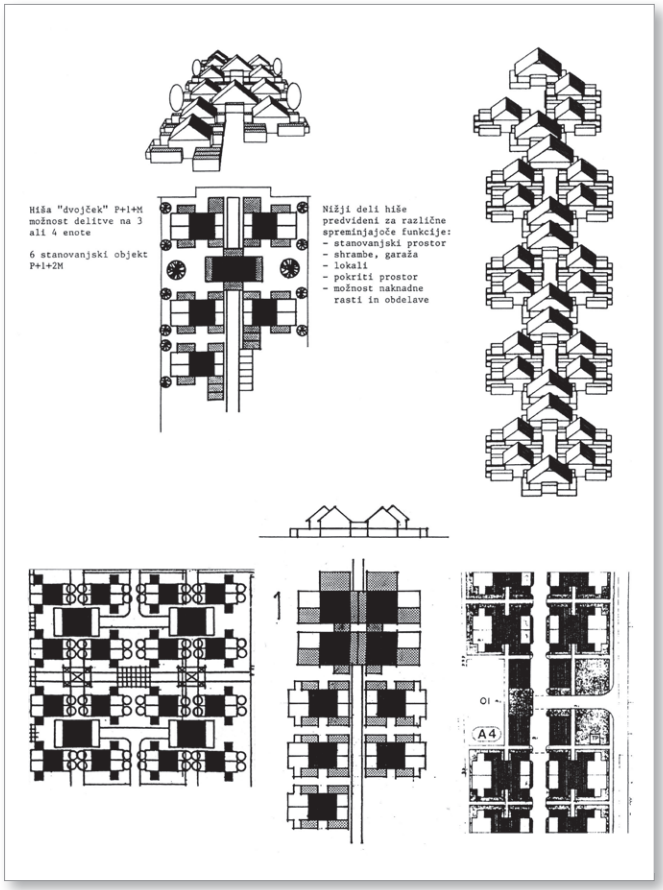

FAGG, ŠOLA ZA ARHITEKTURO, UNIVERZA V LJUBLJANI

NACIONALNI STANOVANJSKI PROGRAM

URBANISTIČNO ARHITEKTURNI SKLOP

Vmesno poročilo raziskovalne naloge: analitični del

dr. VIKTOR PUST,dipl.ing.arh.
Tuji primeri nacionalnih stanovanjskih programov
Analitični prikaz karakteristične tipološke problematike
Analitični prikaz zakonodaje in razmer, ki vplivajo na kvaliteto načrtovanja

prof. DUŠAN MOŠKON,dipl.ing.arh.
Problematika prenove novejše stanovanjske gradnje in predlogi ukrepov

prof.dr.PETER FISTER,dipl.ing.arh.
Pomen prenove v slovenskem nacionalnem stanovanjskem programu
Usmeritve stanovanjske poselitve prostora v skladu z značilno tipologijo zgradb in zazidavo prostora

prof.mag. PETER GABRIJELČIČ,dipl.ing.arh.
Gradnja v ruralnih okoljih

LJUBLJANA, SEPTEMBER 1991

Naročnik:
Miha Jazbinšek, minister za varstvo okolja in urejanje prostora

Predstavnik naročnika v projektnem svetu:
Mira Becele in Nevenka Kanduč

Projektni svet:
Janez Lajovic, vodja projektnega sveta

člani:
Pavel Gantar
Mitja Jernejec
Ermin Kržičnik
Vladimir Mušič
Dušan Oražem
Edo Rodošek
Boris Gaberščik, po funkciji

Projektna skupina:

Inštitucije
Urbanistični inštitut RS
Inštitut za družbene vede
Raziskovalni center ekonomske fakultete
Fakulteta za arhitekturo,gradbeništvo in geodezijo
Habitat, svetovalna družba

Sodelavci:
Boris Gaberščik, koordinator projekta
Dušan Kernc, namestnik koordinatorja

Ivo Lavrač, kordinator ekonomskega dela projekta
Franc Kuzmin,
Vlado Lavrač,
Tone Rob,
Primož Komatar,
Tomaž Kraigher,
Ivan Ribnikar,
Milena Tržan,
Andrej Flajs,
Barbara Černič,
Janez Kopač
Aleš Vahčič

Viktor Pust, kordinator urbanistično arhitektornskega dela projekta
Vladimir Brezar,
Dušan Moškon,
Peter Fister,
Peter Gabrijelčič,

Izvajalci demografskega in socialnega dela projekta
Aleksander Jakoš,
Srna Mandič,
Barbara Verlič - Dekleva,

Ostali sodelavci:
Igor Bratina,
Jože Kavčič,
Jasmin Držanič,
Danica Lešnjak

UNIVERZA V LJUBLJANI Fakulteta za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo
ŠOLA ZA ARHITEKTURO
61000 Ljubljana
Cojzova 5
Telefon (061) 221 520
Telefaks (061) 221 520

Številka:
Datum: 10.3.1992

Ministrstvo za varstvo
okolja in urejanje prostora
g.Miha Jazbinšek
Zupančičeva 6
61000 LJUBLJANA

Predmet: Problemi pri izdelavi Nacionalnega stanovanjskega programa

Kot izvajalci urbanistično arhitekturnega dela NSP ugotavljamo, da izdelava končnega predloga ne poteka v skladu z našimi predvidevanji in nas skrbi, da bodo pomembna področja strokovne problematike izpuščena ali prikazana v okrnjeni obliki. Ker ugotavljajo kritične pripombe Projektnega sveta na naše delo oz. razhajanja, tako glede nekaterih strokovnih ocen kot same obdelave vas, kot naročnika želimo podrobneje seznaniti s tem problemom.

K izdelavi NSP smo pristopili na osnovi ponudbenega predloga - zavedajoč se, da je urbanistično arhitekturni del bistveni del NSP, ki naj nakaže konkretna izhodišča za smotrnost graditve, kvaliteto stanovanjske gradnje ter identiteto slovenskega prostora. Pri tem smo izhajali iz novejših spoznanj o kvaliteti bivanja ter kompleksnosti človekovih potreb, kar je osnova za diferenciacijo in načina poselitve po tipoloških sklopih. Glede na značaj NSP smo nalogo obravnavali kot podajanje ekspertnih ocen o aktualnih usmeritvah bodočega razvoja, obenem pa tudi o spremljajoči strokovni in zakonodajni problematiki ter potrebnih spremembah - kot predpogoju za kvalitetnejšo stanovanjsko gradnjo. S temi izhodišči smo seznanili Projektni svet v juniju 91 in na tej osnovi smo oblikovali tudi teze za NSP.

Po predaji našega dela in redakciji skupnega gradiva s strani dr.Gaberščika (v kateri pa so bila izpuščena nekatera področja obdelave in ukrepi) pa je prišlo na Projektnem svetu do kritične ocene našega pristopa in načina obdelave. Prišlo je do razhajanja v pogledih na tipološko in funkcionalno problematiko stanovanjske gradnje, do pomislekov o temeljni opredelitvi kvalitete bivanja ter izhodiščih za diferenciacijo stanovanjske gradnje.
Za razliko od dosedanje prakse, ki je oblikovala univerzalne človekove potrebe po stanovanju - ki so bile različne le v nižjem ali višjem standardu, sodimo, da je potrebno izhajati iz soodvisnosti bivanja in delovnih aktivnosti oz. načina življenja - kar bistveno spreminja pogled na bodoči razvoj tipologije

objektov ter identitete naselij. Na tej osnovi ločimo različne kategorije potreb prebivalcev glede na dejavnosti, način življenja, finančne možnosti ter s tem v zvezi možnost postopnega dograjevanja stanovanjske enote itd. To je osnovno izhodišče za razvoj različnih tipov objektov in zazidav, in za izbor lokacij, v mestu, na robu, izven mesta ali na podeželju.

V tem smislu rešujemo tudi aktualno problematiko "minimalne - socialne" gradnje stanovanj za mlade družine v obliki manjših stanovanj z vrtom - atrijem ter možnostjo postopnega dograjevanja, upoštevajoč pri tem pogoje kvalitete javnega prostora oz. izgleda naselja. Tej tipološki usmeritvi in načinu gradnje morajo biti prilagojene tudi socio-ekonomske rešitve NSP. Zato reševanje tovrstne kategorije stanovanj, z omejitvijo zgolj na minimalne površinske standarde nikakor ne rešujejo problema.

Žal pa se Projektni svet o tako pomembni problematiki - kljub številnim sestankom ni opredeljeval - zato tudi ni bilo ustrezno medresorskega usklajevanja.
Zaradi tega nerazumevanja se ne posveča dovolj pozornosti raznolikih oblikam bivanja izven mesta in na podeželju.

V pogledu obsega obdelave se Projektni svet zavzema za razširitev dokumenta s vključitvijo podrobnejših primerjalnih analiz in strokovnih gradiv, ki po našem ne sodijo v NSP temveč v splošne učbenike o načrtovanju, ali spremna strokovna gradiva.

Zaradi navedenega smo upravičeno zaskrbljeni nad potekom izdelave NSP. Obenem pa se ne strinjamo, da so nekateri pomembni teksti v redakcijskem izvodu izpadli ali so okrnjeni. Sodimo, da bi morali zagotoviti posameznim nosilcem strokovne problematike, da sami redigirajo oz. kontrolirajo svoje tekste tudi v končni obliki NSP.

Lep pozdrav,

Koordinator urb.-arh.sklopa: Predstojnik:
dr.Viktor Pust prof.mag.Peter Gabrijelčič

V vednost
- g.Mira Becele
- g.Janez Lajovic, predsednik PS
- dr.Boris Gaberščik, koordinator NSP

dr. Viktor Pust, dipl.ing.arh.
ŠOLA ZA ARHITEKTURO, FAGG

7.4.1992

NACIONALNI STANOVANJSKI PROGRAM

USMERITVE V NAČRTOVANJU BIVALNEGA OKOLJA - NOVOGRADNJE - sinopsis

Stanovanjska gradnja dobiva,poleg dosedanje - predvsem socio ekonomske in gradbeniške funkcije - tudi ekološko in kulturno dimenzijo. Usmerjanje načrtovanja ima pomembno vlogo za smotrno koriščenje prostora ter za varovanje identitete slovenske krajine. V tem okviru je posebno aktualna problematika tipologije pozidave in objektov, ki v znatni meri neustreza, tako glede na kvaliteto bivanja kot na ekonomiko in smotrnost graditve.

Problemi se odražajo na vseh nivojih poseljevanja: ožjih urbanih območij, pozidave večjih blokovnih sosesk na robu mest z malimi stanovanji, v odsotnosti ustrezne in dostopne tipologije stanovanjske gradnje za mlade družine, ki naj bi trajneje reševala njihove potrebe, nadalje v primestni in izvenmestni pozidavi samostojnih hiš - kot potratne in oblikovno slabe, v barakarskih naseljih, v urejenju podeželjskega prostora ter na področju sekundarnih oblik bivanja.
Osnovni vzroki so v evoluciji vrednot ter pojmovanja kvalitete bivalnega okolja in v neustreznih standardih stanovanjske gradnje. Ti izhajajo iz koncepta univerzalnih človekovih potreb in se nanašajo pretežno na blokovno gradnjo ter neustrezajo specifičnim potrebam prebivalstva. Le te se razlikujejo po značilnih skupinah glede na način življenja, dejavnost finančne možnosti itd.

V okviru NSP in drugih raziskav je bila podrobneje obdelana problematika tipologije stanovanjske gradnje. Podane so osnovne usmeritve za načrtovanje: v ožjih urbanih območjih, na mestnem obrobju, kjer se predlaga usmeritev v razvoj individualnejših oblik nižjih gabaritov ter primernejše oblike stanovanj za mlade družine v strnjeni družinski gradnji v okviru rastočih hiš - grajenih pod določenimi oblikovnimi pogoji, nadalje zajezitev potratne posamične družinske gradnje in usmeritev te v bolj smotrne oblike poselitve - kvalitetneje oblikovane.
Podani so osnovni okvirni kriteriji ali parametri kvalitete bivalnega okolja ter nakazana potreba po nadaljni obdelavi projektnih izhodišč ali standardov za posamezne kategorije prebivalstva.

USMERITVE V REORGANIZACIJI PROJEKTANTSKE DEJAVNOSTI, RAZISKOVALNI DEJAVNOSTI IN IZOBRAŽEVANJU

Naloga analizira problem kvalitete načrtovanja,(ki je predpogoj za smotrni poseg v prostor in za racionalizacijo graditve)- z vidika pogojev delovanja projektantske stroke. Pri tem ugotavlja, da so obstoječi pogoji docela neustrezni ker izhajajo iz določenih ideoloških predpostavk ter, da je potrebno upoštevati izkušnje razvitejših dežel. Pri analiziranju razmer naloga upošteva tudi obsežno primerjalno gradivo o strokovni zakonodaji v evropskih deželah, ki je bilo analizirano v okviru delovne skupine DAL in ZDAS-a.

Ugotavlja se , da je problem načrtovanja v neustrezni zakonodaji, ki v naših razmerah omogoča, da na mesto kreativnosti stroke v korist uporabnikov in javnega interesa - prevladuje podrejenost gradbeniško pridobitniškim interesom. Ugotavlja se,da so neustrezne tarifne razmere tudi neposredni vzrok za slabo kvaliteto projektov - še zlasti za uniformirano družinsko gradnjo širom po Sloveniji.

V nalogi se navaja, da je potrebno odpraviti dosedanjo ločenost na urbanistično zazidalni - in arhitekturni del projekta - in to regulirati v okviru enotnega zakona o arhitekturni dejavnosti; le ta ima poseben družbeni pomen za varovanje javnega interesa pri posegu v prostor (zakon po vzoru Nemčije, Francije itd.). Zakon mora opredeljevati stroko kot avtonomno dejavnost, določati pogoje delovanja, obvezna določila o minimalnih tarifah ter zaostriti odgovornost stroke. V tem okviru mora zakon določati obvezno članstvo v Zbornici arhitektov, ki jim omogoča, da so neposredni nosilci licence ali registracije v okviru določenih pogojev.

Na področju raziskovalnega in razvojnega dela naloga prikazuje nezadovoljivo stanje,kot posledica razmer v stroki. Utemeljuje potrebo po izdelavi nekaterih aktualnih nalog. Tako: kategorizacijo značilnih skupin prebivalstva in njihovih potreb glede na način življenja, finančne možnosti itd. - kot osnovo za razvoj ustreznejših modelov stanovanjske gradnje, nadalje opozarja na potrebo po širši študiji o ustreznih minimalnih tarifah za projektiranje stanovanjske gradnje (od razvojno študijskih zasnov, urbanistične rešitve do izvedbenih projektov in nadzora realizacije) - v luči kompleksnih stroškov vseh sodelujočih dejavnikov pri nastajanju projekta. Ta študija je potrebna kot strokovna osnova za sprejem zakonskih določil. Naloga tudi predlaga izdelavo programa natečajev za pridobitev ustreznih projektnih rešitev.

Na področju izobraževanja in vloge Univerze naloga ugotavlja potrebo po večji vlogi Šole za Arhitekturo ter povezanosti njene dejavnosti s cilji Nacionalnega programa.

Poleg navedenih področij obdelave so bili v okviru NSP prikazani tudi tuji primeri nacionalnih stanovanjskih programov (Francije, Nemčije, Nizozemske) - na osnovi česar se tudi utemeljuje nekatere predlagane rešitve.

LETNO POROČILO O REZULTATIH RAZISKOVALNEGA DELA V LETU 1999 NA PODROČJU CRP

CRP - STANOVANJE

Naslov projekta:

IZHODIŠČA ZA RAZNOLIKOST STANOVANJSKE GRADNJE IN SMERNICE ZA NAČRTOVANJE glede na razvojne spremembe v kvaliteti bivalnega okolja

Prijavitelj projekta:

UNIVERZA V LJUBLJANI, FAKULTETA ZA ARHITEKTURO
in
URBANISTIČNI INŠTITUT RS

Raziskovalne organizacije, vključene v izvajanje projekta:

UL FAKULTETA ZA ARHITEKTURO
in
URBANISTIČNI INŠTITUT RS

Odgovorni nosilec projekta:

dr. VIKTOR PUST, univ.dipl.ing.arh.

Vodja raziskovalne skupine UI RS:

dr. RICHARD SENDI, univ.dipl.ing.arh.

Številka pogodbe: V2 - 8565 - 96

Datum: 31. 1. 2000

UNIVERZA V LJUBLJANI **Fakulteta za arhitekturo**

Zoisova 12
1000 Ljubljana, Slovenija
Telefon: (061) 126 43 19
Telefax: (061) 125 74 14

Št.:
Dne: Ljubljana, 25.2.2000

Ministrstvo za okolje in prostor
Minister
dr. Pavle Gantar
1000 Ljubljana, Dunajska 48

Zadeva:
Informacija o ugotovitvah projekta CRP-stanovanje
in
pobuda za organizacijo strokovne obravnave na temo kvalitete načrtovanja stanovanjske gradnje in zagotavljanja potrebnih pogojev - kot osnova za izvajanje Nacionalnega stanovanjskega programa

Spoštovani!

Ob zaključku triletnega raziskovalnega projekta, ki se nanaša na problematiko kvalitete stanovanjske gradnje in naselij, na izhodišča za načrtovanje in hkrati na nujno reševanje neustreznih razmer, ki zavirajo kvalitetnejši razvoj - vas želimo seznaniti z glavnimi ugotovitvami.

1.
Vse večja diversifikacija družbe, različne potrebe in vrednote posameznih skupin prebivalstva terjajo ustrezne spremembe v urejanju prostora in načrtovanju stanovanjske gradnje.

2.
Dolgoletni zastoj v razvoju tipologije stanovanjske gradnje, zazidave ter izrazita odsotnost javnega interesa za kvalitetnejši razvoj na tem področju ima zelo negativne posledice pri urejanju prostora, tako glede identitete bivalnega okolja kot glede uporabnosti tipologije objektov in ekonomičnosti gradnje.

3.
Načrtovanje tipologije stanovanjske gradnje oz. modelov bivalnega okolja je potrebno razvijati na osnovi:
- **upoštevanja novih spoznanj o načinih življenja in vrednotah različnih skupin prebivalstva**

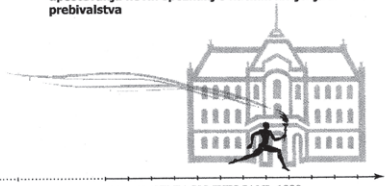

1619 1919 UNIVERZA V LJUBLJANI 1999
380 let

- **kompleksnega urbanistično arhitekturnega pristopa v načrtovanju - za razliko od zgolj urbanistično planerskega ali arhitekturno oblikovalskega.**

4.
Odsotnost javnega interesa ter neosveščenost odgovornih institucij za večjo kvaliteto v načrtovanju se odraža:
- v neustreznih pogojih, v katerih deluje stroka, ki ne zagotavljajo potrebne kvalitete dela
- v neustreznem načinu pridobivanja projektov z razpisi z neustreznimi kriteriji
- v neustrezni zakonski ureditvi arhitekturno urbanistične stroke, ki je v nasprotju z evropskimi normami

5.
Za kvalitetno izvajanje Nacionalnega stanovanjskega programa ni dovolj le deklarativna opredelitev za kvaliteto bivalnega okolja, temveč je potrebno tudi:
- konkretna sprememba v zakonodaji, ki naj opredeli arhitekturno urbanistično stroko na temelju javnega interesa in ji omogoči ustrezne pogoje delovanja
- prekiniti z dosedanjo prakso pridobivanja projektov po Zakonu o javnih naročilih na osnovi neustreznih kriterijev, ki ne omogočajo kvalitete v načrtovanju
- uvesti večletni program razvojnih natečajev za pridobivanje značilnih, uporabnih tipov stanovanjske gradnje oz. naselij - ob tem pa tudi na ravni občin ustrezno prilagoditi natečajno oz. razpisno prakso za pridobivanje projektov
- razširiti študijske programe na fakulteti za arhitekturo v smislu poglobljene obravnave problematike stanovanjske gradnje in naselij

Da bi rezultate raziskovalnega projekta ustrezno preverili in jih lažje uveljavili v praksi, dajemo, skupno z IZS, pobudo za organizacijo širše strokovne obravnave o problematiki kvalitete stanovanjske gradnje oz. naselij, ki bi vključevala tako MOP, predstavnike ustreznih institucij, kot širšo strokovno javnost.

Sodimo, da bi strokovna obravnava lahko prispevala k osvetlitvi nekaterih odprtih vprašanj v načrtovanju ter obenem k ozaveščanju odgovornih institucij - za prilagajanje razmer evropskim normam.

Predlagamo, da MOP prevzame pokroviteljstvo nad organizacijo posveta, ali da se le-ta organizira v okviru strokovnih srečanj SiP, Urada RS za prostorsko planiranje.

Prosimo za odgovor.

Lep pozdrav,

Nosilec raziskovalnega projekta:
Predsednik IZS - MSA
dr. Viktor Pust, univ.dipl.inž.arh.

Dekan
Fakultete za arhitekturo
prof. dr. Fedja Košir, univ.dipl.inž.arh.

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR
URAD RS ZA PROSTORSKO PLANIRANJE

Dunajska 47, 1001 Ljubljana
pp. 653
tel: 1787014, faks: 1787010

Ljubljana, 08. maj, 2000

VABILO

Vljudno Vas vabimo na 34. strokovno srečanje SiP - Slovenski prostor Urada RS za prostorsko planiranje z naslovom

RAZNOLIKOST IN KVALITETA NAČRTOVANJA STANOVANJSKE GRADNJE TER NASELIJ IN ZAGOTAVLJANJE POTREBNIH POGOJEV

ki bo v sredo 17. maja ob 13.00 uri
v kletnih prostorih Ministrstva za okolje in prostor,
Dunajska 48, Ljubljana.

Številne spremembe v zadnjem desetletju na različnih področjih in zastoj v razvoju stanovanjske gradnje, priprava na izvajanje Nacionalnega stanovanjskega programa in priprava na izdelavo Prostorskega plana R Slovenije, terja širšo obravnavo kvalitete bivalnega okolja in izhodišč ter potrebnih pogojev za načrtovanje stanovanjske gradnje in z njimi povezanimi vprašanji razvoja naselij.

V tem okviru bodo predstavljene osnovne ugotovitve raziskovalnega projekta za naslovom »Izhodišča za raznolikost stanovanjske gradnje in smernice za načrtovanje – glede na razvojne spremembe v kvaliteti bivalnega okolje«, (Fakulteta za arhitekturo in UI RS, 1996-99)

Projekt bo predstavil **dr. Viktor Pust** – nosilec projekta, zunanji član FA.

K razpravi so vabljeni: mag. Dušan Blaganje, (državni sekretar v MOP), prof. mag.Vladimir-Braco Mušič (predsednik Izvršilnega odbora za gradbeno tehnične zadeve pri Stanovanjskem skladu RS), prof. dr. Zdravko Mlinar, (FDV) , prof. Janez Koželj, (FA), dr. Richard Sendi (UI RS), mag. Janez Lajovic, (Inženirska zbornica Slovenije, MSA – natečajna komisija).

V želji, da bo srečanje priložnost za koristno izmenjavo mnenj vas vljudno vabimo, da se ga udeležite.

Jože Novak
DIREKTOR

SiP
SLOVENSKI PROSTOR

POJASNILA O MOJEM PEDAGOŠKEM DELU IN PROBLEMATIKI ŠTUDIJSKEGA PROGRAMA, 1983-1996

Leta 1980 sem dal vlogo za pridobitev naziva "univerzitetni učitelj za področje projektiranja stanovanjskih zgradb". V izdelavo sem dobil teoretsko raziskovalno nalogo: Stanovanjska ulica – vloga in oblika ulice v razvoju naselij. Prof. Mihevc, ki je bil tedaj nosilec predmetov Stanovanjske zgradbe I in II, pri katerem sem tudi diplomiral, mi je svetoval, naj delo čimprej opravim, ker namerava kmalu v pokoj. Dal mi je vedeti, da po njegovem odhodu lahko pričakujem mesto za enega od njegovih predmetov, zato mi je svetoval, da po potrditvi naziva oz. habilitaciji dam tudi vlogo za izdelavo doktorata.
Toda zgodilo se je, da sem z izdelavo naloge zamujal in da je prof. Mihevc odšel v pokoj, še preden sem lahko opravil s postopki.
Kasneje pa sem se tudi nepričakovano zameril profesorju (prof. Jožetu Koželju), ki je imel po odhodu prof. Mihevca odločujočo kadrovsko vlogo na fakulteti, in sicer iz naslednjega vzroka: bil sem prisoten na nekem širšem sestanku Društva arhitektov Ljubljana, na katerem so nekateri kritično obravnavali njegovo delo. Ko je iz zapisnika ugotovil, da sem bil prisoten tudi jaz in da ga nisem branil, mi je dal vedeti, da zato nimam možnosti na razpisu za predvideni predmet. Kadrovska politika na področju stanovanjskih zgradb je bila nato vodena tako, da dejansko nisem imel možnosti računati na redni predmet – tudi po zaključku doktorata.
Zato sem podal predlog za izbirni predmet "Načrtovanje tipologije bivanja", ki sem ga vodil od 1983–1984 dalje. Žal je imel izbirni predmet zelo omejene možnosti dela s študenti. Rečeno mi je bilo, da je predmet omejen le na predavanja in da vaje niso možne, čeprav je bil med študenti precejšen interes za predmet z vajami. Ker pa se načrtovanja pač ne da podajati brez praktičnega dela, sem kljub temu uvedel vaje (oz. konceptualno reševanje) in ob koncu vsakega semestra smo, kljub omejevanju možnosti, organizirali pregledne razstave del (enkrat tudi v galeriji Emonska vrata, ki je bila opažena v dnevnem časopisju). Moram reči, da je bil za predmet precejšen interes.

Dodatni problemi pa so se pojavili, ko sem se v letu 1984 vključil v širšo obravnavo aktualne problematike študijskega programa fakultete.
S strani Splošnega združenja za gradbeništvo in IGM Slovenije sem bil vabljen, da podam recenzijo gradiva v zvezi s prenavljanjem Visokošolskega programa na FAGG – ARHITEKTURA. Splošno združenje za gradbeništvo in IGM je bilo namreč po tedanji zakonodaji tudi kompetentno za usklajevanje študijskega programa za arhitekte.
Študijski program, ki ga je predlagalo združenje, je uvajal različne vrste profilov oz. diplom za arhitekte na nižji in višji stopnji: arhitekte za visoke gradnje, arhitekte za operativo in tehnologijo, arhitekte za prostorsko in urbanistično načrtovanje itd.
V recenziji sem nasprotoval taki delitvi poklica arhitekt in zastopal stališče, da je za naziv "arhitekt" potrebna enotna izobrazba II. stopnje in da je vsaka ločitev do te stopnje strokovno nepravilna. To stališče je nato potrdila tudi Zveza društev arhitektov Slovenije (ZDAS) in predlagana delitev poklica arhitekt s strani gradbeništva nato ni bila sprejeta.

V nadaljevanju recenzije pa sem podal tudi kritične pripombe na podrobnejši študijski program, ki ga je pripravila fakulteta, tako s stališča poznavalca problematike na nivoju "uporabnikov" (v okviru IMOS-a) kot tudi soudeleženec v izobraževalnem programu fakultete od 1983–1984 dalje.
Izpostavil sem mnenje, da tedanji profil arhitektov po večini ne dosega ustreznega nivoja kompleksnega znanja za načrtovanje novejših oblik tipologije stanovanjske gradnje. Podal sem mnenje, da na osnovi študijskega programa študenti ne pridobijo dovolj znanja za obvladovanje stične problematike arhitekturno-urbanističnega načrtovanja stanovanjske gradnje oz. tipologije objektov.
Zato sem predlagal, da se izbirni predmet "Načrtovanje tipologije bivanja", ki sem ga izvajal in naj bi imel zgolj informativni značaj, preoblikuje v predmet, ki ima možnost tudi praktičnega, seminarskega dela, tega je namreč študijski program onemogočal. Predlog sem posredoval tudi na Fakulteto za arhitekturo, kjer pa je naletel na kritični odziv in ni bil upoštevan.

Po zaključku doktorata v letu 1988, ko sem ponovno zaprosil za habilitacijo in za napredovanje v naziv "izredni profesor" za področje stanovanjskih zgradb, pa sem se soočil z nasprotovanjem nosilca rednega predmeta Stanovanjske gradnje II (prof. S. Kristla), ki je že sicer nasprotoval mojemu izbirnemu predmetu iz razloga, da gre za podvajanje z rednim predmetom na tem področju.

Čeprav v postopku za pridobitev naziva nihče od 4-članske strokovne komisije za izdelavo poročila ni izpodbijal moje pedagoške, znanstvene in strokovne usposobljenosti za naziv univerzitetnega učitelja, pa poročila ni podpisal prof. Kristl z razlogom, da obstoja dvom v zvezi z avtorstvom na projektu Koseze in posledično dvom o moji moralno etični ustreznosti. Pri tem je za diskvalifikacijo moje vloge uporabil izjavo arh. Tomaža Štruklja, odgovornega projektanta izvedbenih projektov IBT, "da je avtor idejnega projekta in glavni projektant terasastih objektov". Stališču prof. Kristla se je pridružil tudi prof. F. Rihtar. Kljub mojim pojasnilom in obsežni argumentaciji navedena člana komisije poročila nista podpisala, kar je bil vzrok za zavrnitev moje vloge za napredovanje v nazivu.

Potem sem nadaljeval s podajanjem izbirnega predmeta – s spremenjenim naslovom "Alternativni modeli bivalnega okolja". Vendar sem se soočal z omejevanjem prostorskih možnosti za izvajanje predmeta oz. dela s študenti, kakor tudi z vse bolj neugodnim časovnim razporedom predmeta za študente, očitno z namenom, da se omeji interes za predmet. V navedenih pogojih sem v letu 1996 prekinil pedagoško delo ter nadaljeval z raziskovalnim delom.
Iz navedenih izkušenj je razvidno, kako omejena je bila tedaj kadrovska politika fakultete na tem področju, ki ni dopuščala odprtosti in drugačnega pedagoškega pristopa, ter s kakšnimi razlogi so nastopali nekateri profesorji v zaščito svojih interesov.

UNIVERZA EDVARDA KARDELJA V LJUBLJANI **Fakulteta za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo**
VTOZD ARHITEKTURA
61000 Ljubljana
Cojzova 5
Telefon (061) 221 520
Št.: 31/14
Datum: 18.4.1990

Kadrovski odbor

Spoštovani dr. Viktor Pust, dipl.ing.arh.

Vaša vloga za habilitacijo je prišla do tega, da je formulirano Zaključno mnenje. Po Statutu VTOZD Arhitektura imate pravico izraziti svoje strinjanje ali nestrinjanje v 15 dneh. Nato bo Zaključno mnenje predstavljeno Pedagoško znanstvenemu zboru, ki bo izoblikoval svoje stališče.

po sklepu Kadrovskega odbora:
Magda Štraus

Priloga:
Zaključno mnenje

FAGG VTOZD Arhitektura
Kadrovski odbor

ZAKLJUČNO POROČILO

za kandidata dr.Viktorja Pusta,dipl.ing.arh., ki prosi za izvolitev v naziv univerzitetnega učitelja za področje Arhitektura, predmet: Alternativni modeli bivalnega okolja.

Na podlagi osebnih podatkov, strokovnega mnenja dveh članov komisije in ločenega mnenja drugih dveh članov komisije je Kadrovski odbor sklenil postopek za izvolitev.

1. PEDAGOŠKO DELO

VTOZD Arhitektura je kandidata kot zunanjega sodelavca z nazivom v letih 1983-86 občasno vključevala v izvajanje vzgojnoizobrževalnega programa. Pri izbirnem predmetu Načrtovanje tipologije bivanja (alternativni modeli bivalnega prostora) za višje letnike je uspešno posredoval svoje izsledke in izkušnje s področja iskanja nekonvencionalnih, humanejših oblik stanovanjske gradnje.

2. RAZISKOVALNO DELO

Kandidat je v preteklem (prvem) reelekcijskem obdobju uspešno obranil doktorsko disertacijo z naslovom "Modeli stanovanjske gradnje in zazidave" (1987). To je nekakšen resumé dosedanjega raziskovalnega dela, ki se giblje v polju današnje stanovanjske problematike. Njegova raziskava "Problematika uporabnosti gradbenih sistemov in elementov glede na razvoj tipologije" (1984) osvetljuje zablodo slovenskega gradbeništva v kateir "vsi delajo vse" in si konkurirajo, namesto da bi se specializirali in dopolnjevali. V raziskavi "Humanizacija stanovanjske gradnje z ozirom na potrebe družine, prostorske in ekonomske možnosti in metodologija načrtovanja" (1985) skuša kandidat ugotoviti predvsem tiste parametre bivalnega okolja, ki jih funkcionalistična tradicija Moderne pozablja in zanemarja.

3. STROKOVNO DELO

Strokovno delo je tisto, ki kandidata najbolje označi, saj predstavlja največji delež v njegovem poklicnem udejstvovanju. Kandidat je že več kot deset let vidna osebnost na področju stanovanjske gradnje pri nas. Poznamo ga kot uspešnega udeleženca na natečajih in kot avtorja realizacij ,

predvsem na področju strnjene enodružinske gradnje v obliki "sosedstva". To posebno stanovanjsko tipologijo, ki prinaša topli, humani zunanji videz in raznolikost zunanjih prostorov je uspel realizirati v Trzinu (1983) in na Črnuški Gmajni (1986).

4. DRUŽBENO DELO

Kandidat je družbeno angažiran v strokovni sferi. Kot aktivni član odbora DAL je osnoval posebno delovno skupino za stanovanjsko gradnjo. Bil je iniciator pregledne razstave o stanovanjski gradnji skupaj s publikacijo AB z isto temo. Bil je pobudnik odbora za optimalne tipe stanovanj pri Zvezi stanovanjskih skupnosti. Pri vsem tem kandidat izkazuje veliko energije in ambicijo po povezavi prakse s teorijo, razvojnim delom in publiciranjem.

5. Ločeno mnenje dveh članov komisije

Eden od članov komisije (prof.dr.Kristl Stanko) očita kandidatu nekorektno navajanje avtorstva, dvomi v njegovo etičnost in predlaga, da naj posebna stanovska komisija razsodi o avtorstvu. Očitek se nanaša na citirane objave izvedene terasaste gradnje Koseze v ameriški publikaciji (Washington University, 1979). Objave dejansko ni bilo, zaradi spleta okoliščin, ki jih kandidat pismeno pojasni. Drugi očitek je v navajanju avtorstva terasastih blokov v Kosezah, ki naj bi bilo le so avtorstvo. Kandidat pismeno in z dokazili izpodbija ta očitek, ki pa je tudi podprt z dokazili. Drugi član komisije (prof.dr.Rihtar France) se pridružuje temu mnenju, ki spodbija avtorstvo terasastih blokov v Kosezah.

Kadrovski odbor je v zvezi z navajanjem avtorstva podčrtal predvsem naslednja dejstva:

1. v strokovni literaturi je arh.Pust naveden kot avtor zazidalnega načrta in objektov v Kosezah
2. v 20.letih,odkar je bilo delo objavljeno v strokovnem časopisju, nihče od ev. soavtorjev ni pričel dokaznega postopka proti arh.Pustu
3. s stališča prava je edina normalna pot, da oškodovanec toži in dokaže krivdo, dotlej pa velja arh.Pust za avtorja
4. s povsem formalnega stališča pa je 20.let stara zadeva irelevantna za ocenjevanje dela kandidata v zadnjih 5.letih.

Z a k l j u č ek

Pozitivno strokovno poročilo o kandidatu sta podpisala dva člana strokovne komisije, dva člana pa očitata nekorektno navajanje avtorstva, nikjer pa ne izpodbijata kandidatove pedagoške, znanstvene in strokovne usposobljenosti za naziv univerzitetnega učitelja. Zato Kadrovski odbor, glede na stališča navedena v alinejah 1-4, meni da dr.Viktor Pust,dipl.ing.arh. izpolnjuje vse pogoje, ki jih zahtevajo določila Statuta VTOZD Arhitektura, ZUI in merila za izvolitev Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani. Po predhodnem deljenem mnenju strokovne komisije predlagamo Svetu VTOZD Arhitektura, da dr.Viktorja Pusta,dipl.ing.arh. izvoli v naziv: docent za področje Arhitektura, predmet: Alternativni modeli bivalnega okolja.

Predsednik Kadrovskega odbora
doc.dr.Janez Kresal

Ljubljana, 25.marec 1989

Sprejeto na seji Kadrovskega odbora dne: 10.4.1990

Podpisi pedagoških delavcev članov K.O:
Andrej Goljar
Vladimir Brezar
Milpš Bonča

SPLOŠNO ZDRUŽENJE GRADBENIŠTVA IN IGM SLOVENIJE - Ljubljana, Titova 40/IX
Prejeto: - 2 -10- 1984
Služba | Številka | Prejel
1883

doc.Viktor Pust, dipl.ing.arh.
IMOS - Sgp Gorica-Projektiva
Ljubljana, Mestni trg 6

Lj.1.10.1984

V vednost javni razpravi

Splošno združenje gradbeništva in IGM Slovenije
Ljubljana, Titova 40

Zadeva: recenzija gradiva za opis poklica in dejavnosti - arhitekta

Ob vašem vabilu za recenzijo visokošolskega poklica arhitekta sem dobil gradivo, ki se nanaša na opis poklica dipl.ing.arh. vključno s specifikacijo področja urbanizma in arhitekture ter opisom o poklicnem znanju, ki je posnetek današnjega učnega programa na FAGG.

Glede navedenega gradiva se strinjam s priloženim mnenjem arhitektov Severja in Kovačiča v pogledu značaja poklica arhitekta in zahtevnosti. Strinjam se tudi z mnenjem Zveze društva arhitektov Slovenije, ki je bilo dostavljeno naknadno in v okviru katerega sem tudi sam sodeloval.

Popolnoma v drugačni luči in usodn ejša pa se mi zdi problematika potem, ko sem na usklajevalnem sestanku vseh zainteresiranih predstavnikov dne 25.9.84. bil seznanjen s predlogom, ki naj bi sicer bil tik pred potrditvijo in ki uvaja naslednje poklice v arhitekturi:

6.51.01 INŽENIR ARHITEKTURE za visoke gradnje
6.51.02 INŽENIR ARHITEKTURE za operativo

7.51.01 DIPLOMIRANI INŽENIR ARHITEKTURE za visoke gradnje
7.51.02 DIPLOMIRANI INŽENIR ARHITEKTURE za org.in tehnologijo
7.51.03 DIPLOMIRANI INŽENIR ARHITEKTURE za prostorsko in urbanistično načrtovanje
7.51.91 DIPLOMIRANI INŽENIR ARHITEKTURE specialist planer
7.51.92 MAGISTER ARHITEKTURE

Pripombe so sledeče:

1./ Pripombe na predlog za uvedbo INŽENIR ARHITEKTURE

a.) INŽENIR ARHITEKTURE za visoke gradnje

Navedena delitev na arhitekta I. in II.stopnje izhaja iz predpostavke, da obstoja manj in bolj zahtevno projektiranje.
Iz prakse vemo, da obstoja po tabelah UCIN-a za izračun projektnih cen res delitev na manj zahtevne objekte - nižjih gabaritov in bolj zahtevne - višjih gabaritov. Vendar, če taka delitev lahko velja za statike, nikakor ne more veljati za arhitekturo, še zlasti če upoštevamo, da postajajo npr. v stanovanjski gradnji prav objekti nižjih gabaritov vse bolj perspektivna gradnja. Obenem pa vemo, da je prav slaba kvaliteta tovrstne "manj zahtevne" gradnje glavni vzrok nekvalitetne pozidave večine slovenskega prostora.

Zato smatram, da če je že potreba po uvedbi I.stopnje za nekatera dela, ki so sicer koristna ali potrebna kot pomoč pri obdelavi projektov - nikakor ne more biti dejavnost poklica I.stopnje samostojno projektiranje. Glede na to bi morali tudi spremeniti naziv ARHITEKT, ki mora biti rezerviran le za II.stopnjo.

b.) INŽENIR ARHITEKTURE za operativo

Čeprav gre v tem poklicu za operativnò delo in ne za projektiranje,dvomim v sposobnost tega profila za vodenje zelo zehtevnih objektov itd. kot je navedeno v opisu. Na splošno gre v tem poklicu za gradbeno dejavnost in ne arhitektonsko. Zato naziv ARHITEKT po mojem ne ustreza.

Mnenje o uvedbi ARHITEKTA I.stopnje: v času, ko bi morali zaradi kvalitete zaostrovati strokovne kriterije za projektiranje (kot je to že uveljavljeno po svetu), se nahajamo v situaciji, da kljub slabši kvaliteti okolja razvrednotimo kriterije za projektiranje. Obenem pa ugotavljamo, da imamo celo vrsto arhitektov II.stopnje, ki so nezaposleni.

2./ Pripombe na usmeritve poklica DIPLOMIRANI INŽENIR ARHITEKT

a.) DIPLOMIRANI INŽENIR ARHITEKT za visoke gradnje in DIPLOMIRANI INŽENIR za prostorsko in urbanistično načrtovanje

Smatram, da je ločitev arhitekta za visoke gradnje in arhitekta za urbanistično načrtovanje na tej stopnji strokovno nepravilno.
Visoke gradnje, urbanistično načrtovanje, organizacija itd. so sicer različne dejavnosti v katerih nastopa arhitekt, vendar na osnovi enotnega profila oz. predznanja, ki zagotavlja širino delovanja arhitekta. Vsaka predhodna usmeritev tekom 4-letnega študija bi šla po mojem na škodo celovitosti profila arhitekta.

Današnji razvoj stroke, npr. na področju stanovanjske gradnje zahteva vse bolj enotno obravnavanje arhitektonsko-urbanističnega načrtovanja - kot enotnega ustvarjalnega procesa.

Tako ni možno izdelovati zazidalne načrte z novejšimi tipologijami objektov brez poznavanja arhitektonske problematike - in obratno ni možno načrtovanje tipologije objektov brez poznavanja zazidalne problematike.

Ne le stroka - tudi gradbeništvo kot uporabnik se srečuje v zadnjih letih pri pridobivanju del z natečajnimi in ponudbenimi projekti s situacijo, ko je potrebno izdelati rešitve tipologije objektov vključno z zazidalnimi predlogi. Zato je že danes potrebno razširiti profil arhitekta v smeri enotne arhitektonsko-urbanistične obravnave problematike načrtovanja stanovanjske gradnje. Smatram, da je v tej smeri potrebno ustrezno dopolniti predlagani učni program FAGG.

b.) DIPLOMIRANI INŽENIR ARHITEKT za organizacijo in tehnologijo

Na osnovi že navedene problematike mislim, da tudi v tem primeru ni razlogov za uvedbo nove usmeritve - še zlasti ne, če gre za pretežno gradbeniško smer, ki pa naj bi imela poleg tega (kot je razvidno iz predloga), tudi možnost projektiranja najzahtevnejših projektov.

Na osnovi celotne problematike poklica arhitekta predlagam, da se ohrani enotni naziv DIPLOMIRANI INŽENIR ARHITEKTURE, ki se šola po enotnem učnem programu, ki pa naj bo bolj kot danes izpopolnjen glede na potrebe uporabnikov.
Usposabljanje za posamezna ožja področja delovanja - je po mojem lahko predmet kasnejših usmeritev po opravljeni II.stopnji šolanja.

doc.Viktor Pust, dipl.ing.arh.

ZDAS - Zveza društev arhitektov Slovenije
Ljubljana, Erjavčeva 15/1, telefon 221 612, poštni predal 482
tekoči račun 50101-678-47207

Ljubljana, 2.10.1984
tek.št.176/84

SPLOŠNO ZDRUŽENJE GRADBENIŠTVA IN IGM SLOVENIJE - Ljubljana, Titova 40/IX
Prejeto: - 2 -10- 1984
Služba | Številka | Prejel
1887

V vednost javni razpravi

Splošno združenje gradbeništva in IGM
Titova 4o
Ljubljana

Spoštovani,

Eden od recenzentov opisov visokošolskih poklicev, doc.Viktor Pust, dipl.ing.arh. nas je seznanil z opisom poklicev z arhitekturnega področja in s svojimi stališči do tega vprašanja, ki so priložena temu dopisu.
Obveščamo vas, da v celoti in brez pridržkov podpiramo stališča kolege Pusta in da jih lahko smatrate za stališča Zveze društev arhitektov Slovenije.Ugotavljamo tudi, da je ob navedenih stališčih še vrsta drugih razlogov, ki govorijo v njihovo podporo.
Seveda nismo mnenja, da diplomirani arhitekt ne more opravljati tudi inženirskih del, nasprotno, vendar smo pa prepričani, da za usmerjanje k tem delom v okviru dodiplomskega študija ni razlogov, saj bi tako prišlo le (vprašanje kako učinkovitega) do prekrivanja z usposobljenostjo gradbenih inženirjev.
Če se arhitekti želijo ali morajo usmeriti v področja, ki so ns robu sli izven njihove temeljne poklicne dejavnosti, je za tako usmerjanje primerno le izobraževanje iz dela in ob delu ter podiplomski, zlasti specialistični študij.
Tako usmerjanje na dodiplomski ravni pa bi pomenilo osnovni terminološki nesporazum, ne le glede pojmov arhitekt in arhitektura, temveč tudi glede graditeljstva nasploh.
Prosimo, da omenjene pripombe upoštevate.

Tovariški pozdrav

Zveza društev arhitektov Slovenije Ljubljana

Predsednik Strokovnega sveta ZDAS:
mag.Dušan Blaganje,dipl.ing.arh.
l.r.

doc. Viktor Pust, dipl.ing.arh.
IMOS - GPG Grosuplje
PB - Projektno razvojna enota
Ljubljana, Mestni trg 6

4.1.1985

Splošno združenje gradbeništva in IGM Slovenije

in

Izobraževalna skupnost gradbeništva Slovenije
Strokovni svet

Predmet: pripombe k predlogu VIP Arhitektura - kot dopolnitev k recenziji nomenklature in opisa arhitekta

Kot recenzent opisa arhitekta sem opozoril na potrebo po enotnem profilu arhitekta, ki vključuje urbanistično načrtovanje in načrtovanje objektov. Pri tem sem izhajal tako iz potreb stroke kot iz aktualnih potreb gradbeništva na področju stanovanjske gradnje. Ker se tedaj v recenziji nisem dotikal samega predmetnika (čeprav je bil sestavni del gradiva) se mi zdi potrebno, da naknadno - kot dopolnitev k recenziji in v okviru javne obravnave - opozorim na konkretno problematiko ter podam dopolnilni predlog za načrtovanje stanovanjske gradnje.

Predlog podajam:
- na osnovi poznavanja problematike na nivoju uporabnikov VIP-a gradbeništva, kot član Sozd-a IMOS (vodja dela projektive za stanovanjske gradnje in nosilec raziskovalne naloge o problemtiki razvoja stanovanjske gradnje in tehnologije v IMOS-U)
- kot soudeleženec v izobraževalnem programu na FAGG, kjer sem od 1983/84 nosilec izbirnega predmeta "Načrtovanje tipologije bivanja" in avtor raziskovalne naloge o humanizaciji tipologije stanovanjske gradnje

Opis aktualnih potreb na področju načrtovanja stanovanjske gradnje

Gradbeništvo (v okviru katerega je večina stanovanjske projektive) se v zadnjih letih vse bolj srečuje s situacijo, ko si mora dela pridobivati izključno na osnovi kvalitetnih ponudbenih rešitev - tako projektov kot izvedbe. Pridobivanje dela postaja vezano na kvalitetne natečajne in ponudbene projekte z novejšimi tipologijami objektov in zazidalnih predlogov - za katere je potrebno (za razliko od prejšnjih obdobij) - obvladovati poglobljeno znanje iz oblikovanja zazidave in objektov.

Gospodarska situacija terja reorganizacijo gradbeništva - operative v smeri večje specializacije, vzporedno pa tudi reorganizacijo projektive v smeri specializacije in večje teže na ustvarjalnem projektno razvojnem delu.

Obenem gradbeništvo postopoma spoznava, da je tudi razvoj gradbenih sistemov (ki terja velike investicije) vse bolj vezan na razvoj novejše tipologije gradnje.

Pri tem pa ugotavljamo, da današnji profil arhitektov v projektivi po večini ne dosega ustreznega nivoja kompleksnega znanja za načrtovanje novejših oblik tipologije gradnje. Značilna sta dva različna profila (glede na učni program): profil arhitekta, ki je usmerjen predvsem na urbanistično oblikovanje in arhitekta usmerjenega v načrtovanje objektov.
Pomanjkljivost kompleksnega znanja se odraža tudi v slabi udeležbi in kvaliteti na javnih natečajih, ki jih razpisuje v zadnjih letih Zveza stanovanjskih skupnosti Slovenije (ZSSS) skupno z ZDAS-om za novejše tipologije stanovanjske gradnje.
Potrebe po kvalitetnejšem in kompleksnejšem načrtovanju potrjujejo tudi članki Publikacije "Aktualni problemi stanovanjske gradnje na Slovenskem", ki jo je izdala 1984 ZDAS z ZSSS - in javna strokovna razprava, ki je bila organizirana na osnovi te problematike v decembru 84.

Današnji razvoj stanovanjske gradnje zahteva obravnavo arhitektonsko-urbanistične problematike v načrtovanju kot enotnega ustvarjalnega procesa. Tako ni možno izdelovati zazidalne načrte z razvojanjem novejših tipologij objektov brez poznavanja arhitektonske problematike objektov - in obratno ni možno načrtovanje tipologije objektov brez poznavanja zazidalne problematike, ki bistveno vpliva na oblikovanje objektov.

Zato je potrebno razširiti profil arhitekta v smeri enotne arhitektonsko-urbanistične obravnave načrtovanja stanovanjske gradnje in na tej osnovi ustrezno oblikovati učni program.

Opis predmetov, ki jih podaja predlog VIP-a za področje načrtovanja naselij, oz. stanovanjske gradnje (opis predmetov je prevzet iz priloge k opisu poklica)

A/ Redni predmeti z aspekta urbanističnega načrtovanja

1. Urbanizem - IV.letnik, 60 ur
   (urbana arhitektura, morfologija, človekove in družbene potrebe in vrednote, proces urbanizacije in strukture naselij, imfrastruktura, metodika planiranja in urbanizma, urbanistična politika, tipologija načrtov)
2. Načrtovanje naselij, IV.letnik 60 ur
   (metodologija planiranja in načrtovanja, urbani kontekst arhitekture in oblike naselja, načrtovalske analize, zemljiška politika in graditev naselij, urbanistična tehnika)
3. Arhitektura mesta - III.letnik, 60 ur
   (urbana morfologija, historiografija mesta, teorija kraja, stavbna tipologija in morfologija mestnega prostora)

B/ Redni predmeti z aspekta načrtovanja objektov

1. Stanovanjske zgradbe - stanovanja, III.letnik 60 ur
   (funkcionalna analiza stanovanja in širšega bivalnega okolja, metoda projektiranja v stanovanjski gradnji, razvoj kulture sodobne stanovanjske gradnje in slovenske stan.gradnje, vpliv tehnike in tehnologije na gradnjo, humanizacija stanovanjske kulture)
2. Stanovanjske zgradbe - širše bivalno okolje, IV.letnik 60 ur
   (psihofizični parametri oblikovanja bivalnega okolja, bivanje v zasebnih in začasnih pogojih)

C/ Svobodni izbirni predmet, ki obravnava stično problematiko urbanistično-arhitektonskega načrtovanja

Načrtovanje tipologije bivanja, II.letnik, 15 ur
Opis predmeta iz učnega programa ob uvedbi v letnem sem.83/84 (nosilec doc.V.Pust): predmet je namenjen slušateljem zlasti III. in IV.letnika z določenim predznanjem in obsega načrtovanja tipologije oz. modelov gradnje v pogledu oblikovanja zazidave in objektov. Povdarek predmeta je na konkretnem reševanju karakterističnih objektnih sklopov, ki oblikujejo različne zazidave - in na seznanjanju s praktičnimi izkustvi ter možnostmi gradbeništva.

Pripombe, mnenje in predlog

Na osnovi navedenih predmetov VIP-a študentje pridobijo poglobljeno znanje iz posameznih predmetov - nasprotno pa (po mojem) - ne pridobijo dovolj praktičnega znanja v obvladovanju stične problematike urbanistično-arhitektonskega načrtovanja stanovanjske gradnje, ki jo terja današnja situacija.

Obvladovanje stične problematike urbanistično arhitektonskega reševanja objektnih sklopov v okviru konkretnih predlogov in možnosti pa je pogoj za realnost in ekonomsko upravičenost posameznih zazidav in tipov objektov.

Značaj in časovna omejenost (15 ur) izbirnega predmeta s področja stične problematike pa bistveno omejuje praktično delo na projektih kljub temu, da so moje dotedanje izkušnje pokazale znaten interes nekaterih študentov višjih letnikov za poglobljeno delo. Toda tako delo na projektnih programih je možno izključno le v okviru seminarjev, ki so organizirani v okviru nosilcev rednih predmetov.

Zato predlagam, da se sedanji izbirni predmet "Načrtovanje tipologije bivanja"(oz.modeli bivalnega prostora - kot se predmet imenuje letos) - preoblikuje v redni predmet za IV. oz. III.letnik z večjim številom ur, ki bo omogočal zainteresiranim študentom poglobljeno seminarsko delo na projektih.

Brez več jega povdarka učnega programa na praktičnem obvladovanju urbanistično arhitektonskega načrtovanja - sodi, da bo še v naprej obstojala za naše razmere značilna razcepljenost v profilu arhitekta - ki omejuje tako ustvarjalne kot realne možnosti za kvalitetnejši razvoj stanovanjske gradnje.

Predlagani redni predmet bi po mojem funkcionalno dopolnjeval obe skupini sedanjih predmetov ter znatno prispeval k oblikovanju kadrov, ki jih potrebuje projektiva in gradbeništvo v celoti.

Smatram, da je to področje načrtovanja danes tako aktualno, da bi ga bilo potrebno podajati tudi na nivoju specializacije v podiplomskem študiju.

doc.Viktor Pust,dipl.ing.arh.

V vednost:
- FAGG - VTOZD Arhitektura
  Študijski odbor, prof.dr.Miloš Bonča,dipl.ing.arh.

VIKTOR PUST, dipl. ing. arh.
Studio za stanovanja in urbanizem
61000 Trg revolucije 15, Ljubljana, tel. 22 504

Datum: 21.4.1979

D A L
Tov.
Dušan Blaganje ml.,dipl.ing.arh.
predsednik

Ljubljana, Erjavčeva 15

Predmet: Predlog za ustanovitev delovne skupine za problematiko stanovanjske gradnje in pospeševanje razvoja

Z zanimanjem sem prejel vabilo DAL k sodelovanju v eni od delovnih skupin za posamezna področja. Ker se ukvarjam izključno s stanovanjsko gradnjo v njenih različnih pojavnih oblikah - in glede na njeno aktualno problematiko, ki neposredno tangira tudi vlogo Društva arhitektov - sem pričakoval, da bo ena od skupin obravnavala tudi ta vprašanja. Žal tega v programu dela društva nisem zasledil zato predlagam ustanovitev delovne skupine za stanovanjsko gradnjo, ki naj pristopi k razreševanju sledeče problematike.

Projektiranje stanovanjskih naselij je sistemsko slabo urejeno. Podvrženo je različnim enostranskim interesom, ki utesnjujejo možnost celovitega arhitektonskega pristopa. Projektiranje je še vedno povečini ločeno na klasični zazidalni načrt (s tipi objektov, ki so tudi bolj ali manj "klasični") in na drugi del - bolj tehnično projektiranje objektov, ki poteka po večinoma v birojih gradbenih podjetij. Razumljivo je, da je ta del projektive zelo podvržen ekonomskim faktorjem in čestokrat preveč enostranskim interesom kar se običajno odraža v odsotnosti arhitektonske kvalitete in ambicij.

Po drugi strani pa arhitektonske ambicije projektantov zazidav niso dovolj utemeljene in dodelane v arhitektonsko tehničnem smislu ker pač neizhajajo iz detajlnejše projektne rešitve oziroma raziskave kar bi moralo biti osnova za uvajanje novih tipov objektov.

Rezultat je več kakor očiten; v arhitektonskem smislu vrtenje v krogu - stagnacija in pomanjkanje novih izvirnejših rešitev objektov, ki bi lahko uspešno odgovarjali na vrsto specifičnih problemov za različne gostote zazidav od individualne hiše do bločne gradnje ter zlasti očitno pomanjkanje tipov objektov, ki naj vsaj deloma nadomeščajo bločno gradnjo.

Razumljivo, da je rezultat takih razmer bolj ali manj opravičena družbena kritika naših stanovanjskih naselij.

Društvo arhitektov stoji ob tem razmeroma ob strani in se neangažira dovolj, ker po mojem tudi nima povsem jasno izdelanih stališč celovite problematike. Brez teh - in izdelanega programa za pristop k reševanju pa ostaja v morebitni akciji nemočno. Preostane mu le akcija v smislu spoštovanja ix okolja in enotnosti zasnove ter bolj ali manj želja za uspešnim "fasadiranjem", ki se preverja z natečaji.

Zato mislim, da je samo povečevanje števila natečajev sicer pozitivno vendar samo po sebi še ne rešuje problema. Tudi krog ljudi - potencialnih članov žirije mora biti primerno usmerjen na osnovi predhodno izdelanih izhodišč v okviru DAL .

Zato tudi mislim, da je v tem kontekstu tudi akcija društev arhitektov za kavalitetnejšo individualno gradnjo (teze v AB-ju) sicer zelo dobrodošla, da pa nenakazuje dovolj tiste rešitve, ki naj pripeljejo čresnično projektno vsebinskega razvoja - ne le na ravni individualne, atrijske ali vrstne hiše temveč sploh stanovanjske gradnje v celoti. Še zlasti, če želimo precejšen del bločne gradnje zamenjati s humanejšo obliko v tem primeru ne gre več za vprašanje atrijske ali vrstne gradnje temveč verjetno za neko novo obliko.

Razumljivo je, da se nezadovoljiva situacija v stanovanjski projektivi odmaža tudi v nerazumevanju ali neosveščenju arhitektonske kritike, ki se ne dotika bistvenih problemov stanovanjske gradnje zato pa tudi nevrednoti objektivno posamezne napore v tej smeri.

Toliko v ilustracijo sicer znane problematike, ki po mojem opravičuje potrebo po ustanovitvi delovne skupine za probleme stanovanjske gradnje in usmerjanje razvoja, z jasno začrtanim programom, ki naj prispeva k celovitejšem premiku na tem področju. Na tem programu - v kolikor bo skupina ustanovljena, sem razumljivo pripravljen aktivno sodelovati.

Tovariški pozdrav.

Viktor Pust, dipl. ing. arh.

Viktor Pust dipl.ing.arh.
Ljubljana
6.6.1979

OCENA STANJA
in izhodišča delovne skupine za stanovanjsko arhitekturo
v okviru DAL

1.UVOD

Stanovanjska arhitektura predstavlja večino celotne gradnje in neposredno vpliva na kvaliteto bivanja, odnose med ljudmi ter življenje celotne skupnosti naselja. Čeprav se ta arhitektura razvija po večini v okviru zelo omejenih finančnih možnosti,katere spremljajo še drugi faktorji, ki često negativno vplivajo na končni rezultat naselja - pa kritika za neuspelo gradnjo pade predvsem na projektante, ki so pretežno odgovorni za naselje.

2. PROJEKTNO ORGANIZACIJSKE RAZMERE

Projektiranje stanovanjskih naselij je sistematsko slabo urejeno. Podvrženo je različnim enostranskim interesom, ki utesnjujejo možnost celovitega arhitektonskega pristopa. Projektiranje je še vedno povečini ločeno na klasični zazidalni načrt (s tipi objketov, ki so tudi bolj ali manj "klasični") in na drugi del - bolj tehnično projektiranje objektov, ki poteka po večini v birojih gradbenih podjetij. Razumljivo je, da je ta del projektive v birojih gradbenih podjetij zelo podvržen ekonomskim faktorjem in čestokrat preveč enostranskim interesom kar se običajno odraža v odsotnosti arhitektonske kvalitete in sploh ambicij.
Po drugi strani pa prenekatere arhitektonske ambicije projektantov zazidalnih načrtov niso dovolj utemeljene in dodelane v arhitektonsko tehničnem smislu ker pač ne izhajajo iz detajlnejše projektne rešitve, iz ekonomskih možnosti oz.raziskave, kar bi moralo biti osnova novih tipov objektov.

Rezultat je več kakor očiten: v arhitektonskem smislu vrtenje v krogu - stagnacija in pomanjkanje novih izvirnejših rešitev objektov, ki bi lahko uspešno odgovarjali na vrsto specifičnih problemov za različne gostote zazidav od individualne hiše do bločne gradnje ter zlasti očitno pomanjkanje tipov objektov, ki naj vsaj deloma nadomeščajo bločno gradnjo.

3. PROJEKTNO -RAZVOJNA DEJAVNOST

V splošnem stanovanjsko razvojna dejavnost - razen v posameznih primerih skorajda pri nas ne obstoja. Nasprotno ugotavljamo, da so celo tlorisne rešitve bločne gradnje v okviru obstoječe tipologije sosesk često pod udarom kritike, tako zaradi nefleksibilnosti, togosti tehnologije gradnje itd. Pri tem pogosti izgovori projektantov na omejenost tehnologijegradnje (npr.tunelske) ne more biti opravičilo.

PRepričan sem, da niti tuneska tehnologija niti druge pri nas (tehnologija Marles, Jelovica) niso dovolj inventivno izkoriščene. Te razmere v naši projektivi so često le posledica neinventivnosti ali pomanjkanje ambicij projektantov v večini gradbenih organizacij kjer je ekonomika vzeta precej enostransko - obenem pa tudi posledica "Uslužbeniške " vloge arhitektov vteh sredinah.

Odsotnost arhitektonskega razvoja pa je še zlasti očitna pri reševanju aktualne situacije, ki od nas zahteva humanejše rešitve velikih sosesk - seveda v okviru "cene" kar pa gotovo ne moremo doseči samo z nižanjem etaž bločne gradnje.
Tako nastopajo zelo aktualne potrebe po :
a) tipologiji objektov, ki naj vse bolj zamenjajo bločno gradnjo za humanejše oblike s trajnejšim obdobjem bivanja (ali zajezitvijo fluktuacije stanovalcev iz blokov v individualne hiše).

b) tipologiji objektov in zazidave na pobočjih (nekvalitetnih zemljiščih) primestnih sosesk v okviru cene bločne gradnje.

c) po različnih tipologijah zgoščene individualne gradnje za omejene ekonomske možnosti, različne tehnologije in seveda z naso tipiko oblikovanja.

Nedvomno je, da je razvoj nove tipologije objektov funkcionalno vezan na hkratno zasnovo nove mikro zazidave, ta pa služi kot osnovni tipični element pri oblikovanju zazidave naselja. Zato ni možen razvoj tipologijeobjektov in mikro zazidave brez sočasnega reševanja tlorisov v okviru določenih tehnoloških in finančnih možnosti.

4. VLOGA FAGG

Šola, ki bi morala biti nosilec razvoja tudi na stanovanjskem področju, te vloge danes gotovo ne opravlja - tako zaradi znanih razmer zaprtosti in zlasti zaradi necelovitega podajanja problemov stanovanjske gradnje. Razumljivo je, da v teh razmerah šola študentom ne odpira širših problemov tipologije objektov, arhitektonsko-zazidalnih možnosti in sploh smeri razvoja - kot predpogoj za oblikovanje izvirnejših oblik naselij.

Rezultat je očiten - generacije študentov absolventov, ki bi bile ob pravi usmeritvi sposobni bistveno prispevati k raziskavi in vsebinskemu premiku, odhajajo v prakso brez pravega interesa za tovrstno gradnjo.

Razumljivo je, da je v teh razmerah določena družbena kritika naselij tudi opravičena.

5. ARHITEKTURNA KRITIKA

Razumljivo je tudi, da se nezadovoljiva situacija v stanovanjski ahitekturi odraža tudi v nerazumevanju ali neosveščenosti arhitektonske kritike, ki se ne dotika bistvenih problemov stanovanjske gradnje zato pa tudi nevrednoti objektivno posamezne napore v tej smeri.

6. VLOGA DAL

Društvo arhitektov stoji ob tem problemu razvoja ob strani in se ne angažira dovolj, ker tudi nima jasno izdelanih stališč celovite problematike. Brez teh - in izdelanega programa za pristop k reševanju pa ostaja vmorebitni akciji nemočno.

Občasni tovrstni natečaji skoraj ne rešujejo ničesar. Povečanje števila natečajev je sicer pozitivno (v smislu "demokratičnosti") vendar samo po sebi ne rešuje problema zadovoljivo. Tudi krog potencionalnih članov žirije mora biti primerno usmerjen v okviru predhodno izdelanih stališč DAL.

Zelo pozitivna je bila akcija društva arhitektov v zadnjem času za probleme individualne gradnje (zlasti teze in uvodni del v Mariboru). Žal pa je bila problematika omejena le na prikaz individualne gradnje in širše razvojne možnosti niso bile predmet obravnave.

Čas je, da glede na probleme, ki so za nas aktualni, DAL prevzame trajnejšo in aktivno obliko delovanja - ob sodelovanju ostalih družbenih dejavnikov - za kvalitetnejši premik v razvoju stanovanjske gradnje.

DRUŠTVO ARHITEKTOV LJUBLJANA
s sodelovanjem
KOMITEJEV SKUPŠČINE MESTA LJUBLJANE

VABI NA

P O S V E T O V A N J E

O

AKTUALNIH PROBLEMIH STANOVANJSKE ARHITEKTURE IN RAZVOJA

V petek 1.februarja 198o ob 9.uri v prostorih RK SZDL,
Komenskega 7, dvorana 118/5.nadstropje

Vabljeni:
- arhitekti in urbanisti Slovenije
- Univerza
- predstavniki družbeno-političnih organizacij
- predstavniki Samoupravnih interesnih skupnosti
- projektantske organizacije
- gradbena operativa

Predsednik DAL
Dušan Blaganje, dipl.ing.arh.

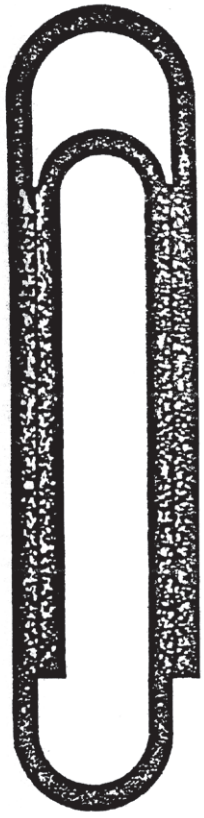

ob ab

9/januar/80

delovno gradivo za posvetovanje
o problematiki stanovanjske
izgradnje

ob ab izhaja občasno kot
priloga k arhitektovemu biltenu/
glasilu dal
urednik janez koželj

DRUŠTVO ARHITEKTOV LJUBLJANA
s sodelovanjem
KOMITEJEV SKUPŠČINE MESTA LJUBLJANE

POSVETOVANJE O
AKTUALNIH PROBLEMIH STANOVANJSKE ARHITEKTURE IN RAZVOJA
Delovno gradivo za razpravo

I. UVODNI DEL

1/ Predgovor (predsednik DAL, Dušan Blaganje ml.dipl.ing.arh.)
2/ Uvod v probleme stanovanjske arhitekture in namen razprave (za Skupino za stanovanjsko arhitekturo in urbanizem, Viktor Pust, dipl.ing.arh.)
3/ Seznam tez za razpravo

II. IZHODIŠČA IN CILJI POSAMEZNIH TEZ (razvrščenih v problemske sklope)

1/ Splošni in širši vidiki problemov stanovanjske arhitekture v naših razmerah
2/ Problemi predpisov in zakonodaje, gradbene tehnologije in vprašanja pridobivanja del
3/ Tipologija stanovanjskih objektov in razvoj
4/ Urejanje primarnega bivalnega okolja
5/ Prenova stanovanj in naselij

III. AKCIJSKI PROGRAM DAL

(za reševanje aktualne problematike stanovanjske gradnje)

Aktualni problemi stanovanjske arhitekture in razvoja

Povzetek gradiva za posvetovanje dne 1. 2. 1980 in zaključno poročilo

Priredil Viktor Pust, Ljubljana

UVOD
Stanovanjska arhitektura je zaradi posebnega družbenega pomena podvržena bolj kot druge vrste projektiranja različnim vplivom v posameznih fazah nastajanja ter številnim omejitvam. Temu se pridružujejo še specifični pogoji projektiranja v naših razmerah, ki se kažejo v nepovezanosti stroke oz. v ločenosti zazidalnega in arhitektonskega projektiranja, kar še bolj omejuje ustvarjalne možnosti v stanovanjski arhitekturi.
Brez upoštevanja takega položaja ne moremo razumeti osnovnega problema kvalitete stanovanjske arhitekture in pa dejstva, da pomeni nemalokrat že delna uresničitev prvotne zasnove določen uspeh.
Da bi presegli sedanji položaj in ustvarili pogoje za kvalitetnejši premik, ugotavljamo, da je potrebno reševati probleme predvsem v okviru skupne akcije arhitektov, urbanistov in vseh odločujočih družbenih dejavnikov.
To je bilo izhodišče za pripravo Posvetovanja, podano v predgovoru predsednika DAL Dušana Blaganje ml., dipl. ing. arh., ki navaja:
»Društvo arhitektov Ljubljane prireja to razpravo v sodelovanju s Komitejem za urbanizem in varstvo okolja Skupščine mesta Ljubljana in s tem nadaljuje spomladi 79. začeto sodelovanje s svojo matično družbenopolitično skupnostjo. K sodelovanju so bili vabljeni tudi vsi družbeni dejavniki, ki sodelujejo pri reševanju stanovanjske problematike in brez katerih bi bila naša obravnava nepopolna. Namen pričujoče razprave je v izoblikovanju in preverjanju izhodišč za nadaljnje delovanje društva na stanovanjskem področju.«
Obravnava aktualnih problemov se po vsebini navezuje na problematiko, ki je bila že obdelana za področje enodružinske gradnje in podana na Posvetovanju »Dnevi arhitekture Maribor 79«.
V sedanjih tezah pa želimo opozoriti na aktualne probleme celotne stanovanjske gradnje (ne le individualne), predvsem pa želimo nakazati konkretna izhodišča smernic nadaljnjega razvoja.
Ugotavljamo namreč vse bolj prehodni značaj bivanja v večdružinskih »blokovnih« objektih in s tem v zvezi večje želje in pritiske po enodružinski gradnji. Ugotavljamo, da je potrebno razviti različne nove oblike tipologije objektov, predvsem pa tipe objektov, ki naj bi združevali določene prednosti večstanovanjske in enodružinske gradnje.
Kljub jasno ugotovljenim problemom pa obstaja kritična odsotnost projektnega razvoja, ki je v sedanjih razmerah bolj predmet posameznih improvizacij kot pa sestavni del projektantove dejavnosti.
Za podrobno osvetlitev razmer smo probleme analizirali z različnih vidikov, oblikovali stališča ali teze in na tej osnovi izdelali akcijski program.

POVZETEK GRADIVA ZA POSVETOVANJE

Marjan Bežan
1. **Delež arhtekture, ki je ustvarjalna komponenta oblikovanja našega okolja in delež arhitektovega dela na področju stanovanjske izgradnje se zmeraj bolj manjšata.**
Prizadevanja družbe in njenih političnih organizacij so osredotočena na izravnanje velikega stanovanjskega primanjkljaja. To je dandanes na področju stanovanjske izgradnje primarni cilj, ob katerem zbledi vrsta drugih, med njimi tudi kulturološka plat načrtovanja in gradnje, v katero se vključuje arhitektura in druge zvrsti likovnih umetnosti, ki naj soustvarjajo naše bivalno okolje.
Napor za kvaliteto stanovanjske arhitekture in z njim selektivnost tega ustvarjanja hodita svoja, večinoma ozko strokovno uhojena pota, precej stran od družbenih tokov, s tem pa naše delo izgublja pomen in veljavo. Za dobre rešitve pa je potrebna uravnoteženost vseh dejavnikov, ki sooblikujejo podobo naših naselij.
Da bi bila mera polna, se je arhitekura kot stroka znašla v lastni ustvarjalni krizi postfunkcionalističnega obdobja, ko osnovna vprašanja svojega bistva rešuje s pionirskimi poskusi, kako najti svoj habitus, pri čemer se marsikdaj vrača na izhodišča sebi lastne identitete ali išče izhod v multidisciplinarnosti; to pa je večkrat priznanje brezizhodnosti. Pri nas smo, vsaj kar se tiče stanovanjske arhitekture, krepko v krempljih cvetočega funkcionalističnega razumevanja gradnje, ki smo ga v povojnih letih sami pomagali ustvarjati.

Vladimir-Braco Mušič
2. **Naša večstanovanjska zgradba in naselje sta za las enaka špekulativnim ali socialno-politično in estetsko podcenjevani »socialni« gradnji v kapitalističnih deželah**
— Eden glavnih vzrokov za tako stanje je v stalnem maksimiranju števila zgrajenih stanovanj in v prevladujoči podjetniško-ekonomistični ali tehnokratski poenostavljajoči miselnosti;
— inertna tipologija obsega v glavnem petetažni stanovanjski blok, stolpič in stolpnico in določeno število variacij enodružinske hiše. Vrstne in atrijske hiše ostajajo prej izjema kot pravilo;
— obstoječi tipi večstanovanjskih objektov so splošno kritizirani kot neprivlačni in agresivni ambienti.

3. **Togost konstrukcijske tehnologije in togost standardov onemogočata biološko in socialno »reprodukcijo« družine**
— Sedanja tipologija litega betona s prečnimi nosilnimi stenami razponov 3.60 in 4.20 utesnjuje potencialno in dejansko fleksibilnost stanovanj;
— tudi togost standardov, ki naj zadovoljujejo »povprečne« funkcije družine, so vzrok za skromen izbor stanovanjskih tipov.

4. **Praktično ne obstaja raziskovalno delo na področju razvoja bivalnih pogojev v stanovanju**

5. **Obstaja občutno nesorazmerje v kvantiteti in kvaliteti med družbeno in zasebno gradnjo**
Razlogi za velik obseg zasebne gradnje so
— ekonomski: graditi stanovanje zase in v fazah je ceneje, poleg tega pa lastna hiša pomeni učinkovito naložbo prihrankov,
— ugodnosti načina bivanja,
— neučinkovitosti in neprivlačnosti družbene gradnje v večstanovanjskih zgradbah.

6. **Tržni odnosi v stanovanjskem gospodarstvu so eden pomembnih vzrokov za obstoječo podobo naših naselij in poenostavljeno tehnologijo zgradb, za minimalno opremo naprav družbenega standarda in odsotnost kulturne komponente**
Na stanovanje še vedno gledamo vse preveč kot gospodarsko blago in premalo kot na pomemben socialni in kulturni dejavnik, kar nedvomno tudi je.

Lučka Rozin-Šarec
7. **Grajena struktura je v našem prostoru pridobila ustaljene oblike in je podrejena rutini in posnemanju, ne glede na pozitivna ali negativna spoznanja: le redko zasledimo preseganje starega in iskanje novega**
— Uporabnik, ki naj bi v prihodnje vse bolj vplival na oblikovanje lastnega okolja, nima realnih možnosti za postavljanje zahtev po spremembah, ker se znani načini bivanja glede na tip stanovanja, objekta in tip naselja ne razvijajo, ampak ostajajo na isti ravni;
— urbanistične in arhitektonske zasnove naj bi imele stimulacijsko vlogo; spodbujale naj bi k spremembam v smeri spoznavnih zakonitosti razvoja in v smeri realizacije družbenih vrednot in ciljev.

8. **Kritika stanja je pogosto enostranska in sektorska, namesto da bi bila izčrpna, vsestranska in celostno zasnovana in bi temeljila na relevantnih analizah ter predstavljala osnovo za opredelitev ključnih problemov**
Pomembne so kritične pripombe z različnih strani, posebno take, ki zadevajo neposredno urbanistične in arhitekturne zasnove. Pri tem je treba upoštevati dovolj veliko in raznoliko število možnih subjektov, različnih situacij in sprememb v času.

9. **Segregacija in kategorizacija prebivalcev glede na tip in oblike stanovanja je vedno izrazitejša**
Stanovanjske oblike za posebne kategorije kot npr. domovi za stare, domovi za samska stanovanja, za družine z nizkimi dohodki ipd. povzročajo vedno večje razlike med posameznimi skupinami prebivalcev.
Možne oblike za reševanje tega problema so prav gotovo v novih oblikah integriranega stanovanja ali tipu stanovanjskega objekta, ki bi bil prilagojen posebnim potrebam določene skupine prebivalcev, vendar postavljen v okvir in pogoje siceršnje stanovanjske gradnje.

10. **Raziskovanje grajenega okolja je nerazvito in nima nobenega vzvratnega vpliva na proces načrtovanja in projektiranja**
Raziskovalno delo je treba bolje povezati s prakso in s tem potrditi njegovo koristnost.

Vladimir Brezar
11. **Število zakonov in predpisov na področju stanovanjske izgradnje je tako naraslo, da so naše velike soseske bolj rezultat upoštevanja celega niza okoliščin, teženj, predpisov in priporočil kot pa plod arhitektovega ustvarjalnega dela**

12. **Kvaliteta predpisov je nezadostna do take mere, da je podvržena svobodni interpretaciji kontrolnih služb (nedorečenost predpisov)**
Kvaliteta normativov je tako tehnicistična, da prejudicira rešitve, ki postanejo stereotipi (togost normativov).
Normativi še vedno ohranjajo rešitve, ki jih je življenjska praksa že presegla (ažuriranje normativov).
Normativi so med seboj neusklajeni ali pa ne dopuščajo uresničitve družbenoekonomskih ciljev (neusklajenost obstoječe zakonodaje s proklamiranimi družbenimi cilji na področju stanovanjske gradnje).

Tomaž Medvešček
13. **Tehnologija gradnje ne sme biti le gradbeniško sredstvo, temveč je urbanistično-prostorska komponenta in jo morajo arhitekti soustvarjati:**
— gradbena tehnologija velikih dimenzij, kot npr. tunelski opaži, težko-montažni elementi itd., bistveno vplivajo na oblikovanje naselij;

— nove gradbene tehnologije naj sledijo potrebam humane stanovanjske zazidave. Potrebno je uskladiti razvojne interese gradbeništva in interese arhitektov in urbanistov po humanejšem okolju;
— potrebno je razviti tehnologijo odprtega tipa, ki omogoča svobodnejše oblikovanje prostora.

France Ivanšek
14. **Potrebno je razbiti monopole nad projektiranjem, kar je bistveni pogoj za projektiranje in graditev ustreznejših in humanih naselij**
Večina pooblaščenih urbanističnih organizacij ima tudi monopol nad urbanističnim projektiranjem, kar omogoča in spodbuja rutinsko delo in na nedemokratičen način izloča možnost, da bi nastali drugačni in kvalitetnejši koncepti naših stanovanjskih naselij.
Gradbeni izvajalci s svojimi združenji imajo v t. i. »inženiringih« monopol nad projektiranjem arhitekture objektov in nad izvedbeno dokumentacijo, kar ima enake posledice kot prej opisani monopol pooblaščenih urbanističnih organizacij, obenem pa tudi objektivno ne nudi večjih možnosti za razvoj arhitekture, ko je ta uravnavana z gradbeniškimi interesi.

Viktor Pust
15. **Potrebno je razviti novejše tipe stanovanjskih objektov. Ločenost zazidalnega in arhitektonskega projektiranja je vzrok za sedanjo stagnacijo stanovanjske arhitekture**
Za razvoj novejših tipov objektov je potrebno zagotoviti enotni proces zazidalnega in arhitektonskega projektiranja. Sedanje razmere ločijo projektante v dve skupini: a) projektante zazidalnih načrtov, ki se zaradi svoje narave dela običajno ne poglabljajo dovolj v probleme stanovanj in tipologije in zato pogosto uporabljajo »standardne« tipe objektov;
b) projektante stanovanjskih objektov, ki so zaradi svoje funkcije v birojih gradbene operative povečini zadolženi predvsem za izvajanje vnaprej podanih tipov objektov. Rezultat tega je, da nihče od projektantov nima dejanske možnosti, da bi se celoviteje ukvarjal s problemi tipov objektov in podajal vsebinsko nove oblike.

Problemi blokovne gradnje
Razmeroma skromne bivalne možnosti stanovanja v bloku in pomanjkanje rastočih površin povzroča, da je stanovanje v bloku vse bolj prehodna oblika bivanja glede na različne tipe enodružinske gradnje.
Potrebno je razviti nove »vmesne« oblike tipov objektov med večstanovanjsko (blokovno) in enodružinsko gradnjo z združevanjem določenih prednosti ene in druge vrste gradnje. Ta »vmesna« oblika naj zadovoljuje naslednje potrebe:
— stanovanje z manjšim vrtom, z večjo stanovanjsko površino in predvsem z možnostjo poznejše notranje dodelave in rasti;
— podobna gostota zazidave kakor blokovna gradnja P + 3.

Vrstne hiše
Kljub določenim prednostim, ki jih nudi vrstna hiša glede na stanovanje v »bloku«, vsebuje ta še mnogo pomanjkljivosti. Te so zlasti nezaščitenost vrtov, pogosto stereotipne zazidave, monotonija, ozka funkcionalnost tlorisov in zato poznejše dozidave spremljajočih delov hiše.
Potrebno je razviti kvalitetnejše oblike vrstnih hiš z večjo individualnostjo in kompletnejšim obravnavanjem bivalnih funkcij po dolžini parcele z različnimi spremljajočimi prostori, obdelanimi vhodi itd.
Pomembna možnost obogatitve vrstne hiše je tudi združevanje elementov vrstne hiše z elementi atrijske — se pravi z uvajanjem dodatnega notranjega atrija, čeprav minimalnega, itd.

Atrijska hiša
Atrijska hiša je dosegla pomemben uspeh v Murglah, vendar je glede na manjšo gostoto zazidave omejena na ožji krog ljudi. Zato je potrebno približati atrijsko hišo širšemu krogu in najti rešitev za relativno znižanje stroškov. Razviti večjo zazidalno gostoto, npr. možnost združevanja hiš v različnih smereh s centralnim atrijem in rastočim tlorisom s spremljajočimi prostori.

Samostojna enodružinska hiša
Potrebno je razviti tipične oblike samostojnih hiš in oblike grupiranja ali tipične zazidave za posamezna področja vaškega značaja. Hiše naj se vklapljajo v posamezna okolja. Tloris hiše in oblikovanje morata biti prikrojena razvrščanju hiš v posamezne skupine.

16. **Razvojno projektno delo mora biti sestavni del dejavnosti birojev, usmerjenih v stanovanjsko gradnjo.**
Današnji finančni pogoji za projektiranje stanovanj pa so normirani za »rutinsko« delo in ne omogočajo iskanja kvalitetnejših oblik
— Postavlja se resno vprašanje, kako razvijati kvaliteto, tudi zato, ker le-ta vse bolj postaja pogoj za pridobivanje novih del.
— Cene projektov bi morale zagotoviti tudi osnovno razvojno dejavnost birojev, usmerjenih v stanovanjsko gradnjo.

17. **Za razvoj tipologije objektov je potrebno razširiti profil arhitektov na osnovi enotnosti procesa zazidalnega in arhitektonskega projektiranja**
Na tej osnovi naj se kompletira program stanovanjske usmeritve FAGG, kar je bistvenega pomena za razvoj stanovanjske gradnje:
— pri projektiranju novejših oblik stanovanjske tipologije namreč ni mogoče izhajati le iz ozkega poznavanja funkcije samega objekta brez sočasnega upoštevanja in iskanja zazidalnih možnosti združevanja stanovanj ali objektov;
— ustreznost posameznih stanovanjskih oblik (ali objektov) se preverja predvsem v kontekstu zazidalnih možnosti;
— potrebno je razviti metodologijo dela.

Majda Koželj
18. **Pozidava manj kvalitetnih površin — pobočij postaja s prostorskih vidikov smernic družbenih planov vse bolj aktualna. Potrebno je razviti nove oblike pozidave in objektov, ki ustrezajo našim pogojem stanovanjske gradnje**
Različni poskusi pozidave pobočij največkrat propadajo zaradi previsokih stroškov gradnje, oziroma nizke izrabe zemljišča glede na potrebno komunalno opremo:
— zato naj bo gostota in ekonomika primerljiva z nižjo blokovno gradnjo;
— tipi stanovanj naj vsebujejo elemente hiše z možnostjo rasti in postopnega urejanja;
— karakteristične podobe za posamezna okolja.

Dušan Moškon
19. **Tlorisi stanovanj naj upoštevajo soodločanje uporabnika predvsem v okviru alternativnih rešitev**
Množična gradnja enakih stanovanj je eden bistvenih vzrokov odtujenost blokovne gradnje. Potrebno je zagotoviti možnost variantnih tlorisov ali alternativnih rešitev, v okviru katerih uporabnik izbira svoj način bivanja (obenem pa tudi upoštevati možnost poznejših sprememb)

Mitja Jernejec
20. **Poleg stanovanja samega je za kvaliteto bivanje najbolj pomembna urejenost in izoblikovanost primarnega bivalnega okolja**
Primarno bivalno okolje obsega zgradbe in zunanji prostor kot celoto in je sestavljen iz treh elementov:
a) notranji prostor,
b) zunanji prostor,
c) prehodni prostor.
Celotni prostor mora biti opredeljen po vsebini in funkciji z elementi in značilnostmi ter z orodji, s katerimi ga oblikujemo.
Pri oblikovanju je potrebno upoštevati:
— izkušnje na osnovi izsledkov raznih znanstvenih disciplin — klimatologije, sociologije itd.,
— prilagajanje potrebam prehodnega značaja,
— naravne biološke in sociozgodovinske faktorje,
— poleg zakonov in predpisov tudi ekonomski faktor.

Dušan Blaganje
21. **Stanovanjsko prenovo je treba kot kontinuiren in programiran proces vključiti v enotne okvire stanovanjskega gospodarstva in ji v vseh vidikih zagotoviti obravnavo, ki bo omogočala, da bo prenova enakovredna procesu graditve novih stanovanj**

Prenova se ne more omejevati le na stanovanja v zgodovinskih ali celo spomeniških predelih naselij. V le-teh pa prenova stanovanj pomeni nujni pogoj uspešnosti kakršnihkoli sanacijskih prizadevanj.
— Potreba po prenavljanju se vedno močneje izraža tudi pri stanovanjih, zgrajenih med obema vojnama in celo po zadnji vojni.
— Razen s prenavljanjem stanovanjskih enot in objektov je treba še zlasti pri stanovanjskih naseljih, nastalih v povojnem obdobju, računati tudi z urbanistično sanacijo, usmerjeno v prilagajanje teh naselij spreminjajočim se urbanim in družbenim okoliščinam.

SKLEPNO POROČILO O POSVETOVANJU O AKTUALNIH PROBLEMIH STANOVANJSKE GRADITVE IN RAZVOJA
Društvo arhitektov Ljubljane je v sodelovanju s Komitejem za urbanizem in varstvo okolja skupščine mesta Ljubljane priredilo razpravo o aktualnih vprašanjih stanovanjske gradnje s posebno željo, da bi se vključilo v prizadevanje širše družbene skupnosti za razreševanje stanovanjske problematike. Zlasti je društvo želelo vnesti v te razprave tudi vidik stanovanjske arhitekture, od katerega je v največji meri odvisna kvaliteta bivalnega okolja.
Delovna skupina za stanovanjsko arhitekturo in urbanizem, ki je bila ustanovljena pri DAL v juniju 1979, je pripravila uvodno gradivo in teze za posvetovanje. To gradivo je bilo poslano vsem povabljenim in vsem članom Društva, zajema pa med splošnimi ugotovitvami, ocenami in predlogi tudi jasne usmeritvene prvine, ki naj bi vodile delovno skupino pri njenem nadaljnjem delu. Zaradi tega je treba gradivo in razpravo samo šteti tudi kot temelj za širšo verifikacijo delovne naravnanosti in predlaganih akcij skupine oz. društva.
Posvetovanje je bilo izredno dobro obiskano, razprava pa bogata tako po obsegu kot po vsebini. Več razpravljalcev je prispevalo pismene zapise svojih prispevkov, kar bo delovna skupina uvrstila v svoje gradivo in pripravila v obliki konkretnejših predlogov.
Komisija za zaključke, ki je bila imenovana ob začetku posvetovanja, je sklenila predlagati, da povzame predvsem sumarne sklepe v obliki poročila in da ne ponavlja vsebine tez, ki naj bi jih
— ob primerni modifikaciji na podlagi razprave, šteli kot del usmeritvenega gradiva za nadaljnje delo v društvu in kot priporočilo drugim dejavnikom, zlasti pa Samoupravnim stanovanjskim skupnostim in njihovi zvezi, organom družbenopolitičnih skupnosti in drugim strokovnim društvom, zlasti društvom urbanistov.
V tem sklepnem poročilu tako ugotavljamo le naslednje:
1. Teze, ki jih je za posvetovanje o aktualnih problemih stanovanjske arhitekture in razvoja pripravila Skupina za stanovanjsko arhitekturo in urbanizem pri Društvu arhitektov Ljubljana, lahko predstavljajo temeljne ugotovitve in stališča, ki naj vodijo delo skupine. Teze se dotikajo najširših družbenih pogojev za razvoj arhitekture in nakazujejo možnost akcije društva samega, a tudi predloge, ki naj jih daje drugim dejavnikom v stanovanjski gradnji. Teze obravnavajo tudi mnoge posebne pogoje, ki vplivajo na nastajanje bivalnega okolja in se ukvarjajo tudi s številnimi metodološkimi, teoretskimi in praktičnimi problemi stroke.
Razprava je posebej poudarila ali dodala na-

slednja vprašanja in naloge:
— vse teze je treba dopolniti tako, da bo za vsak problem ugotovljen vzrok in nato predlagan specifičen ukrep;
— s tesnejšim vključevanjem v celotne družbene skupnosti na področju stanovanjske gradnje bo uresničen cilj, da bi vplivali na odločitve in boljšo informiranost o tekoči problematiki in novih konceptih, ki nastanejo zunaj naše stroke;
— prizadevati si je treba za večjo popularizacijo strokovnih problemov.
2. Društvo arhitektov Slovenije bo nudilo vso podporo izvajanju akcijskega programa za uresničevanje samoupravnih družbenoekonomskih odnosov na področju stanovanjskega gospodarstva v Ljubljani, ki so ga sprejeli skupščina mesta Ljubljane in samoupravna stanovanjska skupnost mesta Ljubljane na skupnem zasedanju dne 29. oktobra 1979.
Naše današnje posvetovanje in naloge, ki si jih zastavljamo, naj bi pomenili že tudi konkretizacijo te pripravljenosti.
3. Za zagotovitev nadaljnjega razvoja samoupravnih družbenih odnosov na področju stanovanjske gradnje je potrebno doseči take pogoje, da bodo zagotavljali avtentične interese uporabnikov ter celovito projektiranje in gradnjo naselij. Zato menimo, da je potrebno opredeliti tudi ustrezne organizacijske ukrepe:
a) ki bodo onemogočili naročanje projektne dokumentacije s strani dejavnikov, ki imajo v stanovanjski gradnji zgolj ekonomski in podjetniški interes; naročanje celotne projektne dokumentacije (zazidalne in arhitektonske) morajo voditi in usmerjati samoupravne stanovanjske skupnosti kot mesta samoupravnega sporazumevanja o gradnji in uporabi stanovanjskega fonda;
b) da postanejo stanovanjske skupnosti in posebne oblike interesnega združevanja tudi mesto sporazumevanja za izvedbo projektov celostne gradnje (in združevanja sredstev).
4. Na področju družbenega planiranja ugotavljamo, da pri konkretni sestavi družbenih planov ne obstaja vsa potrebna dokumentacija, ki je osnova za nadaljnje projektiranje stanovanjske gradnje in zaradi tega po nepotrebnem zaostaja stanovanjska in komunalna gradnja. Premalo so upoštevani »produkcijski in reprodukcijski ciklusi« priprave in usklajevanje posameznih oblik urbanistične in projektne dokumentacije.
5. Razprava je pokazala, da je potrebno dati poseben poudarek razvoju tipologije in projektiranju stanovanjskih objektov v povezavi z vprašanjem fleksibilnejše tehnologije, standardov, norm itd. Novih tipov stanovanjskih zgradb ne smemo iskati mimo splošnih družbenih prizadevanj za nadaljnji razvoj stanovanjskega in mestnega okolja. Pri tem so zlasti pomembni kombinirani programi, ki pa terjajo večje organizacijske in strokovne napore.
6. Delovna skupina DAL in DUL bo po tem posvetovanju izdelala in posredovala udeležencem nadrobnejši sklepni dokument (poročilo), ki bo osnova za nadaljnje akcije DAL in DUL ter priporočilo drugim udeležencem pri stanovanjski gradnji za kvalitetnejši premik na tem področju.

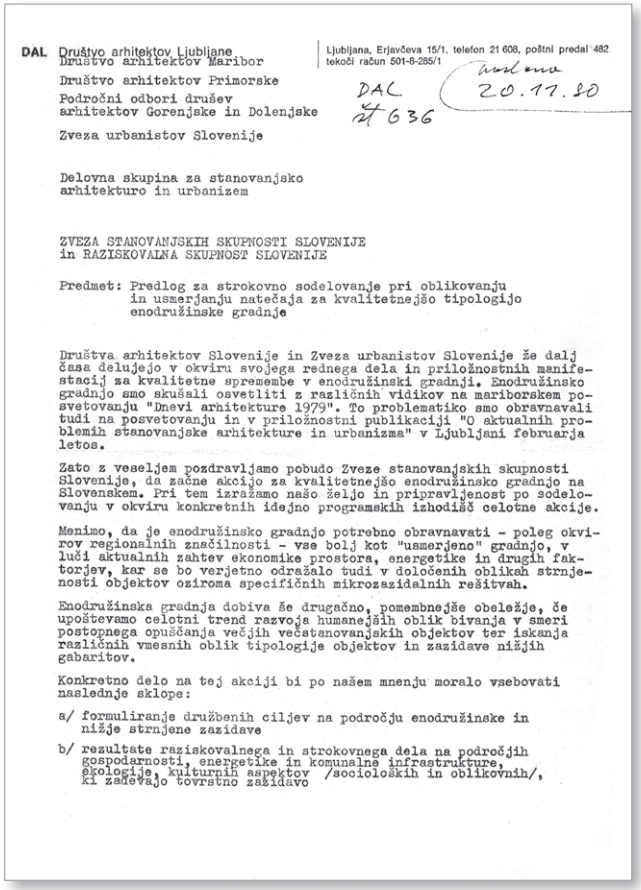

DAL Društvo arhitektov Ljubljane
Društvo arhitektov Maribor
Društvo arhitektov Primorske
Področni odbori društev arhitektov Gorenjske in Dolenjske
Zveza urbanistov Slovenije

Ljubljana, Erjavčeva 15/1, telefon 21 608, poštni predal 482
tekoči račun 501-8-285/1

DAL 20.11.80
24 G36

Delovna skupina za stanovanjsko arhitekturo in urbanizem

ZVEZA STANOVANJSKIH SKUPNOSTI SLOVENIJE
in RAZISKOVALNA SKUPNOST SLOVENIJE

Predmet: Predlog za strokovno sodelovanje pri oblikovanju in usmerjanju natečaja za kvalitetnejšo tipologijo enodružinske gradnje

Društva arhitektov Slovenije in Zveza urbanistov Slovenije že dalj časa delujejo v okviru svojega rednega dela in priložnostnih manifestacij za kvalitetne spremembe v enodružinski gradnji. Enodružinsko gradnjo smo skušali osvetliti z različnih vidikov na mariborskem posvetovanju "Dnevi arhitekture 1979". To problematiko smo obravnavali tudi na posvetovanju in v priložnostni publikaciji "O aktualnih problemih stanovanjske arhitekture in urbanizma" v Ljubljani februarja letos.

Zato z veseljem pozdravljamo pobudo Zveze stanovanjskih skupnosti Slovenije, da začne akcijo za kvalitetnejšo enodružinsko gradnjo na Slovenskem. Pri tem izražamo našo željo in pripravljenost po sodelovanju v okviru konkretnih idejno programskih izhodišč celotne akcije.

Menimo, da je enodružinsko gradnjo potrebno obravnavati - poleg okvirov regionalnih značilnosti - vse bolj kot "usmerjeno" gradnjo, v luči aktualnih zahtev ekonomike prostora, energetike in drugih faktorjev, kar se bo verjetno odražalo tudi v določenih oblikah strnjenosti objektov oziroma specifičnih mikrozazidalnih rešitvah.

Enodružinska gradnja dobiva še drugačno, pomembnejše obeležje, če upoštevamo celotni trend razvoja humanejših oblik bivanja v smeri postopnega opuščanja večjih večstanovanjskih objektov ter iskanja različnih vmesnih oblik tipologije objektov in zazidave nižjih gabaritov.

Konkretno delo na tej akciji bi po našem mnenju moralo vsebovati naslednje sklope:

a/ formuliranje družbenih ciljev na področju enodružinske in nižje strnjene zazidave

b/ rezultate raziskovalnega in strokovnega dela na področjih gospodarnosti, energetike in komunalne infrastrukture, ekologije, kulturnih aspektov /sociooloških in oblikovnih/, ki zadevajo tovrstno zazidavo

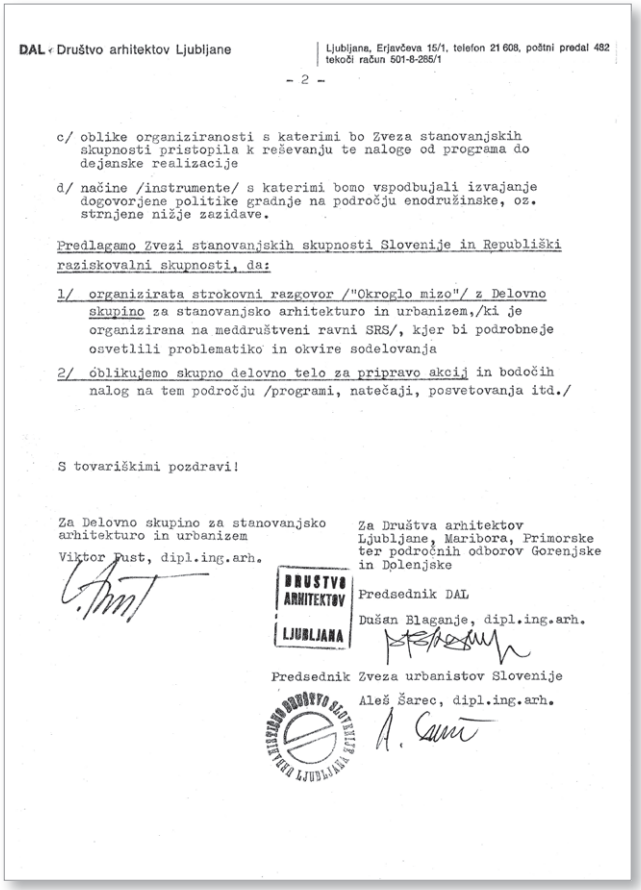

DAL Društvo arhitektov Ljubljane

Ljubljana, Erjavčeva 15/1, telefon 21 608, poštni predal 482
tekoči račun 501-8-285/1

- 2 -

c/ oblike organiziranosti s katerimi bo Zveza stanovanjskih skupnosti pristopila k reševanju te naloge od programa do dejanske realizacije

d/ načine /instrumente/ s katerimi bomo vspodbujali izvajanje dogovorjene politike gradnje na področju enodružinske, oz. strnjene nižje zazidave.

Predlagamo Zvezi stanovanjskih skupnosti Slovenije in Republiški raziskovalni skupnosti, da:

1/ organizirata strokovni razgovor /"Okroglo mizo"/ z Delovno skupino za stanovanjsko arhitekturo in urbanizem,/ki je organizirana na meddruštveni ravni SRS/, kjer bi podrobneje osvetlili problematiko in okvire sodelovanja

2/ oblikujemo skupno delovno telo za pripravo akcij in bodočih nalog na tem področju /programi, natečaji, posvetovanja itd./

S tovariškimi pozdravi!

Za Delovno skupino za stanovanjsko arhitekturo in urbanizem
Viktor Rust, dipl.ing.arh.

Za Društva arhitektov Ljubljane, Maribora, Primorske ter področnih odborov Gorenjske in Dolenjske
Predsednik DAL
Dušan Blaganje, dipl.ing.arh.

DRUŠTVO ARHITEKTOV LJUBLJANA

Predsednik Zveza urbanistov Slovenije
Aleš Šarec, dipl.ing.arh.

DRUŠTVO ARHITEKTOV LJUBLJANA

aktualni problemi
razvoja stanovanjske gradnje
v sloveniji
ab 68/69

publikacija
aktualni problemi razvoja stanovanjske gradnje v sloveniji
marec 1984

uredila
delovna skupina za stanovanjsko arhitekturo in urbanizem pri DAL
viktor pust
marjan bežan
miloš lapajne
lučka šarec
vladimir brezar
dušan moškon
lojze dražler

publikacijo sta sofinancirali ZSSS Slovenije in JAA TOZD Agencija za Slovenijo

tisk: tiskarna IGF
naklada: 1500 izvodov

cena publikacije din 300.-
za člane DAL brezplačno

naslovna stran (foto d.gale)

uvodne besede (marjan bežan) str. 3

stanovanjska gradnja brez nosilca napredka (dr.marjan tepina) str. 4

pregled nad družbeno politiko stan.gradnje v jugoslaviji (branko bojović) str. 5

družbena organizacija stan. gradnje/njen vpliv na razvoj zasnov stan.naselij (marjan bežan) str. 8

tipologija bivanja (viktor pust) str. 10

arhitektura množične stan. gradnje v luči gradbenih tehnologij (vladimir brezar) str. 17

anketa o problematiki stan.gradnje (maver jerkič, borut pečenko, marjan jelenc) str. 20

aktualni problemi tipologije stanovanjske gradnje (viktor pust) str. 23

raziskovanje na področju tipologije stan.objektov v SRS (marjan bežan) str. 24

delo odbora OTS pri ZSSS Slovenije (vladimir brezar) str. 26

vloga šole za arhitekturo in katedre za stan.zgradbe v zadnjih 30.letih (vladimir brezar) str. 26

dnevi arhitekture 1979 individualna gradnja v jugoslaviji str. 28

posvetovanje DAL problemi stanovanjske arhitekture str. 34

bivalno okolje brez arhitekturnih ovir (dušan moškon) str. 40

nova gorica po 35 letih (edvard ravnikar) str. 43

raziskava- narava stanovanjskega problema (dare poženel) str. 47

raziskava- o tipologiji kot o spoznavni in delovni metodi (janez koželj) str. 50

o "funkciji" nepopolnega stroja /delavsko stanovanje v 19.stol. (janko zlodre) str. 54

študentska stran- prestrukturiranje soseke (peter pahor) str. 57

stanovanjsko okolje kot kompozicijski pojem ali: kako so minevali "novi časi" (dr.fedja košir) str. 59

stanovanjska arhitektura in urbanizem od 1946 do 1961 /izbor (janez koželj, marjana gaspari) str. 63

katalog stanovanjske gradnje v zadnjih 20.letih /priloga

Drugi del publikacije je pripravila in uredila redakcija AB-ja.Naš namen je bil, da s posameznimi rubričnimi prispevki dopolnimo razpravo o problemih stanovanjske arhitekture in jo poskušamo na ta način še bolj celovito osvetliti.Svojega prispevka nismo izdvojili v posebni, tematski številki z željo, da bi imela skupna publikacija večjo dokumentarno, s tem pa tudi večjo pojasnjevalno vrednost.
Na zaključek taga dela publikacije smo uvrstili članek dr.Fedje Koširja skupaj z bolj ali manj sistematičnim prikazom zasnov in realizacij povojne stanovanjske arhitekture in urbanizma v obliki kataloga.Slednje naj bi služilo za ogrodje in uvod k posebni tematski razstavi, ki jo namerava pripraviti društvena delovna skupina za teorijo in kritiko v začetku letošnje jeseni.

Uredništvo AB

ab
številka 68/69
december 1983

arhitektov bilten
glasilo društva arhitektov ljubljana in zdas

glavni urednik janez koželj
tehnični urednik andrej hrausky
urednik fotografije damjan gale
lektor nataša skrt kos

ureja uredniški odbor:
kolja audič
dušan blaganje ml.
matjaž garzarolli
majda cajnko
jurij kobe
damjan ovsec
dare poženel
vojteh ravnikar
lučka šarec
vinko torkar
aleš vodopivec

glasilo sofinancirata kulturna skupnost slovenije in raziskovalna skupnost SRS

redne, javne seje redakcije so vsak petek ob 20.uri v prostorih društva arhitektov ljubljane, erjavčeva 15/I

objavljeni prispevki izražajo mnenja podpisanih avtorjev in niso nujno istovetna s stališči redakcije

ab - arhitektov bilten 123456789[1]123456789[2]123456789[3]123456789[4]123456789[5] - glasilo dal

tipologija bivanja

Osnovne vrednote in oblikovanje humanosti

A) Uvod

Humanost tipologije stanovanjske gradnje postaja vse bolj družbeno pomembna tako za kvaliteto bivanja kot za smotrno izrabo prostorskih možnosti. Vendar, ker pojem humanosti ni podrobneje opredeljen, se srečujemo z različnimi pojmovanji ter često s poenostavljenimi izhodišči pri načrtovanju. V okviru humanizacije ugotavljamo sicer potrebo po splošnem zmanjševanju urbanistične gostote z nižanjem objektov, po uvajanju enodružinske gradnje ter upoštevanju karakterističnih oblik okolja. Vendar ta izhodišča še ne zadoščajo za reševanje celotne problematike humanosti naselja.

Humanost obsega širše področje kvalitete bivanja v naselju - kar se odraža tako v urbanistični organizaciji kot v oblikovanju objektov. Da bi razumeli vsebino humanosti v stanovanjski gradnji, moramo izhajati iz tehnološkega in družbenega razvoja, načina življenja in potrebe družine - ter na tej osnovi analizirati karakteristične razvojne faze.

Pri tem je bistveno, da analiziramo širše funkcije naselitvene organizacije, ki vplivajo na tipologijo bivanja, kot so:

- način življenja oz. preživljanja družine
- funkcija stanovanjske enote ali doma v primerjavi z načinom preživljanja oz. delovno ekzistenčno aktivnostjo; ali se ete odvijajo v okviru doma, v povezavi z domom ali povsem ločeno
- uporabnost doma za družino glede na način življenja, glede na čas, ki ga družina v njem preživlja
- odnos družine in stanovanjske enote do širše naselitvene skupnosti oz. kakšen je pomen individualnosti v okviru skupnosti naselja
- vpliv načina življenja na združevalne funkcije v naselju, na združevanje ali razdruževanje stanovanjskih enot v okviru organizacije naselja, in končno,
- katere so osnovne in trajne vrednote humanosti v stanovanjski gradnji oz. naseljih.

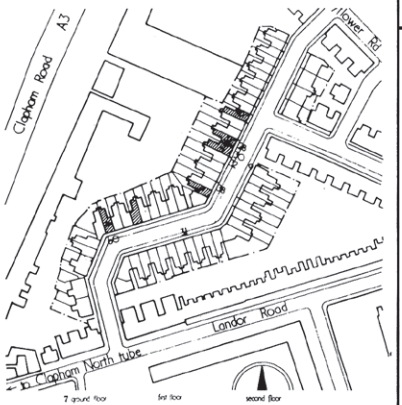

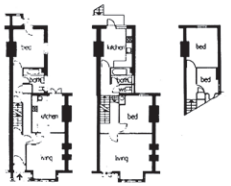

1.
Tržič
tipična zazidava ob glavni ulici z identiteto posameznih objektov - v času obrtništva

2.,
London
tipična ulica vrstnih hiš na prehodu 19-20 stol.

3.
Le Corbusier, skica funkcionalističnega reševanja naselij s prostostoječimi blokovnimi objekti do sredine 50-tih let
Prekinitev dotedanje oblike humanosti urbanega prostora ulice

4.
Švedski primeri naselij Göteborg 1940, Lidingo 1943-46 in Uppsala 1952 - iz obdobja funkcionalizma in postopnega vračanja k elementom ulice

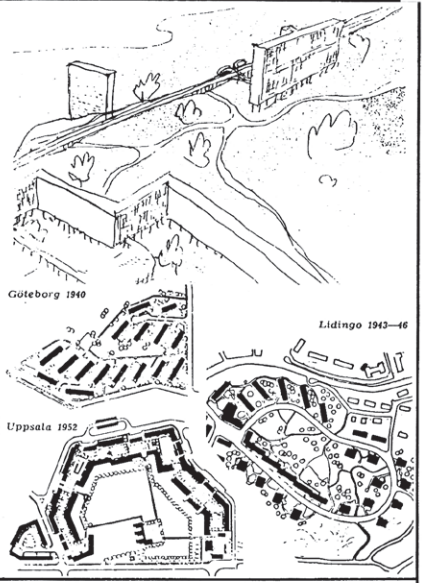

B) Analitični pregled razvoja bivanja

Pri analiziranju razvoja stanovanjske gradnje ugotavljamo karakteristična obdobja:

1. Obdobje vasi in obrtniških naselij (pred industrijskim obdobjem)

Ruralni način življenja rešuje bivanje in eksistenčne funkcije v okviru enotnega sklopa objektov, ki ga sestavljajo stanovanjski in gospodarski del objekta. Tipologija vasi se je razvijala glede na način obdelave zemlje in v okviru racionalizacije uporabe obdelovalnih površin. Tako ima npr. obcestni tip vasi z značilno parcelacijo ozkih dolgih njiv (ki ustrezajo obdelavi zemlje s plugom) tipologijo objektov razviti po dolžini. Organizacija naselja združuje posamezne objekte v celoto ulice in obenem omogoča razvoj različnih potreb družin ter postopno rast, ki je oblikovala identiteto objektov, ulic in celotnega naselja.

Tudi kasneje s prehodom na obrtniški način življenja postanejo bivalne in eksistenčne (delovne) funkcije še bolj povezane v okviru doma. Funkcija objektov se je sicer razvijala glede na potrebe in značaj obrtniške družine, ki je obsegala celotno delovno "proizvodno" skupnost. Združevalna funkcija tipologije gradnje v okviru ulice in trgov je še bolj poudarjena - vzporedno s tem pa tudi razvoj identitete, tako posameznih družin ali objektov - kot skupin objektov - v okviru celotne gradacije urbanega prostora v naselju.

2. Industrijsko obdobje in funkcionalistična tipologija do leta cca 1955

S prehodom obrtništva v industrijsko proizvodnjo je prišlo do popolne ločitve bivalnih in eksistenčnih funkcij, ki so bile prej povezane v okviru doma. S tem je prišlo do vsebinsko in časovno omejene funkcije bivanja v okviru doma in naselja, zato tudi družbene vezi ali povezovalne funkcije tipologije gradnje v naselju niso bile več tako pomembne. Preusmeritev novih slojev prebivalstva v mestu z industrijo je terjala pospešeno, racionalno in masovno gradnjo stanovanj v skladu z razvojem tehničnih možnosti in sanitarno-higienskih potreb tedanje družbe. Rešitev je bila v funkcionalističnem konceptu poselitve s prostostoječimi blokovnimi objekti (v soncu in zelenju), ki je pomenil popolno prekinitev dotedanje združevalne funkcije objektov. Masovna gradnja "standardnih" stanovanj pa je onemogočila razvoj individualnosti ter identitete posameznih enot.

3. Obdobje ca 1955-65

Po obdobju najnujnejše zadovoljitve stanovanjskih potreb po II. svetovni vojni se s postopnim razvojem industrije in življenjskega standarda pojavi tudi potreba po širšem reševanju bivalnih funkcij v naselju. Na osnovi kritičnih spoznanj o odtujenosti bivanja v funkcionalističnem konceptu naselja sledi iskanje "humanejših" modelov bivanja ali naselij, grajenih na osnovi ponovnega uvajanja združevalne funkcije prvotne ulice. Sledi vračanje h konceptu ulice kot osnovnemu elementu življenja v naselju in vračanje k povezovalni ali "mestotvorni" funkciji tipologije gradnje. Karakteristični model tedanjega naselja ima organski značaj glavne ulice reševane s tipologijo blokovnih objektov višjih gabaritov, ki postopoma prehajajo na periferiji v nižje ter individualnejše oblike.

Vzporedno z razvojem zazidave in objektov se razvija tudi funkcija "standardnih" blokovnih stanovanj v smislu širše uporabnosti (večnamenski dnevni prostor itd.).

4. Obdobje ca 1965-75

Po obdobju 20 letne ekstenzivne industrijske proizvodnje, za katerega je značilna tudi velika migracija (in ekstenzivna gradnja mest), sledi obdobje umirjanja gospodarske rasti in postopna evolucija industrije v višje oblike tehnološkega razvoja. Sledi nadaljnji razvoj standarda in prostega časa ter postopno uvajanje določenih delovno-ustvarjalnih aktivnosti v okviru stanovanja.

Širša vsebina bivanja privede do večje osveščenosti za kvaliteto bivanja in do splošne kritike standardne tipologije naselij blokovnih objektov. Sledi usmeritev k individualnejšim oblikam bivanja, grajenih na osnovi "humanejših" meril človeka, in težnja po povezavi z naravo - s teraso ali vrtom. Stanovanjska enota je postala mnogokrat repetitivni element zazidalne strukture.

Naselja so dobila humanejše merilo, čeprav še brez hierarhičnih odnosov različnih kvalitet in funkcij urbanega prostora.

Konkretni razvoj se v posameznih deželah odraža različno - odvisno od razvitosti dežele, to je od gospodarskega razvoja in družbenega pristopa k reševanju stanovanjske gradnje. Ločimo:

a) razvoj večstanovanjskih objektov nižjih gabaritov z uvajanjem "humanejših" meril urbanega prostora (strukturizacija zazidave)

b) razvoj terasaste ali gričaste tipologije gradnje stanovanj v okviru kompaktne zazidalne strukture

c) opuščanje večstanovanjske blokovne gradnje - zlasti v severnih deželah - in prehod na strnjene oblike enodružinske gradnje - kot idealne oblike bivanja (zazidalne strukture v sistemu "tepih").

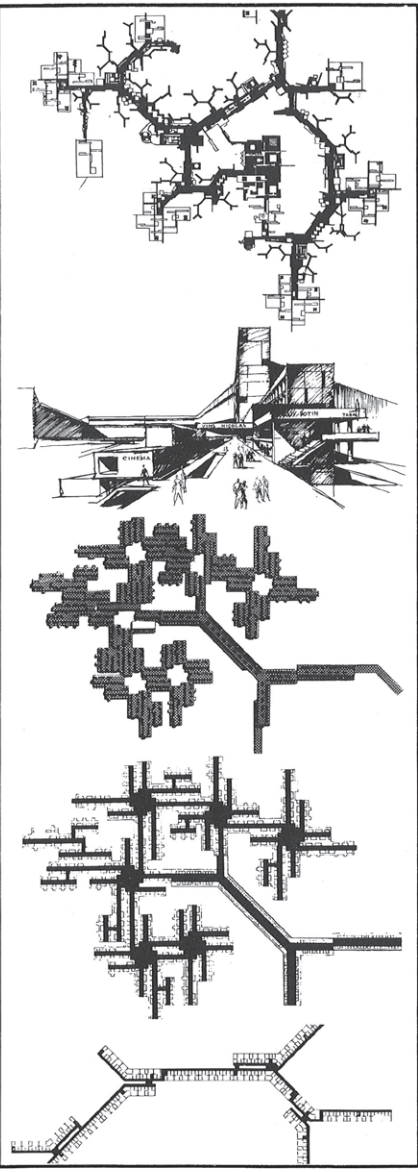

5.
Toulouse le Mirail 1961
G.Candilis, A.Josic, S.Woods
Prikaz peš poti v organizaciji mesta in skica ulice
Uvajanje osnovnih grajenih oblik ulice v zasnovi mesta s pretežno blokovno tipologijo objektov

7.
Naselje Halen, Bern, 1965
Atelier 5
Naselje vrstnih enodružinskih stanovanj - kot humanejša alternativa dotedanji večstanovanjski blokovni gradnji

6.
Projekt za Fort Lamy, Čad, 1962
G.Candilis, A.Josic, S.Woods

Delni prikaz tipologije zazidave
Nadaljnji razvoj tipologije gradnje z doslednejšo izpeljavo prehoda blokovnih objektov v nižje individualnejše oblike bivanja .

8.
Projekt za Stafford Harbor, Virginia
P.Rudolf
Karakteristični del tipologije zazidave in objektov
Primer sestavljene oblike blokovne in strnjene enodružinske gradnje v zazidalno strukturo

9.
Projekt za naselje Stuttgart-Neugeren, 1964
R.Frey, H.Schroder

Razvoj večstanovanjske (blokovne) gradnje v obliki terasastih , mansardnih in vrtnih stanovanj z garažami v srednjem delu objekta

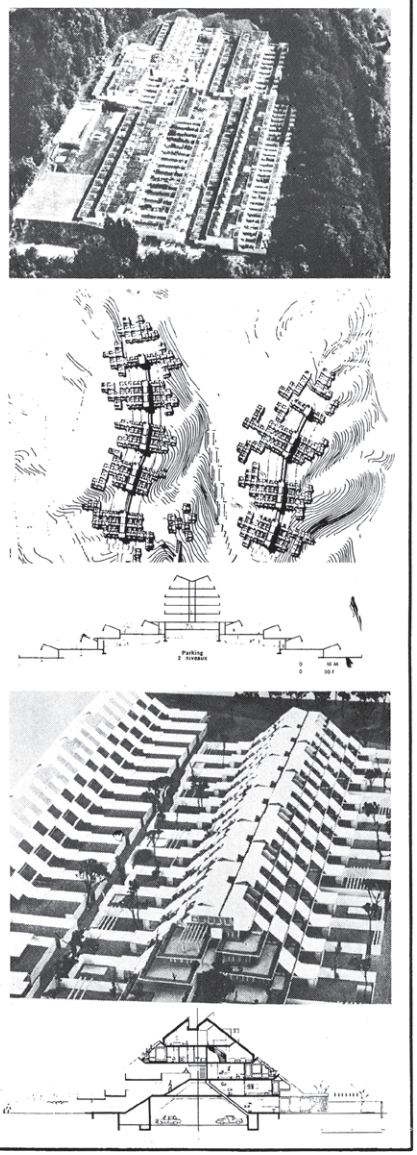

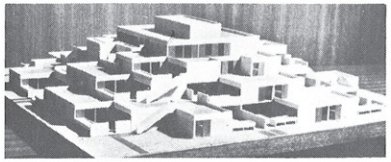

10.
Habitat, Montreal, 1967
M.Safdie

Stanovanjski grič in razvoj individualnejšega merila stanovanjske celice - v okviru multiplikacije enakih celic

11.
Študijski projekt za stanovanjski grič, 1968
Osnova za kasnejšo aplikacijo v naselju Evry
Andrault, Parat

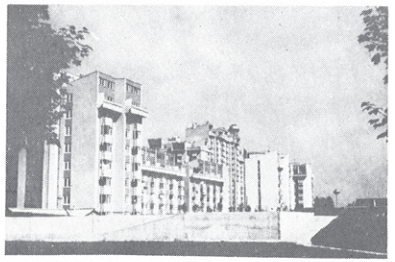

SPREMLJAJOČI PRIMERI V SLOVENIJI
(z določenim časovnim zamikom)

12.
Soseska BS/7, Ljubljana, 1967
V.B.Mušič, M.Bežan, N.Starc

Razvoj koncepta ulice kot osnovne arterije naselja in tipologije objektov z vertikalno diferenciacijo nekaterih kategorij stanovanj

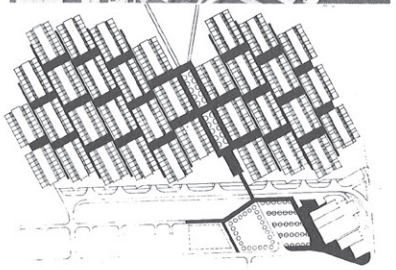

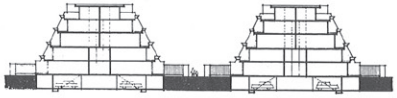

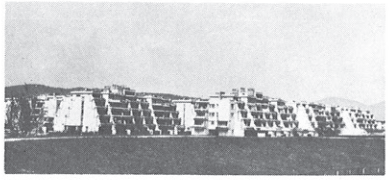

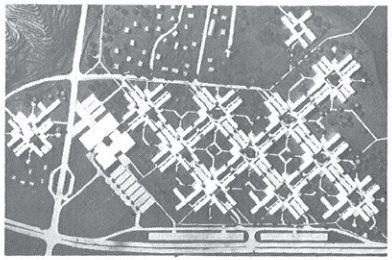

13.
Koseze, terasasta gradnja Ljubljana, 1968-73
V.Pust (realizacija V.Pust, T.Štrukelj)

Natečajni projekt in izvedba
Strnjena zazidava večstanovanjskih objektov P+3 in enodružinskih atrijskih stanovanj. Naknadne potrebe po večkratni zagostitvi stanovanj so privedle do evolucije projekta - na škodo prvotne zasnove

14.
Natečajni projekt za sosesko Novo Kodeljevo, Ljubljana, 1971
V.Pust

Poizkus oblikovanja naselja s strukturiranjem prostora na manjše urbane enote "kareje", ki naj omogočajo pripadnost zunanjega prostora posameznim skupinam

RAZVOJ ENODRUŽINSKE GRADNJE PO SVETU

15.
Albertslund-Syd, Danska, 1963-68

Razvoj strnjene zazidave enodružinske gradnje, ki postopno nadomešča večstanovanjsko gradnjo - zlasti v severnih deželah

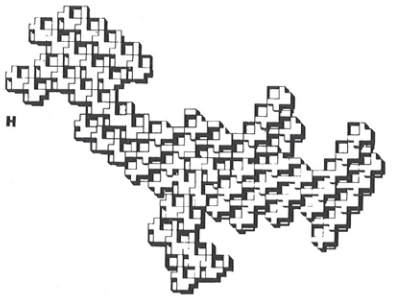

16.
Projekt za naselje Collioure, 1966
A.Josic

Karakteristična tipologija strnjene zazidave na pobočju

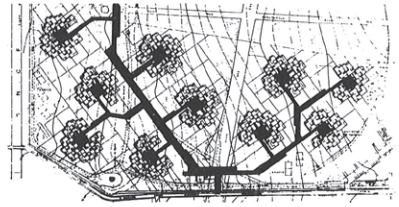

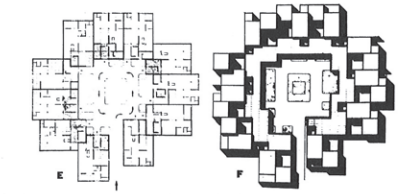

17.
Študijski projekt enodružinske gradnje, 1968
A.Josic

Razvoj tipologije bivanja v zazidalne enote z oblikovanjem skupnih funkcij. Pojem "habiter" (stanovati) zamenja pojem "vivre - participer" (živeti - sodelovati)

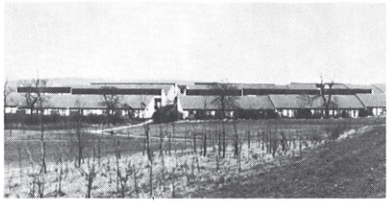

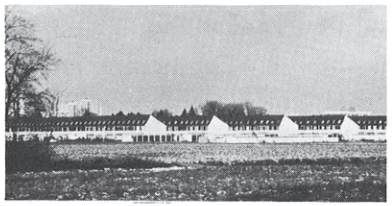

18.
Karakteristična primera "standardne" gradnje naselij vrstnih hiš v Angliji, Milton Keynes in v Nemčiji pri Münchenu - v začetku 70-tih let

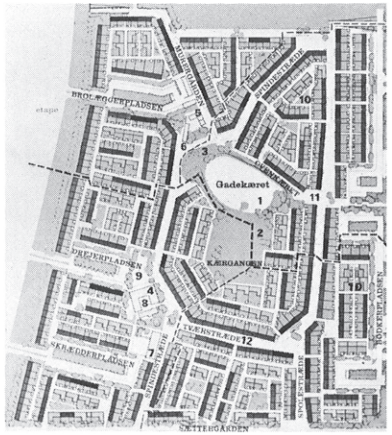

19.
Gadekaeret, Danska, 1975-76

Razvoj oblikovanja z upoštevanjem regionalnega značaja starejših naselij

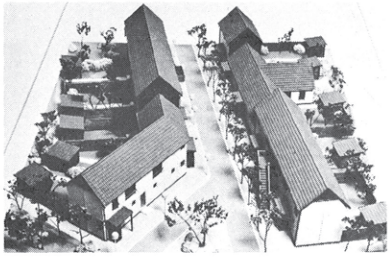

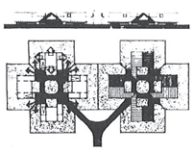

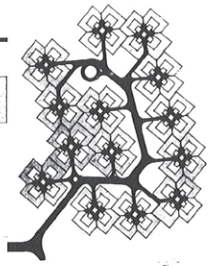

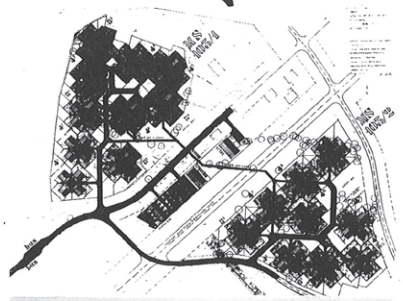

PRIMERI ENODRUŽINSKE GRADNJE V SLOVENIJI

20.
Murgle, Ljubljana, 1971
F.Ivanšek

Primer postopnega uvajanja strnjene enodružinske gradnje kot vzporedne oblike bivanja - čeprav v omejenem obsegu

21.
Sneberje, Ljubljana, 1970-73 (I.faza)
V.Pust

Razvoj enodružinske zazidave z uvajanjem enote štirih hiš s skupnim dvoriščem. Upoštevanje karakterističnega primestnega značaja naselja. (Naknadna podvojitev števila stanovanj je precej osiromašila prvotno zasnovo).

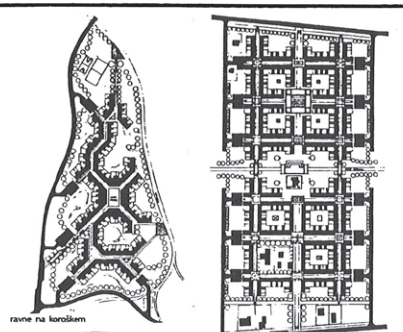

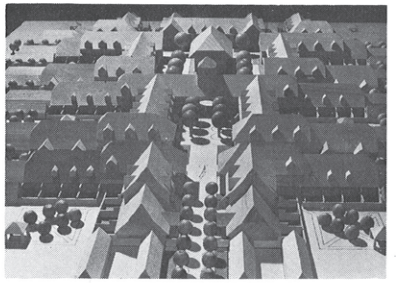

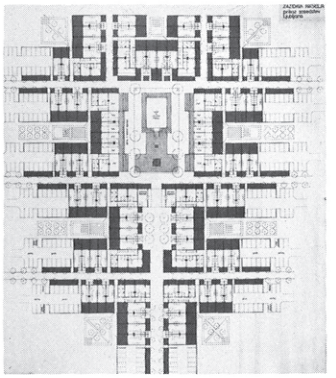

22.
Natečajni projekt za tipologijo enodružinske gradnje, 1980
V.Pust

Tipologija strnjene urbane enodružinske zazidave (osnova za realizacijo naselja v Črnučah).

23.
Natečajni projekt za tipologijo večdružinske gradnje na Lokaciji Lavrica, Ljubljana 1982
V.Pust

Oblikovanje karakterističnega značaja urbanega prostora naselja in tipologije bivanja glede na različne nivoje, oz.gradacijo poljavnega, javnega ali centralnega prostora naselja

5. Obdobje od ca 1975 dalje

Nadaljnja faza tehnološkega razvoja omogoča širši razvoj individualne in družbene zavesti v naselju. Po uvajanju individualnejših oblik bivanja sledi kritični odnos do anonimnosti izraza dotedanje gradnje.

Uveljavlja se spoznanje, da je za humanost bivanja treba upoštevati tudi karakteristično identiteto določenega okolja in duhovno-simbolne vrednote pri oblikovanju bivanja. V razmerju med domom in širšim naseljem se izraziteje uveljavlja gradacija med individualnimi in družbenimi funkcijami v naselju. Mestotvorna gradbena struktura dosledneje izraža gradacijo odnosov in merila med individualnimi, sosedskimi in centralnimi prostori v naselju. Ustvarja se torej možnost za uveljavljanje identitete človeka, tako v okviru doma, sosedstva in celotnega naselja. Življenje v okviru doma postopoma vse bolj obsega rekreacijske in ustvarjalne aktivnosti.

Glede na razvoj tehnično-komunikacijskih možnosti in človekovo mobilnost postajajo bivalne potrebe družine tako raznolike, da jih je vse težje zadovoljevati v okviru ene same lokacije in tipologije gradnje. Zato se poleg osnovne - primarne oblike bivanja vse bolj razvijajo potrebe po sekundarnih (počitniških) oblikah izven mesta, ki omogočajo z razvojem prostega časa vse pomembnejše rekreacijske in tudi ustvarjalne aktivnosti v okviru bivanja.

V razvoju tipologije bivanja se uveljavlja:

a) specifična vrednota bivanja v okviru karakterističnih mestnih ambientov in razvoj večstanovanjske urbane gradnje

b) nadaljnji razvoj strnjene enodružinske gradnje in vmesnih kombiniranih oblik v primestnih območjih

c) vzporedna gradnja sekundarnih stanovanj za "prosti čas", ki pa je na sploh manj organizirana.

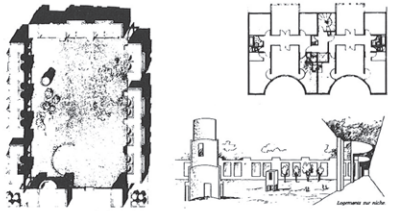

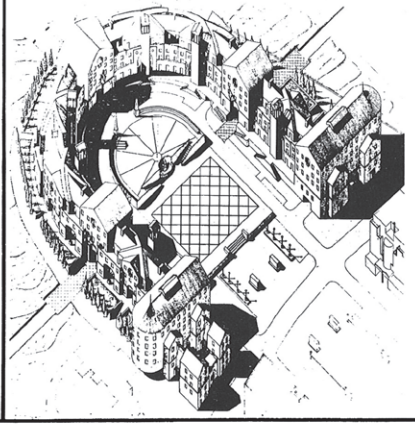

24.
Evry, Les Epinettes, 1979
F.Ceria, A.Coupel

Razvoj naselij v smeri iskanja specifičnega in "humanejšega" značaja

27.
Les Arcades du lac, Saint Quentin en Yvelines, 1981
R.Bofill

Projekt skuša z oblikovanjem statusnega značaja bogate versajske arhitekture omogočiti kulturno bogatejšo vsebino življenja v naselju

25.
Natečajni projekt La Roquette, Paris, 1974
C.Portzamparc

Mestna gradnja in specifično oblikovanje stanovanj do zunanjega prostora

26.
Projekt za Puiseux, Cergy-Pontoise, 1981
F.Montes

28.
Abraxas, Marne La valee, 1983

Oblikovanje monumentalnega značaja urbanega prostora.

Značilnost obeh - sicer izrednih Bofilovih projektov je dejanska odsotnost življenja v naselju in določeno nesorazmerje med obliko (značajem naselja) in vsebino (strukturo in mentaliteto stanovalcev - pretežno nižjih socialnih slojev)

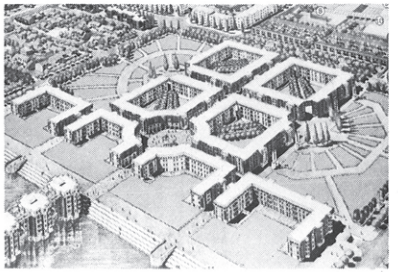

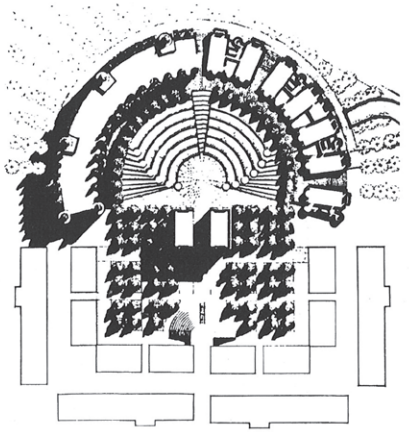

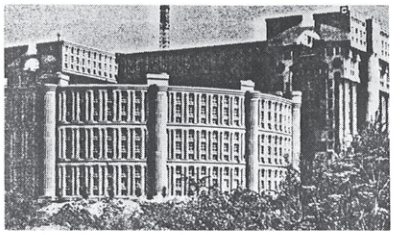

C) Ugotovitve na osnovi dosedanjega razvoja (teze)

1. Obstajajo trajne potrebe in vrednote bivanja, ki so zgodovinsko potojene, in izhajajo iz narave človeka ter se v bistvu ne spreminjajo v toku časa; so le bolj ali manj upoštevane v tipologiji bivanja večinskih slojev

Te so:

a) povezanost bivalnih in eksistenčnih aktivnosti družine

b) potreba po povezovanju eksistenčnih potreb - interesov družine z interesi celotne naselitvene skupnosti v enotno eksistenčno-bivanjsko skupnost

c) potreba po uveljavljanju individualnosti, identitete in merila človeka ali družine - tako pri oblikovanju doma kot pri oblikovanju širšega urbanega prostora v naselju

d) potreba po povezanosti bivanja z naravo - vrtom, zelenjem, soncem ter naravnimi materiali (les, kamen itd.) in specifični pomen ognjišča

e) potreba po upoštevanju duhovnih in simbolnih vrednot, ki so sestavni del človekove zavesti določenega okolja in kulture - tako v okviru doma kot urbanega prostora.

2. Povezanost bivalnih in eksistenčnih funkcij v okviru doma pomeni optimalni način bivanja in omogoča maksimalno ustvarjalnost človeka v okviru doma

V celotnem razvoju bivanja je bistvena razlika med tistimi obdobji, kjer način življenja omogoča povezanost bivalnih in eksistenčnih funkcij v okviru doma - in tistimi obdobji, kjer so te funkcije popolnoma ločene in je funkcija doma omejena le na elementarno stanovanje "za določen čas". Razumljivo, da so potrebe družine v okviru doma, ki združuje bivalne in eksistenčne funkcije v prostorskem in duhovnem smislu bistveno večje, in da je čas, ki ga človek preživi v okviru ali v povezavi z domom večji. Skladno s tem je tudi vpliv človeka na oblikovanje doma in naselja bistveno večji in ustvarjalnejši, življenje v naselju pa aktivnejše.

Povezanost bivanja in eksistenčno-ustvarjalne funkcije v okviru doma predstavlja trajno vrednoto bivanja, ki omogoča optimalno izrabo ustvarjalnih sposobnosti človeka.

3. Optimalna humanost v načrtovanju tipologije bivanja je prostorsko-oblikovno zadovoljevanje tistih trajnih vrednot in funkcij bivanja človeka, ki izhajajo iz njegove narave ter mu omogočajo oblikovanje doma oz. naselja v skladu s svojo identiteto ter identiteto in interesi celotnega naselja

Identiteta obsega širše področje zavesti in mentalitete posameznika in določenih skupin ter karakteristike okolja in kulture.

Humanost se izraža na različnih nivojih organizacije naselja (ulic, trgov) v obliki združevalnega prostora "mestotvorne" zazidave in v oblikovanju različne gradacije nivojev združevanja v naselju - od individualne enote prek manjših skupnosti do centralnih funkcij.

4. Oblikovanje optimalne (trajne) vrednote humanosti v tipologiji bivanja je pogojena z bivalno in ustvarjalno funkcijo doma

Razvoj ustvarjalnosti ter identitete bivanja je mogoč le takrat, kadar bivanjske potrebe niso omejene le na elementarne "spalne" funkcije.

Čim širše so funkcije doma, tem večji je vpliv človeka in tem večje so možnosti za razvoj ustvarjalnosti ter identitete, tako v okviru objekta kot naselja.

Medtem ko poznamo slikovitost in "humani" značaj prvotnih vaških in obrtniških naselij, kjer je bilo bivanje tesno povezano z eksistenčno-ustvarjalno aktivnostjo družine v okviru doma, je industrializacija povzročila ločitev doma od delovnega mesta ter s tem osiromašila vsebino bivanja. Gradnja stanovanj, namenjena le za omejeni prosti čas, je skrčila bivalne funkcije in možnosti uveljavljanja individualnosti in združevanja stanovalcev - kar je osnovni vzrok za odtujenost. Toda bolj ko so se v zadnjih obdobjih ustvarjali pogoji za postopno uvajanje širših funkcij doma, tem bolj so se uveljavljali elementi prvotnih trajnih oblik humanosti.

5. Razvojne stopnje humanosti v posameznih obdobjih so odvisne od konkretnega razvoja družbe in njenih možnosti pri zadovoljevanju večinskih slojev

Razvojne oblike tipologije bivanja so odvisne od tehnološke in družbene razvitosti posameznih obdobij in konkretnih možnosti zadovoljevanja večinskih slojev. Tako kot sicer postopoma napreduje celotni družbeni razvoj v osvobajanju večinskih slojev družbe, tako se tudi vsebina humanosti v tipologiji bivanja v bistvu kontinuirano dograjuje - upoštevajoč seveda, da je v prelomnih obdobjih socialne preobrazbe, kot npr. v začetku industrializacije ali funkcionalizma - že samo stanovanje elementarna oblika te humanosti.

Tako je funkcionalistični koncept blokovne poselitve v obdobju velikih migracij in potreb pomenil praktično edino možno obliko reševanja stanovanjske gradnje, tako na vzhodu kakor na zahodu.

Šele z razvojem tehnološkega in splošnega napredka družbe so dozorevali pogoji za postopno uvajanje širših vrednot humanosti v naselju - seveda v okviru možnosti posameznih dežel; najprej za uvajanje povezovalnega pomena urbanega prostora - ulice, ki naj bi rešil odtujenost stanovalcev, nato za uvajanje individualnejše tipologije bivanja in danes za ustvarjalnejšo vsebino bivanja v okviru humanejših mestotvornih oblik naselij. Torej šele določena stopnja splošnega razvoja družbe omogoča postopno vračanje ali uvajanje trajnih vrednot humanosti v tipologiji bivanja - čeprav na osnovi drugačnih tehničnih rešitev, ki jih pogojuje doba.

6. Za nadaljnji razvoj naselij postaja vse pomembnejša povezanost bivalnih, rekreacijskih in ustvarjalnih funkcij (aktivnosti) v okviru bivanja - kar je bistveno za vrnitev "življenja" oz. za aktivnejše življenje v naselju - ter za razvoj identitete posameznikov in skupin. Način življenja pa vse bolj narekuje razvoj primarnih in sekundarnih oblik bivanja

Vemo, da bo nadaljnji razvoj poindustrijske družbe, zlasti razvoj telekomunikacijskih povezav še bistveno povečal možnosti za delovno ustvarjalne funkcije v okviru doma.

Nadaljnji razvoj prostega časa in rekreacije ter obenem mobilnosti prebivalstva bo še pospešil razvoj sekundarnih ali vzporednih oblik bivanja, ki bodo služile tako rekreacijskemu kot tudi ustvarjalnemu namenu. V tem razdobju dobivajo specifičen pomen in značaj tipologije primarne mestne oblike bivanja (tako večstanovanjske kot zgoščene individualne gradnje) - namenjene življenju med tednom - in po drugi strani pomen sekundarnih - počitniških oblik izven mestnih aglomeracij.

To pomeni, da se bo še naprej krepil pritisk na disperzno gradnjo, čeprav morda ne toliko za primarno kot za sekundarno bivanje. Zaradi takega razvoja sekundarnih oblik bivanja, ki danes vse bolj stihijsko zavzemajo znatne površine, je treba organizirano začeti razvijati tovrstne tipologije bivanja ali naselij in s tem k racionalizaciji prostora.

Humanost tipologije bivanja bo postajala vse bolj družbeno aktualna potreba, tako zaradi dviga kvalitete bivanja, dviga delovnih in ustvarjalnih sposobnosti človeka ter obenem zaradi smotrne racionalizacije zemljišč.

Zato je treba razvijati konkretne programske osnove za primarne in sekundarne oblike bivanja, ki bodo glede na ekonomske ter prostorske možnosti in kulturne danosti pomenile osnovo za razvoj nam specifične oblike humanosti v tipologiji bivanja oz. naselij.

Specifična ambientalna identiteta določene tipologije bivanja, ki je pogojena z mentaliteto uporabnikov in značajem ter kulturo okolja, je danes bistvena potreba in vrednota humanosti, in se mora odražati na nivoju celotne zazidalno - gradbene strukture

Pri pojmovanju identitete moramo upoštevati pomen primarne ali sekundarne oblike bivanja. Izhajati moramo iz zavesti oz. mentalitete določenih skupin, ki jim je tipologija bivanja namenjena. Upoštevati moramo karakteristike okolja c . kulture ter tudi možnost kasnejšega razvoja oblikovne identitete naselja. Le tako bo ambient naselja duhovno blizu stanovalcem, kar je bistvena lastnost humanosti naselja.

Tako kot v okviru ožje grupacije je treba upoštevati tudi karakteristično identiteto in merila različnih skupin v naselju ter njihovo gradacijo v okviru celotnega naselja.

8. Načrtovanje zazidalnih rešitev (oziroma strukture) in bivalnih sklopov objektov pomeni ustvarjalno nedeljivo celoto tipologije bivanja, kajti potrebe človeka ni mogoče zadovoljevati le v okviru doma, temveč le v okviru širšega naselja

Zazidalno - gradbena struktura in bivalni sklopi neposredno oblikujejo način življenja družine, odnos človeka ali družine od ožje do širše skupnosti v naselju, njegov vpliv v naselju ter hierarhijo družbenih odnosov - tako z rešitvijo objektov, oblikovanjem sosedskih skupnosti ter širšo organizacijo naselja.

Zato je treba pri načrtovanju izhajati iz reševanja enovite problematike bivanja - in sicer po naslednjih fazah obdelave:

a) Reševanje zasnove zazidalno-gradbene strukture

- programska opredelitev kategorije bivanja glede na optimalno možno stopnjo humanosti v okviru prostorskih, urbanističnih in ekonomskih možnosti (lokacije)
- analiza karakterističnega značaja obstoječih urbanih ali regionalnih danosti gradbenih struktur (mesta, primestja, vasi itd.) ter širše kulturne identitete prostora in ocena mentalitete potencialnih stanovalcev - kot osnova za oblikovanje tipologije na določenem območju
- raziskava in oblikovanje ustrezne rešitve zazidalne strukture na osnovi določene identitete in načina bivanja. Upoštevanje merila celotnega naselja in specifičnosti različnih grupacij. Upoštevanje gradacije uveljavljanja identitete in merila človeka na različnih nivojih človeka od posamezne enote prek skupnosti sosedstva do osrednjega nivoja naselja. Upoštevanje karakterističnih pomenov individualnega, poljavnega in javnega prostora. Oblikovanje različnih ambientov z upoštevanjem funkcionalnih in duhovno-simbolnih vrednot.

b) Reševanje zasnove objektnih sklopov in oblikovne identitete

- reševanje objektnih sklopov glede na funkcionalne potrebe bivanja ter rekreacijske in delovno-ustvarjalne aktivnosti družine, in upoštevanje spreminjajočih se potreb razvoja družine ter ekonomskih možnosti v posameznih obdobjih
- reševanje oblikovne identitete stanovanjskih enot ter možnost kasnejšega razvoja identitete stanovalcev.

c) Reševanje detajlnejših rešitev zazidave in objektov v okviru konstruktivnih in tehnično-ekonomskih možnosti.

Viktor Pust

aktualni problemi tipologije stanovanjske gradnje

1. teza

Razvoj tipologije stanovanjske gradnje zahteva kompleksnejši pristop k načrtovanju in permanentno družbeno podporo za uvajanje kvalitetnejših rešitev.

Problematika smotrne in humane tipologije stanovanjske gradnje, ki postaja vse bolj pomembna za napredek družbe in predvsem za trajnejšo racionalizacijo prostora pri nas ni ustrezno obravnavana.

Po eni strani se rešuje v okviru konvencionalnega reševanja objektov, ne da bi se upoštevali urbanistični aspekti oblikovanja okolja, po drugi pa v okviru urbanističnega planiranja brez poglobljene problematike tipologije objektov. Razumljivo je, da je tak razvoj pri nas tudi odsev splošnega razvoja stanovanjske gradnje, ki je do nedavnega večinoma potekal na osnovi več ali manj klasične blokovne gradnje. Bistvo tedanjega razvoja pa je bila urbanistična organizacija naselja ter oblikovanje urbanega prostora - medtem,ko se tipologija objektov praktično ni bistveno spreminjala.

Že dalj časa ugotavljamo, da smo prišli v obdobje, ko je način življenja tudi v naših razmerah privedel do širšega osveščanja ljudi za individualnejše oblike bivanja, do zavračanja standardnih modelov kolektivne oblike bivanja in utilitarističnega obravnavanja stanovanjske gradnje. Posledice so znane - prehodni značaj bivanja v tovrstni kolektivni oz. blokovni gradnji ter stihijsko naseljevanje pokrajine z enodružinsko gradnjo - ali neracionalna izvedba prostora.

Očitno je, da razvoj terja vsebinsko kvalitetnejše, bolj individualne modele bivanja, ki bodo v okviru danih možnosti omogočali trajnejše rešitve.

Ugotavljamo, da je treba pripraviti ustreznejše oblike strnjene enodružinske gradnje, za različne naselitvene pogoje, izdelati tipologijo gradnje na področjih, tipologijo tako imenovanih vmesnih oblik bivanja med enodružinsko in večstanovanjsko gradnjo, ter zagotoviti kvalitetnejšo karakteristično mestno gradnjo in sploh urbane strukture, ki vključujejo različne kategorije bivanja.

Obitem pa ugotavljamo, da sistematični razvoj tipologije bivanja na osnovi širšega pristopa, ki vključuje tako reševanje zazidalne kot arhitektonske problematike, praktično ne obstaja.

Pomemben korak h kvalitetnejši preobrazbi stanovanjske gradnje je v zadnjem času akcija Zveze stanovanjske skupnosti Slovenije, ki je v letu 80 skupaj z Zvezo društev arhitektov Slovenije pristopila k realizaciji večletnega natečajnega pridobivanja kvalitetnejših rešitev vzorčne gradnje.

Kljub pozitivni družbeni akciji pa obstoji še vrsta drugih vzporednih problemov, ki zavirajo razvoj stanovanjske gradnje in na katere je treba opozoriti.

Obstoje namreč velike težave pri uvajanju smotrnejših rešitev v konkretne zazidalne načrte - čeprav ugotavljamo, da bi bilo treba vrsto zazidalnih načrtov, zaradi zastarelosti nadomestiti z aktualnejšimi rešitvami.

Ugotavljamo tudi, da bi bilo treba nekatere dele zakonodaje, ki regulira organiziranost projektive, in v sedanji obliki ne zagotavlja ustrezno strokovno vlogo projektantu - avtorju pri izvajanju oz. projektnemu nadzoru, korigirati, saj pri projektiranju enodružinske gradnje za posamezne graditelje praktično onemogoča kvalitetnejše rešitve.

Da bi izboljšali kvaliteto stanovanjske gradnje, bi bilo treba:

1. povečati družbeno odločnost in organiziranost za pridobivanje del na osnovi kvalitete ter spreminjati zastarele zazidalne načrte
2. uvesti permanentno obliko dela verificirane strokovne in družbene institucije za pospeševanje razvoja tipologije bivanja (v okviru ZSSS in RSS), ki bi bila zadolžena ne le za razpis nekaterih natečajev vzorčne gradnje, temveč tudi za širše uvajanje kvalitetnejših rešitev. Vzporedno s tem pa tudi za pripravo sprememb tistih predpisov s področja organiziranosti projektive, ki zavirajo razvoj stanovanjske gradnje.
3. v okviru izobraževanja FAGG je treba razširiti sedanji profil arhitektov za kompleksno reševanje tipologije bivanja, ki zahteva tako poznavanje problematike tipologije objektov kakor zazidave.

2. teza

Treba je izdelati programska izhodišča za načrtovanje celotnega sklopa tipologije bivanja v naših razmerah, ki naj bi kompleksno upoštevale želje in smernice razvoja bivanja - v okviru ekonomskih in prostorskih možnosti v SRS.

Razvoj bolj humanih oblik stanovanjske gradnje, ki upošteva omejene ekonomske in prostorske možnosti ter specifično identiteto posameznih okolij - je naloga nacionalne politike načrtovanja. Postopno preseljevanje stanovalcev iz ene kategorije bivanja v drugo (npr. iz blokovne v enodružinsko) nakazuje ne le potrebo po kakovostni spremembi, temveč tudi soodvisnost celotnega sklopa tipologije bivanja in potrebo po kompleksni programski obravnavi tipologije gradnje v Sloveniji.

Vendar pa ne obstajajo ustrezna programska izhodišča za načrtovanje celotnega sklopa tipologije, ki bi upoštevala vse mnogovrstne dejavnike, ki vplivajo na oblikovanje ekonomične in bolj humane stanovanjske gradnje.

Dosedanje študije o racionalizaciji gradnje so imele predvsem parcialni (enostranski) značaj obdelave in so izhajale bodisi iz aspekta racionalizacije načinov gradnje, energetskih aspektov ali tudi funkcionalno bivalnih aspektov - vendar predvsem na nivoju tipologije objektov - brez problematike zazidalnih aspektov. Vendar določen tip objektov pomeni le določene možnosti in hkrati omejitve v kontekstu zazidave - na celotni razvoj tipologije bivanja pa vplivajo tudi razvijajoča se merila ali trendi humanosti v stanovanjski gradnji - zato je razumljivo, da tovrstne enostranske študije ne morejo zagotavljati vsestransko pravilnih usmeritev.

Pravilna ocena perspektivnega razvoja stanovanjske gradnje oz. njenih značilnosti pa je prvi pogoj za racionalizacijo in uvajanje ustreznejših načinov gradnje, sicer so mogoče napačne investicije v gradbene sisteme, ki ne ustrezajo kasnejšemu razvoju stanovanjske gradnje; to pa se žal tudi dogaja.

Programska orientacija razvoja stanovanjske gradnje je tudi pogoj za natečajno pridobivanje projektnih rešitev še zlasti, kadar gre za aktualne "vmesne" tipologije bivanja. Brez jasne orientacije, ki pa terja ustrezno poprejšnjo strokovno utemeljitev - se žal lahko dogaja, da želje in vizije razpisovalca niso usklajene z ekonomskimi parametri oz. kriteriji za ocenjevanje, kar seveda zmanjšuje možnost za uspešnost natečaja.

Zato mora biti programska orientacija stanovanjske gradnje podana z ekonomskimi izhodišči (oz. parametri), z osnovnimi odnosi med posameznimi kategorijami, z metodološkim pristopom načrtovanja tipologije zazidave in objektov ter z osnovnimi kriteriji za vrednotenje rešitev.

Vsebinsko bi programske smernice morale temeljiti na

1. tipološki analizi splošnega razboja bivanja po svetu in pri nas, s posebnim ozirom na razvoj humanosti - glede na način življenja, ter tehnološki in družbeno - ekonomski razvoj.
2. analizi karakterističnih razmer v SRS z aspekta
   - potreb in želja družine po obliki bivanja
   - ekonomskih in prostorskih možnosti - upoštevaje usmerjanje gradnje na manj kvalitetna zemljišča, energetske momente itd.
   - regionalnih in drugih urbanih danosti, ki vplivajo na oblikovanje gradnje
   - smotrnega razmerja med posameznimi kategorijami bivanja.

Programske smernice bi morale obsegati načrtovanje osnovnih aktualnih tipov gradnje - od enodružinske do večstanovanjske gradnje ter kompleksnejših struktur za različne kategorije bivanja in različne urbane pogoje. Pri tem bi morale smernice navajati

- zazidalna izhodišča
- izhodišča bivalno-uporabne vrednosti tipologije objektov
- ter gradbeno-tehnična in ekonomska izhodišča.

Z izdelavo celotnega sklopa programskih smernic tipologije stanovanjske gradnje, ki upošteva tako razvoj humanosti v obliki bivanja kot omejene ekonomske in prostorske možnosti v SRS, bi pridobili:

- strokovno osnovo družbeni akciji za uvajanje smotrnejših oblik stanovanjske gradnje
- jasnejšo orientacijo za racionalno vlaganje v razvoj tistih konstruktivnih načinov in racionalizacij gradnje, ki najbolj ustrezajo aktualnim tipologijam gradnje
- pridobili bi osnovo za metodološki pristop v načrtovanju stanovanjske gradnje, ki bi za razliko od ustaljene prakse temeljil na enovitem tipološkem reševanju bivanja.

3. teza

Študijski program na FAGG bi moral vsebovati načrtovanje tipologije bivanja s poudarkom na enotnem tipološkem reševanju zazidave in objektov.

Teža današnjega učnega programa stanovanjskih zgradb je usmerjena predvsem na problematiko funkcionalnosti in oblikovanja samih stanovanjskih objektov, in je zelo obsežna. Temeljito poznavanje te problematike je prvi pogoj za uresničitev danes aktualnih - kompleksnejših rešitev zazidalne strukture. Toda načrtovanje novejših oblik bivanja ali sosedstev oz. zazidalnih struktur ni mogoče, ne da bi upoštevali širšo problematiko - tudi tipološko reševanje zazidalnih možnosti. Po drugi strani pa v okviru urbanističnega načrtovanja ni moč uspešno reševati zahtevnejših zazidalnih struktur brez sočasnega obravnavanja problematike objektov.

Učni program načrtovanja tipologije bivanja bi moral obsegati:

1. tipološko analizo razvoja bivanja, ki obravnava enotno zazidalno in arhitektonsko problematiko stanovanjske gradnje s podrobnejšim analiziranjem povojnega obdobja, in obenem osnovna načela razvoja humanosti bivanja v povezavi z razvojem tehnološkega in družbeno-ekonomskega razvoja posameznih dežel - zaradi razumevanja specifičnosti.
2. specifično problematiko v SRS, ki vpliva na načrtovanje in izvajanje stanovanjske gradnje, ter na oblikovanje aktualnih nalog na tem področju
3. metodološki pristop za načrtovanje, ki obravnava
   - urbanistična izhodišča
   - izhodišča bivalno-uporabne vrednosti
   - tehnično-ekonomska izhodišča

4. praktično reševanje tipologije zazidave in objektov aktualnih družbenih oblik usmerjene stanovanjske gradnje:

   a) reševanje tipologije enodružinske gradnje:
      - v urbani, mestni zazidavi
      - v karakterističnih primestnih naseljih
      - pri pozidavi pobočij itd.

   b) reševanje "vmesnih" oblik tipologije med strnjeno enodružinsko in večstanovanjsko gradnjo v različnih regionalnih ali urbanih razmerah

   c) reševanje tipologije večstanovanjske gradnje nižjih gabaritov v karakterističnih slovenskih mestih

   d) reševanje kombiniranih zazidalnih struktur z različnimi kategorijami bivanja itd.

Načrtovanje tipologije bivanja, ki obravnava enotno reševanje tipološke problematike zazidave in objektov - je prvi pogoj za uspešnejše reševanje družbenih ciljev za kvalitetno preobrazbo stanovanjske gradnje.

Viktor Pust

raziskovanje na področju tipologije stanovanjskih objektov v srs

Ob natečaju za razvoj tipologije stanovanjskih objektov, ki jih razpisujeta Zveza stanovanjskih skupnosti Slovenije in Zveza arhitektov Slovenije

V povojnem obdobju, če izvzamemo zadružno gradnjo v času t.i. stanovanjskega fonda v preteklih letih, skorajda nismo poznali drugih oblik stanovanjske gradnje, kot so objekti visokih višin za visoke gostote naselitve in objektov disperzne individualne gradnje. Raziskovalno delo, namenjeno razvoju večdružinske gradnje, se je s sprejemom stanovanjskih standardov v usmerjeni gradnji in s tem, da je konstrukcijska tehnologija obtičala na litobetonskem kasetnem sistemu, skorajda ustavilo. V tem času pa je nezadržno rasla individualna gradnja družinskih hiš, presegla 50% vse stanovanjske gradnje in odločilno vplivala na oblikovno preobrazbo krajine. Osnovni vzrok take manj nadzorovane preobrazbe je (bil?) skrit v nizki vrednosti zemlje kot proizvodnega resursa.

Odbor za razvoj tipologije stanovanjskih objektov (OTS), formiran leta 1981 pri Zvezi stanovanjskih skupnosti Slovenije, se je zavedal kompleksnosti stanovanjske gradnje, njene odvisnosti od politike, gospodarstva in lastne organiziranosti. Svoje delo je usmeril na področje razvoja tipologije stanovanjske gradnje, kjer bi lahko s primeri vplival na splošno predstavo o alternativnih možnostih stanovanja in bivanja. S serijo dobro pripravljenih natečajev je skušal prikazati tipe stanovanjskih objektov in sistemov, ki bi jih lahko uresničili z drugačno pripravi, če s tem razumemo vse dejavnike, ki vplivajo na končno podobo naselij in zgradb, kot so zemljiška politika, selektivna in usmerjevalna kreditna politika, komunalna priprava, ekonomika vzdrževanja, organizacija projektiranja in graditve.

Odbor se je pri svojem delu oprl na obstoječi fond že sprejetih raziskovalnih del bazičnega značaja s področja stanovanjske gradnje (Raziskovalna skupnost Slovenije in Zveza stanovanjskih skupnosti Slovenije) ali pa je za pripravo natečajnih programov vabil k sodelovanju posamezne institucije (VTO Arhitektura FAGG Univerze, Urbanistični inštitut Slovenije in Gradbeni center Slovenije), da bi s kratkimi ekspertizami osvetlili določena vprašanja razpisnega programa, kot so: vprašanja urbanistične organizacije, urbanistične arhitekture, elementov regionalne arhitektonske tipike, vprašanja smotrne rabe energije, vprašanja razvoja gradbene tehnologije in fizike zgradb, vprašanja v zvezi z razvojno tehnologijo komunalne opreme naselij, vprašanja kontrole stroškov in pravna vprašanja zakonodaje, ki se nanaša na stanovanjsko gradnjo.

Celotni program delovanja odbora vsebuje pripravo in izvedbo natečajev ter pripravo in spremljanje njihove realizacije. Težišče programa je bilo usmerjeno v iskanju take tipike stanovanjskih struktur in objektov, ki bi ustrezalo gradnji na manjvrednih zemljiščih z vidika geomehanskih lastnosti tal, in k zavestnemu iskanju t.i. regionalnega konteksta arhitekture. Vsak natečaj se mora nadaljevati z izdelavo projektne dokumentacije za odbrana zemljišča (lokacijo) tako, da omogoča v procesu nastajanja dokumentacije sprotno spremljanje tehničnih in tehnoloških elementov rešitve ter sprotno kontrolo stroškov, na koncu pa naj bi se rešitev potrdila z gradnjo vzorčnega naselja.

Prav zato, ker je nesmotrna izraba zemljišč, denarja, energije in gradbenega materiala, predvsem pri individualni enodružinski gradnji, se je Zveza stanovanjskih skupnosti Slovenije odločila, da bo prvi natečaj namenjen prav tej vrsti stanovanjske gradnje. Programska priprava za ta natečaj je izluščila družbene cilje, delo za to, da bi jih dosegli, pa naj bi prispevalo k sanaciji današnjega stanja enodružinske stanovanjske gradnje. Naštejmo jih:

- družbeno priznanje in konkretno usmerjanje (organizirana pomoč graditeljem),
- racionalizacija stanovanjskega standarda, smotrnost rabe materiala in tehnološko napredovanje ter smotrna raba energije,
- zgoščevanje tj. boljša raba še razpoložljivega zemljišča za gradnjo.

S temi opredeljenimi cilji je bil pripravljen prvi natečaj za "TIPOLOGIJO ENODRUŽINSKE STANOVANJSKE GRADNJE V STRNJENI ZAZIDAVI". Strnjena enodružinska gradnja bi vplivala na smotrnejšo izrabo zemljišč, če jo primerjamo s sedanjo individualno disperzno gradnjo, obenem pa bi lahko omogočala nastanek novih (ali obnovljenih) oblik zbliževanja sorazmerno manjšega števila prebivalcev pri gradnji in urejevanju skupnih potreb ter skupnega bivanjskega okolja, kot je to pač videti drugod v Evropi (Anglija, Francija, Skandinavske države, so izraziti primeri).

Na osnovi idejnih rešitev, ki so nastale z nadaljnjim projektiranjem nagrajenih natečajnih del (II. etapa), se analizira stroške in tehnološka vprašanja. Temu sledi izdelava izvedbene dokumentacije za vzorčno gradbišče in gradnja (III. etapa). V Ljubljani bosta kot vzorčna kompleksa služili območji zazidalnih načrtov za Črnuče in Pirniče. Tako pridobljeni sistemi enodružinske strnjene gradnje naj bi sčasoma dobili podporo in prioriteto gradnje pri občinskih stanovanjskih skupnostih, ki naj bi se konkretno izražala z olajšavami pri pridobivanju zemljišča, s subvencijami za pripravo izvedbene dokumentacije in z ugodnostmi pri kreditni politiki bank.

Za nami je uspešno izveden prvi natečaj za tipologijo strnjene zidave enodružinskih hiš, za nami je že izdelana idejna dokumentacija nagrajenih projektov (II. etapa) in pravkar teče izdelava izvedbene dokumentacije za vzorčna gradbišča z istočasno izdelavo urbanistične dokumentacije (III. etapa). Dokumentacijo izdeluje dvoje projektnih skupin pod vodstvom vodilnih avtorjev nagrajenih rešitev: arhitekta Vitorja Pusta in arhitekta Lojzeta Draślerja.

Izdelavo dokumentacije je prevzela Zveza stanovanjskih skupnosti in Gradbeno združenje IMOS. Odbor za tipologijo stanovanjskih objektov po strokovni plati spremlja pripravo in realizacijo nagrajenih natečajnih del.

Kakšne so ucotovitve prveca natečaja?

Opozoril je na širše možnosti, ki jih daje sistemski pristop k enodružinski stanovanjski gradnji. Ta se izraža v racionalnosti graditve, ustvarjanju različnih oblik zunanjega prostora, smotrni rabi energije (zlasti za ogrevanje) in možnosti kasnejše rasti. Čeprav se tipologija objektov večinoma ne more bistveno ločiti od že znanih, kot so vrstne hiše, verižne hiše, vrtne atrijske hiše, hiše kot tepih ("Tepichhäuser"), gruše, ipd. so nastali razmeroma botati sestoji morfoloških form in arhitekture, ki jih lahko označimo kot niz, vrsto, lok, podkev, kare. S temi formami nastajajo tudi zasnove zunanjih prostorov naselja, ki naj bi predstavljale pomenski okvir sociološko determiniranega sosedstva. Umotavljamo lahko znane kategorije urbanega zunanjega prostora: ulica (ozka mestna, širša vrtna, spreminjajočega poteka, lijakasta, z razširitvami, z lomi ipd.), dvorišče, "dvor" (na osnovi grupacije alpske kmečke domačije), vrt, trg. Najboljši predlogi nudijo nekakšno hierarhijo teh zunanjih prostorov in njihovo na sociološko in teoretično plat oprto kombinacijo, ki ji sledi arhitektura (urbani kontekst). Spodbudnoje, da je več rešitev pokazalo uporabo arhitektonskih elementov, ki bi s pomočjo kataloga dopuščali "različnost v enakosti" osnovne sistemske discipline, kar lahko izloči arhitektonski determinizem, vendar ambientu vrne dimenzijo življenjskosti.

Po tehnološki plati ni bilo presenetljivih inovativnih predlogov, bolj je šlo za izboljšave ali za smotrno rabo že znanih gradbenih materialov. Pri tem se je ponovno pokazal zaostanek v razvoju gradbene industrije elementov finalizacije gradnje, kot so okna, vrata, panelne stene, kasetirani leseni stropovi, instalacijske naprave, sodobna lesena ostrešja z lahkimi predalčnimi nosilci, kritine, obrobe, strešni odvodi itn., skratka, zaostanek v razvoju male proizvodnje in inovacij na tem področju industrije, če jo primerjamo z drugimi državami v Evropi. Vrsta projektov je sicer uporabila našo najboljšo industrijsko tehnologijo konstruktivnega dela gradnje (celična gradnja, GMH, FSM), vendar je žal večinoma prevzela tudi ozkost obstoječih proizvodnih tipov, kar je seveda vplivalo na zasnovo sistema in naselja.

Nadaljnja projektna obdelava nagrajenih rešitev skupin pod vodstvom arhitekta Viktorja Pusta in arhitekta Lojzeta Draślerja je dala dvoje sistemov nizke enodružinske strnjene zazidave. Primerjava idejni projektov nadaljnje obdelave z natečajnimi rešitvami ka-

že na izboljšave in dopolnitve glede varčne rabe energije, tehnologijo graditve in ekonomiko zgradb.

Marca 1983 je bila v Ljubljani razstava natečajnih del II. tematskega natečaja Zveze stanovanjskih skupnosti Slovenije. To pot je bila tema natečaja VEČDRUŽINSKA STANOVANJSKA GRADNJA SREDNJIH GOSTOT NASELITVE.

Cilje, ki so zdaj vodili odbor za razvoj tipologije stanovanjskih objektov, lahko strnemo:

- Pokazati s praktičnimi primeri na elemente v zgradbah in bivanjskem okolju, ki vplivajo ali pomenijo t.i. humanizacijo bivanja v naseljih večdružinske (kolektivne) gradnje. Z upoštevanjem teh elementov bi sčasoma lahko zmanjšali neugodno rast izseljevanja iz naselij velikih gostot pri nas.
- Dokazati, da bi se ob povečanju stroškov gradnje za cca 15%, če jih primerjamo z današnjo večdružinsko gradnjo kompromitirane P+4, lahko bistveno izboljšal stanovanjski standard.
- Če bi dovolili le za ca 10% večji stanovanjski standard v usmerjeni stanovanjski gradnji, bi lahko dobili kvalitetnejše rešitve stanovanj, ki bi ustrezale več tipom gospodinjstev. Kvaliteta zasnove stanovanj ni premo odvisna od velikosti razpoložljive stanovanjske površine, poznamo namreč prehodne kakovostne stopnje.
- Preveriti tezo, da naselitveno gostoto 150-180 prebivalcev/ha lahko dosežemo z objekti večdružinske gradnje, ki ne bi presegali višine P+2 z mansardo, in da lahko s primernimi rešitvami zunanjega prostora ustvarimo merila, ki so blizu merilom prostora v naših naseljih.
- Pokazati na to, da se s skrbnim in poglobljenim in tudi časovno daljšim načinom projektiranja da doseči manjšo porabo energije in pametnejšo komunalno instalacijsko opremo.

Drugi tematski natečaj je odgovoril na nekatera od teh vprašanj, a verjetno ni dal osnov za neki novi sistem gradnje. Dragocen pa je kljub temu, saj smo lahko s preveritvami (natečajnimi rešitvami) določili strokovne smernice za projektiranje večdružinske stanovanjske gradnje in konkretneje določili tematiko stanovanjskih raziskav, ki bi dale uporabne rezultate.

Strokovne smernice:

Gostote naselitve med 150-180 preb./ha (ali i = 0,25-0,35) dovoljujejo dva načina reševanja motornega prometa:

- načelo disperzije motornega prometa z razdelitvijo površin za statični promet ter vključevanjem garaž v sklop stanovanju pripadajočih prostorov (shrambe, drvarnice, delavnice in garaže z vrtovi povezano s stanovanjskimi objekti)

  načelo združevanja različnih prometnih tokov, kot npr. pešce z motornim prometom pod posebnim režimom.

Ugotovili smo tudi, da je urbanistično zasnovo naselitvene enote mogoče določiti tako, da ima vsako stanovanje pri objektih povprečne višine P+2 svoj vrt.

PREDLOG ZA RAZISKOVALNA DELA

- Katere so zakonitosti formiranja krajevnih skupnosti in sosedstvo pri nas? Gre za opredelitev dejavnosti v krajevni skupnosti in sosedstvu, ki se odrazijo na oblikovanju fizičnega prostora in elementov v njem.
- Uporabna vrednost stanovanj večdružinske (kolektivne) gradnje v novejših naseljih pri nas in opredelitev značajskih posebnosti bivanjske kulture.
- Tipologija pohištva (opreme stanovanj) in njegova metrika v naši usmerjeni stanovanjski gradnji.

Na koncu recimo še, da arhitektonska stroka vidi v tematskih stanovanjskih natečajih, ki jih organizira Zveza stanovanjskih skupnosti Slovenije, dragoceno možnost za razvoj strokovnega dela na področju stanovanjske izgradnje in arhitekture in spodbudo za spreminjanje ustaljenih norm in pojmovanj. Koncem leta pričakujemo novi tematski natečaj na temo prenove v mestu, in gradnje v gozdnih pobočjih. V naslednjem letu bo verjetno tematika: Sistemi montažne gradnje na osnovi obstoječih tehnologij in uporabo alternativnih energetskih virov.

Verjamemo, da se rezultati, ki bi sčasoma spremenili inertni tok današnje stanovanjske gradnje in njene arhitekture, lahko dosežejo samo s strpnim neprekinjenim in daljšim delom, ki presega razna "mandatna" obdobja in, da bi nas tako delo čez čas lahko privedlo do lastnega arhitektonskega izraza z odsevom tradicije in svojske kulture.

Marijan Bežan

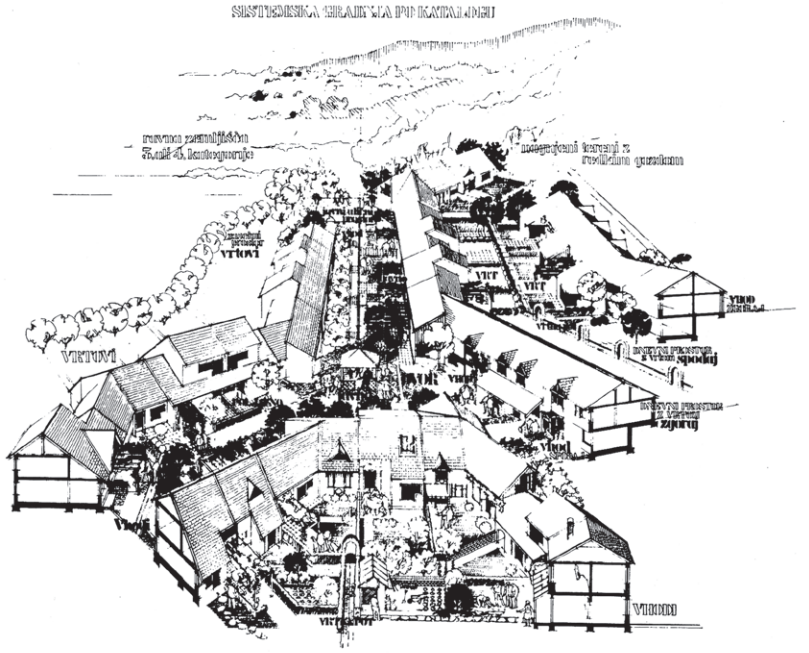

PROBLEMI NAČRTOVANJA STANOVANJSKE GRADNJE in vloga Društva arhitektov pri razreševanju

V okviru **IO DAL-a** že dalj časa ugotavljamo, da je delo arhitektov na mnogih področjih neustrezno obravnavano, da je stroka često degradirana in da je potrebno izboljšati status arhitekta.

Uveljavljanje stroke je sicer kontinuirani proces in trajna naloga tako **Društva arhitektov Ljubljane** kakor **Zveze društev arhitektov Slovenije**. V tem smislu sta društvo in zveza arhitektov pred leti bistveno prispevala k spremembi v zakonodaji, kar je omogočilo delovanje samostojnih arhitektov – čeprav z zelo omejenimi možnostmi (podpisovanja načrtov). Vendar današnji razvoj, ko se skušamo približati pogojem razvitega sveta, narekuje znatno večje spremembe v zakonodaji in v praksi.

Pogoji za delovanje arhitektov so na različnih področjih načrtovanja zelo različni, kar zavisi od značaja investicij. Gotovo pa ima stanovanjska gradnja najneugodnejše pogoje, hkrati pa predstavlja veliko večino grajenega okolja.

Načrtovanje stanovanjske gradnje (naselij), ki zajema kompleksno problematiko ožjega in širšega bivalnega okolja oziroma stično področje arhitekture in urbanizma, predstavlja najdolgotrajnejši proces načrtovanja (približno 5 do 7 let od zazidave do začetne realizacije), obenem pa je najbolj izpostavljeno različnim enostranskim interesom v času načrtovanja, pa tudi naknadnim spremembam objektov, ki so že zgrajeni.

Glavni problemi na tem področju so naslednji:

1. Problem podrejenosti stroke gradbeništvu, kar je posledica zakonodaje in neustrezne politike cen za projektiranje, ki ne omogočajo normalnega kvalitetnega dela. Razmere, ki vladajo pri nas, so take, da še posebno v zadnjih 10 do 15 letih stanovanjske gradnje praktično ni možno projektirati izven okvira gradbenih organizacij. Vzrok za to je zlasti nizka družbeno priznana cena projektiranja, ki ne pokriva stroškov za normalno študijsko delo niti objektov, kaj šele potrebnih predhodnih idejno-zazidalnih študij. To je možno le s financiranjem iz skupnih komercialnih ali razvojnih sredstev gradbenih podjetij, ki imajo interes za izvajanje in lahko del teh stroškov tudi prenesejo v ceno objekta (kar pa seveda zavisi od pripravljenosti posamezne organizacije).

Poseben problem je neurejeno financiranje projektantskega nadzora, ki nikakor ne pokriva dejanskih stroškov in zavisi le od dobre volje investitorja oziroma gradbenih podjetij.

2. Problem nezaščitenosti avtorskega dela idejnih rešitev in zazidave v fazi nadaljnje izdelave dokumentacije. Idejna rešitev objektov in zazidave, ki jo arhitekt ali nosilec zazidave vnese v zazidalni načrt, je zaradi javnega značaja zazidalnega načrta avtorsko docela nezaščitena in zavisi bolj ali manj od razmer v posameznih občinah, itd.

Dogaja se, da Stanovanjska skupnost ali investitor, npr. zadruga razpiše na osnovi zazidalnega načrta licitacijo med različnimi projektanti in podjetji za čim cenejše projektiranje, čim krajše roke itd. – pri čemer ima avtor vse možnosti, da izpade iz nadaljnje obdelave. Razumljivo je, da tak način licitiranja, ki ne temelji na nadaljnji obdelavi avtorja, negativno vpliva na kvaliteto samega projekta in realizacije.

3. Problem razdvojenosti stroke na urbanistično-zazidalni in arhitektonski del projektive, kar često omejuje kvalitetnejši razvoj stanovanjske gradnje – saj le ta predstavlja konceptualno nedeljivo oblikovanje ožjega in širšega bivalnega okolja.

Vzrok za navedene probleme arhitektov je torej v avtonomnosti stroke, ki je glede na obstoječo zakonodajo razdeljena na različne interesne sfere (gradbeniške, urbanistične, itd.). V sedanji zakonodaji spada arhitektura v okvir gradbeništva, čeprav je očitno, da je oblikovanje okolja ne samo problematika gradbeništva, temveč prvenstveno problematika kulture. Problem je v tem, da zakonodaja temelji predvsem na materialni odgovornosti projektantskih organizacij, premalo pa na odgovornosti samih arhitektov oziroma strokovnega združenja (ter na ustreznih zavarovanjih, ki jih poznajo v razvitem svetu). Posledica sedanjih razmer je, da se pogoji projektiranja določajo v okviru gradbeniških združenj oziroma Biroja gradbeništva, kar predstavlja enostransko obravnavo stroke. To je vzrok za podrejenost stroke gradbeništvu ter posredno za situacijo, kjer se tudi delo arhitektov licitira glede na najcenejšega ponudnika.

Zavedati se moramo, da je taka praksa v popolnem nasprotju z razmerami v razvitem svetu, kjer je stroka dosledno avtonomna (v okviru gradbeništva so le tehnični biroji), ter da so enotne cene projektiranja in spoštovanje avtorstva bistvena pravila poslovanja, ki zagotavljajo arhitekturi ustrezen status. Izkušnje tam pa kažejo, da je samostojnejša vloga arhitekta – kot najodgovornejšega dejavnika – bistvenega pomena za kvaliteto stanovanjske gradnje (in tudi za smotrno racionalizacijo) in da je potrebno njegovo vlogo še okrepiti.

Če torej naša družba želi slediti tokovom razvitejše Evrope, mora zagotoviti ustreznejše pogoje za ustvarjalno delo arhitektov in doseči spreminjanje zakonodaje v smeri avtonomnosti arhitekturne stroke.

Vsekakor pa ostaja naloga predvsem arhitektom samim oziroma društvom, da prevzamejo vodilno vlogo pri spreminjanju razmer na ustreznih Komitejih, itd.

V ta namen je IO DAL-a pred časom ustanovil delovno skupino za pripravo tez o družbenem statusu arhitektov.

Na tej osnovi (širše obravnave) bi stroka morala poenotiti profesionalna izhodišča in analizirati realne možnosti za ustrezno akcijo na republiških organih – seveda v sodelovanju z ZDAS-om ter ob upoštevanju podobnih gibanj v okviru SAJ-a.

DAL in ZDAS bi morala tudi dopolniti moralni kodeks arhitektov tako, da prepoveduje sedanjo prakso sodelovanja članov društva v tistih komisijah natečajev ali razpisov, katerih pravila so v nasprotju z osnovnimi interesi stroke; tako npr., če je kriterij za izbor projektantov cena projektiranja, če ni ustreznih zagotovil avtorstva, itd.

Reševanje navedenih problemov stroke pa ni možno v okviru sedanje organizacije DAL-a – to je v okviru tekočega dela Izvršilnega odbora, niti občasnih sestankov širšega kroga članstva. Očitno je potrebno vzpostaviti ustreznejše organizacijske oblike, z ustanovitvijo strokovnega telesa (sveta) z določenim programom dela in ožjim sestavom, ki po potrebi vključuje širši krog arhitektov s poznavanjem posameznih področij stroke.

Mislim, da je le na tej osnovi delovanja društva možno pričakovati kvalitetnejši premik v izboljšavi položaja stroke – s tem pa tudi širše kvalitete bivalnega okolja.

Viktor Pust

NA SPOLZKIH TLEH SPOLZKE POVRŠINE
(Ob predavanju prof. Janeza Suhadolca: Na spolzki površini funkcionalističnega stila, Zemono, 21. julija 1989)

List je o predavanju arhitekta Janeza Suhadolca že pisal. O njem sicer ni rekel ne črne ne bele, vendar ga je napovedal dovolj dražljivo, da se je julija v Zemonu obetal prvovrsten dogodek. Posebej še potem, ko je prijazna hostesa sicer neštevilnemu slušalstvu povedala, da bo profesor o pravi podobi funkcionalističnega stila spregovoril tokrat v tretje, potem ko je predavanje doživelo velik uspeh v Ljubljani in Zagrebu. Po dveh prestolnicah sedaj vipavski dvorec. Obetavno kot le kaj.

Predstave o pričakovanem so se, kakor se je predavanje odvijalo, trgale in razblinjale, da je na koncu ostalo le grenko razočaranje. Nevera najprej. Je res to tisto, kar je odmevalo po Ljubljani in Zagrebu? Predavanje je v grobni tišini, ki jo je pustilo za sabo, zahtevalo takojšnjo repliko, potrpežljiv in daljši pogovor: od teze do teze, od trditve do trditve, preveč je bilo vsega. A mudilo se je na piknik. Ko sem tam uvidel, kar na pikniku vedno človek uvidi, da je za vse najbolje, če gre beseda o kapljici in vsakdanjiku, sem sklenil vse skupaj zakopati in pač doživeti le še eno šolo več.

Lahkotni čas dopustov je mimo, poletje se je umaknilo, tisti zemonski večer pa se vrača in vrača. Na dan vleče usedline starih razočaranj, sili v razmišljanje, v primerjave, v povezave. Zato je treba vsemu navkljub o njem nekaj reči.

Tisto, kar je presunilo najbolj, je bilo spoznanje, da predavanje predvsem ni to, kar se kaže, da je, temveč v prvi vrsti obračun. Brezkompromisen in temeljit obračun z učiteljem, z velikim žrecem, z Velikim R. In preko njega obračun z njegovim učenjem, s tistim, kar njegov lik predavatelju predstavlja, s funkcionalizmom, z urbanizmom nasploh. To tako tipično slovensko zadrževanje, za vsako ceno izvleči sebe, vse svoje jade in težave obesiti na drugega, še najbolje na učitelja, najti krivca za vse lastne zadrege in nemoč… se kot hudobna kača vleče skozi javno delovanje arhitekturne inteligence. Le kaj se z nami dogaja? Ničkoliko je najti primerov, a k dvema se mi misel neprestano vrača. Po značaju in pomenu sta daleč vsaksebi, toda za detekcijo nekaterih potez predavanja zgovorna. Pred trinajstimi leti je Janko Omahen napisal Izpoved. V slovenskem kulturnem prostoru je povzročila pravi mali pretres. Pa ne morebiti zaradi svoje literarne vrednosti ali zaradi redkosti pojava, da zna arhitekt tudi knjigo napisati, temveč predvsem zaradi njene »obrekovalne« uporabnosti. Arhitekt Omahen je v večeru življenja razgrnil spomine na učna leta ter naporov in razočaranj polno delo ob velikem mojstru Plečniku. Pripoved se bere kot dragoceno dokumentarno gradivo o začetkih ljubljanske šole ter razvoju prve generacije domačih arhitektov. Obenem in predvsem pa je tožba nad krivičnostjo usode. Je obup starega moža, ki se zaveda, da mu je bilo dano živeti v bližini genija in je zaman čakal, da bo mojstrovega znanja deležen tudi sam. Za vse izgubljene upe obdolži učitelja, ki mu ni znal ali ni hotel odkriti skrivnosti obvladovanja umetnosti. Kot Salierijeva kletev Boga je pretresljiv njegov »J'accuse«. Počutil se je opeharjenega, celo zatrtega, a do konca ni spoznal, da učitelj ne daje recepta. Učitelj ti lahko le pomaga ‚poiskati učitelja v sebi. Če ga ne najdeš, če ga niti ne skušaš poiskati, stojiš le sam sebi napoti.

List 04, november 1989

PREDLOG RESOLUCIJE O PROBLEMATIKI KVALITETE IN KULTURE BIVALNEGA OKOLJA OZIROMA STANOVANJSKE GRADNJE

okvirni predlog potrebnih ukrepov

90% vsega grajenega okolja predstavlja stanovanjska gradnja in ta odraža tako kulturo bivanja nekega naroda, identiteto našega okolja ter zadeva aktualne ekosocialoške problematiko. Hkrati pa predstavlja tudi perečo socialno in gospodarsko problematiko, ki terja vsestransko strateško politično opredelitev.
Problematika kvalitete stanovanjske gradnje je pri nas posledica predvsem zgrešenih ideoloških predpostavk celotnega družbenega sistema, neprave socialne politike, neprave strukture in organizacije gradbeništva ter zlasti neustrezne vloge arhitektonsko načrtovalske stroke v tem procesu. Zato je ta problem možno rešiti le v okviru celotne družbene preobrazbe - upoštevajoč izkušnje razvitega sveta.

Spremembe je potrebno reševati sočasno na naslednjih področjih:

1. v okviru ustave
   Sprememba ustavnih določil o stanovanjski pravici, ki sedaj ne upošteva nobenih omejitev, kar praktično onemogoča investicije v gradnjo najemnih stanovanj, obenem pa povzroča vrsto socialnih krivic itd.

2. v okviru zemljiško komunalne politike
   Ureditev sistema, ki bo zagotavljal pravo vrednost zemljišča ter zajezil nesmotorno pozidavo v okviru mesta in pokrajine, tako v smislu legalnih kot ne legalnih gradenj. Nelogičnost sedanje situacije je, da je praktično edino dostopna in "najcenejša" gradnja v družinski hiši z relativno veliko parcelo, grajena v lastni režiji, kar predstavlja dvojno škodo: tako v pogledu zemljišča, kot izgube časa.

3. v okviru bančništva in socialne politike
   Omogočiti investiranje najemnih stanovanj z ustrezno ekonomsko najemnino. Določiti socialnim kategorijam z ugodnejšimi pogoji "solidarnostnih" stanovanj, jasne časovne omejitve glede na višino dohodkov itd.

4. v okviru gradbeništva
   Reorganizirati gradbeništvo, ki v današnji obliki glede na razviti svet bistveno predimenzionirano, pre togo in ima prevelik wpliv na oblikovanje stanovanjske gradnje oz. naselij. Gradbeništvu je popolnoma podrejena sfera načrtovanja in odločanja. V tem smislu je tipični ostanek realsocialistične državne organiziranosti, ki izhaja iz nezaupanja politike do stroke načrtovanja. Gradbeništvo predstavlja s svojo vizijo reševanja problematike, ki temelji predvsem na gradbeniškem aspektu racionalizacije in prežvrtitvah na napačni osnovi velikih gradbenih tehnologij - zavoro za kvalitetnejši razvoj bivalnega okolja. Razmera v razvitejšem svetu kažejo, da mora biti načrtovalska - arhitektonska stroka dosledno ločena od gradbeno profitnih interesov.

5. v okviru projektantske zakonodaje
   Na ministrski ravni dati večji pomen stroki - arhitekture z urbanizmom, ki naj zasleduje kulturne cilje pri oblikovanju širšega prostora. To so tudi bistvena izhodišča zakonodaje stroke v razvitem svetu (tako spada arhitektura npr. v Franciji v okvir kulturnega ministrstva). Po naši sedanji ureditvi se arhitektura obravnava v okviru ministrstva za industrijo in gradbeništvo in v tem okviru je tudi dejansko podrejena gradbeništvu, degradirana in nima ustreznih pogojev za kvalitetni razvoj.
   Zakonska ureditev autonomnosti stroke arhitekture, in ustanovitev "zbornice" arhitektov z ustreznimi kompetencami in nalogami ter ustreznejše vrednotenje ustvarjalnega dela (še zlasti glede na današno družbeno priznano ceno za načrtovanje stanovanj, ki nikakor ne omogoča načrtovanja stroki izven gradbenih organizacij), - je bistveni pogoj za kvaliteto bivalnega okolja.

6. v okviru urbanistične zakonodaje
   Spremeniti zakonodajo tako, da ne bo umetno ločevala sicer enoviti proces arhitektonsko urbanističnega načrtovanja. Današna zakonodaja izključuje vrednost avtorstva projektantskih rešitev stanovanjskih oblik - ob enem pa omogoča zlorabo monopola urbanističnih organizacij.

7. v konceptualnem okviru načrtovanja naselij
   Zajezitev gradnje velikih blokovnih naselij s programom premajhnih prehodnih stanovanj, ki predstavlja le prelaganje dejanske problematike stanovanjske gradnje na kasnejši čas. Skrajni čas je, da se prične obravnavati "racionalizacija" ali "poceniteV" stanovanj na temelju trajnejših bivalnih vrednot. V načrtovanju je potrebno upoštevati današnji trend približevanja delovnih mest - mesto domovanja, v okviru katerega je potrebno oblikovati različne možnosti za razvoj osebnega dela in oz. dejavnosti - kar je predpogoj za humanejšo vsebino bivanja ter za razvoj specifične identitete naselij. Pri oblikovanju naselij je potrebno izhajati iz specifičnih ambientalnih vrednost in možnosti posameznih okolij za posamezne dejavnosti glede na potencialne skupine prebivalcev.

8. v okviru raziskovalne dejavnosti
   Zakonska ureditev te dejavnosti tako, da bo spodbujala razvoj novih oblik bivanja in da bodo te rešitve tudi dobile možnost realizacije (kar sedaj ni rešeno).

9. v okviru izobraževalnega programa fakultete za arhitekturo
   Bistveno večje odpiranje fakultete za pretok znanja, za spoznavanje problematike in izkušenj prakse ter za večji razvoj raziskovalnega dela arhitektonsko urbanističnega oblikovanja bivalnega okolja. V tem smislu je potrebno kritično preveriti učni program ter obstoječo prakso kadrovanja in habilitiranja.

24.6.90

dr. Viktor Pust dipl.ing.arh.

dr.Viktor Pust,dipl.ing.arh.

2.7.1990

SDZ - Slovenska demokratična zveza

Predmet: predlog za sklic komisije za problematiko prostora in stanovanjske gradnje

Glede na aktualno problematiko urejanja prostora in stanovanjske gradnje, ki predstavlja poleg gospodarskih, kulturnih, ekoloških, itd. tudi socialne in politične aspekte - narekuje današnja situacija novih programskih usmeritev takojšnje oblikovanje izhodišč za izdelavo ustreznejše zakonodaje.
Zato predlagam sklic pred časom formirane komisije za prostor, ki jo je vodil dr.Gabrščik, ki pa se žal od takrat ni več sestala. Naloga komisije bi torej bila oblikovanje strokovnih izhodišč ali rešitev (v povezavi s širšo stroko) za predložitev v verifikacijo na IO SDZ (ali tudi Demosu) ter za posredovanje ustreznim vladnim telesom.

Problematika kvalitete okolja in stanovanjske gradnje je zelo kompleksen in povezan sklop, ki narekuje spremembo vrste zakonodaje, ki je izhajala iz zgrešenih ideoloških predpostavk (kratek oris problematike sem podal v obliki predloga resolucije na II.kongresu SDZ v okviru V.komisije, ki pa žal ni bil obravnavan). V tem okviru se zdi najaktualnejša priprava sprememb na naslednjih področjih:

1. spremembe na področju načrtovanja oz.projektantske dejavnosti

   Zagotovitev avtonomnosti načrtovalske arhitektonske (urbanistične) stroke, ki je sedaj popolnoma podrejena interesom gradbeništva in ki naj se prenese iz sedanjega okvira Komiteja za industrijo in gradbeništvo v okvir resorja za urejanje prostora in gradnje. To bi omogočalo enovito obravnavo problematike, ki je bila pri nas neustrezno ločena na gradbeništvo in urbanizem in je negativno vplivala na kvaliteto celotnega prostora.
   Potreba po zakonski ureditvi ožje in širše stroke v okviru "Zbornice" z ustreznimi dolžnostmi in kompetencami (na osnovi organizacijskih modelov v razvitem svetu).

2. spremembe na področju zakonodaje stanovanjske gradnje, financiranja, socialne politike, izvajanja, inšpekcijskih služb, itd., kar bistveno vpliva na ceno in kvaliteto stanovanjske gradnje.

3. vsebinska opredelitev idejno-programskih izhodišč pri načrtovanju stanovanjske gradnje oz.naselij, glede na potrebo po večji identiteti in kulturi bivanja ter glede na razvojne trende v načinu bivanja postindustrijskega obdobja

4. potreba po ustreznejših rešitvah financiranja raziskovalnega dela na področju stanovanjske gradnje, oz.kvalitetnejših modelov bivanja v okviru Fakultete in zagotovitev ustreznejših načinov prenosa rezultatov raziskav v prakso. V okviru izobraževanja potreba po večjem pretoku znanja na področju arh.-urb. načrtovanja stanovanjske gradnje in naselij.

Opredelitev stališč do navedene problematike na ravni SDZ oz.Demosa, je bistvenega pomena za kvalitetnejše spremembe v zakonodaji.

dr.Viktor Pust,dipl.ing.arh.

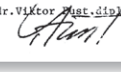

SDZ - Komisija za urbanizem in stanovanjsko problematiko

13.7.1990

IZVRŠILNEMU ODBORU SDZ

Predlog za spremembo zakonodaje o načrtovanju ter avtonomnosti stroke in predlog za delovanje Komisije v povezavi z Demosom in vladnimi resorji

Komisija je na sestanku 9.7. obravnavala kritične razmere na področju urejanja prostora in stanovanjske gradnje, katerih osnovni vzroki izhajajo iz dosedanjih napačnih ideoloških predpostavk, oz.rešitev. Ugotovila je, da razmere v stroki na posameznih področjih dozorevajo v konkretna zakonska izhodišča in, da je potrebno pri tem izhajati iz poglobljene analize modelov razvitega sveta.

Problematika kvalitete stanovanjske gradnje in bivalnega okolja je kompleksen in povezan sklop, ki narekuje bistvene spremembe na različnih področjih zakonodaje - od:
- projektantske dejavnosti in ustreznejše organizacije stroke
- stanovanjskega gospodarstva, financiranja in socialne politike
- raziskovalnega dela in uvajanja rezultatov v prakso
- izobraževanja in ustreznejših načinov pretoka znanja v okviru Univerze

Glede na aktualnost priprave vladnega programa sprememb zakonodaje in izdelanost strokovnih izhodišč - se zdi v tem trenutku najpomembnejša zagotovitev avtonomnosti načrtovalske stroke, ki je danes podrejena gradbeniškim interesom - na osnovi izkušenj in modelov strokovnih "zbornic" v razvitem svetu.
V tem smislu je potrebna sprememba celotne zakonodaje iz področja načrtovanja in graditve v okviru enotnega ministrstva za urejanje prostora - za razliko od dosedanje deljene obravnave v okviru resorja za gradbeništvo in resorja za urejanje prostora. Zato predlagamo, da IO SDZ podpre navedeni predlog - za katerega podrobnejši argumenti so navedeni v priloženem tekstu strokovne komisije Zveze arhitektov v kateri delujemo tudi nekateri naši člani.

Glede načina delovanja Komisije za urbanizem in stanovanjsko problematiko in njenega vpliva na spremembe zakonodaje, komisija želi imeti aktivno vlogo pobudnika, oz.preverjanja izdelave zakonskih sprememb in drugih akcij, ki vplivajo na kvaliteto in kulturo bivalnega prostora (v ta namen se bo komisija organizirala za obravnavo posameznih področij problematike).

Zato komisija predlaga Izvršilnemu odboru SDZ, da ji omogoči ustrezne povezave v okviru Demosa ter z vladnimi resorji - kar je potrebno za uveljavljanje predlaganih sprememb.

Za komisijo:
dr.Viktor Pust,dipl.ing.arh.

Priloga:
Predlog Zveze arhitektov za ustanovitev enotnega resorja, ki ureja načrtovanje in graditev v prostoru.

SLOVENSKA DEMOKRATIČNA ZVEZA
61000 Ljubljana, Komenskega 11
Tel.: (061) 312-548, 314-538

Številka žiro računa: 50101-678-65651

5.9.1990

VABILO
na ustanovitev skupne komisije DEMOSA za urbanizem in stanovanjsko problematiko

V okviru SDZ deluje strokovna komisija, ki obravnava kritične razmere na področju urejanja prostora in stanovanjske gradnje, katerih osnovni vzroki izhajajo iz napačnih ideoloških predpostavk oz.rešitev.
Ugotovila je, da je potrebno pripraviti izhodišča za spremembe zakonodaje na področjih:
- **stanovanjskega gospodarstva**
- **projektantske dejavnosti in organiziranosti stroke**
- **ustvariti ustreznejše pogoje za uvajanje kvalitetnejših in bolj smotrnih rešitev stanovanjske gradnje v okviru raziskovalne dejavnosti in izobraževanja (Fakultete)**

Komisija je v povezavi s širšo stroko, že oblikovala določene pobude oz. stališča za spremembo zakonodaje.

Da bi bilo delo komisije , (ki sicer presega okvir SDZ) lahko učinkovitejše, je IO SDZ na sestanku 4.9. podprl predlog, da se v delo komisije vključi tudi ostale stranke DEMOSA. Tako naj bi se komisija oblikovala v skupno komisijo DEMOSA za problematiko urbanizma in stanovanjske gradnje.

V ta namen vas vabimo na 5.sestanek Komisije, ki bo

dne 12.9.1990 ob 17.00 uri v prostorih na Kómenskega 11 (soba 66/II)

Dnevni red:
- okvirna predstavitev in obravnava dosedanjih predlogov za spremembo zakonodaje in možnosti za reševanje
  (izhodišča za spremembo zakona o stanovanjskem gospodarstvu in izhodišča za spremembo zakona o projektantski dejavnosti in ustanovitvi strokovne Zbornice)
- predlogi o nadaljnjem programu dela
- organiziranost Komisije po področjih, itd.

Za Komisijo:
dr.VIKTOR PUST,dipl.ing.arh.

Vabljeni:
1. zainteresirani člani strank DEMOSA
2. člani Komisije v okviru SDZ:
   - dr.Boris Gabršček, dia
   - Dušan Oražem, dik
   - Janez Lajovic, dia
   - Grega Košak, dia
   - mag.Andrej Prelovšek,dia
   - prof.dr.Peter Fister,dia

V vednost:
predsednik DEMOSA
dr.Jože Pučnik

KOMISIJA ZA URBANIZEM IN
STANOVANJSKO GRADNJO pri SDZ

27.11.1990

DEMOS
g.dr.JOŽE PUČNIK, predsednik

Zadeva: ustanovitev komisije za urbanizem in stanovanjsko gradnjo DEMOS-a

Z namenom, da bi sedanja komisija, ki deluje v okviru SDZ (delno tudi DEMOS-a) imela večjo možnost delovanja na nivoju ustreznih institucij, predlagamo predsedstvu DEMOS-a ustanovitev komisije (koordinacijske) v širšem sklopu DEMOS-a. V ta namen Vam v smislu našega razgovora s predstavniki komisije 22.11.90 (Lajovic,Oražem,Pust)- posredujem osnovne podatke o namenu delovanja komisije, seznamu aktualnih nalog in sestavi komisije.

Komisija izhaja iz stališča, da mora biti humanizacija bivalnega in delovnega okolja temeljno vodilo urbanizacije in socialne politike. Zaveda se, da je potrebno na tem področju izvesti korenite spremembe v smeri rešitev razvitejših dežel - kar pa do sedaj zaradi ideoloških predpostavk ni bilo možno. Kritične razmere se odražajo v:
- praktično popolnem zastoju stanovanjske gradnje, kritičnem pomanjkanju stanovanj, zlasti za mlade;
- nesmotrni pozidavi Slovenije in slabi kvaliteti naselij s pretežno neustreznimi tipi objektov;
- slabi kvaliteti in kulturi bivanja, ki je na splošno porazna v primerjavi z evropskimi deželami.

Problematika je kompleksna in narekuje strokovne ter politične opredelitve za reševanje vrste zakonskih rešitev na posameznih področjih od stanovanjskega gospodarstva do načrtovanja. V tem smislu so pred komisijo naslednje nujne naloge:

1. sprejem kvalitetne zakonodaje o stanovanjskem gospodarstvu, finansiranju, socialnih aspektih, vzdrževanju, zagotavljanju prenove, kar je predpogoj za kvalitetno preobrazbo stanovanjske gradnje in okolja;
2. zakonsko opredelitev osnovnih izhodišč za načrtovanje smotrnih in kvalitetnejših rešitev stanovanjske gradnje ter naselij - kar je osnova za izvajanje nacionalnega programa stanovanjske gradnje;
3. odprava sedanje zakonodaje v načrtovanju, ki ureja urbanistično načrtovanje (zazidave) ločeno od načrtovanja objektov v okviru dveh ločenih ministrstev (za urejanje okolja in za industrijo - gradbeništvo) ter združitev v enotni zakon o gradnji v prostoru v okviru ministrstva za urejanje prostora;
4. zagotovitev avtonomnosti načrtovalske - arhitektonske stroke glede na dosedanjo podrejenost gradbeniškim interesom in zakonska ustanovitev profesionalne zbornice, ki zagotavlja ustreznejše pogoje za strokovno delo;
5. sistemska zagotovitev raziskovalnega dela in razvojnih nalog za področja kvalitetnejših rešitev stanovanjske gradnje ter zagotovitev uvajanja rezultatov v prakso (nosilec ministrstvo za urejanje prostora);
6. v okviru Univerze zagotovitev ustreznejših načinov izobraževanja in večjega pretoka znanja za to področje.

Komisija deluje v sestavi:
- Janez Lajovic, arhitekt
- Dušan Oražem, dipl.ing.(področje stanovanjskega gospodarstva)
- dr.Boris Gaberščik, arhitekt
- prof.dr.Peter Fister, arhitekt
- mag.Andrej Prelovšek, arhitekt
- prof.Grega Košak, arhitekt
- dr.Viktor Pust, arhitekt

Komisija deluje v povezavi s strokovnim združenjem (Lajovic in Pust sva tudi člana ožje skupine Zveze arhitektov za pripravo nove zakonodaje o načrtovanju in ustanovitev Zbornice). Komisija je doslej imela več sestankov z g.Jazbinškom, sekretarjem za urejanje prostora. Le-ta je podprl predlog za spremembo strokovne zakonodaje in ustanovitev Zbornice, je pa nakazal, da bo za nekatere medresorske rešitve potrebno soglasje na širši ravni vlade oz.DEMOS-a.
Iz navedenih razlogov predlagamo DEMOS-u, da ustanovi komisijo z namenom koordinacije, ki bi skrbela za usklajevanje stališč ter za ustrezno regularno obliko kontaktov tako z skupščinskimi komisijami kot z ustreznimi sekretariati.

Lep pozdrav!

Vodja komisije:
dr.VIKTOR PUST,dipl.ing.arh.

ZVEZA DRUŠTEV ARHITEKTOV SLOVENIJE

DRUŠTVO ARHITEKTOV LJUBLJANA

Karlovška 3, 61000 Ljubljana, tel.: 061 221-612, fax.: 221-612

Iniciativni odbor za organizacijo zbornice projektantov
sekcija za arhitekturo, urbanizem in krajinsko arhitekturo

ZAPISNIK
prve seje odbora z dne 7.10.1997
Ustanovitveni dokument

vabljeni in prisotni:
prof.dr. **Vladimir Brezar**, dekan FA; **Matjaž Bertoncelj**, dia, predsednik ZDAS; **Tomaž Kancler**, dia, predsednik DAM; **Boris Zuliani**, dia, predsednik DAO; **Aleš Šuligoj**, dia, predsednik DAP; **Uroš Birsa**, dia; dr. **Viktor Pust**, dia; **Janez Lajovic**,dia; **Janez Kobe**, dia; **Sanja Traunšek**, dia; **Andrej Hrausky**, dia; **Andrej Mlakar**, dia; doc. **Miloš Florijančič**, predsednik DAL (kot sklicatelj).

Namen sesrtanka je bil, da se na pobudo DAL konstituira strokovno telo, ki naj bo s strani ZDAS pooblaščen sogovornik pri dogovorih o z MOP v zvezi s pripravo in organizacijo projektantske zbornice Slovenije.

Prva seja odbora, ki vključuje vse predstavnike društev na slovenskem, je bila najprej konstitutivna kot seja koordinacije ZDAS, ki je potrdila prvi mandat vsem vabljenim predstavnikom, od zdaj članom odbora.

Odbor je sklenil razširiti članstvo s predstavniki Društva urbanistov Slovenije in Društva krajinskih arhitektov, ki bi naj postali redni člani že na prihodnjem sestaku odbora. To utemeljuje s potrebo po enotni sekcijski opredelitvi znotraj bodoče zbornice.

Za predsednika odbora je bil soglasno imenovan dr. **Viktor Pust**, ki sodeluje pri pripravi zborničnega gradiva že od vsega začetka in je bil najbolj angažiran pri spremljanju priprave teksta za Zakon o graditvi objektov, kjer je nepretrgoma pojasnjeval naša stališča in jih v čim večji meri poizkušal uveljavljati že v tekstu zakona.

Cilji, ki si jih je zastavil odbor so strnjeni v naslednje točke delovanja:
V zborničnu ureditvi bi bilo potrebno zagotoviti enakopravnost in avtonomnost arhitekturne stroke v odnosu do drugih subjektov, ki jo bodo sestavljali.
Zagotoviti je potrebno minimalne pogoje za delovanje arhitektov in konkurenco na osnovi kvalitete dela, kar bi omogočil enoten tarifni pravilnik in sistemizacija natečajne prakse za dela, ki se financirajo iz proračuna oziroma so pomembna za širši družbeni kontekst.
Zagotoviti je potrebno prekvalifikacijo in nadzor nad strokovnim izpitom.

Dr. Viktor Pust bo kot predsenik odbira pripravil podrobnejši pregled zahtev arhitektov za vključevanje v statutarni del celotne zbornice in posebej sekcije arhitektov.

za ZDAS: Matjaž Bertoncelj

ZVEZA DRUŠTEV ARHITEKTOV SLOVENIJE LJUBLJANA

predsednik odbora: dr. Viktor Pust

priloga: podpisi ustanovitvenih članov, ki se nanašajo na prvi zapisnik odbora

prof.dr. Vladimir Brezar
Matjaž Bertoncelj, dia
Tomaž Kancler, dia
Boris Zuliani, dia
Aleš Šuligoj, dia
Uroš Birsa, dia
dr. Viktor Pust, dia
Janez Lajovic,dia
Janež Kobe, dia
Sanja Traunšek, dia
Andrej Hrausky, dia
Andrej Mlakar, dia
doc. Miloš Florijančič

I Z S

1. zbor sekcije arhitektov, urbanistov in krajinskih arhitektov

Bled, Festivalna dvorana, 5. 3. 1997

DNEVNI RED

11.00 Pozdravni govor s poročilom o delu IZS
***dr. Viktor Pust**, dia, za vodstvo IZS in sekcije arhitektov, urbanistov in krajinskih arhitektov.*

Izvolitev delovnega predsedstva (predlog M. Bertoncelj, dia, J. Lajovic, dia, dr. V. Pust, dia), zapisnikarja, overovateljev in volilne komisije.

11.40 Uvodne besede predsednika ZDAS-a
***Matjaž Bertoncelj**, dia*

11.50 Uvodne besede pobudnika in prvega vodje skupine za ustanovitev zbornice
***mag. Dušan Blaganje**, dia, državni sekretar Ministrstva za okolje in prostor*

12.00 Kratka predstavitev statuta
***Uroš Birsa**, dia*

12.30 Predstavitev kandidiranja in predlagane liste za vodstvene organe sekcije ter IZS
***Božo Podlogar**, dia, predsednik kandidacijske komisije*

12.40 Volitve

Premor

13.00 Problematika stroke in programski cilji zbornice
***dr. Viktor Pust**, dia:* Razvojni problemi v luči družbenih sprememb in cilji
***doc. Miloš Florijančič**, dia, predsednik DAL, ustanovitelj iniciativnega odbora za zbornico:* Odnosi med društvom in zbornico
***Janez Kobe**, dia:* Poudarki na programskih ciljih
***Janez Lajovic**, dia:* Kodeks profesije
***mag. Tomaž Kancler**, dia:* Mednarodna dejavnost v okviru UIA
***mag. Jelko Valenčak**, dia:* Urbanistična problematika
***mag. Andrej Prelovšek**, dia:* Urbanistična problematika
***mag. Marko Prem**, dika:* Problematika krajinskih arhitektov

14.00 Objava rezultatov volitev

14.10 Razprava o problematiki stroke in ciljih zbornice

15.30 Zaključek

Družabno srečanje

I Z S

1. zbor sekcije arhitektov, urbanistov in krajinskih arhitektov

KANDIDACIJSKA LISTA ZA IZS -
SEKCIJE ARHITEKTOV, URBANISTOV IN KRAJINSKIH ARHITEKTOV

ARHITEKTI, 11 članov

DAL: 4 člani
***Uroš Birsa**, dia*
***Janez Kobe**, dia*
***Janez Lajovic**, dia*
***dr. Viktor Pust**, dia*
namestnika:
***Andrej Mlakar**, dia*
***Matej Vozlič**, dia*

DAM: 3 člani
***Matjaž Bertoncelj**, dia*
***mag. Tomaž Kancler**, dia*
***Bogdan Reichenberg**, dia*
namestnik:
***Vojko Pavčič**, dia*

DPA: 1 član
***Boris Školaris**, dia*
namestnik:
***Kosta Jurkas**, dia*

DAO: 1 član
***Boris Zuliani**, dia*
namestnik:
***Marjan Vrabec**, dia*

DANM: 1 član
***Boris Lorkovič**, dia*
namestnik:
***Borut Simič**, dia*

Samostojni kandidat:
***dr. Matjaž Durjava**, dia*
(kot soustanovitelj Mariborske zbornice, ki se integrira v IZS)

URBANISTI, 3 člani

ZDUS: 3 člani
***mag. Peter Bassin**, dia*
***mag. Andrej Prelovšek**, dia*
***mag. Jelko Valenčak**, dia*
namestnika:
***Ivo Bošnjaković**, dia*
***dr. Kaliopa Dimitrovska Andrews**, dia*

KRAJINSKI ARHITEKTI, 3 člani

***mag. Alenka Kocuvan Polutnik**, dika*
namestnik:
***mag. Marko Prem**, dika*

Predsednik sekcije:
***dr. Viktor Pust**, dia*

Namestnik predsednika sekcije:
***mag Andrej Prelovšek**, dia*

Kandidat za predsednika IZS:
***Janez Lajovic**, dia*

Kandidat za podpredsednika IZS:
***Matjaž Bertoncelj**, dia*

VOLI SE CELOTNA LISTA ZA PROTI (obkrožite)

dr. VIKTOR PUST, dia

RAZVOJNI PROBLEMI STROKE V LUČI DRUŽBENIH SPREMEMB IN PROGRAMSKI CILJI ZBORNICE

Vsi vemo, da kvaliteta arhitekture ne zavisi samo od zakonskih možnosti, ki jih ima stroka ali od družbenih razmer. Tudi v pogojih neustrezne zakonodaje poznamo primere zelo kvalitetne arhitekture - predvsem reprezentančnega značaja.

Seveda pa večina grajenega okolja, zlasti stanovanjske gradnje - še kako zavisi prav od zakonskih možnosti, ki jih ima stroka, od položaja ali statusa ter od finančnih možnosti dejavnosti - skratka od širšega kompleksa družbenih razmer.Primerjava pozidanosti Slovenije s "spontano" individualno gradnjo - s pozidavo ali kvaliteto krajine v razvitejših deželah - nazorno odraža vso širino problematike in neustreznost zakonodaje na tem področju.

Vemo, da je bila projektatska dejavnost v dolgih desetletjih možna predvsem v okviru večjih organizacij, s kolektivno odgovornostjo. Vemo, da je bila ta dejavnost zakonsko podrejena gradbeniškim interesom in, da je bilo urbanistično načrtovanje, ki je v fazi urbanistično arhitekturnega reševanja ustvarjalno nedeljiv proces - zakonsko ločeno od arhitekture.

Projektantska dejavnost je bila obravnavana izključno kot gospodarska dejavnost s pridobivanjem dohodka na osnovi ustreznega cenika (razen v organizirani stanovanjski gradnji, ki se je skoraj izključno reševala v okviru gradbenih podjetij). Združevanje interesov projektantske dejavnosti je bilo predvideno le na nivoju Gospodarske zbornice, ki je združevala gospodarske organizacije in ne konkretne strokovnjake, projektante.
Ideološka naravnanost tedanje zakonodaje ni priznavala individualne strokovnjake kot neposredne nosilce kvalitete ali odgovornosti. Konkretni interes za stroko je bil prepuščen zgolj ljubiteljski dejavnosti v okviru društev.

Spremembe družbenih razmer (okrog l. 90), drastični upad investicij in razpadanje velikih organizacij so privedle do odpravljanja ideoloških zavor na področju projektiranja.
Hkrati pa je prišlo v gospodarstvu tudi do divjega liberalizma in do poenostavljene obravnave projektatske dejavnosti - zgolj kot tržnega blaga - s tem pa tudi do drastičnega znižanja že tako omejenih projektatskih cen.

Postalo je očitno, da je potrebno uvesti zakonodajo po vzoru razvitejših dežel, da se arhitektura in urbanizem opredeli kot dejavnost posebnega pomena za okolje, da je osnovni nosilec te dejavnosti neposredni projektant (in ne organizacija), da mora delovati ta dejavnost v korist javnega interesa avtonomno, da projektiranje ne more biti predmet trženja na osnovi konkurence cen, temveč le kvalitete in končno, da je za zaščito interesov stroke potrebno ustanoviti projektantsko zbornico arhitektov oz. urbanistov in krajinskih arhitektov.

2

Toda razmere v obdobju tranzicije so take, da je bilo potrebnih 7 let, da smo le s težavo prišli do korekcije zakona, do zagotovitve minimalnih projektantskih cen ter do ustanovitve inženirske zbornice.

Zavedamo se, da sedanja zakonska rešitev Inženirske zbornice, ki obravnava arhitekturo le v ozkem okviru inženirskih dejavnosti in ne v širšem pomenu njenega poslanstva - ne zadovoljuje v celoti našo stroko. Zato predstavlja sedanja rešitev le I. fazo reševanja te dejavnosti.
Vendar pa je potrebno izrabiti priložnost - za ureditev elementarnih problemov tako znotraj stroke kot navzven - do klientov, institucij in do javnosti. Elementarni problemi stroke pa so vsekakor:
- uveljavitev ustreznega cenika
- ureditev celotnega sistema zavarovanja projektantske dejavnosti
- uveljavitev kodeksa profesije
- večje upoštevanje avtorstva na vseh nivojih (še zlasti ker se opaža svojevrstno tolmačenje tudi na ravni upravnih služb
- uveljavljanje stališč zbornice, kot kompetentnega predstavnika stroke tako na nivoju Ministrstva kot na lokalnih nivojih upravnih služb
- uveljavitev ustreznejših - za stroko sprejemljivih oblik natečajev oz. razpisov
- uveljavitev strokovnih izpitov po meri arhitektov

Če so to najbolj nujni elementarni problemi stroke, ki jih je možno rešiti v okviru Inženirske zbornice pa je potrebno vedeti, da specifično poslanstvo naše stroke, ki bistveno presega inženirski okvir - zahteva lastni zakon o dejavnosti - arhitekture in svojo zbornico - po vzoru razvitejših dežel.

Potrebujemo zakon, ki opredeljuje arhitekturo in del urbanizma kot dejavnost javnega interesa za okolje - z okvirno naslednjo formulacijo:
Arhitektura ima poleg inženirske tudi in predvsem kreativno oz. kulturno komponento. Postavljanje objektov v prostor, njihovo razmeščanje in oblikovanje, spoštovanje okolja, kulturne in naravne dediščine je v javnem interesu. Zato država nalaga tej profesiji določene zahteve in pravila poslovanja v okviru svoje zbornice.

Že sedaj je opazno, da sporazumevanje v okviru skupne inženirske zbornice, zaradi prevladujočih inženirskih strok -za našo stroko ne bo enostavno, kljub pravilu o konsenzu. Pričakujemo, da se bo število inženirskih strok in sekcij še razširilo v zbornici. Zato je potrebno usmeriti naša prizadevanja v argumentacijo in pripravo zakona o dejavnosti - ter skozi ta aspekt preverjati zakone, ki so že v pripravi.

Če upoštevamo vse naštete naloge in maloštevilno vodstvo sekcije bo nujno pritegniti širši krog kolegov k delu v okviru delovnih skupin.
Ob tem bo zbornica morala združevati interese celotne stroke.
Potrebno bo ustanoviti tudi glasilo za obveščanje vseh članov.
In končno je potrebno vedeti, da potrebujemo tudi ustrezni prostor za sedež sekcije z vsem kar je potrebno za normalno delovanje.

2. 3. 1997

MNENJA

Pri nas napačno in enostransko obravnavana arhitektura

Želja po osamosvojitvi

Vloga arhitektov na tujem z značilnim evropskim modelom

Arhitektura ima poleg tehnične predvsem pomembno kulturno komponento, v čemer se bistveno razlikuje od drugih inženirskih strok.

Naloga arhitektov je ohranjanje in nadgrajevanje arhitekturno krajinske identitete prostora, v katerem živimo. Vrsta mednarodnih konvencij in deklaracij zavezuje k tem ciljem tudi našo državo. Brez kulturne komponente ni mogoče opredeliti niti kakovosti arhitekturnega dela niti javnega interesa na področju te dejavnosti.

Dolgoletna podrejenost arhitekturne stroke gradbeniško izvajalskim interesom in neusklajenost slovenske zakonodaje z razvitim svetom je vzrok, da je arhitektura v naši zakonodaji še vedno napačno, enostransko obravnavana – zgolj kot tehnično-inženirska dejavnost, kar se odraža tudi v sedanji organizaciji Inženirske zbornice v ustanavljanju. Splošno slaba kvaliteta pozidave slovenske krajine in grajenega okolja potrjuje napačno tolmačenje, da je arhitekturna dejavnost zgolj ena od gospodarskih dejavnosti, za katere veljajo običajne tržne zakonitosti, ne da bi pri tej dejavnosti opredelili njen specifični pomen in ji zagotovili ustrezne pogoje delovanja.

arh. Viktor Pust

Slovenija potrebuje zakon o arhitekturi oziroma o dejavnosti načrtovanja v prostoru, ki bo opredelil javni interes za to dejavnost in ji določil pogoje delovanja. V tem okviru je nujna ustanovitev samostojne zbornice arhitektov oziroma načrtovalcev v prostoru. Pri tem je potrebno upoštevati evropske norme.

Dodajam primer značilnega evropskega modela zbornice arhitektov. Uvodni člen francoskega zakona o arhitekturi navaja: »Arhitektura je izraz kulture. Kreativnost v arhitekturi, kvaliteta gradnje, harmonična vključitev v okolje, spoštovanje naravne in urbane krajine ter dediščine so v javnem intersu. Državna uprava, zadolžena za izdajo dovoljenj za gradnjo in parcelacijo, s predpisi zagotavlja spoštovanje tega interesa.« Pri tem je arhitektura opredeljena v širšem smislu, ki zajema tudi znaten urbanistični del načrtovanja (razen planiranja), in sicer kot postavljanje in razvrščanje objektov v prostoru, oblikovanje objektov in zunanjega prostora itd., za razliko od naše zakonodaje, ki z ločitvijo arhitekture in urbanizma često povzroča umetno delitev sicer enovitega ustvarjalnega procesa oblikovanja. Država po navedenem zakonu predpisuje arhitektom osnovne pogoje delovanja, ki zagotavljajo neodvisnost arhitektov pri opravljanju poklica.

Zbornica je organizirana na ravni države kot zveza oz. svet regijskih zbornic arehitektov. Arhitekti se vpisujejo kot člani v regijske zbornice. Te so organizirane z namenom, da pokrivajo območno problematiko kvalitete in urejanja prostora. Arhitekti v tem okviru sodelujejo z lokalnimi upravami kot kompetentni predstojniki stroke, ko gre za prostorske probleme, strokovne pobude, razpise natečajev… V tem smislu je predstavnik regijske uprave formalno tudi član upravnega odbora zbornice.

In kaj je naloga naše sedanje IZS – zbornične sekcije arhitektov, urbanistov in krajinskih arhitektov v ustanavljanju? Zagotoviti primerljive pogoje za delovanje arhitektov s pogoji v razvitem svetu. To pomeni čimprejšnjo pripravo zakona o arhitekturi in samostojni zbornici arhitektov (oziroma načrtovalcev v prostoru). Vzporedno s tem pa reševanje vseh tistih perečih problemov te dejavnosti, natečajev itd., ki jih do sedaj ni bilo možno reševati zaradi zakonsko omejenega statusa strokovnih društev.

Pri tem je treba upoštevati, da izhaja zbornica iz pobude in delovanja Društva arhitektov, da pomeni nadgradnjo v delovanju strokovne javnosti in da gre za skupne interese celotne stroke. Je pa razumljivo, da bo z vstopom širšega članstva v zbornico prišlo do potrebe po novi in specifični vlogi društev arhitektov.

arh. VIKTOR PUST,
predsednik IZS sekcije arhitektov, urbanistov in krajinskih arhitektov

Dnevnik, 3. 11. 1997

INŽENIRSKA ZBORNICA SLOVENIJE
IZS
INŽENIRSKA ZBORNICA SLOVENIJE
MATIČNA SEKCIJA ARHITEKTOV URBANISTOV KRAJINSKIH ARHITEKTOV
Ljubljana, Dunajska 104
tel.: 165 74 00
fax: 165 74 05
E-mail: izs.msa@siol.net

Ljubljana, 21.5.2001
Št.: 89/01-MSA/VP-PB

MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR
mag. Janez Kopač, minister

in

STANOVANJSKI SKLAD RS
g. Edvard Oven, direktor

Predmet:
Pobuda za ustanovitev Programa natečajev za pridobivanje kvalitetnejših projektov stanovanjske gradnje - kot sestavni del Nacionalnega stanovanjskega programa

Spoštovani,

IZS - Sekcija arhitektov, urbanistov in krajinskih arhitektov ugotavlja na področju poselitve in stanovanjske gradnje v Sloveniji vrsto problemov, na katere želimo opozoriti in predlagati rešitve.
Na osnovi različnih raziskav ugotavljamo:

1.
splošno slabo kvaliteto stanovanjske gradnje in naselij glede na tipologijo objektov in zazidave ter identiteto slovenskega prostora.
2.
odsotnost ustreznih uporabnih in kvalitetnih tipov stanovanjske gradnje oz. naselij, ki bi zadovoljevali spreminjajoče se potrebe prebivalstva glede na večjo diferenciacijo družbe, specifične potrebe in vrednote posameznih skupin prebivalstva.
3.
večletni zastoj na področju razvoja ustreznejših modelov stanovanjske gradnje oz. modelov bivalnega okolja, ki sledi spremembam v razvoju kvalitete bivanja.
4.
problem obstoječe prakse pridobivanja projektov v okviru Nacionalnega stanovanjskega programa, ki ne omogoča potrebne kvalitete projektov ter nujnega natečajnega izbora. Uveljavlja se napačno prepričanje, da aktualno "socialno" stanovanjsko gradnjo ni mogoče oblikovati in graditi kvalitetno.
5.
problem ustreznejšega izvajanja Nacionalnega programa, ki bi omogočil v skladu z deklariranimi cilji o kvaliteti bivanja - dejansko kvalitetnejši premik na tem področju.

Ugotavljamo, da je izvajanje Nacionalnega stanovanjskega programa danes omejeno predvsem na financiranje objektov, zapostavljena pa je kvaliteta načrtovanja in kvaliteta bivanja.

Prepričani smo, da je Nacionalni stanovanjski program pomembna priložnost za kvalitetnejši premik v razvoju stanovanjske gradnje in poselitve Slovenije.
To lahko utemeljujemo iz tuje pa tudi domače prakse.

Najbolj znan je francoski primer izvajanja Nacionalnega stanovanjskega programa iz sedemdesetih let, ko je država organizirala poseben večletni program razvojnih natečajev za pridobivanje vzorčnih modelov stanovanjske gradnje in naselij. V ta namen je država sistemsko usmerjala določen procent finančnih sredstev iz stanovanjskega sklada za izvajanje teh natečajev in vzorčnih projektov. Istočasno s tem osnovnim natečajnim programom sta bila zastavljena tudi dva vzporedna programa natečajev, ki sta bila namenjena tako projektantom kot izvajalcem, in sicer za:
- pridobivanje projektov energetsko varčne gradnje in
- pridobivanje ustreznejših gradbeno tehnoloških rešitev.
Vzporedno s tem programom, ki je vključeval različna resorna ministrstva, je Vlada v znatni meri prilagodila tudi zakonodajo na področju izvajanja arhitekturne dejavnosti.

Znano je, da se je navedeni program razvojnih natečajev stanovanjske gradnje, ki se je imenoval "program novejše arhitekture" (Programme Architecture Nouvelle oz. PAN), izvajal do leta cca 1988 in da je pomenil temelj novejše francoske arhitekture. Na tej osnovi je bil navedeni program po letu 1988 prevzet na evropsko raven, kjer se je preoblikoval v EUROPAN.

V Sloveniji je znan primer usklajene akcije večletnega programa razvoja stanovanjske gradnje, ki jo je organizira ZSSS - Zveza stanovanjskih skupnosti Slovenije od leta 1980 - 1985 na predlog Zveze arhitektov Slovenije. Cilj tedanjega programa je bil zajezitev nesmotrne pozidave individualne gradnje in pridobitev ustreznejših projektov za različne vrste naselij.
V ta namen je Programski odbor izdelal projektna izhodišča in povabil vse slovenske občine, da ponudijo zemljišča namenjena stanovanjski pozidavi. Natečajni program, ki se je izvajal več let je bil tematsko usmerjen sprva na zgostitev individualne gradnje, kasneje pa tudi na pridobitev projektov za večdružinsko gradnjo nižjih gabaritov. Rezultat natečaja je bila izvedba dveh vzorčnih naselij strnjene družinske gradnje (Dvor v Grosupljem in Črnuška gmajna v Ljubljani)
Nagrajene rešitve kasnejših razpisov so bile predvidene za izgradnjo večje mestne soseske Livada v južnem delu Ljubljane, žal pa zaradi razmer, ki so se pojavljale koncem 80-ih let ni prišlo do realizacije.

Sprememba družbenih razmer leta 1990, spremembe na področju tržišča in večletni zastoj na področju stanovanjske gradnje pa so problem razvoja danes ponovno aktualizirali.

Predlagamo, da Stanovanjski Sklad RS v povezavi z MOP-om ter s sodelovanjem strokovne Zbornice oz. IZS MSA pristopi k izdelavi programa večletnih natečajev za pridobivanje smotrnejših rešitev stanovanjske gradnje oz. naselij.
Natečajne rešitve bi se nanašale na konkretna aktualna zemljišča v občinah in na konkretno problematiko potreb, določenih kategorij prebivalstva.
Temeljni cilj programa bi moralo biti upoštevanje meril za presojo kvalitete projektov na daljše časovno obdobje.

Namen natečajnega programa je, da se izbrane rešitve realizira in primerno promovira. V določenem delu natečajnega programa bi bilo smotrno vključevati tudi izvajalska podjetja.

Predlagamo tudi, da Stanovanjski sklad RS v sistemu financiranja vgradi določene ugodnosti za investitorje, ki bi na ta način gradili kvalitetnejše stanovanja in naselja.

Za realizacijo pobude bi bilo potrebno ustanoviti strokovno kompetentni **Programski svet,** ki bi opredelil problematiko, program natečajev, programska izhodišča in tudi potrebne spremljajoče mere, ki naj zagotavljajo kvalitetno načrtovanje in realizacijo.

Mislimo, da je naš predlog aktualen in da bi Nacionalni Stanovanjski program šele na tej osnovi lahko v celoti uveljavil svoj namen.
Zato predlagamo, da se dogovorimo za razgovor o konkretnih možnostih.

Lep pozdrav!

Predsednik IZS Matične sekcije arhitektov, urbanistov in krajinskih arhitektov:
dr. Viktor Pust, univ.dipl.inž.arh.

V vednost:
MOP, državni sekretar, mag. Tomaž Kancler, univ.dipl.inž.arh.

Priloge, viri:

1.
Stanovanjska gradnja v Sloveniji - priložnost za premik v kakovosti; V. Pust.
URBANI IZZIV, letnik 11, št. 2, leto 2000
(povzetek raziskovalne naloge CRP - MOP in MZT: Izhodišča za raznolikost stanovanjske gradnje in smernice za načrtovanje glede na razvojne spremembe v kvaliteti bivalnega okolja: Fakulteta za arhitekturo in UI RS, 1997 - 2000; Viktor Pust in Richard Sendi)
2.
Problemi razvoja stanovanjske gradnje v Sloveniji in Nacionalni stanovanjski program - kot priložnost za kvalitetnejši premik. V. Pust; Abstract za World Congress on Housing, 2001

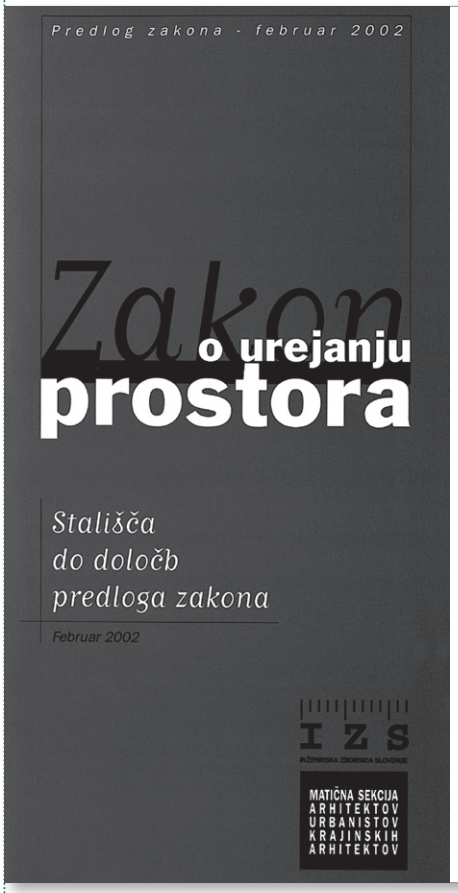

Uvod

Zakon o urejanju prostora - ZUreP (predlog zakona - februar 2002) je kakovostno strukturiran, v njem je predviden obširen nabor prostorskih instrumentov in drugih določb. Nekateri postopki so sicer zaradi procesnih poenostavitev vse bolj vsegani in izpostavljeni pritiskom, vendar pa lahko pričakujemo, da se bodo določbe z leti dopolnjevale, tako kot v vsaki primerljivi razviti državi.

V nadaljevanju podajamo nekaj podrobnejših stališč, ki osvetljujejo položaj stroke v Evropi in prikazujejo potrebne nujne popravke zakona :

1. KAKOVOST PROSTORA IN SPECIFIČNOST STROK
2. ZDRUŽEVANJE STROK IN EU NORME
3. NUJNE DOPOLNITVE ZAKONA
- ***a. odpraviti kolizijo interesov v načrtovanju prostora z drugimi dejavnostimi***
- ***b. uveljaviti minimalne tarifne pogoje***
- ***c. uveljaviti ustreznejša pravila za pridobivanje rešitev z javnimi razpisi oz. natečaji***
- ***d. urediti samostojni pravni status poklica***
- ***e. urediti pooblastila za občinsko planiranje***
- ***f. zagotoviti večjo vlogo stroke v občinskih postopkih***

1 Kakovost prostora in specifičnost strok ter EU norme

Načrtovanje urbanističnih rešitev, arhitekturno projektiranje grajenega prostora in objektov, urejanje krajine, kreativno varovanje naravne in kulturne dediščine - je kreacija in izraz kulture. Hkrati posegi v prostor pomenijo dejanja, ki niso povezana le z investitorji, saj prostorske ureditve in gradnje uživamo ali trpimo prav vsi ljudje, ki smo v kontaktu s tem prostorom.

Dejavnosti načrtovanja v prostoru opravljajo večinoma stroke arhitektov in krajinskih arhitektov, za katere je značilno, da presegajo čisto inženirski značaj. Inženirsko znanje je le predpogoj za kakovostno načrtovanje. Prostorsko planiranje pa obsega, poleg navedenih strok, tudi nekatere druge stroke, kot na primer geodezijo, pa tudi ne-inženirske stroke, kot sta geografija, sociologija itd.

Te dejavnosti so v vseh državah EU v izrazitem javnem interesu in zato večina držav določa standarde in združevanje stroke. Tako se varuje kakovost prostora, ki smo ga prisiljeni uporabljati vsi, tudi tisti, ki niso investitorji, hkrati pa so s sistemi reguliranih poklicev zaščiteni tudi naročniki.

V Evropski uniji že od leta 1985 velja Direktiva 85/384 o standardu poklica arhitekt (imenovana tudi "Architects Directive"), ki določa skupne standarde izobrazbe, zato da bi ta stroka lahko delovala po vsem trgu Evropske unije.
Podobne direktive so bile sprejete tudi za nekatere druge poklice, ki imajo posebne regulacije, kot so zdravniki, odvetniki ipd.

Direktiva določa minimalno trajanje študija, ki mora zagotoviti naslednje znanje:
- *poznavanje estetskih, tehničnih zahtev, zgodovine in teorije arhitekture, družbenih ved in upodabljajočih umetnosti,*
- *poznavanje prostorskega načrtovanja,*
- *razumevanje odnosa med ljudmi in grajenim okoljem,*
- *razumevanje poklica arhitekta v družbi,*
- *poznavanje raziskovalnih metod za prostorske in arhitekturne načrte,*
- *poznavanje fizikalnih problemov, organizacije, predpisov in postopkov.*

Ker je ta dejavnost, zlasti urbanistična, najbolj izpostavljena številnim gospodarsko-komercialnim in drugim interesom, zaradi česar so posledice lahko neracionalno trošenje prostora in anarhična podoba naselij na škodo javnega interesa - **večina držav EU regulira to dejavnost tako, da ji predpisuje določene pogoje na tržišču in pravila organiziranosti z namenom, da se zagotovlja strokovna neodvisnost, odgovornost pri načrtovanju ter nadzor v okviru strokovnih zbornic** (ali združenj).
Na tej podlagi države EU predpisujejo:
- **Samostojni status arhitektov** (v okviru svobodnega poklica) s polno odgovornostjo kot minimalni pravni status; samostojni status je pogoj za preprečevanje kolizije interesov pri opravljanju dejavnosti.
- **Minimalne tarifne pogoje**, ki so predpogoj za kakovostno načrtovanje.
- **Posebna pravila pri pridobivanju urbanistično - arhitekturnih oz. krajinskih rešitev** na podlagi javnih naročil, ki omogočajo kakovostno delo, strokovnost in transparentnost ocenjevanja.
- **Organiziranost dejavnosti v okviru samostojne strokovne zbornice**, ki vodi imenik projektantov in izvaja nadzor nad opravljanjem dejavnosti.

Določbe ZUreP v povezavi z ZGO:

Določbe ZUreP opredeljujejo stroko in zahteve do nje v 6. delu ZUreP (od 169. člena dalje). Določena so pooblastila in združevanje v Zbornici za arhitekturo in prostor Slovenije. Tematika je okvirno povezana z določbami o projektantih in Inženirski zbornici v ZGO. Vendar pa je potrebno marsikaj še dopolniti in obdelati zaradi izogibanja konfliktom, kar je opisano v nadaljevanju.

2 Združevanje stroke in pogoji za vključevanje v EU

Dejavnost, ki se nanaša na poklic arhitekta iz direktive 85/384/EU, je v državah Evropske unije organizirana v okviru samostojne strokovne oziroma zbornične organiziranosti.

Institucija, ki v okviru Evropske unije združuje nacionalne organizacije arhitektov oz. načrtovalcev v prostoru, je Architects' Council of Europe (ACE) v Brusilju.

ACE med članicami v EU usklajuje pravila glede pretoka storitev, kakovostnega dela, izvajanje natečajev in razpisov za javna naročila, skrbi za izobraževanje in promocijo stroke ter s tem za kakovostno oblikovanje evropskega prostora (informacije na *www.ace-cae.org*).

Trenutno članstvo v ACE zajema zbornice ali združenja iz teh držav:

Nemčija	*Bundesarchitektenkammer (združuje deželne Architektenkammer)*
Avstrija	*Bundeskammer der Architekten und Ingenieurkonsulenten*
Belgija	*Conseil National de l'Ordre des Architectes (združuje Ordre des Architectes)*
Danska	*Danske Arkitekters Landsforbund*
Španija	*Consejo Superior de los Colegios de Arquitectos (združuje Colegio de Arquitectos)*
Grčija	*Association des Architectes Diplomés*
Finska	*Suomen arkkitehtiliitto/Finlands Arkitekters Förbund*
Francija	*Conseil National de l'Ordre des Architectes*
Irska	*Royal Institute of Architects of Ireland*
Italija	*Consiglio Nazionale degli Architetti (združuje Ordine degli Architetti)*
Luksxemburg	*Ordre des Architectes et Ingénieurs Conseils de Luxembourg*
Norveška	*Norske Arkiteters Landforbund*
Portugalska	*Ordem dos Arquitectos*
Švedska	*Svenska Arkitekters Riksförbund*
V.Britanija	*Architects Register of Britain in Royal Institute of British Architects*

Samostojna strokovna oz. zbornična organiziranost je pogoj za vključevanje Slovenije v evropske strokovne integracije.

Slovenska zbornica - IZS Sekcija arhitektov, urbanistov in krajinskih arhitektov ima zaradi statusa naše države v priključevanju Evropski uniji v ACE status opazovalca. **Vendar smo bili pismeno opozorjeni, da je za polnopravno članstvo v ACE**, poleg članstva v Evropski uniji - za razliko od sedanjega pravno ne-samostojnega statusa stroke v okviru Inženirske zbornice - , **slovenski stroki potrebno pridobiti samostojni status, to je organiziranost v okviru samostojne strokovne zbornice.** V tem smislu imajo Češka, Madžarska in Poljska že usklajeno zakonodajo o stroki in samostojne zbornice arhitektov oziroma načrtovalcev v prostoru.

Določbe ZUreP v povezavi z ZGO:

ZUreP predvideva pozitivno reformo zbornične organiziranosti.
Glede na specifični značaj navedenih strok, ki so med seboj sorodne, in glede na posebne pogoje delovanja, ki se ločijo od čisto inženirskih strok ter glede na skrb za javni interes za kakovost prostora, ***zakon predvideva ustanovitev samostojne Zbornice za arhitekturo in prostor Slovenije.***

Zakon tako odpravlja sedanjo neustrezno organiziranost teh strok v okviru Inženirske zbornice Slovenije, ki združuje stroke od arhitekture do rudarstva in zaradi svoje prevelike različnosti povzroča vrsto resnih, nepotrebnih težav v delovanju Zbornice.

Novi Zakon o graditvi objektov pa ohranja Inženirsko zbornico - kot zbornico čisto inženirskih poklicev. Zakona sta torej načelno skladna, pozornost pa je potrebna še pri podrobnostih.
Predlog tako omogoča novo podlago za kakovostnejše sodelovanje strok oziroma obeh strokovnih zbornic, ki imata določene skupne interese. V ta namen predvideva ustanovitev skupnega telesa za usklajevanje skupnih interesov. ***V tem smislu je predlog usklajen s stališči celotne Inženirske zbornice Slovenije.***

3 Nujne dopolnitve zakona

a. Odpraviti kolizijo interesov v načrtovanju prostora z drugimi dejavnostmi

Po sedanji zakonodaji projektivna podjetja kot gospodarski subjekti niso člani strokovne zbornice. Lahko delujejo na tržišču povsem v nasprotju s pravili strokovne zbornice in javnim interesom za kakovost prostora.

Nevzdržna je praksa, da gospodarske družbe, ki so med drugim registrirane tudi za projektiranje, lahko opravljajo dejavnosti, ki so za EU norme docela nezdružljive z arhitekturno urbanistično dejavnostjo. **Tako na primer se dogaja, da gospodarske družbe, ki se ukvarjajo z urbanističnim načrtovanjem, hkrati, neposredno ali posredno trgujejo z zemljišči, ali da projektantske družbe zastopajo gradbeno komercialne interese, zastopajo določene proizvajalce materialov itd.** Pretežni del dohodka projektantov in planerjev v teh družbah izhaja iz profitno komercialnih dejavnosti ali iz provizij, zaradi česar je spoštovanje minimalnih tarifnih pogojev in kvaliteta prostorskih rešitev z vidika javnega interesa drugotnega pomena.

Določbe v ZUreP:

Dodati je potrebno določbe o nezdružljivosti posameznih dejavnosti*, saj so bile v zadnjih verzijah ZUreP izpuščene. Določeno mora biti, da pravna ali fizična oseba, ki se ukvarja s prostorskim načrtovanjem ali arhitekturnim projektiranjem, ne more biti registrirana še za graditev, zastopanje ali prodajo gradbenega materiala in nepremičnin.*

b. Uveljaviti minimalne tarifne pogoje

Danes se naročila javnih naročnikov s področja projektiranja razpisujejo v skladu z Zakonom o javnih naročilih. Na razpisih še vedno največkrat odloča najnižja cena. Ponudniki se zato pogosto spuščajo celo pod eno četrtino cene, predpisane v minimalnih tarifnih pravilnikih, (ki so po izkušnjah, za še zadovoljivo kakovost izdelka, dejanski minimum). Pri bistveno nižjih cenah je primerno kakovost dela mogoče doseči le s prelivanjem denarja, (na primer iz gospodarsko komercialne

založenka za Državni zbor, 2002

dejavnosti v projektiranje), kar je nezdružljivo s strokovnim kodeksom.

V Italiji so na primer v lanskem letu sprejeli ministrski dekret k Zakonu o javnih naročilih (109/94). Ministrski dekret določa projektantske tarife in sicer ugodneje kot je minimalni tarifni pravilnik italijanske zbornice arhitektov in planerjev. Tarife so določene za vse javne investicije in investicije sofinancirane iz javnih sredstev. Podobne določbe so sprejeli tudi na Hrvaškem (če omenimo le sosednje države).

V javnem interesu je namreč, da projektiranje ne tekmuje predvsem v najnižji ceni, pač pa v strokovnosti. Posledice projektiranja in planiranja namreč daleč presegajo zgolj cenovni razred projektiranja.

Določbe v ZUreP:

V določbah ZUreP je v 187. členu 1. odstavka v točki 3 določeno, da Zbornica sprejema pravilnik o minimalnih cenah. S tem pa te določbe še niso sankcionirane in niso uveljavljene predvsem pri javnih naročilih. Sankcionirati jih je potrebno v ZUreP-u (v povezavi z ZGO) in jih za javna naročila določiti kot obvezo ter povezati z Zakonom o javnih naročilih.

c. Uveljaviti ustreznejša pravila za pridobivanje rešitev z javnimi natečaji oziroma razpisi

S podzakonskimi predpisi je potrebno urediti pridobivanje dela z javnimi natečaji in razpisi.

Izdelava urbanistično arhitekturnih in krajinskih zasnov ne more biti obravnavana kot običajne gospodarsko-komercialne storitve v okviru standardnih kriterijev - najnižje cene in čim krajši roki izdelave. Dokazano je, da je največji del kakovosti in racionalizacije projekta odvisen od idejnih zasnov. Današnje razmere na tržišču praktično popolnoma onemogočajo ustrezno kakovost rešitev. Posledica je zelo slaba kakovost v prostoru in že dolgoletna odsotnost potrebnega razvoja, zlasti na področju stanovanjske gradnje- kljub temu, da Nacionalni stanovanjski program izrecno predpisuje kakovost v načrtovanju.
Zato je pridobivanje tovrstnih projektov, ki spadajo v področje javnih naročil, potrebno sistemsko bolje urediti.

Določbe v ZUreP:

Javnega natečaja se dotikajo določbe v 48. členu 3. odstavka in 68. členu 2. odstavka ter v 36. členu ZGO. Problem teh določb pa je, da premalo uveljavljajo javni natečaj, saj določbe večkrat navajajo le "variante" rešitve. ***Natečaj mora biti temeljni način pridobivanja rešitev za pomembnejše objekte in lokacije, zlasti pa za javne investicije.***

d. Urediti samostojni pravni status poklica

Specifičnost arhitekturnega poklica je, da imajo mnogi člani IZS status samostojnega ustvarjalca v kulturi oziroma samostojnega arhitekta, tako kot v primerljivih evropskih državah. Status pridobijo na osnovi posebnega preverjanja in odločbe Ministrstva za kulturo, ki jih obvezuje samostojnega plačevanja vseh prispevkov itd.

Vendar ta status arhitektom v Sloveniji še ne omogoča statusa pravne osebe na trgu projektiranja. Za pridobitev pravice pooblaščenega arhitekta v IZS je potrebno imeti še pogodbeni odnos z gospodarsko družbo.

Nosilci pravnih poslov so torej pravne osebe oziroma gospodarske družbe, zato posamezni projektanti (samostojni arhitekti, ki delujejo v pogodbenem odnosu ali kot zaposleni) niso pravni subjekti in za kršitve kodeksa stroke na tržišču ne odgovarjajo. Ker pa so podjetja v obstoječi Zbornici le vpisana v imenik - niso pa njeni člani, tudi niso zavezana k spoštovanju pravil strokovne zbornice. **Zbornica torej pri obstoječi in novo predvideni zakonski ureditvi, zapisani v predlogu zakona, nima in ne more imeti pravnih možnosti za uveljavljanje kodeksa, niti nujnega nadzora nad dejavnostjo svojih članov.**
Predlagani status pooblaščenega arhitekta ali načrtovalca kot minimalne pravne osebe, odgovorne strokovni zbornici bi rešil tudi odgovornost projektantov v okviru večjih delovnih organizacij.

Določbe v ZUreP:

Status pooblaščenih arhitektov ali načrtovalcev v prostoru, ki je predviden za fizične osebe, se mora spremeniti v status minimalne pravne osebe, ki naj bi ga predstavljalo članstvo v strokovni zbornici. *Ta status naj bi članom zagotavljal neodvisnost in polno odgovornost za dejavnost na tržišču.*

S takšnim statusom bi projektant lahko deloval:

- ***kot samostojni arhitekt*** *(v svobodnem poklicu na osnovi direktive o arhitektih),*
- ***v partnerskem odnosu z drugimi*** *(v okviru združenj oziroma združevanja v večje biroje),*
- ***v večjih gospodarskih družbah (d.o.o. ali d.d.) po posebni (individualni) pogodbi****, ki naj bi projektanta zavezovala, da je za svoje delo na tržišču v celoti odgovoren strokovni zbornici.*

Za opravljanje poklica v samostojnem statusu arhitekta mora biti le-ta dolžan plačevati članarino izključno svoji strokovni zbornici, *ki je zadolžena za izvajanje nadzora* ***in ne Gospodarski Zbornici Slovenije.***

e. Urediti pooblastila za občinsko planiranje

V zadnjih različicah ZUreP je iz predmeta pooblastil izpuščen Občinski prostorski red (172. člen ZUreP). Iz tega sledi, da bo občinski prostorski red lahko izdeloval kdorkoli, česar v Sloveniji (tudi v prejšnji državi) še ni bilo, pa tudi v primerljivih državah ne.

Občinski prostorski red (definiran v 65. členu in dalje) nadomešča dosedanjo vsebino materijo prostorskih ureditvenih pogojev (PUP) in "kartografske dokumentacije k srednjeročnemu družbenemu planu" (SDP). To je nivo planiranja, ki prekriva celoten teritorij vsake občine in s tem celotne države.

Predlagatelj zakona je torej reguliral trg za izdelovalce "višjih" aktov ("urbanistične zasnove" in "krajinske zasnove") in "nižjih" aktov ("regulacijski načrti" in "lokacijski načrti"). Izraz "višji" in "nižji" pomeni zaporedje po hierarhiji in natančnosti. Vmesni najsplošnejši akt, "občinski prostorski red", ki prekriva celoto občine in s tem države, pa je prepuščen v izdelavo komurkoli. To je nelogično in lahko rečemo tudi manipulativno.

Zgodilo se bo namreč, da bodo to dokumentacijo "zastonj" izdelovali prav tisti, ki imajo glede namembnosti prostora svoje posebne tržne interese, opisane v prejšnjih točkah.

Tovrstna "liberalizacija" je tudi v nasprotju s primerljivimi evropskimi državami.

Določbe v ZUreP:

V določbe ZUreP (172. člen) je potrebno Občinski prostorski red prav tako vključiti kot predmet pooblastil.

f. Zagotoviti večjo vlogo stroke v občinskih postopkih

Občine so dejansko po predlogu ZGO izolirane (bolj kot danes) od upravnega postopka pridobitve dovoljenja na svojem teritoriju. Pričakovati je precejšen odpor občin, saj v primerljivih državah vsepovsod najdemo osnovno rešitev, da dovoljenje izdaja občina.
V danes vse manjših občinah je potrebno zagotoviti ustrezno vlogo strokovnega subjekta, ki daje mnenje o posameznih predlogih projektov (pred dovoljenjem) in o posameznih prostorskim aktih in prostorskih rešitvah. To vlogo (institut) imajo v nekaterih primerljivih državah, pri nas pa v nekaterih občinah tudi že funkcionira. Bilo bi smotrno vključiti zaposlene strokovnjake v občinskih upravah v "pridruženo" članstvo v strokovni zbornici.

Pri funkciji "občinskega urbanista" gre za funkcijo "ad personam", saj se je pri sedanjih neobveznih urbanističnih svetih in konzilijih individualna odgovornost povsem izgubila.
Občinski urbanist je pogodbeno vezana strokovna oseba, ki v tej občini ne sme projektirati ali izdelovati aktov. Lahko pa je v funkckiji "občinskega urbanista" tudi za druge občine in projektira drugje.
Ta institucija bi bila obvezna za manjše občine, za velike občine, ki imajo zaposlene strokovnjake v upravi, je možno to funkcijo urediti drugače.
Občinski urbanist je član predvidene zbornice, skupaj z drugimi na teh funkcijah pa obvezno izmenjuje mnenja in poročila. S tem se na nek neprisiljen način usklajuje konkretno urejanje prostora in občinsko planiranje.

Določbe v ZUreP:

Vlogo občinskega urbanista je potrebno vpeljati v manjših občinah*, v večjih pa se navezati na opravljanje ustreznih funkcij znotraj uprave.*

Inženirska zbornica Slovenije
Matična sekcija
arhitektov, urbanistov in krajinskih arhitektov

za Upravni odbor:
predsednik
dr. Viktor Pust, univ. dipl. inž. arh.

Februar 2002

1.
Ustanovni zbor ZAPS v Cankarjevem domu leta 2003, predsedujoči Viktor Pust
2.
Glasovanje za ustanovitev zbornice ZAPS
3. - 6.
Prostori zbornice in Hiše arhitekture na Vegovi 8
7. - 8.
I. Kongres ZAPS v Cankarjevem domu leta 2005.
Marie Helene Lucas, predsednica Architects Council of Europe (ACE) in Jean Francois Sussini, predsednik francoskih arhitektov (CNOA)
9.
Otvoritev galerije Hiše arhitekture
10.
Minister dr. Janez Podobnik na kongresu napove pripravo zakona o arhitekturi
11.
Viktor Pust, Marie Helene Lucas, dr. Damjan Prelovšek (MK), dr. Janez Podobnik (MOP) in Jean Francois Sussini
12.
Otvoritev razstave članov zbornice v Hiši arhitekture, 2006
13.
Sprejem predsednika UIA (Mednarodne oz. svetovne zveze arhitektov) na obisku v Sloveniji in delegacije ZAPS pri predsedniku države, 2008: Matjaž Bertoncelj, Viktor Pust, predsednik UIA Gaetan Siew, predsednik dr. Danilo Turk in mag. Tomaž Kancler
14.
Člani Upravnega Odbora ZAPS (2006-2008): Viktor Pust, Andrej Černigoj, Boris Zuliani, Tomaž Kancler in član UO ACE, Vlado Krajcar
15.
Sprejem delegacije arhitektov EU v Hiši arhitekture - ob zasedanju Evropskega foruma arhitekturnih politik (EFAP) v Ljubljani, 2008

ZBORNICA ZA ARHITEKTURO
SLOVENIJE
1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
VLOGA ARHITEKTURNE V FRANCOSKI
DRUŽBI IN ZAKONODAJI
8.
9.
ZBORNICA
ZA ARHITEKTURO
IN PROSTOR
SLOVENIJE
10.
11.
12.
13.
14.
15.

Simpozij: Družba - Prostor - Graditev, 2. in 3. 6. 2005, Kranjska Gora

dr. Viktor Pust, univ.dipl.inž.arh.
Zbornica za arhitekturo in prostor Slovenije

Kompleksnost problematike kakovosti in identitete stanovanjske gradnje in pobuda za razvojno-natečajni program – kot sestavni del Nacionalnega programa stanovanjske gradnje

Complexity of the problem of quality and identity in housing construction and initiative for a development and tender program - as a component part of the National Housing Construction Program

Povzetek

Kakovost bivalnega okolja je prvenstveno področje človekovih vrednot, ki pa se razlikujejo glede na diferenciacijo družbe. Kakovost ni le področje arhitekturno urbanistične stroke, temveč tudi področje raziskav številnih mejnih znanosti, ki proučujejo razvoj človekovih potreb in posredno tudi vplivajo na razvoj urbanističnih zasnov.

Države načrtno izvajajo stanovanjsko gradnjo v okviru Nacionalnih programov, ki lahko predstavljajo pomembno gonilo razvoja kakovosti.

Slovenija je po osamosvojitvi pristopila k izdelavi Nacionalnega programa, ki je bil sprva tudi razvojno naravnan. Žal se je kasneje program omejil samo izgradnje stanovanj – področje kakovosti pa je ostalo zapostavljeno. Strokovna Zbornica je večkrat predlagala Stanovanjskemu skladu program razvojnih natečajev, žal neuspešno.

S spremembo vlade in vodstva SSRS – Zbornica ponovno podaja pobudo za ustanovitev Razvojno programskega odbora z nalogo izdelave večletnega razvojno-natečajnega programa.

ZAPS predlaga, da se predlog po podrobnejši obdelavi sprejme na nivoju SSRS in pristojnih Ministrstev – kot sestavni del Nacionalnega programa stanovanjske gradnje.

Abstract

The quality of the living environment is a primary area of human values, which differ with respect to social differences. Quality is not just an area of urban architecture, but also an area of research in numerous social science disciplines which study the development of human needs and indirectly also affect the development of urban design.

States perform housing construction in the framework of national programs which can represent a significant driving force in the development of quality.

After gaining independence, Slovenia set out a national program which originally was also development oriented. Unfortunately, later on the program focused only on apartment building construction, and the field of quality was neglected. The Professional Chamber proposed a program of development competitions to the Housing Fund on several occasions, but it was not successful.

With the change in government and the Housing Fund, the Professional Chamber again proposed an initiative for the establishing of a Development Program Committee charged with producing a multi-year development and competition program.

The Chamber of Architecture and Spatial Planning of Slovenia proposes that after more detailed discussion the proposal should be adopted at the level of the RS Housing Fund and the competent ministries as a component part of the National Housing Construction Program.

Kakovost stanovanjske gradnje oz. bivalnega okolja je prvenstveno vprašanje človekovih vrednot določenega obdobja, družbenega sistema in slojev prebivalstva. Vrednote pa se s časom spreminjajo in s tem standardi na tem področju - glede na razvoj družbe.

Ločimo od ideološko predpisanih enotnih standardov, ki izhajajo iz egalitarističnega sistema preteklega obdobja, do uveljavljanja specifičnih potreb prebivalstva glede na raznolikost in diferenciacijo družbe.

Na področju raziskovanja - kakovost bivalnega okolja ni le področje arhitekturno-urbanistične stroke - temveč tudi drugih mejnih znanosti, ki opredelijo razvoj človekovih potreb in tudi vplivajo na razvojne tokove na področju načrtovanja, poselitve in tipov bivalnega okolja.

Ker je načrtovanje stanovanjske gradnje ali poselitve neposredno vezano na razvoj človekove dejavnosti, na smotrnost poselitve glede na izrabo prostora itd. je zagotavljanje stanovanjske gradnje in načrtovanje na tem področju izrazito v javnem interesu.

Zaradi javnega interesa države praviloma usmerjajo stanovanjsko gradnjo v okviru nacionalnih programov, s katerimi zagotavljajo potrebe prebivalstva, opredeljujejo cilje in kakovost oz. standarde - posredno pa tudi odnos do načrtovalske stroke. Zato kakovost stanovanjske gradnje zavisi predvsem od zrelosti in posluha določene družbe za razvoj načrtovalske stroke.

Kakšen je bil razvoj v Sloveniji v zadnjih 25-ih letih?

- V začetku 80-ih let je na pobudo DAL-a in ZDAS-a prišlo s strani ZZSS (Zveze stanovanjskih skupnosti Slovenije) do večletnega programa razvojnih natečajev za tipologijo stanovanjske gradnje - od družinske do več družinske gradnje. Prišlo je do realizacije dveh vzorčnih naselij (sicer ne na prvotno obravnavanih lokacijah) in do priprave pozidave obsežnega kompleksa Ljubljanske soseske Ilovica z različnimi nagrajenimi projekti. Žal pa zaradi kasnejše zemljiške problematike ni prišlo do realizacije.
- Z osamosvojitvijo in spremembo družbenega sistema v začetku 90-ih let je MOP naročil izdelavo Nacionalnega programa stanovanjske gradnje (NPS) v katerem sem sodeloval kot nosilec in koordinator arhitekturno urbanističnega sklopa v okviru Fakultete za arhitekturo. Projekt je prikazal tudi nekatere tuje primere Nacionalnih programov razvitejših dežel - zlasti francoskega, ki je sicer rezultiral v Evropski model razvojnih natečajev za stanovanjsko gradnjo.
  S kasnejšimi spremembami vlade in predelavo NPS se je program omejil predvsem na finančno shemo za zagotavljanje izgradnje stanovanj. Strokovni in razvojni vidiki pa so bili pri izvajanju docela zanemarjeni.
- Sredi 90-ih let je bil v okviru MOP in Ministrstva za znanost organiziran Ciljni raziskovalni odbor za usmerjanje raziskav na stanovanjske področju.

Bilo je izvedenih nekaj projektov. Sam sem bil nosilec projekta. Raznolikost in kakovost načrtovanja stanovanjske gradnje in naselij ter zagotavljanje potrebnih pogojev (FA in UI 1997-2000).

Naloga je nakazala:

a) aktualna razvojna vprašanja na področju tipologije stanovanjske gradnje in tudi oblikovnega izraza oz. identitete bivalnega okolja - glede na specifične vrednote
b) potrebo po razvoju konkretnih družbeno aktualnih in uporabnih tipov stanovanjske gradnje.
c) potrebo po posodobitvi urbanistične dokumentacije
d) potrebo po dopolnitvi NPS s programom področnih raziskav in programom razvojno projektnih natečajev za aktualne lokacije - kot osnova za izvajanje NPS.

Naloga je opozorila tudi:

a) na problem neustreznih pogojev pri oddajanju projektov, ki ne omogočajo kvalitetne izdelave
b) na nujne spremembe v dejavnosti in statusu arhitekturne stroke

Naloga je bila prezentirana v okviru širše okrogle mize oz. obravnave na MOP-u leta 2002.

Strokovna Zbornica oz. matična sekcija je v preteklosti - na osnovi navedenih ugotovitev naslovila na Stanovanjski sklad in MOP pobudo za uvedbo programa razvojnih natečajev. Na pobudo ni bilo odziva.

Zbornica (ZAPS) je letos - s spremembo vodstva SS in spremembo vlade ponovno obnovila pobudo in nakazala pripravljenost, da sodeluje pri organizaciji razvojno raziskovalnega programa natečajev itd.

Opis pobude

Pobuda ima za cilj izdelavo strokovno utemeljenega razpisnega programa za natečaje z vključevanjem potrebnih raziskovalnih kapacitet, ki naj omogoči pridobitev razvojno uporabnih modelov stanovanjske gradnje. Pobuda ima za cilj razpis ustreznejših oblik natečajev, ki omogočajo široko udeležbo stroke.

Obstoječa natečajna praksa zlasti na področju stanovanjskih sosesk v naših razmerah zaradi statusa javnih naročil, kratkih rokov, itd. omogočajo udeležbo le ožjemu krogu udeležencev oz. birajev. To so predvsem operativni natečaji, ki niso usmerjeni v razvoj. Potrebno je omogočiti znatno večjo udeležbo - tudi mlajših arhitektov in se osredotočiti - vsaj v prvi fazi na bistvene razvojne vidike reševanja kakovosti.

Na drugi strani pa ni smotrno razpisovanje samo razvojnih natečajev - brez konkretnih možnosti realizacije in sicer na prvotno predvidenem območju na katerem so bile študije opravljene. Rešitve tipologije praviloma ustrezajo za specifična, karakteristična območja in jih ni smotrno prenašati na druge lokacije. To se je izkazalo tudi v primeru razvojnih natečajev sredi 80-ih let.

Pri razpisovanju natečajev ugotavljamo, da je izbor tipologije objektov v razpisnem gradivu pogosto slabo utemeljen, ne dovolj strokovno utemeljen. Tipologija je praviloma prevzeta iz seznama obstoječih, znanih vzorcev. Dogaja se celo, da se razpisuje natečaje za soseske na osnovi že povsem izdelanih zazidalnih rešitev - kar seveda ne omogoča potrebnega razvoja. Potrebujemo utemeljeno programsko analizo glede na pričakovano strukturo stanovalcev in njihove potrebe.

Predlog za ustanovitve Razvojno programskega odbora za izvajanje ciljev NPS

Utemeljitev. Slovenija nima ustreznega telesa, ki bi koordiniral razvojno-raziskovalno delo za cilje NPS. Kakovost stanovanjske gradnje je široko področje, ki zajema različne stroke in tudi različne vidike - celo znotraj ene same stroke.

Sestava odbora: strokovnjaki s poznavanjem problemov in potreb na tem področju (SS, UI, FA, ZAPS, sociolog ...).

Naloge odbora:

- opredelitev aktualnih problemov in potreb po uporabnih smotrnih oblikah stanovanjske gradnje
- pridobitev aktualnih območij pozidav na področju Slovenije. Preverjanje tržnih in sociološkiih analiz
- preverba rezultatov raziskovalnih nalog o razvojnih potrebah, pridobitev potrebnih analiz in podatkov.
- Usmerjanje raziskovalnega dela na področju kakovosti in razvoja stanovanjske gradnje za potrebe NPS

Po preučitvi splošne situacije potreb v državi in prioritet na posameznih lokacijah Odbor razdeli reševanje problematike v več problemskih sklopov in faz dela. Na tej osnovi sledi program razpisa natečajev.

Sledi odločitev odbora o izboru lokacij, problematiki in vrsti natečaja (enem ali več zaporednih): arhitekturno-urbanistični za vzorčne modele stanovanjske gradnje na konkretnih lokacijah. Odločitev, ali se v enem natečaju išče rešitve za eno tipološko problematiko na različnih lokacijah ali se razpiše več različnih tem v istem natečaju.

Sledi izdelava programa večletnega razvojno natečajnega programa.

Odločitev odbora o osnovnih razpisnih pogojih in programskih ciljih I. natečaja glede na vsebino, obseg obdelave, nagradnega fonda, rokih, stroških, sestavi strokovne žirije, možnih udeležencih, zagotovitvi možnosti realizacije vzorčnih projektov in ustreznega načina oddaje delprojektov na konkretnih lokacijah. V tem smislu zagotovitev, da bodoči naročnik - posamezna občine skupno s SS RS lahko odda javno naročilo nagrajenemu projektantu direktno brez ponovnega razpisa. Zagotovitev ustreznih tarifnih in časovnih pogojev za izdelavo projektov. Zagotovitev eventualno potrebne strokovne pomoči nagrajenim avtorjem ter investitorjem - naročnikom za izpeljavo projektov v okviru danih ekonomskih in tehničnih možnosti.

Sledi – razpis I. natečaja (SS RS z ZAPS)

Oblikuje se strokovna žirija, ki jo v prvem delu natečaja sestavlja samo stroka. Žirija podrobneje oblikuje razpisno gradivo. Podrobnejša določitev strokovnih izhodišč, obsega obdelave in rokov izdelave.

Objava razpisa: glede na razvojni značaj natečaja je le-ta odprt za vse arhitekte, člane in nečlane zbornice, vsekakor morajo izbrani avtorji - nečlani ZAPS-a ob kasnejšem naročilu izpolnjevati določene pogoje (sodelovanje z odgovornim projektantom). Predaja del, izbor, zaključek žiriranja, razstava itd.

Spoštovani, *prišel je čas, ko je z vstopom Slovenije v EU potrebno sprejeti izzive za promocijo večje kakovosti in identitete bivalnega okolja - kar sovpada s pripravo arhitekturne politike države, ki so vključene v EU.*

Zato apeliram na Stanovanjski sklad in pristojna Ministrstva, da se pristopi k načrtni organizaciji razvojno raziskovalnih potencialov in izdelavi večletnega razvojnega programa natečajev, kar naj omogoči stroki angažiranje na ustreznejših natečajih in dvig kakovosti stanovanjske gradnje.

Predlagam, da se predlog - po podrobnejši obdelavi in ovrednoteniu stroškov sprejme na nivoju Stanovanjskega sklada RS in pristojnih Ministrstev (MOP in MK) - kot sestavni del Nacionalnega programa stanovanjskega programa.

kongres

kon o arhitekturni dejavnosti in z dobrimi smernicami arhitekturne politike, ki lahko postavijo trdne temelje za ureditev statusa prostorskih strok. Kot minister sem se s svojimi kolegi že srečal z dr. Pustom in še nekaterimi drugimi kolegi, ko ste mi predstavili nekatera svoja stališča, ki jih boste danes ponovno dejavno artikulirali. Nova direktorica Direktorata za prostor, gospa Metka Černelčeva, je tudi vaša strokovna kolegica in dobra sogovornica, zato sem prepričan, da boste tudi z njo vzpostavili plodne in korektne odnose.

Spoštovani gospe in gospodje, ker gre za prvi kongres slovenskih arhitektov, povezanih v stanovski zbornici, ki nagovarja temo arhitekturne politike, sem prepričan, da bo to priložnost za sooblikovanje njegovega duha in poslanstvo. Kaj je javna korist pri kakovostni arhitekturi? Da ne gre samo za ozaveščanje širše javnosti, temveč tudi države oziroma njenih ustanov. Vi boste povedali, čemu naj bi služila urbanistična in arhitekturna politika Republike Slovenije ter kakšna naj bi bila, da bodo rezultati v prostoru in družbi očitni. V tem gradivu, ki sem ga dobil vnaprej, dr. Pust – upam, da ne bom česa izdal –, ste predlagali tudi naslednje področje, ki je delno povezano z vašim delom, zlasti pa z mojimi dolžnostmi. Na področju stanovanjske gradnje je treba dopolniti nacionalni program stanovanjske gradnje ali strategijo, da bo bolj razvojno naravnan in da bo vseboval kakovostne rešitve. Predlagate in menite, da je vsaka državna akcija pri gradnji stanovanj idealna možnost za ozaveščanje prebivalstva za promocijo arhitekture in razvoj bivalnega okolja. To je misel, ki jo kot minister še kako podpiram. In ko se skoraj vsak dan pogovarjamo o denarju, zakonih, stanovanjskem skladu, na to misel prepogosto pozabimo.

Da ne bom v svojem nagovoru predolg, bi vam zaželel uspešno delo na današnjem kongresu in v vašem strokovnem udejstvovanju, zaželel pa bi vam tudi uspešne rezultate, ki si jih bom prizadeval uresničiti. Še enkrat sprejemam ponujeno roko pozitivne komunikacije, da bi tako izrazil zavzemanje za dostojanstvo, pravičnost in za boljše, kot ste zapisali v enega od temeljev poslanstva zbornice.

Hvala lepa in srečno!

arhitektura je kultura

Marie-Helene Lucas, predsednica Architects' Council of Europe (ACE)

CILJI ARHITEKTURNE POLITIKE V EU

Spoštovani kolegi, dame in gospodje, spoštovani minister!

Predstavitev bom začela z nekaj besedami o **Evropskem svetu arhitektov – ESA (Architects' Council of Europe – ACE)**, nato bom predstavila **politiko EU ter vprašanja, ki vplivajo na kakovost življenjskega okolja in s katerimi se trenutno ukvarja ESA.**

ESA je strokovna predstavniška organizacija s sedežem v Bruslju.

Ustanovljena je bila leta 1990. Vanjo je trenutno včlanjenih 42 organizacij iz vseh držav članic EU, večine držav pristopnic, Norveške in Švice. Tako ESA zastopa približno 450.000 delujočih evropskih arhitektov.

ESA ima razmeroma preprosto delovno strukturo z majhnim številom stalno nameščenega osebja v Bruslju. Njegove delovne skupine vodijo delegati, ki jih imenujejo članske organizacije. Trenutno je to približno 160 aktivnih oseb, ki večinoma delujejo neprofitno. Tako lahko ESA budno spremlja dogajanje na političnem in zakonodajnem področju na ravni EU.

ESA sodeluje pri pripravi pomembne zakonodajne in regulativne dokumentacije, ki bo v naslednjih letih vplivala na zakonodajno razpravo. Ta vprašanja so izredno pomembna za dosego najvišjih političnih ciljev EU ter vsa neposredno vplivajo na kakovost grajenega okolja, v katerem vsi živimo, delamo in se igramo.

Organizacije, včlanjene v ESA, močno cenijo pomen družbenega in kulturnega vpliva arhitekture. To prepričanje pa slabijo izkušnje pri ukvarjanju z zadevami, povezanimi s poslom, konkurenco in pogodbenim pravom. Ti dejavniki se izražajo v ciljih ESA.

ESA se promovira z izdajanjem del in sodelovanjem v mnogih pobudah, na primer pri Evropskem forumu o gradbeništvu, ki je bistvenega pomena za kakovostno arhitekturo in zagotavljanje optimalnih razmer – da se arhitektura lahko poraja iz dela v gradbeništvu. Izredno pomembno je zagotoviti najvišje standarde za priznanje kvalifikacij evropskih arhitektov ter poiskati in uresničiti načine, kako ohranjati odličnost pri opravljanju arhitekturnih storitev. ESA je pri prizadevanju za dosego tega osnovnega cilja na ravni EU poskušal vzpostaviti sodelovanje z uveljavitvijo Direktive o arhitektih, na mednarodni ravni pa se je poskušal uveljaviti s svojimi dosežki. ESA se je še močneje posvetil liku arhitekta, pri čemer se je trudil ohraniti posebne lastnosti lika arhitekta kot tako imenovanega svobodnega poklica v službi stranke in utrditi njegovo vlogo, ne da bi se morali pri tem arhitekti odpovedati sredstvom, potrebnim za opravljanje te vloge. To pa pomeni, da trg ne sme delovati po načelu najnižje cene za arhitekturne storitve.

ESA podpira cilje programa lizbonske strategije, predvsem tiste o konkurenčnem gospodarstvu, ki temelji na znanju, vendar je obenem prepričan, da je te cilje treba dosegati samo hkrati s trajnostjo na področju vseh politik. ESA se mora pri uresničevanju svojih ciljev posvetiti ključnim vprašanjem; trenutno je to področje delo v ustanovah EU. Pozdravlja cilje predloga Komisije za direktivo o storitvah in notranjem trgu, če je arhitekturna stroka pooblaščena, kar zadeva načelo države izvora, ter da se učinkovito razvijajo politike kakovosti.

ESA skrbi glede dela Komisije v zvezi z vprašanji konkurence. Kot je bilo videti v zadnjem poročilu, ki ga je Komisija objavila septembra, Komisija obravnava svobodne poklice predvsem na podlagi ekonomske analize, pri čemer ne priznava dovolj družbenega pomena posameznih storitvenih sektorjev. To je popolnoma zgrešeno in ESA si prek konstruktivnega dialoga s Komisijo prizadeva ohranjati pred očmi javni interes; le tako bi sorazmerni ukrepi, ki zagotavljajo sprejemanje ustrezne zakonodaje za svobodne poklice in, ki jih trenutno pripravlja Komisija, najbolje zadovoljili potrebe potrošnikov in družbe.

Naj vam nekoliko približje predstavim, kako si prizadevamo uresničiti te prednostne cilje.

ESA je z leti odkril načine, kako tesno sodelovati z institucijami EU. Veliko je prispeval k razvoju pomembnih zakonov in politik; med temi so Direktiva o varnostnih in zdravstvenih zahtevah na začasnih ali premičnih gradbiščih, šesti okoljski akcijski program in dogodki v zvezi z njim; pred kratkim sprejete direktive o javnih naročilih in Direktiva o energetski učinkovitosti stavb in politiki podnebnih sprememb, vsi raziskovalni in razvojni programi EU...

kongres

Omenila sem že, da spremljamo, kako napreduje Direktiva o storitvah, o kateri trenutno poteka postopek soodločanja med Parlamentom in Svetom. To delo gre z roko v roki z našimi stiki pri Evropski komisiji. ESA pogosto pokličejo generalni direktorati, ki potrebujejo strokovno svetovanje, tudi tisti za notranji trg, trgovino in podjetništvo, okolje in raziskave. In prek Foruma za vprašanja evropske politike smo v stikih tudi s kulturnimi ministrstvi, ki so tudi zelo pomembna, vendar to poteka prek Evropskega foruma o arhitekturnih politikah. ESA je vesel, da se bo v letih, ki so pred nami, to plodno sodelovanje lahko nadaljevalo, za to pa seveda potrebujemo podporo vseh članov.

Ker bi si radi olajšali delo, nameravamo okrepiti sodelovanje z Mednarodno zvezo arhitektov, da bi tako spodbujali kulturni in družbeni pomen arhitekture, torej koristno vlogo arhitektov po vsem svetu. S svojim delom želimo predvsem zagotoviti, da bodo imeli arhitekti EU dostop do trgov po vsej zemeljski obli in nasprotno. Pripravljeni so že sporazumi z več državami o zagotavljanju arhitekturnih storitev ali pa o njih potekajo pogajanja. (Op. p. govornica navede konkretne primere.)

Ekonomskih zadev se bom samo dotaknila, za zdaj mogoče osnove. Navajam nekaj glavnih ciljev, ki so jih na zadnji aprilski skupščini opredelili na podlagi teh izzivov. Strateški cilji so naslednji.

Prvi cilj je zagotoviti, da postaneta arhitektura in arhitekturna politika elementa, ki sta polno vključena v medsektorski pristop z multidisciplinarnimi skupinskimi projekti, in pristop ... tako da vse politike, ki so na ravni EU in presegajo meje nacionalnih politik, vplivajo na življenjsko okolje v Evropi ob upoštevanju vseh njenih ekonomskih, družbenih in kulturnih dimenzij.

Drugi naš cilj je, da se vsem arhitektom prizna status ključnih akterjev v celotnem procesu razvoja politike, ki oblikuje kakovost življenjskega okolja, in da se ustrezno upoštevajo posebnosti arhitekturnih storitev.

Tretji cilj je pospešiti postopek, pri katerem je treba vsakega oblikovalca politike in državljana pripraviti do tega, da se bo polno zavedal kulturne in družbene vloge arhitekture pri dojemanju kakovosti življenjskega okolja, začenši z najzgodnejšo stopnjo izobraževanja.

Če se dotaknem **političnega dogajanja, ki vpliva posebej na grajeno okolje**, je nekaj najpomembnejših dogodkov že povezalo svetovna vprašanja, predstavljena v **lizbonski strategiji** in **Deklaraciji iz Göteborga** – Deklaracija iz Göteborga govori o trajnostnem razvoju – tako imamo hkrati lizbonsko strategijo – konkurenca, in strategijo iz Göteborga – trajnost.

Evropska komisija bo pred koncem leta 2005 predstavila svoj predlog za samodejno strategijo o urbanem okolju. To je bilo storjeno, ker obstaja zavedanje o pomenu mestnega življenja in mest v EU. ESA si je močno prizadeval za svojo stopnjo razvoja te strategije in je zagotovil strokovnjake za več skupin. Tudi EU trenutno razvija sedmi okvirni program za raziskave pod vodstvom komisarja Janeza Potočnika iz vaše države.

Na splošno je tu še vrsta direktiv, ki so v postopku uveljavljanja. Med njimi sta za arhitekte zlasti pomembni dve, Direktiva o javnem naročanju, sprejeta leta 2004, in Direktiva o energetski učinkovitosti stavb. Vse te je treba prenesti v nacionalne zakonodaje do januarja 2006.

Kaj lahko stori ESA?

V ESA vidimo več priložnosti, kako bi EU lahko zagotavljala kakovost grajenega okolja.

Prva med njimi je priložnost za sprejetje postopkov izbire pri naročanju arhitekturnih storitev, ki temeljijo na kakovosti, zlasti za javna dela. ESA zlasti podpira uporabo natečajev arhitekturnega oblikovanja kot dobrega sredstva za zagotavljanje kakovosti. Tako je mogoče tudi učinkovito odpirati velik trg za nove, mlade izvajalce in inovacije. Poskusiti je treba zagotavljati, da se v vse politike EU učinkovito vključijo priporočila resolucije Sveta o arhitekturni kakovosti urbanega in ruralnega okolja. Po prepričanju ESA bi sprejetje arhitekturnih politik na evropski, nacionalni, regionalni in lokalni ravni veliko pripomoglo k postopnemu izboljševanju grajenega okolja. Tega se bom zelo na hitro dotaknila še na koncu.

Torej je še vedno treba storiti veliko in eno od ključnih vprašanj je zagotoviti učinkovito uresničevanje politik, ki vplivajo na kakovost grajenega okolja.

Še besedo o **Evropskem forumu o arhitekturnih politikah**, saj mislim, da ste se ga udeležili, naslednji pa bo organiziran na Dunaju, ki je zelo blizu tudi s kulturnega vidika. Ta pobuda se je začela leta 1997 v Rotterdamu ter se s pomočjo Fincev in Francozov nadaljevala v Parizu v Franciji leta 1999. Francosko predsedstvo je pripravilo plenarni forum leta 2000, enega smo imeli letos v Luksemburgu. To je idealen primer sodelovanja, kakršnega lahko razvijemo na evropski ravni na treh, tu omenjenih stebrih, ministrstvih, vladah in upravi, ki se vsak dan ukvarjajo s temi vprašanji, stroko in inštituti. Začelo se je kot neformalna razprava, ki je bila na začetku res plodna, vendar ponavljam, zdaj skušamo izboljšati organizacijo in iz tega napraviti pravo gibanje.

Upam, da se bomo še velikokrat srečali in razpravljali o teh vprašanjih arhitekturnih politik. Vaši skupščini želim vso srečo!

Hvala!

arhitektura je kultura

Jean Francois Sussini, predsednik Conseil national de l' ordre des architects (CNOA)

VLOGA ARHITEKTURE V FRANCOSKI DRUŽBI IN ZAKONODAJI

Spoštovani minister, dragi predsednik, dragi prijatelji, dober dan!

Opravičujem se, ker govorim v francoščini in ne v katerem drugem jeziku, niti ne v angleščini, vendar mislim, da bom svoje misli najbolje sporočil v francoščini, saj vam bom tako lahko najbolje pojasnil stanje v Franciji v zadnjih nekaj letih ter odnos med arhitekturo in zakonodajo.

Gospod minister, to, kar ste prej omenili, je veliko evropskih držav, zlasti Francija, v tem ali onem trenutku doživljalo ob koncu povojne obnove – v določenem neredu, povezanem s produktivističnimi gradnjami, z gradnjo, ki je temeljila bolj na potrebah podjetij kot na arhitekturnem premisleku.

Tako se je **od konca sedemdesetih let prejšnjega stoletja** na zahtevo določenega števila arhitektov in tudi predstavnikov javnih oblasti **začel premislek, v roku, recimo, dvajsetih ali tridesetih let pa je bilo potem uvedeno določeno število reform.**

Prvi sklop reform, saj imamo štiri velike sklope, ki so si jih vse zaporedne vlade prizadevale nadaljevati in razvijati, torej prva pomembna os reform je temeljila na urbanističnem in arhitekturnem premisleku **z uvedbo programa nove arhitekture, ki jo prinesel razpis le' PAN.** Namen

kongres

tega razpisa, ki je bil odprt za vse, je bil, prvič, na novo razmisliti o socialnih stanovanjih, in nato, drugič, ponuditi alternativne možnosti namesto politik modelov, ki so takrat prevladovali v Franciji.
Na kratko vam bom pojasnil, kaj je politika modelov. Obstajalo je določeno število strukturnih gradbenih modelov, ki jih je ministrstvo predlagalo za gradnjo šol, bolnic itd. ter iz katerih so morali arhitekti jemati in sestavljati različne elemente glede na modo. Torej, verjetno si lahko mislite, da je bila v takšnem položaju umestitev v lokacijo izredno težka, saj so obstajali programi, ki jih je bilo nemogoče izvesti zaradi strmega zemljišča itd., vsi modeli pa so bili zasnovani za ravne površine. To je bila prva stvar. Menim, da je bil to uspeh, saj je **le' PAN danes postal l' EUROPAN**, torej gre za evropski razpis.

Druga pomembna os uvedenih reform je bil **zakon o arhitekturi iz leta 1977**. Prvič je neka država v Evropi, ki je bila takrat še veliko bolj omejena, priznala javni interes arhitekture, pri čemer je za zgled vzela Periklejevo mesto in izjavo ministra, da velika država ne more živeti brez velike arhitekture.
Zakon je razčlenjen na več tem.
Poleg tega, da trdi, da je arhitektura v javnem interesu, trdi tudi, da je arhitekt neodvisen igralec, katerega vloga je svetovanje investitorju, ki je v tem primeru stranka, danes bi govorili o potrošniku – to mogoče ni najboljša beseda –, in njegova naloga ni izpolnjevanje ciljev, gospodarskih potreb katere koli družbe.
Druga točka je bila torej uvedba nekoliko predelane deontologije.
Tretja točka je bila ponuditi javnosti prek organa, kot je zbornica, kot je strokovno združenje v Franciji, potroitev za javnost, da ima arhitekt vsa jamstva o strokovnih sposobnostih. S tem je bila povezana obveznost, da so vsi arhitekti zavarovani, in sicer za visoko zavarovalnino. Arhitekti so tudi danes še vedno najbolj zavarovani, zaradi česar jih ljudje redno kličejo na pomoč, čim se med gradnjo pojavijo kakšne težave.

Tretja os reform, tretja pomembna os te politike je bila nato opredelitev odnosov.
Pozabil sem na pomembno točko. Poslanstvo arhitekta je bilo opredeljeno v zakonu iz leta 1977, torej je bila javnost obvezana, da se obrne na arhitekta vsaj do pridobitve gradbenega dovoljenja. V nadaljnjih fazah to ni bilo obvezno, torej je šlo za delno poslanstvo, nato je bilo sprejetih nekaj odlokov, da pri majhnih projektih posredovanje arhitekta ne bi bilo nujno obvezno. Na to se bom vrnil pozneje, kajti lahko ocenjujemo, da je to povzročilo razkosavanje ozemlja z množico hiš, ki so bile popolnoma nepremišljene in nepreudarne.
Namen tretje osi je bil torej **opredeliti, kakšna je razdelitev in kakšna je opredelitev tega, kar je v pristojnosti arhitekta ter kar je v pristojnosti inženiringa in ekonomije gradbeništva**. Objavljen je bil **zakona MOP**, to je bil zakon o „nadzoru javnih del", torej zakon, ki se nanaša samo na javna in ne na zasebna naročila, medtem ko se zakon o arhitekturi iz leta 1977 nanaša na vsa naročila. V tem zakonu so natančneje določene obveznosti enih in drugih ter lahko rečemo, da je odpravil določeno število očitnih sporov med temi različnimi poklici. Za ponazoritev naj vam povem, da znaša delež, ki ga danes predstavlja v nekem projektu, finančni delež v projektu, 60 % za arhitekta in 40 % za inženiring in ekonomijo zgradbe.
Drugič, medtem ko je Francija v tem času odpravila in prepovedala tarife arhitektov, sicer tarife v celotnem francoskem gospodarstvu, pa je zakon MOP, ki je bil objavljen malo pozneje, ponovno uvedel načelo priporočenih cen, okvirnih cen. Tako je imel pri javnih naročilih arhitekt razpon, v okviru katerega se je lahko pogovarjal, se postavil in pogajal z investitorji. To je pomembno, saj se je takrat menilo, in se meni še danes, da je ta pogovor omogočal, da se glavna razprava o arhitekturnem projektu ni takoj osredotočila na ceno. Cena je sicer eden od elementov, vendar pa ni edini. Če ne bi bilo priporočene cene, bi to kupca tako rekoč prisililo, da se osredotoči na ceno in ne na predmet, saj nima vsega potrebnega znanja, da bi videl celotno kompleksnost projekta ali storitve, ki jo predlaga arhitekt. Gre za sistem, ki še vedno deluje kljub diktatu, zahtevam nekaterih evropskih komisarjev, zlasti gospoda Maria Montija, nekdanjega predsednika Evropske komisije. Deluje še danes, saj sta Sodišče Evropskih skupnosti in Evropski parlament priznala, da ima lahko vsaka država priporočene cene, če jih predpiše država. Tukaj bi bilo, na primer, nemogoče, da bi zbornica sama predpisala tarifo, saj bi to bilo popolnoma korporativno. Nasprotno pa bi lahko vi, gospod minister, vložili zahtevo skupaj z vlado in rekli, da bo v Sloveniji obstajal cenik za storitve arhitektov.

Četrta, glavna os reform, tista, o kateri sem že navedel nekaj elementov, je **zakon SRU, tj. zakon o urbani solidarnosti in prenovi**, ki je bil objavljen pred štirimi leti in ni dosegel svojih učinkov. Sicer ste lahko ugotovili, da ni dal zaželenih rezultatov glede na dogajanje, do katerega je prišlo v Franciji pred nekaj tedni. Zakon ni uspel preoblikovati dediščine iz povojnih let v urbanem okolju, vendar pa so bila v to vložena ogromna prizadevanja. Kakšno je torej njegovo načelo? Je zelo preprosto: poleg dejstva, da se na urbanizem ne gleda več samo kot na zazidalna območja, velja imeti tudi pristop k urbanizmu, ki je lahko celo slikovit, torej prek perspektiv itd. To predpostavlja, da nam je morda še bolj do tega, da bi določeno število uporabnikov bolj sodelovalo kot včasih, predvsem pa, da bi organizirali socialno mešanico, saj smo se začeli zavedati, da v velikih predmestjih obstaja zelo jasna politika segregacije, ki je iz tradicionalnega mesta izključila določeno število prebivalstva. Torej se želi v tradicionalno in klasično mesto, pa tudi zunaj njega, ponovno vnesti socialne in poklicne ravni, ki bi se lahko mešale. To je tudi tisto, kar se danes želi doseči z uvedenimi naravnimi (op. p. prostimi) območji.
To so torej štiri glavne točke. Ne pravim, da je v tem vse revolucionarno v Franciji. To bi bilo zelo domišljavo, spet bi rekli, da želi Francija dajati primere vsemu svetu. To sploh ni cilj, vendar pa želimo povedati, da so te politike na koncu omogočile, da je bila odpravljena divja organizacija, ki je bila v določenem trenutku zakonsko popolnoma neurejena. Vendar pa to ne bi zadostovalo. **Uvedenih je bilo tudi nekaj dodatnih točk in kot vodilna nit politika za varstvo kulturne dediščine, ki se je začela v 19. stoletju** in se razvijala, saj je bilo eno od glavnih vprašanj ob koncu šestdesetih let, kako se lahko neizogibna resničnost meša s tradicijo, z dediščino. Menim, da je ta točka uspela kot v mnogih evropskih državah. Mogoče je edina težava danes dejstvo, da je treba najti finančna sredstva, da bi lahko vzdrževali dediščino, ki jo je vedno težje vzdrževati. Menim, da nam bo to uspelo.
Točka, ki je bila bistvena v francoski produkciji sodobne arhitekture, je bila uvedba sistema razpisov (kar je pomenilo hud udarec z bičem v osemdesetih letih); razpisov, ki so bili takrat odprti za skoraj vse. Rekel bom, da je politika razpisov, ki jo Francija vodi danes, veliko manj primerna, saj želi biti vedno bolj specializirana. To pomeni, da če niste zgradili treh domov za upokojence ali deset bolnišnic, nimate pravice, da oddate svojo kandidaturo za manjšo podeželsko bolnišnico. Torej, to postaja v manjši meri sistem z vnaprej razdeljenimi kartami. Nazadnje pridemo do vzpostavitve neke vrste novega mandarinata. Ker to ni zelo dobro, se sedaj

kongres

razmišlja o določeni vrsti čiščenja.

To so torej glavne, najpomembnejše točke ... **Pomembno je to, da so vse zaporedne vlade, desne ali leve, upoštevale isto politiko. V Franciji ni prišlo do prekinitve.**
Danes me boste vprašali, kaj ta politika pomeni v primerjavi z Evropo in direktivo o storitvah, kaj daje ta politika?
Povedal vam bom, da smo v primerjavi z zahtevami direktive o storitvah v „krču".
Mi vstopamo v okvir direktive o storitvah. Smo po meri direktive, ker imamo strokovno organizacijo, ki ni korporativna, ampak je eno samo okence, ki je potrošnikom lahko dostopno, saj vedo, kam se obrniti, kadar potrebujejo informacijo. Poleg tega strokovna organizacija ne prepoveduje ničesar, kar bi preprečevalo prost pretok med državami. To je prva stvar.
Druga stvar pa je, da nimamo več tarif – to ustreza zahtevi direktive o storitvah. Imamo priporočene stopnje, kar je v skladu z zahtevami direktive o storitvah, ter imamo priporočene cene, kar je tudi v skladu z možnostmi, ki jih daje evropska direktiva.

Obstaja pa točka, ob kateri se spotaknemo, to je arhitekturno podjetje.
Francoski sistem, ki smo ga nekaj let nazaj omehčali, omogoča, da se lahko arhitektura izvaja na dva načina: bodisi kot svobodni poklic, torej jo izvajamo sami kot samostojen poklic, bodisi v gospodarski družbi. Tako obstaja več oblik gospodarskih družb, družbe z omejeno odgovornostjo, delniške družbe itd., cel niz različnih družb z edino razliko, da morajo vse biti tako imenovane arhitekturne družbe, kar pomeni, da mora biti arhitekt večinski lastnik. Direktiva o storitvah pa ne razume najbolje, zakaj obstaja poseben sistem za arhitekte. To je zelo preprosto: ne gre za vprašanje zaščite nas samih, ampak da se izognemo temu, da bi določeno število velikih gradbenih skupin lahko imelo večino čistega kapitala arhitekturne družbe, majhne ali velike, ter bi se lahko na nepregleden način potegovale za naročila, za katera se ne bi smele potegovati, če bi se prijavile same kot gospodarska družba.

Takšen je torej sistem in menim, da bo morala biti Evropa na to pozorna, saj imamo v Franciji vsekakor primer, ki je še posebej hud. V devetdesetih letih je celoten sektor gradbeništva, ki je bil v krizi, doživel globok pretres. Tako imamo v Franciji samo velike skupine in kadar se hočete na lokalni ravni obrniti na srednje veliko ali malo podjetje, gre za podružnico. Dvig cen, za katerega je bilo ugotovljeno, da je bil izredno visok v letih 2000, je povezan s takim položajem, saj imamo navsezadnje nekoliko prikrit kartelni sistem. Ker se podjetja med seboj ščitijo in se med seboj pozivajo, ker bo ostala samo deseterica velikih skupin, dobro vemo, da informacije zelo dobro krožijo, so tudi investitorji v slabšem položaju zaradi cen, ki niso realne tržne cene.Ž

Tako. Menim, da bo morala Evropa zelo paziti, da bo ta sistem upoštevala. Po mojem mnenju je to vse, kar sem vam želel povedati o položaju v Franciji. Gospod minister, sami ste to že omenili, da ste država, ki ima hkrati tradicijo in je mlada v primerjavi s Francijo, ki je država s težko, težavno, ogroženo tradicijo. Zato imate možnost, da nedvomno lažje prenovite stvari. Jaz vam pri tem iz vsega srca želim, da bi vi in tudi arhitekti lahko naredili zelo lepe stvari za svojo deželo.

dr. Viktor Pust, predsednik ZAPS

IZHODIŠČA ZA SPREMEMBE ZAKONODAJE IN ZA ARHITEKTURNO POLITIKO SLOVENIJE

Spoštovani,

z zadovoljstvom ugotavljamo, da je Slovenija v okviru Evropske unije dobila nalogo, da izdela program arhitekturne politike. To nam omogoča, da začnemo reševati stanje v Sloveniji, da stanje primerjamo z razvitejšimi državami in upamo, da bomo slovensko zakonodajo hitreje uskladili s predpisi EU.

Kaj naj bo izhodišče arhitekturne politike Slovenije?

To je nedvomno ozaveščanje prebivalstva, predvsem pa ozaveščanje državne oz. pristojnih ministrstev za kakovost arhitekture oz. okolja. To je ozaveščanje za določene vrednote in seveda izdelava programa konkretnih zakonskih ukrepov, ki naj omogočajo razvoj kakovosti na tem področju. Čeprav je struktura programa arhitekturne politike v različnih državah bolj ali manj enaka, se naloge bistveno ločijo – odvisno od razvitosti držav na tem področju.
Arhitekturna politika je v državah, kjer je arhitektura priznana kot vrednota javnega pomena in arhitekturna dejavnost, zakonsko regulirana – usmerjena predvsem v razvoj promocijskih projektov, s katerimi konkurirajo različna mesta itd.
Žal se Slovenija ne uvršča v to skupino držav, saj še ni na tej stopnji razvitosti.
Trenutni zakon ZGO 2002 loči dve strokovni zbornici (ZAPS in IZS), vendar pa ne opredeljuje nikakršnih posebnosti med strokami, ločenimi v dve zbornici.
Predvsem pa zakon ne določa posebnih pristojnosti različnih strok glede na različne vrste projektiranja. To se kaže v veljavnem sistemu dovoljevanj (PGD) pri „stavbah", kar bi sicer lahko bilo poenostavljeno, in pri uresničitvah projektov. Predvsem pa se to kaže v neustreznih razmerah na tržišču.
Država se ne zaveda resnosti razmer, s katerimi se srečuje arhitekturna stroka na tržišču. Ponudbe za izdelavo projektne dokumentacije pri javnih naročilih zelo pogosto nihajo v razmerju 1 : 4 (npr. za šolo od 9 do 36 mio SIT) – v primerjavi s tujino, kjer cene nihajo za pribl. 5 do 15 odstotkov.
Srečujemo se z razvrednotenjem arhitekturnega dela, kar onemogoča potrebno kakovost projektov, temu pa nemalokrat sledijo tudi tožbe naročnikov.
Čeprav zakon (ZGO – 2002) predvideva Pravilnik o minimalnih tarifnih pogojih, ki naj bi zagotavljali potrebno kakovost dela oz. projektne dokumentacije, je to edini podzakonski akt, ki ga vlada še ni sprejela.
V teh razmerah se ohranja položaj iz prejšnjega obdobja, ko se prenekatere gospodarske družbe za projektiranje ukvarjajo tudi s čisto komercialnimi posli: z nepremičninami, gradnjo za trg, z zastopanjem različnih proizvodov – skratka, z dejavnostjo, ki v razvitejših državah EU zaradi nasprotja interesov nikakor ni dovoljena, ker pač ne zagotavlja izvajanja javnega interesa v načrtovanju.
Veljavna zakonodaja o gospodarskih družbah ne preprečuje nasprotja interesov na tem področju, ker dovoljuje svobodno gospodarsko pobudo. Trenutna zakonodaja zato ne omogoča izvajanja etičnega kodeksa poklica, veljavnega v vseh razvitejših državah EU.

kongres

Zaradi navedenih razmer je slovenska projektiva na tem področju na robu preživetja, podhranjena, ne zaposluje in je neustrezno opremljena. Kot dejavnost je nepripravljena za odpiranje v EU, nepripravljena prevzemati evropske standarde v izdelavi projektne dokumentacije in opravljati storitve v celoti.
Treba je poudariti, da Slovenija v razvoju na tem področju zaostaja tudi za vzhodnoevropskimi državami EU. Vse to vpliva na slabšo kakovost okolja, slabšo identiteto slovenskega prostora in na kakovost projektne dokumentacije, kar sproža tudi tožbe naročnikov.

Kakšni so torej cilji arhitekturne politike Slovenije?

A. Vsekakor sprejeti zakon, ki bo opredelil arhitekturo kot posebno dejavnost in vrednoto na podlagi javnega interesa za kakovost okolja in identiteto slovenskega prostora – z naslednjimi bistvenimi poglavji oz. rešitvami.

1. Opredeliti arhitekturo oz. arh.-urb. načrtovanje kot javni interes
Arhitektura je izraz kulture. Kreativnost v arhitekturi, kakovost gradnje, usklajena vključitev objektov v okolje, spoštovanje naravne in urbane krajine ter dediščine so del javnega interesa.
Arhitektura je opredeljena v širšem smislu in obsega tudi urbanistični del načrtovanja (razen planiranja), in sicer kot postavljanje in razvrščanje objektov v prostoru, oblikovanje objektov in zunanjega prostora itd.
Državna uprava, pristojna za izdajo dovoljenj za gradnjo in oblikovanje objektov ter prostora s predpisi, zagotavlja izpolnjevanje tega interesa (povzetek prvih členov francoskega zakona o arhitekturi).

2. Zagotoviti ustrezno vlogo arhitektov kot nosilcev projektne dokumentacije do končne uresničitve
Sedanji enotni način obdelave projektne dokumentacije (PGD) je preobsežen, predvsem pa na področju stavb ne rešuje v zadostni meri vprašanja dejanske kakovosti projekta glede na okolje. Ob tem so tudi postopki za pridobitev gradbenega dovoljenja bistveno daljši kot v drugih državah EU.
Vzrok je v tem, da zakon ne razlikuje stroke glede na pristojnosti in različne vrste objektov.
Zato naj zakonodaja loči stroke, postopke in nosilce projektov glede na njihovo posebno vlogo pri različnih vrstah projektov. Loči naj arhitekte kot nosilce projektov za področje „stavb" itd. in inženirje za posebne inženirske projekte.
a. Projektiranje stavb, pri katerem so nosilci projekta PGD in vse do uresničitve arhitekti, združeni v ZAPS (ob sodelovanju drugih inženirjev).
Projekt za pridobivanje gradbenega dovoljenja naj vsebuje samo sestavine, potrebne za preverjanje javnega interesa glede na umestitev objekta v prostor in okolje. To je področje arhitektov, za katere je značilna posebna odgovornost za kakovost okolja.
Opravljanje tovrstne dejavnosti zahteva preprečevanje različnih konfliktnih interesov (kot so prekupčevanje z zemljišči in nepremičninami, zastopanje različnih proizvajalcev itd.).
b. Drugačen je položaj pri projektiranju večinoma inženirskih objektov (elektrarne, daljnovodi, ceste, mostovi, komunala), kjer so nosilci projektov inženirji, katerih stroke so združene v IZS.
Izdelava projektne dokumentacije za pridobitev gradbenega dovoljenja in ureničitev je pri teh objektih precej drugačna od dokumentacije za stavbe. Zahteva se obširnejša izdelava dokumentacije že v fazi PGD. Merila za kakovost projekta oz. umeščanje v prostor so tudi popolnoma drugačna od meril za „stavbe". Predvsem pa se pri tovrstni inženirski dejavnosti ne pojavlja vprašanje nasprotja interesov. Projektanti teh objektov lahko poleg izdelave projektov zastopajo določene proizvajalce ali pa so tudi neposredno vključeni v izvajalska podjetja.

3. Zagotoviti arhitekturni dejavnosti posebne pogoje, ki bodo omogočili izvajanje javnega interesa s preprečevanjem nasprotja interesov ter zagotavljali minimalne tarifne pogoje in izpolnjevanje Kodeksa poklicne etike
Samo tiste arhitekturne projektantske družbe, ki izpolnjujejo pogoje po zakonu o arhitekturi, so lahko vpisane v imenik pri zbornici (ZAPS). V skladu s tem zakonom imajo pravico do naziva družbe za arhitekturno-urbanistično načrtovanje.
Vlada bi morala sprejeti minimalna merila glede tarifnih pogojev, zlasti pri javnem naročanju, ki zagotavljajo potrebno kakovost projektov v korist naročnikov.
Država oz. vlada pa mora potrditi tudi Kodeks poklicne etike, obveznega za člane in tudi za projektantske družbe na področju arhitekturno-urbanističnega načrtovanja.

B. Sprememba zakonodaje o javnih naročilih mora upoštevati posebne pogoje stroke. Merilo za pridobivanje najboljših rešitev mora biti kakovosti in ne najnižja cena.

C. Pri stanovanjski gradnji je treba dopolniti Nacionalni program stanovanjske gradnje (ali strategijo), in sicer za večjo razvojno naravnanost in bolj kakovostne rešitve
Vsaka državna akcija pri gradnji stanovanj pomeni idealno možnost, da se ozavesti prebivalstvo za promocijo arhitekture in razvoj bivalnega okolja. Znani so tuji primeri in njihov pomen za kakovostni razvoj.
Treba je izdelati večletni program razvojnih natečajev za pridobivanje sodobnih rešitev stanovanjske gradnje, ustanoviti nacionalno koordinacijsko telo za usmerjanje razvoja itd.

Treba je tudi:
- **bolje organizirati prebivalstvo pri javnih obravnavah in sprejemanju lokacijskih načrtov.** Potrebujemo ustreznejše zakonodajne oblike, ustanovitev „urbanističnih" svetov s predpisano sestavo itd.;
- **povečati skrb za varovanje arhitekturne dediščine – tudi novejše;**
- **povečati vlogo izobraževanja na tem področju na vseh ravneh:** v okviru nižjega šolstva, zbornice itd.;
- **spodbujati dobro prakso in priznanja:** organizirati razstave, ustanavljati fundacije za nagrade. Nerazumljivo in celo sramotno je, da država še ni našla trajne rešitve za ustanovo Plečnikovega sklada oz. nagrade.

To so cilji, ki bi morali biti vključeni v resolucijo, sprejeto na ravni celotne stroke in pristojnih ministrstev.
Resolucijo bi bilo treba uporabljati kot izhodiščni dokument za spremembo zakonodaje in predpisov, ki jih predlaga zbornica – kot predstavnica stroke na tem področju.

arhitektura je kultura

uvodnik

dr. Viktor Pust in mag. Andrej Černigoj

UVODNIK

Pričujoča izdaja Arhitekta je zadnja v tem mandatnem obdobju 2006-2008. Pred nami so volitve v vse organe Zbornice, ki bodo potekale od septembra do imenovanja novega vodstva v decembru. Poziv na volitve so člani prejeli s posebno pošto, ob tej priliki pa pozivamo članstvo, da se zaradi pomembnosti volitev za nadaljnji razvoj Zbornice, aktivno angažirajo.

Tretja številka Arhitekta nadaljuje dosedanjo prakso in predstavlja pregled celoletne dejavnosti Zbornice v preteklem letu. Čeprav smo prvotno upali, da bomo izdali vsaj dve številki letno, je postalo očitno, da to zaradi kadrovskih omejitev za določen čas še ne bo možno. Sicer pa služi Arhitekt kot dopolnitev spletne strani Zbornice - Arhiforuma, ki tekoče obvešča člane o vseh novicah in dejavnosti Zbornice, v zadnjem času pa mu je v rubriki Iz medijev dodan še dnevni pregled novic z našega področja v Sloveniji.

Zbornica trenutno redno izdaja tri standardne publikacije. Poleg Arhitekta, ki izhaja septembra in povzema celoletno dejavnost Zbornice, sta to še Katalog vsakoletnih razstav slovenske arhitekture in prostorskega načrtovanja s priznanji 'Zlati svinčnik' in 'Platinasti svinčnik' ter Predstavitveni katalog Zbornice za posamezno mandatno obdobje, ki izhaja enkrat na dve leti. Katalog razstav prejemajo brezplačno le vsi sodelujoči na razstavi, v bodoče pa načrtujemo, da ga bodo enako prejemali tudi ostali člani. Načrtujemo tudi, da bi kot dopolnitev objavi natečajev na Arhiforumu za vsak natečaj ob razstavi izdali še zloženko z osnovnimi informacijami o nagrajenih natečajnih rešitvah.

Arhitekt v tej številki izpostavlja tri pomembne dogodke, ki so krojili dejavnost Zbornice. Zelo uspešen je bil gotovo **II. kongres slovenskih arhitektov**, ki ga organizira Zbornica vsako drugo leto v novembru. Osrednja tema tokratnega kongresa, ki ga je organiziral arh. Tomaž Kancler, je bila 'identiteta prostora'. Arhitekt objavlja povzetke predavanj in zaključke kongresa.

Predstavljena je tudi otvoritev vsakoletne razstave v Hiši arhitekture in podelitev priznanj Zbornice za leto 2007, ki se je odvijala v okviru kongresa. Priznanja obsegajo častno članstvo, diplomo za pomemben prispevek k delu Zbornice, Platinasti svinčnik za odmevnejši opus in Zlati svinčnik za najboljše arhitekturne in krajinsko arhitekturne

dr. Viktor Pust

mag. Andrej Černigoj

realizacije v posameznih kategorijah in na področju prostorskega načrtovanja v zadnjih dveh letih.
Prikazani so utrinki iz celodnevnega programa kongresa, vključno z zaključnim družabnim večerom v dvorani hotela Union.

Zelo odmevno in pomembno za nadaljnji obstoj in razvoj Zbornice je bilo burno dogajanje okoli vladnega predloga **Zakona o arhitekturni in inženirski dejavnosti (ZAID)**, ki je po dolgotrajnem konstruktivnem sodelovanju vseh udeležnih v nasprotju s pričakovanji nenadoma praktično ukinjal komaj ustanovljeno Zbornico. Nasprotovanje takemu vladnemu predlogu zakona ZAID je Zbornica ob aktiviranju širšega članstva in s pomočjo osebnega angažiranja številnih posameznikov in posameznic z jasnimi argumenti izrazila v najrazličnejši oblikah in ob najrazličnejših prilikah. Arhitekt v tem okviru poroča o medijsko najbolj odmevnem Izrednem zboru arhitektov v Cankarjevem domu v začetku marca 2008 ter o obravnavah zakona v Državnem svetu in Državnem zboru.

Tako rekoč enkraten dogodek je bil **Evropski forum za arhitekturno politiko (EFAP)**, ki ga je v okviru slovenskega predsedovanja EU v Ljubljani, pa tudi drugod po Sloveniji organiziral MOP v sodelovanju z Zbornico in številnimi drugimi akterji z našega področja. Ob tej priliki je Zbornica uspešno izpeljala razširitev prostorov Hiše arhitekture v atriju na Vegovi 8 v funkcionalno zaokroženo celoto, kjer je predstavila pregledno razstavo slovenske arhitekture pod naslovom IDEJA-REALIZACIJA. Razstava je s predstavitvijo nekaterih nagrajenih natečajnih idej na eni strani in realiziranih arhitektur, nagrajenih s priznanji Zlati svinčnik,na drugi strani, izpostavila dva pomembna mejnika v kompleksnem procesu arhitekturnega ustvarjanja na katerih tudi sama aktivno deluje.
V Hiši arhitekture je potekal tudi zaključni sprejem udeležencev Foruma.

Ob zaključku Foruma je bila sprejeta resolucija o arhitekturni politiki EU, ki je posredno zavezala MOP da pripravi dokument o ustrezni 'Arhitekturni politiki Slovenije'. Arhitekt objavlja **Osnutek 'Arhitekturne politike Slovenije'**, ki ga je MOP dal v javno obravnavo, saj je ta dokument zelo pomemben za pripravo bodoče zakonodaje o arhitekturi, zlasti po propadu zadnjega predloga ZAID. Priložen je tudi predlog bistvenih pripomb na osnutek, ki ga je pripravil V. Pust.

Med ostalimi novicami objavlja Arhitekt še poročila o izvajanju sprememb Zakona o graditvi objektov (ZGO), poročila in utrinke o mednarodnih in domačih dogodkih, tako strokovnih kot družabnih, pregled aktivne skupščinske dejavnosti vključno s poročili, zapisniki in sprejetimi akti ter nenazadnje pregled 16 realiziranih natečajev, ki so jih različni naročniki razpisali v sodelovanju z našo Zbornico v zadnjem letu dni.

aktivnosti zaps

EVROPSKI FORUM ZA ARHITEKTURNO POLITIKO, EFAP, LJUBLJANA 15.-17.6.2008

PROGRAM

Slovenija predsedstvo EU 2008
Slovenian Presidency of the EU 2008
La Présidence slovène de l'UE 2008

Evropski forum za arhitekturno politiko

15.–17. junij 2008

in

Teden arhitekture v Sloveniji

15.–22. junij 2008
Ljubljana

Tema: **URBANA PRENOVA**
prilagajanje podnebnim spremembam

Organizacija:
MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR, DIREKTORAT ZA PROSTOR
MINISTRSTVO ZA KULTURO
MESTNA OBČINA LJUBLJANA
UNIVERZA V LJUBLJANI, FAKULTETA ZA ARHITEKTURO
ZBORNICA ZA ARHITEKTURO IN PROSTOR SLOVENIJE (ZAPS)
ARHITEKTURNI MUZEJ LJUBLJANA
ZVEZA DRUŠTEV ARHITEKTOV SLOVENIJE (ZDAS)
ARHITEKTURNA GALERIJA DESSA
UNIVERZA V MARIBORU, FAKULTETA ZA GRADBENIŠTVO

PROGRAM

Nedelja, 15. junij 2008
Kraj dogajanja: ZBORNICA ZA ARHITEKTURO IN PROSTOR SLOVENIJE
10:00–14:00 Sestanek BA (EFAP) v prostorih ZAPS in delovno kosilo
14:00–19:00 ARHITEKTURNA EKSKURZIJA v organizaciji ZAPS in ZDAS

Kraj dogajanja: ARHITEKTURNI MUZEJ
20:00 Ogled razstave del arhitekta Jožeta Plečnika
Nagovor ravnatelja Arhitekturnega muzeja Ljubljana
Večerja

Ponedeljek, 16. junij 2008

Kraj dogajanja: PRAVNA FAKULTETA

8:30–9:30 Registracija
9:30–11:00 Odprtje kongresa – uvodni nagovor
Pozdravni nagovor predstavnika Evropske komisije
Juhani Katainen, Finska – nagovor predsednika ACE
Joan Busquets, Španija: Strategije razvoja mest v 21. stoletju
11:00–11:15 Odmor
11:15–12:45 **URBANI RAZVOJ – UPRAVLJANJE**
Janez Koželj, Ljubljana, Slovenija: Arhitektura, mesto, politika
Bogdan Reichenberg, Maribor, Slovenija:
Od meščanskega do proletarskega in nazaj
Niko Jurca, Nova Gorica, Slovenija:
Kaj narediti z mestom ob meji, ko meje več ni
Jean Gautier, Francija: Izkušnja iz Francije
Razprava
12:45–15:15 Sprehod po Jakopičevem drevoredu in ogled razstave Secesija v Sloveniji
Tivolski grad: ogled razstave Sodobna arhitektura v Sloveniji, nagovor in kosilo
15:15–16:45 **URBANA PRENOVA**
Anne Lacaton, Francija: Jutri bo lepo
Vasa J. Perović, Slovenija: Stavbe in prenova
16:45–17:00 Odmor
17:00–18:15 **URBANA PRENOVA**
Benedetta Tagliabue, Španija: Prenova v mestu
Bjarke Ingels, Danska: Velike ideje
Razprava

Kraj dogajanja: LJUBLJANSKI GRAD
18:15–19:30 Sprehod od Pravne fakultete do vzpenjače, vožnja na Ljubljanski grad in ogled razstave del nominirancev za nagrado Miesa van der Roheja
Nagovor organizatorja razstave
Nagovor ministra za okolje in prostor
Nagovor župana Mestne občine Ljubljana
Večerja

Torek, 17. junij 2008

Kraj dogajanja: PRAVNA FAKULTETA

9:00–10:15 Peter Gabrijelčič – pozdravni nagovor dekana Fakultete za arhitekturo
STARO/NOVO – MEDGENERACIJSKI/MEDKULTURNI DIALOG
Jurij Kobe, Slovenija: Živeti z dediščino
Peter Fister, Slovenija: Predmeti in razumevanje urbane prenove kot izhodišča za trajnostni razvoj
Peter Krečič, Slovenija: Ljubljana kot Plečnikovo mediteransko mesto
Uroš Lobnik, Slovenija: Transformacija mesta
Razprava
10:15–10:30 Odmor
10:30–12:00 **ARHITEKTURNA POLITIKA**
Metka Černelč – Ministrstvo za okolje in prostor
Tuğce Selin Tagmat – Zbornica arhitektov Turčije
Viktor Rust – Zbornica za arhitekturo in prostor Slovenije
Jean Gautier – vabilo Francije
Zaključek kongresa/priporočila EFAP
12:00–14:00 Ogled pregledne razstave del članov Zbornice za arhitekturo in prostor in javnih natečajev ter kosilo

Kraj dogajanja: FAKULTETA ZA ARHITEKTURO
14:00–15:45 **UPRAVNI ODBOR EFAP**
15:45–16:00 Odmor
16:00–17:30 **GENERALNA SKUPŠČINA A. I. S. B. L. EFAP**

aktivnosti zaps

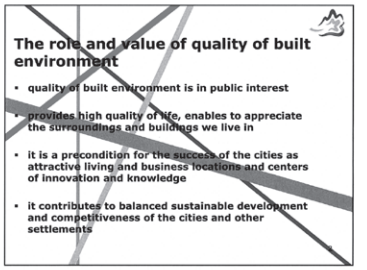

ZAKLJUČNA DEKLARACIJA EFAP

EVROPSKI FORUM ZA ARHITEKTURNO POLITIKO (EFAP) LJUBLJANSKA DEKLARACIJA O URBANI PRENOVI IN PODNEBNIH SPREMEMBAH

Ljubljana, 17. junija 2008

Preambula

Kot odgovor na Leipziško listino o evropskih trajnostnih mestih, sprejeto na neformalnem ministrskem srečanju o teritorialni koheziji in urbanem razvoju v maju 2007, je bila med slovenskim predsedovanjem Svetu EU leta 2008 pozornost posvečena vlogi celostnega urbanega projektiranja in načrtovanja v boju proti podnebnim spremembam v okviru konteksta trajnostnega razvoja. Evropski forum za arhitekturne politike je na srečanju v Ljubljani junija 2008 izkoristil priložnost za obravnavanje pomena urbane prenove pri soočanju z izzivi boja proti podnebnim spremembam.

Prednostna naloga Evropske unije je boj proti podnebnim spremembam in Evropski forum za arhitekturne politike poudarja pomen vloge, ki jo imata arhitekturno in urbano projektiranje in načrtovanje pri ustvarjanju uspešnih, trajnostnih, demokratičnih, prožnih in privlačnih mestih v spreminjajočih podnebnih razmerah.

Velika večina državljanov Evrope živi zdaj v mestih, zato je bistvenega pomena, da bo tudi v prihodnje v teh mestih mogoče živeti, da bodo še naprej ekonomsko živahna ter kulturno bogata okolja. Kakovost grajenega okolja je bistveni del življenja v uspešnih evropskih mestih, misel, ki jo Leipziška listina zajema v pomenu besede "Baukultur". Vendar pa so mesta, čeprav nudijo potencial za izredno energetsko učinkovite načine življenja hkrati tudi kraji, ki jih podnebne spremembe najbolj ogrožajo, bodisi zaradi povečanja temperaturnih ravni in morske gladine, pogostosti neurij, poplav in epidemij bodisi zaradi učinka toplotnega otoka.

V Evropi več kot 40 % vseh emisij CO2 povzročajo objekti in obnova obstoječega stavbnega fonda je nujna, da se do leta 2020 zagotovi zmanjšanje njihovih emisij, kar predstavlja del zavzemanja za znižanje ogljika in ublažitev prihodnjih podnebnih sprememb celotne EU.

Zaveze o podnebni in energetski politiki, sprejete na spomladanskem Svetu EU leta 2007, ki mu je sledil energetsko-podnebni sveženj Komisije, so ambiciozne vendar potrebne. Energetska učinkovitost in zanesljivost dobav sta opredeljeni kot ključna elementa za izpolnjevanje celovite podnebne in energetske politike EU ter njene strategije trajnostnega razvoja.

Evropski forum za arhitekturne politike meni:

1. Prostorsko in urbanistično načrtovanje in projektiranje, arhitektura in gradbeništvo imajo bistveno vlogo pri ublažitvi prihodnjih podnebnih sprememb in neizogibno je, da se grajeno okolje prilagaja podnebnim spremembam.
2. Ob soočenju z neizogibnimi podnebnimi spremembami morajo tisti, ki oblikujejo politike, razvojne načrte in projekte, v njih vgraditi tudi primerne rešitve in odzive.
3. Za prilagoditev mest na spreminjajoče podnebne razmere so potrebni tako ukrepi, ki so specifični za določeno območje, kakor tudi širše oblikovanje evropske strateške politike. Mesta morajo tudi v prihodnje delovati učinkovito, gospodarno, socialno in okoljsko, pri čemer pa morajo obdržati svojo lastno identiteto in konkurenčno sposobnost.
4. Pri načrtovanju in projektiranju kompaktnih mest mora biti doseženo primerno ravnotežje med grajenimi površinami in zelenimi površinami, kar je v pomoč pri obvladovanju temperatur v urbanih območjih, pri zmanjšanju izpustov toplogrednih plinov in zagotavljanju biotske raznovrstnosti, pri kroženju vode ter zmanjšanju nevarnosti poplav in njihovih posledic.
5. Za prilagoditev podnebnim spremembam je potreben spremenjen pristop do projektiranja objektov in zunanjih prostorov, da se zagotovijo kakovostni pogoji za življenje in delo. Resno bo treba tudi prilagoditi projektiranje objektov, da bodo udobni in energetsko učinkoviti tudi v bolj ekstremnih vremenskih vzorcih z minimalnim ekološkim odtisom.
6. Za ublažitev prihodnjih podnebnih sprememb je treba izvesti nujna dela na večjem delu obstoječega stavbnega fonda v Evropi, ki ni ustrezno energetsko učinkovit.
7. Vsi v družbi cenimo kakovostno arhitekturo in za vsakogar je zelo pomembna. Imeti mora osrednjo vlogo v usklajenem odzivu na podnebne spremembe na celotnem ozemlju EU.

Evropski forum za arhitekturne politike zato

- ponovno poudarja svoje prejšnje pozive institucijam EU, da upoštevajo arhitekturno razsežnost v vseh politikah EU in ukrepih, s katerimi se nameravajo boriti proti podnebnim spremembam, ter jo, kadar je le mogoče in primerno, vključijo

aktivnosti zaps

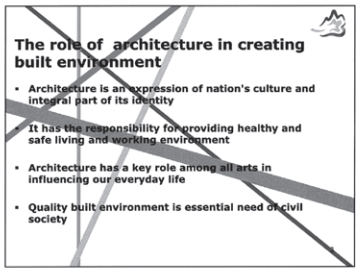

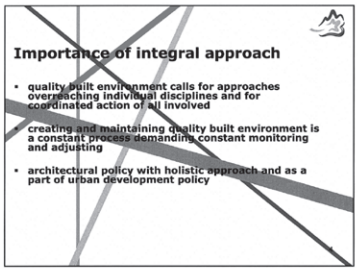

v obstoječe politike;
- poziva Komisijo in države članice, naj izkoristijo pozitivni doprinos arhitekture k ozemeljski koheziji v okviru kohezijske politike EU in strategije trajnostnega razvoja EU ter zagotovijo, da bo kakovost arhitekture in nasploh kakovost grajenega okolja v prihodnjem oblikovanju teh ukrepov deležna ustrezne pozornosti;
- poziva institucije EU, da za pomembne raziskovalne programe zagotovijo ustrezne vire;
- poziva države članice in regionalne organe, naj v celoti izkoristijo tekoče programsko obdobje strukturnih skladov in kohezijske politike EU za obnovo stanovanjskih objektov ter podpira prizadevanja Evropskega parlamenta, da bi obnovo stanovanjskih objektov razširil v vse države članice;
- zahteva od organov na vseh ravneh sprejetje celostnih in celovitih pristopov do trajnostnega urbanega razvoja, zlasti v procesu prenavljanja obstoječega fizičnega okolja ter znatno zmanjšanje ekološkega odtisa urbanih skupnosti, zlasti širjenja mest;
- poudarja pomen nacionalnih in regionalnih okvirov upravljanja, vključno na ravni lokalne skupnosti, pri ocenjevanju javnih politik za izboljšanje grajenega okolja;
- poudarja posebno vlogo, ki jo imajo finančne institucije pri zagotavljanju, da so cilji trajnosti in splošne kakovosti grajenega okolja doseženi s pomočjo ustreznih postopkov primerjave z drugimi;
- zahteva več sodelovanja reprezentativnih strokovnih organizacij v upravljalnem procesu in poudarja njihovo zmožnost, da pomagajo v celovitih pristopih izvajanja ustreznih in konkretnih rešitev pri ohranjanju javnega interesa;
- poziva izobraževalne institucije, naj v svojih izobraževalnih programih ter programih usposabljanja in poklicnih vešč in obravnavajo strategije prilagajanja in strategije ublažitve za spopadanje s podnebnimi spremembami;
- priznava bistveno vlogo civilne družbe pri izboljšanju kakovosti grajenega okolja in doseganju sprememb pri ravnanju posameznika in podjetij;
- čestita slovenskemu predsedstvu za njegovo osredotočenost na urbano prenovo v kontekstu podnebnih sprememb in zahteva, da prihodnja predsedstva gradijo na tej zelo pomembni pobudi;
- pozdravlja pobudo prihajajočega francoskega predsedstva, da se v pripravi sklepov Sveta EU vključi širše vprašanje arhitekture in trajnostnega urbanega razvoja.

aktualnosti

OSNUTEK ARHITEKTURNE POLITIKE SLOVENIJE

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR
Dunajska c. 48, P.P.653, 1000 Ljubljana, Slovenija
Telefon: (01) 47 87 400 • Telefaks: (01) 47 87 422

Datum: 26. 6. 2008

Spoštovani!

Na Ministrstvu za okolje in prostor, Direktoratu za prostor smo na podlagi analize arhitekturnih politik evropskih držav, stanja in trendov na področju grajenega okolja v Sloveniji, najnovejših mednarodnih dokumentov, ki veljajo na tem področju, in upoštevajoč izzive, s katerimi se srečuje arhitektura in arhitekturna stroka danes, pripravili osnutek gradiva za arhitekturno politiko Slovenije.
Opredeljeni so temeljni cilji in vodila arhitekturne politike. Na njihovi podlagi in na podlagi širših razprav bodo opredeljeni tudi načini in instrumenti za doseganje teh ciljev. V posredovanem gradivu so v prilogi 1 navedeni primeri načinov izvajanja arhitekturne politike, v prilogi 2 pa je podana kratka analiza arhitekturnih politik nekaterih evropskih držav.

Že v začetno fazo priprave nacionalne arhitekturne politike Slovenije želimo vključiti čim širšo strokovno in laično javnost. V dogovoru z Direktoratom za prostor bo Zbornica za arhitekturo in prostor organizirala širše posvete, ki bodo potekali v mestih, kjer so sedeži regionalnih društev arhitektov. Terminski plan regionalnih posvetov vam bomo naknadno posredovali. V razprave bodo vključena pristojna ministrstva in institucije.

V priponki vam pošiljamo osnutek gradiva v mnenje in predloge za njegovo dopolnitev.

Prosimo, da nam vaše mnenje in predloge posredujete na naslov: danica.gradišar@gov.si, do konca avgusta 2008.

V prilogi vam v vednost pošiljamo tudi Ljubljansko deklaracijo na temo Urbana prenova in podnebne spremembe, ki je bila sprejeta dne 17. 6. 2008 na sestanku Upravnega odbora Evropskega foruma za arhitekturne politike, in je bila obravnavana dne 23. 6. 2008 tudi na sestanku Odbora za kulturo Sveta EU.

S spoštovanjem.

PRILOGI: 2

REPUBLIKA SLOVENIJA MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR LJUBLJANA 13

Metka Černelč
GENERALNA DIREKTORICA
DIREKTORAT ZA PROSTOR

Gradivo za javno razpravo, junij 2008

ARHITEKTURA IN KAKOVOST GRAJENEGA OKOLJA - OSNUTEK GRADIVA ZA ARHITEKTURNO POLITIKO/MOP

UVOD

Grajeno okolje je ključni sestavni del človekovega življenjskega okolja. Kakovostno grajeno okolje je treba razumeti kot celotno grajeno okolje kot ga ustvarjamo in kot z njim ravnamo, ob širokem sporazumevanju in sprejemanju ciljev kakovosti, ki naj bi jih skupaj dosegli in skupaj zanje odgovarjali. Kakovost grajenega okolja je pomembna tudi zaradi socialnega ravnovesja, ter ekonomskih, kulturnih in okoljskih vidikov. Visoka kakovost grajenega okolja omogoča tudi višjo kakovost življenja, ob tem pa je visoka zavest o okolju, v katerem živimo pomembna, ker ljudem hkrati omogoča, da cenijo zgradbe, v katerih živijo in delajo ter odprti prostor, ki jih obdaja in omogoča komunikacijo, socialne stike in rekreacijo. Pripadnost prostoru, identifikacija z njim in visoka zavest o okolju vplivajo tudi na večjo skrb za neposredno bivalno okolje in s tem njegovo vzdrževanje in ohranjanje.
Zavedanje o neposrednem vplivu, ki ga ima grajeno okolje na nas, je pomembno tudi v luči izzivov, ki jih pred nas postavljajo vse bolj pereči problemi z okoljem in omejenostjo naravnih virov ter narekujejo spremembo odnosa in celovito, organizirano in poenoteno urejanje in ukvarjanje z grajenim okoljem.
Tak kompleksnejši pogled na prihodnji razvoj grajenega okolja zahteva pripravo in sprejetje skupnega programskega dokumenta, s katerim opredeljujemo ključne elemente, ki prispevajo k dvigu splošne kulture in angažiranemu odnosu do grajenega okolja.
S tem dokumentom opredeljujemo izhodišča ter postavljamo cilje in vodila s katerimi spodbujamo kakovostno grajeno okolje. V prilogi 1 navajamo nekatere načine in instrumente, kot podlage za pripravo ukrepov za izvajanje ciljev, ki se bodo v javni razpravi nadgrajevali in razširili. V prilogi 2 pa je podan pregled nekaterih tujih arhitekturnih politik.
To gradivo je izhodišče za pripravo arhitekturne politike in predstavlja podlago za prvo razpravo v strokovni in širši javnosti slovenskega prostora. Ministrstvo bo skupaj z vsemi zainteresiranimi organizacijami in posamezniki za pripravo Politike vodilo široko javno akcijo, katere namen je doseči družbeni konsenz o prihodnjem razvoju ka-

tudi na razvoj kakovosti grajenega okolja v Sloveniji.

BISTVENI PROBLEMI, KI TERJAJO REŠITVE V ARHITEKTURNI POLITIKI

- odsotnost ustreznih "Urbanističnih svetov" na nivoju lokalnih skupnosti, ki naj bi prispevali k večjemu osveščanju prebivalstva o kakovosti grajenega okolja in k obravnavi konkretnih nalog pri načrtovanju
- odsotnost natečajnega pridobivanja arhitekturno-urbanističnih rešitev za večino pozidav na lokalnem nivoju - z namenom, da se izognemo rutinski in nekakovostni praksi
- odsotnost ustreznega statusa "Občinskega arhitekta - urbanista" z ustrezno prakso in posebno licenco, ki naj bi skrbel za podobo grajenega okolja ali naselja ter imel pri tem tudi določene diskrecijske pravice, kajti vseh rešitev ni možno predvideti v aktih, še zlasti v okviru obstoječih starejših konglomeracij.
- nejasnosti glede varovanja spomeniško zaščitenih objektov. Prihaja do preveč toge razlage varovanja dediščine, ki praktično onemogoča razvoj arhitekture in sodobnejših funkcionalnih potreb. V teh primerih ni upoštevana EU norma, ki narekuje spomeniškemu varstvu "ustvarjalno varovanje". V tem okviru je zlasti pomembna vloga občinskega arhitekta.
- Soočamo se z neustrezno prakso postopnega razvrednotenja zgrajenih kakovostnih naselij zaradi naknadnih stihijskih posegov in neupoštevanja avtorskih pravic. Nujno je zakonodajno ali s predpisi dopolniti navodila in zavarovati kakovost obstoječe kvalitetne gradnje.
- Soočamo se z odsotnostjo razvojnih načrtovalskih natečajev za aktualne projekte. V tem smislu bi bilo potrebno organizirati renomirani "strokovni svet" in opredeliti nacionalne cilje na področju arhitekturno-urbanističnega načrtovanja ter kakovostnega bivalnega okolja. Pri tem je nujno zagotoviti ustrezne sistemske vire, npr. po vzoru nekaterih tujih primerov določen odstotek od vsakega gradbenega dovoljenja (PGD).
- Odsotnost sistematične promocije stroke v javnosti. Z namenom večje osveščenosti bi bilo potrebno organizirati delovanje "Hiše arhitekture" kot podaljšek dejavnosti strokovne zbornice, ki naj bi se s svojim programom odpirala v javnost ter pri tem sodelovala tudi z lokalnimi institucijami. Pogoj za to pa je vsekakor uveljavitev enotne reprezentativne zbornice arhitektov - kot strokovnega nosilca za izvajanje ciljev arhitekturne politike.

UKREPI ZA REALIZACIJO CILJEV ARHITEKTURNE POLITIKE

Za dosego temeljnih ciljev arhitekturne politike je potrebno prioritetno pripraviti
ZAKON O ARHITEKTURNI DEJAVNOSTI, ki naj rešuje:

1. Opredelitev arhitekture - kot izraza kulture. Arhitekturna kreacija, kakovost objektov, njihova harmonična postavitev v okolje, spoštovanje naravnega in urbanega okolja in dediščina so v javnem interesu.
2. Arhitekturo in prostorsko načrtovanje (grajenega okolja) - kot integralni, neločljivi del iste stroke.
3. Izvajanje poklica arhitekt na osnovi liberalnega statusa poklica, ki omogoča strokovno neodvisnost in zaščito javnega interesa (ter preprečuje konfliktnost interesov).
4. Zagotovitev ustreznejšega vrednotenja dela arhitektov - kot predpogoj za kakovostno delo in razvoj birojev (kot gospodarske dejavnosti). V tem smislu opredeliti minimalne tarifne pogoje.
5. Opredelitev ustanavljanja in delovanja Hiše Arhitekture kot podaljška delovanja Zbornice na področju promocije stroke. Zakon naj zagotovi dodatne vire za izvajanje programa, ki je v interesu širše javnosti. Predlog po vzoru Francije, da se določi ustrezni procent od vsakega gradbenega dovoljenja (PGD), ki se namensko zbira v sklad za pospešitev kakovosti grajenega okolja.
6. Opredelitev statusa "Občinskega arhitekta oz. urbanista", ki bo zadolžen za kakovostno podobo grajenega okolja oz. naselja in bo imel zato tudi nekatere diskrecijske pravice pri odločanju v zvezi z oblikovanjem. To mesto zahteva posebne izkušnje s področja arhitekturno-urbanističnega načrtovanja - strokovne reference in moralno-etične kvalitete, zaradi česar je potrebno upoštevati ustrezni nadzor strokovne Zbornice.
7. Ustanovitev lokalnih oz. regijskih "Urbanističnih svetov" z namenom večje participacije prebivalstva pri oblikovanju okolja in ustreznega izobraževanja.
8. Preprečevanje anarhičnih procesov različnih dozidav in sprememb obstoječih kakovostnih naselij, kar predstavlja razvrednotenje kakovosti in nespoštovanje avtorskih pravic. V tem smislu je potrebno zadolžiti Upravne enote in občine za ustrezne predpise in spoštovanje le-teh.

Pri načrtovanju novih naselij je potrebno pripraviti tudi pravilnike o obveznostih stanovalcev glede bodočega vzdrževanja in razvoja naselij z ozirom na naknadne potrebe ter strokovno vodstvo.
9. V okviru spomeniškega varstva je potrebno zagotoviti izvajanje "kreativnega varovanja" dediščine oz. objektov, ker se v praksi prevečkrat soočamo s togo in omejeno razlago varovanja - kar onemogoča razvoj tako v funkcionalnem kot v arhitekturnem smislu.
10. Opredelitev Zbornice za arhitekturo in prostor Slovenije kot temeljnega strokovnega nosilca za izvajanje Arhitekturne politike Slovenije. Skupaj s pristojnimi ministrstvi MOP in MK oz. državno upravo izvaja in razvija strategijo in program za dosego ciljev arhitekturne politike Slovenije.

Glede na Zakon o arhitekturni dejavnosti je potrebno tudi:
PRILAGODITI ZAKONA ZPN IN ZGO

1. Dopolniti Zakon o prostorskem načrtovanju (ZPN), ki naj uzakoni Urbanistične svete in občinske arhitekte-urbaniste, itd.

2. Zakon o graditvi objektov (ZGO), ki določa enotni model gradbenega dovoljenja (PGD) za vse vrste objektov je potrebno prilagoditi različnim vrstam gradenj - sektorsko po vzoru razvitejših dežel (kajti pogoji so popolnoma različni):
za stavbe (kjer ima arhitektura vodilno vlogo in je PGD lahko ustrezno 'poenostavljen', hkrati pa je potrebno jasno opredeliti vlogo in odgovornost arhitektov do realizacije projekta)
za specifične inženirske objekte, za ceste in železnice
za komunalo (kjer je možno celo projektiranje in izvajanje v okviru iste organizacije)

Opomba:
Poleg navedenih pripomb imam tudi predlog, ki se nanaša na analizo in trende človekovih potreb v okviru širšega bivalnega okolja. Zlasti glede na potrebo po vključitvi sekundarnih oblik bivanja kot sestavnega dela (oz. podaljška) urbane oblike bivanja.

20.8.2008

na najmlajše.
Izvajanje arhitekturne politike oziroma zagotavljanje kakovostnega grajenega okolja je možno le z ustrezno izobraženimi, usposobljenimi in izkušenimi kadri. Najbolj zapostavljeno je bilo izobraževalno področje prostorskega načrtovanja in urbanizma, zato je tudi kadrovska vrzel tu največja. Z visokošolskimi institucijami in Ministrstvom za visoko šolstvo in tehnologijo je treba doseči dogovor o študijskih programih, s katerimi bomo dolgoročno rešili to pomanjkanje. Te in druge organizacije, tudi zbornice, morajo oblikovati izobraževalne module, ki bodo sedaj delujočim strokovnjakom omogočile nadgradnjo znanja na področju načrtovanja prostora in urbanizma.
S temi znanji je treba opremiti tudi tiste javne uslužbence, ki sedaj delajo na področju investicij in naročanja gradenj. Le kompetentni strokovnjaki zagotavljajo najbolj smotrno in uspešno izpolnjevanje želja naročnika in skupnih ciljev arhitekturne politike. Oblikovati je treba izobraževalne module in vzpodbujati pridobivanje certifikatov o pridobivanju dodatnih in dopolnilnih znanj.

Nevladne organizacije
Nevladne organizacije (društva,civilne iniciative, ipd.), imajo lahko močan vpliv na uveljavljanje arhitekturne politike preko ozaveščanje javnosti s svojim strokovnim delovanjem in angažiranjem med prebivalstvom. Njihov prispevek je predvsem mobilizaciji, informiranju prebivalstva, pri čemer je potrebno, da jih izobraževalne institucije in državni organi kadrovsko in finančno podpirajo.

dr. Viktor Pust

PREDLOG ZA DOPOLNITEV ANALIZE STANJA IN UKREPI ZA REALIZACIJO CILJEV ARHITEKTURNE POLITIKE

Dokument o Arhitekturni politiki, ki ga Slovenija pripravlja v okviru EU zadolžitev za spodbujanje kakovosti grajenega okolja, narekuje, da se analizira dejansko stanje in vzroke za nezadovoljive razmere na področju kakovosti in dejavnosti arhitekturne stroke ter da se izpostavi konkretne cilje arhitekturne politike.

Osnovna načela in specifičnost razmer v Sloveniji
Čeprav so splošna načela arhitekturne politike v EU bolj ali manj enotna (deklarativna) - pa se konkretne naloge glede na različno razvitost držav precej razlikujejo. Pri tem moramo izhajati iz specifične situacije Slovenije in iz dejstva, da je splošna družbena zavest na področju kakovosti grajenega okolja v Sloveniji zelo nizka in da so pogoji za izvajanje arhitekturne dejavnosti neprimerljivi z razvitimi državami. Zato je potrebno izhajati iz:

- analize dejanskega stanja v Sloveniji in
- izpostaviti konkretne ukrepe, ki naj omogočijo večjo uveljavitev arhitekturnih vrednot in kakovosti grajenega okolja.

ANALIZA STANJA UVELJAVLJANJA ARHITEKTURNE STROKE IN KAKOVOSTI GRAJENEGA OKOLJA

Arhitekturna stroka še ni zakonsko opredeljena na osnovi EU standardov - pogoji za opravljanje dejavnosti niso primerljivi z razvitimi državami

Potrebno pa je upoštevati, da je arhitektura v Sloveniji še vedno opredeljena le kot ena od gradbeno-inženirskih strok in da arhitekti še do nedavnega niso imeli zakonsko zagotovljenega statusa vodilne vloge pri načrtovanju stavb ter zato tudi ne potrebnega nadzora pri izvajanju svojih projektov do realizacije.

Tudi pogoji za delovanje arhitektov na tržišču so popolnoma neprimerljivi s pogoji v razvitejših državah. To se najbolj odraža na tarifnem področju, kjer razmere zelo omejujejo možnosti za kakovostno delo arhitektov.

Arhitektura še ni ustrezno opredeljena glede na integralnost arhitekturnega in urbanističnega načrtovanja
Potrebno je upoštevati, da Slovenija kot tranzicijska država, za katero je bila v preteklosti tipična ločitev arhitekture in urbanizma v okviru dveh različnih zakonodaj in ločenih ministrstev, še vedno čuti posledice, ki se odražajo na različnih področjih v zakonodaji in v praksi. Odražajo se v nejasnem pojmovanju, kaj je arhitekt in kaj je urbanist oz. prostorski načrtovalec, kot da gre dve za različni stroki. Zato se srečujemo tudi s problemi pri licencah.

Neustrezna zakonska opredelitev arhitekture v odnosu do prostorskega načrtovanja oz. oblikovanja grajenega prostora ima lahko negativne posledice na kakovost oblikovanja, ker ne določa, katere stroke so usposobljene oz. vodilne pri oblikovanje grajenega prostora. Posledice pa se odražajo tudi v sami organizaciji strokovne zbornice, ki glede na obstoječo zakonodajo dejansko loči arhitekte na projektante objektov na eni strani in na drugi strani na prostorske načrtovalce - ki so lahko tudi različnih strok. Tako je večina arhitektov brez potrebe organizirana v Zbornici istočasno kot člani dveh različnih Sekcij: Sekcije arhitektov in Sekcije prostorskih načrtovalcev (kar je v nasprotju s splošnim EU pojmovanjem profila arhitekt).

Propad prizadevanj Zbornice za zakonsko ureditev arhitekturne dejavnosti (ZAID)- kot predpogoj za kakovost grajenega okolja
Negativne posledice obstoječe situacije oz. nepoznavanja pomena arhitekture se odražajo tudi v nerazumevanju določenega dela politike do potreb arhitekturne stroke in vloge arhitekturne zbornice, ki si že vrsto let prizadeva za zakonsko ureditev arhitekturne stroke in za ustreznejše pogoje za njeno delovanje - kar je predpogoj za kakovost grajenega okolja.

Ker se je prvotni predlog Zbornice v nadaljnjem procesu razširil še na urejanje inženirske dejavnosti v okviru istega zakona - se je pri usklajevanju interesov izkazalo, da je pretirano poenotenje pogojev pripeljalo do razvrednotenja ciljev prvotnega Zakona o arhitekturi.
Ker se je izkazalo, da tudi politični dejavniki še niso dovolj osveščeni o pomenu stroke in vloge Zbornice, je zakon pač propadel. To pa nedvomno negativno vpliva na tako na uveljavljanje arhitekturne stroke kot

Arhitekt
VIKTOR PUST

1937, rojen v Ljubljani
1956, po gimnaziji vpisal študij arhitekture na Univerzi v Ljubljani
1962, strokovno izpopolnjevanje v Parizu
1963, diploma v Ljubljani pri prof. Edu Mihevcu
1964-1965, nadaljeval študij arhitekture v Parizu na Ecole Nationale des Beaux Arts v ateljeju prof. Candilis – Josic. V letu 1965 tudi zaposlen v biroju Candilis, Josic, Woods. Nato deloval na različnih projektih v Parizu do leta 1968.

1968, vabljen v Ljubljano za udeležbo na natečaju za soseski Koseze in Draveljska Gmajna. Po prejemu 1. nagrade sledi naročilo za realizacijo območja blokovne gradnje v Kosezah v okviru biroja Progres in razvoj projekta glede na spreminjajoče se potrebe.
1970, prenos natečajnega projekta v okvir biroja IBT, kjer je deloval do konca 1971, ko je zaradi spora v zvezi s projektiranjem zapustil IBT.
Nato deloval v obdobjih: 1972-1975 kot samostojni arhitekt, 1976-1984 v okviru biroja SGP Gorica kot vodja enote Ljubljana, 1985-1990 v GPG kot vodja projektno razvojne enote in od 1990 dalje kot samostojni arhitekt (z umetniškim statusom).
1979, v okviru Društva arhitektov Ljubljana (DAL) ustanovil Delovno skupino za problematiko stanovanjske gradnje in razvoja, ki je v obdobju večletnega delovanja zastopala interese vseh društev arhitektov in urbanistov Slovenije ter izvedla nekatere pomembne projekte – zlasti na področju organiziranja projektno razvojnih natečajev za tipologijo stanovanjske gradnje.

1981, na Univerzi v Ljubljani izvoljen v naziv docent za področje "stanovanjske gradnje"
1988, opravil doktorat iz teme: Modeli stanovanjske gradnje in zazidave
1982–2000, honorarni predavatelj izbirnega predmeta iz področja tipologije stanovanjske gradnje in bivalnega okolja ter nosilec razvojno raziskovalnih projektov
1994-1998, član Programskega odbora za Ciljni raziskovalni program CRP - Stanovanje v okviru Ministrstva za znanost in tehnologijo ter Ministrstva za okolje in prostor
1997, nosilec priprav v okviru Zveze društev arhitektov Slovenije (ZDAS) in Zveze urbanistov Slovenije za ustanovitev samostojne zbornične Sekcije arhitektov, urbanistov in krajinskih arhitektov na osnovi zakona ZGO in predvidene ustanovitve Inženirske zbornice Slovenije (IZS)
1997, izvoljen kot ustanovni predsednik Sekcije arhitektov, urbanistov in krajinskih arhitektov v okviru IZS
Od ustanovitve sekcije vodil prizadevanja za pripravo spremembe zakona, ki je v letu 2004 omogočil ustanovitev samostojne Zbornice za arhitekturo in prostor Slovenije (ZAPS).

2004, izvoljen kot ustanovni predsednik zbornice (ZAPS)
V tem okviru vodil vzpostavitev prostorskih in drugih pogojev za delovanje zbornice in Hiše arhitekture na Vegovi v Ljubljani do leta 2009.
Od leta 2000 do 2009 zastopal Sekcijo IZS in kasneje Zbornico (ZAPS) v mednarodni organizaciji Architect's Council of Europe (ACE) v Bruslju, ki se prizadeva za usklajevanje pogojev delovanja arhitektov v državah Evropske unije.

Pomembnejši projekti – realizacije
- Soseska Koseze, Ljubljana, terasasti objekti, natečajni projekt, 1. nagrada, 1968, realizacija 1973-1977, 1.550 stanovanj
- Naselje družinskih hiš v Sneberjah, Ljubljana, 1970-1973, 80 hiš
- Naselje vrstnih hiš v Trzinu, 1973-1975, 174 hiš
- Naselje vrstnih whiš v Mostah, Ljubljana, 1972-1975, 94 hiš
- Naselje nadomestne gradnje, Zg. Kašelj, Ljubljana, 1977-1978, 96 stanovanj
- Naselje nadomestne gradnje v Črnučah, Ljubljana, 1977-1979, 76 stanovanj
- Skupina vrstnih hiš v Zalogu, Ljubljana, 1979-1982, 18 hiš
- Skupina vrstnih hiš z notranjim atrijem v Trzinu, 1979-1983, 14 hiš
- Naselje atrijskih hiš v Črnučah, Ljubljana, natečajni projekt za tipologijo objektov, 1. nagrada (deljena), 1981, realizacija 1986, 52 hiš
- Skupina hiš v Črnučah ob potoku, Ljubljana, 1988-2002, 14 hiš (z arh. Žarn)

Razvojno raziskovalni projekti v okviru Fakultete za arhitekturo
- Stanovanjska ulica - vloga in oblika ulice v razvoju naselij, 1981
- Stanovanjska gradnja - problematika uporabnosti gradbenih sistemov in elementov glede na razvoj tipologije, IMOS, 1984
- Humanizacija tipologije stanovanjske gradnje glede na potrebe družine in ekonomske možnosti, 1985

- Modeli stanovanjske gradnje in zazidave z ozirom na spreminjajoče potrebe (doktorska disertacija), 1983-1988
- Osnove za načrtovanje ekonomične primestne blokovne gradnje in model za sosesko VS 1/5 ILOVICA – del
- Nove oblike primestne stanovanjske gradnje in zazidave za območja: Sneberje 2. faza, širitev naselja Sibirija in Črnuče ob potoku, 1989-1990
- Nacionalni stanovanjski program (NSP) – urbanistično arhitekturni sklop, 1991-1992
- Izhodišča za raznolikost stanovanjske gradnje in smernice za načrtovanje – glede na razvojne spremembe v kvaliteti bivalnega okolja, 1996-2000

Izbrani članki v strokovnih publikacijah

- Tipologija bivanja – osnovne vrednote in oblikovanje humanosti. Publikacija: Aktualni problemi razvoja stanovanjske gradnje v Sloveniji - v okviru AB, marec 1984
- Aktualni problemi tipologije stanovanjske gradnje. Ista publikacija AB, 1984
- Problemi načrtovanja stanovanjske gradnje in vloga Društva arhitektov pri razreševanju. LIST, 04, nov. 1989
- Nova stanovanjska zakonodaja – za kakovosten nacionalni program stanovanjske gradnje. Urbani izziv, 15/1991
- Stanje in perspektive na področju stanovanjske arhitekture in urbanizma. Zbornik referatov Posveta Država - državljani - stanovanja, Stanovanjski sklad RS in Ministrstvo za okolje in prostor, Portorož, nov. 1994
- Družinska gradnja v kontekstu širšega razvoja kvalitete bivalnega okolja in spremljajoče zakonodaje. LIST, 17, 1996 – Enodružinska hiša v Sloveniji 1945-1995
- Stanovanjska gradnja v Sloveniji: Priložnost za premik v kakovosti. Urbani izziv, št. 2, 2000
- Razmere na področju načrtovanja arhitekture in prostora v Evropski uniji in prilagajanje v Sloveniji. Zbornik referatov simpozija "Družba - prostor - graditev", ob vstopu Slovenije v EU. IZS in ZAPS, Ljubljana, maj 2004
- Kompleksnost problematike kakovosti in identitete stanovanjske gradnje in pobuda za razvojno natečajni program – kot sestavni del Nacionalnega programa stanovanjske gradnje. Zbornik referatov simpozija Družba, prostor, graditev: Kako do kakovostnih stanovanj? IZS in ZAPS, Kranjska Gora, junij 2005
- Izhodišča za spremembo zakonodaje in za arhitekturno politiko Slovenije, Arhitekt (ZAPS), št. 1. 2006
- Predlog za dopolnitev analize stanja in ukrepi za realizacijo ciljev arhitekturne politike: Arhitekt št. 3, 2008
- O francoskih Zbornicah in Hišah arhitekture, Arhitekt št. 3, 2008

Uredniško delo

Arhitekt, bilten Zbornice za arhitekturo in prostor Slovenije, 2005-2008
(skupaj z arh. Andrejem Černigojem)

Važnejši bibliografski podatki in objave o realiziranih projektih

Zoran Manević: Jugoslovenska arhitektura osme decenije. Selekcija projektov na razstavi IT Galerije, Beograd, 1978
Stane Bernik: Slovenska likovna umetnost 1945–1978, 1979
Andrej Pogačnik: Urbanizem Slovenije, 1983, str. 227, 228, 248
Breda Mihelič: Urbanistični razvoj Ljubljane, 1983. sl. 113, 115
France Ivanšek: Enodružinska hiša, 1988, str. 25, 122, 152, 156, 162
Dušan Moškon: Kako graditi lepšo hišo na Slovenskem, 1992, str. 150, 151, 154, 155, 156
Stane Bernik: Slovenska arhitektura dvajsetega stoletja, 2004, str. 381
Bogo Zupančič: Usode ljubljanskih stavb in ljudi, 73–93. 2008, str: 66-69
DOCOMOMO Slovenija – 100. Monografija izbora 100 projektov zgrajenih v Sloveniji v 20. stoletju. Urednica: Nataša Koselj, AB, 2010

Objave projektov v strokovnih revijah

SINTEZA: 1972 (št. 24, 25), 1977 (št. 38, 39, 40), 1982 (št. 58, 59, 60), 1989 (št. 83, 84, 85, 86), AB: 1982 (št. 58, 59), 1984 (št. 68, 69), 1988 (št. 93, 94), 1991 (št. 109, 110), LIST, (DAL), 1996, april, URBANI IZZIV, (UI RS), 2000 (let. 11, št. 2)

Priznanja

Uvrstitev soseske terasastih stanovanj v Kosezah v izbor 100 nacionalno pomembnih arhitekturnih in urbanističnih del slovenske moderne 20. stoletja v izboru slovenske kulturne dediščine (DOCOMOMO Slovenija – 100, AB, 2011)
Častni član Hrvatske komore arhitekata i inženira u graditeljstvu, 2005
Častni član Zbornice za arhitekturo in prostor Slovenije, 2009

Viktor Pust
KAKO SO NASTAJALA MOJA NASELJA
Zakaj potrebujemo program razvoja stanovanjske gradnje in zakon o arhitekturi

Založnik
Ajax Studio d.o.o., Ljubljana
in
Fakulteta za arhitekturo Univerze v Ljubljani

Besedilo, ureditev in dokumentacija
Viktor Pust

Lektura
Natalija Fabčič, I&S Aladin d.o.o.

Fotografije
Vladimir Furlan, Franc Kučej, Damjan Gale, Janez Kališnik, Stane Bernik, Viktor Pust

Oblikovanje
Sonia Pust / Ajax Studio

Prelom in obdelava slikovnega materiala
Sonia Pust, Klemen Trupej / Ajax Studio

Tisk
Collegium Graphicum, Ljubljana

Izdajo je podprla
Zbornica za arhitekturo in prostor Slovenije (ZAPS)

© Viktor Pust, Kongresni trg 15, Ljubljana
viktor.pust@telemach.net

Ljubljana, 2012

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

711.582:69

PUST, Viktor
Kako so nastajala moja naselja : zakaj potrebujemo program razvoja stanovanjske gradnje in zakon o arhitekturi / Viktor Pust ; [fotografije Vladimir Furlan ... et al.]. - Ljubljana : Ajax studio : Fakulteta za arhitekturo, 2012

ISBN 978-961-269-589-7 (Ajax Studio)

259223552

Univerza *v Ljubljani*
Fakulteta *za arhitekturo*

ZBORNICA ZA ARHITEKTURO IN PROSTOR SLOVENIJE

V kakovosti stanovanjske gradnje, ki predstavlja večino grajenega okolja in karakteristično zaznamuje identiteto slovenskega prostora, se odraža, kakšna je razvitost države ali kakšna je kultura naroda.

V kakovosti naselij, v tipologiji objektov, v izvajanju nacionalne politike in zakonodaje na področju načrtovanja in graditve, v pogojih vzdrževanja ali naknadnega spreminjanja objektov in v tem okviru vloge arhitekturne stroke se odraža torej vsa razvitost ali nerazvitost določene države in učinkovitost pravnega reda, ki naj skrbi za kakovostno okolje.

Glede na postopne spremembe v načinu življenja je tipologija objektov oz. naselij v razvitejših državah predmet stalnega razvoja - glede na tehnološki razvoj, ekonomske možnosti prebivalstva in družbene vrednote. V tem okviru je tudi vloga arhitekturne stroke pri načrtovanju ustrezno zakonsko opredeljena z namenom zaščite javnega interesa na področju kakovosti oblikovanja.

Avtor v knjigi prikazuje - na osnovi svojega dela in dolgoletnih izkušenj v načrtovanju stanovanjske gradnje, razvojno raziskovalnem delu v okviru Fakultete za arhitekturo, vodenja Skupine za problematiko in razvoj stanovanjske gradnje v okviru Društva arhitektov in vodenja Zbornice za arhitekturo in prostor Slovenije – širšo problematiko razvoja stanovanjske gradnje v Sloveniji. Knjiga prikazuje, kako so nastajala naselja od zasnove do realizacije, kako se je spreminjala kakovost bivanja ter kakšne so bile razmere, ki so pogosto negativno vplivale na razvoj projekta. V tem okviru še posebej izpostavlja razvoj projekta terasastih objektov v Kosezah v Ljubljani.

Knjiga opisuje razmere na področju načrtovanja in vlogo arhitektov v preteklem družbenem sistemu, ko zaradi ideoloških razlogov arhitekturna stroka ni imela ustrezne vloge v načrtovanju, ter razmere po osamosvojitvi in danes po vstopu Slovenije v EU.

Pojasnjuje, zakaj te razmere kljub določenemu razvoju še vedno niso primerljive z razmerami v razvitejših državah. Zakaj vloga arhitektov, ki je v razvitejših državah zakonsko opredeljena na osnovi javnega interesa pri arhitekturno urbanističnem načrtovanju, v Sloveniji še vedno ni ustrezno rešena. Kje so vzroki in katere so aktualne naloge stroke in države.
Avtor nakazuje potrebne spremembe na področju načrtovanja, razvoja novih oblik bivalnega okolja iz okvira primarnih in sekundarnih oblik bivanja, na področju zakonodaje o graditvi in stanovanjski gradnji.
V tem okviru knjiga posebej izpostavlja potrebo po nacionalnemu programu razvoja stanovanjske gradnje in potrebo po zakonu, ki bo opredelil javni interes na področju arhitekturno urbanističnega načrtovanja.

AJAX STUDIO
graphic dept.

ISBN 978-961-269-589-7
9 789612 695897